Отак і ви прочитайте!
Щоб не сонним снились
Високі могили
Перед вашими очима,
Щоб ви розпитали
Мучеників кого, коли,
За що розпинали

Тарас Шевченко

«І мертвим, і живим...»
(Повне зібрання творів у 6 томах. – К., 1969. – С. 335)

Національна академія наук України. Інститут історії НАН України. Головна редакційна колегія науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією». Служба безпеки України. Всеукраїнська спілка краєзнавців. Українське культурно-просвітницьке товариство «Меморіал» ім. В. Стуса. Черкаська обласна державна адміністрація. Черкаська обласна рада

РЕАБІЛІТОВАНІ ІСТОРІЄЮ

У ДВАДЦЯТИ СЕМИ ТОМАХ

Черкаси
2016

РЕАБІЛІТОВАНІ ІСТОРІЄЮ

ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ

Книга дев’ята

Черкаси
«ІнтролігаТОР»
2016

ББК 63.3 (4Укр) 6-49
Р 96

Рецензенти:
В.М. Лазуренко – проректор Черкаського державного технологічного університету, доктор історичних наук;
Т.А. Клименко – директор державного архіву Черкаської області, кандидат історичних наук.

Р 96

РЕАБІЛІТОВАНІ ІСТОРІЄЮ
Черкаська область

Книга дев'ята

Черкаси, "ІнтролігаТОР", 2016. – 640 с.
ISBN 978-617-7274-39-0

Дев'ята книга – це чергове видання науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією. Черкаська область» про жертв політичних репресій тоталітарного режиму. Більшість архівних документів публікуються вперше. Вперше оприлюднено і довідки про виселенців за межі села.

Документи і матеріали друкуються мовою оригіналу зі збереженням мовно-стилістичних особливостей тексту. У нарисах і наукових дослідженнях використано архівні документи Державного архіву Черкаської області, архівів УСБУ в Черкаській області та УМВС в Черкаській області.

Книга призначена для широкого кола читачів.

Тираж випущено на замовлення Департаменту інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Черкаської обласної державної адміністрації

ББК 63.3 (4Укр) 6-49

ISBN 978-617-7274-39-0

Розділ I

МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

I. ВИТЯГ ІЗ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО РЕАБІЛІТАЦІЮ ЖЕРТВ ПОЛІТИЧНИХ РЕПРЕСІЙ НА УКРАЇНІ» 12 КВІТНЯ 1991 Р.

Стаття 3. Реабілітувати всіх громадян, засланих і висланих з постійного місця проживання та позбавлених майна за рішенням органів державної влади і управління з політичних, соціальних, національних, релігійних та інших мотивів під приводом боротьби з куркульством, противниками колективізації, так званими банд пособниками та їх сім'ями.

Стаття 9. Вирішення питань, пов'язаних з встановленням факту розкуркулювання, адміністративного виселення, з відшкодуванням матеріальних збитків, поновленням трудових, житлових, пенсійних та інших прав громадян, реабілітованих відповідно до цього закону, покласти на обласні, міські і районні Ради народних депутатів. З цією метою Радам народних депутатів утворити штатні комісії, положення про які затверджується Кабінетом Міністрів України.

За дорученням цих комісій органи внутрішніх справ встановлюють факти безпідставності заслання і вислання, направлення на спец поселення, а також конфіскації і вилучення майна у зв'язку з необґрунтованими репресіями і матеріали перевірки надсилають комісіям.

II. ОБЛІК І КОНТРОЛЬ К.-Р. – АРХІВАЖЛИВО

Витяг із розпорядження про облік білих офіцерів

УССР Сов. секретно
Государственное
Политическое управление
Украины
Черкасское уездное отделение Зав. отделом управления
24/XI дня 1922 г., №744
Черкассы

Ввиду того, что в последнее время прибывают из за границы бывшие белые интернированные офицеры, солдаты и вообще граждане, каковые 5-м Съездом советов амнистированы и последние по приезде обязаны регистрироваться в Отуправе или в волисполкомах, ЧУОГПУ просит в кратчайший срок сделать циркулярное распоряжение всем Волисполкомам, чтобы последние прислали в Отуправ списки всех явившихся из за границы белых с указанием имени, отчества, фамилии, возраста, чина или воинского звания, в какой белой армии служил, и когда прибыл, присланные же списки с волостей и с копиями списков имеющихся в Отд. управления ЧУОГПУ просит направить в ее распоряжение.

Зам. нач. Уотд. ГПУ (подпись) Ленский
Секретарь (подпись) Потявин
ДАЧО, ф.Р-188, оп.1, спр. 3, арк. 214.

*Примітка. На жаль, чимало виселених по третій категорії і досі не реабілітовані.

Витяг із рішення про облік священослужителів

7.У1-1922 г Всем
№51

В – срочно Секретно
Предволисполкома

На 15 июня от управ необходимы сведения: 1) количество имеющихся по волости храмов, монастырей и других молитвенных домов разных вероисповеданий, 2) их местоположение, 3) в чьем ведении они находятся – автокефалистов – рази, или славянских епархий и т.д. Объявить всем священнослужителям. что они обязаны не позднее 15 июня лично явиться в Административный п/От. Отдела Управления с описями (старыми епархиальными) церковного имущества, а также с 2-мя копиями тех описей по которым означенные имущества принимались местной властью на основании декрета «Об отделении церкви от государства», с точным указанием, где хранятся указанные предметы. С оригиналом описи старой епархиальной должна быть доставлена копия в двух экз.

Означенное распоряжение об'явить священнослужителям под росписку.

Ваш нарочный с роспиской священнослужителя об об'явлений ему настоящего распоряжения, должен к тому же сроку доставить сведения на первых три вопроса с/циркуляра.

Виновные в неисполнении к сроку сего распоряжения будут подвергнуты строгим мерам наказания.

Зам. Завотуправ Ленский
Зам. Админ. п/отд. Андрющенко
Секретарь (подпись)
ДАЧО, ф. Р-188, оп. 1, спр. 3, арк. 125.

Всем отделам управления Уревкома 1922 г.

По регистрации бывших помещиков, капиталистов и лиц занимавших ответственные должности в царском и буржуазных правительствах.

Регистрация производится в Отделе Управления, со дня опубликования приказа в течение 14 дней, ежедневно от 10 час до 16 час.

Регистрация происходит по особо заведенной книге, в которой должны быть графы:

№№по порядку,
месяц и число
фамилия, имя, отчество,
какую занимал должность, или что послужило поводом для регистрации,
росписка приходившего на регистрацию.

Примечание: При выдаче расписок книга служит регистрацией №№, а также и регистрацией карточек.

Для каждого, подлежащего регистрации заполняются по 3 регистрационных карточки, из коих одна остается в архиве Отдела Управления Уревкома, а две отсылаются в Отдел Управления Губ ревкома.

По окончании срока регистрации, Отдел Управления Уревкома составляет список в трех экз. всех зарегистрированных и препровождает таковые: один – Уревкому и один – Густотделу управления.

Заведующий Отделом Управления Губревкома

подпись печать

Секретарь (подпись)

ДАЧО, ф. Р-190, оп. 1, спр. 1, арк. 10.

III. ЗАКОНОДАВЧА ПІДСТАВА

Із бюлетня НКВС №5
п'ятниця, 2 лютого 1923 р.

Витяг із інструкції по застосуванню постанови ВУЦВКа
від 5 вересня 1922 року

Про адміністративну висилку

«Ст. 2.

Административная высылка может быть четырех родов:

а) высылка из данной местности с воспрещением проживания в ней и в других определенных пунктах УССР, но в определенную губернию УССР:

б) высылка из данной местности в определенный район УССР;

в) высылка за пределы советской федерации, т.е. за границу;

г) высылка за пределы УССР, но с правом проживания на территории Р.С.Ф.С.Р».

Закон і директиви

Письмо ЦК КП(б)У«О мерах по ликвидации кулаческих хазяйств в районах сплошной коллективизации» ко всем окружкомам и райкомам КП(б)У

2 февраля 1930 г.

1. На підставі постанови ЦК ВКП/б/ від 30-1 про заходи щодо ліквідації глитайських господарств у районах суцільної колективізації, ЦК КП/б/У надсилає до керівництва всім місцевим організаціям такі директиви.

Виходячи з політики ліквідації глитайства як класу та в зв'язку з цим із потреби провести найбільш організованим способом розпочатий у районах суцільної колективізації процес ліквідації глитайських господарств і рішуче придушити спроби контрреволюційного опору глитайства колгоспному рухові, в районах суцільної колективізації провести негайно, а в інших районах залежно від справжнього масового розгортання колективізації такі заходи:

На підставі особливого закону Союзного уряду відмінити в районах суцільної колективізації щодо індивідуальних селянських господарств чинність законів про оренду землі та вживання найманої праці в сільському господарстві /розділ 7 і 8 загальних засад землекористування та землерозпорядження/. Винятки з цього правила щодо середняцьких господарств повинні регулювати райвиконкоми під керівництвом і контролем Окрвиконкому.

Конфіскувати в глитаїв цих районів засоби виробництва, худобу, господарські й житлові будівлі, підприємства для переробки, кормові й насіннькові запаси. (підкреслення ред.)

Водночас, щоби рішуче підірвати вплив глитайства на окремі прошарки бідняцько-середняцького селянства та безумовно придушити всякі спроби контрреволюційних протидій з боку глитаїв запроваджуваним радянською владою й колгоспами заходам – вжити щодо глитаїв таких заходів:

а/ Перша категорія – контрреволюційний глитайський актив негайно ліквідувати через ув'язнення в концтаборах. (підкреслення ред.).

б/ Друга категорія – решта елементів глитайського активу, особливо з найзаможніших глитаїв та напівпоміщиків підлягає висланню довіддалених місцевостей Союзу РСР. (підкреслення ред.).

в/ До третьої категорії входять залишені в межах району глитаї, що підлягають розселенню на нових, відведених для них за межами колгоспівських господарств, ділянках. (підкреслення ред.).

Члени родини висланих та ув'язнених у концтаборах глитаїв можуть за їх бажанням та за згодою місцевих райвиконкомів лишатися в своєму районі.

Щодо першої та другої категорій будуть надіслані вказівки по лінії ДПУ.

Кількість ліквідованих за кожною в 3-х категорій глитайських господарств треба пильно диференціювати по районах, залежно від фактичного числа глитайських господарств у районі, 9 тип, щоби загальне число ліквідованих господарств у всіх основних районах складало, пересічно, приблизно 3-5%. Ця вказівка /3-5%/ має за мету зосередити вдар по справді глитайських господарствах і, безумовно, запобігти поширювання цих заходів на будь-яку частину середняцьких господарств.

Висланню та конфіскації майна не підлягають сім'ї червоноармійців та командного складу РСЧА. Що ж до глитаїв, члени сімей яких довгий час працюють на фабриках та заводах, треба виявити особливо обережний підхід, виявивши становище відповідних осіб не тільки в селі, але й у відповідних заводських організацій.

Глитаям, що їх висилають з конфіскацією в них майна, треба залишити тільки найпотрібніші речі хатнього вжитку, деякі елементарні засоби виробництва відповідно до характеру їхньої роботи на новому місці та потрібний на перший час мінімум харчових запасів. Гроші висланих глитаїв так само конфіскуються з залишенням одначе на руках у глитая деякої мінімальної суми / до 500 крб. на родину/, що необхідна для переїзду та влаштування на місці.

Щодо глитайських господарств, залишених на місці, що для них відводять нові ділянки поза колгоспівськими ланами, керуватися таким:

а) нові ділянки треба виділяти або в тих же селах, або на спеціальних ділянках у межах району, причому глитаї повинні оселюватися невеликими виселками /10-20 сімей/, що ними керують спеціальні комітети /трійки/або уповноважені, призначені райвиконкомами й затверджені окрвиконкомами. Залежно від місцевих умов, розселювати дозволяється й окремими сім'ями, встановивши за ними відповідний нагляд.

б) Розселюваним глитаям цієї категорії засоби виробництва залишаються в розмірі, мінімально потрібному для ведення господарства на нововідведених для них ділянках.

в) На розселюваних покладаються певні виробничі завдання з сільського господарства та зобов'язання щодо здавання товарової продукції державним і кооперативним органам.

г) Окрвиконкомам терміново опрацювати питання про способи використовування розселених глитаїв, як робітну силу, в особливих трудових дружинах та колоніях, на лісорозробках, шляхових, меліоративних та інших роботах,

д) Щодо глитайських сімей, не виселених за межі районів, треба, зокрема, мати на увазі можливість їх розшарування, протиставляючи – де це можливо – окремі елементи молоді решті глитаїв. Вважати за можливе у деяких випадках залучати окремі групи молоді виконувати порядком добровільництва ті або інші роботи для місцевих рад, для обслуговування бідноти тощо, а також утворювати особливого виду виробничі артілі та сільськогосподарські об'єднання, наприклад, у зв'язку з будівельними та меліоративними роботами. Всі ці заходи треба запроваджувати під дуже пильною контролею місцевих органів влади.

Списки глитайських господарств, що виселяються до віддалених областей Союзу, складаються райвиконкомами за участю представників ДПУ на підставі рішень зборів колгоспників, наймитсько- бідняцьких зборів, зборів КНС і затверджуються окрвиконкомами. Порядок переселювання решти глитайським господарств визначають окрвиконкоми залежно від умов окремих адміністративних районів округи.

Конфіскацію майна глитаїв провадять особливо уповноважені райвиконкомів, за обов'язковою участю сільради, представників колгоспів, КНС та наймиткомів.

Під час конфіскації провадиться певний опис й оцінка конфіскованого майна, покладаючи на сільради відповідальність за цілковите зберігання конфіскованого.

Конфісковані у глитаїв засоби виробництва та майно райвиконкоми передають до колгоспів, як внесок бідняків і наймитів, зарахувавши конфісковане до неподільного фонду колгоспів, при повному погашенні з конфіскованого майна належні з ліквідованого глитайського господарства зобов'язання /борги/ державним і кооперативним органам.

Колгоспи, одержуючи землю і конфісковане майно, повинні забезпечити повністю засів переданої землі та передання державі всієї товарової продукції.

Конфісковані житлові глитайські будівлі використовуються для громадських потреб сільрад і колгоспів або для гуртожитків наймитів, що вступають до колгоспу і не мають власного житла.

Ощадкнижки й облігації держпозик у виселюваних глитаїв відбирають і записують до опису, видавши розписки про те, що їх надсилається на зберігання до відповідних органів Наркомфіну. Всяке видавання виселюваним глитайським господарствам їхніх внесків до ощадкас, а також видавання позик, облігацій у районах суцільної колективізації, безумовно, припиняється.

Паї і вклади усіх трьох категорій глитаїв у кооперативних організаціях передаються до фонду колективізації бідноти і наймитства, а їх власників виключається в усіх видів кооперації.

Щодо німецьких, болгарських, грецьких, чехословацьких, польських та інших колоній керуватися таким: труднощі в організації колгоспів у цих районах значно більші, ніж в українських селах, Наша робота і вплив на бідноту й середняка тут набагато слабші. Навпаки, глитайський вплив на ці елементи значно більший, а крім того й сам глитайський шар тут численніший, ніж у сусідніх українських селах.

Звідси потреба довшої, настирливішої роботи для організації бідноти й наймитства, для перетягування цілком на наш бік середняка та для організації основних мас села в колгоспи й для рішучої боротьби з глитаєм, без чого неможливе розкуркулювання.

До відома подається, що Уряд видає декрета, який не підлягає публікації про:

а/ заборону скрізь / а не тільки в районах суцільної колективізації/ вільного переселення глитаїв з місць свого мешкання без дозволу райвиконкомів під загрозою негайної конфіскації всього майна.

б/ Заборону розпродажу глитаями свого майна й реманенту під загрозою їх конфіскації та інших репресій.

Відповідні офіційні повідомлення по радянській лінії подадуть наступними днями.

* * *

Ухвалюючи постанову про ліквідацію глитайських господарств у районах суцільної колективізації, ЦК категорично зазначає, що запроваджування цих заходів повинно бути в органічному зв'язку із справді масовим колгоспним рухом бідноти й середняцтва та бути нерозривною складовою частиною процесу суцільної колективізації. ЦК рішуче застерігає проти наявних у деяких районах фактів підмінювання роботи в справі масової колективізації голим розкуркулюванням. Тільки, коли поєднати з якнайширшою організацією бідноти й наймитства, згуртувавши бідняцько-середняцькі маси на основі колективізації, потрібні адміністративні заходи можуть довести до успішного розв'язання поставлених партією завдань щодо соціалістичної перебудови села та ліквідації глитайства.

ЦК підкреслює, що всі зазначені заходи треба провадити на основі максимального розгортання ініціативи й активності широких колгоспних, насамперед, бідняцько-наймитських мас та за їхньою підтримкою. Ухвалам про конфіскацію глитайського майна та виселення глитаїв повинні бути передусім винесені постанови загальних зборів членів колгоспів та зборів наймитства, бідноти, КНС. Застерігаючи від недооцінювання труднощів, зв'язаних із здійсненням цих заходів та вимагаючи від місцевих організацій вжити всіх заходів, щоб максимально організовано їх виконати, ЦК зобов'язує окружкоми встановити не на словах, на ділі справжнє керівництво запроваджуванням цих постанов у життя.

ЦК КП(б)У ще раз нагадує, що посилення переведення весняної засівної кампанії найщільніше зв'язане з розвитком та зміцненням колгоспів. Тим часом готування до засівної кампанії у всіх без винятку районах та округах проходить дуже погано. Плани не доведено до сіл та колгоспів, збирання насіннєвих фондів іде дуже погано. Особливо погано збирають насіннєві фонди в колгоспах, що є вирішаль-

на основне ділянка роботи, від якої залежить успішне виконання надзвичайно важливих і великих завдань у весняній сільськогосподарській кампанії. Відомості з місць свідчать, що й з готуванням до засіву та з роботою для організації і внутрішнього зміцнення колгоспів – негаразд. Достатньої уваги та керівництва, особливо новоорганізованими колгоспами немає. Надходить час весняної оранки та сівби, а в нас 50% колгоспів ще елементарно не землевпоряджені. Так само погана справа і з складанням господарських планів у нових колгоспах. Тому ЦК КП/б/У пропонує вам у своїй роботі виходити з того, що успішне переведення засівної кампанії, швидке поширення районів суцільної колективізації, добре міцна організація новоутворених колгоспів, що гарантує державі виробництво потрібної кількості товарового хліба і сировини для промисловості, продуктів тваринництва для промислових центрів є головне основне завдання, за ступенем виконання якого ЦК судитиме про роботу тієї або іншої партійної організації.

Секретар ЦК КП/б/У С.Косіор

ЦДАГО, ф.І., оп. 20, спр. 3147, арк. 22-25.

Примечания:

1. Письмо ЦК КП/б/У в виде брошюру, имевшей гриф «Совершенно секретно», было разослано окружкомам и райкомам партии й после прочтения возвращалось в секретный отдел ЦК КП/(б)/У для уничтожения.

Оперативный приказ №42167 по ГПУ УССР об организации операции по массовому выселению кулацко-контрреволюционных элементов с территории Украины

г. Харьков — 7 февраля 1930 г.

сов. секретно

1. В соответствии с решениями директивных инстанций органам ГПУ необходимо очистить территорию Украины от активных контрреволюционных, кулацких и белогвардейских элементов путем заключения в концлагеря и применения к наиболее злостной и активной части кулачества, террористам, повстанцам, организаторам массовых выступлений высшей меры социальной защиты.

Вместе с тем, из районов сплошной коллективизации, т.е. тех, которые коллективизированы на 50% и выше, должно быть выселено за пределы Украины – в Северный Край – 20.000 семейств из числа наиболее активных и богатых кулаков.

2. Изъятие и репрессии по отношению к указанным выше кулацко-контрреволюционным элементам должны обеспечить безболезненное проведение мероприятий по массовому выселению кулачества.

При арестах ни в коем случае не гоняться за голым количеством арестованных. Операция должна быть проведена с таким расчетом, чтобы удар пришелся исключительно по наиболее активно действующим неисправимым кулацко-контрреволюционным элементам.

Операция по массовому выселению начинается в районах сплошной коллективизации 20-25 февраля.

В связи с тем, что при выселении по всем районам Украины невозможно будет обеспечить одновременно транспортирование эшелонов, ГПУ

УССР дополнительно установит точные сроки для отдельных округов и районов. Без указаний ГПУ УССР к выселению ни в коем случае не приступать.

3. Аресту подлежат активные кулацко-контрреволюционные элементы, как группы и организации, так и одиночки, активные бандиты из кулаков и кулацко – церковно – контрреволюционный актив.

4. Аресты вышеуказанных элементов производятся не только в округах и районах сплошной коллективизации, но и во всех остальных засоренных округах и районах, не исключая национальных.

5. Особое внимание необходимо обратить на изъятие организаторов массовых выступлений, террористических актов, поджогов, умышленного вредительства и т.д.

Борьба с этой категорий лиц приобретает еще большую актуальность во время массового выселения кулачества, так как несмотря на проводимые уже аресты к.-р. актива, борьба с контрреволюцией обострится и должна встретить организованный и решительный удар со стороны ГПУ.

6. Имея в виду, что в ряде засоренных антисоветским элементом округов, выселение кулачества будет произведено в минимальных размерах, вследствие крайне ограниченного количества сплошь коллективизированных районов – в этих местах и особенно в пограничных округах, наиболее широко использовать настоящие аресты для изъятия только активного кулацко-контрреволюционного элемента.

7. Начальникам Окружных Отделов при разрешении вопросов об изъятии контрреволюционного элемента строго руководствоваться наличием достаточных и веских данных, особо следя за правильным классовым подходам с тем, чтобы наши репрессии ни в коем случае не задевали середняка и бедняка.

8. Аресты середняков и бедняков допустимы только в исключительных случаях, повторяю – только в исключительных случаях, когда эти лица являются активными фигурантами по серьезным разработкам контрреволюционного и шпионского характера.

9. В городах изымаются те контрреволюционные группы или лица, которые связаны с селом и могут оказать на последнее организующее антисоветское влияние.

10. Следствие по делам изъятых вести усиленным темпом, для чего выделить необходимый квалифицированный аппарат. Законченные дела представлять немедленно, не накапливая их в большом количестве на Судебную Тройку ГПУ УССР, вместе с агентурными материалами.

11. К делам, направляемым на Тройку, необходимо прилагать обвинительное заключение, с указанием меры социальной защиты. Заключение согласовывается с Окрпрокурором.

12. В целях полного информирования ГПУ УССР о произведенных арестах, Окротделы доносят СОУ и в копиях соответствующим Отделам и УСО следующие данные:

а/ Всего арестовано Окротделом-Погранотрядом, а из них по КРО, УСО и ИНФО.

б/ Обязательно указать количество и клички ликвидированных разработок по каждому виду преступлений /укр. к-р., белая к-р. и т.д./

в/ Сколько арестовано по каждой разработке и за каким Отделом ГПУ УССР разработки числятся /МРО, УСО и ИНФО/.

г/ Общие данные о социальном положении арестованных, отдельно по разработкам и одиночкам.

д/ К сведениям прилагать краткие характеристики по наиболее интересным делам.

е/ Сведения об арестах по ликвидированным разработкам и изъятым одиночкам представлять каждые три дня по указанной выше форме.

13. Независимо от этого, Окротделы обязательно представляют в УСО предусмотренные директивой №-33703 от 11/1-1930 г. следующие учетные материалы;

1. Карточку дела на каждое следственное дело.
2. Учетно-статистическую карточку на каждое лицо с алфавитной карточкой.
3. Обвинительное заключение по делу в 5-ти экземплярах, которое пересылается вместе с делом на Тройку.

О ВЫСЕЛЕНИИ

I. Организация работы в Округе

14. Для руководства всей работой организовывается Оперативная Тройка под председательством Нач.Окротдела, из работников Окружного территориального Отдела.

На территории тех округов, где расположены другие органы ГПУ, для разрешения общих оперативных вопросов создается совещание из Начальников, расположенных на территории данного округа органов ГПУ, под председательством Нач.Окротдела.

15. Окружная Оперативная Тройка на основе настоящего приказа разрабатывает детальный план проведения выселения кулацкого элемента. В план входит:

а/ Подготовительная работа, организация районных оперативных групп, участие в составлении и утверждении списков, организация пересыльных пунктов на намеченных станциях погрузки.

б/ Обеспечение бесперебойной информации о настроениях всех слоев населения, допущенных в Округе искривлениях, своевременная сигнализация о нарастающих и имевших место контрреволюционных проявлениях, злостная антисовагитация, распространение листовок, террор, массовые выступления и др./

в/ Организация и подготовка вооруженной силы из числа партийцев и комсомольцев с точной разбивкой их по районам.

г/ Мероприятия по усилению охраны всех важнейших гос. сооружений и предприятий. Особое внимание обратить на элеваторы. Мероприятия по усилению охраны и агентурного обслуживания всех тех пунктов, где хранится оружие, арт. имущество и т.п.

д/ Усиление перлюстрации корреспонденции, в частности обеспечение стопроцентного просмотра писем, идущих в Красную Армию, а также усиление просмотра писем, идущих за границу и из-за границы. Соответствующим образом предусмотреть усиление аппарата П/К.

16. При выработке плана должны быть предусмотрены вопросы, связанные с возможностью волынок и массовых выступлений.

17. Окружная Тройка имеет в своем распоряжении минимально необходимый вооруженный резерв из чекистов, войск ГПУ, ФК, ОСНАЗ и, в крайнем случае, из мобилизованных партийцев и комсомольцев. В случаях исключительной надобности /только восстания/ привлекать воинскую силу только по телеграфному распоряжению ГПУ и командования УВО.

18. Окружная Оперативная Тройка, в зависимости от количества арестованных, общего количества выселяемых, количества районов и сел, охватываемых операцией, распределяет правильно свои наличные силы:

а/ С расчетом быстрейшего проведения следствия по ликвидированным и возникающим делам /следственная группа Окротдела/.

б/ Выделяет из состава УЧОСО группу работников для обеспечения ежедневной четкой информации по табелю донесений.

в/ Выделяет специального работника для учета всей работы Окротдела как по производимым арестам, так и по высылке, в целях регулярного и точного информирования центра по преподанным формам.

II. Организация работы в районе

19. В каждом районе, где проводится выселение кулачества, создается оперативная группа, во главе которой стоит ответственный работник ГПУ, полностью отвечающий во время проведения операции за состояние района.

20. В районную опергруппу входит уполномоченный по агентуре, уполномоченный по следствию и необходимое количество сотрудников и мобилизованных парт. организациями, в зависимости от размеров операции.

21. Районные оперативные группы организуются в течение 24-х часов, с момента получения настоящего приказа и немедленно выезжают в свои районы.

22. Районные уполномоченные на все время работы группы переходят в непосредственное подчинение Начальников оперативных групп и использовываются исключительно для связи с агентурно – осведомительной сетью и информации.

23. Уполномоченный агентуры непосредственно связывается с наиболее серьезной агентурой Окротдела, вербует, в зависимости от обстановки, новых агентов, направляя их внимание на выявление нарастающих антисоветских и контрреволюционных тенденций, контрреволюционных групп и моментов подготовки контрреволюционных выступлений.

Районная опергруппа по получению указанных сведений, принимает немедленно меры, одновременно связываясь с Окружной Опертройкой.

24. На районную оперативную группу возлагается обязанность по освещению перегибов и извращений классовой линии, а также наблюдение через сеть за сохранностью конфискованного имущества.

25. Районная Оперативная Группа принимает меры к освещению через всю сеть о настроения допризывников и переменников и следит за тем, чтобы оружие, выдаваемое допризывникам и переменникам, не попало бы в руки враждебных элементов.

26. Районная Опергруппа, на основе получаемых данных, информирует ежедневно Окружную Тройку как о настроениях и событиях, так

и о ходе подготовительных работ, составлении списков и проведении самой операции.

27. Уполномоченный по следствию ведет работу в районе по всем возникающим во время операции делам, связанным с антисоветской и контрреволюционной деятельностью, направляя арестованных вместе с делами, после первичных следственных действий – в Окружную Тройку.

28. Нач. Опергруппы связывается с Райисполкомом и участвует в составлении и утверждении списков, подлежащих выселению кулаков, причем:

а/ Использует все материалы ГПУ, учетов Окротдела и райуполномоченного о наиболее активных и злостных кулаках – для включения их в списки;

б/ следит за тем, чтобы в списки ни в коем случае не включались середняки и бедняки и те лице, которые выселению не подлежат.

29. Списки кулацких хозяйств, выселяемых на Север, составляются Райисполкомами по решениям собраний колхозников, батрацко-бедняцких собраний, собраний КНС и утверждаются Окрисполкомами.

30. Выселению подлежат наиболее богатые кулаки вместе с семьями, бывшие полупомещики, а также семьи расстрелянных и заключенных в концлагерь кулаков, оставление которых в районе социально опасное Повторяем: только кулаков, середняк ни в ноем случае не должен быть затронут. /.../

32. /2/ Члены семей высылаемых и заключенных в концлагеря кулаков могут при желании и с согласия местных Райисполкомов остаться в прежнем районе. Нач. Опергруппы должен принять участие в рассмотрении подобных ходатайств, не допуская оставления кулацких семейств, оставление которых в районе социально опасно.

33. Выселению и раскулачиванию не подлежат семьи красноармейского и командного состава Р.К.К.А.

В отношении же кулаков, члены семей которых длительное время работают на фабриках и заводах, должен быть проявлен особо осторожный подход с выяснением положения соответствующих лиц не только в деревне, но и у соответствующих заводских организаций.

34. О выселении кулацких элементов из национальных районов, директивы будут даны дополнительно.

ПОРЯДОК ВЫСЕЛЕНИЯ

35. Выселение кулаков и их семей из села после утверждения соответствующими инстанциями списков проводится силами местного партийного, комсомольского, рабочего и батрацко- бедняцкого актива.

36. Нач. Районной Оперативной группы направляет в каждое село, где будет производиться выселение, необходимое количество работников.

37. На обязанности этих работников лежит совместно с Сельсоветом отправка из села / рекомендуется выселяемых и вещи отправлять на подводах/, направление их на станции погрузки, определенные заранее Окружной Тройкой, заполнение карточек на высылаемых, которые направляются вместе с высылаемыми на ближайшую станцию погрузки в 2-х экземплярах и сдаются коменданту пересыльного пункта.

38. Высылаемым кулакам при конфискации у них имущества должны быть оставлены лишь самые необходимые предметы домашнего об-

ихода /а также и теплая одежда/, некоторые элементарные средства производства в соответствии с характером их работы на новом месте / ввиду отправки на Север и использования их на лесоразработках, они берут с собою -топор, пилу, лопату и др. инструменты, что должно грузиться в отдельном вагоне/, при чем общее количество вещей и продовольствия должно составлять 25-30 пудов. Денежные средства высылаемых кулаков также конфискуются с оставлением, однако, на руках у кулака некоторой минимальной суммы / до 500 рублей на семью/, какая необходима для переезда и устройства на месте.

39. Высылаемых кулаков следует обязать, в счет полагающихся им к перевозке 25-30 п. вещей, брать не менее чем на 2 месяца продовольствия.

В списках перевозимых, передаваемых территориальными органами комендантам эшелонов, секретно отмечать семьи, не взявшие с собой, по независимым от них причинам, продовольствия, для выдачи им в пути питания.

40. Окружная Тройка, исходя ив количества высылаемых, в зависимости от масштаба операции и территории, охватываемой ею, устанавливает станцию погрузки, согласно инструкции ЮЖОКТО.

41. Станции погрузки подбираются с таким расчетом, чтобы иметь возможность заранее здесь же организовать пересыльные пункты, для содержания высылаемых на время по прибытии их на станцию до момента погрузки в эшелоны, что предположительно должно занять не больше 6-10 часов

42. Станции погрузки согласовываются с ближайшими транспортными органами и сообщаются немедленно в СОУ ГПУ УССР и Начальнику ЮЖОКТО.

43. Порядок содержания высылаемых на пересыльных пунктах при станциях погрузки должен производиться с таким расчетом, чтобы ни в коем случае не имело место долгое ожидание маршрутных эшелонов.

44. Во главе пересыльного пункта на станции погрузки стоит Комендант, назначаемый из числа работников ГПУ, подчиняющийся непосредственно Окружной Тройке.

Коменданту придаются 2 помощника. Охрана пункта организуется за счет сил местного актива и милиции.

45. Комендант пункта ведет учет высылаемых, поступающих на пункт. Тщательно фильтрует отправляемых с целью недопущения к отправке лиц, не подлежащих выселению /бедняков, середняков, семейств комсостава и красноармейцев РККА/.

46. Комендант принимает меры к обеспечению отправляемых эшелонов необходимым количеством осведомления, которое передает Комендантам эшелонов, для дальнейшей связи в пути следования.

47. Эшелоны сопровождаются в пути охраной НКВС. Транспортные органы ГПУ назначают Комендантов эшелонов и их помощников.

48. Комендант пункта ежедневно доносит в Окружную Оперативную Тройку о количестве принятых и отправленных в эшелоны кулаков и их семейств, о положении на пункте, происшествиях, волынках и настроениях высылаемых.

49. Фильтрация высылаемых проводится следующим образом: производится краткий опрос высылаемых /старших в семье/ на основании данных изложенных в личной карточке.

В том случае, когда в отношении выселяемого не было допущено ошибок в определении социального положения, Комендант или его помощник после соответствующего опроса делает пометку на личной карточке после чего один экземпляр таковой направляет в Окружную Тройку, а второй идет с высылаемыми к месту высылки, через Коменданта эшелона.

Примечание:

1. Без ведома Окружной Тройки или Нач. Окротдела ГПУ, Комендант освобождать высылаемых не имеет права. В случае необходимости, он уведомляет Окружную Тройку, задерживает выселяемого и ожидает указаний последней.

2. Окружная Тройке по проверке всех данных пользуется правом приостановления выселения.

50. По выселению кулаков и их семей устанавливается следующая отчетность.

Ежеденевная телеграфная сводка в СОУ ГПУ и УСО о количестве кулацких семей и общем числе людей, прибывших и убывших по следующей форме:

а/ За данный день: I/ количество кулацких семей, 2/ общее количество людей, 3/ отдельно количество взрослых мужчин /от 18 лет/, сосредоточенных на погрузочных пунктах.

б/ За данный день, отправленных в эшелонах по железной дороге из погрузочных пунктов: I/ количество кулацких семей, 2/ общее количество людей, 3/ отдельно – количество взрослых мужчин /от 18 лет/.

При наличии эксцессов в телеграмме даются краткие сведения с обязательным сообщением о принятых мерах.

51. Трехдневные сводки направляются почтой в адрес СОУ по следующим вопросам:

1/ Реагирование всех слоев населения Округа на выселение;

2/ Политсостояние районов, где проводится выселение

3/ Общий ход операции;

4/ Эксцессы, волнения, выступления, активные проявления бандитизма и проч.

5/ Принятые меры.

52. По наиболее серьезным проявлениям – о террористических актах, массовых выступлениях, активного противодействия выселению и т.п., наряду с немедленным телеграфным уведомлением высылаются подробные спецсводки.

53. К трехдневной сводке прилагаются статистические таблицы, согласно форме, приложенной к приказу /см. прилож. №3/.

54. Оперативная Тройка Округе ежедневно направляет в УСО четко заполненную копию карточки на высылаемых.

55. В соответствии с настоящим оперативным приказом Нач. ЮЖОКТО разработать детальный приказ для ДТО, ОДТО, Линейной Агентуры, Комендантов эшелонов и проч. – о порядке организации оперативных постов на станциях погрузки, приемки высылаемых, сопровождений эшелонов, питания высылаемых и т.д., установив соответствующий табель донесений.

56. Всем начальникам Окротделов ГПУ ознакомиться для руководства в практической работе с последней директивой ЦК КП/б/У «О мерах

по ликвидации кулацких хозяйств в районах сплошной коллективизации», предусматривающей порядок выселения, расселения и конфискации имущества.

57. Органы ГПУ, не принимая непосредственного участия в деле расселения кулацких хозяйств на другие земли, должны поставить информационную работу таким образом, чтобы достаточно полно отразить настроения переселяемых и окружного населения, перегибы и извращения, расслоение и т.д.

58. Начальникам Окротделов ГПУ, наряду с проведением всех вышеуказанных мероприятий, необходимо принять все меры к усилению агентурной работы по всем важнейшим линиям.

59. Все последующие указания к настоящему основному оперативному приказу будут даны дополнительно.

Для успешного, организованного и точного выполнения чрезвычайно важной и ответственной задачи, возложенной партией на органы ГПУ, Всем Начальникам Окружных Отделов принять решительные меры к проведению в жизнь настоящего приказа, обеспечив на деле четкую и бесперебойную работу всего аппарата ГПУ.

Председатель государственного
политического управления УССР /В. Балицкий/»

ЦДАГО, ф. I., оп.20, спр. 3120, спр. 2-13.

Примечания:

1. ГПУ Украины начало аресты 20 января 1930 г. на основе директив, подписанных Г. Ягодой 18 января 1930 г.

2. Так в тексте. Цифры 31 нет.

Оперативный приказ №44722 по ГПУ УССР о действиях войск ГПУ во время операции по выселению кулака из районов сплошной коллективизации

гор. Харьков 11 февраля 1930 г.

Совершенно секретно

/В/ Текущем месяце на территории Украины начнется операция по выселению кулака из районов сплошной коллективизации в соответствии с оперативным приказом ГПУ УССР за №42167 от 7- го Февраля 1930 г.

ПРИКАЗЫВАЮ:

А. Для выполнения этого задания привлечь:

1. НА СЕЛЕ:

а/ партийцев: путем мобилизации через соответствующие парторганы,

б/ комсомольцев,

в/ батрачество,

г/ проверенных групп бедняцкого населения. Милицию на селе к этой работе не привлекать.

2. В РАЙОННЫХ ЦЕНТРАХ СПЛОШНОЙ КОЛЛЕКТИВИЗАЦИИ сформировать особые отряды в составе:

а/ мобилизованных вооруженных партийцев,

б/ мобилизованных вооруженных комсомольцев,

в/ милиции.

III. Куди виселяли?

Протокол ч. 1
Засідання президії с/р М-Калигірка від 18.03.1930 р.

Присутні: Білоус С., Мельніченко Н., Харченко П., Ліпніцка Я. та член с/р Дуценко Т.

Слухали: Про відвід землі куркулям (Білоус).

Ухвалили: Відвести куркулям землі і урочищі від с. Калигірка Попів Яр та урочищі Попів Яр бувший поміщика Савинка і урочищі Охотничий Клин (Радківець) згідно постанови загальних зборів села від 28.01. за ч. 2 по 0,5 гектарів на їдця перевести до 20.03.30 року.

Вивести на затвердження пленуму.

Слухали: Кульменка Дмитрія П., про надання права вступу в хату, яка відібрана в час розкуркулення.

Ухвалили: Відмовити. Позаяк злісний елемент в радянській суспільности.

Слухали: Щидромірський Михайло, про надання права повернення майна в час розкуркулення.

Ухвалили: Відмовити.

Слухали: Левенцову Ялину, Літінского Михайла, про повернення майна в час розкуркулення.

Ухвалили: Відмовити.

Слухали: Поліщук Іван П., про надання права вступу в колгосп.

Ухвалили: Відмовити як син куркуля. Розкуркуленого на розгляд села виборчкому.

Голова с/р (підпис) Секретар

ДАЧО, ф.Р-75, оп. 1, спр. 16, арк. 4 і зв.

Із Протоколу
Засідання Президії Петрівського* Райвиконкому,
що відбулося 23 березня 1930 р.

Слухали: Про план розселення куркульських господарств в межах Петрівського району

Ухвалили: Визнати за можливе відвести в межах району три виселки:

1. Перший виселок в селі Моринцях, урочище «Воли» що знаходиться від села Моринець на віддалі біля п'яти кілометрів, має хвилясті схили ґрунтів, глину та пісок на 16 господарств із сіл Вільшана, Воронівка, Вербівка.

2. Другий виселок при селі Товста в урочищі «Чернече» по склонах яру, що тягнеться по межі між селами Топильно та Воронівкою площею до 30 га. Ґрунт – змиті схили, глина та суглинок. Віддалення від села Воронівка та Топильно біля трьох км і від села Товста – біля одного км – утворити 12 господарств з сел. Моринці, Майданівка, Гнилець та Будище.

3. Третій виселок утворити з 18 господарств в урочищі «Горбове» при селі Воронівка що має глинистий ґрунт – віддаленість від населених пунктів більше як три км.

* Примітка. Нині Городищенського

Норму для куркульських висілків землі визначити від 1,5 до 2 га на господарство разом з садибою.

Голова райвиконкому (підпис) (Ільченко)

Секретар (підпис) (Дерібас)

ДАЧО Р-184, оп. 1, спр. 115, арк. 10

IV. ХТО СТЕЖИВ ЗА ВИСЕЛЕНЦЯМИ?**

Характеристика на уповноваженого виселку №3 при селі Воронівка в урочищі «Горбове» т. Сивака Йосипа Івановича

Сивак Йосип Іванович є гр. с. Воронівки. Член КНС. Червоний партизан. Активну приймав участь в боротьбі з бандітізмом, був в отряді т. Панківського. Увесь час приймав активну участь у переведенні біжучих кампаній на селі, як хлібозаготовча, суцільна коліктівізація, розкуркулення і т. інше. Член колгоспу, бідняк. Може цілком справитися як уповноважений по виселку.

Голова Петрівського Райвиконкому (підпис) /Ільченко/

ДАЧО ф. Р-184, оп. 1, спр. 115, арк. 12 (копія).

Характеристика
на уповноваженого виселку №2 при селі Товста в
урочищах «Чернече» т. Шабалу Яхрема

Шабала Яхрем є гр. с. Товста. Бідняк, член КНС і член Сільської ради. В сучасний момент являється головою СКНС с. Товста.

Приймав активну участь у всіх переводимих на селі кампаніях. Був у лавах Червоної Армії. Сам приймав активну учать в розкуркуленні. Вимогам уповноваженого по виселку цілком відповідає.

Голова Петрівського Райвиконком (підпис) /Ільченко/

ДАЧО, ф.Р.-184, оп.1, спр.115, арк.12.

Виписка
із списку уповноважених та їх заступників
Золотоніського району по куркульським виселкам

Уповноважений Заїка Опанас Іванович, 32 роки. До революції батьки Заїки мали 1 дес. землі та хату. Іншого майна ніякого не було. Зараз має: землі 5,65 дес., сім'ї 5 душ, коня, хату, повітку, дрібний с/г реманент. Є член колгоспу, все майно усуспільнено, член КНС з 1923 року. В перші часи революції добровільно пішов в ряди Червоної Армії. Червоний партизан. Активно приймає участь в громадській роботі на селі, зокрема в колективізації. Зараз голова організації КНС. Позапартійний.

ДАЧО. ф. Р-184, оп. 1, спр. 115, арк. 15

** Примітка. По суті, це був комендант концтабору. Без дозволу уповноваженого виселку її мешканці не мали права відлучатися навіть у сусіднє село чи місто на ринок. В одному поселенні не могло бути більше півтора десятка родин.

Копія

Характеристика дана на основі характеристики Вікнянської Сільради про уповноваженого по куркульському поселку с. Вікнино Барановича Миколи Як., 37 років. Бідняк був головою СКНО, брав активну участь в хлібозаготівлі, активно участвував в розкуркуленні, весь час приймав активну участь в громадських роботах та в переведенні всіх кампаній.

Член артілі ім. Шевченка.

Голова сільради (підпис)

Уповноважений РВК (підпис)

Голова РВК (підпис)

Зав. РЗВД (підпис)

ДАЧО, ф.Р-184, оп. 1, спр. 114, арк. 17

Копія

Характеристика дана на основі характеристики Вікнянської Сільради про уповноваженого по куркульському поселку с. Вікнино т. Коноцера Лука Юхимів, 29 років.

Бідняк, був головою сільради, активно проводив всі компанії, брав активну участь в хлібозаготівлі та розкулаченні, служив в Червоній Армії. Член артілі ім. Шевченка.

Голова сільради (підпис)

Уповноважений РВК (підпис)

Голова РВК (підпис)

Зав. РВК (підпис)

ДАЧО, ф. Р-184, оп. 1, спр. 114, арк. 18

V. А ВТІЛЮВАЛИ В ЖИТТЯ БУДЕННО

Акт 3 липня 1920 року

Ми низще підписавшіеся члени ліквідаційної комісії завідуючий Ковалівським волостним земельним відділом Іван Павлович Ярославський, Голова Ковалівського волостного виконавчого комітету Охванасій Грицькович Біліченко, Голова Ковалівського сільського комітету незаможних селян Охванасій Іванович Спасун зписали цей акт в тім що ліквідація маєтка бувшого власника (помещіка) Євгенія Харлановича (Харлампієвич – ред.) Чикаленко при с. Кононівці Ковалівської волости на підставі постанови першого повітового з'їзду завідуючих волостних земельних відділів про ліквідацію нетрудових господарств

ПОСТАНОВИЛИ: один дом дерев'яний залишить під школу для Кононівської громади, один дерев'яний сарай залишити для улаштування драматичного кружка, а останні помешкання один дом каменний, один сарай каменний і один каменний (льодник) холодільник залишить за для відкриття сільськогосподарського товариства в чім і підписуємось.

Завідуючий волземвідділом (підпис)

Голова волземвідділу (підпис)

Голова комітету незаможних селян (підпис)

ДАЧО, ф. Р-1725, оп. 1, спр. 2, арк. 54.

Копія
(мовою документу)

Протокол
ліквідації помешкань в бувшому маєтку Марії Олексієвни Кочубей
7 липня 1920 р.

Ліквідаційна комісія складалась з таких осіб: завідуючого земвідділом І.П. Ярославського, волостного комітету незаможних селян, Голови Олександра Лахтоновича Шаповала, Голови сільського виконкому 1-ої громади Хведора Грицьковича Шкоди, товариша Голови сільського виконкому II громади Петра Годієвича Щегеня, розглянули помешкання в вищезазначеному маєтку,

ПОСТАНОВИЛИ: ліквідувать такі помешкання: один дерев'яний рублений сарай за плату п'ять тисяч карбованців (5000), один дерев'яний ленник за плату три тисячі карб. (3000) і дерево яке поміщалось в каменному сараї приблизьково 50 шт. брусків і ріжних бревен за плату одну тисячу карб. (1000), а остатку помешкання залишаються, а всього за ліквідоване помешкання і дерево виторговано дев'ять тисяч карб. (9000). Ліквідовані помешкання продати біднішому населенню с. Ковалівки на яких список при цьому прикладений.

В чім і підписуємось.

Ліквідком (підписи)

Печатка

ДАЧО, ф. Р-1725, оп. 1, спр. 2, арк. 55.

Р-2135, оп. 1, спр. 76, арк.. 62
4-3155
9/II-30року

Головам сільрад, СКНС та активу сіл:
Хейлова, Тарнава, Терлиця, Сарни,
Халаїдово, К. Криниця, К. Хутора,
Н. Місто та Завалля.

Тільки Теолин – до відому.

Бурхливий зріст активности батрацько-бідняцьких та середняцьких мас населення району позначається тим, що вже на сьогодні 16 сел району суцільно колективізовано, а останні наближаються до цього, лише дев'ять сіл району суцільної колективізації позорно плентаються в хвості.

Видно з цього, що ні сільради ні сільКНС й актив села не здібні розгорнути масову роботу серед батрацько-бідняцьких та середняцьких кіл населення в напрямкові об'єднання його колгоспів.

З цього можна констатувати, що господарські організації села не мобілізували себе на роботу та не розгорнули належної масової пояснюючої роботи серед населення.

Виходячи з цього категорично вимагаємо посилення масової роботи, з тим щоби протягом 3-х днів добитись перелому в роботі.

Заст. голови РВК /Тимощук/

Секретар /Журавель/

Председателю Сельсовета с. Яцковцы

На основании распоряжения окрпродкома от21/VII за №3081 райисполком предлагает вам не медля ни одной минуты представитьв райисполком по 5 гр. зерна следующих культур: пшеницы, ржи, овса, ячменя, гречихи и проса, но так как просо еще не созревшее, то представить его немедленно при сборе. Культуры эти необходимы для определения проб в связи с продналогом каждую культуру зерна зашить в отдельном мешочке с надписью с какого села, за не представление сего в 2-х дневный срок села будут обложены неправильно ибо каждое село не одинаковый собрало урожай.

Пред. Райисполкома (подпись)

Секретарь (подпись)

ДАЧО, ф. Р-2138, оп. 1, спр. 5, арк. 8

З Протоколу ч. 10

Пленуму В-Кутської с-ради відбувшогося 20 березня 1930 р.

В присутності чл. с-ради: уповноваженого РВК Горовий, та активу від усіх організацій – 50 чол.

Повістка денна:

1. Посівкомпанія.
2. Перегляд списків куркульських господарств, які виселяються за межі колгоспа та виділ їм участків землі.

...

Слухали: Перегляд списків куркульських господарств які виселяються за межі колгоспу та виділ їм участків землі (т. Полудненко).

Ухвалили: Переглянувши списки куркульських господарств Пленум с-ради найшов потрібним вийняти із списків куркулів такі господарства:

Білову Андрон Вас.

Карапет Василь Фот.

Мельніченко Данило Лаз.

Лещенко Дмитро Панкр.

Для переселення куркульських господарств уповноважуються такі т.т.: 1) голова комісії Ткаченко Яків Тр., 2) мірщик Скалан Автоном. Савов., 3) Мельніченко Михайло Ол., 4) Мельник Гнат Анат.

Заява: Білоусова Андрона про надання йому права голосу.

Ухвалили: Розглянути заяву Білоусова, поскільки Білоус вині мається із списків і не виселяється за межі колгоспу, надати йому виборчого права і закликати його з сім'єю в його хаті.

Заява: Шпаківського Мих. Про надання йому виборчих прав.

Ухвалили: Поскільки Шпаківський Мих. являється син бувшого попа, а тому по заяві відмовить та прохати РВК відкликати із Червоної Армії.

Заява: Гутштейна Павла про надання виборчих прав.

Ухвалили: Відмовити, поскільки висилається за межі колгоспу.

Заява: Кузмінської Параски про повернення хати.

Ухвалили: Відмовить поскільки висилається за межі колгоспу.

Заява: Шевченко Івана Т. про надання виборчих прав і повернення хати.

Ухвалили: Відмовить поскільки висилається за межі колгоспу як куркульське господарство.

Секретар (підпис)

ДАЧО, ф.Р-75, оп.1, спр.21, арк.3-4.

З Протоколу ч.11

Пленарного засідання В-Кутської сільради яке відбулося 12 квітня 1930 р.
Присутні члени сільради і актив 17 чоловік.
Повістка денна:
...
4.Про виселення куркулів на куркульський посьолок.
4.Слухали: Про виселення куркулів на куркульський посьолок (г. Полудненко).
Ухвалили: Негайно перевести в життя попередню постанову РВК про виселення куркулів на окремий посьолок. Об'явити під розписку всім куркулям щоб вони в трьох денний термін переселились на відведений їм участок.
Секретар с/р (підпис)

ДАЧО, ф. Р-75, оп. 1, спр. 21, арк. 5,7

Акт

1930 року жовтня 9 дня комісія в складі Заярний Яків, Череватенко Олекса, Москаленко Василь на підставі постанови Весело-Кутської с-ради від 9.X-30 р. ч-26 зробили опис рухомого та нерухомого майна у Мельніченка Фарі Олексового за невиконання твердого завдання по хлібозаготівлі.
Майно описане слідуюче:

Жатка	– 1 шт.
Сівалка	– 1 шт.
Коней	– 2
Корова	– 1
Свиней	– 3
Віз	– 1 шт.
Досок	– 9 шт.
Шальовка	– 11 шт.
Ячменю	– 74 пуд.
Вівса	– 26 пуд.
Рижій	– 5 пуд.
Пшениця	– 40 пуд.
Картопля	– 22 пуд.

Згідно: секретар с/р (підпис)

ДАЧО, ф. Р-75, оп. 1, спр. 21, арк. 39

Протокол ч-27

Засідання президії В-Кутської с-ради відбувшогося 11/X-1930 р.
Присутні: Полудненко, Москаленко, Мельніченко, Скалин. Головує Полудненко, секретар Христич.
Слухали: Про затвердження активів опису майна за невиплату штрафу.
Ухвалили: Акт на Чорнозуба Сергія – пшениці – 25 пуд, Заярний Іван – пшениці – 25 пуд, Чорнозуб Ярина – пшениці 10 пуд, жито –

10 пуд, а акт на Заярного Макара не ствердить, оскільки неправдива опись, а також зобов'язати зазначених громадян вивезти описаний зерно хліб в одноденний термін, та гроші внести до с/ради.

Згідно Секретар (підпис)

ДАЧО, ф. Р-75, оп.1, спр.21,арк.40.

Протокол ч-28

Засідання президії В-Кутської с-ради відбувшогося 13 жовтня 1930 р.

Присутні: голова с-р Полудненко М., Мельніченко П., голова КГНС Скалин та нач. Зем. Групи б/м Калигірського району Шестун, дем. червоноарм.

Головує Полудненко,

секретар Христич.

Слухали: Про виселку куркулів в село Товмач та Антонівку.

Ухвалили: Виселити до села Антонівки таких куркулів: 1. Шевченко Іван Т., 2. Коростики Ярина Ів., 3. Славетний Фотій Андр. та до села Товмач: 1. Король Степана, 2. Кузьмінський Іван, 3. Мельніченко Наум, 4. Присяжний Василь, 5. Січкар Василь, 6. Присяжний Дмитро, 7. Гутштейн Павло, а господарство Когута Якима після вказівок РВК на випадок виселки, виселений в с. Товмач та на випадок повернення Шпаківського Венедікта в село теж виділити йому землю в с. Товмач. Куркуль Шевченко Вакула вмер, залишилась його дочка при братові члена колгоспу.

Згідно секретар (підпис).

ДАЧО, ф. Р-75, оп.1, спр.21, арк.42.

Протокол
засідання президії Сухо-Калигірської сільради
від 23 березня 1930 р.

Присутніх 13 чоловік.

Слухали про розкуркулених:

Пономаренко Юхима, Маняка Порфения, Гурина Якова, Варяницю Стефана.

Ухвалили: На підставі і попередніх постанов загальних зборів виборців села вважати що громадян Пономаренко Юхима та Варяницю Стефана розкуркулено правдиво як експлуататорів найманої праці та спекулянтів, а гром. Маняку Порфению та Гуринові Якову майно повернути, вважати їх за середняків і що під розкуркулення вони попали помилково.

Голова с/р підпис

Секретар підпис

с. Суха-Калигірка Мокро-Калигірський (нині Шполянський) район Шевченківська округа

ДАЧО, ф.Р-75, оп. 1, спр. 14, арк. 8

Протокол

Засідання пленуму Сухо-Калигірської сільради Шполянського РВК вкупі з активом бідноти яке відбулося 3 жовтня 1930 року. Присутніх 16 чол.

Повістка денна:

1. Про виселку куркулів та засів належної їм площі.
2. Про виділення куркульсько та заможніх господарств.

Слухали: Про виселку куркулів та засів належної їм площі (т. Скляр).

Ухвалили: Що куркуль в сучасний момент не припиняє свою агітацію проти міроприємств Радвлади і аби зірвать таку, а тому пленум с/р вважає чужого елемента не повинно бути в рядах пролетаріата. Запропонувати уповноваженому над куркулями вислати таких на ухвалений їм хутір Любисток 2 частину посилить в хуторі хати. Для правильного надзору та виконання ріжніх компаній прикрипити комсомольському осередку одного комсомольця і негайно приступить до виселки та засіву озимини.

Слухали: Про виділення куркульсько заможніх господарств (т. Козаченко).

Що по селі мають кулацько заможні господарства що злостно ставляться проти здачі хлібних лишків, де такім потрібно довести план хлібозаготівлі до двору.

Приходько Ів. Рішуче поставить кінець з чужим нам елементом котрі тероризують бідноту загітувавши її в бік куркуля де такім дати рішучу відсіч.

Скляр. Голова с/р. На попередньому пленуму с/р було зроблено помилку, що куркуля немає, це було зроблено по несвідомості – малограмотності.

Але зараз голова с/р відзивається до пленума с/р та актива бідноти: «Я недооцінив важливіх компаній котрі переводяться в сучасний мент і що кулацько заможні господарства є в нашому селі де такім потрібно пристасувати хлібний експорт, що я зараз як голова с/р прохаю пленума перевірить кулацько заможні господарство намічені президією с/р і пристасувать хлібний експорт такім.

Ухвалили: Вважати інформацію голови с/р за помилку, що немає в селі кулацько заможніх господарств, а тому пленум с/р ухвалив пристосувати хлібний експорт таким громадянам:

1. Химич Грицько Яковів
2. Ткаченко Стипан Ампліїв
3. Бондаренко Хрисань
4. Дяченко Ничипір Василів
5. Надутий Тихвань Омельків
6. Варяниця Олександр
7. Бондаренко Гнат Мор.
8. Надутий Мойсей Л.
9. Надутий Омелько
10. Кругляк Михайло П.
11. Педан Максим
12. Чернега Ілько Ів.
13. Пугач Трохим та кулацькім господарствам
14. Сідаченко Михайло Ф.
15. Милудько Андрій Т.

16. Понлун Іван Сергіїв
Голова с/р підпис
Секретар с/р

ДАЧО, ф. Р-75, оп. 1, спр. 14, арк. 38-39.

Із протоколу
пленуму Дубрівської сільради Монастирищенського району
Уманської округи
11 лютого 1930 року

п. 135. Слухали: Про висилку та розкуркулення негідного елементу.

Ухвалили: Для успіху розвитку соціалістичного будівництва, зокрема суцільної колективізації села, чому стоять на перешкоді заможні кола села, непримиримі куркулі, визискувачі, а тому Пленум сільради вважає за потрібне затвердить Постанову СОЗу «Перемога» куркулів, політично небезпечних Пересунько Євмена Васильовича та Лупинова Григорка Васильового вислать.

Машкара Гарійона А., Караїма Романа В., Тонкоглавав Федора Тихонового, Чорного Григорка Петрового, Шпака Йосипа Андрійового, Лупинову Химу Тимкову, Шпака Федора Васильового – розкуркулить.

п. 137. Слухали: Про оштрафування Караїма Романа як злосного нехлібоздатчика.

Ухвалили: Як злосного нехлібоздатчика лишку зерно хліба під час хлібозаготівлі оштрафувати Караїма Романа в 2-х кратному розмірі на суму 307 крб.

Голова засідання (підпис)
Члени (підписи)

ДАЧО, ф. Р-2113, оп. 1, спр. 333, арк. 25.

30.03.1929 р.

До Товмацької сільради
Завідувача Товмацької школи
Кам'янського району Любаря
Маркела Тимофійовича

Заява

Прикладаючи при цьому автобіографію, прошу Товмацьку сільраду клопотати перед відповідними установами про поновлення мене у виборчих правах, поскільки я служив у армії Денікіна 1 місяць 8 днів не добровільно, а по мобілізації, не займав там командних посад, а був рядовим офіцером по охороні м. Звенигородки. З 1920 року був членом спілки «Робос», квиток №11890, працюю на радянській та громадській роботі, лічусь на обліку в окрвійськкоматі, військова частина 1240.

24.ІІІ-1929 р.

ДАЧО, ф.Р-75, оп. 1, спр. 3, арк.100.

Витяг
з протоколу засідання президії Товмацької сільської ради

М-Калигірського р-ну Шевченківської округи від 8 квітня 1929 р.

Слухали: Заяви з-в Товмацької школи Любаря Маркела Тимофійовича про поновлення виборчих прав, яких було позбавлено як білого офіцера.

Ухвалили: тов. Любар працює в с. Товмачі на посаді зав. 7-річної школи та інших загально-громадських виборчих роботах 5 років, на протязі цього термін брав активну участь чим виявив лояльність до радвлади, тому просити РВК вдатись з клопотанням до Шевченківського ОВК поновити Любаря Маркела Тимофійовича у виборчих правах.

З оригіналом згідно.

Секретар с/р (підпис)

№63
26/I-1930 р. Таємно

До Н.К.В.С.
(Адмінуправління)

У виконання обіжника НКВС №53/17 в жовтні місяці 1929 р. було видана о обов'язкову постанову ОВК по питанню реєстрації й обліку колишніх дідичів.

Реєстрація дідичів вже закінчена і взято на облік бувших дідичів і великих землевласників по Шевченківській окрузі – 19 чоловік.

Зав. окрвідділу (Тарасюк)
Секретар (Сизоненко)

ДАЧО, ф. Р-375, оп. 1, спр. 54, арк. 16

№91 Зовсім таємно
5./II Особисто

Шевченківському Окрпрокуророві на
№6/70 з 30-го січня 1930 р.

Як Вам відомо зараз відповідними органами проводиться належна робота по вилученню з села нетрудового елементу, в тому числі й бувших дідичів, тому на вашу думку від перевірки відомості про виселення бувших дідичів, їх пересування з одного місця в інше до закінчення вищенаведеної оперативної роботи треба утриматись.

Зав. ОАВ – Нач. Окрміліції (Тарасюк)
Секретар (Сизоненко)

ДАЧО, ф. Р-375, оп. 1, спр. 54, арк. 17

VI. НАВІТЬ ДО ЛІКАРНІ К.-Р. ЕЛЕМЕНТАМ – ЗАСЬ!

Виписка
із протоколу ч. 10/30
Засідання президії М-Калигірського РВК від 3.04.1930 р.

Слухали: Інформацію Райздрав інспектора т. Гольфельда про переведення прийому в рай лікарні хворих коштовно і безкоштовно.

Ухвалили: В зв'язку з тим, що рай мед лікарня обслуговує не тільки членів колгоспу та трудове населення, а також і куркулів, наймитів і середняків – населення, яке користується в лікарні безкоштовно – а тому з 15 квітня встановлюється до 2 годин дня прийом членів колгоспу, членів СОЗ та інше трудове населення безкоштовно, а з 3 годин прийом переводити за плату трудового населення, а по бажанню членів профспілок, колгоспників та не колективізованого населення.

Про оплату медперсоналу за цей прийом доручити т. Гольфельду, погодити з профспілками.

Взивати платню таку:

з куркулів та непманів по 1 крб., що залишились поза колгоспами;

– середняки – 50 коп.;
– бідняки – 30 коп;
– батраки – безкоштовно;
– службовці – 30 коп.

Членів колгоспу:

– середняки – 30 коп.;
– бідняки – 20 коп.;
– батраки – безкоштовно;
– службовці – 30 коп.

Голова РВК /Кравченко/

Секретар /Павловський/

ДАЧО, ф. Р-75, оп.1, спр. 16, арк. 12

Виписка
із протокола засідання Золотоніської районної хлібної тройки
від 8 жовтня 1929 року

Слухали: Про роботу млинів приватних власників.

Ухвалили: Приймаючи на увагу те, що приватні млини власників Сизько Мусія, Мочерега Наума та Радзіна Симона та К°, що розташовані в м. Золотоноші з'являються очагами хлібної спекуляції, систематично порушують інструкцію про перемол зерна, перемелюючи в кількостях що перебільшують норми для переробки, що ці млини з'являються пунктами переховування зерна куркулів, і цим підривають роботу по виконанню плану хлібозаготівель особливо куркульськими господарствами, що неодноразові штрафи, що покладались за порушення на власників млинів, не мають позитивного впливу і вказані дії млинів не припиняються, – вказані млини зачинити.

...Цю постанову довести до відому ОВК, Окрхлібтрійки та Окрторгвідділу. Поставити питання про вивласнення цих млинів та передачу їх місцевим організаціям. Ця постанова оголошенню не підлягає.

Голова райхлібтрійки /Берестенко/ підпис

ДАЧО, ф.Р.-75, оп. 1, спр. 79, арк. 128 (копія)

Виписка з протоколу №4

Засідання пленуму Сухо-Калигірської сільради Шполянського РВК вкупі з активом бідноти яке відбулося 3 жовтня 1930 р.

Слухали: Про виселку куркулів та засів належної їм площі (т. Скляр)

Ухвалили: Що куркуль в сучасний момент не припинив свою агітацію проти міроприємств Радвлади і аби зірвать таку, а тому пленум с/р вважає жодного елемента не повинно бути в рядах пролетаріата. Запрошувати уповноваженому над куркулями, вислати таких на ухвалений їх хутір Любисток. 2-у посилить в хуторі Хати. А для правильного надзору та виконання різних компаній прикріпити комсомольському осередку одного комсомольця і негайно приступить до висилки та засіву озимини.

ДАЧО, ф. Р-75, оп. 1, спр. 14, арк. 38

Копія.

Таємно

Вих. 292 26.03.29 р.

До Шевченківського Окрвідділу Д.П.У. на №511686

н/вх. №1758/28 р.

Секретаріат Окрвиконкому цим повідомляє, що внаслідок перевірки фактів, наведених у В/спец збірці відносно спекуляції хлібом куркулями с. Безбородькова, Гельмязівського району, такі підтвердились і цих громадян позбавлено виборчого права, а також притягнуто до виборки патентів.

Підстава: Лист Гельмязівського Райвиконкому з 23.03.1929 р.

Т. В. О. Секретаря Окрвиконкому (підпис) (Провільський)

ДАЧО, ф. Р-184, оп. 1, спр. 79, арк. 29.

Відомість
про репресивні міроприємства Окрвідділу ДПУ по колгоспам, созам та артілям за утайку та несдачу хліба по стану
з 20.09 по 01.10 1929 року.

№ п/п	Назва районів	Назва колгоспів чи артілі	Хто заарештований по займаній посаді	Скілько всього арештів	№№ звинувачень
1.	Золотоніський	«Перебудова»	Все правління колгоспу	4	97, 54-7 і 54-10
2.	Золотоніський	Артіль	Голова правління та член правління (кандидат партії)	2	97, 20-127-1
3.	Золотоніський	К. В. Д.	Голова КВД	1	20-127 і 52-10
4.	Шполянський	«Праця»	Члени правління колгоспу	2	97 і 54-10
5.	Кам'нський	СОЗ ім. Леніна	Голова правління	1	97, 20-127 і 54-10
6.	Кам'нський	СОЗ «Надія»	Голова правління та члени правління	2	97, 20-127 і 54-10

Разом 6 справ, 12 арештів
Нач. Шевченківського Окрвідділу ДПА підпис (Гладков)
Нач. ЕКВ підпис (Філюренко)
2.10.1929 р.

ДАЧО, ф. Р-184, оп. 1, спр. 79, арк. 115 Копія

VII. ЗНАХОДИЛИ І ТИХ, ХТО ВТІК

16.VIII
До Зав. Електростанції м. Черкаси
В Окрвиконкомі є відомості про те, що у вас працюють брати Лисенки Михайло та Грицько, що походять із с. Кирилівки Вільшанського району. Громадяни Лисенко є сини великого куркуля-експлуататора.
А тому Секретаріат Окрвиконкому прохає перевірити ці відомості і коли дійсно у Вас працюють згадані куркульські синки – негайно звільнити їх з роботи.
Про наслідки повідомити Окрвиконком.
Секретар Окрвиконкому Бибчук.

ДАЧО, ф. Р-184, оп.1, спр.67, арк.10.

Лист до голови Монастирищенського РВК від Вікнянської с/р Мокро-Калигірського району.

В с. Сарнах вашого району в агрошколі є учень Колесніченко Михайло Сергіїв, мешканець с. Вікнино Мокро-Калигірського району Шевченківської округи, син злісного куркуля-експертника, якого постановою загальних зборів бідноти та середняків ухвалено вислати за межі України, як ворога Радянської влади і заслати вкупі з сім'єю , а тому Вікнянська с/р прохає Вас дати належне розпорядження директору аргошколою, аби такого учня було звільнено від навчання.

Витяг із протоколу
засідання сільської ради в Мокрій Калигірці 5 квітня 1930 року.

Слухали: Заяву Кичатого Маркела про повернення йому майна.
Ухвалили: Вважати Кичатого Маркела як злосного куркуля. Тому сільська рада вирішила, що його треба розкуркулити. З приводу красноармійця, постанову сільради вважати недійсною, а підняти клапотання перед частиною, де він служить, щоб такого виключити зі служби як куркульського сина.

ДАЧО, ф. Р-75, оп.1, спр.8, арк.52.

Із листа бригадира буксирної робітничої бригади с.Єлизаветки Мокро-Калигірського(нині Шполянського) району:
«Здравствуйте товарищи!

Хочу вам сообщить, что в селе Елисаветки после раскулачивания село нельзя узнать. Заявления в колхоз сыпятся. На сегодняшний день мы имеем уже с хуторами 94% коллективизации.

Раскулачили мы в нашем селе 18 кулаков. В общем собрании селян постановили злосных кулаков в количестве 15 человек выслать за пределы Украины, туда, где Соловьи поют».

ДАЧО, ф. Р-235, оп.1, спр.164, арк.71-72.

Звичайно, доведені до відчаю селяни не лише бралися за вила, а засипали численними скаргами Харків (тодішню столицю України), Москву.

Щоб якось «розрядити» обстановку, «верхи», як завжди, вдалися до обману. Якщо циркуляри і вказівки про прискорення темпів колективізації надсилались під грифом «цілком таємно», то стаття Й. Сталіна «Запаморочення від успіхів» була опублікована в газеті «Правда» 2 березня 1930 року, в якій засуджено лише перегиби місцевими органами влади у справі колективізації, була передрукована всіма місцевими газетами. Навіть були організовані відкриті судові процеси над «організаторами» перегибів. Типовим прикладом цього є так звана «Драбівська справа», про яку розповідалося у всіх засобах масоові інформації Союзу.

Наводимо витяги з репортажів, опублікованих в газеті «Соціалістична Драбівщина» 18-26 червня 1932 року.

«Драбівська справа»

В 1932 році на всю Україну була відома «Драбівська справа». Керівники Драбівського району і окремих населених пунктів цього ж району були віддані суду. Виїзна сесія Найвищого суду Української РСР в період 18-26 червня 1932 року розглянула матеріали по притягненню до кримінальної відповідальності керівників району за допущені порушення і перекручення партії в ході колективізації. До суду було притягнуто 34 чол., з них було заарештовано до суду 25 чол., в перший день судового засідання суд приймає постанову взяти під варту решту 9 чол. До суду було викликано і заслухано показання 129 свідків. Матеріали судового процесу широко висвітлювалися на сторінках районної газети «Соціалістична Драбівщина» 18 червня – 3 липня 1932 року, в №76-88 (в кожній газеті одна-дві сторінки).

Так, в газеті за 18 червня на першій сторінці великими літерами через всю сторінку повідомлялось: «Сьогодні виїзна сесія Найвищого суду УРСР розпочинає судити творців «Драбівщини». Матеріалам судового процесу в газеті відведено дві сторінки. Опубліковано звинувачувальний висновок. До суду були притягнуті:

«...Бодак І.Г. – колишній член президії РВК та секретар РПК, 36 р., чорнороб, з нижчою освітою, у Червоній Армії не був, бувший член партії з 1917 р.

Широков В. С. – колишній голова РВК, 30 р., з нижчою освітою, чорнороб-залізничник, у Червоній Армії не був, колишній член партії з 1925 року.

Шопенко Г.З. – колишній заступник голови РВК та голова РайКК-РСІ, 41 р. з нижчою освітою, кравець, у Червоній Армії не був, колишній член партії з 1919 року.

Всі троє звинувачуються в тому, що систематично порушували директиви партії та уряду щодо організаційно-господарського зміцнення колгоспів під час хлібозаготівель та інших кампаній,...масове виключення з колгоспів бідняків і середняків, а потім продаж їхніх господарств замість боротьби з засміченістю колгоспів справжніми куркулями...

Вони створили систему безвідповідальності при проведенні важливих політичних завдань на селі, яка привела до перекручень лінії партії та зробила можливими факти знущання над населенням. Це призвело до дискредитації серед трудящих району місцевих органів Радянської влади та політики партії...

Батрацький І.С. – колишній уповноважений РВК по Капустянському та Кантакузівському кущах, колишній зав. культпром РПК, 32 р.,з нижчою освітою, з робітників, член партії з 1925 р., був у Червоній Армії з 1917 до 1923р...

Красота Ф.Г. – колишній уповноважений РВК, колишній зав. агітмас РПК, 41 р., з наймитів, колишній член партії з 1927 р., був у Червоній Армії…

Невважай Г.В. – колишній член президії РВК та голова райпрофради, 26 р., з селян, член партії з 1927 р., закінчив 7-річку, в Червоній Армії не був...

Задоя Ф.П. – колишній зав. райземвідділом, 32 р., з селян, з нижчою освітою, колишній член партії з 1926 р., був у Червоній Армії з 1922 р.

...брутально поводився з населенням, в селі Кантакузівці на нараді комсомольського активу ображав комсомольців брудною лайкою, бив їх і загрожував арештами та відібранням комсомольських квитків...».

В газеті за 20 червня на першій сторінці, через усю сторінку великими буквами був вміщений заголовок:

«Судовий процес над творцями Драбівщини. Перед очима широких трудящих мас Драбівського району суд зриває машкару з Бодаковщини, Широковщини, Красотовщини за якою приховувались куркульські дії, спрямовані на розвал колгоспів.

Колгоспики, бідняки та середняки-одноосібники – ще більше пильності!

За приводом парторганізації, нещадно викорчовуйте рештки «Драбівщини!». По ударному організуйте роботу на колгоспних ланах!».

«Кого судять у Драбівській справі:

Волосина І.П. – колишній помічник директора Драбівського радгоспу, 42 роки, нижчої освіти, тракторист, з селян, колишній член партії з 1927 р., був у 1919-20 рр. у Червоній Армії.

...Будучи уповноваженим по Бирлівці, Сталінівці, Коломийцях та х. Кооптевичі, організував бійки та знущання над населенням... Привласнив і допускав привласнення бригадирами майна, вилученого у селян...

Курач А.П. – колишній зав. райпостач, 43 р., робітник, член партії з 1925 р., з нижчою освітою.

...Запровадивши у систему адміністрування під час хлібозаготівлі по Білоусівському кущу, допустився знущання і бійок населення, незаконно заарештував нездатчиків хліба у Митлашівці.

І селі Мехедівці побив секретаря парткому тов. Лозу, на хуторі Козачому примусив голову колгоспу під загрозою зброї вивезти посівний матеріал.

Попов Я.Я. – колишній зав. районщадкаси, 29 р. чорнороб, з нижчою освітою, колишній член партії з 1925 р., колишній уповноважений РВК.

Фурсенко М.Ф. – 23 р., селянин, з нижчою освітою, виключений з комсомолу...

Пустовраг Ф.В. – колишній голова Бирлівської сільради, 22 р., з нижчою освітою, робітник, виключений з комсомолу...

...сам проявляв ініціативу у систематичних знущаннях над людністю, брав уасть у нанесенні побоїв і проводив незаконні арешти.

Бровко Є. – колишній уповноважений РВК по Бирлівській сільській раді та секретар кандидатської групи, 33 р., з нижчою освітою, селянин, член партії з 1928 р., був 2 роки у Червоній Армії.

Буряк Р.М. – колишній голова Демківської сільської ради, позапартійний, 28 р., селянин, у Червоній Армії не був.

Низенко С.С. – член президії Капустянської сільради, колишній секретар партосередку, 34 р., вчитель, з наймитів, член партії з 1926 р., був у старій армії єфрейтором, служив у Червоній армії.

Сокрут Г.П. – колишній народний суддя, 37 р., з робітників, з нижчою освітою, колишній член партії з 1929 р.

... покривав злочини бригадирів і уповноважених на хлібозаготівлях.

Клиновий С.І. – колишній начальник районної міліції, з робітників, слюсар, колишній член партії з 1925 р., був у Червоній Армії.

... покривав обурливі вчинки уповноважених,припускаючи тяганину у розслідуванні цих злочинів, пиячив у приміщенні міліції, розкладав апарат, брутально поводився з міліціонерами та населенням.

Загорулько І.А. – колишній голова Богданівської сільради, 20 р., селянин-бідняк, з нижчою освітою

Кругляк В.С. – колишній голова колгоспу х. Кооптевичі, 35 р., селянин, кандидат КП(б)У, з нижчою освітою.

Лобода П.З. – селянин-середняк з х. Кооптевичі, 37 р., член Бирлівської сільради, з нижчою освітою.

Кругляк П.С. – селянин-бідняк з х. Кооптевичі, 25 р., член колгоспу,позапартійний, був бригадиром.

Кругляк Г.С. – селянин-тракторист, 18 р., з нижчою освітою, в комсомолі з 1928 р., був бригадиром.

Загорулько М.А. – 18 р., член колгоспу, тракторист, з нижчою освітою, був бригадиром по хлібозаготівлях.

Шерстюк С.Г. – 27 р., член колгоспу, малописьменний, позапартійний, був бригадиром по хлібозаготівлі.

Коваленко Ф.Г. – 20 р., наймит, з нижчою освітою, комсомолець в х. Лизогубівка, колишній член Степанівської сільради.

Басанський Т.І. – 32 р., селянин-середняк, службовець заготконтори, кандидат КП(б)У, з нижчою освітою, з села Степанівки.

Головко М.Г. – 22 р., селянин-тракторист, з нижчою освітою, позапартійний.

Красота Д.Ю. – 19 р., з селян, колишній зав. культпрому райкому комсомолу, виключений з комсомолу.

Компанець Д.Р. – 20 р., вчитель, з середньою освітою, член комсомолу.

Моцний Д.О, – селянин – бідняк, член КП(б)У з 1928 р., колишній голова Митлашівськлої сільради.

Плічко Т.М. – 38 р., селянин-бідняк з с. Митлашівки, з нижчою освітою, член партії з 1930 р., колишній член сільради, голова колгоспу.

Павлик Ф.М. – 35 р., селянин-середняк з с. Драбова, позапартійний, член колгоспу, був бригадиром у Митлашівській сільраді.

Чалий О.Д. – 26 р., з селян-наймитів, з с. Митлашівки, з нижчою освітою, член колгоспу.

Касян І.Ф. – 20 р., наймит, позапартійний, член колгоспу, з нижчою освітою, член Митлашівської сільради та колишньої управи та хлібозаготівлі на х. Козачому.»

В газеті за 21 червня заголовок великими буквами;

«Куркульські агенти перед пролетарським судом».

Те, що намагаються заховати підсудні – про це розповіли свідки.

Милашка Орел – як на неї надягли в сільбуді ризу і грамофонну трубу, як примушували стомлену, літню жінку стояти «струнко» перед мерзотниками. Вона розповідала про те, як від неї забрали останній пуд пшениці й закинули її на цілу ніч на мороз до сараю.

Свідок Калініченко, бідняк, розповів судові, як побили його... Примушували танцювати під грамофон».

Інші свідки розповідали, як вивозили деяких селян вночі за село й там викидали в полі на холод, як незаконно штрафували, стягали майно й ділили поміж собою.»

Газета за 3 липня стаття «Вирок у Драбівській справі»

Виїзна сесія Найвищого суду УРСР у м. Драбові після 27-ми годинної наради ухвалила 28 червня вирок у Драбівській справі...

Колишнього члена президії РКВ, секретаря райпарткому Бодака, колишнього голову райвиконкому Широкова, колишнього голову КК-РСІ Шопенка засуджено на три роки позбавлення волі кожного.

Колишіх членів бюро РПК, що працювали уповноваженими райвиконкому по селах, колишнього зав. культпрому РПК Батрацького, колишнього зав. агітмас РПК Ф. Красоту, колишнього голову райпрофради Невважая засуджено до 2,5 років позбавлення волі, а колишнього уповноваженого райвиконкому Волосину – до 5 років позбавлення волі.

Колишньогоуповноваженого райвиконкому, кол. зав. райземвідділу Задою, колишнього зав. райощадкаси Попова, колишнього зав. райпостач Курача та зав. культпрому райкому комсомолу Красоту Д. засуджено до 2-х років позбавлення волі.

Колишніх голів сільрад Пустовгара і Буряка засуджено на 4 роки позбавлення волі кожного, колишнього голову сільради Загорулька Івана – на 3 роки, голів сільрад Коваленка та Моцного – на 2 роки позбавлення волі кожного. Колишнього секретаря партосередку і колишнього члена сільради Бровка засуджено на 2 роки позбавлення волі, колишнього начальника міліції Клинового – на 3 роки, колишнього народного суддю Сокрута на 1,5 роки, колишніх бригадирів Шерстюка, Компанця, Павлюка, Чалого і Фурсенка – на 3 роки.

Колишнього бригадира Плічка – на 2 роки. Бригадирів Кругляка Василя, Кругляка Павла, Кругляка Грицька, Загорулька Михайла, Басанського, Головка, Лободу і Касьяна (останні сім комсомольці) засуджено умовно на 1,5 роки кожного з іспитовим строком протягом 3 років. Щодо підсудних, яких засуджено умовно, суд зважив їхню несвідомісты відсутність виховної роботи щодо них від районного керівництва.

Суд зазначив у вироці, що всі обвинувачення, які інкриміновано підсудним, у процесі судового слідства підтверджено. Вирок остаточний і оскарженню не підлягає.»

Словом, із великого грому і хмари – дрібний дощик. Тоді, як учасників Драбівського повстання у квітні 1930 року було заарештовано більше 200 чоловік, з них 17.05.1930 року ОН при колегії ДПУ УРСР приречено до розстрілу 20 осіб, решту відправили на каторгу терміном від трьох до десяти літ.

ДАЧО, ф. Р-2113, оп.1, спр.56, арк.367.

Лист від 8/VI-1929 р.

До Гельмязівського, Золотоношського,
Ірклiївського, Медведівського та
М-Калигірського райвиконкомів

З одержанням цього під особисту відповідальність голові райвиконкому пропонується терміново винести вимогу Окрвідділу щодо надсилання відомостей про наявність на терені в/районів дідичів, суворо додержуючись вказівок ОЗВ при складанні й заповненні анкет на дідичів (Лист ОЗВ №183).

За розпорядженням Секретаріату ВУ ЦВК робота щодо виселення дідичів повинна бути закінчена в самий найближчій термін і затримка з Вашого боку відомостей гальмує роботу, а тому Окрвиконком зауважує, що невиконання цього листа потягне за собою небажані наслідки.

Т.в.о. Секретаря Окрвиконкому

ДАЧО, ф. Р-184, оп.1, спр.67.

Про дітей партизанів забули.
Лист «Радянської думки»

Із листа 17.XII.1928 р. члена Президії секретаря Окрвиконкому до окрінспектури соцзабезу.

«До Окрвиконкому надійшли відомості про те, що дружина забитого денікінцем завзятого партизана з с. Михайловки Мошенського району Тертиці Гната перебуває в надзвичайно скрутному становищі. Явдоха Тертиця (ім'я дружини Гната Тертиці) збожеволіла, і 3 дітей, з яких найстаршій дівчині 12 років, тиняються попід тинами, искаючи голодної смерті...».

ДАЧО, ф. Р-184, оп. 1, спр. 67.

VIII. ОСНОВОЮ ДОВІДОК БУЛИ СПИСКИ ПОЗБАВЛЕНЦІВ*

1929 р.

Список службовців колишньої поліції та жандармів

*Примітка. Список «позбавленців» широко використали при складанні списків «виселенців», а останні – для арешту к.-р. елементів в 30-40 роках.

Лист 7.VI-1929 р.
Таємно
До Шевченківського Окрвідділу ДПУ
Разом з цим надсилається список службовців колишньої міліції та жандармів у кількості 1191 чоловік.
Відомості взяті зі списків позбавлених виборчих прав, що їх складено в останню передвиборчу кампанію 1928-1929 року.
Додаток: списки на 23 аркушах.
Т.в.о. Секретаря Окрвиконкому Братко.
Зав. Таємної Частини Петров.
Надрукувані 2 прим. 1 прим – до адресату, 1 прим. – до сільради.
ДАЧО, ф. Р-184, оп. 1, спр. 67, арк.184.

IX. А ЩОБ НЕ БУЛО САБОТАЖНИКІВ – ЧИСТКА.

Ще Володимир Ленін (Ульянов) вважав одним із найважливіших засобів зміцнення партійної і виконавської дисципліни серед членів партії «зверху до низу» є чистка рядів партії від елементів, які відриваються від маси, піддаються настроям, аж ніяк не передовим.

За традицією – чистка партії проводилася напередодні важливих кампаній. Так, в другому півріччі 1921 року, за вказівкою В.І. Леніна була проведена чистка, під час якої було виключено з партії до 170000 осіб, тобто близько 25 відсотків усього складу. 20 вересня 1921 року з цього приводу в газеті «Правда» було опубліковано статтю В.І. Леніна «Про чистку партії», яка завершувалася словами:

«Очистити партію треба від мазуриків, від збюрократілих, від нечесних, від нетвердих комуністів...» (В.І. Ленін, вид 4 Т.3, арк.18-20).

Отож-розпочинаючи розкуркулення, за вказівкою нового вождя Й.В. Сталіна почалася чергова чистка партії і радапарату.

«До всіх установ та організацій району

Не дивлячись на те, що в перших числах липня буде надіслано оголошення про те, що Районова Комісія по підготовці до чистки Радапарату розпочала свою працю, до цього часу поступлення заяв, як на хиби в роботі установ так і організацій, а також і на хиби в роботі окремих співробітників – кволе, що свідчить про недостатню увагу з В/боку на переведення роз'яснюючої роботи серед робітників В/установи та членів організації.

Беручи до уваги важливість переведення підготовчої роботи до чистки Радапарату – Районова Комісія прохає: широко довести до відома робітників, службовців установ та членів організацій про те, що всі помічені ними хиби в роботі установ, організацій, а також окремих робітників таких, а саме: РВК, Міліції, Суду, Слідчого, Судового Виконавця, Почти, лікарів, Бази Споживспілки, робітників Радгоспів, Сільрад, Спож. Т-в та інших установ, організацій – надсилати до Районової Комісії матеріали, в яких зазначити конкретно хиби, як в роботі самої установи, так і в роботі окремого робітника такої.

Т.в.о. Голови Комісії (Кунчій)
ДАЧО, ф. Р-2135, оп.1, спр.77, арк.113.

Плян
та календар роботи Районової Комісії
по чистці Радянського апарату

Працю розпочати з 3/IX-29 року

I-й КУЩ: – ст. Монастирище, до якого приєднуються села: Покровське, Половинчик, Коритня. Праця переводиться 3-го та 4-го.

II-й КУЩ: – с. Княже-Криниця, до якого приєднуються села: Шабастівка, Новосілка та Антоніна. Чистка проходить 5/IX – б. р.

Ш-й КУЩ: – с. Лукашівка та Яцковиця – чистка проходить 6 та 7/IX – б. р.

IV-й КУЩ: – Цибулів, до якого приєднується село Івахни. Чистка проходить 8 та 9/IX – б. р.

V-й КУЩ: – Шарнипіль, до якого приєднуються села: Зарюбинці, Зюбриха, Княжики, Владіславчик. Чистка проходить до 10/IX – б. р.

VI-й КУЩ: – Копієвата, до якого приєднуються села: Теолин, Медовата, К-Хутори, К-Попівка, Циб-Гребля, Конело-Циберманівка. Чистка проходить 11/IX – б. р.

VII-й КУЩ: – Леськово, до якого приєднуються села: Матвіївка, Хейлово. Чистка проходить 13/IX – б. р.

VIII-й КУЩ: – с. Сарни, до якого приєднуються села: Попудня, Бачкурино, П-Міст. Чистка проходить 14-го, 15-го/IX – б. р.

IX-й КУЩ: – с. Терлиця, до якого приєднуються села: Дубрівка, Тарнава, Халаїдово. Чистка проходить 16-17/IX – б. р.

X-й КУЩ: – Монастирище, до якого приєднуються села: Аврамівка, Завалля, Нове-Місто та Летичівка. Чистка розпочинається 25/IX – б. р.

Комісія»

ДАЧО, ф. р-2135, оп.1, спр.77, арк.116.

Із газети Шевченківського Окркому КП(б)У, Окрвиконкому та ОРПС «Радянська думка» 14 травня 1930 року. №66 (710), стор.2.

«... всього пройшло перевірку 3925 чол. Виключено з членів партії-270 чол., кандидатів – 210 чол., разом 480 чол., що становить 12.2 відсотки до всієї парторганізації...».

Виключених по лінії осередків розподіляються так: по сільських – 47.2 відсотки, виробничих – 34, радянських – 7 та вузівських – 1.4 відсотка.

Які політичні наслідки чистки? Чистка парторганізації цілком себе виправдала та сприяла найшвидшому очищенню лав організації від елементу ворожого та що ідеологічно розклався».

До речі, під час великого терору в Монастирищенському районі було вичищено 52 члени ВКП(б), з них 49, як вороги народу, 5 – за зв'язок з ворогами.

До Уповноважен. РПК та РВК

Ще раз нагадую про те, що матеріали щодо чистки Радапарату необхідно негайно здати комісії.

Термін минув 5/IX-29 р., а матеріали не поступили.
Голова комісії /Літвінов/
Секретар /Ташлик/
ДАЧО, ф. Р.-2135,оп.1, спр.77, арк.151.

До Теолинської с-ди

Районова комісія по чистці Радапарату Монастирищенського району сповіщає, що засідання комісії по перевірці апарату с. Теолин відбудеться 20/IX в с. Теолин.

Прохання широко сповістити населення про це і прийняти заходи, аби селянство було присутнім на засіданні та допомогло б очиститись від негідних елементів.

Голова комісії /Літвінов/
ДАЧО, ф. Р.-2135,оп.1, спр.77, арк.160.

4.1/18
20/IX-29 р.

До всіх Сільрад та уповноважених РВК

Не дивлячись на ряд нагадувань та постанови поширеного пленуму РВК щодо хлібозаготівель в останній час робота по хлібозаготівлі переводиться надто повільно, а тому с/р потрібно вжити заходів до посилення роботи. Задоволення потреб посів кампанії південних округ вимагає від нас максимального розгорнення заготовки озимих культур, з таким рахунком, аби річний план озимих культур був виконаний на протязі вересня-жовтня місяців.

Потрібно навколо питання хлібозаготівлі мобілізувати громадську думку та натужити всі зусилля до виконання плану хлібозаготівлі на протязі зазначеного терміну.

Ярові культури припинить заготовляти до особого розпорядження.

Голова РВК /Захаров/
Секретар /Березовський/
ДАЧО, ф. Р.-2135,оп.1, спр.77, арк.174.

12/X-29 р.

До всіх Сільрад Району

З метою перечення жорсткої боротьби підпільним позарізничим забоєм худоби та свиней, встановлюється винагорода за виявлення таємного забою в розмірі 10% вартості виявлених м’ясородуктів позарізничного забою.

Виявлені позарзінчичні м’яспродукти належить здавати робкоопам. Вартість зазначених м’ясопродуктів за винятком 10% нагороди потрібно здавати до фінвідділу. Одночасно сповищаю, що з 5/X-29 р. всі дозвіли на право заготівлі худоби, що видані терміном до 1/X-29 р. рахуються недійсними і анульованими і провадити заготівлю ним неможливо. Тому В/ належить прослідкувати також і за цим розпорядженням.

Підстава: Обіжник НКТ ч. 0150 1/15
Уповноважений ОТВ /Кунчій/
Діловод /Мельник/
ДАЧО, ф. Р.-2135,оп.1, спр.77, арк.188.

12/II-30 року Д. Негайно
До всіх сільрад та Уповноважених райвиконкому

Форма
Представлення матеріалів по розкуркуленню та виселенню

1. Поймений список на осіб, підлягаючих розкуркуленню та виселенню.
2. Характеристику з указівками до революції й зараз, що він являє й маєтковий його стан.
3. Акт описів майна.
4. Протокольні постанови КНС, СОЗ та затвердження Пленуму с/р про виселення або розкуркулення.

Всі матеріали повинні точно бути оформлені, згідно цієї форми. Ні в якому разі других питань крім розкуркулення, або виселення не прикладати. Термін присилки матеріалів остаточний до 20/II-30 року. Середняка зовсім не зачіпати, в разі зробленого опись майна на середняка – негайно зняти, а лише робити описи на куркуля експортника, позбавленого права голосу, приставив такі матеріали.
Голова РВК /Іоненко/
ДАЧО, ф. Р.-2135,оп.1, спр.77, арк.281.

9/II-30 року
Не підлягає оголошенню
Д. Негайно

Всім уповноваженим РВК
Копія: Головам Сільських Рад

Не дивлячись на цілу низку директив та порад Уповноважені РВК та голови с/р злочинно відносяться до своїх обов'язків. На підставі директиви Уряду сільські ради повинні вже надсилати постанови колективів бідноти, та пленумів с/р про виселення куркулів села, як ворогів Радвлади, даючи на кожну сільраду відповідну характеристику чи він бідняк, середняк, куркуль, експретник позбавлений права голосу та взагалі чим виражається його ворожість на селі, чи підлягає виселенню чи розкуркуленню.

РВК востаннє пропонує під особисту відповідальність уповноважених РВК та голів с/р негайно приступити до масового обговорення та негайної надсилки постанов та списків до Президії РВК в Зовсім таємному порядкові. РВК повинен до 15/II-30 року розглянути всі постанови Пленумів с/р і надсилати для затвердження до ОВК.

Невиконання цієї директиви буде розглядатись як захист куркуля ворога на селі і ті Уповноважені РВК та Голови сільрад негайно будуть передаватись до органів ГПУ для притягнення до законної відповідальності. Зв'язок до РВК вимагається кожного дня верхівцем на 12 год. ранку.

Голова РВК /Іоненко/
ДАЧО, ф. Р.-2135,оп.1, спр.77, арк.282.

Список
господарств с. Теолина Монастирищенського району,
які підлягають до виселення та розкуркулення,
15/II-1930 р.

1. Полонська Олександра Михайлівна, голова двору, куркулька, заарештована ДПУ. Син – Яків Тимофіїв, куркуль, заарештований. Дочка Настя, Галина, Секлета. Виселити.

2. Полонський Петро Яковів, голова двору куркуль. Дружина Явдоха, дочка Ярина. Висланий в 1929 р.

3. Миц Сидор Аврамів, голова двору, куркуль. Дружина Фросина, сини Аполінарій, Володимир. Виселений за межі України в 1929 р.

4. Полонський Олександр Петрів, голова двору, куркуль. Дружина Марія, дочка Тамара. Виселений за межі України в 1929 р.

5. Полонський Іван Тодосів, куркуль, виселений, по відомостям в м. Києві.

6. Будсощко Потап Антонів, голова двору, куркуль. Батько Антін, 95 років, дружина Урасина Семенова, син Анікій, дочка Марія. Розкуркулений. Виселений за межі України в 1929 р.

7. Кравчук Юхим Степанів, голова двору, куркуль. Заарештований ДПУ. Дружина Килина, син Андрій, дочка Палажка, невістка Ярина, дочка Зінька. Розкуркулений.

8. Кравчук Клим Пилипів, господар двору, куркуль. Дружина Марія, дочка Ониська, Степанида, Фросина, син Юхим. Розкуркулений. Виселений за межі України в 1929 р.

9. Кравчук Тодось Степанів, глова двору, куркуль. Дружина Соломія, сини Фота, Арсень. Розкуркулений. Заарештований ДПУ.

Господарства до розкуркулення

1. Подолянюк Платон Пилипів, куркуль, заарештований ДПУ.
2. Будсошко Іван Пилипів, в/середняк, заарештований ДПУ.
3. Будсошко Кирило Пилипів, середняк, заарештований ДПУ.
4. Цюк Полікарп Карпів, в/середняк, заарештований ДПУ.

Голова с/р (підпис)
Секретар (підпис)
ДАЧО, ф. Р.-2135,оп.1, спр.77, арк.285

3/II-1930 р. Не підлягає оголошенню

Голові сільради та Уповноваженому РВК

Глитайня, особливо зараз коли Партія та Уряд, в зв'язку з масовим рухом за колективізацію, змінили політику обмеження на політику знищення, як клясу – бачить край свого існування й через те посилає опір

ставлячи на кон все. Класова боротьба більше загострилася. Куркульня чи раз одвертніш стає на терористичний шлях боротьби; терористичні акти останніми часами збільшилися. Біднота, батрацтво, колгоспна й інша суспільність в боротьбі з глитаєм за власною ініціативою вже застосовують до них заходів, що випливають із прямої політики Партії, щодо ліквідації глитая, як кляси.

Неможна/приступно було би прохолоджувати рух батрацько-бідняцьких і селянських мас за ліквідацію кулака повільним реагуванням на такі вимоги Радянської суспільности села.

Завдання с/р як можна ширше цей рух розгорнути...

... РВК подає до неухильного та негайного виконання такі вказівки:

Постанову про розкуркулення й виселення деяких, особливо ворожих куркулів, яку виносять збори КНС, бідноти та колгоспи – Пленум с/розглядає протягом 3-х діб й зі своїм висновком надсилає всю справу до РВК.

Справа про розкуркулення з висновком с/р мусить бути доставлена не пізніше 3-х діб, з часу винесення постанови батрацько-бідняцьким масам про розкуркулення...

В постанові про виселення потрібно дати повні мотиви про причину виселення.

...

Глитайня масовим порядком ліквідує майно та вибуває із села щоб уникнути примусового виселення. Ці явища треба негайно попередити в такий спосіб:

а) Взяти на облік все чисто майно глитаїв і здати їм подохоронне свідоцтво для користування без права розпоряджатись як власністю – не продавати, не заставляти та інше.

б) Налагодити огляд за кулацьким майном щоб воно тим же кулаком не нищилось, попередивши кулаків про відповідальність за найменшу шкоду майну.

в) Прискорити видачу кулакам будь-яких довідок про особовість і заборонити відлучатись за межі села без дозволу с/р. а за межі району – без дозволу РВК.

...

Про наслідки виконання повідомити протягом 24 годин з часу отримання цього.

Одноразово з цим потрібно налагодити тісний зв'язок з РВК, шляхом надсилки верхівців за рахунок куркульських господарств, з усіма необхідними відомостями.

РВК попереджає, що виконання цього розпорядження в зазначений термін є обов'язковим.

Голова РВК /Іоненко/

Секретар /Журавель/

ДАЧО, ф. Р.-2135,оп.1, спр.77, арк.374.

Постанова РВК по селу Теолину

Слухали: Будсошко Кирила. До революції мав 10 дес. Зараз має теж 10 дес. Середняк.

Ухвалили: Постанову Пленуму с/р відмінити. Опись майна зняти.

Слухали: Будсошко Івана Пилиповича, Будсошко Платона Антоновича.

Ухвалили: Розкуркулить. Майно передати, згідно інструкції в користування СОЗу.

Слухали: Працюка Полікарпа.

Ухвалили: Розкуркуленню не підлягає.

Слухали: Міць Храсину, Полонську Марію, Полонську Олександру, Полонського Івана, Полонську Явдоху.

Ухвалили: Розкуркулить, майно відібрати, згідно інструкції, передати в користування СОЗу.

Певно:

Голова РВК підпис /Іоненко/

ДАЧО, ф. Р.-2135,оп.1, спр.77, арк.483.

Постанова РВК по селу Теолин

Слухали: Будешко Клим Пиотипович.

Ухвалили: Розкуркулить, відібрати землю та будинки, згідно інструкції.

Голова РВК підпис /Іоненко/

ДАЧО, ф. Р.-2135,оп.1, спр.77, арк.484.

Х. А ЩО МАЛИ ЦІ КУРКУЛІ?

Протокол

Опису майна гр-ки Будсошко Марії Никіфоровної 11 березня 1930 року. Комісія в складі голови сільради тов. Кравчука М., уповноваженого РВК тов. Опонінського, голви СКНС Папірового Д., уповноваженого від робітників тов. Козакова М. та зав. С. Б. Висоцкий Мирон Миронів прибувши до гр-ки Будсошко М. описали слідуюче майно для передачі в користування Теолинського к-ру «Незаможник».

№п/п	Назва	Кількість	Вартість
1.	Стіл	1	2.00
2.	Стілець	1	0.50
3.	Сім'я конопляне	1 п.	0.50
4.	Бочка	1	0.50
5.	Вага десятир.	1	5.00
6.	Вовна овеча	-	2.00
7.	Варцаби	6 шт.	6.00
8.	Свиней	2 шт.	40.00
9.	Коняка	1	70.00
10.	Дубових стовпів	15 шт.	12.00
11.	Обгорожа	-	12.00
12.	Соломи	ск.	2.00
13.	Клуня	1	50.00
14.	Телиця	1	30.00
Разом на суму			232.00

Комісія (підпис)

ДАЧО, ф. Р.-2135,оп.1, спр.77, арк.488.

Протокол
описy майна гр-ки Полонської Явдохи М. 11 березня

Комісія в складі Голови сільради тов. Кравчука М., уповноваженого РВК тов. Опалінського П., Голови СКНС Папірового Д. та уповноваженого від робітників тов. Козакова М. та зав. СБ Висоцкий Мирон Миронів прибули до гр-ки Полонської Я.М., описали слідуюче майно для передачі в користування Теолинського колгоспу «Незаможник».

№п/п	Назва	Кількість	Вартість
1.	Хата	1	30.00
2.	Верби	5 шт.	2.50
3.	Стільців	4 шт.	4.00
4.	Досок	9 шт.	9.00
5.	Плуг (скибовец)	1	5.00
6.	Віз	1	10.00
7.	Млинок стар.	1	3.00
8.	Віялка стар.	1	3.00
9.	Стіл	1	2.00
10.	Шкаф	1	3.00
Разом на суму			71.50

Комісія (підпис)

ДАЧО, ф. Р.-2135,оп.1, спр.488, арк. 492.

Акт

Опису та передачі в користування колгоспу «Незаможник» майна гр-на Кравчука Юхим Ст. за несплату штрафу по постанові РВК п. 32 за неправильне стягання мірчука на власному вітряку. Керуючись арт. 106, 108 Адмінкодекса сільрадою передано в користування колгоспу «Незаможник» слідуюче майно, та на суму:

№п/п	Назва	Кількість	Вартість
1.	Клуня з повіткою і хлів	1	80.00
2.	Клуня мала	1	50.00
3.	Вітряк	1	75.00
4.	Коней	2	50.00
5.	Віз	1	10.00
6.	Стовпів дубових	20 шт.	20.00
7.	Дуби	3 шт.	6.00
8.	Грабові дрова	2 метр.	1.40
9.	Обаполів дубов.	5 шт.	2.50
10.	Комплект упряжі	1 пара	1.00
11.	Соломи	2 саж.	3.00
12.	Вага	1 шт.	8.00
13.	Дошки	6	3.00

14.	Стіл малий	1	1.00
15.	Ліжко	1 шт.	2.00
16.	Примус старий	1	0.80
17.	Лампа стара	1	0.50
18.	Швей-машина	1	20.00
19.	Стіл	1	3.00
Разом на суму			337.20

Майно здала (підпис)
Майно прийняла (підпис)
ДАЧО, ф. Р.-2135,оп.1, спр.488, арк.498.

Акт
про передачу майна куркульських г-тв яких
ліквідовано та розкуркулено

22 березня 1930 р. Сільрадою передається в користування колгоспу «Незаможник» майно куркульських г-тв на слідуючу суму: майна гр-ки Будсошко Христини Семенівної описане по протоколу комісії на суму 556 крб.

Майно гр-ки Полонської Явдохи Михайлової згідно опису на суму 71, 50 крб.

Майно гр-ки Будсошко Марії Никифорової по протоколу опису на суму 232,50 крб.

Майно гр-ки Миц Христини Петрової на суму 192 крб.

Майно гр-ки Полонської Олександри Михайлової на суму 403,41 крб.

Майно гр-на Кравчука Тодося Степанового на суму 509,28 крб.

Разом сільрадою передається в користування колгоспу «Незаможник» майно на суму 2095,64 крб.

Акт складений у 3-х примірниках з яких: один видається на руки Раді колгоспу, другий надсилається до РВК, а третій залишається при справах сільради.

Майно здала сільрада (підпис)
Майно прийняла Рада Артілі (підпис)
ДАЧО, ф. Р.-2135,оп.1, спр.488, арк.504.

У присутності представників від влади робітничої бригади тов. Чуніхіна, при участі всіх членів артілі – 80 осіб.

Слухали: Доповідь представника робітничої партії бригади Чуніхіна про церковний будинок як церкви в с. Панському Мості, аби його, цього будинка, було переведено в культурно-освітній будинок, як в сучасний мент він знаходиться без ніяких наслідків, а таковий будинок нам потрібен.

Ухвалили: Збори Пан-Мостянської артілі «Надія» одноголосно ухвалюють – з будинку церкви зняти дзвін та передати на індустрію, а самий будинок перевести на громадський освіткультурний будинок та просити райадмінвідділ Монастирищенського району, аби в короткому часі було виконане наше прохання.

Голова зборів (підпис)
Секретар (підпис)
ДАЧО, ф. Р- 2133, оп. 1, спр. 9, арк. 90.

Список мешканців с. Панський Міст Монастирищенського району, позбавлених виборчих прав

1. Балазюк Кузьма Юхимович.
2. Печериця Тимко Прокопович.
3. Печериця Микола Тимкович.
4. Підбубченко Григорій Сергійович.
5. Підбубченко Василь Левкович.
6. Ярмолинська Мотря.
7. Рудик Онохрій Григорович.
8. Рудик Петро Григорович.

ДАЧО, ф. Р- 2133, оп. 1, спр. 9, арк. 82-83.

Іменний список осіб, підлягаючих розкуркуленню та висилці, пос. Панський Міст Монастирищенського району

1. Поміркований Василь Федорович. Майновий стан до революції: землі – 80 га, кінна молотарка, снопов'язалка, жатка, сівалка, 4 коней, 3 корови, сільськогосподарський реманент. Майновий стан у сучасний момент (1930 р.): землі – 3,50 га, снопов'язалка, жатка, сівалка та інший сільськогосподарський реманент. Реманент здано в колгосп.
2. Поміркований Антін Васильович – син Поміркованого В.Ф. землі – 7 га, коней – 2, корова з назимком.
3. Поміркований Василь Васильович – син Поміркованого В.Ф. землі – 6 га, коней – 2, корів – 2, льоха з поросям.
4. Поміркований Володимир Васильович – син Поміркованого В.Ф. землі – 3,50 га, корова – 1, коней – 2.
5. Мельничук-Балазюк Марія Протасівна. Майновий стан до революції: землі – 110 га, коней – 8, корів – 3, жатка, сівалка, інший сільськогосподарський реманент. Майновий стан в сучасний момент (1930 р.): землі – 4,5 га, коняка з лошам, порося.
6. Мельничук Данило Єпіфанович – син Мельничук-Балазюк М.П. землі – 4 га, коняка з лошам.
7. Мельничук Андрій Єпіфанович – син Мельничук-Балазюк М.П. землі – 4 га, 2 коней, 1 корова.
8. Мельничук Леонід Єпіфанович – син Мельничук-Балазюк М.П. землі – 20 га, коней – 2, корова – 1.
9. Мельничук Клим Єпіфанович – син Мельничук-Балазюк М.П. Одинокий.
10. Матчинський Йосип Августович. Майновий стан до революції: землі – 25 га, сівалка, культиватор та інший сільськогосподарський реманент, 3 коней, 3 корови. Майновий стан у сучасний момент: землі 3,5 га, сівалка, культиватор, каток, фухтель. Коней – 2. Реманент зданий колгоспу.
11. Бабенко Ілько Федорович. Майновий стан до революції: землі – 25 га, сівалка, жатка, 3 коней, 2 корови, сільськогосподарський

ременант. Майновий стан у сучасний момент: землі – 8,5 га, коней – 2, жатка сівалка, сільськогосподарський ременант.

ДАЧО, ф. Р- 2133, оп. 1, спр. 9, арк. 73, 82-86.

XI. А ЛЮДИ ВСЕ Ж ПРОТЕСТУВАЛИ

Витяг із доповідної на засіданні Окрвиконкому трійки, що відбулося 14-го січня 1929 року. Бедняки:

«Гр-н Листровой Алексей на собрании по вопросу о хлебозаготовках віступил и сказал:

«Государству все помагай, а от него крестьянам ничего не будет. В пр. году у бедноты не стало хлеба, то разве государство много помогло хлебом – пойдешь в кооперацию, а хлеба не получишь» (с. Вел. Хутор, Золотон. р-на).

Гр-н Загубиного говорил:

«Коммунисты лиш за себя думают, сами ходять в пальто и кожанах тужурках, а нам, крестьянам, и на підкладку нет, с нас только берут хлеб да облигацию тычут» (с. Скородистик, Ирклиивск. р-на).

На собрании КНС, гр-н Лисак Филипп:

«Власть с нас берет за бесценок хлеб, а нам ничего не дает. Цель партии – строить большие колхозы, коммуны и артили, где будут хозяйничать коммунисты. Отседа видно, что добра ждать нельзя и нечемо надеяться. Наши разговоры не помогают, а если скажеш правду, то посадять в ДОПР» (с. Гельмязево, того же р-на).

Середняки

Гр-н Тулуб Иван:

«Мы у робочих, как рабы – хлеб- дай, а его нет. Товару не дают, и вообще все у робочих. Хлеба сколько брали, а где его девали – видно дурят нас кругом» (с. Богуславец, Золотоношского р-на).

Гр-н Лисун Остап:

«Хорошо было раньше, когда был частник. Хлеба нет – пошел, переплатил на пуде 5 коп. да и купил, а тепер этого нет. Сейчас недород и навесне обязательно будет голод. Плохо жить на свете» (с. Вел. Хутор, Золотоношского р-на).

Кулаки:

Костенко Михаил:

«Теперь уже будет заготовка хлеба, потому что мануфактуру не дают никому за деньги» (с. Хрестителеве, Чорнобаевского р-на).

Гр-н Билес Савва на лекции заявил:

«При сов. Власти одни непорядки. При царе гораздо лучше жилось и когда был цар Никола-дурачок, то был хлеб п’ятачок, а как стала сов. власть, так и за 2 не візьмеш. Только партия в этом виноватая и только партийцы живут» (с. Черонобай, того же р-на).

На заводах рабочие недовольные там, что кооперативы, давая кредит на 3 месяца, отпускают не мануфактуру, а готовое платье, – мануфактурой отпускается исключительно хлеб.

Підписали звіт:

Нач. Шевченк. окрвідділу ГПУ Силин

Нач. Экономотделения Рехман
Пом. уполномочен. ЭКО Диканенко
ДАЧО, ф. Р- 2135, оп. 1, спр. 75, арк. 66.

Екстрений бюлетень Уманського Окрвиконкому №1
Постанова президії ЦВК СРСР

«Про нові завдання рад у зв'язку із масовою колективізацією»

«Сільради можуть впоратися з складними завданнями, поставленими перед ними у зв'язку з масовою колективізацією, тільки поліпшивши масову роботу та максимально залучивши широкі маси до роботи сільрад. Тільки об'єднавши наймитсько-бідняцькі маси, тільки поголовно залучивши наймитів та бідняків до повсякденної роботи рад, а також набагато збільшивши їхнє число в складі сільрад, можна успішно розв'язати нові завдання, які стоять перед сільрадами. При цьому важливого значення набуває добір керівних кадрів сільрад, керівні радянські організації зобов'язані роботу щодо підготування та пере підготування низових радянських робітників поставити в центрі своєї діяльности. На даному етапі міські ради повинні допомогти на ділі сільрадам, посилаючи особливі бригади з членів міськрад, активістів робітників на тимчасову і постійну роботу до сільрад».

Сводка по колективізації та підготовки до посів кампанії
село Теолни Монастирищенського району

– У селі дворів – 280
– Сколективізовано дворів раніш – 48
– Подало дворів заявок – 215
– Оформлено заявок – 211
– Сколективізовано площу – 870,85
– Членів КПБУ – 4, ЛКСМУ – 1
– Очищено насіння в колгоспі – 2138,20 пуд, на трієрах – 2138, 20
– Мається в колгоспі чистосортного насіння – 1480 пуд
– Зібрано фуража – 644 пуд
– Страхфонду – 531 пуд
– Завдання очистить в пудах – 1080
– Отремонотовано плугів – 5 шт., усуспільнено плугів – 56 шт.
– Отремонотовано борін – 5 шт., усуспільнено борін – 80 шт.
– Отремонотовано сівників – 3 шт., усуспільнено сівників – 9 шт.
– Отремонотовано культиват. – 6 шт., усуспільнено культ. – 7 шт.

В селі куркульських дворів – 12, коней робочих – 160, неробочих – 41. Усуспільнено коней – 132.

Поступило вступних внесків – 165 крб. (готів.). Поступило пайових внесків – 637,50 крб. (готів.), 32 крб. (майно). Спец внесків на будівництво – 50 крб. (майно).

Голова сільради (підпис)
Секретар (підпис)

Опись
майна гр. Панського-Мосту Монастирищенського р-ну на Уманщині
від 6/II-1930 р. Балазюка Созона Сидоровича

№ п/п	Назва	Кількість
1.	Столів	2
2.	Лавок	3
3.	Кожухів	2
4.	Шафів	2
5.	Хата	1
6.	Хліви на 3 відділення	1
7.	Комора на 2 відділення	1
8.	Клуня	1
9.	Віз	2
10.	Коней	1
11.	Порося і свиня	2
12.	Вівса	6 пудів
13.	Ячменю	8 пудів
14.	Муки	15 пудів

Зазначене майно прийняв на охорону й відповідаю по законам УСРР за цілість його – в чім підписуюсь (підпис).

ДАЧО, ф. Р- 2133, №1,спр. 9, арк. 78.

Акт

1929 року, грудня, 28 дня. Мною, уповноваженим Смілянською РВК і РСІ Ліповченком Семеном Антоновичем в присутності нижче підписаних осіб складено цього акта про слідуюче:

Гр-н с. Сунок Герасіменко Корній Ісаєвич свого часу не виконав 29 п. мірчука та не вніс 26 крб. молотарного збору, що з його належить, а тому у гр. Герасіменка Корнія Іс. зроблено опис майна, а саме: хата – 25 крб., повітка – 5 крб., клуня – 20 крб., кінь з возом – 10 крб., молотарка з усім приладдям і приводом – 30 крб., яке підлягає продажу з торгів, що причитаються з гр. Герасіменка.

Уповноважений РВК і РСІ Ліповченко.

Правдивіть опису майна сільрада свідчить (два підписи).

ДАЧО, ф. Р-96, оп. 1, од. зб. 35, арк. 25.

Такі ж описи майна і продаж із торгів були проведені в с. Сунки Смілянського району в селян: Новочуба Панька Йовлевича (арк. 4),Коваленка Никона Купріяновича (арк. 9), Замниборща Прохора Степановича (арк. 27-31), Голубенка Макара Григоровича (арк. 32-34), Лимаря Василя Макіяновича (арк. 35-37), Шумейка Василя Платоновича (арк. 38-40), Ткаченка Грицька Михтодійовича (арк. 41-43), Бондаренка Якова (арк. 62-64) та інших.

ДАЧО, ф. Р-96, оп. 1, од. зб. 35.

XII. ПОСКАРЖИЛИСЯ! І ЩО?

До районного комітету робітничо-селянських та
червоноармійських депутатів
м. Монастирище на Уманщині
гром. с. Сарни Кучер Татіяна Корнійовна

Прошу районового комітету аби виділили мені старі бідні каліці, та пошкоджені пожежею, згоріло все одяг і обува хата хлів хліба 12 кіп льох і все що було, а тому прошу вас аби ви виділили міні бідні старі без притульні чобота втім що немаю в що взутись, а тому прошу всіх районових установ аби не відмовили мого прохання в тім що я стара безпритульна не маю де сидіти та взутись прошу вашої мілості змилуйтесь надомною старою дайте міні чоботи по копиративні установі по копиративних цінах, в тім що я не маю змоги купити по базарні.

20/X-1930 р. Просить Кучер Татіяна Корнійовна (підпис)

В Нарокомат робоче-селянської інспекції

Покотило Гаврила Денисовича, селянина
с. Коритної, Монастирищенського району
на Уманщині

Скарга

Заявляю скаргу на накладання на мене середняка місцевою сільською владою с. Коритної непомірної хлібозаготівлі в розмірі 200 пудів, якої не маю ніякої змоги виконати.

Обставини справи слідуючі: по окладному листу за 1930 рік №370-322 у мене рахується: 8 їдців, 6,19 дес. землі (всього), 1 корова, більше нічого, але фактично в моєму користуванні находилось тільки 1 дес. землі, з якої я зібрав і обмолотив 140 пуд хліба, про що прикладаю довідку, а останню землю у мене місцева сільська влада отобрала, а взамін мені дала 2 дес. землі неудобної і поскільки вимагала від мене росписку про те, що я віддам їм 100% урожаю з цієї землі, то я зовсім відмовився від цих 2 дес. землі і таким чином користувався на 8 їдоків всього 1 1/2дес. землі, зібравши з неї 149 пудів хліба, про що знає все село, особливо мої сусіди...

Прикладаю мій окладний лист за 1930/31 рік №370/622, а також за 1929/30 рік №622 із яких видно, що я середняк, платив сільгоспподаток 24 крб. 84 коп., – прошу Вашого термінного розпорядження до Монастирищенського РВК та сільради с. Коритної того ж району зменшити мені непомірну хлібозаготівлю і повернути отобране і описане у мене майно, не допустити до розбори построек.

Додаток: окладний лист, довідка сільради

14 жовтня 1930 р. (підпис)

ДАЧО, ф. Р-2113, оп. 1, спр.8, арк.4.

До Монастирищенського РВК

На в/н 1/20 від 29/X-30 р. я, уповноважений по сільраді з приводу скарги гр. с. Коритної Покотило Гаврила Денисового даю слідуюче пояснення: перевівши розслідування по ці справі, переглянувши матеріали що маються при справах Коритнянської сільради виявив таке: гр. Покотило Гаврила в 1922 р. – 14 дес. землі і 1430 кв. саж якого розкуркулено і забрано від него землі 9 дес. і 594 кв. саж, а йому на 5 їдців залишено 836 кв. саж.

До революції він був кулак,експлуатував населення, орендував землю. За весь час існування Рад. Влади вів саму відверту боротьбу проти неї. В 1930 р. особливо був небезпечною людиною та виступав проти колективізації...

Маючи зараз пах. землі 6 дес., при заготівлі як куркульському господарстві, йому план хлібозаготівлі був доведений в кількості 200 пудів, зчитуючи добрий його врожай якого він мав 1,5 дес. озимих і десятина дала не менше 160 пудів, але Покотило злосно ухилився від виконання плану хлібозаготівлі якому за це було покладено штраф.

У виконання штрафу було описане майно і продане з прилюдних торгів.

Це на Покотилу не вплинуло і він хлібозаготівлі не виконував. Враховуючи його шкідницьку роботу під час хлібозаготівлі яку він вів серед населення його передано до суду і суд засадив його на 3 роки позбавлення волі, 5 років в поразці в правах та на 5 років виселки в Архангельску губернію та оштрафовано на 1500 крб.

Уповноважений РВК (підпис)

Голова сільради (підпис)

ДАЧО, ф. Р-2113, оп. 1, спр.8, арк.8.

До окрпрокурора
Монастирищенського району
Селянин с. Цибулівка
Монастирищенського району
Семен Корнієв Задерей

Заява

В 1929 році за мною рахувалось 6 д. 42 сот. Землі, але мій зять Петро Балюк, якого я прийняв у свій двір, відділився від мене в окрему хату і пішов в коліктів і забрав за собой 3 д. 42 землі на 3 їдаки, а мене теж залишив 3 д землі і зять із свого участка соспільнив свій хліб в коліктів. Але оця вся земля по землеустрою 6 д. 42 сот. підійшла в колітів яку і засіяв яровим посівом і зібрав, а я тілько 75 сот засіяв озимого хліба і зібрав всего 4 копі жита і хлібозаготовча комісія і сельсовет не дивлячись на те що я фактично усією землей не користувався і хліба з неї не збирав в 30-м році зарахувала на мене усю землю 6 д. 42 сот і наклала на мене 250 пуд. Хліба здати в государство, якого я зараз немаю і зробити обшук і нічого хліба нема і описала хату як мою так і зятеву і будівлі на продаж і наклали штраф у 600

крб. я рахую що комісія це зробила дуже несправедливо я із бабой старики має по 68 років к труду неспособние в коліктів не приймають. Лишили права голосу за те що завод для служащих нанняв половину хати за 10 крб. за місяць і куда нам діватись. Я звертаюсь з великим проханням до тов. прокурора розглянути цю справу і прошу Вашого распрядження препенити продаж хати та будівель. Щиро прохаю не залишити без уваги мою прозьбу.

Прохач С.К. Задерей

22/Х-1930 р.

ДАЧО, ф. Р-2113, оп. 1, спр.8, арк.28.

УССР-НКЮ

Монастирищенська участкова прокуратура

2/XI-1930 р.

Голові Монастирищенської РВК

При цьому надсилається заява гр. с. Летичівки Шквіря Максима – для перевірки та вжиття належних заходів щодо захисту законних прав заявника Шквіри.

Прокурор (підпис)

Секретар (підпис)

До участкового прокурора м. Монастирище
гр. с. Летичівки Шквира Максима Андрійового

Заява

21/Х-б/р комісією по хлібозаготівлі мене було повідомлено про те, що завдання по хлібозаготівлі доведено мені до двору як заможнику. Я вважаю це неправильно. В сучасний мент я користуюсь 3 дес. землі при 12 їдцях с/г податку – 7 крб. 45 коп., мав здати 12 пуд хліба, а здано мною 25 пуд.

Я малих літ як я малоземельний батракував та з 1896 р. набувши кваліфікації тесляра, служив по економія. До революції було землі 1 дес. та після – 1 дес. і в 1922 р. за пропозицією комісії по хлібозаготівлі 54 пуди хліба та 16 пуд картоплі.

Цими днями мені знову доведено до двору 30 пуд картоплі і 40 пуд соломи. Від здачі лишків я ніколи не відмовляюсь, щороку здаю добровільно без жодних доведень до двору.

Прошу Вашого розпорядження про з'ясування цієї справи та відміну постанови про доведення мені до двору твердих завдань.

Просить М. Шквира

2/XI-30 р.

ДАЧО, ф. Р-2113, оп. 1, спр.58, арк.91.

т. Прокурору
Священника с. Бачкурина.
Монастирищенського району
Фелдора Бутовского

Заява

Приехав на приход в с. Бачкурин в июне с. г., я в августе месяце взял облигацию добровольно на 10 р. живя в нанятой квартире и на добровольных пожертвованиях верующих села, которых в общине религиозной всего 100 с лишним дворов, а семья моя состоит из 4 душ, неодетых и босых, сельрада наложила на меня 300 руб. индустрии, которые я не в состоянии выплатить. Прошу Вашего разъяснения, законно или нет наложена на меня такая сумма, а так же прошу Вашу прокуратуру о снижении с меня этой суммы на 5 или 6 раз меньше, которую я в силе мог бы выплатить. О сем покорнейше прошу Вашего распоряжения.

Проситель Священник Феодор Бутовский

10 листопада 1930 р.

До Монастирищенського РВК

Цим пояснюємо щодо заяви гр. Бутовського Ф. Йому доведено плян позики (5 кар. у 4 роки) до двору в сумі 300 крб. які по постанові комісії сприяння позики від 9/XI-30 р. гр. Бутовський як служник релігійного культу (піп) цілком у силі виконати таку. Про що і пояснюємо.

Голова с/р (підпис)

м. п. Секретар (підпис)

ДАЧО, ф. Р-2113, оп. 1, спр.58, арк.96-97.

До Монастирищенського РВК

На В/відношення від 7/XII-30 року ч. 1/20

Я уповноважений Монастирищенського РВК по с. Коритні Добралінський, розглянувши заяву гр. поселка Березівки Коритнянської с/р Летвінюка Трохима, перевіривши матеріали з цього приводу, маєтковий стан, та обміркуваши цю справу в вузькому активові, прийшов до такого висновку: гр. Летвінюк веде хуторне господарство і має 5,5 дес. пах. землі при 7 їдцях. По соцстану заможник який має добре оборудоване господарство: повні господарські будівлі, повний с. г. реманент, 2-х коней, 1 корову, свині. Із згаданого майна дещо гр. Летвінюк зкрив, боючись продажі як невиконавший хлібозаготівлі, що доведено до його двору 250 пудів. Гр-н Летвінюк мав гарний врожай 2 дес. озимого посіву 1,5 дес ярого і цілком мав змогу здати 250 пудів хліба, як по підрахункам молотьби мав намолоченого збіжжя 380 пудів, з яких озимих 260 пудів.

За невиконання хлібозаготівлі його оштрафовано та описане деяке майно.

Уповноважений РВК (підпис)

Голова с/р (підпис)

До Генерального прокурора республіки
м. Харків
Литвінюка Трохима Ониськіва

Селянина поселка Березівки
(при с. Коритної)
Монастирищенського района на Уманщині

Скарга

Заявляю скаргу про непомірне обкладення мене, середняка, хлібозаготівлею, а саме: у мене рахується по окладному листу на 1930/31 рік – 5 дес. землі, 8 їдців, 1 кінь, 1 корова. Більше нічого. Сільгосп-податку я платю 14 крб. 25 коп., як середняк. Ніякого торгово-промислового підприємства, ні систематичного найма робочої сили і взагалі ніяких при знаків кунацтва, передбачених 29 арт. нового закона про єдиний сільгос. податок на 1930/31 рік у мене не мається.

Не дивлячись на це, місцева сільська влада с. Коритної, Монастирищенського р-ну, обклала мене хлібозаготівлею в розмірі 250 пудів, із яких я виконав 40 пудів, а решту 210 пудів не маю змоги виконати (при 8 їдоках).

Отже прошу Вашого термінового розпорядження до Сільради – про зменшення мені, середняку, хлібозаготівлі.

Підпис.

ДАЧО, ф. Р-2113, оп. 1, спр.189, арк.189-191.

Протокол ч. 1
Засідання президії с/р М-Калигірка від 18.03.1930 р.

Присутні: Білоус С., Мельніченко Н., Харченко П., Ліпніцка Я. та член с/р

Дуценко Т.

Слухали: Про відвід землі куркулям (Білоус).

Ухвалили: Відвести куркулям землі і урочищі від с. Калигірка Попів Яр та урочищі Попів Яр бувший поміщика Савинка і урочищі Охотничий Клин (Радківець) згідно постанови загальних зборів села від 28.01. за ч. 2 по 0,5 гектарів на їдця перевести до 20.03.30 року.

Вивести на затвердження пленуму.

Слухали: Кульменка Дмитрія П., про надання права вступу в хату, яка відібрана в час розкуркулення.

Ухвалили: Відмовити. Позаяк злісний елемент в радянській суспільности.

Слухали: Щидромірський Михайло, про надання права повернення майна в час розкуркулення.

Ухвалили: Відмовити.

Слухали: Левенцову Ялину, Літінского Михайла, про повернення майна в час розкуркулення.

Ухвалили: Відмовити.

Слухали: Поліщук Іван П., про надання права вступу в колгосп.

Ухвалили: Відмовити як син куркуля. Розкуркуленого на розгляд села виборчкому.

Голова с/р (підпис)

Секретар

ДАЧО, ф. Р-75, оп. 1, спр. 16, арк. 4 і зв.

Натхненником, ініціатором, теоретиком пролетарізації села були В.І. Ленін, Й.В. Сталін і «іже з ними». Вчитайтеся лише у їх цитати. (див. із журналу стор. 14, 54, 55).

Упорядник Олена Сергієнко

Розділ ІІ

НАЗВЕМО ВСІХ ПОІМЕННО

Довідка
про майно колишніх куркулів, які були вислані за межі села
ДАЧО, ф. Р-1345, оп. 1, спр. 135.

БАЛАГУРА Дем'ян, с. Михайлівка, Кам'янський район, Шевченківська округа. Хата передана в колгосп ім. Петровського, виселений за межі села. Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

БОСИЙ Антін, с. Михайлівка, Кам'янський район, Шевченківська округа. Хата, клуня, сарай передані в колгосп ім. Петровського, виселений за межі села. Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

ГЕТЬМАН Гаврило Михайлович, с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. Хата перейшла в користування колгоспу ім. Сталіна. Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

ГЕТЬМАН Олександр С., с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. Повітка відібрана і передана до колгоспу «Боротьба». Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

ГЕТЬМАН Стратон М., с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. Хата, комора, повітка, клуня, сарай, саж відібрані і передані до колгоспу «Боротьба». Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

ГНИДЕНКО Наум К., с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. Хата, повітка, клуня відібрані і передані до колгоспу «Боротьба». Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

ГОНЧАР Григорій Оксентійович, с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. Хата, комора, 2 повітки, клуня відібрані і передані до колгоспу «Боротьба». Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

ГОРОДИСЬКИЙ Іван Миронович, с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. Хата, повітка, комора перейшли в користування колгоспу ім. Сталіна. Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

ДІХТЯРЕНКО Левко К., с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. Живе у власній хаті. Хата, комора, 2 повітки, клуня, сарай, саж відібрані і передані до колгоспу «Боротьба». Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

ДІХТЯРЕНКО Яків В., с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. Хата, комора, повітка, клуня відібрані і передані до колгоспу «Боротьба». Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

ЗАДНІПРЯНЕЦЬ Захарій, с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. Хата перейшла в користування колгоспу ім. Сталіна. Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

КУЛІКОВСЬКИЙ Семен К., с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. Повітка та клуня відібрані і передані до колгоспу «Боротьба». Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

КУЧЕРЕНКО Іван Явтухович, с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. Хата, повітка перейшли в користування колгоспу ім. Сталіна. Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

КУЧЕРЕНКО Явтух Левкович, с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. Хата перейшла в користування колгоспу ім. Сталіна. Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

МАКСІМЕНКО Давид, с. Михайлівка, Кам'янський район, Шевченківська округа. Хата, клуня, сарай передані в колгосп ім. Пе-

тровського, виселений за межі села. Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

МОСТОВИЙ Тиміш В., с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. 2 хати, комора, 2 клуні, 2 повітки, саж відібрані і передані до колгоспу «Боротьба». Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

НЕРУХ Іван Трохимів, с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. 2 хати, комора, повітка, клуня, сарай відібрані і передані до колгоспу «Боротьба». Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

НІКІТІН А.М., с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. Хата, повітка перейшли в користування колгоспу ім. Сталіна. Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

НОЗДРЕНКО Іван Петрович, с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. Хата перейшла в користування колгоспу ім. Сталіна. Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

НОЗДРЕНКО Петро Михайлович, с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. Хата перейшла в користування колгоспу ім. Сталіна. Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

НОЗДРЕНКО Федот Х., с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. Хата перейшла в користування колгоспу ім. Сталіна. Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

НОЗДРЕНКО Яхрем Давидович, с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. Хата перейшла в користування колгоспу ім. Сталіна. Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

ПАТУШЕНКО Савка, с. Михайлівка, Кам'янський район, Шевченківська округа. Хата передана в колгосп ім. Петровського, виселений за межі села. Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

ПОПРАВКА К.О., с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. Хата перейшла в користування колгоспу ім. Сталіна. Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

РЕВЕНКО Явдоким Т., с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. Хата, комора, повітка, клуня, сарай, саж відібрані і передані до колгоспу «Боротьба». Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

РОПАВКА Мар'яна Д., с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркулька. Хата, повітка та клуня відібрані і передані до колгоспу «Боротьба». Одна повітка поломана, комора, повітка, саж продані за штраф. Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

РОПАВКА Семен М., с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. Хата, 2 повітки, саж відібрані і передані до колгоспу «Боротьба». Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

РОПАВКА Степан Гр., с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. Комора, клуня, сарай, саж відібрані і передані до колгоспу «Боротьба». Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

ЧЕРЕДНИЧЕНКО Степан П., с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркуль. Повітка та клуня відібрані і передані до колгоспу «Боротьба». Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

ЩОКАНЬ Ялисавета Л., с. Баландино І ч., Кам'янський район, куркулька. Хата, 2 повітки відібрані і передані до колгоспу «Боротьба».

Розпорядження від 19.06.1930 р. №285.

Довідка
про куркульські господарства, в яких поламано будинки колгоспом ім. Сталіна, та які перейшли в користування колгоспу

Задніпрянець Захарій Д., комора, клуня, 2 повітки.
Чередніченко Іван Кирилович, комора, клуня, 2 повітки, саж.
Ноздренко Петро Михайлович, комора, клуня, повітка.
Ноздренко Яків Петрович, комора, клуня, повітка.
Ноздренко Іван Хомович, комора, клуня, 2 повітки.
Ноздренко Федот Хомович, клуня, повітка, саж.
Ноздренко Яхрем Давидович, комора, клуня, повітка, саж.
Ноздренко Іван Петрович, клуня, повітка, саж.
Поправка Конон Степанович, хата, комора, клуня, повітка, саж.
Гетьман Гаврило М., комора, клуня, 2 повітки.
Касян Мокій Явтухович, клуня, повітка.
Гетьман Никон Аврамович, комора, 2 повітки, саж.
Сінільник Ничипір А., комора.
Кучеренко Явтух Левків, комора, повітка, саж.

Довідка
про куркульські господарства, вислані за межі села Лузанівка, Кам’янський район, Шевченківська округа

Кальницька Олена Полікарпівна, хата, сарай.
Кривецька Васила Савовна, хата, сарай, клуня, комора.
Лисенко Олекса Юхимів, хата, сарай, клуня, комора.
Медведенко Дмитро А., хата, сарай, повітка, комора.
Медведенко Іван А., хата, клуня, комора, сараї, саж, млин.
Пономаренко Мусій Олексійович, хата, сарай, саж, млин.
Римарь Влас Андріїв, хата, млин, повітка, комора, сарай, клуня.
Римарь Іван Андріїв, хата, комора, повітка, клуня.
Римарь Іван Іванович, хата, сарай, клуня.
Шевченко Федір Семенович, хата, клуня, комора.
Ясногородський Павло Савович, хата, повітка, клуня.

Довідка
про колишні куркульські будівлі, які перейшли в користування організацій с. Юрчиха, Кам’янський район

Дрига Лука Степанович, хата, 3 сараї, клуня перейшли в користування колгоспу ім. Петровського.

Магльована Марина, хата, комора, клуня, повітка, сарай перейшли в користування колгоспу ім. Петровського.

Снігур Семен Якович, хата, 3 сараї, клуня перейшли в користування колгоспу ім. Петровського.

Довідка
про колишні куркульські будівлі, які перейшли в користування організацій с. Ребедайлівка, Кам'янський район

Овчаренко Онопрій Трохимів, сарай перейшов в користування колгоспу «Нове життя».

Швець Самсін Пилипів, хата, сарай, клуня перейшли в користування колгоспу «Нове життя».

Довідка
про колишні куркульські будівлі, які перейшли в користування організацій с. Кам'янка, Кам'янський район

Верболоз Явтух Кузьмович, хата, клуня, сарай, комора, саж перейшли в користування Кам'янської артілі «Жовтень» 20.08.1930 р.

Довідка
про будівлі, які передані колгоспу «Нове життя» с. Кам'янка, Кам'янський район, Шевченківська округа

Запісочний Сергій Омелянович, хата, клуня, сарай.

Волошин Іван Федорович, сарай, клуня, кузня продані під час хлібозаготівлі.

Мірошніченко Левко, сарай, клуня продані під час хлібозаготівлі.

Лисенко Павло Васильович, хата, клуня продані під час хлібозаготівлі.

Безверхий Левко, клуня, сарай продані під час хлібозаготівлі.

Дроботенко Харитон, сарай, клуня продані під час хлібозаготівлі.

Дзгина Хівря, хата продана під час хлібозаготівлі.

Довідка
про безнадійні куркульські господарства, вислані за межі України, все майно яких передане колгоспу, а страховка не виплачена

Ноздренко Федот Хомович,
Ноздренко Хома Петрович,
Ноздренко Яків Петрович,
Музиченко Варка Михайлівна,
Нікітіна Олена Михайлівна.

Довідка
про передачу будівель колишніх куркульських садиб колгоспу «12-річчя Жовтня» с. Оляніно

Дриженко Трохим Онисів, 3 хати, 2 клуні, 2 сараї, комора.

Карпенко Сапрон Михайлів, хата, клуня, сарай.

Корчманко Олекса Микитович, хата, клуня, 2 сараї, комора.
Ліщенко Петро Савович, хата, клуня, сарай.
Марченко Андрій Романів, хата, клуня, сарай.
Моргун Іван Васильович, 2 хати, 2 клуні, 2 сараї.
Тарасюк Гаврило Романів, хата, сарай.
Титира Петро Василів, хата, клуня, сарай.
Ткаченко Іван Пилипів, клуня, сарай, комора.
Ткаченко Іван Пилипів, хата.

Довідка
про колишні будівлі куркулів, висланих по II категорії із с. Бандурова, Кам'янський район, Шевченківська округа

Юрченко Володимир Ничипорович, хата, клуня, повітка, комора, льох передані в користування колгоспу.

Довідка
про куркульські будівлі, передані в користування колгоспу «Червоний орач» с. Радіванівка, Кам'янський район, Шевченківська округа

Васавський Василь Панасович, хата, клуня, повітка.
Васавський Панас Іванів, хата, клуня, повітка, комора, саж.
Васавський Яків Панасович, хата, 2 повітки.
Сторчеус Никанор Григорович, хата, клуня 3 повітки.
Сторчеус Петро Семенів, хата, повітка.

Довідка
про колишніх куркулів, яких вислали із с. Радіванівка, Кам'янський район, Шевченківська округа, за межі України

Бариг Федір Іванович,
Босий Василь Назарів,
Босий Грицько Маркович,
Босий Грицько Назарів,
Босий Кіндрат Маркович,
Босий Левко Назарів,
Босий Петро Дмитрів,
Босий Петро Прохорів,
Босий Тиміш Петрович,
Босий Хома Григорович,
Боша Ничипір Іванович,
Варивода Лукія Марківна,
Веремієнко Федір Григорович,
Гандвира Махтей Іванович,
Євмченко Дмитро Н.,
Євмченко Семен Семенович,
Жигулін Василь Федорів,

Кодола Петро Федорович,
Кодола Яків Степанович,
Кріт Йосип Іванович,
Кріт Панько Павлів,
Крот Дмитро Гнатович,
Крот Михайло Павлович,
Крот Петро Павлович,
Кузуб Семен Андрійович,
Луценко Андрій Дем’янович,
Луценко Федот Мусійович,
Максименко Іван Микитович,
Максименко Микола Андрійович,
Марченко Іван Федорович,
Осауленко Яким Антонович,
Петренко Кость Василів,
Романенко Петро Пилипів,
Скородід Петро Григорович.
Солод Грицько Григорович,
Степаненко Андрій Семенович,
Чуприна Іван Григорович.

Довідка
про будинки колишніх куркулів, яких виселено із села, будівлі передано в с/г артілі с. Коханівка, Кам’янський район, Шевченківська округа

Волошин Мойсей Т., хата, 2 сараї, комора, клуня.
Пуценко Авраам М., хата, сарай, комора, клуня.
Пуценко Гаврило С., хата, 2 сараї, комора, клуня.
Рахуба Микита Григорович, хата, сарай, комора, клуня.
Рахуба Мотря Василівна, хата, 2 сараї, клуня.
Рахуба Петро Микитович, хата, сарай, комора, клуня.
Роповка Милашка С., хата, сарай комора, клуня.
Чередник Павло П., хата, сарай, комора, клуня.
Чередник Степан Петрович, хата, 2 сараї, комора, клуня.

Довідка
про розкуркулених громадян по Кантакузівській сільській раді (Драбівський район)
ДАЧО, ф. Р – 1977, оп. 1, спр. 9, арк. 80.

ВЛАСЕНКО Одарка Тимофіївна, 1883 р.н., чоловік засуджений.
ГАЙДАЙ Йовхим Іванович, 1884 р.н., розкуркулений, працює в колгоспі.
ГАЙДАЙ Олександр В., 1916 р.н., син розкуркуленого, інвалід.
ГРІНЬКО Іван Дмитрович, 1905 р.н., син розкуркуленого, працює в колгоспі.
ГРІНЬКО Ларіон О., 1900 р.н., розкуркулений, працює в колгоспі.
КОМАРЬ Онися, 1904 р.н., дружина розкуркуленого, чоловік арештований НКВД.

КОРАБЕЛЬ Мотря Захарівна, 1905 р.н., дружина розкуркуленого, працює в колгоспі.

КОРАБЕЛЬ Одарка Олексіївна, 1909 р.н., дружина розкуркуленого, чоловік арештований НКВД.

КОРАБЕЛЬ Ольга Корніївна, 1906 р.н., дружина розкуркуленого, працює в колгоспі, чоловік в ЧА.

КРИКУН Тимош Данилович, 1887 р.н., засуджений на 4 роки.

ЛИМАРЕНКО Василь Андрійович, 1882 р. н., розкуркулений, працює в колгоспі.

ПИСАНКА Ганна Ігорівна, 1910 р. н., дочка розкуркуленого батька, працює в колгоспі «Червоний Степ» продавцем в кооперативі.

ТЕСЛЯ Марія, 1898 р.н., дружина розкуркуленого, працює в колгоспі.

ТКАЧЕНКО Ганна Павлівна, 1908 р.н., чоловік та батько розкуркулені, при окупації забирали своє майно.

ТКАЧЕНКО Іван Степанович, 1882 р.н., розкуркулений, працює в колгоспі разом з доньками.

ТКАЧЕНКО Павло Зінькович, 1908 р.н., розкуркулений, при окупації працював замісником общини, зараз знаходиться вдома в колгоспі «Політвідділ» у зв'язку з пораненням.

ТКАЧЕНКО Тарас Й., 1900 р.н., розкуркулений, перебуває в колгоспі, у відпустці в зв'язку з пораненням.

ТКАЧЕНКО Уліта Дмитрівна, 1902 р.н., дружина розкуркуленого, працює в колгоспі, чоловік арештований НКВД.

ШКРЕБЕТЯ Степан Єрестович, 1884 р.н., засуджений як агітатор проти влади.

Голова Кантакузівської сільської ради (підпис)

Список
колишніх дідичів та великих землевласників по Гельмязівському району

ДАЧО, ф.Р.-375, оп. 1, спр. 54, арк. 19-20.

БАЛЯСИЧ Уляна Петрівна, вислана за межі Шевченківської округи згідно з розпорядженням №1121/т від 10.10.1929 р.

БЕЗВЕРХА Наталка Павлівна, вислана за межі Шевченківської округи згідно з розпорядженням №1121/т від 10.10.1929 р.

БОГАЦЬКА Зінепа Сильвестрівна, вислана за межі Шевченківської округи згідно з розпорядженням №1121/т від 10.10.1929 р.

ЖЕЖЕЛЕВСЬКА Оксана Миронівна, с. Гамарня, Канівський район, як колишня дідичка та велика землевласниця вислана з родиною за межі Шевченківської округи. Протокол №4/397 від 17.06.1929 р. Секретарія ТУ ВУЦВК.

ЗАСЕНКО Леонід П., висланий за межі Шевченківської округи згідно з розпорядженням №1121/т від 10.10.1929 р.

КАНЕВСЬКА Варка Іванівна, вислана за межі Шевченківської округи згідно з розпорядженням №1121/т від 10.10.1929 р.

КАНЕВСЬКА Настя Федорівна, вислана за межі Шевченківської округи згідно з розпорядженням №1121/т від 10.10.1929 р.

КОРЧІНСЬКИЙ А., висланий за межі Шевченківської округи згідно з розпорядженням №1121/т від 10.10.1929 р.

КОРЧІНСЬКИЙ Всеволод, висланий за межі Шевченківської округи згідно з розпорядженням №1121/т від 10.10.1929 р.

РОЗУМ Неоніла, вислана за межі Шевченківської округи згідно з розпорядженням №1121/т від 10.10.1929 р.

СІРЕНКОВА Одарка Сафронівна, вислана за межі Шевченківської округи згідно з розпорядженням №1121/т від 10.10.1929 р.

ТЕРЛЕЦЬКИЙ Іван Петрович, висланий за межі Шевченківської округи згідно з розпорядженням №1121/т від 10.10.1929 р.

ФАБРІЦІУС Одарка Петрівна, вислана за межі Шевченківської округи згідно з розпорядженням №1121/т від 10.10.1929 р.

ЩІТКОВСЬКИЙ Олекса Андрійович, с. Гельмязів, висланий за межі Шевченківської округи згідно з розпорядженням №1137 від 18.10.1929 р.

Список колишніх поміщиків, дворян та фабрикантів, що мешкають на території Золотоніського, Городищенського, Олександрівського районів, с. Деньги, Золотоніського району

ДАЧО, Р-375, оп. 1, спр. 34.

ВЕРБИЦЬКИЙ Петро Гордійович, 36 років, поміщик. Мав 300 дес. землі, тепер живе за рахунок прибутків від сільського господарства.

КОПИЛ Василь Грицьків, 29 років, дворянин. Мав 40 дес. землі, тепер живе за рахунок прибутків від сільського господарства.

КОПИЛ Степан Гаврилів, 50 років, дворянин. Мав 70 дес. землі, тепер живе за рахунок прибутків від сільського господарства.

НИЦЬ Федір Мусіїв, 50 років, дворянин. Мав 100 дес. землі, тепер живе за рахунок прибутків від сільського господарства.

НОСЕНКО Іван Степанович, 70 років, дворянин. Мав 100 дес. землі, перебуває на утриманні дітей.

ПУГАЧ Дмитро Павлович, 60 років, дворянин. Мав 50 дес. землі, тепер живе за рахунок прибутків від сільського господарства.

ШОЛУХА Грицько Сергійович, 32 роки, дворянин. Мав 250 дес. землі, тепер живе за рахунок прибутків від сільського господарства.

ШОЛУХА Степан Павлович, 54 роки, дворянин. Мав 150 дес. землі, тепер живе за рахунок прибутків від сільського господарства.

с. Хрести, Золотоніський район

ДАШКЕВИЧ В.І., 60 років, поміщик. Мав 260 дес. землі, перебуває на утриманні дітей.

ЗЛОБИНЕЦЬ Михайло Олександрович, 45 років, дворянин. Мав 40 дес. землі. Висланий ДПУ на Соловки.

ТРУБАЧ Олександр Павлович, 50 років, дворянин. Мав 100 дес. землі, тепер живе за рахунок прибутків від сільського господарства.

с. Піщане, Золотоніський район

ГОРМОЛЕВСЬКИЙ Степан Володимирович, 50 років, дворянин. Мав 300 дес. землі, тепер живе за рахунок прибутків від сільського господарства.

ЖЕЛЕНКІН Микола Олександрович, 30 років, дворянин. Мав 70 дес. землі, тепер живе за рахунок прибутків від сільського господарства. с. Дмитрівка, Золотоніський район

КОНОНОВИЧ Віктор Яковів, 45 років, дворянин. Мав 150 дес. землі, тепер живе за рахунок прибутків від сільського господарства. с. Коврай, Золотоніський район

ЗАВОЙКО Микола Олександрович, 35 років, поміщик. Мав 200 дес. землі, тепер живе за рахунок прибутків від сільського господарства. м. Золотоноша

ВАЩЕНКО Всеволод Андрійович, 55 років, дворянин. Мав 150 дес. землі, тепер джерело прибутку невідоме.

ГЕЛЬШТЕЙН Леонід Володимирович, 32 роки, фабрикант, мав спиртовий завод, тепер на тимчасових заробітках.

ГРЕЧЕНКО Василь Федорович, 63 роки, дворянин. Мав 40 дес. землі, тепер перебуває на утриманні дітей.

ЖЕЖЕЛОВСЬКИЙ Микола Павлович, 60 років, дворянин. Мав 40 дес. землі, тепер перебуває на утриманні родичів.

ІЛЬЧЕНКО Феодосій Микитович, 60 років, дворянин. Мав 150 дес. землі, тепер живе за рахунок прибутків від сільського господарства.

МОРКВА Федот Іванів, 70 років, дворянин. Мав 150 дес. землі, тепер перебуває на утриманні родичів.

ПОЛЯНСЬКА Євдокія Олександрівна, 50 років, дворянка. Мала 50 дес. землі, тепер працює швачкою.

САВИЧ Петро Іванів, 55 років, фабрикант. Мав в х. Згарі пивний завод, тепер займається овочівництвом. м. Городище

ПАВЛЕНКО Трохим Якович, 55-60 років. Мав 200 дес. землі, з них частина була засаджена садом, тепер має один будинок в м. Городищі. м. Олександрівка

САМБОРСЬКИЙ Юхим Матвійович, 45 років, склад сім'ї – 4 особи. Мав 16 дес. землі, колишній священик (зрікся). Зараз має 4 дес. землі, хату, повітку, займається сільським господарством. с. Державець, Таганчанський район

СТЕПАНЕНКО Гордій Васильвич, 47 років. Мав більше 100 дес. землі, за походженням – селянин, зараз – куркуль, має 4,66 дес. землі. Кам'янський район

ВІШНЕВСЬКА Лікерія Миронівна, колишня дідичка, дворянка, мала 115 дес. землі та 10 дес. лісу. Мешкає в с. Ясеноватка, займається хліборобством, живе а орендованій квартирі. с. Скородистик, Чорнобаївський район

КОМАРЕЦЬКИЙ Василь Костів, 67 років, дворянин-поміщик, до революції мав 75 дес. землі, парову машину та паровик, будинок. Тепер має 6 дес. землі, будинок з садибою та садом площею 1 дес., займається хліборобством.

Довідки
про виселенців за межі сіл – на непридатні землі

с. Гельмязів, Золотоніський район

ГОРБАНІВСЬКА ОЛЕМПІЯДА, 58 років, дворянка. До революції мала 32 десятини землі, зараз має 3 десятини на 3 особи. с. Гельмязів, Золотоніський район

РОМАНІВСЬКА МАРІЯ, 65 років, дворянка. До революції мала 75 десятин землі, зараз живе на утриманні онуки, яка працює санітаркою в лікарні, мешкає в чужій хаті. с. Прохорівка, Гельмязівський (нині Канівський) район

МИСЛОВСЬКА-ДАЦЕНКО НАТАЛІЯ ПЕТРІВНА, 62 роки, дворянка. До революції мала 60 десятин землі, зараз має 4-5 десятин на 2 особи. с. Прохорівка, Гельмязівський (нині Канівський) район

БІЛЯЄВА НАТАЛІЯ ВІКТОРІВНА, 52 роки, дворянка. До революції майна не було, зараз має 4 десятини землі (саду), живе з садівництва. с. Прохорівка, Гельмязівський (нині Канівський) район

НАУМЕНКО НАТАЛІЯ МИКОЛАЇВНА, 35-37 років, дворянка. До революції мала 60 десятин землі, зараз має 5 десятин. Живе на утриманні чоловіка, який працює лікарем в м. Києві. с. Прохорівка, Гельмязівський (нині Канівський) район

СИДОРЕЦЬ ІПОЛІТ ЯКОВЛЕВИЧ, 1886 р. До революції мав 80 десятин землі, зараз має 5 десятин на 5 осіб, займається хліборобством. с. Прохорівка, Гельмязівський (нині Канівський) район

КОЛЕСНІЦЬКА СОФІЯ ДМИТРІВНА, 1869 р. До революції мала 30 десятин землі, зараз живе на утриманні Сердюка Івана (хлібороб-середняк). с. Бубнівська Слобідка, Гельмязівський (нині Золотоніський) район

ТУРГИН СЕРГІЙ ТИМОФІЙОВИЧ, 55 років, дворянин. До революції мав 30 десятин землі, зараз має 1,5 десятини, займається хліборобством. с. Бубнівська Слобідка, Гельмязівський (нині Золотоніський) район

ГРАФ ОКСЕНЬ ПАВЛІВ (ПАВЛОВИЧ), 90 років, дворянин. До революції мав 56 десятин землі, зараз не має нічого, живе на утриманні свого колишнього батрака Кабиша Василя. с. Бубнівська Слобідка, Гельмязівський (нині Золотоніський) район

ТУРГИН ІВАН ТИМОФІЙОВИЧ, 50 років, дворянин. До революції мав 30 десятин землі, зараз має 1,5 десятини, займається хліборобством. с. Бубнівська Слобідка, Гельмязівський (нині Золотоніський) район

КОСМАЧЕВСЬКИЙ ФЕДІР СТЕПАНОВИЧ, 1871 р., дворянин. До революції мав 38 десятин землі, зараз на утриманні дочки, яка працює вчителькою в Золотоніському районі. с. Богдани, Гельмязівський (нині Золотоніський) район

МІШКОВСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР ВАСИЛЬОВИЧ, 38 років, дворянин. До революції мав 75 десятин землі, зараз має 7 десятин на 1 особу, займається хліборобством. с. Богдани, Гельмязівський (нині Золотоніський) район

СТЕФАНОВИЧ ВІКТОР СЕРГІЙОВИЧ, 28 років, дворянин. До революції мав 200 десятин землі, зараз має 6 десятин, працює вчителем в с. Чопілки. с. Горбані, Гельмязівський (нині Переяслав-Хмельницький) район, Київська область

ГАЙКА ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ, 47 років, дворянин. До революції мав 40 десятин землі, зараз має 11 десятин на 5 осіб, хлібороб-куркуль. с. Горбані, Гельмязівський (нині Переяслав-Хмельницький) район, Київська область

ГАЙКА ДМИТРО ІВАНОВИЧ, 54 роки, дворянин. До революції мав 25 десятин землі, зараз має 11 десятин на 4 особи, хлібороб-куркуль. с. Горбані, Гельмязівський (нині Переяслав-Хмельницький) район, Київська область

ГАЙКА ПЕТРО ІВАНОВИЧ, 57 років, дворянин. До революції мав 20 десятин землі, зараз має 10,5 десятини на 9 осіб, хлібороб. с. Горбані, Гельмязівський (нині Переяслав-Хмельницький) район, Київська область

ГАЙКА ІВАН ІВАНОВИЧ, 46 років, дворянин. До революції мав 12 десятин землі, зараз має 9 десятин на 7 осіб, хлібороб. с. Чопилки, Гельмязівський (нині Переяслав-Хмельницький) район, Київська область

ПАДАЛКА АНДРІЙ ІВАНОВИЧ, 68 років, дворянин, колишній судовий пристав. До революції мав 15 десятин землі, зараз має 1,5 десятин, живе на утриманні племінника Падалка І., який займається хліборобством. с. Чопилки, Гельмязівський (нині Переяслав-Хмельницький) район, Київська область

ПАДАЛКА МИХАЙЛО КОСТІВ, 48 років, дворянин. До революції мав 12 десятин землі, зараз інвалід, живе на утриманні синів-хліборобів. с. Жорнокльови, Гельмязівський (нині Драбівський) район

ПАДАЛКА МИКИТА ЯКОВИЧ, 62 роки, дворянин. До революції мав 21 десятину землі, зараз має 11 десятин на 12 осіб, хлібороб-куркуль. с. Келеберда, Гельмязівський (нині Канівський) район

КОСМІНСЬКА МАРІЯ ВАСИЛІВНА, 35 років, дворянка. До революції мала 22 десятини землі, зараз має 4 десятини на 2 особи, живе з хліборобства. с. Ліплява, Гельмязівський (нині Канівський) район

ЛЕВІЦЬКА ОЛЬГА ВАСИЛІВНА, 60 років, поміщиця. До революції мала 100 десятин землі, зараз має 4 десятин, одержує пенсію як колишня вчителька. Левіцька Марія Миколаївна, 29 років, дочка, живе з матір'ю. с. Ліплява, Гельмязівський (нині Канівський) район

МОРОЗОВСЬКИЙ ОНИСІЙ ДМИТРОВИЧ, 65 років, дворянин. До революції мав 12 десятин землі, зараз має 6 десятин на 4 особи, хлібороб. с. Ліплява, Гельмязівський (нині Канівський) район

МОРОЗОВСЬКИЙ ТОДОСЬ ДМИТРОВИЧ, 52 роки, дворянин. До революції мав 10 десятин землі, зараз має 6 десятин на 3 особи, хлібороб. с. Підставки, Гельмязівський (нині Золотоніський) район

ТИМОШЕВСЬКИЙ ХТОДОСЬ ІВАНІВ, 60 років, дворянин. До революції мав 25 десятин землі, був священиком, зараз не має нічого. с. Підставки, Гельмязівський (нині Золотоніський) район

КОМАРЕЦЬКА ОЛЬГА СТЕПАНІВНА, 45 років, дворянка, дочка колишнього священика. Зараз має 1,5 десятини землі. с. Підставки, Гельмязівський (нині Золотоніський) район

ПОНОМАРЕНКО ФЕДІР СТЕПАНОВИЧ, 41 рік, син колишнього дворянина. Зараз має 4 десятини землі, учитель. с. Безпальче, Гельмязівський (нині Драбівський) район

ГОРОНОВИЧ ФЕОФАН ІВАНОВИЧ, 55 років, дворянин. До революції мав 12 десятин землі, зараз має 4 десятини, працює техніком на залізниці. с. Безпальче, Гельмязівський (нині Драбівський) район

ГОРОНОВИЧ ПОРФИРІЙ ІВАНОВИЧ, 65 років, дворянин. До революції мав 30 десятин землі, зараз має 0,75 десятини, не працює. с. Безпальче, Гельмязівський (нині Драбівський) район

ХВАРОВСЬКИЙ ВАСИЛЬ ЙОСИПОВИЧ, 58 років, дворянин. До революції мав 20 десятин землі, зараз має 5 десятин,живе з хліборобства. с. Безпальче, Гельмязівський (нині Драбівський) район

РУДИЧОВА ОЛЕКСАНДРА, 65 років, дворянка. До революції мала 20 десятин землі, зараз має 6 десятин, займається сільським господарством. с. Пішки, Корсунь-Шевченківський район

ВАРВАРСЬКИЙ ДМИТРО ОСТАПОВИЧ, 42 роки, колишній спільник Варварської Олени. Зараз веде самостійно сільське господарство. с. Лубенці, Медведівський (нині Кам'янський) район

ВЕСЛУХ ЄФРЕМ ДМИТРОВИЧ, 45 років, дворянин.

ВЕСЛУХ КАРПО ДМИТРОВИЧ, 35 років, дворянин.

ВЕСЛУХ АРСЕНІЙ ДМИТРОВИЧ, 28 років, дворянин. До революції мали 400 десятин землі, зараз займаються хліборобством. с. Куликівка, Медведівський (нині Кам'янський) район

ЩЕГЕЛЬСЬКИЙ СТЕПАН ІВАНОВИЧ, 35 років, дворянин.

ЩЕГЕЛЬСЬКИЙ АВКСЕНТІЙ ЄВТІХІЙОВИЧ, 30 років, дворянин.

ЩЕГЕЛЬСЬКИЙ ГРИГОРІЙ ІВАНОВИЧ, 32 роки, дворянин.

ЩЕГЕЛЬСЬКА ВАРВАРА, 70 років, дворянка. До революції мали від 75 до 80 десяти землі кожний, мали власні маєтки. Зараз середняки. с. Головківка, Медведівський (нині Чигиринський) район

БАК МИХАЙЛО СЕРГІЙОВИЧ, 44 роки, колишній дворянин, наявність майна невідома, працював мировим суддею, зараз захисник при народі. с. Мошни, Мошенський (нині Черкаський) район

ІСАЄНКО ЯКІВ МИКОЛАЙОВИЧ, в минулому власник барж, займався постачанням солі в район. До революції мав 18 десятин землі, два будинки. х. Журбин, Іркліївський (нині с. Коврай, Чорнобаївський) район

КРАСОВСЬКИЙ ФЕДІР АНДРІЙОВИЧ, 38 років, дворянин. До революції мав 7 десятин землі, зараз має ту ж кількість землі, займається хліборобством.

КРАСОВСЬКИЙ ОЛЕКСА ПЕТРОВИЧ, 22 роки, дворянин. До революції мав 8 десятин землі, зараз має 6 десятин, хлібороб. с. Скородистик, Чорнобаївський район

КОМАРЕЦЬКИЙ ВАСИЛЬ КОСТІВ, 67 років, дворянин. До революції мав 75 десятин землі, парову машину та паровик, будинок. Зараз має 6 десятин землі, займається хліборобством.

ДАЧО ф. Р-375, оп. 1, спр. 34.

Довідки
про розкуркулених родин за трьома категоріями

ГЛУШКО Левко Матвійович, мешканець с. Тараща, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, колишній дідич, куркуль, експертник. 2 члени сім'ї. Землі до розкуркулення мав 5,22 десятини. Наділяється 0,50 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

МАРТИНЕНКО Митрофан, мешканець с. Тараща, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, колишній дідич, куркуль, експертник. 8 членів сім'ї. Землі до розкуркулення мав 12,20 десятини. Наділяється 2,50 десятини на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

АВРАМЧЕНКО Фалимін Іванович, мешканець с. Тараща, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, колишній дідич, куркуль, експертник. 5 членів сім'ї. Землі до розкуркулення мав 6,81 десятини. Наділяється 1,7 десятини на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

ВОРОНЕНКО Андрій, мешканець с. Тараща, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, колишній дідич, куркуль, експертник. 7 членів сім'ї. Землі до розкуркулення мав 11,55 десятини. Наділяється 2,50 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

ГЛУШКО Данило, мешканець с. Тараща, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, колишній дідич, куркуль, експертник. 3 члени сім'ї. Землі до розкуркулення мав 6,82 десятини. Наділяється 1,70 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

ЗАВАЛЬСЬКИЙ Іван, мешканець с. Скрипчинці, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, колишній дідич, куркуль, експертник. 6 членів сім'ї. Землі до розкуркулення мав 9,80 десятини. Наділяється 2,50 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

ШЕВЧЕНКО Яким Карпович, мешканець с. Скрипчинці, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, колишній дідич, куркуль, експертник. 6 членів сім'ї. Землі до розкуркулення мав 7,50 десятини. Наділяється 2,50 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

ЗАСЯДЬВОВК Федір, мешканець с. Шендерівка, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, колишній дідич. 6 членів сім'ї. Землі до розкуркулення мав 7,50 десятини. Наділяється 2,50 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

ЖИЛА Степан, мешканець с. Миколаївка, Стеблівський (нині Кор-

сунь-Шевченківський) район, колишній дідич, експертник. 5 членів сім'ї. Землі до розкуркулення мав 4,44 десятини. Наділяється 1,70 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою президії райвиконкому.

КОВАЛЕНКО Михайло, мешканець с. Миколаївка, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, колишній дідич, експертник. Землі до розкуркулення мав 5 десятин. Наділяється 2,50 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою президії райвиконкому.

ТИЩЕНКО Прокіп, мешканець с. Сухини, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, колишній куркуль, експертник. 6 членів сім'ї. Землі до розкуркулення мав 11,20 десятини. Наділяється 2,50 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою президії райвиконкому.

ТИЩЕНКО Семен, мешканець с. Сухини, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, колишній куркуль, експертник. 6 членів сім'ї. Землі до розкуркулення мав 9,20 десятини. Наділяється 2,50 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою президії райвиконкому.

КЛИМЕНКО Іван, мешканець с. Сухини, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, колишній старшина, куркуль. 5 членів сім'ї. Землі до розкуркулення мав 4,74 десятини. Наділяється 1,70 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою президії райвиконкому.

ПЛАХА Захарко, мешканець с. Сухини, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, колишній куркуль, експертник. 5 членів сім'ї. Землі до розкуркулення мав 10,60 десятини. Наділяється 1,70 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою президії райвиконкому.

ЧОРНОУС Віктор, мешканець с. Сухини, Стеблівський (нині с. Заріччя, Корсунь-Шевченківський) район, колишній куркуль, власник млина. Землі до розкуркулення мав 4,68 десятини. Наділяється 2,50 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою президії райвиконкому.

БОНДАРЕНКО Івга, мешканка с. Хирівка, Стеблівський (нині с. Заріччя, Корсунь-Шевченківський) район, колишня дідичка. 3 члени сім'ї. Землі до розкуркулення мала 8,95 десятини. Наділяється 1,70 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулена 20 березня 1930 року постановою президії райвиконкому.

ВИПНА Степан, мешканець с. Селище, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, колишній лихвар. 3 члени сім'ї. Землі до розкуркулення мав 2,75 десятини. Наділяється 1,70 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою президії райвиконкому.

ІВАЩЕНКО Акакій, мешканець с. Селище, Стеблівський (нині Кор-

сунь-Шевченківський) район, колишній експертник. 3 члени сім'ї. Землі до розкуркулення мав 2,75 десятини. Наділяється 1,70 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою президії райвиконкому.

ЗДОРОВЕЦЬ Пилип, мешканець с. Склименці, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район. Експертник, напівдідич. Членів сім'ї – 1. До розкуркулення мав землі 4,80 десятини. Наділяється 1,70 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

ГУСАР Феоктист, мешканець с. Склименці, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район. Експертник, напівдідич. 4 члени сім'ї. До розкуркулення мав землі 7,34 десятини. Наділяється 0,28 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

ОНИКІЄНКО Савка, мешканець с. Склименці, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район. Експертник, напівдідич. 8 членів сім'ї. До розкуркулення мав землі 7,15 десятини. Наділяється 2,50 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

ФЕДОРЕНКО Хома, мешканець с. Сидорівка, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район. Колишній дідич, куркуль, експертник. 3 члени сім'ї. До розкуркулення мав 7,90 десятини землі. Наділяється 1,70 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

ЗАКРЕНІЦЬКА Марина, мешканка с. Сидорівка, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район. Колишня дідичка, куркулька, експертниця. 7 членів сім'ї. До розкуркулення мала 7,08 десятини землі. Наділяється 2,50 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулена 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

СЛАВІНСЬКИЙ Артемон, мешканець с. Стеблів, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район. Експертник, власник млина. 3 члени сім'ї. До розкуркулення мав 5,50 десятини землі. Наділяється 1,70 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

АВРАМЕНКО Назар, мешканець с. Стеблів, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район. 3 члени сім'ї. До розкуркулення мав 9,50 десятини землі. Наділяється 1,70 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

МАТВІЄНКО Дмитро, мешканець с. Стеблів, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район. Куркуль. 5 членів сім'ї. До розкуркулення мав 1,28 десятини землі. Наділяється 1,28 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

ГЛУШКО Володимир, мешканець с. Стеблів, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район.

Син дідича. 5 членів сім'ї. До розкуркулення мав 6,20 десятини землі. Наділяється 2,50 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

МАТЮШИНЕЦЬ Юрій, мешканець с. Стеблів, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, куркуль, експертник. 6 членів сім'ї. До розкуркулення мав 9,50 десятини землі. Наділяється 2,50 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

СІВАЧЕНКО Василь, мешканець с. Стеблів, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район. Куркуль, експертник. 4 члени сім'ї. До розкуркулення мав 7,50 десятини землі. Наділяється 1,70 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

РАДЧЕНКО Дементій, мешканець с. Стеблів, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район. Куркуль. 8 членів сім'ї. До розкуркулення мав 6 десятин землі. Наділяється 2,50 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

СІВАЧЕНКО Григорій, мешканець с. Стеблів, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район. Куркуль, експертник. 5 членів сім'ї. До розкуркулення мав 7 десятин землі. Наділяється 2,50 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

ГРИЦЕНКО Тихін, мешканець с. Яблунівка, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район. Експертник, куркуль. 4 члени сім'ї. До розкуркулення мав 6,27 десятини землі. Наділяється 1,70 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

ПЕРЕДНІЙ Оникій, мешканець с. Яблунівка, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, куркуль, експертник. 3 члени сім'ї. До розкуркулення мав 5 десятин землі. Наділяється 1,70 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

ДОЛІНСЬКИЙ Левко, мешканець с. Яблунівка, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район. Експертник, куркуль. 5 членів сім'ї. До розкуркулення мав 6,43 десятини землі. Наділяється 2,50 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

СИДОРЮК Степан, мешканець с. Яблунівка, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район. Куркуль, експертник. 6 членів сім'ї. До розкуркулення мав 13,75 десятини землі. Наділяється 2,50 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

ДЯЧЕНКО Йосип, мешканець с. Яблунівка, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район. Куркуль, експертник. 7 членів сім'ї. До розкуркулення мав 7,56 десятини землі. Розкуркулений

20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

ГЛУШКО Левко Матвійович, мешканець с. Тараща, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, колишній дідич, куркуль, експертник. 2 члени сім'ї. Землі до розкуркулення мав 5,22 десятини. Наділяється 0,50 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

МАРТИНЕНКО Митрофан, мешканець с. Тараща, Стебівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, колишній дідич, куркуль, експертник. 8 членів сім'ї. Землі до розкуркулення мав 12,20 десятини. Наділяється 2,50 десятини на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

АВРАМЧЕНКО Фалимін Іванович, мешканець с. Тараща, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, колишній дідич, куркуль, експертник. 5 членів сім'ї. Землі до розкуркулення мав 6,81 десятини. Наділяється 1,7 десятини на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

ВОРОНЕНКО Андрій, мешканець с. Тараща, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, колишній дідич, куркуль, експертник. 7 членів сім'ї. Землі до розкуркулення мав 11,55 десятини. Наділяється 2,50 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

ГЛУШКО Данило, мешканець с. Тараща, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, колишній дідич, куркуль, експертник. 3 члени сім'ї. Землі до розкуркулення мав 6,82 десятини. Наділяється 1,70 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

ЗАВАЛЬСЬКИЙ Іван, мешканець с. Скрипчинці, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, колишній дідич, куркуль, експертник. 6 членів сім'ї. Землі до розкуркулення мав 9,80 десятини. Наділяється 2,50 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

ШЕВЧЕНКО Яким Карпович, мешканець с. Скрипчинці, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, колишній дідич, куркуль, експертник. 6 членів сім'ї. Землі до розкуркулення мав 7,50 десятини. Наділяється 2,50 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

ЗАСЯДЬВОВК Федір, мешканець с. Шендерівка, Стеблівський (нині Корсунь-Шевченківський) район, колишній дідич. 6 членів сім'ї. Землі до розкуркулення мав 7,50 десятини. Наділяється 2,50 десятини землі на відведених ділянках. Розкуркулений 20 березня 1930 року постановою райвиконкому.

КРАВЧЕНКО Іван Логвинович, мешканець с. Мліїв, Городищенський район. Склад сім'ї – 3 особи. До революції мав 9,25 десятини землі, клуню, 2 сараї, ко-

мору, пару волів, сівалку, 10 вуликів пасіки. Зараз має землі 6,60 десятини, майно те, що й мав до революції, крім волів та свиней. Сільгоспподатку платить 52 крб. 50 коп. в звичайному порядку. Колишній волосний старшина. Систематично проводить контрреволюційну роботу проти всіх заходів радянської влади, особливо третьої позики та колективізації. Розкуркулений і виселений за межі села постановою райвиконкому в березні 1930 року.

КУЗЬМЕНКО Федот, мешканець с. Мліїв, Городищенський район. Склад сім'ї – 4 особи. До революції мав 1 десятину землі. Зараз має землі 1,4 десятини, вітряк на два постави, кузню, постійно використовує працю трьох найманих робітників, має увесь дрібний сільськогосподарський реманент. Платить податку в експертному порядку в сумі 220 крб. Позбавлений виборчих прав. Виступав увесь час проти колективізації, висловлюючись, що «біднота хоче за рахунок середняків підлататися». Зривав збори по колективізації, самогонник. Розкуркулений і виселений за межі села постановою райвиконкому в березні 1930 року.

ДЯДЮРА Іван Демидович, мешканець с. Мліїв, Городищенський район. Склад сім'ї – 6 осіб. До революції жив з батьком, який мав 17 десятин землі, хату, криту цинковою бляхою, клуню, сарай, дві пари волів, корову, коня, сівалку, увесь дрібний сільськогосподарський реманент. Зараз має 8,25 десятини землі, хату, клуню, сарай, пару волів, корову, свиню та дрібний сільськогосподарський реманент. Оподаткований сільськогосподарським податком у звичайному порядку в сумі 44 крб. 42 коп. Куркуль, вороже ставиться до заходів, запроваджуваних радвладою. Розкуркулений і виселений за межі села постановою райвиконкому в березні 1930 року.

ТКАЧЕНКО Мелашка Семенівна, мешканка с. Мліїв, Городищенський район. Склад сім'ї – 1 особа. До революції мала хату, сарай, клуню, комору, 12 десятин землі, коня, корову, в 1918 році мала цегляний будинок, який продано за невиконання контрольного завдання по хлібозаготівлі в 1929 році. Зараз має землі 4,7 десятини, сарай, клуню, комору, хату, платить сільськогосподарський податок в експертному порядку в сумі 96 крб. 95 коп. Позбавлена виборчих прав. Розкуркулена й виселена за межі села постановою райвиконкому в березні 1930 року.

БУРКУТ Василь Гнатович, мешканець с. Мліїв, Городищенський район. Склад сім'ї – 9 осіб. До революції мав хату, клуню, повітку, кінну соломорізку, молотарку, пару коней, корову, 4,35 десятини землі. Сільгоспподаток платить у звичайному порядку в сумі 15 крб. 26 коп. Позбавлений виборчих прав. Куркуль, керівник Євангельської секти, вороже ставиться до всіх заходів радянської влади. Розкуркулений і виселений за межі села постановою райвиконкому в березні 1930 року.

ТКАЧЕНКО Іван Назарович, мешканець с. Мліїв, Городищенський район. Склад сім'ї – 5 осіб. До революції мав 3,8 десятини землі, паровий млин, газогенератор, олійницю, використовував на підприємствах працю до 200 осіб. Зараз має землі 3,8 десяти-

ни, хату, розкуркулений. Податку платить 5 крб. Позбавлений виборчих прав. Вороже ставиться до заходів радянської влади. Виселений за межі села в березні 1930 року.

ДЯДЮРА Дмитро Демидович, мешканець с. Мліїв, Городищенський район. Склад сім'ї – 4 особи. До революції мав 17 десятин землі, хату, криту цинковою бляхою, клуню, сарай, дві пари волів, корову, коня, сівалку, увесь дрібний сільськогосподарський реманент. Платить сільгоспподаток у звичайному порядку в сумі 36 крб. 50 коп. Позбавлений виборчих прав. Вороже ставиться до заходів радянської влади, використовує найману працю. Розкуркулений і виселений за межі села в березні 1930 року.

МІНЬКО Давид Терешкович, мешканець с. Мліїв, Городищенський район. Склад сім'ї – 8 осіб. До революції мав 10,95 десятини землі, хату, складену цеглою, два сараї, клуню, корову, сівалку, пару волів, корову, двоє свиней, увесь дрібний сільськогосподарський реманент. Зараз має землі 10,95 десятини. Платить підвищений податок в сумі 83 крб. 40 коп. Вороже ставиться до заходів радянської влади. Притягався до відповідальності за невиплату сільгоспподатку. Розкуркулений і виселений за межі села постановою райвиконкому в березні 1930 року.

МОСТОВИЙ Демид Тодосович, мешканець с. Мліїв, Городищенський район. Склад сім'ї – 5 осіб. До революції мав два цегляних будинки, сарай, клуню, комору, паровий млин, дві молотарки, сівалку, 4 коней, до 36 десятин землі. Зараз має 3,75 десятини, половину цегляного будинку, податок платить у звичайному порядку в сумі 21 крб. 80 коп. Виборчих прав не позбавлений. Син куркуля. До революції служив економом. Розкуркулений і виселений за межі села в березні 1930 року.

ШЕВЧЕНКО Федот Іванович, мешканець с. Мліїв, Городищенський район. Склад сім'ї – 2 особи. До революції мав хату, дві повітки, клуню, увесь дрібний сільськогосподарський реманент, двоє коней, корову, 6,75 десятини землі. Зараз має 4,65 десятини землі та все майно, яким володів до революції. Податок платить у звичайному порядку в сумі 30 крб. 95 коп. Позбавлений виборчих прав. Вороже ставиться до заходів радянської влади. Активно боровся проти землеустрою. Колишній голова релігійної громади. Розкуркулений і виселений за межі села постановою райвиконкому в березні 1930 року.

ЛИСЕНКО Ларіон Петрович, мешканець с. Старосілля, Городищенський район. Склад сім'ї – 4 особи. До революції мав 1,7 десятини землі та орендував до 5 десятин, мав хату, клуню, сараї, коні, січкарню, олійницю, займався торгівлею. Зараз має землі 1,7 десятини, хату, клуню, сарай, дві комори, 1 коня, плуг, олійницю, січкарню. Податку платить 2 крб. 26 коп. Виборчих прав не позбавлений. Експлуатував найману працю, зокрема бідноту, нажив майно за рахунок експлуатації. Активно виступає проти політичних кампаній. Розкуркулений і виселений за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

ДЕМЧЕНКО Тихін Федорович, мешканець с. Старосілля, Городищенський район. Склад сім'ї – 3 особи. До революції мав землі 3,15 десятини, хату, клуню, сараї, коня, корову. Зараз має землі 3,15 десятини, хату, клуню, сарай, коня, млин, пів кінної молотарки. Платить сільгоспподаток в експертному порядку в сумі 183 крб. Розкуркулений і виселений за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

КУЧЕРЕНКО Лука Омелькович, мешканець с. Старосілля, Городищенський район. Склад сім'ї – 5 осіб. До революції мав 2,1 десятини землі, хату, клуню, сарай, двоє коней, дві корови, дрібний сільгоспінвентар. Зараз має 2,1 десятини землі, хату, клуню, сарай, одного коня, 5 овець, свиню, дрібний сільгоспреманент, водяний млин. Оподаткований в експертному порядку, платить сільгоспподаток 269 крб. 18 коп. Позбавлений виборчих прав. Розкуркулений і виселений за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

САВЧЕНКО Яків Микитович, мешканець с. Буда Орловецька, Городищенський район. Склад сім'ї – 6 осіб. До революції мав 12,24 десятини землі. Зараз має 6,31 десятини землі, сільгоспреманент. Господарство заможне. Оподаткований експертним порядком у сумі 49 крб. 50 коп. Куркульський елемент, який завжди виступає проти кампаній, що їх проводить радянська влада. Розкуркулений і виселений за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

ЗАНЕГІН Дмитро, мешканець с. Буда Орловецька, Городищенський район. Склад сім'ї – 3 особи. До революції жив при батькові, мав 8,11 десятини землі. Батько висланий за межі округи по другій категорії. Зараз має землі 3,75 десятини, сільгоспподаток платить 8 крб. 35 коп. Вороже ставиться до всіх кампаній, син куркуля. Розкуркулений і виселений за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

ПОГРІБНИЙ Василь Петрович, мешканець с. Буда Орловецька, Городищенський район. Склад сім'ї – 8 осіб. До революції мав куркульське господарство, 10,7 десятини землі, розкуркулений в 1919 році. Зараз має землі 9,5 десятини, хату, клуню, повітку, двоє коней, корову. Платить підвищений податок у сумі 81 крб. 51 коп. Висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

ПЕТРИЧЕНКО Юхим Грицькович, мешканець с. Ксаверове, Городищенський район. Склад сім'ї – 2 особи. До революції мав землі 4,13 десятини. Зараз має хату, клуню, два сараї, коня, просорушку, платить сільгоспподатку в звичайному порядку в сумі 23 крб. 75 коп. Позбавлений виборчих прав. Сини були в банді, яких розстріляно. Є небажаним елементом. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

КИРПАТИЙ Максим Мусійович, мешканець с. Ксаверове, Городищенський район. До революції мав 4,52 десятини землі, млин, вітряк, використовував найману працю. Зараз має землі 4,52 десятини, хату, клуню, повітку, коня, корову, вітряний млин. Платить

сільгоспподатку в сумі 67 крб. 83 коп. Виборчих прав не позбавлений. Активно виступає проти заходів радянської влади та колективізації. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

БОРОЗНИЧЕНКО Ілько Фролович, мешканець м. Городище, Городищенський район. Склад сім'ї – 3 особи. До революції мав хату, крамницю, сарай, землі 7 десятин, коня, корову. Зараз має дві хати, з яких одна недобудована, сарай, коня, землі 1,25 десятини та орендованої до 4,5 десятини. Оподаткований в експертному порядку в сумі 76 крб. 79 коп. Позбавлений виборчих прав. Колишній міщанин та крамар, експлуатував найману працю. Вороже налаштований, активно виступає проти заходів радянської влади. Розкуркулений і висланий за межі міста в березні 1930 року постановою райвиконкому.

АРТЕМЕНКО Юхим Петрович, мешканець м. Городище, Городищенський район. Склад сім'ї – 6 осіб. До революції мав дві хати, з яких одна цегляна, клуню, два сараї, 7 десятин землі, двоє коней, дві корови, трьох свиней, швейну майстерню, де використовував найману працю до 20 чоботарів, займався обробкою шкіри. Зараз має 7 десятин землі, дві цегляні хати, два сараї, клуню, коня, корову, двоє свиней. Сільгоспподаток платить в експертному порядку в сумі 442 крб. 65 коп. Куркульський елемент, церковник, вороже ставиться до заходів радянської влади, має тісний зв'язок з попами, проводить у себе вдома підпільні збори ворожого елементу. Розкуркулений і висланий за межі міста в березні 1930 року постановою райвиконкому.

ОХРІМЕНКО Кузьма Якович, мешканець м. Городище, Городищенський район. Склад сім'ї – 7 осіб. До революції мав 17 десятин землі, цегляний кустарний завод, двоє коней, дві корови, п'ять свиней, пасіку на 18 вуликів, цегляну хату, клуню, сарай, флігель, цегляну комору. Зараз має 9,1 десятини землі, двоє коней, корову, свиню, пасіку на 8 вуликів, напівзруйнований цегляний завод, цегляну хату та комору, клуню, дерев'яну хату. Оподаткований в звичайному порядку в сумі 21 крб. 24 коп. Куркуль, увесь час використовував працю найманих робітників. До заходів радянської влади ставиться вороже, активно виступає проти кампаній радянської влади. Розкуркулений і висланий за межі міста в березні 1930 року постановою райвиконкому.

БАРАБАШ Терешко Лукович, мешканець м. Городище, Городищенський район. Склад сім'ї – 4 особи. До революції мав 3,5 десятини землі, хату, два сараї, клуню, вітряк, просорушку, двоє коней. Зараз має землі 3 десятини, хату, два сараї, коня, вітряк, просорушку з кінним приводом. Усе вищезгадане майно продане за невиконання контрольних завдань з хлібозаготівлі в 1929 році. Оподаткований в експертному порядку в сумі 83 крб. 79 коп. Позбавлений виборчих прав. У минулому й зараз до всіх політичних кампаній ставиться вороже. Побив та вигнав членів колгоспу з двору в час вилучення майна. Розкуркулений і висланий за межі міста в березні 1930 року постановою райвиконкому.

ЄРЕМЕНКО Андрій Микитович, мешканець м. Городище, Городищенський район. Склад сім'ї – 7 осіб. До революції мав землі 3,25 десятини землі, двоє коней, корову, вітряк. Зараз має 3,25 десятини землі, корову, хату, клуню, повітку, вітряк. Виборчих прав не позбавлений. Оподаткований в експертному порядку в сумі 294 крб. 95 коп. Розкуркулений і висланий за межі міста в березні 1930 року постановою райвиконкому.

ЖУК Пантелеймон Сидорович, мешканець с. Дирдине, Городищенський район. Склад сім'ї – 4 особи. До революції мав землі 25 десятин. Зараз має землі 4 десятини та 1,25 десятини садка, коня, корову, хату, клуню, два сараї. Оподаткований в експертному порядку в сумі 181 крб. 66 коп. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

ГЕРАЩЕНКО Федір Тодосович, мешканець с. Набоків Хутір, Городищенський район. Склад сім'ї – 3 особи. До революції мав 8,85 десятини землі. Зараз має 5,07 десятини землі, хату, клуню, дві повітки, пару волів, віз та увесь дрібний сільгоспреманент. Оподаткований в експертному порядку в сумі 62 крб. 72 коп. Виступає на зборах проти кампаній радянської влади. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

ЄРЕМЕНКО Павло Петрович, мешканець с. Набоків Хутір, Городищенський район. Склад сім'ї – 4 особи. До революції батько мав 30 десятин землі, дві пари волів, корову, молотарку, був волосним старшиною. Зараз має 3 десятини землі, хату, клуню, повітку, молотарку з двигуном, двоє коней, корову та свиню. Оподаткований в експертному порядку в сумі 30 крб. Виборчих прав не позбавлений. Притягався до судової відповідальності за захоплення землі. В минулому використовував працю найманих робітників. Вороже ставиться до заходів радянської влади. Мав зв'язки з куркульським елементом, переховує майно куркулів з інших сіл. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

СКАЛИГА Панас Васильович, мешканець с. Набоків Хутір, Городищенський район. Вік – 43 роки. Склад сім'ї – 5 осіб. До революції мав 2,3 десятини землі, пару волів, корову, хату, клуню, сарай. Зараз має 4,9 десятини землі, займається орендою землі, також має хату, клуню, повітку, пару волів, корову, 4 овець, свиню, плуг, борону. Оподаткований в звичайному порядку в сумі 19 крб. 75 коп. Виборчих прав не позбавлений. У минулому й зараз активно виступає на зборах проти заходів, що проводяться в селі. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

ВОЛОДЬКО Архип Григорович, мешканець с. Хлистунівка, Городищенський район, 49 років. Склад сім'ї – 6 осіб. До революції мав 5,3 десятини землі, вітряний млин, хату, клуню, сарай, комору, пару свиней. Зараз має 4,8 десятини землі, вітряний млин, 0,5 десятини орендованої землі, дві хати, клуню, сарай, комору, саж, коня, свиню. Оподаткований в звичайному порядку в сумі 100 крб. 03 коп. Позбавлений виборчих прав як

церковний староста. Притягався до відповідальності за зрив пленуму сільради. Використовував працю найманих робітників, виступає проти заходів радянської влади. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

МОРОЗ Мина Васильович, мешканець с. Хлистунівка, Городищенський район. Склад сім'ї – 3 особи. До революції мав 3 десятини землі, хату, клуню. Зараз має 3,65 десятини землі, хату, клуню, сарай, коня, свиню, млин на два постави. Оподаткований в експертному порядку в сумі 280 крб. 06 коп. Розкуркулений і виселений за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

КУЧЕР Макар Сазонович, мешканець с. В'язівок, Городищенський район. Склад сім'ї – 3 особи. До революції мав 2 десятини землі та орендованої 2,75 десятини, хату, клуню, повітку, двоє коней, корову. Зараз має хату, клуню, повітку, комору, двигун з молотаркою, 2,75 десятини землі. Оподаткований в експертному порядку в сумі 126 крб. Позбавлений виборчих прав. Під час хлібозаготівлі ховав хлібні мішки. Вороже ставиться до колективізації. Розкуркулений і виселений за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

КИЛИМНИК Йосип Якович, мешканець с. В'язівок, Городищенський район. Склад сім'ї – 5 осіб. До революції мав хату, 4 десятини землі. Зараз має хату, повітку, корову, 4 десятини землі. Оподаткований в експертному порядку в сумі 121 крб. 35 коп. Позбавлений виборчих прав. Диякон, веде агітацію проти колективізації. Розкуркулений і виселений за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

РИМСЬКИЙ Микита Григорович, мешканець с. В'язівок, Городищенський район. Склад сім'ї – 5 осіб. До революції жив при батькові, який мав 14 десятин землі та був висланий за межі округи по другій категорії. Нині Римський Микита має хату, клуню, повітку, 2 овець, 2 свиней, 4,5 десятини землі, був співвласником четвертої частини трактора. Платить сільгоспподаток в експертному порядку в сумі 161 крб. 85 коп. Позбавлений виборчих прав. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

ЧАПЛЯ Яків Карпович, мешканець с. В'язівок, Городищенський район. Склад сім'ї – 8 осіб. До революції мав хату, повітку, 1 десятину землі. Зараз має хату, клуню, повітку, топчак з олійницею та просорушкою, 4,75 десятини землі. Оподаткований в експертному порядку в сумі 142 крб. Позбавлений виборчих прав. Вороже налаштований до заходів радянської влади, злісний нездавач хліба. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року пос-тановою райвиконкому.

КОПКА Андрій Пилипович, мешканець с. В'язівок, Городищенський район. Склад сім'ї – 6 осіб. До революції мав хату, клуню, повітку, 0,5 десятини землі. Зараз має хату, клуню, топчак з просорушкою та олійницею, 5 десятин землі. Оподаткований в експертному порядку в сумі 600 крб. Позбавлений виборчих прав. Розкуркулений і висланий за межі

села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

СИМОНЕНКО Никодим Семенович, мешканець с. Валява, Городищенський район. Склад сім'ї – 5 осіб. До революції мав 4,5 десятини землі, хату, клуню, повітку, просорушку, двоє коней, корову. Зараз має хату, клуню, повітку, олійницю, просорушку, коня, корову, 2,88 десятини землі. Оподаткований в експертному порядку в сумі 30 крб. 73 коп. Позбавлений виборчих прав. Вороже ставиться до всіх заходів радянської влади, вперто проводить антирадянську агітацію щодо зриву суцільної колективізації. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

МІЛЕНКО Вісаріон Юдович, мешканець с. Валява, Городищенський район. Склад сім'ї – 2 особи. До революції мав хату, клуню, сарай, комору, двох коней, корову, 4,65 десятин землі. Зараз має хату, клуню, сарай, комору, двоє коней, корову, 4,65 десятин землі, орендує 2 десятини землі, має постійного найманого робітника. Оподаткований в експертному порядку в сумі 141 крб. 45 коп. систематично веде агітаційну роботу проти заходів радянської влади. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

ЛИСЕНКО Семен Федорович, мешканець с. Валява, Городищенський район. Склад сім'ї – 2 особи. До революції мав 15 десятин землі, хату, клуню, два сараї, сівалку, двоє коней, корову. Платить сільгосподатку в звичайному порядку в сумі 100 крб. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

ТКАЧЕНКО Тиміш Семенович, мешканець с. Валява, Городищенський район. Склад сім'ї – 4 особи. До революції мав 12 десятин землі, хату, клуню, сарай, комору, 4 коней, дві корови, троє свиней, сівалку, кінну молотарку. Зараз має 6 десятин землі, хату, клуню,сарай, сівалку, двоє коней, корову. Платить сільгосподатку 70 крб. Завжди вперто і вороже ставиться до кампаній радянської влади. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

КУЛІШ Михайло Іванович, мешканець с. Валява, Городищенський район. Склад сім'ї – 6 осіб. До революції мав хату, повітку, клуню, млин-вітряк на два постави, корову, 4,9 десятини землі. Зараз має хату, сарай, клуню, двоє коней, корову, млин-вітряк, двоє свиней, 4,9 десятини землі. Податок платить в експертному порядку в сумі 108 крб. 21 коп. Розкуркулений і виселений за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

ГРИЦАЙ Мехтодь Тодосійович, мешканець с. Валява, Городищенський район. Склад сім'ї – 7 осіб. До революції мав12 десятин землі. Зараз має 6,15 десятин землі, хату, клуню, повітку, корову, свиню. Платить сільгосподатку 35 крб. 65 коп. Злісний нездавач хліба. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

ЧХАЛО Юмен Сергійович, мешканець с. Валява, Городищенський район. Склад сім'ї – 5 осіб. До революції мав 16 десятин землі, хату, клуню, комору, два сараї, троє коней, корову, бика, 5 свиней. Зараз

має 6,65 десятини землі, хату, клуню, сарай, повітку, комору, двоє коней, четверо овець. Платить сільгоспподатку в звичайному порядку 95 крб. злісний елемент, використовує працю найманих робітників. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

МІЛЕНКО Гаврило Юдович, мешканець с. Валява, Городищенський район. Склад сім'ї – 8 осіб. До революції мав 14 десятин землі, хату, клуню, сарай, дві комори, сівалку, жатку, пасіку, двоє коней, корову, двоє свиней. Зараз має 4,5 десятини землі, хату, клуню, два сараї, коня, корову, сівалку, жатку. Кінь та комора були продані за невиконання контрольних завдань з хлібозаготівлі. Оподаткований в звичайному порядку в сумі 40 крб. Вперто та вороже ставився до всіх заходів радянської влади, особливо до хлібозаготівлі, за що притягався до відповідальності. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

РАКША Іван Єфремович, мешканець с. Валява, Городищенський район. Склад сім'ї – 6 осіб. До революції мав 6 десятин землі. Зараз має 4,6 десятини землі, хату, клуню, сарай. Оподаткований в звичайному порядку в сумі 36 крб. Злісний нездавач хліба. Веде агітацію проти колективізації. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

УЛІЗКО Іван Васильович, мешканець с. Валява, Городищенський район. Склад сім'ї – 7 осіб. До революції мав 3,66 десятини землі, хату, повітку, клуню, двоє коней, корову. Зараз має 3,66 десятини землі, дві хати, клуню, повітку, 2 коней, корову, свиню. Оподаткований в звичайному порядку в сумі 4 крб. 87 коп. Позбавлений виборчих прав. Голова церковної ради, зривав землеустрій. Вороже виступав проти всіх заходів радянської влади. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

МИКОЛЕНКО Андрій Петрович, уродженець с. Орловець, Городищенський район. Склад сім'ї – 8 осіб. До революції мав 10.5 десятини землі, орендував 7 десятин землі, дві пари волів, січкарню з приводом, постійно використовував працю 5 найманих робітників та 15 сезонних найманих робітників. Зараз має дві хати, клуню, комору, лавку, два сараї. Займався торгівлею до 1927 року. Платить сільгоспподатку в сумі 43 крб. 22 коп. під час колективізації не допускав, щоб нарізали його землю, казав середняку, щоб не вступав у колгосп. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

КРАМАРЕНКО Іван Васильович, уродженець с. Орловець, Городищенський район. Склад сім'ї – 2 особи. До революції мав 50 десятини землі, хату, сарай, клуню, комору. Зараз має 6,4 десятини землі, хату. Платить сільгоспподаток з надбавкою в сумі 139 крб. 35 коп. Вороже ставиться до всіх політичних кампаній. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

МАНЬКО Юмен Терешкович, мешканець с. Орловець, Городищенський район. Склад сім'ї – 3

особи. До революції мав 14 десятин землі. Займався торгівлею пива. Мав пасіку до 200 вуликів, кінну молотарку, постійно використовував працю 2 найманих робітників. Розкуркулений у 1919 році. Зараз має 3,3 десятини землі, молотарку, пасіку з 50 вуликів, січкарню. Платить сільгосподаток в сумі 10 крб. 95 коп. Позбавлений виборчих прав. Агітував проти колективізації та контрактації. Три рази був засуджений за хуліганство. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

ТРОХИМЕЦЬ Григорій Пилипович, мешканець с. Орловець, Городищенський район. Склад сім'ї – 7 осіб. До революції мав 12 десятин землі, хату, клуню, дві повітки, пару волів, дві корови. Розкуркулений у 1919 році. Зараз має 7,5 десятини землі, все, майно, що мав до революції. Платить сільгосподаток. Агітував проти колективізації. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

СТОРЧОВИЙ Максим Іванович, мешканець с. Орловець, Городищенський район. Склад сім'ї – 8 осіб. До революції мав 12,5 десятини землі та 2,5 десятини орендованої землі, соломорізку з приводом, дві пари волів, дві корови, 20 овець, 5 свиней. Використовував працю 4 постійних найманих робітників та 15 сезонних робітників. Зараз має 8,7 десятини землі, хату, корову, 2 пари волів, клуню. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

ПЕЛЮХНО Терешко Юменович, мешканець с. Орловець, Городищенський район. До революції мав 16,58 десятини землі. Зараз має 10,75 десятини землі. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

ТРОХИМЕЦЬ Петро Григорович, мешканець с. Орловець, Городищенський район. До революції мав 9,25 десятини землі. Зараз має 3 десятини землі. Позбавлений виборчих прав. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

ГАЙДИШАКА Василь Іванович, мешканець с. Орловець, Городищенський район. До революції мав 10,5 десятини землі. Зараз має 6,5 десятини землі. Позбавлений виборчих прав. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

ТОВСТОП'ЯТ Олекса, мешканець с. Орловець, Городищенський район. До революції мав 9,5 десятини землі. Зараз має 6,55 десятини землі. Позбавлений виборчих прав. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

ЛИСЕНКО Федір Ількович, мешканець с. Орловець, Городищенський район. До революції мав 10,5 десятини землі. Зараз має 6 десятин землі. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

КУЛІНІЧ Христя, мешканка с. Орловець, Городищенський район. До революції мала 17,5 десятини землі. Зараз має 11,5 десятини землі, хату, сарай, сільськогосподарський реманент. Розкуркулена і

вислана за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

СЕМАШКО Терешко, мешканець с. Орловець, Городищенський район. До революції мав 17,5 десятини землі, тяглову силу, використовував працю найманих робітників. Зараз має 6,5 десятини землі, дрібний сільськогосподарський реманент. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

ЧОРНОБРИВЕЦЬ Йосип, мешканець с. Орловець, Городищенський район. До революції мав 10,5 десятини землі. Зараз має 4,5 десятини землі, хату, сарай, повітку, корову, тяглову силу, дрібний сільськогосподарський реманент. Розкуркулений і висланий за межі села в березні 1930 року постановою райвиконкому.

ЮРЧЕНКО Антін Данилович, мешканець с. Косарі, Кам'янський район. Склад сім'ї – 6 осіб. Буде наділений землею в розмірі 3,85 десятини. Висланий в с. Олянине, Кам'янський район. Розкуркулений по третій категорії і висланий за межі села в березні 1930 року за постановою Кам'янського райвиконкому.

ГНІДЕНКО Андрій Онопрійович, мешканець с. Ярове, Кам'янський район. Склад сім'ї – 3 особи. Буде наділений землею в розмірі 2,61 десятини. Висланий в с. Олянине, Кам'янський район. Розкуркулений по третій категорії і висланий за межі села в березні 1930 року за постановою Кам'янського райвиконкому.

ЮРЧЕНКО Пилип Ничипорович, мешканець с. Бондарівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 2 особи. Буде наділений землею в розмірі 1,74 десятини. Висланий в с. Олянине, Кам'янський район. Розкуркулений по третій категорії і висланий за межі села в березні 1930 року за постановою Кам'янського райвиконкому.

ЗАВГОРОДНІЙ Явтух Михайлович, мешканець с. Красносілля, Кам'янський (нині Чигиринський) район. Склад сім'ї – 7 осіб. Буде наділений землею в розмірі 3,85 десятини. Висланий в с. Олянине, Кам'янський район. Розкуркулений по третій категорії і висланий за межі села в березні 1930 року за постановою Кам'янського райвиконкому.

РИМАРЬ Іван Іванович, мешканець с. Лузанівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 4 особи. Буде наділений землею в розмірі 3,48 десятини. Висланий в с. Олянине, Кам'янський район. Розкуркулений по третій категорії і висланий за межі села в березні 1930 року за постановою Кам'янського райвиконкому.

РОПАВКА Степан Григорович, мешканець с. Баландине, І частина, Кам'янський район. Склад сім'ї – 7 осіб. Буде наділений землею в розмірі 3,85 десятини. Висланий в с. Олянине, Кам'янський район. Розкуркулений по третій категорії і висланий за межі села в березні 1930 року за постановою Кам'янського райвиконкому.

ЖИЛА Мусій Омелькович, мешканець м. Кам'янка, ІІ частина, Кам'янський район. Склад сім'ї – 4 особи. Буде наділений землею в розмірі 3,48 десятини. Висланий в с. Олянине, Кам'янський

район. Розкуркулений по третій категорії і висланий за межі села в березні 1930 року за постановою Кам'янського райвиконкому.

РАХУБА Ялена Федорівна, мешканка с. Коханівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 4 особи. Буде наділена землею в розмірі 3,48 десятини в с. Олянине, Кам'янський район. Розкуркулена по третій категорії і вислана за межі села в березні 1930 року за постановою Кам'янського райвиконкому.

МАКСИМЕНКО Давид Андрійович, мешканець с. Михайлівка, Кам'янський район. Склад сім'ї –7 осіб. Буде наділений землею в розмірі 3,85 десятини в с. Олянине, Кам'янський район. Розкуркулений по третій категорії і висланий за межі села в березні 1930 року за постановою Кам'янського райвиконкому.

ПОЧКА Дмитро Якович, мешканець с. Жаботин, Кам'янський район. Склад сім'ї – 4 особи. Буде наділений землею в розмірі 3,48 десятини в с. Олянине, Кам'янський район. Розкуркулений по третій категорії і висланий за межі села в березні 1930 року за постановою Кам'янського райвиконкому.

ПРОНКІН Прокіп Михайлович, мешканець с. Ставидли, Кам'янський район. Склад сім'ї – 3 особи. Буде наділений землею в розмірі 2,61 десятини в с. Косарі, Кам'янський район. Розкуркулений по третій категорії і висланий за межі села в березні 1930 року за постановою Кам'янського райвиконкому.

ПОГОРІЛИЙ Грицько Махтейович, мешканець с. Катеринівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 10 осіб. Буде наділений землею в розмірі 3,85 десятини в с. Косарі, Кам'янський район. Розкуркулений по третій категорії і висланий за межі села в березні 1930 року за постановою Кам'янського райвиконкому.

ПАСТУШЕНКО Савка Каленикович, мешканець с. Михайлівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 5 осіб. Буде наділений землею в розмірі 3,85 десятини в с. Косарі, Кам'янський район. Розкуркулений по третій категорії і висланий за межі села в березні 1930 року за постановою Кам'янського райвиконкому.

БАЛАГУРА Дем'ян Ничипорович, мешканець с. Михайлівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 6 осіб. Буде наділений землею в розмірі 3,85 десятини в с. Косарі, Кам'янський район. Розкуркулений по третій категорії і висланий за межі села в березні 1930 року за постановою Кам'янського райвиконкому.

ДЯЧЕНКО Платін Костович, мешканець с. Жаботин, Кам'янський район. Склад сім'ї – 5 осіб. Буде наділений землею в розмірі 3,32 десятини в с. Косарі, Кам'янський район. Розкуркулений по третій категорії і висланий за межі села в березні 1930 року за постановою Кам'янського райвиконкому.

КОВАЛЕНКО Дмитро Васильович, мешканець с. Телепине, Кам'янський район. Склад сім'ї – 4 особи. Буде наділений землею в розмірі 3,48 десятини в с. Косарі, Кам'янський район. Розкуркулений по третій категорії і висланий

за межі села в березні 1930 року за постановою Кам'янського райвиконкому.

МАХНО Кость Логвинович, мешканець с. Лебедівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 7 осіб. Буде наділений землею в розмірі 3,85 десятини в с. Косарі, Кам'янський район. Розкуркулений по третій категорії і висланий за межі села в березні 1930 року за постановою Кам'янського райвиконкому.

ГРАБАР Андрій Архипович, мешканець с. Красносілля, Кам'янський район. Склад сім'ї – 5 осіб. Буде наділений землею в розмірі 3,85 десятини в с. Косарі, Кам'янський район. Розкуркулений по третій категорії і висланий за межі села в березні 1930 року за постановою Кам'янського райвиконкому.

ЯСНОГОРОДСЬКИЙ Павло Савович, мешканець с. Лузанівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 2 особи. Буде наділений землею в розмірі 1,74 десятини в с. Косарі, Кам'янський район. Розкуркулений по третій категорії і висланий за межі села в березні 1930 року за постановою Кам'янського райвиконкому.

КУЛИКОВСЬКИЙ Семен Кіндратович, мешканець с. Баландине, І частина, Кам'янський район. Склад сім'ї – 2 особи. Буде наділений землею в розмірі 1,74 десятини в с. Косарі, Кам'янський район. Розкуркулений по третій категорії і висланий за межі села в березні 1930 року за постановою Кам'янського райвиконкому.

ВЕРБОЛОЗ Явтух Кузьмович, мешканець м. Кам'янка, І частина, Кам'янський район. Склад сім'ї – 3 особи. Буде наділений землею в розмірі 2,61 десятини в с. Косарі, Кам'янський район. Розкуркулений по третій категорії і висланий за межі села в березні 1930 року за постановою Кам'янського райвиконкому.

ДРИГА Лука Степанович, мешканець с. Юрчиха, Кам'янський район. Склад сім'ї – 5 осіб. Буде наділений землею в розмірі 3,85 десятини в с. Косарі, Кам'янський район. Розкуркулений по третій категорії і висланий за межі села в березні 1930 року за постановою Кам'янського райвиконкому.

Довідки про розкуркулених родин по третій категорії

ДАЧО ф. Р-184-сч, оп. 1, спр. 114

МАЛЬОВАНА Марина Карпівна, с. Юрчиха, Кам'янський район. Склад сім'ї – 2 особи. Виділено 1,74 десятини землі на спеціально відведених ділянках у с. Михайлівка, Кам'янський район. Розкуркулена постановою Кам'янського райвиконкому та виселена за межі села в березні 1930 року.

НАВОЖКО Михайло Романович, с. Катеринівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 10 осіб. Виділено 3,85 десятини землі на спеціально відведених ділянках у с. Михайлівка, Кам'янський район. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений за межі села в березні 1930 року.

ЧЕРЕДНИК Василь Степанович, с. Телепине, Кам'янський район. Склад сім'ї – 5 осіб. Виділено 3,85 десятини землі на спеціально відведених ділянках. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в межах Кам'янського району в березні 1930 року.

ШАМРАЙ Грицько Дмитрович, с. Жаботин, Кам'янський район. Склад сім'ї – 3 особи. Виділено 2,61 десятини землі на спеціально відведених ділянках. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в межах Кам'янського району в березні 1930 року.

КАС'ЯН Мокій Явтухович, с. Баландине, Кам'янський район. Склад сім'ї – 6 осіб. Виділено 3,85 десятини землі на спеціально відведених ділянках. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в межах Кам'янського району в березні 1930 року.

РАХУБА Микита Григорович, с. Коханівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 6 осіб. Виділено 3,85 десятини землі на спеціально відведених ділянках. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в межах Кам'янського району в березні 1930 року.

ПОЧКА Дмитро Якович, с. Жаботин, Кам'янський район. Склад сім'ї – 5 осіб. Виділено 3,85 десятини землі на спеціально відведених ділянках. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в межах Кам'янського району в березні 1930 року.

ШЕВЧЕНКО Федір Семенович, с. Лузанівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 4 особи. Виділено 3,48 десятини землі на спеціально відведених ділянках. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в межах Кам'янського району в березні 1930 року.

МОСТОВИЙ Тиміш Васильович, с. Баландине, Кам'янський район. Склад сім'ї – 7 осіб. Виділено 3,85 десятини землі на спеціально відведених ділянках. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в межах Кам'янського району в березні 1930 року.

РАХУБА Степанида, с. Коханівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 2 особи. Виділено 1,74 десятини землі на спеціально відведених ділянках. Розкуркулена постановою Кам'янського райвиконкому та виселена в межах Кам'янського району в березні 1930 року.

ШЕВЧЕНКО Іван Іванович, с. Катеринівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 7 осіб. Виділено 3,85 десятини землі на спеціально відведених ділянках. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в межах Кам'янського району в березні 1930 року.

ПУХИР Петро Петрович, с. Телепине, Кам'янський район. Склад сім'ї – 5 осіб. Виділено 3,85 десятини землі на спеціально відведених ділянках. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в межах Кам'янського району в березні 1930 року.

НОЗДРЕНКО Іван Кирилович, с. Баландине, Кам'янський район. Склад сім'ї – 3 соби. Виділено 2,61 десятини землі на спеціально відведених ділянках. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в межах Кам'янського району в березні 1930 року.

ПІДГОРНИЙ Яків Степанович, с. Катеринівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 9 осіб. Виділено 3,85 десятини землі на спеціально відведених ділянках. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в межах Кам'янського району в березні 1930 року.

БУХАНЕЦЬ Пилип Максимович, с. Райгород, Кам'янський район. Склад сім'ї – 3 особи. Виділено 2,61 десятини землі на спеціально відведених ділянках. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в межах Кам'янського району в березні 1930 року.

КАРМАЛЮК Олекса Нечипорович, с. Олянине, Кам'янський район. Склад сім'ї – 4 особи. Виділено 3,48 десятини землі на спеціально відведених ділянках. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в межах Кам'янського району в березні 1930 року.

ТЕРЕЩЕНКО Кирило Іванович, с. Бондарівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 7 осіб. Виділено 3,85 десятини землі на спеціально відведених ділянках. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в межах Кам'янського району в березні 1930 року.

РУДЕНКО Марко Федосійович, с. Красносілля, Кам'янський район. Склад сім'ї – 2 особи. Виділено 1,74 десятини землі на спеціально відведених ділянках. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в межах Кам'янського району в березні 1930 року.

ШВЕЦЬ Самсон Пилипович, с. Ребедайлівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 9 осіб. Виділено 3,85 десятини землі на спеціально відведених ділянках. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в межах Кам'янського району в березні 1930 року.

СІНКЕВИЧ Петро Мокійович, с. Пляківка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 2 особи. Виділено 1,74 десятини землі на спеціально відведених ділянках у с. Косари, Кам'янський район. Розкуркулений постановою Кам'янського райвикон-кому та виселений в межах Кам'янського району в березні 1930 року.

НОЗДРЕНКО Кость Мусійович, с. Баландине, Кам'янський район. Склад сім'ї – 4 особи. Виділено 3,48 десятини землі на спеціально відведених ділянках у с. Косари, Кам'янський район. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в межах Кам'янського району в березні 1930 року.

ЧУМАЧЕНКО Петро Іванович, с. Тимошівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 6 осіб. Виділено 3,85 десятини землі на спеціально відведених ділянках у с. Косари, Кам'янський район. Розкуркулений постановою Кам'янського рай-

виконкому та виселений в межах Кам'янського району в березні 1930 року.

ВИСОЦЬКИЙ Петро Іванович, с. Юрчиха, Кам'янський район. Склад сім'ї – 5 осіб. Виділено 3,14 десятини землі на спеціально відведених ділянках у с. Завадівка, Кам'янський район. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в с. Завадівка в березні 1930 року.

ВОЗНИЙ Варивон Іванович, х. Ямки, Кам'янський район. Склад сім'ї – 5 осіб. Виділено 3,85 десятини землі на спеціально відведених ділянках у с. Зава-дівка, Кам'янський район. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в с. Завадівка в березні 1930 року.

ЧЕРЕДНИК Михайло Дмитрович, с. Телепине, Кам'янський район. Склад сім'ї – 6 осіб. Виділено 3,85 десятини землі на спеціально відведених ділянках у с. Завадівка, Кам'янський район. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в с. Завадівка в березні 1930 року.

МОРДЮШЕНКО Лазар Іванович, с. Тимошівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 6 осіб. Виділено 3,85 десятини землі на спеціально відведених ділянках у с. Завадівка, Кам'янський район. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в с. Завадівка в березні 1930 року.

ПІДГОРНИЙ Федір Михайлович, с. Катеринівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 6 осіб. Виділено 3,85 десятини землі на спеціально відведених ділянках у с. Завадівка, Кам'янський район. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в с. Завадівка в березні 1930 року.

ПОНОМАРЕНКО Мусій Олексійович, с. Лузанівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 2 особи. Виділено 1,74 десятини землі на спеціально відведених ділянках у с. Завадівка, Кам'янський район. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в с. Завадівка в березні 1930 року.

ДІХТЯРЕНКО Олександр Якович, с. Баландине, Кам'янський район. Склад сім'ї – 4 особи. Виділено 3,48 десятини землі на спеціально відведених ділянках у с. Завадівка, Кам'янський район. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в с. Завадівка в березні 1930 року.

ЛИСЕНКО Павло Васильович, м. Кам'янка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 4 особи. Виділено 3,48 десятини землі на спеціально відведених ділянках у с. Завадівка, Кам'янський район. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в с. Завадівка в березні 1930 року.

ПУЦЕНКО Федора Микитівна, с. Коханівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 5 осіб. Виділено 3,85 десятини землі на спеціально відведених ділянках у с. Завадівка, Кам'янський район. Розкуркулена постановою Кам'янського райвиконкому та виселена в с. Завадівка в березні 1930 року.

ГЕРАСИМЕНКО Антін Дем'янович, с. Катеринівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 2 особи. Виділено 1,74 десятини землі на спеціально відведених ділянках у с. Завадівка, Кам'янський район. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в с. Завадівка в березні 1930 року.

БОСИЙ Антін Дем'янович, с. Михайлівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 5 осіб. Виділено 3,85 десятини землі на спеціально відведених ділянках у с. Завадівка, Кам'янський район. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в с. Завадівка в березні 1930 року.

ДЗИМА Хівря Карпівна, м. Кам'янка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 4 особи. Виділено 3,48 десятини землі на спеціально відведених ділянках у с. Завадівка, Кам'янський район. Розкуркулена постановою Кам'янського райвиконкому та виселена в с. Завадівка в березні 1930 року.

КУЧЕРЕНКО Олександр Іванович, с. Баландине, Кам'янський район. Склад сім'ї – 2 особи. Виділено 1,74 десятини землі на спеціально відведених ділянках у с. Завадівка, Кам'янський район. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в с. Завадівка в березні 1930 року.

ШАПОВАЛ Федот Назарович, с. Лебедівка, Кам'янський район. Склад сім'ї – 1 особа. Виділено 0,87 десятини землі на спеціально відведених ділянках у с. Завадівка, Кам'янський район. Розкуркулений постановою Кам'янського райвиконкому та виселений в с. Завадівка в березні 1930 року.

ЗЕЛЕНЬКО Клим Павлович, с. Розуміївка, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – дві особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

БЕЗЛЮДЬКО Юхим Тимофійович, с. Розуміївка, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – шість осіб. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ЗЕЛЕНЬКО Яків З., с. Розуміївка, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – три особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

МОШУРЕНКО Зоть Микитович, с. Розуміївка, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – дві особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ПОЛІЩУК Фанась Максимович, с. Розуміївка, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – дві особи. Виселений за постановою президії Шевченківсько-

го окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ЗЕЛЕНЬКО Іван Іванович, с. Розуміївка, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – шість осіб. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ГОЛИНСЬКИЙ Омелько Артемович, с. Розуміївка, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – п'ять осіб. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ДЕРКАЧ Федір Денисович, с. Розуміївка, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – шість осіб. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ГОЛИНСЬКИЙ Аврам Омелькович, с. Розуміївка, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – чотири особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

БОНДАРЕНКО Гнат Тодосійович, с. Кримки, Олександрівський (нині – Шполянський) район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – три особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ЛИТВИН Степан Федорович, с. Кримки, Олександрівський (нині – Шполянський) район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – три особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ПЕРЕСУНЬКО Семен Тодосійович, с. Кримки, Олександрівський (нині – Шполянський) район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – дві особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

БОНДАРЕНКО Панько Тодосійович, с. Кримки, Олександрівський (нині – Шполянський) район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – дві особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ДІХТЯР Остап Федосійович, с. Кримки, Олександрівський (нині – Шполянський) район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад

сім'ї – дві особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ГРУШЕВСЬКИЙ Грицько Миколайович, с. Кримки, Олександрівський (нині – Шполянський) район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – дві особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ПОВЗУН Мусій Васильович, с. Кримки, Олександрівський (нині – Шполянський) район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – шість осіб. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

МОРГУЛЬСЬКА Ярина Борисівна, с. Вищі Верещаки, Олександрівський (нині – Чигиринський) район, Шевченківська округа. Розкуркулена. Склад сім'ї – п'ять осіб. Виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

САМОФАЛ Гура Прокопович, с. Вищі Верещаки, Олександрівський (нині – Чигиринський) район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – чотири особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ГОЛА Варька Антонівна, с. Вищі Верещаки, Олександрівський (нині – Чигиринський) район, Шевченківська округа. Розкуркулена. Склад сім'ї – дві особи. Виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

САВЧЕНКО Гнат Омелькович, с. Вищі Верещаки, Олександрівський (нині – Чигиринський) район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – чотири особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

МАЗУР Павло Юхимович, с. Вищі Верещаки, Олександрівський (нині – Чигиринський) район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – п'ять осіб. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

МАЗУР Семен Павлович, с. Вищі Верещаки, Олександрівський (нині – Чигиринський) район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – п'ять осіб. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

МЕЛЬНИК Андрій Профилійович, с. Вищі Верещаки, Олексан-

дрівський (нині – Чигиринський) район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – чотири особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

РАК Іван Тимошович, с. Вищі Верещаки, Олександрівський (нині – Чигиринський) район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – три особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ШЕВЧЕНКО Фанасій Михайлович, с. Вищі Верещаки, Олександрівський (нині – Чигиринський) район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – п'ять осіб. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

МОВЧАН Явтух Хтодосійович, с. Нижчі Верещаки, Олександрівський (нині – Чигиринський) район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – чотири особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

МОВЧАН Іван Васильович, с. Нижчі Верещаки, Олександрівський (нині – Чигиринський) район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – дві особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ФЕДЧЕНКО Іван Пантелеймонович, с. Омельгород, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – чотири особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

СКЛЯР Павло Петрович, с. Омельгород, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Майно частково продане в час хлібозаготівлі. Склад сім'ї – три особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ТРИПІЛЬСЬКИЙ Іван Хомович, с. Омельгород, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – п'ять осіб. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ДАЛЕНКІНА Палажка Юхимівна, с. Омельгород, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулена. Склад сім'ї – п'ять осіб. Виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року

на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ПАВЛОВСЬКИЙ Юхим Григорович, с. Омельгород, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Майно частково спродано в час хлібозаготівлі. Склад сім'ї – дві особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ОСИПЕНКО Степан Пимонович, с. Омельгород, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Майно частково спродано в час хлібозаготівлі. Склад сім'ї – дві особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ФЕДЧЕНКО Павло Йосипович, с. Омельгород, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – вісім осіб. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ПАВЛОВСЬКИЙ Панас Григорович, с. Триліси, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – дві особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

БРАЙКО Марія Карпівна, с. Бірки І, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулена. Склад сім'ї – дві особи. Виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

СЛІПЧЕНКО Степан Гнатович, с. Голикове, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – три особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

БУРЯК Петро, с. Несваткове, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – три особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

САМБОРСЬКИЙ Петро Данилович, с. Несваткове, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Майно частково спродане в час хлібозаготівлі. Склад сім'ї – чотири особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ПІДДУБНИЙ Іван Іванович, с. Несваткове, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Майно частково спродане в час хлібозаготівлі. Склад сім'ї – дві особи. Виселений за по-

становою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ОСАДЧИЙ Пилип Яремович, с. Несваткове, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Майно частково спродане в час хлібозаготівлі. Склад сім'ї – п'ять осіб. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ТКАЛЕНКО Герман Лук'янович, с. Китайгород, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – три особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ДРАГАНЕЦЬ Володимир Н., с. Китайгород, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – чотири особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ЖМУР Аніфат Павлович, с. Янівка, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – сім осіб. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

БАКЛАН Степан Дем'янович, с. Янівка, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – шість осіб. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

МОСТОВИЙ Іван Тимофійович, с. Янівка, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Майно частково продане в час хлібозаготівлі. Склад сім'ї – три особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ДРИЖАК Олекса Васильович, с. Бовтишки, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – дві особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

КОВАЛЬ Явдоха Григорівна, с. Бовтишки, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулена. Виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ЛИСИЦЯ Іван Харитонович, с. Бовтишки, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930

року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ЛИСЕНКО Трохим Федорович, с. Бовтишки, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ПЕТРЕНКО Василь Адамович, с. Бовтишки, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ЦИГЛИМ Василь Костович, с. Бовтишки, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Майно частково спродане в час хлібозаготівлі. Склад сім'ї – чотири особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

БЕРШАЦЬКИЙ Захарько Ігорович, с. Бовтишки, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – чотири особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

МАРЧЕНКО Василь Трохимович, с. Бовтишки, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – п'ять осіб. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ДІДЕНКО Наум Юхимович, с. Бовтишки, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Майно частково спродане в час хлібозаготівлі. Склад сім'ї – три особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

КОВАЛЕНКО Сігней Макарович, с. Бовтишки, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – дві особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

КРЮЧЕНКО Олекса, с. Бовтишки, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – три особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ПЕТРЕНКО Маркура Адамович, с. Бовтишки, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – п'ять осіб. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на

малопридатних землях у межах району.

СЛОКВЕНКО Захарько Федорович, с. Бовтишки, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – дві особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

АТАМАНЕНКО Клим Пилипович, с. Бовтишки, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – три особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ДОВГЕНКО Каністрат Спиридонович, с. Бовтишки, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Майно частково спродане в час хлібозаготівлі. Склад сім'ї – дві особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

МАРУНА Олекса Васильович, с. Бовтишки, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – дві особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

СОЛОНЬКО Архип Сільвестрович, с. Нова Осота, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – чотири особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

БОНДАР Ничипір, с. Нова Осота, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – дві особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ГУПАЛО Кость Лукович, с. Нова Осота, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – сім осіб. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ГУПАЛО Мехтодь Васильович, с. Нова Осота, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – сім осіб. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ШЕВЧЕНКО Дементій Макарович, с. Нова Осота, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – три особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на

малопридатних землях у межах району.

ЯВТУШЕНКО Іван Лук'янович, с. Нова Осота, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – дві особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ХОМЕНКО Остап Михайлович, с. Нова Осота, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – сім осіб. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ШМАРКО Ялисей Юхимович, с. Нова Осота, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – п'ять осіб. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

БРЮХОВЕЦЬКИЙ Марко М., с. Нова Осота, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – дві особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ЄВТУШЕНКО Хома Лук'янович, с. Нова Осота, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Склад сім'ї – чотири особи. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

ДОРОШКО Юхим Свиридович, с. Нова Осота, Олександрівський район, Шевченківська округа. Розкуркулений. Майно спродане в час хлібозаготівлі. Склад сім'ї – сім осіб. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 19 березня 1930 року на спеціально відведені ділянки на малопридатних землях у межах району.

БЗЕНКО Павло, с. Бровахи, Таганчанський (нині Корсунь-Шевченківський) район, Черкаська область). Склад сім'ї – 6 осіб. До розкуркулення мав 6,64 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

БІЛАН Савка Максимович, с. Полствин, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 3 особи. До розкуркулення мав 8,94 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

БІЛАН Степан Федорович, с. Полствин, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 3 особи. До

розкуркулення мав 5,52 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

БОБИР Михайло Каленикович, с. Степанці, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мав 6,29 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

БОБИР Яким Семенович, с. Степанці, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 3 особи. До розкуркулення мав 5,15 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

БОРЩ Юрко Степанович, с. Степанці, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. До розкуркулення мав 9,7 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

БУГАЙ Марко Іванович, с. Мельники, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 4 особи. До розкуркулення мав 7,96 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ВАРЧЕНКО Василь Герасимович, с. Степанці, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мав 9,03 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ВАРЧЕНКО Дмитро Герасимович, с. Степанці, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 7 осіб. До розкуркулення мав 8,37 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ВАРЧЕНКО Марко Герасимович, с. Степанці, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 6 осіб. До розкуркулення мав 8,81 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ВЕРВИКЛЕНКО Клим, с. Бровахи, Таганчанський район (нині Корсунь-Шевченківський район, Черкаська область). Склад сім'ї – 4 особи. До розкуркулення мав 2,95 десятини землі. Виділено 2,5 деся-тини на спеціально відведених ді-лянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському ра-йоні. Виселений постановою пре-зидії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ГАЙДА Овсій Давидович, с. Степанці, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 6 осіб. До розкуркулення мав 9,29 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ГАРКУША Грицько Павлович, с. Кичинці, Таганчанський район (нині Корсунь-Шевченківський район), Черкаська область. Склад сім'ї – 7 осіб. До розкуркулення мав 11,64 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ГЛАДИШЕНКО Петро, с. Кичинці, Таганчанський (нині Корсунь-Шевченківський район), Черкаська область. Склад сім'ї – 2 особи. До розкуркулення мав 1,5 десятини землі. Виділено 1,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ГОДІЄНКО Явдоким, с. Кичинці, Таганчанський (нині Корсунь-Шевченківський район, Черкаська область). Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мав 7 десятин землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ГОРЯНА Марія Олександрівна, с. Поташня, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 4 особи. До розкуркулення мала 10,23 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселена постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ГОРЯНИЙ Іван Степанович, с. Поташня, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 6 осіб. До розкуркулення мав 6,04 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ГОРЯНИЙ Карпо, с. Мельники, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 10 осіб. До розкуркулення мав 5,74 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально від-

веденних ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ГОРЯНИЙ Яків Макарович, с. Поташня, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 2 особи. До розкуркулення мав 5,68 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках мало-придатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ДЕБЕЛИЙ Михайло, с. Беркозівка, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 4 особи. До розкуркулення мав 7,29 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ДЕМЧЕНКО Гнат Грицькович, с. Степанці, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 4 особи. До розкуркулення мав 7,85 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ДЕМЧЕНКО Якилина Іванівна, с. Степанці, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 6 осіб. До розкуркулення мала 9,66 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселена постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ДЖИГИР Василь Омелянович, с. Беркозівка, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мав 5,13 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ДОРОШЕНКО Кіндрат, с. Кичинці, Таганчанський (нині Корсунь-Шевченківський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мав 4,5 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ДОРОШЕНКО Микита М., с. Кичинці, Таганчанський (нині Корсунь-Шевченківський район, Черкаська область). Склад сім'ї – 3 особи. До розкуркулення мав 3,81 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ДОРОШЕНКО Митрофан, с. Кичинці, Таганчанський (нині Корсунь-Шевченківський район, Черкаська область). Склад сім'ї – 7 осіб. До розкуркулення мав 5,12 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ДОРОШЕНКО Павло, с. Кичинці, Таганчанський (нині Корсунь-Шевченківський район, Черкаська область). Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мав 4,75 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ДУДЧЕНКО Ганна, с. Межиріч, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 1 особа. До розкуркулення мала 2,85 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселена постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ЗАБОЙ Микола, с. Пилява, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мав 10,48 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ЗІМА Лука Левкович, с. Берковізівка, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мав 10,15 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ІЩЕНКО Микита Трохимович, с. Даріївка, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 2 особи. До розкуркулення мав 4,38 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

КАЛЕНІЧЕНКО Захарко Гордійович, с. Малий Ржавець, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 2 особи. До розкуркулення мав 3,1 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

КАЛІНІЧЕНКО Гордій, с. Малий Ржавець, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 4 особи. До розкуркулення мав 5,98 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Та-

ганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

КЛЮЧКА Семен, с. Копіювата, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 7 осіб. До розкуркулення мав 7,46 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

КОВАЛЬ Макар Пилипович, с. Полствин, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 11 осіб. До розкуркулення мав 10,02 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

КОРЧАКА Грицько, с. Беркозівка, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мав 3,69 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

КОТЛЯР Семен, с. Копіювата, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 6 осіб. До розкуркулення мав 7,64 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

КОХНЕНКО Петро Гапонович, с. Бабичі, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 4 особи. До розкуркулення мав 4,35 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

КРАВЕЦЬ Демид Михайлович, с. Межиріч, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мав 4,77 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

КУТОВИЙ Федь, с. Малий Ржавець, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 4 особи. До розкуркулення мав 3,4 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ЛИЗОГУБ Семен Павлович, с. Беркозівка, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 3 особи. До розкуркулення мав 3,23 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на

спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ЛИТВИНЕНКО Дмитро, с. Пилява, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 7 осіб. До розкуркулення мав 12,29 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ЛЮТИЙ Євлампій Ф., с. Горобіївка, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 4 особи. До розкуркулення мав 9 десятин землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

МАЙСТРЕНКО Текля, с. Ключники (нині в складі с. Даріївка), Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 1 особа. До розкуркулення мала 5,09 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселена постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

МАЛУША Петро Левкович, с. Степанці, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мав 8,51 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

МИКИТЕНКО Грицько Федотович, с. Степанці, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 10 осіб. До розкуркулення мав 9,75 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою прзидії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

МИХАЙЛЕНКО Олексій, с. Копіювата, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 8 осіб. До розкуркулення мав 4,62 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

МИХАЙЛЕНКО Сергій, с. Копіювата, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 4 особи. До розкуркулення мав 8,29 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

МИХНЕВИЧ Іван Миронович, с. Полствин, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мав 9,35 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

МОЗГОВИЙ Гаврило Антонович, с. Степанці, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мав 5,23 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

МОЗГОВИЙ Йосип, с. Степанці, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 2 особи. До розкуркулення мав 10,94 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

МОЗГОВИЙ Юхим Якович, с. Степанці, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мав 5,18 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

МОРОЗ Лазір Степанович, с. Мельники, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 7 осіб. До розкуркулення мав 6,04 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

НАЗАРЕНКО Микита, с. Степанці, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 10 осіб. До розкуркулення мав 5,13 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ОВДІЄНКО Оксень Федотович, с. Степанці, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 8 осіб. До розкуркулення мав 7,85 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ОПРИШКО Панас Прокопович, с. Голяки (нині с. Мельники), Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 8 осіб. До розкуркулення мав 9,6 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за

межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ПАСІЧНИЙ Андріян Давидович, с. Степанці, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мав 5,48 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ПИЛИПЕНКО Йосип Федорович, с. Беркозівка, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 6 осіб. До розкуркулення мав 8,3 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ПРАНТ Онисько Прокопович, с. Степанці, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мав 6,72 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ПРИЛУЦЬКИЙ Савка, с. Кичинці, Таганчанський (нині Корсунь-Шевченківський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 6 осіб. До розкуркулення мав 7,8 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

РИЖЕНКО Данило Кіндратович, с. Малий Ржавець, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 6 осіб. До розкуркулення мав 7,09 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

САЄНКО Панас, с. Буда-Бровахівська, Таганчанський (нині Корсунь-Шевченківський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 11 осіб. До розкуркулення мав 9,49 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

СЕМЕНЕНКО Левко Петрович, с. Мельники, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мав 6,64 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таган-чанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

СКРИПКА Вартоль Пилипович, с. Степанці, Таганчанський (нині

Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 4 особи. До розкуркулення мав 4,84 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

СКРИПКА Пилип Іванович, с. Степанці, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 2 особи. До розкуркулення мав 5,36 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

СКРИПКА Терешко П., с. Степанці, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 4 особи. До розкуркулення мав 5,8 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

СЛОБОДЯНИК Яків Гнатович, с. Таганча, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мав 4,83 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

СТЕЛЬМАШЕНКО Пурфило, с. Межиріч, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мав 3,25 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

СТЕПАНЕНКО Ганна Василівна, с. Малий Ржавець, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 4 особи. До розкуркулення мала 4,22 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселена постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

СТЕПАНЕНКО Гордій Васильович, с. Малий Ржавець, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 4 особи. До розкуркулення мав 4,66 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

СТЕПАНЕНКО Іван Гордійович, с. Малий Ржавець, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 1 особа. До розкуркулення мав 2,5 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Та-

ганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

СТЕПАНЕНКО Кіндрат, с. Малий Ржавець, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 4 особи. До розкуркулення мав 7,37 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

СТЕПАНЕНКО Федора, с. Малий Ржавець, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мала 6,43 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселена постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ТЕМЧЕНКО Євлампій, с. Пилява, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мав 11,47 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ТИМОШЕНКО Явдоха, с. Межиріч, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 1 особа. До розкуркулення мала 3,01 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселена постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ТКАЧЕНКО Сидір Трохимович, с. Малий Ржавець, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мав 7,77 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ФЕДОРЕНКО Василь Федорович, с. Голяки (нині с. Мельники), Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 10 осіб. До розкуркулення мав 14,76 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ЦИБА Грицько, с. Копіювата, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 6 осіб. До розкуркулення мав 6,34 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ЧИКИРИС Дмитро Прохорович, с. Полствин, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мав 8,84 десятини

землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ШАБЛІЙ Степан Тарасович, с. Кичинці, Таганчанський (нині Корсунь-Шевченківський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 5 осіб. До розкуркулення мав 5,07 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського рай-виконкому від 31 березня 1930 року.

ШІМАНСЬКИЙ Онисько М., с. Попівка, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 2 особи. До розкуркулення мав 6,61 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ШЛЯМА Василь Наумович, с. Таганча, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська об-ласть. Склад сім'ї – 7 осіб. До роз-куркулення мав 4,34 десятини зем-лі. Виділено 2,5 десятини на спеці-ально відведених ділянках малоп-ридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

ЮЗЕНКО Петро Гапонович, с. Бабичі, Таганчанський (нині Канівський) район, Черкаська область. Склад сім'ї – 4 особи. До розкуркулення мав 4,15 десятини землі. Виділено 2,5 десятини на спеціально відведених ділянках малопридатних земель за межами села в Таганчанському районі. Виселений постановою президії Таганчанського райвиконкому від 31 березня 1930 року.

САКУН Юрко Петрів, с. Курилівка, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 10 осіб. Виселений у с. Пекарі, Канівський район, на спеціально відведені ділянки біля Хмілянської межі, урочище «Різане», на круті схили, кручі і заносний вигін. Фонд землі знаходиться біля с. Пекарі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ГРИГОРЕНКО Саков С., с. Грищенці, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 5 осіб. Виселений у с. Пекарі, Канівський район, на спеціально відведені ділянки біля Хмілянської межі, урочище «Різане», на круті схили, кручі і заносний вигін. Фонд землі знаходиться біля с. Пекарі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ПРОШАК Петро Н., с. Бобриця, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 5 осіб. Виселений у с. Пекарі, Канівський район, на спеціально відведені ділянки біля Хмілянської межі, урочище «Різане», на круті схили, кручі і заносний вигін. Фонд землі знаходиться біля с. Пекарі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ПОГРИБНЯК Ничипір, с. Ковалі, Канівський район. Куркуль.

Склад сім'ї – 3 особи. Виселений у с. Пекарі, Канівський район, на спеціально відведені ділянки біля Хмілянської межі, урочище «Різане», на круті схили, кручі і заносний вигін. Фонд землі знаходиться біля с. Пекарі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ПОНОМАРЕНКО Купрій, с. Козарівка, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений у с. Пекарі, Канівський район, на спеціально відведені ділянки біля Хмілянської межі, урочище «Різане», на круті схили, кручі і заносний вигін. Фонд землі знаходиться біля с. Пекарі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

СОХА Йосип Романів, с. Пищальники, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 9 осіб. Виселений у с. Пекарі, Канівський район, на спеціально відведені ділянки біля Хмілянської межі, урочище «Різане», на круті схили, кручі і заносний вигін. Фонд землі знаходиться біля с. Пекарі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ЛЕГЕНЬКИЙ Данило, с. Трощин, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 12 осіб. Виселений у с. Пекарі, Канівський район, на спеціально відведені ділянки біля Хмілянської межі, урочище «Різане», на круті схили, кручі і заносний вигін. Фонд землі знаходиться біля с. Пекарі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

НЕСТЕРЕНКО Іван З., с. Пшенишники, Канівський район. Куркуль. Виселений у с. Пекарі, Канівський район, на спеціально відведені ділянки біля Хмілянської межі, урочище «Різане», на круті схили, кручі і заносний вигін. Фонд землі знаходиться біля с. Пекарі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ШАБАЛА Лук'ян К., с. Курилівка, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений у с. Конончa, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», ґрунти піщані. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ГОРОВИЙ Харитон М., с. Грищенці, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 9 осіб. Виселений у с. Конончa, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», ґрунти піщані. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

КОСТЕНКО Петро О., с. Бобриця, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 3 особи. Виселений у с. Конончa, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», ґрунти піщані. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

УБОЖЕНКО Васька В., с. Козарівка, Канівський район. Куркулька. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселена у с. Конончa, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», ґрунти піщані. Фонд

землі знаходиться біля с. Конончa. Виселена за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

КОБЗАР Микита П., с. Пищальники, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений у с. Конончa, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», ґрунти піщані. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ЗАПОТОЦЬКИЙ Хома, с. Трощин, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 8 осіб. Виселений у с. Конончa, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», ґрунти піщані. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ГОЛОВКО Митрофан І., с. Синявка, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 4 особи. Виселений у с. Конончa, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», ґрунти піщані. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

КОЛІСНИК Олімпій, с. Синявка, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 5 осіб. Виселений у с. Конончa, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», ґрунти піщані. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ВОЛОШИН Грицько, с. Синявка, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 8 осіб. Виселений у с. Конончa, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», ґрунти піщані. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ГЛУШКО Пилип, с. Литвинець, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений у с. Конончa, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», ґрунти піщані. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

БУРЯК Матвій, с. Яблунів, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений у с. Конончa, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», ґрунти піщані. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

СТЕПАНЕНКО Федір, с. Яблунів, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений у с. Конончa, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», ґрунти піщані. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ШЕВЧЕНКО Мартин, с. Черниші, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 5 осіб. Виселений у с. Конончa, Канівський район, на

спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», ґрунти піщані. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ШЕВЧЕНКО Йосип І., с. Черниші, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 4 особи. Виселений у с. Конончa, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», ґрунти піщані. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ШТЕФАН Петро, с. Бересняги, Канівський район. Куркуль. Виселений у с. Конончa, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», ґрунти піщані. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

КОВАЛЕНКО Каленик, с. Тростянець, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 5 осіб. Виселений у с. Конончa, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», ґрунти піщані. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ДРОЗАЧ Пилип М., с. Потапці, Канівський район. Куркуль. Виселений у с. Конончa, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», ґрунти піщані. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ТРЕПЕТ Харитон, с. Потапці, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений у с. Конончa, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», ґрунти піщані. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ІЛЬЧЕНКО Федір Степанович, с. Бобриця, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений у с. Хмільна, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили, кручі і заносний вигін. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

СЛЮСАРЕНКО Мар'яна, с. Козарівка, Канівський район. Куркулька. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселена у с. Хмільна, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили, кручі і заносний вигін. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселена за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ДЕМЧЕНКО Петро Іванович, с. Лазірці, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 5 осіб. Виселений у с. Хмільна, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили, кручі і заносний вигін. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ВЧОРАШНІЙ Оврам П., с. Синявка, Канівський район. Куркуль.

Склад сім'ї – 3 особи. Виселений у с. Хмільна, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили, кручі і заносний вигін. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

МАЗУР Вакула В., с. Синявка, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 3 особи. Виселений у с. Хмільна, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили, кручі і заносний вигін. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

САПРИГА Семен П., с. Синявка, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 2 особи. Виселений у с. Хмільна, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили, кручі і заносний вигін. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ТЕРТИЧНИЙ Архип, с. Литвинець, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 4 особи. Виселений у с. Хмільна, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили, кручі і заносний вигін. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

МУСЕЄНКО Кирило, с. Потапці, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений у с. Хмільна, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили, кручі і заносний вигін. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ШЕНДЕР Яків Герасимович, с. Потапці, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений у с. Хмільна, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили, кручі і заносний вигін. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ВИШНЯ Демид, с. Бучак, Канівський район. Куркуль. Виселений у с. Хмільна, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили, кручі і заносний вигін. Фонд землі знаходиться біля с. Конончa. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

КАРАНДАСЬ Павло К., с. Грищенці, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 8 осіб. Виселений у с. Гамарня, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», піски. Фонд землі знаходиться на відстані 12 верст від села. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

СТЕПАНЕНКО Іван О., с. Бобриця, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений у с. Гамарня, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», піски. Фонд землі знаходиться на відстані 12 верст від села. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ДЯЧЕНКО Гаврило Іванович, с. Ковалі, Канівський район. Кур-

куль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений у с. Гамарня, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», піски. Фонд землі знаходиться на відстані 12 верст від села. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

САКУН Володимир Х., с. Козарівка, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 5 осіб. Виселений у с. Гамарня, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», піски. Фонд землі знаходиться на відстані 12 верст від села. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ГРЕЧЕНКО Гаврило М., с. Козарівка, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 8 осіб. Виселений у с. Гамарня, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», піски. Фонд землі знаходиться на відстані 12 верст від села. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ПРИХОДІЙ Микола С., с. Пищальники, Канівський район. Куркуль. Склад сім'ї – 5 осіб. Виселений у с. Гамарня, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, урочище «Бір», піски. Фонд землі знаходиться на відстані 12 верст від села. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ТЕРЕЩЕНКО Антін Петрович, с. Мошни, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 9 осіб. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

СМАГЛІЙ Лікандр Кузьмович, с. Мошни, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 4 особи. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

СЛИВА Сергій Каленикович, с. Мошни, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

НЕРОДИГРЕЧКА Дем'ян Кирилович, с. Мошни, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 2 особи. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ТОКАРЕНКО Павло Андрійович, с. Мошни, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ІСАЄНКО Яків Петрович, с. Мошни, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 4 особи. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

НЕТЕСАНИЙ Терешко Ількович, с. Мошни, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ТОМЧУК Пилип Данилович, с. Білозір'я, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ЗАДОРОЖНІЙ Іван Максимович, с. Шелепухи, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

СТОРОЖЕНКО А.М., с. Шелепухи, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ГРУША Андрій Трохимович, с. Шелепухи, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

СТОРОЖЕНКО М.М., с. Шелепухи, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малоприда-тних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ХРИПКО Олександр Власович, с. Шелепухи, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ПРОЗОР Остап Давидович, с. Софіївка, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 3 особи. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ГОЛУБЧЕНКО Павло Іванович, с. Софіївка, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 3 особи. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

РОЖАЛЬСЬКИЙ Ф.М., с. Софіївка, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 3 особи. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ВЕРЕЩІНСЬКИЙ Йосип Йосипович, с. Софіївка, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ГЕРАСИМЕНКО Семен Сидорович, с. Березняки, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 2 особи. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ГУЛЕНКО Оксана Овсіївна, с. Тубільці, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркулька. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселена в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселена за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

КРАВЧЕНКО Микола Михайлович, с. Тубільці, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ІЩЕНКО Трохим О., с. Тубільці, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 3 особи. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ГАРКУША Іван Карпович, с. Тубільці, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 9 осіб. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ВЕРЕЩІНСЬКИЙ Франц, с. Station Станіславчик, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 11 осіб. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ЦАРЕНКО Давид Юдович, с. Байбузи, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

МАНІЛО Євген Панасович, с. Байбузи, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 10 осіб. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

КАРАКАЙ Оксентій Максимович, с. Байбузи, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ГРЕБЕНИК Іван Михайлович, с. Кумейки, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ГРЕБЕНИК Михайло Калениковича, с. Кумейки, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

МАКСИМЕНКО Наум Аврамович, с. Кумейки, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 2 особи. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ТКАЧ Трохим Максимович, с. Михайлівка, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в межах району на спе-ціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ПАРХОМЕНКО Гаврило Калениковичь, с. Михайлівка, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ШКЛЯР Хома Несторович, с. Михайлівка, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

МАМАЙ Давид Лавронович, с. Михайлівка, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 2 особи. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

РЕВУЦЬКИЙ Прокіп Кирилович, с. Михайлівка, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 4 особи. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ХИЖНЯК Микита, с. Михайлівка, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 3 особи. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

КОЛОМІЄЦЬ Іван, с. Будище, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 4 особи. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ГОЛУБ Явдоха, с. Будище, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркулька. Склад сім'ї – 2 особи. Виселена в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселена за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ТАШКЕВИЧ Іпатій, с. Софіївка, Мошенський (нині Черкаський) район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 3 особи. Виселений в межах району на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Мошенського райвиконкому від 6 березня 1930 року.

ГРЕБЕНИК Ничипір, с. Трощин, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений у с. Гамарня, Канівський район, на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

НЕСТЕРЕНКО Филон, с. Пшеничники, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 5 осіб. Виселений у с. Гамарня, Канівський район, на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ВЧОРАШНІЙ Володимир, с. Синявка, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений у с. Гамарня, Канівський район, на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

МАЗАНИК Антін Йосипович, с. Синявка, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений у с. Гамарня, Канівський район, на спеціально

відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ГЛУШКО Влас О., с. Литвинець, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 4 особи. Виселений у с. Гамарня, Канівський район, на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

КУЧА Трохим А., с. Яблунів, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений у с. Гамарня, Канівський район, на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ОЛІЙНИК Аврам Юхимович, с. Яблунів, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 5 осіб. Виселений у с. Гамарня, Канівський район, на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

КОВАЛЕНКО Олекса Йовдович, с. Черниші, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 5 осіб. Виселений у с. Гамарня, Канівський район, на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ПЕРЕВЕРТАЙЛО Олексій М., с. Бересняги, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений у с. Гамарня, Канівський район, на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Канівського райви-конкому від 14 березня 1930 року.

ЛЕУС Асон К., с. Бересняги, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений у с. Гамарня, Канівський район, на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ТРЕПЕТ Грицько Федорович, с. Потапці, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 2 особи. Виселений у с. Гамарня, Канівський район, на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

САЄНКО Кирило Васильович, с. Потапці, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 4 особи. Виселений у с. Гамарня, Канівський район, на спеціально відведені ділянки малопридатних земель. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

КРІТ Каленик Т., с. Курилівка, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений у с. Яблунів, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочище «Маяк», на круті схили і кручі, під лісом. Виселений за постановою президії

Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ВДОВЕНКО Нестер, с. Грищенці, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 4 особи. Виселений у с. Яблунів, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «Маяк», на круті схили і кручі, під лісом. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ЗОЗУЛЯ Данило, с. Бобриця, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 5 осіб. Виселений у с. Яблунів, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «Маяк», на круті схили і кручі, під лісом. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

МАЗУР Палажка В., с. Синявка, Канівський район, Черкаська область. Куркулька. Склад сім'ї – 4 особи. Виселена у с. Яблунів, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «Маяк», на круті схили і кручі, під лісом. Виселена за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ЛОГВИНЕНКО Полікарп, с. Черниші, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 4 особи. Виселений у с. Яблунів, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «Маяк», на круті схили і кручі, під лісом. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

КОВАЛЕНКО Нестер, с. Тростянець, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений у с. Яблунів, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «Маяк», на круті схили і кручі, під лісом. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ДРОЗАЧ Уляна Гаврилівна, с. Потапці, Канівський район, Черкаська область. Куркулька. Склад сім'ї – 5 осіб. Виселена у с. Яблунів, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «Маяк», на круті схили і кручі, під лісом. Виселена за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ХОМЕНКО Максим Аврамович, с. Конончa, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений у с. Синявка, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «За Росавою», на піски. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ХАРЧЕНКО Микита Х., с. Грищенці, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 4 особи. Виселений у с. Синявка, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «За Росавою», на піски. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

КУЧА Трохим М., с. Бобриця, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 2 особи. Виселений у с. Синявка, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «За Росавою», на піски. Виселений за постановою

президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

НАЗАРЕНКО Грицько О., с. Глинча, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 1 особа. Виселений у с. Синявка, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «За Росавою», на піски. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ГЛАБУРДА Володимир, с. Трощин, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 1 особа. Виселений у с. Синявка, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «За Росавою», на піски. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ВИШНЯ Горпина, с. Селище, Канівський район, Черкаська область. Куркулька. Склад сім'ї – 2 особи. Виселена у с. Синявка, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «За Росавою», на піски. Виселена за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ХАРЧЕНКО Яків П., с. Хмільна, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 2 особи. Виселений у с. Синявка, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «За Росавою», на піски. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ДЕМЧЕНКО Кузьма, с. Хмільна, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений у с. Синявка, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «За Росавою», на піски. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

МОСКАЛЕЦЬ Сергій О., с. Литвинець, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений у с. Синявка, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «За Росавою», на піски. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

СЕМЕНЧЕНКО Порфило, с. Яблунів, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений у с. Синявка, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «За Росавою», на піски. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ТУЗ Кирило П., с. Яблунів Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений у с. Синявка, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «За Росавою», на піски. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ГОТОВИЙ Тиміш, с. Черниші, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 4 особи. Виселений у с. Синявка, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «За Росавою», на піски. Виселений за постановою президії Канівського

райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ШЕВЧЕНКО Клим, с. Черниші, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений у с. Синявка, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «За Росавою», на піски. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ВИСОКОС Кас'ян, с. Бучак, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 5 осіб. Виселений у с. Синявка, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «За Росавою», на піски. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ШУЛЬГА Дмитро, с. Костянець, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений у с. Синявка, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «За Росавою», на піски. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ГОЛЕГА Тетяна, м. Канів, Канівський район, Черкаська область. Куркулька. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселена у с. Синявка, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «За Росавою», на піски. Виселена за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

МАЙСТРЕНКО Іван Іванович, с. Потапці, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений у с. Синявка, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «За Росавою», на піски. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ЛІСОВЕНКО Варфоломій І., с. Потапці, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 8 осіб. Виселений у с. Синявка, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «За Росавою», на піски. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ХОРОЛЬСЬКИЙ Микита, с. Конончa, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 4 особи. Виселений в с. Тростянець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на схили і кручі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ПАНАСЮК Наталка С., с. Іваньків, Канівський район, Черкаська область. Куркулька. Склад сім'ї – 1 особа. Виселена в с. Тростянець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на схили і кручі. Виселена за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

СТОЛЯРЕНКО Ганна, с. Гамарня, Канівський район, Черкаська область. Куркулька. Склад сім'ї – 4 особи. Виселена в с. Тростянець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на схили і кручі. Виселена за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ТАРАНЕНКО Омелько О., с. Козарівка, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад

сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Тростянець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на схили і кручі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

КРАВЧЕНКО Грицько О., с. Селище, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Тростянець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на схили і кручі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

САЛЮК Павло М., с. Пекарі, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Тростянець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на схили і кручі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

САПРИГА Пилип М., с. Синявка, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 8 осіб. Виселений в с. Тростянець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на схили і кручі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

НЕЧАЙ Іван Федотович, с. Синявка, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Тростянець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на схили і кручі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ХАРЧЕНКО Василь П., с. Хмільна, Канівський район, Черка-ська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Тростянець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на схили і кручі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ЛУНТ Овсій Романович, с. Яблунів, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в с. Тростянець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на схили і кручі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ЧЕРЕДНИК Федір Т., с. Яблунів, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Тростянець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на схили і кручі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ЛОГВИНЕНКО Грицько, с. Черниші, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 4 особи. Виселений в с. Тростянець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на схили і кручі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ГУМАНЕНКО Оникій П., с. Бересняги, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 8 осіб. Виселений в с. Тростянець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на схили і кручі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

КУРИНИЙ Яків Трохимович, м. Канів, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 8 осіб. Виселений в с. Тростянець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на схили і кручі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ЗУБРІЦЬКИЙ Степан, с. Студенець, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Тростянець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на схили і кручі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ХАРЧЕНКО Іван Остапович, с. Хмільна, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 2 особи. Виселений в с. Тростянець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на схили і кручі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ШУЛЬГА Кузьма, с. Костянець, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Тростянець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на схили і кручі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ШЕВЧЕНКО Іван Іванович, с. Черниші, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Тростянець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на схили і кручі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ТЕМЧЕНКО Йовтух Григорович, с. Козарівка, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Бобриця, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили і провалля, вигін, занесений мулом. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ПОБІГАЙ Федір, с. Лазірці, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в с. Бобриця, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили і провалля, вигін, занесений мулом. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

САЛЮК Петро М., с. Пекарі, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 10 осіб. Виселений в с. Бобриця, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили і провалля, вигін, занесений мулом. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ГОЛОВКО Ларіон Гордійович, с. Синявка, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Бобриця, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили і провалля, вигін, занесений мулом. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ТРОЩИН Федір Дем'янович, с. Синявка, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 9 осіб. Виселений в с. Бобриця, Канівський район, на спеці-

ально відведені ділянки, на круті схили і провалля, вигін, занесений мулом. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

КОЗАК Семен Г., с. Яблунів, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 3 особи. Виселений в с. Бобриця, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили і провалля, вигін, занесений мулом. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ГОЛОВАНЬ Йосип Степанович, с. Яблунів, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 2 особи. Виселений в с. Бобриця, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили і провалля, вигін, занесений мулом. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

БОЖКО Пріська М., с. Потапці, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 9 осіб. Виселена в с. Бобриця, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили і провалля, вигін, занесений мулом. Виселена за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

КАНІВЕЦЬ Павлина К., с. Потапці, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 4 особи. Виселена в с. Бобриця, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили і провалля, вигін, занесений мулом. Виселена за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

КАНІВЕЦЬ Микола Гордійович, с. Потапці, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 4 особи. Виселений в с. Бобриця, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили і провалля, вигін, занесений мулом. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ЛИСЕНКО Йовтух Грицькович, с. Гамарня, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Студенець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили і кручі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ВОЙТОВСЬКА Ганна Іванівна, с. Козарівка, Канівський район, Черкаська область. Куркулька. Склад сім'ї – 1 особа. Виселена в с. Студенець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили і кручі. Виселена за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

УГВІНЕНКО Отроп, с. Лазірці, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 8 осіб. Виселений в с. Студенець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили і кручі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

САЛЮК Микола Петрович, с. Пекарі, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 2 особи. Виселений в с. Студенець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті

схили і кручі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

САПРИГА Іван Матвійович, с. Синявка, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 4 особи. Виселений в с. Студенець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили і кручі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ВЧОРАШНІЙ Макар Петрович, с. Синявка, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Студенець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили і кручі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ХАРЧЕНКО Дмитро І., с. Грищенці, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 3 особи. Виселений в с. Студенець, Канівський район, на спеціально відведені ділянки, на круті схили і кручі. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

КОСТЕНКО Омелько Сергійович, с. Бобриця, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 2 особи. Виселений у с. Ковалі, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «Яма», під лісом, на крутих схилах і кручах. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ПАНЧЕНКО Степан Х., с. Хмільна, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 3 особи. Виселений у с. Ковалі, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «Яма», під лісом, на крутих схилах і кручах. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

КАПТУР Сидір, м. Канів, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 4 особи. Виселений у с. Ковалі, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «Яма», під лісом, на крутих схилах і кручах. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ГОНЧАРЕНКО Тиміш Григорович, м. Канів, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений у с. Ковалі, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «Яма», під лісом, на крутих схилах і кручах. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

БОНЯК Юмен Степанович, с. Студенець, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 6 осіб. Виселений у с. Ковалі, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «Яма», під лісом, на крутих схилах і кручах. Виселений за постановою президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

ЛИСЕНКО Павло Васильович, с. Студенець, Канівський район, Черкаська область. Куркуль. Склад сім'ї – 2 особи. Виселений у с. Ковалі, Канівський район, на спеціально відведені ділянки в урочищі «Яма», під лісом, на крутих схилах і кручах. Виселений за постановою

президії Канівського райвиконкому від 14 березня 1930 року.

СТОРЧАК Василь, Бакаївська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки понад шляхом, на рільничій землі, яка перебувала в користуванні радгоспу. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

СЕМИЛІТ Яків, Бакаївська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки понад шляхом, на рільничій землі, яка перебувала в користуванні радгоспу. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БОЙКО Іван, Бакаївська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки понад шляхом, на рільничій землі, яка перебувала в користуванні радгоспу. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

СИРИЙ Іван Денисович, Бакаївська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки понад шляхом, на рільничій землі, яка перебувала в користуванні радгоспу. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БАКАЙ Максим Семенович, Бакаївська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки понад шляхом, на рільничій землі, яка перебувала в користуванні радгоспу. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ДУШЕЙКО Олександр Никонорович, Бакаївська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки понад шляхом, на рільничій землі, яка перебувала в користуванні радгоспу. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БОЙКО Степан Павлович, Бакаївська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки понад шляхом, на рільничій землі, яка перебувала в користуванні радгоспу. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

НИЧИПОРЕНКО Василь Мусійович, Великобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на лучних землях в урочищі «Кушнірка». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КЛОЧКО Іван Семенович, Великобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на лучних землях в урочищі «Кушнір-

ка». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КЛОЧКО Тимофій Семенович, Великобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на лучних землях в урочищі «Кушнірка». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КІНАШ Конон Андрійович, Великобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на лучних землях в урочищі «Кушнірка». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЗАМУЛА Корній Лаврентійович, Великобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на лучних землях в урочищі «Кушнірка». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГАРМАШ Павло Пантелійович, Великобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на лучних землях в урочищі «Кушнірка». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БОНДАРЕНКО Давид Іванович, Великобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на лучних землях в урочищі «Кушнірка». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ПАНЧЕНКО Севастіян Трохимович, Великобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на лучних землях в урочищі «Кушнірка». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЗАМУЛА Харлампій Лаврович, Великобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на лучних землях в урочищі «Кушнірка». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЗУБЕНКО Сергій Йосипович, Великобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на лучних землях в урочищі «Кушнірка». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ШПИЛЬНИЙ Зінько Тимофійович, Великобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на лучних землях в урочищі «Кушнірка». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БОНДАР Кіндрат Тимофійович, Великобурімська сільська рада,

Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на лучних землях в урочищі «Кушнірка». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГАРМАШ Семен Данилович, Великобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на лучних землях в урочищі «Кушнірка». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КАМАШ Сергій Федорович, Великобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на лучних землях в урочищі «Кушнірка». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КРАВЧЕНКО Яків Герасимович, Великобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на лучних землях в урочищі «Кушнірка». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ІЛЬЧЕНКО Денис Миронович, Великобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на лучних землях в урочищі «Кушнірка». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

МАКСИМЕНКО Тиміш Максимович, Великобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на лучних землях в урочищі «Кушнірка». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ІЛЬЧЕНКО Тодос Денисович, Великобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на лучних землях в урочищі «Кушнірка». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ОНЕЙКО Митрофан Якович, Великобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на лучних землях в урочищі «Кушнірка». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЩЕРБИНА Домаха Іванівна, Великобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на лучних землях в урочищі «Кушнірка». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ШПИЛЬНИЙ Тимофій Никонович, Великобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на лучних землях в урочищі «Кушнірка». Сім'я виселена

за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГЕРГЕЛЬ Микола Гордійович, Великобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на лучних землях в урочищі «Кушнірка». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ШТЕФАН Григорій Карпович, Великобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на лучних землях в урочищі «Кушнірка». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ШТЕФАН Демид Карпович, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЛУК'ЯНЕНКО Макар Іванович, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЛУК'ЯНЕНКО Максим Іванович, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ВЕРБИЦЬКИЙ Кузьма Антонович, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ПІДДУБНИЙ Григорій Сергійович, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЛУК'ЯНЕНКО Кирило Романович, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КРАСУЛЯ Никон Михайлович, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченків-

ського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БИКОДІР Олена Володимирівна, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ТЕРТИШНИК Трохим Степанович, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ТИРТИШНИК Явдоким Степанович, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ОЛІЙНИК Федот Іванович, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КРАСУЛЯ Одарка Кирилівна, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ТЕРТИШНИК Василь, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ТЕРТИШНИК Ничипір, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БЕЗУГЛИЙ Ларіон Самсонович, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ТЕРТИШНИК Гнат П., Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за поста-

новою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЛУК'ЯНЕНКО Симон Миколайович, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГНОЙОВИЙ Самійло Іванович, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГНОЙОВИЙ Тимофій Іванович, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЩИПКА Тихін Іванович, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЩИПКА Клим Іванович, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЧАЛАПКО Олександр, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

НЕВДАШЕНКО Микита, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ВЕРБИЦЬКИЙ Тимофій, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГНОЙОВИЙ Василь Іванович, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за

постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

МІЩЕНКО Макар Данилович, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ШТЕФАН Прокіп Маркович, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЛУК'ЯНЕНКО Варфоломій, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

СТАРОДУБЕЦЬ Єгор, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КИКОТЬ Петро Данилович, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

СТАРОДУБЕЦЬ Тетяна, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КОРЧАН Конон Омелянович, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЗАХАРЧЕНКО Оксана, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ОВСЮК Іван, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою

президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ОЛІЙНИК Григорій Іванович, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ОВСЮК Семен Кирилович, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

НЕЩЕРЕЦЬКИЙ Іван, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГНОЄВА Пріська, Малобурімська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЛАЗІРСЬКИЙ Сасой, с. Мохнач, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Якубівщина». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КОРНІЄНКО Катерина, с. Мохнач, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Якубівщина». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ОМЕЛЬЧЕНКО Марія, с. Мохнач, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Якубівщина». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КОРНІЄНКО Михайло, с. Мохнач, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Якубівщина». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КОРНІЄНКО Яків, с. Мохнач, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Якубівщина». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ОМЕЛЬЧЕНКО Сергій, с. Мохнач, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Якубівщина». Сім'я виселена за постановою пре-

зидії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

СТАРОДУБЕЦЬ О., с. Мохнач, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Якубівщина». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

МАТВІЄЦЬ Іван, Новоселівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Матвіївці». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

МАЛИК Юхим, Новоселівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Матвіївці». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

МАЛИК Федір, Новоселівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Матвіївці». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

МАТВІЄЦЬ Марина, Новоселівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Матвіївці». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БОРОДАЙ Йосип, Новоселівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Матвіївці». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БІЛЕНКО Йосип, Новоселівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Матвіївці». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЗУБЕНЬКО Марфа, Новоселівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Матвіївці». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЗУБЕНЬКО Іван, Новоселівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Матвіївці». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

НАРІЖНИЙ Ілько, Новоселівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Матвіївці». Сім'я виселена за по-

становою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

НАРІЖНИЙ Григорій, Новоселівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Матвіївці». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ФЕДОРЕНКО Яків, Новоселівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Матвіївці». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ФЕДОРЕНКО Мотря, Новоселівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Матвіївці». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БІЛЕНКО Іван, Новоселівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Матвіївці». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КОЛОТІЙ Степан, Новоселівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Підгори». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

НІМЧИН Василь, Новоселівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Підгори». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ПІДГОРА Оверко, Новоселівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Підгори». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

САВЧЕНКО Михайло, Новоселівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Підгори». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГОЛИК Марія, Новоселівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Підгори». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГОЛИК Ольга, Новоселівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально

відведені ділянки в урочищі «Підгори». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГОЛИК Юрій, Новоселівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Підгори». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ВЕРБИЦЬКИЙ Єгор, Новоселівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Підгори». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БОРОДАЙ Мотря, Новоселівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Підгори». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ОЛІЙНИК Юхим М., Мало-Канівецька сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки біля урочищ «Змагайлове» і «Цегельня». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БРАГІНЕЦЬ Іван Омелянович, Мало-Канівецька сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки біля урочищ «Змагайлове» і «Цегельня». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БЕРЕЗНЯК Дмитро, Мало-Канівецька сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки біля урочищ «Змагайлове» і «Цегельня». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

РОМАНЕНКО Іван Іванович, Мало-Канівецька сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки біля урочищ «Змагайлове» і «Цегельня». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

РОМАНЕНКО Степан Федорович, Мало-Канівецька сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки біля урочищ «Змагайлове» і «Цегельня». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ДРАЙ Ялосовета, Мало-Канівецька сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки біля урочищ «Змагайлове» і «Цегельня». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КИРИЧЕНКО Максим, Мало-Канівецька сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки біля урочищ «Змагайлове» і «Цегельня». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

МАРМУТА Федір, Мало-Канівецька сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки біля урочищ «Змагайлове» і «Цегельня». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

СІНЕОКА Антона дружина, Мало-Канівецька сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки біля урочищ «Змагайлове» і «Цегельня». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

СУКАЧ Данило, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ВОДЯНИК Марко, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГАВРЮШЕНКО Руф, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ВОЛЯНИК Грицько, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КУЧЕРЕНКО Іван, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ШИШКО Грицько, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГРИЩЕНКО Іван, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГВОЗДЬ Олександр, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ПЕТРАШ Тимофій, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЧЕРІНЬКО Степан, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ШЕПЕЛЬ Пантелій, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГУРИН Семен Никифорович, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГЛИБ Яків Гаврилович, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ВОЛОШИН Грицько Трохимович, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЯРМОЛЕНКО Корній, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ОНИЩЕНКО Оноприй, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ОВЧАРЕНКО Юхим, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЧЕРНЯВСЬКИЙ Трохим, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГОРБАЧ Іван Федорович, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БУГАЄНКО Панас, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ПІДКУЙКО Андрій, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ВАСИЛЕНКО Яків, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ВОДЯНИК Михайло, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КРАСЮК-ЗЕЛЕНСЬКА Ніла, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГВОЗДЬ Ялисей, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

СОБКО Тиміш, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ВОЛОШИН Іван, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КАЛАШНИК Микита, Богодухівська сільська рада, Чорнобаїв-

ський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КРАСЮК Надежда, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ТИЩЕНКО Микола, Богодухівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищі «Поділи». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ВОЛОШИН Никон, Тарасівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Тарасівка. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГУРИН Микола, Тарасівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Тарасівка. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГУРИН Василь, Тарасівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Тарасівка. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

НАУМЕНКО Максим, Тарасівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Тарасівка. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

СОКОЛАН Гнат, Тарасівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Тарасівка. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КОРНІЄНКО Іван, Тарасівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Слиньки. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

СЛИНЬКО Корній, Тарасівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Слиньки. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БУГРІЙ Максим, Тарасівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Слиньки. Сім'я виселена за постановою

президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

СЛИНЬКО Данило, Тарасівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Слиньки. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

СИМОНЕНКО Марія, Тарасівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Слиньки. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БОЙКО Тиміш, Тарасівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Слиньки. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

СЛИНЬКО Ялосовета, Тарасівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Слиньки. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ПОЇЗДНИЙ Никифор, Франківська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Ленівка. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КИШКА Андрій, Франківська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Ленівка. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

СКЛЯРЕНКО Митрофан, Франківська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Ленівка. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

МАКАРЕНКО Мефодій, Франківська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Ленівка. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГНИДА Микола, Франківська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Ленівка. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ПУХА Сергій, Франківська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Ленівка. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЛУТЧЕНКО Кирило, Франківська сільська рада, Чорнобаїв-

ський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Ленівка. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

НЕТРЕБА Каністрат, Франківська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Франківка. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

СОКОЛАН Никифор, Франківська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Франківка. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КРАСЮК Семен, Франківська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Франківка. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КРАСЮК Лука, Франківська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Франківка. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ІЩЕНКО Іван, Франківська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Франківа. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГАВРЮЩЕНКО Іван, Франківська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Франківка. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БРАТЧИК Микита, Франківська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Франківка. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ВЕРНИГОРА Іван, Франківська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Франківка. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ВЕРНИГОРА Андрій, Франківська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Франківка. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ТИМЧЕНКО Свиридон, Франківська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеці-

ально відведені ділянки в дачах х. Франківка. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

СОЛОМКА Християн, Франківська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Франківка. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ОВЕЧА Іван, Франківська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах х. Франківка. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КОЗУЛЯ Федір, Лящівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищах «Горбівка» та «Маців Яр». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КОЗУЛЯ Антін, Лящівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищах «Горбівка» та «Маців Яр». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БІЛЕЦЬКИЙ Степан, Лящівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищах «Горбівка» та «Маців Яр». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ВЕРГУН Сергій, Лящівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищах «Горбівка» та «Маців Яр». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ВЕРГУН Архип, Лящівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищах «Горбівка» та «Маців Яр». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЯНГОЛЬ Грицько, Лящівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищах «Горбівка» та «Маців Яр». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ШЕНДРИК Онопрій, Лящівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищах «Горбівка» та «Маців Яр». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ШЕНДРИК Трохим, Лящівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціаль-

но відведені ділянки в урочищах «Горбівка» та «Маців Яр». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

МАТЯШ Петро, Лящівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищах «Горбівка» та «Маців Яр». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ДМИТРЕНКО Явдоким, Лящівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищах «Горбівка» та «Маців Яр». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КОЗУЛЯ Кіндрат, Лящівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищах «Горбівка» та «Маців Яр». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КОЗУЛЯ Павло, Лящівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищах «Горбівка» та «Маців Яр». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КОЗУЛЯ Федір Я., Лящівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищах «Горбівка» та «Маців Яр». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КРЮЧКА Микита, Лящівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищах «Горбівка» та «Маців Яр». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КРЮЧКА Явтух, Лящівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищах «Горбівка» та «Маців Яр». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ШЕНДРИК Микита, Лящівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищах «Горбівка» та «Маців Яр». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КОЗУЛЯ Володимир, Лящівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в урочищах «Горбівка» та «Маців Яр». Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЖИГВАС Сидір, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський

район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГОПКА Павло, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ПІВТОРАЦЬКИЙ Дементій, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ОПАДЬКО Андрій, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГРАСЬКО Василь, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ШАДУРЯ Іван, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ШЕВЧЕНКО Овсій, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ШАДУРЯ Ситсан, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КАРПЕНКО Сергій, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціа-льно відведені ділянки на солонча-ках у дачах Хрестителівської сіль-ської ради. Сім'я виселена за пос-тановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ШЕВЧЕНКО Тихон, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський

район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

РОМАНЕНКО Одарка, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

РОМАНЕНКО Ганна, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КОСЕНКО Іван Макарович, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

СУХЕНКО Олександр, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ОПАДЬКО Архип, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КЛИМЕНКО Опанас, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

РІЗНИК Йосип, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КРАВЕЦЬ Софія, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КОСЕНКО Семен, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаїв-

ський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЧОРНОГАР Борис, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

РОМАНЕНКО Дмитро, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

СОЛОМКА Антон, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ПІВТОРАЦЬКИЙ Яків, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БУДАК Андрій, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

СЕРГІЄНКО Лазар, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КОСЕНКО Олексій, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КОСЕНКО Грицько, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КАРАМШУК Ілько, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаїв-

ський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КОРЕЦЬКИЙ Михайло, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КАРПЕНКО Гнат, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ПЕРЕДЕРІЙ Борис, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

СИВЕЦЬ Дем'ян, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ПІВТОРАЦЬКИЙ Степан, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КОСЕНКО Степан, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

СЕРГІЄНКО Петро, Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки на солончаках у дачах Хрестителівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЖАДЬКО Олександр, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЗОБЕНЬКО Грицько, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область.

Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЗОБЕНЬКО Антон, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ДЖУЛАЙ Мусій, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ТРЮХАН Савка, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БЕЗУГЛИЙ Костя, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ВАСИЛЕНКО Іван, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

СКИБА Никифор, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЗАВАЛКО Антон, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БЕЗУГЛА Горпина, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БЕЗУГЛИЙ Дмитро, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ДАВИДЕНКО Денис, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЖИЦЬКИЙ Михайло, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЖИЦЬКИЙ Трохим, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

МИРОНЕНКО Микола, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ТРЮХАН Никонор, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БЕЗУГЛИЙ Іван Федорович, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЛЯПКАЛО Сергій, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЛЯПКАЛО Дмитро, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БЕЗУГЛИЙ Павло, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

КОЛІНЬКО Надежда, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БЕШТАН Савка, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ВЕДМІДЬ Прокіп, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

БЕШАН Михайло, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ТРЮХАН Трохим, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ДЖУЛАЙ Кузьма, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЗОБЕНЬКО Яків Васильович, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГАННИЦЬКА Тетяна, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркулька. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЛИСЕНКО Петро, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГОЛОВКО Яків К., Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЛИСЕНКО Іван, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ГОЛОВКО Карпо Т., Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ТОКОВИЙ Андрій С., Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ДЖУЛАЙ Віктор, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЛИСЕНКО Онисько, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ВОЛЬВАЧ Микола, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки в дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЛИСЕНКО Василь, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ОНИЩЕНКО Василь, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ЛЯПКАЛО Федір, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ШЕВЧЕНКО Степан, Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район, Черкаська область. Куркуль. Сім'я виселена на спеціально відведені ділянки у дачах Лукашівської сільської ради. Сім'я виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 17 березня 1930 року.

ПІДГОРНИЙ Платон Сидорович, с. Пастирське, Златопільський (нині Смілянський район, Черкаська область). Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

ЛАВРИНЕНКО Платон Гнатович, с. Пастирське, Златопільський (нині Смілянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

ОСИПЕНКО Максим Іванович, с. Пастирське, Златопільський (нині Смілянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

БОЙКО Михайло Миколайович, с. Пастирське, Златопільський (нині Смілянський район, Черкаська область). Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

ПІДЛУБНИЙ Михайло Мусійович, с. Оситняжка, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

ПЛИСЮК Олекса Григорович, с. Оситняжка, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

МАХИНЯ Ялисей Якович, с. Оситняжка, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

КОТЛЯРЕНКО Макар Іванович, с. Оситняжка, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

ЛИХОДІД Марфа, с. Кам'януватка, Златопільський (нині Шполянський район, Черкаська область). Куркулька. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселена по III категорії в межах району.

МАКОЇД Герман Павлович, с. Кам'януватка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

ТКАЧЕНКО Дмитро Степанович, с. Кам'януватка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

СТАВ'ЯНКО Терешко Миронович, с. Розлива, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

СМИК Кіндій Петрович, с. Тишківка, Златопільський (нині Добровеличківський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

ГАМАН Федот Юхимович, с. Тишківка, Златопільський район (нині Добровеличківський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

ЦВИНТАРНИЙ Аввакум Пантелійович, с. Виноградівка, Златопільський (нині Компаніївський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

ПОЛІЩУК Омелько Миколайович, с. Буда-Макіївка, Златопільський (нині Смілянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

НЕСТЕРЕНКО Онисько Михайлович, с. Буда-Макіївка, Златопільський (нині Смілянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

МУЗИЧЕНКО Йосип Кузьмович, с. Буда-Макіївка, Златопільський (нині Смілянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії із села в межах району.

МІРОШНИК Ілько Степанович, с. Журавка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

СТАШЕНКО Яків Корнійович, с. Журавка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

ПРИСЯЖНИЙ Тиміш Пилипович, с. Журавка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

ВАЙВАЛА Мартин Кіндратович, с. Журавка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

КВАША Павло Олексійович, с. Писарівка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

ЛИСЕНКО Олекса Кирилович, с. Рементарівка, Златопільський (нині Смілянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

КРАСНОЩОК Панас Филонович, с. Межигірка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії із села в межах району.

ЩЕРБИНА Степан Ничипорович, с. Турія, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

БІЛОУС Терешко Юхимович, с. Турія, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

МИКИТЕНКО Терешко Юхимович, с. Турія, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

СВИСТУН Каленик Олексійович, с. Маслове, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область). Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

ТКАЧ Степан Михайлович, с. Маслове, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

ЗЕЛЕНЮК Гаврило Кіндратович, с. Маслове, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

СВИСТУН Мифодій Харитонович, с. Маслове, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

ТУРДУК Мусій Маркович, с. Маслове, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

ГОЛОВКО Василь Михайлович, с. Маслове, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

ПРИХОДЬКО Онопрій Петрович, с. Нечаєве, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії із села в межах району.

МОРОЗ Федір Андрійович, с. Нечаєве, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

МАРТИНЕНКО Петро Панасович, с. Нечаєве, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

КОЛОС Олександр Андрійович, с. Нечаєве, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

КОРЧ Дмитро Васильович, с. Нечаєве, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

КОВАЛЬ Матвій Федорович, с. Лип'янка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

ТЕЛИЧКО Яків Андрійович, с. Лип'янка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

БАГЛЮК Данило Васильович, с. Лип'янка, Златопільський

(нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

ДАВИДЕНКО Іван Назарович, с. Лип'янка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по III категорії в межах району.

ЗАХАРЧЕНКО Олександр Федорович, с. Пастирське, Златопільський (нині Смілянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

КОЛЕСНИЧЕНКО Максим Дмитрович, с. Пастирське, Златопільський (нині Смілянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

КИРНОС Прохір Антонович, с. Пастирське, Златопільський (нині Смілянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

КОСТЕНКО Іван Дмитрович, с. Пастирське, Златопільський (нині Смілянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

БРИЛЕНКО Денис Федорович, с. Пастирське, Златопільський (нині Смілянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

КРАВЧЕНКО Прокіп Кіндратович, с. Оситняжка, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ІЩЕНКО Антон Панкратович, с. Оситняжка, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ГЕТЬМАН Гаврило Іванович, с. Оситняжка, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ОЧЕРЕТЯНИЙ Іван Антонович, с. Оситняжка, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засі-

дання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ЗАЛІЗНЯК Михайло Дорофійович, с. Оситняжка, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ДЯЧЕНКО Пилип Іванович, с. Писарівка, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ШЕВЧЕНКО Іван Антонович, с. Писарівка, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

БАБАН Петро Савович, с. Писарівка, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ТКАЧЕНКО Юхим Степанович, с. Василівка, Златопільський (нині Бобринецький) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ПРИТУЛА Кирило Олексійович, с. Василівка, Златопільський (нині Бобринецький) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

МИРОШНИЧЕНКО Денис, с. Василівка, Златопільський (нині Бобринецький) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ВІНЬКОВЕЦЬКИЙ Лаврін Михайлович, с. Тишківка, Златопільський (нині Добровеличківський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ТОНКОНОЖЕНКО Фока Петрович, с. Капітанівка, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ГОРЧАРЕНКО Ларіон Пилипович, с. Капітанівка, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

МУЗИЧЕНКО Мефодій Кузьмович, с. Буда-Макіївка, Златопіль-

ський (нині Смілянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

МУЗИЧЕНКО Андрій Кузьмович, с. Буда-Макіївка, Златопільський (нині Смілянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ЛИМАР Зінько Феофанович, с. Журавка, Златопільський (нині Шполянський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений по ІІІ категорії із села в межах району.

ЛИМАР Петро Митрофанович, с. Журавка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ТКАЧЕНКО Мина Іванович, с. Журавка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

БІЛОУС Грицько Тимофійович, с. Журавка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

МАКОДЗЕЙ Тетяна Левківна, с. Журавка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркулька. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселена за межі району.

ПРИСЯЖНИЙ Кость Олександрович, с. Журавка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

КОВАЛЬ Петро Іванович, с. Журавка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою по-зачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

МОРОЗ Корній Юхимович, с. Журавка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою по-зачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ГЛУЩЕНКО Данило Кирилович, с. Журавка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

КОЛІСНИК Микита Григорович, с. Межигірка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ЛИСИЙ Грицько Данилович, с. Межигірка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

МИКИТЕНКО Гаврило Пилипович, с. Турія, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ГОЛОЦВАН Олекса Порфирович, с. Турія, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

БИЧОХВІСТ Михей Григорович, с. Турія, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

МОЩЕНКО Ювмен Степанович, с. Турія, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

МОЩЕНКО Харитон Степанович, с. Турія, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

УМАНЕЦЬ Марина Тихонівна, с. Турія, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркулька. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселена за межі району.

ЖИЖКА Андрій Якович, с. Турія, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

КОТЛЯР Устим Артемович, с. Турія, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ОРЕЛ Василь Карпович, с. Турія, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

СЕРГАТА Оляна Михайлівна, с. Турія, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркулька. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселена за межі району.

КРУПОДЕРЯ Самійло Савович, с. Турія, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

КАРМАЗИН Павло Семенович, с. Турія, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ПИР'ЯН Палажка Павлівна, с. Андріївка, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркулька. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселена за межі району.

ГРАБОВИЙ Кость Іванович, с. Андріївка, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ГРАБОВИЙ Іван Степанович, с. Андріївка, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ПАСТЕРНАК Михайло Федотович, с. Андріївка, Златопільський (нині Новомиргородський) Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ПАСТЕРНАК Іван Федотович, с. Андріївка, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

МОРОЗ Степан Якович, м. Златопіль (нині м. Новомиргород), Новомирогородський район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ЯТЕЛ Семен Григорович, м. Златопіль (нині м. Новомиргород), Новомирогородський район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ГАЛУШКА Дмитро Хомович, м. Златопіль (нині м. Новомиргород), Новомирогородський район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ЯТЕЛ Аврам Кіндратович, с. Листопадове, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

КОЗЯР Петро Ількович, с. Листопадове, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

КОЗЯР Олекса Ількович, с. Листопадове, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

КЛИМЕНКО Кіндрат Калеників, с. Листопадове, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

МАРТИНЮК Юхим Кирилович, с. Листопадове, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

КЛИМЕНКО Тихон Андрійович, с. Листопадове, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ТИЩЕНКО Василь Аврамович, с. Рубаний Міст, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

СТОВПОВИЙ Свирид Іванович, с. Рубаний Міст, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ТИЩЕНКО Архип Григорович, с. Рубаний Міст, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

БАБЕНКО Іван Оврамович, с. Рубаний Міст, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

МАЗУРЕНКО Йосип Юхимович, с. Ямпіль, Златопільський (нині Катеринопільський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання

президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ШЕРТИЦЬКИЙ Василь Федорович, с. Ямпіль, Златопільський (нині Катеринопільський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

МАЙТАЛА Антон Савович, х. Буда-Лебедин, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ТКАЧ Степан Петрович, с. Маслове, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ТУНИК Федір Федотович, с. Маслове, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ПОЛІЩУК Михайло Пилипович, с. Маслове, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

СУРЖОК Кіндрат Іванович, с. Маслове, Златопільський район (нині Шполянський район, Черкаська область). Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ЛИСЕНКО Устим Тимофійович, с. Маслове, Златопільський район (нині Шполянський район, Черкаська область). Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

РЯБОШАПКА Петро Федорович, с. Маслове, Златопільський район (нині Шполянський район, Черкаська область). Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ЛИСЕНКО Йосип Вікторович, с. Маслове, Златопільський район (нині Шполянський район, Черкаська область). Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ТКАЧ Михайло Петрович, с. Маслове, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ТУНИК Олекса Федотович, с. Маслове, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою

позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

МОРОЗ Максим Матвійович, с. Нечаєве, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

БАЛАГУЛА Петро Демидович, с. Нечаєве, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ЛИТВИН Савка Опанасович, с. Нечаєве, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

МАРТИНЕНКО Самійло Панасович, с. Нечаєве, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

МОРОЗ Семен Якович, с. Нечаєве, Златопільський район (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ГОНТАРЕНКО Кость Іванович, с. Нечаєве, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

КРИВОРУЧКО Филимон Артемович, с. Лип'янка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ЗОЗУЛЯ Степан Йосипович, с. Лип'янка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

МАНДЕБУРА Євмен Михайлович, с. Лип'янка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ЗАЄЦЬ Оксентій Омелянович, с. Лип'янка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ШВЕЦЬ Фока Мехтодійович, с. Лип'янка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою

позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

КОРОСТАШ Грицько Кузьмович, с. Лип'янка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ГНИДА Трохим Супрунович, с. Буда-Макіївка, Златопільський (нині Смілянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

СНІСАР Андрій Аврамович, с. Турія, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ГОЛОЦВАН Олекса Михайлович, с. Турія, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ВОРОНА Олекса Володимирович, с. Турія, Златопільський (нині Новомиргородський) район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

КРИВОРУЧКО Кость Михайлович, с. Лип'янка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ВЛАДИКА Нонисько Микитович, с. Лип'янка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ГЛАДИШКА Семен Микитович, с. Лип'янка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ТЕЛИЧКО Сільвестр Андрійович, с. Лип'янка, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область). Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

КАРЕТНЮК Павло Андрійович, с. Нечаєве, Златопільський район (нині Шполянський район, Черкаська область). Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ТКАЛИЧ Іван Сидорович, с. Нечаєве, Златопільський район (нині Шполянський район, Черкаська область). Куркуль. Постановою

позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ХЛІВНИЙ Хома Артемович, с. Нечаєве, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

МАРТИНЕНКО Микита Ничипорович, с. Нечаєве, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ХЛІВНИЙ Гордій Михайлович, с. Нечаєве, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ХЛІВНИЙ Іван Михайлович, с. Нечаєве, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ЗЕЛЕНЮК Віктор Пилипович, с. Маслове, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ЛИСЕНКО Грицько Ілліч, с. Маслове, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

СЕДИК Микола Андронович, с. Маслове, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ЗЕЛЕНЮК Петро Петрович, с. Маслове, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ТКАЧ Грицько Степанович, с. Маслове, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ТИТАРЕНКО Софрон Петрович, с. Маслове, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ЗАВІРЮХА Яків Андрійович, с. Нечаєве, Златопільський (нині Шполянський) район, Черкаська область. Куркуль. Постановою

позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ДІОГРИК Іван Юхимович, м. Златопіль (нині м. Новомиргород), Новомиргородський район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району.

ЧЕРЕДНИК Кіндрат Оксентійович, м. Златопіль (нині м. Новомиргород), Новомиргородський район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району на визначені ділянки малопридатних земель.

СРІБНИЙ Каленик Дмитрович, м. Златопіль (нині м. Новомиргород), Новомиргородський район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району на визначені ділянки малопридатних земель.

ГАРБУЗ Юхим Гаврилович, м. Златопіль (нині м. Новомиргород), Новомиргородський район, Кіровоградська область. Куркуль. Постановою позачергового засідання президії Златопільського райвиконкому від 20 березня 1930 року виселений за межі району на визначені ділянки малопридатних земель.

ТКАЧЕНКО Іван Г., с. Драбівці, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 4 особи. Виселений в с. Кропивна, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Педорівка. Земельна ділянка 108, уч. №1, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ВАСИЛЕНКО Євген П., с. Драбівці, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 4 особи. Виселений в с. Кропивна, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Педорівка. Земельна ділянка 108, уч. №1, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ТКАЧЕНКО Федір А., с. Драбівці, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 3 особи. Виселений в с. Кропивна, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Педорівка. Земельна ділянка 108, уч. №1, розміром 2,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

БАРАНИК Никифір А., с. Драбівці, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 3 особи. Виселений в с. Кропивна, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Педорівка. Земельна ділянка 108, уч. №1, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ЯРОШ Яків М., с. Драбівці, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в с. Кропивна, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Педорівка. Земельна ділянка 108, уч. №1, розміром 3,5 га.

Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ОМЕЛЬЯНЕНКО Оксана І., с. Драбівці, Золотоніський район. Куркулька, склад сім'ї – 7 осіб. Виселена в с. Кропивна, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Педорівка. Земельна ділянка 108, уч. №1, розміром 3,5 га. Виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ЛИТОВЧЕНКО Яким П., с. Драбівці, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 8 осіб. Виселений в с. Кропивна, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Педорівка. Земельна ділянка 108, уч. №1, розміром 3,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

СОКОЛЕНКО Семен М., с. Драбівці, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 4 особи. Виселений в с. Кропивна, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Педорівка. Земельна ділянка 108, уч. №1, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ЛЕВЧЕНКО Дорофей М., с. Драбівці, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Кропивка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Педорівка. Земельна ділянка 108, уч. №1, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ЛЕВЧЕНКО Влас М., с. Драбівці, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Кропивка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Педорівка. Земельна ділянка 108, уч. №1, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ХАРЧЕНКО Сергій І., с. Коробівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Кропивка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Педорівка. Земельна ділянка 108, уч. №1, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ХАРЧЕНКО Яків М., с. Коробівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Кропивка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Педорівка. Земельна ділянка 108, уч. №1, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

БАРАНИК Степан Ф., с. Коробівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в с. Кропивка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Педорівка. Земельна ділянка 108, уч. №1, розміром 3,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ХАРЧЕНКО Кирило П., с. Коробівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в с. Кропивка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі

в урочищі Педорівка. Земельна ділянка 108, уч. №1, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ХАРЧЕНКО Дмитро О., с. Коробівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Кропивка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Педорівка. Земельна ділянка 108, уч. №1, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ТИМОШЕНКО Ананій З., с. Коробівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Кропивка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Педорівка. Земельна ділянка 108, уч. №1, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ШМИГУЛЬ Михайло П., с. Коробівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Кропивка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Педорівка. Земельна ділянка 108, уч. №1, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ШМИГУЛЬ Петро М., с. Коробівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Кропивка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Педорівка. Земельна ділянка 108, уч. №1, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ТИМОШЕНКО Володимир М., с. Коробівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Кропивка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Педорівка. Земельна ділянка 108, уч. №1, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КОЛОМІЄЦЬ Іван О., с. Коробівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Кропивка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Педорівка. Земельна ділянка 108, уч. №1, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КОЛОМІЄЦЬ Грицько О., с. Коробівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 4 особи. Виселений в с. Кропивка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Педорівка. Земельна ділянка 108, уч. №1, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КІРІЧЕНКО Яків М., с. Скориківка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Деньги, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Мостище (під садиби, уч. №2), Залуг Черкаський (рільна, уч. №3), розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

РЯБГУН Тиміш І., с. Скориківка, Золотоніський район. Куркуль,

склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Деньги, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Мостище (під садиби, уч. №2), Залуг Черкаський (рільна, уч. №3), розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ОВДІЄНКО Трохим, с. Скориківка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 8 осіб. Виселений в с. Деньги, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Мостище (під садиби, уч. №2), Залуг Черкаський (рільна, уч. №3), розміром 4,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ВАКУЛА Петро Я., с. Скориківка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 8 осіб. Виселений в с. Деньги, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Мостище (під садиби, уч. №2), Залуг Черкаський (рільна, уч. №3), розміром 4,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

СОТНИК Лизавета, с. Скориківка, Золотоніський район. Куркулька, склад сім'ї – 5 осіб. Виселена в с. Деньги, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Мостище (під садиби, уч. №2), Залуг Черкаський (рільна, уч. №3), розміром 3,0 га. Виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

СОТНИК Грицько П., с. Скориківка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Деньги, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Мостище (під садиби, уч. №2), Залуг Черкаський (рільна, уч. №3), розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківсь-кого окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

АНДРІЄВСЬКИЙ Володимир, с. Дмитрівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 4 особи. Виселений в с. Деньги, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Мостище (під садиби, уч. №2), Залуг Черкаський (рільна, уч. №3), розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ЯРМОЛЕНКО Іван Ф., с. Дмитрівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 2 особи. Виселений в с. Деньги, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Мостище (під садиби, уч. №2), Залуг Черкаський (рільна, уч. №3), розміром 2,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ЯРМОЛЕНКО Іван А., с. Дмитрівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 3 особи. Виселений в с. Деньги, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Мостище (під садиби, уч. №2), Залуг Черкаський (рільна, уч. №3), розміром 2,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ДІГТЯРЕНКО Петро А., с. Дмитрівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Деньги, Золотоніський

район, на відведені ділянки землі в урочищі Мостище (під садиби, уч. №2), Залуг Черкаський (рільна, уч. №3), розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ДІГТЯРЕНКО Павло А., с. Дмитрівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 4 особи. Виселений в с. Деньги, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Мостище (під садиби, уч. №2), Залуг Черкаський (рільна, уч. №3), розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ОРЛОВСЬКА Явдоха П., с. Дмитрівка, Золотоніський район. Куркулька, склад сім'ї – 4 особи. Виселена в с. Деньги, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Мостище (під садиби, уч. №2), Залуг Черкаський (рільна, уч. №3), розміром 2,5 га. Виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ДІГТЯРЕНКО Василь П., с. Дмитрівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 3 особи. Виселений в с. Деньги, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Мостище (під садиби, уч. №2), Залуг Черкаський (рільна, уч. №3), розміром 2,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

БЕЗРУК Олекса Т., с. Дмитрівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Деньги, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Мостище (під садиби, уч. №2), Залуг Черкаський (рільна, уч. №3), розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ОРЛОВСЬКИЙ Степан С., с. Дмитрівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 9 осіб. Виселений в с. Деньги, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Мостище (під садиби, уч. №2), Залуг Черкаський (рільна, уч. №3), розміром 4,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківсь-кого окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ЯРМОЛЕНКО Кирило Д., с. Дмитрівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Деньги, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Мостище (під садиби, уч. №2), Залуг Черкаський (рільна, уч. №3), розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ДІГТЯРЕНКО Опанас Т., с. Дмитрівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Деньги, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Мостище (під садиби, уч. №2), Залуг Черкаський (рільна, уч. №3), розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ГОВ Данило Ю., с. Дмитрівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Деньги, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Мостище (під садиби, уч.

№2), Залуг Черкаський (рільна, уч. №3), розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ОРЛОВСЬКИЙ Данило Т., с. Дмитрівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 3 особи. Виселений в с. Деньги, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Мостище (під садиби, уч. №2), Залуг Черкаський (рільна, уч. №3), розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківсь-кого окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ДБИНА Федот П., с. Коробівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Антипівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Комарівка, уч. №5, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

СТЕБЛИНА Семен Г., с. Коробівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Антипівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Комарівка, уч. №5, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ДУБИНА Фенегат С., с. Коробівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 4 особи. Виселений в с. Антипівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Комарівка, уч. №5, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

МАКСЕМА Семен В., с. Коробівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в с. Антипівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Комарівка, уч. №5, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

БАРАНИК Назар П., с. Коробівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Антипівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Комарівка, уч. №5, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ХАРЧЕНКО Олександр, с. Коробівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Антипівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Комарівка, уч. №5, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КРАСОВСЬКА Любка В., с. Коробівка, Золотоніський район. Куркулька, склад сім'ї – 4 особи. Виселена в с. Антипівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Комарівка, уч. №5, розміром 2,5 га. Виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

АРТЕМЕНКО Трохим Г., с. Чапаєвка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в с. Антипівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в

урочищі Комарівка, уч. №5, розміром 3,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ГУСАК Василь І., с. Чапєвка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Антипівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Комарівка, уч. №5, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

РЕВА Платон Т., с. Чапаєвка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 3 особи. Виселений в с. Антипівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Комарівка, уч. №5, розміром 2,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

РОМАНЕНКО Андрій, с. Чапаєвка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 3 особи. Виселений в с. Антипівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Комарівка, уч. №5, розміром 2,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ДОРОФІЙ Явдоким Ф., с. Домантове, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Антипівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Комарівка, уч. №5, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

БАРАНИК Грицько Ф., с. Домантове, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в с. Антипівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі в урочищі Комарівка, уч. №5, розміром 3,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

СТЕПАНЮК Михайло І., с. Ковтуни, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 4 особи. Виселений в с. Чапаєвка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Могилки», уч. №15, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

СОЛОГУБ Демид Є., с. Ковтуни, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 11 осіб. Виселений в с. Чапаєвка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Могилки», уч. №15, розміром 4,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КУНИЦЯ Самійло С., с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 4 особи. Виселений в с. Чапаєвка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Могилки», уч. №15, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

САМОЙЛЕНКО Іван П., с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 4 особи. Виселений в с. Чапаєвка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Могилки», уч. №15, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КОВТУНЕНКО Антип, с. Антипівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 3 особи. Виселений в с. Чапаєвка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Могилки», уч. №15, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ТЕРЛЕЦЬКИЙ Грицько, с. Антипівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Чапаєвка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Могилки», уч. №15, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ПЕТРУША Петро Г., с. Антипівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 9 осіб. Виселений в с. Чапаєвка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Могилки», уч. №15, розміром 4,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського Окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

УЛЬЯШЕНКО Іван Г., с. Антипівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 3 особи. Виселений в с. Чапаєвка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Могилки», уч. №15, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

СЕНЬ Пилип, с. Антипівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в с. Чапаєвка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Могилки», уч. №15, розміром 3,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ФЕДИНА Павло Й., с. Антипівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 3 особи. Виселений в с. Чапаєвка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Могилки», уч. №15, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ГРИЦЬ Яків Д., м. Золотоноша, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 3 особи. Виселений в с. Чапаєвка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Могилки», уч. №15, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ЛИМАР Одарка О., м. Золотоноша, Золотоніський район. Куркулька, склад сім'ї – 2 особи. Виселена в с. Чапаєвка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Могилки», уч. №15, розміром 2,5 га. Виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

БІЛИК Ілько М., м. Золотоноша, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 4 особи. Виселений в с. Чапаєвка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Могилки», уч. №15, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ОВЧАРЕНКО Степан О., м. Золотоноша, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Чапаєвка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Могилки», уч. №15, розмі-

ром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ШЕПЕЛЕВ Федір А., м. Золотоноша, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 2 особи. Виселений в с. Чапаєвка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Могилки», уч. №15, розміром 2,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КОРНІЄНКО Микола І., м. Золотоноша, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 4 особи. Виселений в с. Чапаєвка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Могилки», уч. №15, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КОРНІЄНКО Полікарп, м. Золотоноша, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Чапаєвка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Могилки», уч. №15, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

САВЧЕНКО Іван М., м. Золотоноша, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 3 особи. Виселений в с. Чапаєвка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Могилки», уч. №15, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ЯРМОЛЕНКО Андрій, с. Дмитрівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в с. Чапаєвка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Могилки», уч. №15, розміром 4,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського лкрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ЧЕРЕМИС Павло Г., с. Крупське, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 4 особи. Виселений в с. Коробівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Угольне», уч. №13, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ВИРВИКИШКА Михайло, с. Крупське, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в с. Коробівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Угольне», уч. №13, розміром 3,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

САРАНГА Наталка В., с. Крупське, Золотоніський район. Куркулька, склад сім'ї – 4 особи. Виселена в с. Коробівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Угольне», уч. №13, розміром 2,5 га. Виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КАЛИНА Федір Я., с. Крупське, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 9 осіб. Виселений в с. Коробівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Угольне», уч. №13, розміром 4,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КАЛИНА Яків С., с. Крупське, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 8 осіб. Виселений в с. Коробівка, Золотоніський район,

на відведені ділянки землі «Угольне», уч. №13, розміром 4,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КАЛИНА Олекса А., с. Крупське, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 9 осіб. Виселений в с. Коробівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Угольне», уч. №13, розміром 4,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

СИНЕОК Андрій І., с. Синьоокївка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 4 особи. Виселений в с. Коробівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Угольне», уч. №13, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ПІСНИЙ Олекса С., с. Синьоокївка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Коробівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Угольне», уч. №13, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КОБЕЦЬ Павло Г., с. Синьоокївка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Коробівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Угольне», уч. №13, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

СИНЕОК Ольга М., с. Синьоокївка, Золотоніський район. Куркулька, склад сім'ї – 3 особи. Виселена в с. Коробівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Угольне», уч. №13, розміром 2,0 га. Виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

СИНЕОК Федір І., с. Синьоокївка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Коробівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Угольне», уч. №13, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

СИНЕОК Федір П., с. Синьоокївка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 8 осіб. Виселений в с. Коробівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Угольне», уч. №13, розміром 4,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КАПЛЯ Михайло Д., с. Синьоокївка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Коробівка, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Угольне», уч. №13, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КОСТЕЦЬКИЙ Василь І., с. Кропивна, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Шабельники, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Павликівщина-Счасновщина», уч. №11, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ЖИРКО Данило Ф., с. Кропивна, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 2 особи. Виселений в с. Шабельники, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Павликівщина-Счасновщина», уч. №11, розміром 2,0 га. Виселений за постановою президії Шевче-нківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

СЛЮСАРЬ Євтух М., с. Кропивна, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 4 особи. Виселений в с. Шабельники, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Павликівщина-Счасновщина», уч. №11, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ДЗЮБАН Федот Ф., с. Кропивна, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 8 осіб. Виселений в с. Шабельники, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Павликівщина-Счасновщина», уч. №11, розміром 4,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ІСКРА Єп. М., с. Кропивна, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Шабельники, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Павликівщина-Счасновщина», уч. №11, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ГЛОБА Іван Д., с. Деньги, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Шабельники, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Павликівщина-Счасновщина», уч. №11, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КОПИЛ Степан Г., с. Деньги, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 4 особи. Виселений в с. Шабельники, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Павликівщина-Счасновщина», уч. №11, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ШЕЛУХИН Андрій П., с. Деньги, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Шабельники, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Мостицьке, Ходусове, Маленьке», уч. №12, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

САВЧЕНКО Ганна П., с. Деньги, Золотоніський район. Куркулька, склад сім'ї – 3 особи. Виселена в с. Шабельники, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Мостицьке, Ходусове, Маленьке», уч. №12, розміром 3,0 га. Виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

САВЧЕНКО Катерина Д., с. Деньги, Золотоніський район. Куркулька, склад сім'ї – 6 осіб. Виселена в с. Шабельники, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Мостицьке, Ходусове, Маленьке», уч. №12, розміром 3,0 га. Виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КОПИЛ Василь Г., с. Деньги, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 8 осіб. Виселений в с. Шабельники, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Мостицьке, Ходусове, Маленьке», уч. №12, розміром 4,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КОПИЛ Микола Г., с. Деньги, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – невідомо. Виселений в с. Шабельники, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Мостицьке, Ходусове, Маленьке», уч. №12, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КОПИЛ Мусій І., с. Деньги, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 4 особи. Виселений в с. Шабельники, Золотоніський ра-йон, на відведені ділянки землі «Мостицьке, Ходусове, Маленьке», уч. №12, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ПУГАЧ Дмитро П., с. Деньги, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Шабельники, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Мостицьке, Ходусове, Маленьке», уч. №12, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

МОГИЛА Овсій М., с. Деньги, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Шабельники, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Мостицьке, Ходусове, Маленьке», уч. №12, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КАПЛЯ Єлисей Гр., с. Синьоківка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 9 осіб. Виселений в с. Шабельники, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Мостицьке, Ходусове, Маленьке», уч. №12, розміром 4,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ПЕЛИПЕНКО Василь Ф., с. Богуславець, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в с. Шабельники, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Мостицьке, Ходусове, Маленьке», уч. №12, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

НОМЕНКО Явдоха Д., с. Богуславець, Золотоніський район. Куркулька, склад сім'ї – 6 осіб. Виселена в с. Шабельники, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Мостицьке, Ходусове, Маленьке», уч. №12, розміром 3,0 га. Виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

НОСЕНКО Семен Й., с. Богуславець, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Шабельники, Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Мостицьке, Ходусове, Маленьке», уч. №12, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КОЛОМІЄЦЬ Іван М., с. Хрести (затоплено), Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Над подолом», уч. №9, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КОЛОМІЄЦЬ Тихін, с. Хрести (затоплено), Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Над подолом», уч. №9, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

БРАУСНИК Петро, с. Хрести (затоплено), Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Над подолом», уч. №9, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

СЕРЕДА Олекса, с. Хрести (затоплено), Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Над подолом», уч. №9, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КРАВЧЕНКО Оф. М., с. Хрести (затоплено), Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 3 особи. Виселений в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Над подолом», уч. №9, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ГИЧКА Гнат Л., с. Хрести (затоплено), Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 2 особи. Виселений в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Над подолом», уч. №9, розміром 2,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КРАВЧЕНКО Я.М., с. Хрести (затоплено), Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Над подолом», уч. №9, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ТОБІЛКО Захар Н., с. Хрести (затоплено), Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Над подолом», уч. №9, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ВЕЛИЧКО Явдоха, с. Хрести (затоплено), Золотоніський район. Куркулька, склад сім'ї – 4 особи. Виселена в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Над подолом», уч. №9, розміром 2,5 га. Виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ВОВЧАНОВСЬКИЙ Михайло, с. Хрести (затоплено), Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Над подолом», уч. №9, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ВОВЧАНОВСЬКИЙ Василь, с. Хрести (затоплено), Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 2 особи. Виселений в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Над подолом», уч. №9, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КУРИЛО Іван, с. Хрести (затоплено), Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 8 осіб. Виселений в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Над подолом», уч. №9, розміром 3,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ЮРЧЕНКО Петро С., с. Кривоносівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Над подолом», уч. №9, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КУЧЕРЕНКО Омелько, с. Кривоносівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 4 осіб. Виселений в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Над подолом», уч. №9, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ШЕВЧЕНКО Микола І., с. Хрущівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Над подолом», уч. №9, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ГАЙДАЙ Павло, с. Хрущівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 2 особи. Виселений в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Над подолом», уч. №9, розміром 2,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

БАРАНЕНКО Макар, с. Хрущівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Виселений в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Над подолом», уч. №9, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КАПЛЯ Ялисей, с. Синьооківка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 9 осіб. Виселений в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Над подолом», уч. №9, розміром 3,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

СТЕБЛИНА Гр. А., с. Коробівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Саранівщина», уч. №8, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

КОЛОМІЄЦЬ Грицько П., с. Коробівка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 2 особи. Виселений в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Саранівщина», уч. №8, розміром 2,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ЗІНЧЕНКО Дмитро, с. Маліївка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 3 особи. Виселений в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Саранівщина», уч. №8, розміром 2,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ГИЦАЙ К., с. Маліївка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Саранівщина», уч. №8, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

ДИКИЙ Михайло Ант., с. Маліївка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 7 осіб. Виселений в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Саранівщина», уч. №8, розміром 3,0 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

СИНЕОК Серафим Ан., с. Синьоокiвка, Золотоніський район. Куркуль, склад сім'ї – 5 осіб. Виселений в с. Слючина Слобідка (нині с. Антипівка), Золотоніський район, на відведені ділянки землі «Саранівщина», уч. №8, розміром 2,5 га. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р.

МАРТИНЕНКО Хведір Іванович, с. Шабельники Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 6 осіб, має 8 десятин землі, пару волів, вітряк, 50 вуликів, брав участь в розстрілі комунарів. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ГОРБЕНКО Павло Кіндратович, с. Шабельники Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 6 осіб, має 8,41 десятини орної землі, брав участь в переховуванні бандитів-мамаївців, використовував найману працю. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ВЛАСЕНКО Нестір Тимошів, с. Шабельники Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 7 осіб, має 4,23 десятини орної землі, просорушку, клочкодерню, брав участь в організації погромів проти бідноти. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ДУДНИК Мирін Андрійович, с. Шабельники Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 8 осіб, має 3,55 десятини орної землі, 0,1 десятини сіножатної землі, половину водяного млина. Вороже ставиться до Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

СВИТЕНКО Андрій Михайлович, с. Шабельники Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 4 особи, має 6,52 десятини землі, пару волів, j водяного млина і паром. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

БОНДАРЕНКО Хведір Юхимів, с. Шабельники Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 6 осіб, має 6,5 десятини землі, пару коней, вітряка. Вороже ставиться до міроприємств Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ЗАБОЛОТНИЙ Петро Грицьків, с. Шабельники Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 6 осіб, має 6 десятин орної землі, просорушки, олійницю і клочкодерню. Вороже ставиться до міроприємств Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ПРУДКИЙ Михайло Іванів, с. Шабельники Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 4 особи, має 4,3 десятин орної землі, перекупщик зерна і хліба. Вороже ставиться до Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

МІРЧЕНКО Михайло Федорів, с. Шабельники Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 3 особи, має 3,95 десятини землі, 3 корови, перекупщик зерна і хліба. Вороже ставиться до Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ХОЛОД Лука Юхимів, с. Рацеве, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 8 осіб, має 8,8 десятини землі, вітряки, пару волів, 1 корову, сіялку, перекупщик зерна і хліба. Вороже ставиться до міроприємств Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ТУРИК Яків Трохимів, с. Рацеве, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 3 особи, знімались земельні лишки, має 4,7 десятини землі, вітряк, 2 корови, 23 вулики і пару свиней. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ТУРИК Мусій Грицьків, с. Рацеве, Чигиринський район, куркуль, експертник, склад сім'ї – 7 осіб, має 6,5 десятини землі, перекупщик зерна і хліба. Переховував

денікінців, агітує проти колективізації. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ТУРИК Пилип Грицьків, с. Рацеве, Чигиринський район, куркуль, експертник, склад сім'ї – 9 осіб, має 10 десятин землі, пару коней, перекупщик зерна і хліба. Агітує проти колективізації. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

СМАГА Яків Омельків, с. Рацеве, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 5 осіб, знімались земельні лишки, має 6,75 десятини землі, коня, корову, 3 свині. Позбавлений виборчого права, агітував проти колективізації. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

БІРКО Микита Павлів, с. Рацеве, Чигиринський район, куркуль, експертник, склад сім'ї – 10 осіб, має 9,25 десятини землі, коня, корову, пару свиней, 7 овець, перекупщик зерна і хліба. Переховував бандитів, агітував проти колективізації. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ЛЕБЕДЕНКО Грицько Денисів, с. Рацеве, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 6 осіб, знімались земельні лишки, має 8,25 десятини землі, вітряний млин, пару волів, корову, свиню, овець. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

КОБИЛЯЦЬКИЙ Мехтодь Вакулович, с. Рацеве, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 5 осіб, знімались земельні лишки, має 5 десятин землі, вітряк, 2 корови, пару свиней. Агітує проти колективізації. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

БОЛЬБОТ Іван Остапів, с. Рацеве, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 11 осіб, має 9 десятин землі, вітряк, пару волів, пару свиней, 9 овець, перекупщик зерна і хліба. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ПОСТРИГАНЬ Харитін Степанович, с. Рацеве, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 7 осіб, має 6 десятин землі, коня, січкарню. Вороже ставиться до міроприємств Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ПЛЕТІНЬ Марія Грицьківна, с. Тіньки, Чигиринський район, куркулька, склад сім'ї – 3 особи, мала 40 десятин землі, зараз має 3 десятини, вітряк, коня, 2 коро-

ви, 4 овець, 2 свині, 13 вуликів. Вороже ставиться до Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ЖУРАКІВСЬКИЙ Гнат Грицькович, с. Тіньки, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 5 осіб, має 6,5 десятини землі, вітряк, 2 корови, 2-є телят, 2 свині, 16 вуликів. Агітує проти колективізації. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

СІЯНКО Петро Петрів, с. Тіньки, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 7 осіб, має 5 десятин землі, коня, 2 корови, телицю, 2 свині. Агітує проти колективізації. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

РОМАНЕНКО Михайло Степанович, с. Тіньки, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 3 особи, має 7,75 десятини землі, коня, корову, 2-є телят, 2 свині, 3 овець. Агітує проти колективізації. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ПОПОВИЧ Гнат Овсійович, с. Тіньки, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 6 осіб, мав 38 десятин землі, зараз має 4,5 десятини, коня, корову, теля, свиню. Перекупщик хліба. Позбавлений виборчих прав. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ЛИХОШЕРСТ Остап Немнонович, с. Тіньки, Чигиринський район, куркуль, експертник, склад сім'ї – 5 осіб, податку платить 150 крб., має 8 десятин землі, коня, 2 корови, 2-є телят, 2 свині, загін для овець. Позбавлений виборчих прав. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

КАПШИТАР Гаврило Іванович, с. Тіньки, Чигиринський район, куркуль, експертник, склад сім'ї – 12 осіб, мав 60 десятин землі, зараз має 7,5 десятини, вітряк, 2 коней, корову, 3-є телят, 2 свині. Позбавлений виборчих прав. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ЖУРАКІВСЬКИЙ Дмитро Павлів, с. Тіньки, Чигиринський район, куркуль, експертник, склад сім'ї – 6 осіб, знімались земельні лишки, має 5 десятин землі, коня, корову, теля, 2 овець, 2 свині, 16 вуликів. Позбавлений виборчих прав. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

СІЯНКО Грицько Антонів, с. Тіньки, Чигиринський район, куркуль, експертник, склад сім'ї –

6 осіб, мав 34 десятини землі, зараз має 8,5 десятини, коня, корову, 2 телиці, 2 свині. Позбавлений виборчих прав. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль ІІІ категорії.

НЕЩАДИМЕНКО Вустим Адамович, с. Тіньки, Чигиринський район, куркуль, експертник, склад сім'ї – 6 осіб, мав 18 десятин землі, зараз має 5,2 десятини землі, коня, 2 корови, 2 телят, 6 овець, 2 свині, 1/2 кінної молотарки. Позбавлений виборчих прав. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль ІІІ категорії.

ЖУРАКІВСЬКИЙ Хведір Оністратович, с. Тіньки, Чигиринський район, куркуль, експертник, знімались земельні лишки, зараз має 6,5 десятини землі, коня, 2 корови, 2 телят, 5 овець, 2 свині. Вороже ставиться до міроприємств Радвлади, був засуджений за опір і нездачу зернохліба. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль ІІІ категорії.

СІЯНКО Карпо Петрів, с. Тіньки, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 2 особи, має 4 десятини землі, коня, корову. Вороже ставиться до міроприємств Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль ІІІ категорії.

СІЯНКО Микита Йосипів, с. Тіньки, Чигиринський район, куркуль, експертник, склад сім'ї – 3 особи, має 4 десятини землі, коня, корову, теля, свиню. Вороже ставиться до радвлади. Позбавлений виборчих прав. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль ІІІ категорії.

ПОПОВИЧ Йосип Овсійович, с. Тіньки, Чигиринський район, куркуль, експертник, склад сім'ї – 8 осіб, має молотарку, віялку, знімались земельні лишки. Вороже ставиться до радвлади. Позбавлений виборчих прав. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль ІІІ категорії.

КОЗУБЕНКО Яків Захарків, с. Вітове, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 6 осіб, має 4,5 десятини землі, корову, 2 телят, 2 свині, 53 вулики. Вороже ставиться до Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль ІІІ категорії.

ПИРОЖЕНКО Яків Трохимів, с. Вітове, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 7 осіб, має 6,5 десятини землі, клочкодерню, віялку, молотарку, 2 коней, 2 волів, корову, 2 телят, 2 свині. Вороже ставиться до Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль ІІІ категорії.

КОНОНЕНКО Грицько Йосипів, с. Вітове, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 5 осіб, має 5,13 десятини землі, вітряк, 2 коней, корову, теля, 2 свині. Вороже ставиться до колективізації. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ШЕВЧЕНКО Олександр Хтодосійович, с. Суботів, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 5 осіб, має 9,6 десятини землі, коня, корову, теля. Перекупщик зернохліба. Вороже ставиться до колективізації. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ТОПЧІЙ Іван Семенів, с. Суботів, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 4 особи, має 6,9 десятини землі, 2 корови, теля, 2 свині. Перекупщик зернохліба. Вороже ставиться до міроприємств Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

КОВАЛЕНКО Іван Оникіїв, с. Суботів, Чигиринський район, куркуль, експертник, склад сім'ї – 6 осіб, має 8 десятин землі, коня, корову, свиню, половину молотарки та двигуна. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ЛЕБЕДЕНКО Амбросій Мехтодійович, с. Суботів, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 8 осіб, має 4,75 десятини землі, коня, свиню, 3 вівці. Вороже ставиться до Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ПУШКАРЬ Корній Борисович, с. Суботів, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 4 особи, має 1,6 десятини землі, корову, теля, свиню, 7 вуликів. Податку платив 24 крб. 35 коп. Вороже ставиться до міроприємств Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ГРЕТЧЕНКО Іван Лук'янів, с. Суботів, Чигиринський район, куркуль, експертник, склад сім'ї – 6 осіб, має 12,55 десятини землі, 2 коней, 2 корови, 2 свині, 43 вулики. Перекупщик зернохліба. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

КОЦУРЕНКО Андрій Іванів, с. Суботів, Чигиринський район, куркуль, експертник, склад сім'ї – 4 особи, має 1,9 десятини землі, вітряк, коня. Податку платить 31 крб. 60 коп. Вороже ставиться до міроприємств Радвлади.

ТЮТЮНИК Лука Степанів, с. Суботів, Чигиринський район, куркуль, експертник, склад сім'ї – 6 осіб, має 4 десятини землі, сви-

ню, вітряк. Податку платить 102 крб. 83 коп.

ШУТЬ Фадей Степанів, с. Суботів, Чигиринський район, куркуль, експертник, склад сім'ї – 9 осіб, має 4 десятини землі, коня, свиню, має власне виробництво. Податку платить 127 крб.

ПАСІЧНИК Дмитро Титів, с. Суботів, Чигиринський район, куркуль, експертник, склад сім'ї – 6 осіб, має 4,6 десятини землі, половину молотарки та двигуна, 3 коней, свиню. Податку платить 35 крб.

ГРЕТЧЕНКО Олександр Іванович, с. Суботів, Чигиринський район, куркуль, експертник, склад сім'ї – 6 осіб. Податку платить 245 крб. Вороже ставиться до міроприємств Радвлади.

ГРЕТЧЕНКО Кирило Іванів, с. Суботів, Чигиринський район, куркуль, експертник, склад сім'ї – 4 особи. Податку платить 245 крб. Вороже ставиться до міроприємств Радвлади.

ГУДЗЕНКО Денис Грицьків, с. Янич, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 5 осіб, має 6 десятин землі, коня, телицю, 2 вівці, агітує проти міроприємств Радвлади.

ЛЕЩИНА Юхим Грапів, с. Янич, Чигиринський район, куркуль, колишній поліцай, склад сім'ї – 3 особи, має 4,28 десятини землі, коня, перекупщик зернохліба. Вороже ставиться до Радвлади.

ГНЕНИЙ Корній Мехтодійович, с. Янич, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 5 осіб, має 5 десятин землі, коня, корову, теля, свиню. Вороже виступає проти міроприємсв Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ПУСТОВИЙ Петро Василів, с. Янич, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 2 особи, має 3,5 десятини землі, вітряк, коня, свиню. Вороже ставиться до міроприємств Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ПШЕЧЕНКО Оникій Пилипів, с. Янич, Чигиринський район, куркуль, колишній стражник, склад сім'ї – 5 осіб, має 4,16 десятини землі, коня, корову, теля, 2 свині. Вороже ставиться до міроприємств Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ГАМА Іван Грицьків, с. Янич, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 6 осіб, має 4,5 десятини землі, 2 коней, 5 овець, 4 свиней, займається виробництвом драбин. Вороже ставиться до міропиємств Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

РЯСИК Грицько Дмитрів, с. Янич, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 2 особи, має 6,63 десятини землі, коня, півві-

тряка, кінну молотарку. Вороже ставиться до міроприємств Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

НЕКРАСА Антін Микитович, с. Калантаїв, Чигиринський район, куркуль, експертник, склад сім'ї – 8 осіб, має 8,25 десятини землі, вітряк, 2 коней, корову, телицю, 4 овець, 2 свині. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

МОТРЕНКО Андріян Кирилович, с. Кожарки, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 5 осіб, має 6,64 десятини землі, коня, корову, телицю, теля, 2 свині, знімались земельні лишки. Відверто виступав проти Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

КОЛЕСНИК Опанас Пилипів, с. Кожарки, Чигиринський район, куркуль, колишній жандарм, склад сім'ї – 7 осіб, має 7 десятин землі, 2 воли, корову, 2 телят, 2 свині. Податку платить 77 крб. Позбавлений виборчих прав. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ПОСТРИГАНЬ Олимпій Денисович, с. Кожарки, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 3 особи, має 5,5 десятини землі, 2 корови, 3 телиці, 1 свиню, знімались земельні лишки. Позбавлений виборчих прав. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ЗАРУДНИЙ Нил Трохимів, с. Кожарки, Чигиринський район, куркуль, дяк, склад сім'ї – 3 особи. Агітує проти міроприємств Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ПОСТРИГАНЬ Опанас Демидів, с. Кожарки, Чигиринський район, куркуль, експертник, склад сім'ї – 4 особи, має 3,6 десятини землі, півмолотарки з механічним двигуном, вітряк, корову, 2 свині. Використовує найману працю. Позбавлений виборчих прав. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ШКАРБУТА Тихін Грицьків, с. Кожарки, Чигиринський район, куркуль, баришник, склад сім'ї – 3 особи, має 3,5 десятини землі, коня, знімались земельні лишки. Позбавлений виборчих прав. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

КРУТЬКО Митрохван Іванів, с. Кожарки, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 5 осіб, має 7 десятин землі, 2 воли, корову, телицю, свиню, знімались земельні лишки. Агітує через релігійну

громаду проти колективізації. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ПРОЦЕНКО Семен Грицьків, с. Кожарки, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 3 особи, має 5,4 десятини землі, 2 корови, 2 телиці, 2 свині, знімались земельні лишки. Брав участь в банді Мамая. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

КРУТЬКО Іван Грицьків, с. Кожарки, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 10 осіб, має 9,6 десятин землі, 2 волів, 2 корови, 2 телиці, 1 свиню, 4 овець. Зривав засипку в гамазеї (громадського зерна). Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ПОСТРИГАНЬ Хведір Мартинович, с. Кожарки, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 6 осіб, має 5,5 десятини землі, 2 воли, корову, 2 телиці. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

КАПШИТАРЬ Оверко Кирилів, с. Кожарки, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 9 осіб, має 9 десятин землі, 2 коней, корову, теля, 6 овець, 2 свині. Чинив відвертий опір проти хлібозаготівлі. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

МОТРЕНКО Олекса Кузьмович, с. Кожарки, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 4 особи, має 4,5 десятини землі, півмолотарки з механічним двигуном, корову, 2 телиці. Агітував проти колективізації. Позбавлений виборчих прав. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ТИМОШЕНКО Хведір Грицьків, с. Кожарки, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 6 осіб, знімались земельні лишки. Вороже ставиться до міроприємств Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ЛИСЕНКО Самійло Лавронів, с. Кожарки, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 5 осіб,має 8 десятин землі, 2 корови. Позбавлений виборчих прав за перепродаж хліба. Агітував проти колективізації. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ГАЛАГАН Терешко Михайлів, с. Кожарки, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 5 осіб. Позбавлений виборчих прав як перекупщик зернохліба. Вороже ставиться до міроприємств Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрви-

конкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ДМИТРЕНКО Михайло Ярохвеїв, с. Кожарки, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 4 особи, мав 28 десятин землі, зніма-лись земельні лишки. Має коня, 2 корови, теля. Син брав участь у контрреволюційних виступах. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ЛАБУНЬКО Грицько Трохимів, с. Кожарки, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 3 особи, має 6,5 десятини землі, вітряк, коня, корову, свиню, 2 овець. Агітував прати колективізації. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ГОЛОВКО Василь Андрійович, с. Кожарки, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 4 особи, має 5,75 десятини землі, коня, корову, теля, свиню. Вороже ставиться до Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ЮРЧЕНКО Микита Хомів, с. Розсошинці, Чигиринський район, куркуль, експертник, склад сім'ї – 6 осіб, має 5,2 десятини землі, вітряк, коня, 2 корови, 2 телиці, знімались земельні лишки. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ЮРЧЕНКО Гаврило Г., с. Розсошинці, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 2 особи, має 2,3 десятини землі, коня, корову, теля, знімались земельні лишки. Вороже ставиться до колективізації. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ЮРЧЕНКО Хведір Гараськів, с. Розсошинці, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 2 особи, має 2 десятини землі, 2 корови, 2 телиці, 17 вуликів, знімались земельні лишки. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ГУБЕНКО Мартин Миколаїв, с. Розсошинці, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 4 особи, мав 23 десятини землі, зараз має 5 десятин, коня, корову, свиню, 4 вівці. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ЮРЧЕНКО Савка Я., с. Розсошинці, Чигиринський район, куркуль, склад сім'ї – 7 осіб, мав 30 десятин землі, зараз має 5,6 десятини, 3 корови, 2 телиці, 2 телят, 7 овець, свиню. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ВОЛОВЕНКО Грицько Стратіїв, с. Бужин, куркуль, царський сексот, склад сім'ї – 4 особи, має 3,75 десятини землі, 2 волів, 9 овець,

2 свині, знімались земельні лишки. Переховував бандитів. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

БУДАРНИЙ Прокіп Петрів, с. Бужин, куркуль, експертник, склад сім'ї – 6 осіб, має 4,7 десятини землі, коня, корову, теля, 5 овець, свиню. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

БОЛЬБОТ Артем Степанів, с. Бужин, куркуль, експертник, склад сім'ї – 4 особи, має 4 десятини землі, коня, корову, 2 телиці, свиню, знімались земельні лишки. Баришник скоту. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ЮЩЕНКО Юхим Пилипів, с. Бужин, куркуль, склад сім'ї – 9 осіб, має 3,4 десятини землі, півпорому, коня, корову, теля, 5 овець, 2 свині. Риболов. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ПЛЕТІНЬ Іван Грицьків, с. Тарасівка, куркуль, склад сім'ї – 5 осіб, має 4,5 десятини землі, молотарку, 2 коней, корову, телицю, 17 овець, 2 свині, 9 вуликів. Перекупщик зернохліба. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

КУКСЕНКО Тиміш Степанів, с. Тарасівка, куркуль, склад сім'ї – 7 осіб, має 6,75 десятини землі, вітряк, коня, лоша, телицю, 3 вівці, 2 свині, знімались земельні лишки. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

НЕКОПАНЕНКО Акакій Карпович, с. Тарасівка, куркуль, склад сім'ї – 4 особи, має 2,7 десятини землі, коня, 2 волів, корову, теля, свиню, 7 овець. Позбавлений виборчих прав як колишній крамар та за нездачу хлібних лишків. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

КОРОБКА Ялисей Ониськович, с. Тарасівка, куркуль, склад сім'ї – 4 особи, мав земельні лишки, зараз має 5 десятин землі, половину вовнодерки, 2 коней, корову, теля, свиню. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

МАМАЛИСЬКИЙ Хтодось Хведорович, с. Тарасівка, куркуль, склад сім'ї – 7 осіб, мав 25 десятин землі, зараз має 7 дестин, 2 волів, 2 корови, 2 свині, 2 телиці, 6 овець. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

СЛІПЧЕНКО Іван Мусіїв, с. Тарасівка, куркуль, експертник, склад сім'ї – 6 осіб, має 3 десяти-

ни землі, сукновальню, 2 коней, корову, телицю, 6 овець, свиню. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ТАРАНІВ Грицько Захарків, с. Адамівка, куркуль, склад сім'ї – 1 особа, мав земельні лишки, зараз має 7 десятин землі. Платить податок у розмірі 162 крб. Колишній урядник, денікінець. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ГНЕНИЙ Павло Василів, с. Адамівка, куркуль, бандит, убивав бідняків. Знімались земельні лишки. Вороже ставиться до Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ТИЩЕНКО Степан Іванів, с. Адамівка, куркуль, склад сім'ї – 3 особи. Мав земельні лишки, користувався найманою працею, зараз має 3,5 десятини землі, 45 вуликів. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

КУРІЛОВИЧ Олександр Іванович, с. Адамівка, куркуль, склад сім'ї – 1 особа, мав 40 десятин землі. Вороже ставиться до Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ПРЕДВІЧНИЙ Іван Сергіїв, с. Адамівка, куркуль, склад сім'ї – 3 особи, має 4,5 десятини землі, вітряк, корову, телицю. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ЛЕГА Василь Іванович, с. Адамівка, куркуль, склад сім'ї – 7 осіб, має 9 десятин землі, коня, корову, теля, 3 овець. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ПРИХІДЬКО Олекса Михайлович, с. Адамівка, куркуль, склад сім'ї – 5 осіб, має 6,65 десятини землі, коня, корову, теля. Займається виробництвом черепиці. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ПШЕНИШНИЙ Сергій Овсіїв, с. Адамівка, куркуль, склад сім'ї – 2 особи, мав земельні лишки, зараз має 5 десятин землі, 2 корови, теля, свиню, 20 вуликів. Видавав денікінцям бідняків-активістів. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ХОМЕНКО Кузьма Петрів, с. Адамівка, куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Вороже ставився до мігроп-риємств Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня

1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ТУРИК Хтодось Мусіїв, с. Адамівка, куркуль, склад сім'ї – 5 осіб, має 6,5 десятин землі, олійницю, просорушку, коня, корову, 12 овець, 3 свиней. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ПРОЦЕНКО Олена Харитонівна, с. Адамівка, куркулька, склад сім'ї – 7 осіб, має 9 десятин землі, вітряк, 2 коней, корову, 4 вівці, 3 свині. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

МАГДА Макар Іванів, с. Адамівка, куркуль, склад сім'ї – 4 особи, має 5,5 десятини землі, вітряк, 2 корови, 3 телиці, свиню. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ПРОЦЕНКО Андрій Хведорів, с. Адамівка, куркуль, склад сім'ї – 3 особи, має 4,5 десятини землі, піввітряка, коня, корову, теля, свиню. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

КРИВЕНКО Гнат Каленників, с. Адамівка, куркуль, склад сім'ї – 6 осіб. Вороже ставиться до міроприємств Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ПШЕНИШНА Ярина Тихонова, с. Адамівка, куркулька, склад сім'ї – 4 особи, має 8,5 десятини землі, коня, корову, свиню. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ПРИХІДЬКО Сергій Кирилів, с. Адамівка, куркуль, склад сім'ї – 4 особи. Вороже ставиться до міроприємств Радвлади. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ТУРИК Конон Нечипорів, с. Адамівка, куркуль, склад сім'ї – 2 особи, має 4 десятини землі, вітряк, корову, 32 вулики, свиню. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ПШЕНИШНИЙ Іван Савич, с. Адамівка, куркуль, склад сім'ї – 6 осіб, має 5 десятин землі, половину молотарки, 1/3 олійниці, корову, 2 телиці, 2 свині. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль III категорії.

ТИЩЕНКО Панько Пилипів, с. Адамівка, куркуль, склад сім'ї – 4 особи, має 4 десятини землі, 2/3 вітряка, коня, корову, 2 телиці, 5 овець, 2 свині, 8 вуликів. Виселений за постановою президії Шевченків-

ського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль ІІІ категорії.

ГНЕНИЙ Микита Харитонів, с. Адамівка, куркуль, склад сім'ї – 4 особи, має 3,75 десятини землі, олійницю, коня, корову, 4 овець, 2 свині. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль ІІІ категорії.

СНІЖКО Микола Семенів, с. Чигирин (нині м. Чигирин), куркуль, склад сім'ї – 4 особи, мав парового млина, олійницю. Розкуркулений. Виселений за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркуль ІІІ категорії.

ДИМНИЧ-ЗАВГОРОДНЯ Христя, с. Чигирин (нині м. Чигирин), куркулька, склад сім'ї – 1 особа. Дружина колишнього волосного писаря. Виселена за постановою президії Шевченківського окрвиконкому від 24 березня 1930 р. за межі сіл Чигиринського району як куркулька ІІІ категорії.

ТУРИК Мойсей Григорович, 45 років, с. Рацево, Чигиринського району, Шевченківської округи, укр., м/г, хлібороб, безпартійний. Заарештований за ст. 54-10 УК УРСР. Постановою ОН при колегії ДПУ УРСР від 17.02.1930 р. заслано на 3 роки заслання на Північ. Реабілітований у вересні 1991 р. прокуратурою Черкаської обл.

ДАЧО, ф., Р.-5625, оп.1, спр. 4060.

ЛЕБЕДЕНКО Григорій Денисович, 1874 р. н., с. Рацево, Чигиринського району, укр., м/г, б/п, хлібороб. Заарештований за ст. 54-10 КК УРСР. Постановою ОН при колегії ДПУ УРСР від 17.02.1930 р. слідча справа припинена, з-під варти звільнено .

ДАЧО, ф. Р.-5625, оп.1, спр.4060.

ВОЛЬВАЧ Микола Наумович, 1902 р. н., с. Лукашівка, Чорнобаївського району, укр., м/г, колгоспник, б/п. Заарештований 24.08.1932 р. за ст. 54-10 КК УРСР. Постановою Трійки при КОУ НКВС УРСР від 04.09.1937 р. приречений до розстрілу. Розстріляний 16.09.1937 р.

Реабілітований 04.03.1961 р. постановою президії Черкаського обласного суду.

ДАЧО, ф. Р.-5625, оп.1, спр. 3472.

БОРЩ Юрій Степанович, 1890 р. н., с. Степанці, Канівського району, укр, хлібороб. Заарештований 29.01.1930 р. Шевченківським окрвідділом ДПУ за ст. 54-10 КК УРСР. 20.02.1930 р. ОН при колегії ДПУ УРСР заслала на 3 роки в концтабір.

Реабілітований 29.06.1989 р. Черкаською обласною прокуратурою.

ДАЧО, ф. Р.-5625, оп.1, спр. 5198.

БОБИР Яким Семенович, 1881 р. н., с. Степанці, Канівського району, укр., м/г, хлібороб, б/п, куркуль. Заарештований 11.04.1931 р. за ст. 54-10 КК УРСР. ОН при КОУ НКВС заслала на 8 років за межі України на Північ.

Даних про реабілітацію немає.

ДАЧО, ф. Р.- 5625, оп.1, спр.77.

БІЛИК Ілько Митрофанович, 1892 р. н., с. Плешкані, Черкаського району, укр., м/г, колгоспник, б/п. Заарештований 23.05.1938 р. Звинувачується за ст. ст. 54-2, 54-

11 КК УРСР. ОН при НКВС СРСР 05.10.1938 р. постановила засудити на 8 років виправно-трудових таборів.

Реабілітований 19.07.1960 р. постановою президії Черкаського обласного суду.

ДАЧО, ф. Р.- 5625, оп. 1, спр. 3268.

ГАРМАШ Семен Данилович, 1876 р. н., с. В. Бурімка, Чорнобаївського району, укр., м/г., хлібороб, б/п. Заарештований 18.10.1929 р. по ст. 54-10 КК УРСР. Постановою Трійки при колегії ДПУ УРСР від 06.02.1930 р. ув'язнений на 10 років ВТТ.

Реабілітований 04.01.1961 р. постановою президії Черкаського облсуду.

ДАЧО, ф. Р.- 5625, оп.1, спр. 3458.

ГУДИН Василь Іванович, 1901 р.н., с. Богодухівка, Чорнобаївського району, укр., м/г, куркуль, колгоспник, б/п.

Заарештований 05.02.1938 р. за ст. ст. 54-10, 54-11 КК УРСР. Постановою Трійки УНКВС Полтавської обл. від 27.03. 1938р. приречений зо розстрілу. Вирок виконаний 07.06.1938 р.

Реабілітований 15.09. 1962 р. поставною президії Черкаського облсуду.

ДАЧО, ф. Р.- 5625, оп.1, спр.4073.

Довідки
про осіб, що належать до виселення, які мешкають у Чорнобаївському районі.

Список складений 22.02.1929 року для оформлення справ на виселення за межі колишніх своїх маєтків.

с. Богодухівка, Чорнобаївський район

Горбач Степан, селянин, землі мав 170 десятин, найманих робітників – 20-25 осіб, виділено 9,5 десятини землі. Не висланий через те, що земля придбана через земельний банк. Активно боровся проти Радянської влади.

с. Богодухівка, Чорнобаївський район

Горбач Федір, селянин, землі мав 170 десятин, найманих робітників – 20-25 осіб, виділено 6,5 десятини землі. Не висланий через те, що земля придбана через земельний банк. Активно боровся проти Радянської влади.

с. Богодухівка, Чорнобаївський район

Водяник Іван М., селянин, землі мав 110 десятин, найманих робітників – 20-25 осіб, виділено 9,45 десятини землі, проживає на території колишнього маєтку. Земля придбана через земельний банк. Активно боровся проти Радянської влади, керував карними загонами.

с. Богодухівка, Чорнобаївський район

Шишко Григорій, селянин, землі мав 120 десятин, найманих робітників – 20 осіб, виділено 11,1 десятини землі, проживає в маєтку, займається сільським господарством. Земля придбана через земельний банк. Боровся проти Радянської влади, керував карними загонами.

с. Богодухівка, Чорнобаївський район

Грищенко Іван, селянин, землі мав 80 десятин, найманих робітників – 10 осіб, виділено 4,5 десятини землі, проживає в маєтку, займається сільським господарством. Боровся проти Радянської влади.

с. Богодухівка, Чорнобаївський район

Горбач Іван Ф., син поміщика, землі мав 180 десятин, виділено 1,9 десятини землі, проживає в маєтку, займається сільським господарством. Боровся проти Радянської влади, керував загонами.

с. Богодухівка, Чорнобаївський район

Батраков Панас, дворянин, землі мав 400 десятин, виділено 4,5 десятини землі, проживає в маєтку. Сини перейшли в каральні загони.

Красенівська сільська рада, Чорнобаївський район

Грищенко Яків Карпович, селянин, землі мав до 100 десятин, виділено 6,5 десятини землі, проживає в маєтку. Активно боровся проти Радянської влади.

с. Малі Канівці, Чорнобаївський район

Березняк Максим Леонтійович, селянин, землі мав до 60 десятин, виділено 12 десятин землі, проживає в маєтку, займається сільським господарством. Активно боровся проти Радянської влади.

с. Малі Канівці, Чорнобаївський район

Синеок Антін Федорович, селянин, землі мав до 60 десятин, виділено 3 десятини землі, проживає в маєтку. Батько дворянин. Активно боровся проти Радянської влади.

Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район

Косенко Тихін Макарович, селянин, землі мав 110 десятин, виділено 8 десятин землі, проживає в маєтку. Піднімалось клопотання про виселення, але земля придбана через земельний банк. Активно боровся проти Радянської влади.

Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район

Сергієнко Лазарь, селянин, землі мав до 80 десятин, виділено 5 десятин землі, проживає в маєтку. Піднімалось клопотання про виселення, але земля придбана через земельний банк. Активно боровся проти Радянської влади.

Хрестителівська сільська рада, Чорнобаївський район

Нестеровський Микола Філатович, піп, землі мав 30 десятин, виділено 1 десятину землі, проживає в маєтку. Піднімалось клопотання про виселення, але земля придбана через земельний банк. Активно боровся проти Радянської влади.

с. Мар'янівка, Чорнобаївський район

Зінченко Марфа Кирилівна, селянка, землі мала 110 десятин, виділено 5,5 десятини землі, проживає в маєтку, займається сільським господарством.

Новоселівська сільська рада (за документами 1929 року), Чорнобаївський район

Іваріжний Омелько Тимофійович, землі мав 60 десятин, найманих робітників – 4 особи, виділено 10 десятин землі, проживає в маєтку.

Новоселівська сільська рада (за документами 1929 року), Чорнобаївський район

Радченко Юхим Іванович, колишній чиновник, землі мав 50 десятин, виділено 11 десятин землі, проживає в маєтку. Піднімалось питання, що він проживає як нетрудовий елемент.

Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район

Кашкалда (Качкалда) Дем'ян, діти – Андрій, Грицько, Іван. Селянин, землі мав 250 десятин, постійних робітників – 10 осіб, сезонних – 30

осіб. Виділено 7,5 десятини землі, проживає в маєтку, займається сільським господарством.

Лукашівська сільська рада, Чорнобаївський район

Шульга Марко Іванович, Шульга Юхим Іванович, селяни, землі мали до 120 десятин, постійних робітників – 3 особи, сезонних – 20 осіб. Виділено 7,5 десятини землі, проживають в маєтку, займаються сільським господарством.

С-Приліпська сільська рада, Чорнобаївський район

Терещенко Іван Михайлович, колишній поміщик, землі мав 61 десятину, постійних робітників – 8 осіб. Виділено 5,5 десятини землі, проживає в маєтку. Питання для оформлення справи на виселення за межі маєтку не піднімалось через малоземелля.

Довідка
про осіб, які мали виселитися за межі своїх сіл

Сінкевич Петро Мокійович, с. Пляківка, Кам'янський район, 2 особи, 1,74 десятини, в с. Косари.

Ноздренко Кость Мусійович, с. Баландине, 2 особи, 3,48 десятини, в с. Косари.

Чумаченко Петро Мусійович, с. Тимошівка, 6 осіб, 3,85 десятини, в с. Косари.

Висоцький Петро Іванович, с. Юрчиха, 5 осіб, 3,14 десятини, в с. Завадівка.

Возний Варивон Іванович, ч. Ямки, 5 осіб, 3,85 десятини, в с. Завадівка.

Чередник Михайло Дмитрович, с. Тимошівка, 6 осіб, 3,85 десятини, в с. Завадівка.

Мордюшенко Лазар Іванович, с. Тимошівка, 6 осіб, 3,85 десятини, в с. Завадівка.

Підгорний Федір Михайлович, с. Катеринівка, 6 осіб, 3,85 десятини, в с. Завадівка.

Пономаренко Мусій Олексійович, с. Лузанівка, 2 особи, 1,74 десятини, в с. Завадівка.

Діхтяренко Олександр Якович, с. Баландине, І ч., 4 особи, 3,48 десятини, в с. Завадівка.

Лисенко Павло Васильович, м. Кам'янка, ІІ ч., 4 особи, 3,48 десятини, в с. Завадівка.

Пуценко Федора Микитівна, с. Коханівка, 5 осіб, 3,85 десятини, в с. Завадівка.

Герасименко Антон Дем'янович, с. Катеринівка, 2 особи, 1,74 десятини, в с. Завадівка.

Босий Антін Дем'янович, с. Михайлівка, 5 осіб, 3,85 десятини, в с. Завадівка.

Дзима Хівря Капрівна, м. Кам'янка, ІІ ч., 4 особи, 3.48 десятини, в с. Завадівка.

Кучеренко Олександр Іванович, с. Баландине, ІІ ч., 2 особи, 1,74 десятини, в с. Завадівка.

Шаповал Федот Назарович, с. Лебедівка, 1 особа, 0,87 десятини, в с. Завадівка.
Магльована Марина Карпівна, с. Юрчиха, 2 особи, 1,74 десятини, в с. Михайлівка.
Навожко Михайло Романович, с. Катеринівка, 10 осіб, 3.85 десятини, в с. Михайлівка.
Чередник Василь Степанович, с. Телепине, 5 осіб, 3,85 десятини в с. Телепине.
Шамрай Грицько Дмитрович, с. Жаботин, 3 особи, 2,61 десятини.
Кас'ян Мокій Явтухович, с. Баландине, 6 осіб, 3,85 десятини.
Рахуба Микита Григорович, с. Коханівка, 6 осіб, 3,85 десятини.
Почка Дмитро Якович, с. Жаботин, 5 осіб, 3,85 десятини.
Шевченко Федір Семенович, с. Лузанівка, 4 особи, 3,48 десятини.
Мостовий Тиміш Васильович, с. Баландине, I ч., 7 осіб, 3,85 десятини.
Рахуба Степанида, с. Коханівка, 2 особи, 1,74 десятини.
Шевченко Іван Іванович, с. Катеринівка, 7 осіб, 3,85 десятини.
Пухир Петро Петрович, с. Телепине, 5 осіб, 3,85 десятини.
Ноздренко Іван Кирилович, с. Баландине, II ч., 3 особи, 2,61 десятини.
Підгорний Яків Степанович, с. Катеринівка, 9 осіб, 3,85 десятини.
Буханець Пилип Максимович, с. Райгород, 3 особи, 2,61 десятини.
Кармалюк Олекса Ничипорович, с. Олянине, 4 особи, 3,48 десятини.
Терещенко Кирило Іванович, с. Бондурівка, 7 осіб, 3,85 десятини.
Руденко Марко Федосійович, с. Красносілля, 2 особи, 1,74 десятини.
Швець Самсон Пилипович, с. Ребедайлівка, 9 осіб, 3,85 десятини, в с. Михайлівка.

Довідка
про куркулів, що підлягають виселенню по III категорії в межах району, ухвалена на Позачерговому засіданні Президії Златопільського (нині Новомиргородський) району РВК 20 березня 1930 року.

Підгорний Платон Сидорович, с. Пастирське, Смілянський район.
Лавриненко Платон Гнатович, с. Пастирське, Смілянський район.
Осипенко Максим Іванович, с. Пастирське, Смілянський район.
Бойко Михайло Миколайович, с. Пастирське, Смілянський район.
Піддубний Михайло Мусійович, с. Оситняжка, Новомирогородський район.
Плисюк Олекса Григорович, с. Оситняжка, Новомирогородський район.
Махиня Ялисей Якович, с. Оситняжка, Новомирогородський район.
Котляренко Макар Іванович, с. Оситняжка, Новомирогородський район.
Кваша Павло Олексійович, с. Писарівка, Новомиргородський район.
Лисенко Олекса Кирилович, с. Рементарівка, Смілянський район.
Лиходія Марфа, с. Кам'януватка, Шполянський район.
Макоїд Герман Павлович, с. Кам'януватка, Шполянський район.
Ткаченко Дмитро Степанович, с. Кам'януватка, Шполянський район.
Став'янко Терешко Миронович, с. Розлива, Новомирогородський район.
Смик Кіндій Петрович, с. Тишківка, Доброприличківський район, Кіровоградська область.
Гаман Федот Юхимович, с. Тишківка, Добровеличківський район, Кіровоградська область.

Цвинтарний Аввакул Пантелійович, с. Виноздрадівка, Компаніївський район, Кіровоградська область.
Поліщук Омелько Миколайович, с. Буда-Макіївка, Смілянський район.
Нестеренко Онисько Михайлович, с. Буда-Макіївка, Смілянський район.
Музиченко Йосип Кузьмович, с. Буда-Макіївка, Смілянський район.
Мірошник Ілько Степанович, с. Журавка, Новомирогородський район.
Сташенко Яків Корнійович, с. Журавка, Новомирогородський район.
Присяжний Тиміш Пилипович, с. Журавка, Новомирогородський район.
Вайвала Мартин Кіндратович, с. Журавка, Новомирогородський район.
Краснощок Панас Филонович, с. Межигірка, Шполянський район.
Щербина Степан Ничипорович, с. Турія, Новомирогородський район.
Білоус Терешко Юхимович, с. Турія, Новомирогородський район.
Микитенко Олекса Пилипович, с. Турія, Новомирогородський район.
Свистун Каленик Олексійович, с. Маслове, Шполянський район.
Ткач Степан Михайлович, с. Маслове, Шполянський район.
Зеленюк Гаврило Кіндратович, с. Маслове, Шполянський район.
Свистун Мефодій Харитонович, с. Маслове, Шполянський район.
Турдук Мусій Маркович, с. Маслове, Шполянський район.
Головко Василь Михайлович, с. Маслове, Шполянський район.
Приходько Оноприй Петрович, с. Нечаєве, Шполянський район.
Мороз Федір Андрійрвич, с. Нечаєве, Шполянський район.
Мартиненко Петро Панасович, с. Нечаєве, Шполянський район.
Колос Олександр Андрійович, с. Нечаєве, Шполянський район.
Корч Дмитро Васильович, с. Нечаєве, Шполянський район.
Коваль Матвій Федорович, с. Лип’янка, Шполянський район.
Теличко Яків Андрійович, с. Лип’янка, Шполянський район.
Баглюк Данило Васильвич, с. Лип’янка, Шполянський район.
Давиденко Іван Назарович, с. Лип’янка, Шполянський район.
Список куркулів, що підлягають виселенню по ІІІ категорії за межі району.
Захарченко Олександр Федорович, с. Пастирське, Смілянський район.
Колесниченко Максим Дмитрович, с. Пастирське, Смілянський район.
Кирнос Прохір Антонович, с. Пастирське, Смілянський район.
Костенко Іван Дмитрович, с. Пастирське, Смілянський район.
Бриленко Денис Федорович, с. Пастирське, Смілянський район.
Кравченко Прокіп Кіндратович, с. Оситняжка, Новомиргородський район.
Іщенко Антон Панкратович, с. Оситняжка, Новомиргородський район.
Гетьман Гаврило Іванович, с. Оситняжка, Новомиргородський район.
Очеретяний Іван Антонович, с. Оситняжка, Новомиргородський район.
Залізняк Михайло Дорофейович, с. Оситняжка, Новомиргородський район.
Дяченко Пилип Іванович, с. Писарівка, Новомиргородський район.
Шевченко Іван Антонович, с. Писарівка, Новомиргородський район.
Бабан Петро Савович, с. Писарівка, Новомиргородський район.
Ткаченко Юхим Степанович, с. Василівка, Бобринецький район, Кіровоградська область.
Притула Кирило Олексійович, с. Василівка, Бобринецький район, Кіровоградська область.
Мирошниченко Денис, с. Василівка, Бобринецький район, Кіровоградська область.
Віньковський Лаврон Михайлович, с. Тишківка, Доброничківський район.

Тонконоженко Фока Петрович, с. Капітанівка, Новомиргородський район.
Горчаренко Ларіон Пилипович, с. Капітанівка, Новомиргородський район.
Музиченко Мефодій Кузьмович, с. Буда-Макіївка, Смілянський район.
Музиченко Андрій Кузьмович, с. Буда-Макіївка, Смілянський район.
Лимар Зінько Феофанович, с. Журавка, Новомирогодський район.
Лимар Петро Митрофанович, с. Журавка, Новомирогодський район.
Ткаченко Мина Іванович, с. Журавка, Новомирогодський район.
Білоус Грицько Тимофійович, с. Журавка, Новомирогодський район.
Макодзей Тетяна Левківна, с. Журавка, Новомирогодський район.
Присяжний Кость Олександрович, с. Журавка, Новомирогодський район.
Коваль Петро Іванович, с. Журавка, Новомирогодський район.
Мороз Корній Юхимович, с. Журавка, Новомирогодський район.
Глущенко Данило Кирилович, с. Журавка, Новомирогодський район.
Колісник Микита Григорович, с. Межигірка, Шполянський район.
Лисий Грицько Данилович, с. Межигірка, Шполянський район.
Микитенко Гаврило Пилипович, с. Турія, Новомиргородський район.
Голоцван Олекса Порфирович, с. Турія, Новомиргородський район.
Бичохвіст Михей Григорович, с. Турія, Новомиргородський район.
Мощенко Ювмен Степанович, с. Турія, Новомиргородський район.
Мощенко Харитон Степанович, с. Турія, Новомиргородський район.
Уманець Марина Тихонівна, с. Турія, Новомиргородський район.
Жижка Андрій Якович, с. Турія, Новомиргородський район.
Котляр Устим Артемович, с. Турія, Новомиргородський район.
Орел Василь Карпович, с. Турія, Новомиргородський район.
Сергата Оляна Михайлівна, с. Турія, Новомиргородський район.
Круподера Самійло Савович, с. Турія, Новомиргородський район.
Кармазин Павло Семенович, с. Турія, Новомиргородський район.
Пир'ян Палажка Павлівна, с. Андріївка, Добровеличківський район.
Грабовий Кость Іванович, с. Андріївка, Добровеличківський район.
Грабовий Іван Степанович, с. Андріївка, Добровеличківський район.
Пастернак Михайло Федотович, с. Андріївка, Добровеличківський район.
Пастернак Іван Федотович, с. Андріївка, Добровеличківський район.
Мороз Степан Якович, м. Златопіль, Новомиргородський район.
Ятел Семен Григорович, м. Златопіль, Новомиргородський район.
Галушка Дмитрович Хомович, м. Златопіль, Новомиргородський район.
Ятел Аврам Кіндратович, с. Листопадове, Новомиргородський район.
Козяр Петро Ількович, с. Листопадове, Новомиргородський район.
Козяр Олекса Ількович, с. Листопадове, Новомиргородський район.
Клименко Кіндрат Каленикович, с. Листопадове, Новомиргородський район.
Мартинюк Юхим Кирилович, с. Листопадове, Новомиргородський район.
Клименко Тихон Андрійович, с. Листопадове, Новомиргородський район.
Тищенко Василь Аврамович, с. Рубаний Міст, Новомиргородський район.
Стовповий Свирид Іванович, с. Рубаний Міст, Новомиргородський район.
Тищенко Архип Григорович, с. Рубаний Міст, Новомиргородський район.
Бабенко Іван Оврамович, с. Рубаний Міст, Новомиргородський район.
Мазуренко Йосип Юхимович, с. Ямпіль, Катеринопільський район.
Шептицький Василь Хведорович, с. Ямпіль, Катеринопільський район.
Майтала Антон Савович, х. Буда-Лебедин, Шполянський район.
Ткач Степан Петрович, с. Маслове, Шполянський район.

Туник Федір Федотович, с. Маслове, Шполянський район.
Поліщук Михайло Пилипович, с. Маслове, Шполянський район.
Суржок Кіндрат Іванович, с. Маслове, Шполянський район.
Лисенко Устим Тимофійович, с. Маслове, Шполянський район.
Рябошапка Петро Федорович, с. Маслове, Шполянський район.
Лисенко Йосип Вікторович, с. Маслове, Шполянський район.
Ткач Михайло Петрович, с. Маслове, Шполянський район.
Туник Олекса Федотович, с. Маслове, Шполянський район.
Мороз Максим Матвійович, с. Нечаєве, Шполянський район.
Балагула Петро Дем'янович, с. Нечаєве, Шполянський район.
Литвин Савка Опанасович, с. Нечаєве, Шполянський район.
Мартиненко Самійло Панасович, с. Нечаєве, Шполянський район.
Мороз Семен Якович, с. Нечаєве, Шполянський район.
Гонтаренко Кость Іванович, с. Нечаєве, Шполянський район.
Криворучко Филимон Артемович, с. Лип'янка, Шполянський район.
Зозуля Степан Йосипович, с. Лип'янка, Шполянський район.
Мандебура Євмен Михайлович, с. Лип'янка, Шполянський район.
Заєць Олексій Омелянович, с. Лип'янка, Шполянський район.
Швець Фока Мехтодійович, с. Лип'янка, Шполянський район.
Короcташ Грицько Кузьмович, с. Лип'янка, Шполянський район.
Гнида Трохим Супрунович, с. Буда-Макіївка, Смілянський район.

Довідка
про переведених з II категорії на III
(були затверджені Шевченківським ОВК).

Снісар Андрій Аврамович, с. Турія, Новомиргородський район.
Голоцван Олекса Михайлович, с. Турія, Новомиргородський район.
Ворона Олекса Володимирович, с. Турія, Новомиргородський район.
Криворучко Кость Михайлович, с. Лип'янка, Шполянський район.
Владика Онисько Михайлович, с. Лип'янка, Шполянський район.
Гладишка Семен Микитович, с. Лип'янка, Шполянський район.
Теличко Сільвестр Андрійович, с. Лип'янка, Шполянський район.
Каретнюк Павло Андрійович, с. Нечаєве, Шполянський район.
Ткалич Іван Сидорович, с. Нечаєве, Шполянський район.
Хлівний Хома Артемович, с. Нечаєве, Шполянський район.
Мартиненко Микита Ничипорович, с. Нечаєве, Шполянський район.
Хлівний Гордій Михайлович, с. Нечаєве, Шполянський район.
Хлівний Іван Михайлович, с. Нечаєве, Шполянський район.
Зеленюк Віктор Пилипович, с. Маслове, Шполянський район.
Лисенко Грицько Ілліч, с. Маслове, Шполянський район.
Лисенко Онисько Григорович, с. Маслове, Шполянський район.
Седик Микола Андронович, с. Маслове, Шполянський район.
Зеленюк Петро Петрович, с. Маслове, Шполянський район.
Ткач Грицько Степанович, с. Маслове, Шполянський район.
Титаренко Софрон Петрович, с. Маслове, Шполянський район.
Завірюха Яків Андрійович, с. Нечаєве, Шполянський район.
Діогрик Іван Юхимович, м. Златопіль, Новомиргородський район.

Засідання Президії Шевченківського
Окрвиконкому 21.03.1930 р.
Затверджені селища для розселення.
Подано до Таганчанського РВК
31.03.1930 р.

Довідка
про переведення виселенців із ІІ на ІІІ категорію

с. Степанці

Микитенко Грицько Федотович, склад сім'ї – 10 осіб, було 9,75 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

Скрипка Пилип Іванович, склад сім'ї – 2 особи, було 5,36 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

Бобир Яким Семенович, склад сім'ї – 3 особи, було 5,15 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

Бобир Михайло Каленикович, склад сім'ї – 5 осіб, було 6,29 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

Мозговий Юхим Якович, склад сім'ї – 5 осіб, було 5,18 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

Скрипка Вартоль Пилипович, склад сім'ї – 4 особи, було 4,84 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

Демченко Гнат Грицьків, склад сім'ї – 4 особи, було 7,85 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

Овдієнко Оксень Федорович, склад сім'ї – 8 осіб, було 7,86 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

Борщ Юрко Степанович, було 9,7 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

Малуша Петро Левкович, склад сім'ї – 5 осіб, було 8,51 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

Варченко Марко Гарасимович, склад сім'ї – 6 осіб, було 8,81 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

Варченко Дмитро Гарасимович, склад сім'ї – 7 осіб, було 8,37 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

Варченко Василь Гарасович, склад сім'ї – 5 осіб, було 9,03 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

Прант Онисько Прокопович, склад сім'ї – 5 осіб, було 6,72 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

Пасічний Андріян Давидович, склад сім'ї – 5 осіб, було 5,48 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

Гайда Овсій Давидович, склад сім'ї – 6 осіб, було 9,29 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

Мозговий Гаврило Антонович, склад сім'ї – 5 осіб, було 5,23 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

Демченко Якилина Іванівна, склад сім'ї – 6 осіб, було 9,66 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

Назаренко Микита, склад сім'ї – 10 осіб, було 5,13 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

Мозговий Йосип, склад сім'ї – 2 особи, було 10,94 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Скрипка Терешко П., склад сім'ї – 4 особи, було 5,8 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

с. Полствин
Коваль Макар Пилипович, склад сім'ї – 11 осіб, було 10,02 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Білан Савка Максимович, склад сім'ї – 3 особи, було 8,94 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Чикирис Дмитро Прохорович, склад сім'ї – 5 осіб, було 8,84 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Михневич Іван Миронович, склад сім'ї – 5 осіб, було 9,35 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Білан Степан Федорович, склад сім'ї – 3 особи, було 5,52 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

с. Малий Ржавець
Степаненко Гордій Васильович, склад сім'ї – 4 особи, було 4,66 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Риженко Данило Кіндратович, склад сім'ї – 6 осіб, було 7,09 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Каленіченко Захарко Гордійович, склад сім'ї – 2 особи, було 3,1 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Степаненко Ганна Василівна, склад сім'ї – 4 особи, було 4,22 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Кутовий Федь, склад сім'ї – 4 особи, було 3,4 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Степаненко Федоря, склад сім'ї – 5 осіб, було 6,43 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Степаненко Іван Гордійович, склад сім'ї – 1 особа, було 2,5 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Ткаченко Сидір Трохимович, склад сім'ї – 5 осіб, було 7,77 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Степаненко Кіндрат, склад сім'ї – 4 особи, було 7,37 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Калініченко Гордій, склад сім'ї – 4 особи, було 5,98 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
с. Бабичі
Юзенко Петро Гапонович, склад сім'ї – 4 особи, було 4,15 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Кохненко Трохим Васильович, склад сім'ї – 4 особи, було 4,35 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

с. Таганча
Шляма Василь Наумович, склад сім'ї – 7 осіб, було 4,34 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Слободяник Яків Гнатович, склад сім'ї – 5 осіб, було 4,83 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

с. Беркозівка
Пилипенко Йосип Федорович, склад сім'ї – 6 осіб, було 8,3 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Лизогуб Семен Павлович, склад сім'ї – 3 особи, було 3,23 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Джигир Василь Омелянович, склад сім'ї – 5 осіб, було 5,13 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Корчака Грицько, склад сім'ї – 5 осіб, було 3,69 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Зіма Лука Левків, склад сім'ї – 5 осіб, було 10,15 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Дебелий Михайло, склад сім'ї – 4 особи, було 7,29 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

с. Поташня
Горяний Яків Макарович, склад сім'ї – 2 особи, було 5,68 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Горяний Іван Степанович, склад сім'ї – 6 осіб, було 6,04 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Горяна Марія Олександрівна, склад сім'ї – 4 особи, було 10,23 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

с. Даріївка
Іщенко Микита Трохимович, склад сім'ї – 2 особи, було 4,38 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

с. Ключники (нині Даріївка)
Майстренко Текля, склад сім'ї – 1 особа, було 5,09 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

с. Попівка
Шіманський Онисько М., склад сім'ї – 2 особи, було 6,61 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

с. Мельники
Бугай Марко Іванович, склад сім'ї – 4 особи, було 7,96 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Горяний Карпо, склад сім'ї – 10 осіб, було 5,74 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Мороз Лазір Степанович, склад сім'ї – 7 осіб, було 6,04 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Семененко Левко Петрович, склад сім'ї – 5 осіб, було 6,44 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

с. Голяки
Опришко Панас Прокопович, склад сім'ї – 8 осіб, було 9,6 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Федоренко Василь Федорович, склад сім'ї – 10 осіб, було 14,76 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

с. Межиріч
Кравець Демид Михайлович, склад сім'ї – 5 осіб, було 4,77 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Стельмашенко Пурфило, склад сім'ї – 5 осіб, було 3,25 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Тимошенко Явдоха, склад сім'ї – 1 особа, було 3,01 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Дудченко Ганна, склад сім'ї – 1 особа, було 2,85 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

с. Кичинці (Корсунь-Шевченківський район)
Дорошенко Микита М., склад сім'ї – 3 особи, було 3,81 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Гаркуша Грицько Павлович, склад сім'ї – 7 осіб, було 11,64 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Шаблій Степан Тарасович, склад сім'ї – 5 осіб, було 5,07 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Гордієнко Явдоким, склад сім'ї – 5 осіб, було 7 десятин землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Дорошенко Кіндрат С., склад сім'ї – 5 осіб, було 4,5 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Прилуцький Савка, склад сім'ї – 6 осіб, було 7,8 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Дорошенко Павло, склад сім'ї – 5 осіб, було 4,75 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Дорошенко Митрофан, склад сім'ї – 7 осіб, було 5,12 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Гладишенко Петро, склад сім'ї – 2 особи, було 1,5 десятини землі. Виділено після розкуркулення 1,5 десятини.

с. Горбіївка
Лютий Євлампій Ф., склад сім'ї – 4 особи, було 9 десятин землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

с. Бровахи
(Корсунь-Шевченківський район)
Бзенко Павло, склад сім'ї – 6 осіб, було 6,44 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Вервикленко Клим, склад сім'ї – 4 особи, було 2,95 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

с. Буда-Бровахівська
(Корсунь-Шевченківський район)
Саєнко Панас, склад сім'ї – 11 осіб, було 9,49 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

с. Пилява
Забой Микола, склад сім'ї – 5 осіб, було 10,48 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

Литвиненко Дмитро, склад сім'ї – 7 осіб, було 12,29 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Темченко Євлампій, склад сім'ї – 5 осіб, було 11,47 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

с. Копіювата
Ключка Семен, склад сім'ї – 7 осіб, було 7,46 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Циба Грицько, склад сім'ї – 6 осіб, було 6,34 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Михайленко Сергій, склад сім'ї – 4 особи, було 8,29 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Михайленко Олексій, склад сім'ї – 8 осіб, було 4,62 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.
Котляр Семен, склад сім'ї – 6 осіб, було 7,64 десятини землі. Виділено після розкуркулення 2,5 десятини.

Довідка
про виселенців ІІІ категорії, затверджених на засіданні Президії Мошенського РВК від 06.03.1930 р.

ДАЧО, ф. Р-184-сч №1, спр. 112
Верещінський Йосип Йосипович, с. Софіївка, склад сім'ї – 5 осіб.
Верещінський Франц, с. Станіславчик, склад сім'ї – 11 осіб.
Гаркуша Іван Карпович, с. Тубільці, склад сім'ї – 9 осіб.
Герасименко Семен Сидорович, с. Березнячка, склад сім'ї – 2 особи.
Голуб Явдоха, с. Будище, склад сім'ї – 2 особи.
Голубченко Павло Іванович, с. Софіївка, склад сім'ї – 3 особи.
Гребеник Іван Михайлович, с. Кумейки, склад сім'ї – 6 осіб.
Гребеник Михайло Каленикович, с. Кумейки, склад сім'ї – 7 осіб.
Груша Андрій Трохимович, с. Шелепухи, склад сім'ї – 7 осіб.
Гуленко Олекса Овсійович, с. Тубільці, склад сім'ї – 7 осіб.
Задорожній Іван Максимович, с. Шелепухи, склад сім'ї – 7 осіб.
Ісаєнко Яків Петрович, с. Мошни, склад сім'ї – 4 особи.
Іщенко Трохим О., с. Тубільці, склад сім'ї – 3 особи.
Каракай Оксантій Максимович, с. Байбузи, склад сім'ї – 7 осіб.
Коломієць Іван, с. Будище, склад сім'ї – 4 особи.
Кравченко Микола Михайлович, с. Тубільці, склад сім'ї – 7 осіб.
Максименко Наум Аврамович, с. Кумейки, склад сім'ї – 2 особи.
Мамай Давид Лавронович, с. Михайлівка, склад сім'ї – 2 особи.
Маніло Євген Панасович, с. Байбузи, склад сім'ї – 10 осіб.
Неродигречка Дем'ян Кирилович, с. Мошни, склад сім'ї – 2 особи.
Нетесаний Терешко Ількович, с. Мошни, склад сім'ї – 6 осіб.
Пархоменко Гаврило Каленикович, с. Михайлівка, склад сім'ї – 7 осіб.
Прозор Остап Давидович, с. Софіївка, склад сім'ї – 3 особи.
Ревуцький Прокіп Кирилович, с. Михайлівка, склад сім'ї – 4 особи.
Рожальський Ф. М., с. Софіївка, склад сім'ї – 3 особи.
Слива Сергій Каленикович, с. Мошни, склад сім'ї – 7 осіб.

Смаглій Лікантр Кузьмович, с. Мошни, склад сім'ї – 4 особи.
Стороженко А. М., с. Шелепухи, склад сім'ї – 7 осіб.
Стороженко М. М., с. Шелепухи, склад сім'ї – 7 осіб.
Ташкевич Іпатій, с. Софіївка, склад сім'ї – 3 особи.
Терещенко Антін Петрів, с. Мошни, склад сім'ї – 9 осіб.
Ткач Трохим Максимович, с. Михайлівка, склад сім'ї – 6 осіб.
Токаренко Павло Андрійович, с. Мошни, склад сім'ї – 6 осіб.
Томчук Пилип Данилович, с. Білозір'я, склад сім'ї – 5 осіб.
Хижняк Микита, с. Михайлівка, склад сім'ї – 3 особи.
Хрипко Олександр Власович, с. Шелепухи, склад сім'ї – 7 осіб.
Царенко Давид Юдович, с. Байбузи, склад сім'ї – 7 осіб.
Шкляр Хома Несторович, с. Михайлівка, склад сім'ї – 6 осіб.

Довідка
про виселенців III категорії, затверджених на засіданні Президії Канівського РВК від 14 березня 1930 року

В с. Гамарня:
Вчорашній Володимир, с. Синявка, склад сім'ї – 6 осіб.
Глушко Влас О., с. Литвинець, склад сім'ї – 4 особи.
Гребеник Ничипор, с. Трощин, склад сім'ї – 6 осіб.
Коваленко Олекса Йовдов., с. Черниші, склад сім'ї – 5 осіб.
Куча Трохим А., с. Яблунів, склад сім'ї – 7 осіб.
Леус Асон К., с. Бересняги, склад сім'ї – 6 осіб.
Мазаник Антон Йосипович, с. Синявка, склад сім'ї – 6 осіб.
Нестеренко Филон, с. Пшенишники, склад сім'ї – 5 осіб.
Олійник Аврам Юхимович, с. Яблунів, склад сім'ї – 5 осіб.
Перевертайло Олек. М., с. Бересняги, склад сім'ї – 7 осіб.
Саєнко Кирило Васильович, с. Потапці, склад сім'ї – 4 особи.
Трепет Грицько Федорович, с. Потапці, склад сім'ї – 2 особи.
В с. Яблунів, урочище «Маяк», круті схили і кручі, під лісом. Відстань до села – 2 версти.
Вдовенко Нестер, с. Грищенці, склад сім'ї – 4 особи.
Дрозач Уляна Гаврилівна, с. Потапці, склад сім'ї – 6 осіб.
Зозуля Данило, с. Бобриця, склад сім'ї – 5 осіб.
Коваленко Нестер, с. Тростянець, склад сім'ї – 6 осіб.
Кріт Каленик Т, с. Курилівка, склад сім'ї – 2 особи.
Логвиненко Полікарп, с. Черниші, склад сім'ї – 4 особи.
Мазур Палажка В., с. Синявка, склад сім'ї – 4 особи.
В с. Синявка, урочище «За Росавою», пісок. Відстань до села – піверсти.
Високос Кас'ян, с. Бучак, склад сім'ї – 5 осіб.
Вишня Горпина, с. Селище, склад сім'ї – 2 особи.
Галабурда Володимир, с. Трощин, склад сім'ї – 4 особи.
Голега Тетяна, с. Капів, склад сім'ї – 6 осіб.
Готовий Тиміш, с. Черниші, склад сім'ї – 8 осіб.
Демченко Кузьма, с. Хмільна, склад сім'ї – 6 осіб.
Куча Трохим М., с. Бобриця, склад сім'ї – 2 особи.

Лісовенко Варфоломій, с. Потапці, склад сім'ї – 8 осіб.
Майстренко Іван Іванович, с. Потапці, склад сім'ї – 6 осіб.
Москалець Сергій О., с. Литвинець, склад сім'ї – 6 осіб.
Назаренко Грицько О., с. Глинча, склад сім'ї – 1 особа.
Семенченко Порфило, с. Яблунів, склад сім'ї – 6 осіб.
Туз Кирило П., с. Яблунів, склад сім'ї – 4 особи.
Харченко Микита К., с. Грищенці, склад сім'ї – 4 особи.
Харченко Яків П., с. Хмільна, склад сім'ї – 2 особи.
Хоменко Максим Аврамович, с. Конончa, склад сім'ї – 6 осіб.
Шевченко Клим, с. Черниші, склад сім'ї – 7 осіб.
Шульга Дмитро, с. Костянець, склад сім'ї – 6 осіб.
В с. Тростянець, в куті Курилівської і Трищинецької меж, схили і кручі. Відстань від села – 3 версти.
Гуманенко Оникій П., с. Бересняги, склад сім'ї – 8 осіб.
Зубріцький Степан, с. Студенець, склад сім'ї – 6 осіб.
Кравченко Грицько, с. Селище, склад сім'ї – 6 осіб.
Куриний Яків Трохимович, м. Канів, склад сім'ї – 8 осіб.
Логвиненко Грицько, с. Черниші, склад сім'ї – 4 особи.
Лут Овсій Романів, с. Яблунів, склад сім'ї – 7 осіб.
Нечай Іван Федотович, с. Синявка, склад сім'ї – 6 осіб.
Панасюк Наталка, с. Іваньків, склад сім'ї – 1 особа.
Салюк Павло М., с. Пекарі, склад сім'ї – 5 осіб.
Саприга Пилип М., с. Синявка, склад сім'ї – 8 осіб.
Столяренко Ганна, с. Гамарня, склад сім'ї – 4 особи.
Тараненко Омелько, с. Козарівка, склад сім'ї – 6 осіб.
Харченко Василь П., с. Хмільна, склад сім'ї – 6 осіб.
Харченко Іван Остапович, с. Хмільна, склад сім'ї – 2 особи.
Хорольський Микита, с. Конончa, склад сім'ї – 4 особи.
Чередник Федір Т., с. Яблунів, склад сім'ї – 5 осіб.
Шевченко Іван Іванович, с. Черниші, склад сім'ї – 6 осіб.
Шульга Кузьма, с. Костянець, склад сім'ї – 5 осіб.
У с. Бобриця, в куті Трощинецької і Грищенської меж, круті схили і провалля, вигін, занесений муром.
Божко Пріська М., с. Потапці, склад сім'ї – 9 осіб.
Голован Йосип Степанович, с. Яблунів, склад сім'ї – 2 особи.
Голоіко Ларіон Гордійович, с. Синявка, склад сім'ї – 5 осіб.
Канівець Микола Гордійович, с. Потапці, склад сім'ї – 4 особи.
Канівець Павлина К., с. Потапці, склад сім'ї – 4 особи.
Козак Семен Г., с. Яблунів, склад сім'ї – 3 особи.
Побігай Федір, с. Лазірці, склад сім'ї – 7 осіб.
Салюк Петро М., с. Пекарі, склад сім'ї – 10 осіб.
Темченко Йовтух Григорович, с. Козарівка, склад сім'ї – 5 осіб.
Трощин Федір Дем'янович, с. Синявка, склад сім'ї – 9 осіб.
У с. Студенець, біля с. Глиничі, круті схилиі кручі, відстань від с. Глиниці – 1 верста, від с. Студенець – 2 версти.
Войтовська Ганна Іванівна, с. Козарівка, склад сім'ї – 1 особа.
Вчорашній Макар Петрович, с. Синявка, склад сім'ї – 5 осіб.
Лисенко Йовтух Грицькович, с. Гамарня, склад сім'ї – 6 осіб.
Логвіненко Отроп, с. Лазірці, склад сім'ї – 8 осіб.

Салюк Микола Петрович, с. Пекарі, склад сім'ї – 2 особи.
Саприга Іван Матвійович, с. Синявка, склад сім'ї – 4 особи.
Харченко Дмитро І., с. Грищенці, склад сім'ї – 3 особи.
У с. Ковалі, урочище «Яма», під Ковалівським лісом, круті схили і кручі, відстань до села – 0,5 версти.
Боняк Юмен Степанович, с. Студенець, склад сім'ї – 6 осіб.
Гончаренко Тиміш Г., м. Канів, склад сім'ї – 6 осіб.
Каптур Сидір, м. Канів, склад сім'ї – 4 особи.
Костенко Омелько Сергійович, с. Бобриця, склад сім'ї – 2 особи.
Лисенко Павло Васильович, с. Студенець, склад сім'ї – 2 особи.
Панченко Степан Х., с. Хмільна, склад сім'ї – 3 особи.

Довідка
про виселенців ІІІ категорії, затверджених на засіданні Президії Шевченківського Окрвиконкому, 17.03.1930 р.

Чорнобаївський район
Бакаївська сільська рада
(на рільну землю понад шляхом, що стосується користувань радгоспу).
Бакай Максим Семенович
Бойко Іван
Бойко Степан Павлович
Душенко Олександр Никонович
Семиліт Яків
Сирий Іван Денисович
Сторчак Василь
Велико-Будівська сільська рада
(на луковські землі в урочищі «Кушнірка»).
Бондар Кіндрат Тимофійович
Бондаренко Давид Іванович
Гармаш Павло Пантелійович
Гармаш Семен Данилович
Гергель Микола Гордійович
Замула Корній Лаврентійович
Замуля Харлампій Л.
Зубенко Сергій Йосипович
Ільченко Денис Миронович
Ільченко Тодос Денисович
Кінаш Конон Андрійович
Клочко Іван Семенович
Клочко Тимофій Семенович
Комаш Сергій Федорович
Кравченко Яків Герасимович
МаксименкоТит Максимович
Ничипоренко Василь Мусійович
Онейко Митрофан Якович
Панченко Севастіян Трохимович
Шпильний Зінько Тимофійович

Шпильний Тимофій Никонович
Щербина Домаха Іванович
Мало-Бурімська сільська рада
(в урочищі біля Хрестителівської та Бакаївської дач).
Безуглий Ларіон Самсонович
Бикодір Олена Володимирівна
Вербицький Кузьма Антонович
Вербицький Тимофій
Гноєва Пріська
Гнойовий Василь Іванович
Гнойовий Самійло Іванович
Гнойовий Тимофій Іванович
Захарченко Оксана
Кикоть Петро Данилович
Корчан Конон Омелянович
Красуля Никон Михайлович
Красуля Одарка Кирилівна
Лук'яненко Варфоломій
Лук'яненко Кирило Романович
Лук'яненко Макар Іванович
Лук'яненко Максим Іванович
Лук'яненко Симон Миколайович
Міщенко Макар Данилович
Невдашенко Микола
Нещерецький Іван
Овсюк Іван
Овсюк Семен Кирилович
Олійник Григорій Іванович
Олійник Федот Іванович
Піддубний Григорій Сергійович
Стародубець Єгор
Стародубець Тетяна
Теритишник Василь
Тертишник Гнат П.
Тертишник Ничипір
Тертишник Трохим Степанович
Тертишник Явдоким Степанович
Чалапко Олександр
Штефан Григорій Карпович
Штефан Демид Карпович
Штефан Прокіп Маркович
Щипка Клим Іванович
Щипка Тихін Іванович
с. Мохнач (урочище «Якубівщина»).
Конієнко Яків
Корнієнко Катерина
Корнієнко Михайло
Лазірський Сасой
Омельченко Марія

Омельченко Сергій
Стародубець О.
Новоселівська сільська рада
(урочище «Матвіївці»).
Біленко Єгор
Біленко Іван
Бородай Йосип
Зубенько Іван
Зубенько Марфа
Малик Федір
Малик Юхим
Матвієць Іван
Матвієць Марина
Наріжний Григорій
Наріжний Ілько
Федоренко Мотря
Федоренко Яків
Новоселівська сільська рада
(урочище «Підгори»).
Бородай Мотря
Вербицький Єгор
Голик Марія
Голик Ольга
Голик Юревич
Колотій Степан
Німчин Василь
Підгора Оверко
Савченко Михайло
Мало-Канівецька сільська рада
(біля «Змаїлового» і «Цегельні»).
Березняка Дмитра наслідник
Брагінець Іван Омелянович
Драй Ялосовета
Кириченко Максим
Мармута Федір
Олійник Юхим М.
Романенко Іван Іванович
Романенко Степан Федорович
Сінеока Антона дружина
Богодухівська сільська рада
(рільні землі в урочищі «Поділи»).
Бугаєнко Панас
Василенко Яків
Водяник Грицько
Водяник Марко
Водяник Михайло
Волошин Грицько Трохимович
Волошин Іван
Гаврюшенко Руф

Гвоздь Олександр
Гвоздь Ялисей
Глиб Яків Гаврилович
Горбач Іван Федорович
Грищенко Іван
Гурин Семен Никифорович
Калашник Микита
Красюк Надежда
Красюк-Зеленська Ніла
Кучеренко Іван
Овчаренко Юхим
Онищенко Онопрій
Петраш Тимофій
Підкуйко Андрій
Собко Тиміш
Сукач Данило
Тищенко Микола
Черінько Степан
Чернявський Трохим
Шепель Пантелеймон
Шишко Грицько
Ярмоленко Корній
Тарасівська сільська рада
(в дачах х. Тарасівка).
Волошин Никон
Гурин Микола
Науменко Максим
Соколан Гнат
Тарасівська сільська рада
(в дачах х. Слиньки).
Бойко Тиміш
Бугрій Максим
Корнієнко Іван
Симоненко Марія
Слинькл Корній
Слинько Данило
Слинько Ялосовета
Франківська сільська рада
(в дачах х. Ленівка).
Гнида Микола
Кишка Андрій
Лутченко Кирило
Макаренко Мефодій
Поїздний Никифор
Пуха Сергій
Скляренко Митрофан
Франківська сільська рада
(в дачах х. Франківка).
Братчик Микита

Вернигора Андрій
Вернигора Іван
Гаврющенко Іван
Іщенко Іван
Красюк Лука
Красюк Семен
Нитреба Каністрат
Овеча Іван
Соколан Никифор
Соломка Християн
Тимченко Свиридон

Лящівська сільська рада

(в урочищах «Горбівка» та «Маців Яр»).

Білецький Степан
Вергун Архип
Вергун Сергій
Дмитренко Явдоким
Козуля Антін
Козуля Володимир
Козуля Кіндрат
Козуля Павло
Козуля Федір
Козуля Федір Я.
Крючка Микола
Крючка Явтух
Матяш Петро
Шендрик Микита
Шендрик Онопрій
Шендрик Трохим
Янголь Грицько

Хрестителівська сільська рада

(на солончаках в дачах Хрестителівської сільської ради).

Жигвас Сидір
Гопка Павло
Півторацький Дементій
Опадько Андрій
Грасько Василь
Шадуря Іван
Шевченко Овсій
Шадуря Ситсан
Карпенко Сергій
Шевченко Тихон
Романенко Одарка
Романенко Ганна
Косенко Іван Макарович
Сухенко Олександр
Опадько Архип
Клименко Опанас
Різник Йосип

Красавець Софія
Косенко Семен
Чорногор Борис
Романенко Дмитро
Соломка Антон
Півторацький Яків
Будак Андрій
Сергієнко Лазар
Косенко Олексій
Косенко Грицько
Карамшук Ілько
Корецький Михайло
Карпенко Гнат
Передерій Борис
Сивець Дем'ян
Півторацький Степан
Косенко Степан
Сергієнко Петро
Лукашівська сільська рада
(в дачах Лукашівської сільської ради).
Безугла Горпина
Безуглий Дмитро
Безуглий Іван Федорович
Безуглий Костя
Безуглий Павло
Бешан Михайло
Бешан Савка
Василенко Іван
Ведмідь Прокіп
Вольовач Микола
Вольовач Явдоха
Ганницька Тетяна
Головко Карпо Т.
Головко Яків К.
Давиденко Денис
Джулай Віхтар
Джулай Кузьма
Джулай Мусій
Жадько Олександр
Жицький Михайло
Жицький Трохим
Завалко Антон
Зобенько Антон
Зобенько Грицько
Зобенько Яків Васильович
Колінько Надежда
Лисенко Василь
Лисенко Іван
Лисенко Онисько

Лисенко Петро
Ляпкало Дмитро
Ляпкало Сергій
Ляпкало Федір
Мироненко Микола
Онищенко Василь
Скиба Никифор
Токовий Андрій С.
Трюхан Никанор
Трюхан Савка
Трюхан Трохим
Шевченко Степан

ДАЧО, ф. Р-4706, оп. 1, спр. 1, акр. 11.

Списки
сімей розкуркулених та вигнаних із своїх хат до війни
по с. Молодецьке, Маньківський район

ВОЛОХАТИЙ Володимир Тофанів, 1881 р.н., колишній куркуль, вигнаний з хати в 1929 р., в 1942 р. оселився в колгоспній хаті. До війни працював в совхозі Ростовської обл., зараз працює в колгоспі «Котовськ».

ДОВБУШ Марія Григорівна, 1893 р.н., колишня куркулька, вигнані з хати в 1929 р., в 1941 р. оселились в колгоспній хаті. Чоловік пішов в ЧА в 1944 р., до війни працював в колгоспі «Праця». Зараз сім'я працює в колгоспі «Сталіна».

ДРЕБЕНЕВА Анна Федорівна, була розкуркулена, в 1929 р. були вигнані з хати, в 1941 р. оселилась в колгоспній хаті, сім'ї немає. Будинок був під кооперацією. Зараз працює ОСТ.

КОВБАСА Лікера Петрівна, 1886 р.н., колишня куркулька, вигнана з хати в 1929 р., в 1941 р. оселилась в хаті, чоловік в РСЧА з 1941 р. До війни працював в с. Молодецьке в колгоспі «Сталіна». Увесь будинок належить школі. Зараз працює в колгоспі «Сталіна» в с. Молодецьке.

КУЗЬМУК Марія Гнатівна, 1889 р.н., колишня куркулька, вигнані з хати в 1930 р., в 1942 р. оселились в колгоспній хаті. Троє синів пішли в ЧА з 1941 по 1944 рр. До війни працювала в колгоспі «Сталіна». Будинок був під школою. Зараз працює в колгоспі «Сталіна» в с. Молодецьке.

СИНЧУК Оксана Пилиповна, 1898 р., колишня куркулька, вигнані з хати в 1929 р., в 1941 р. оселились в колгоспній хаті. Двоє синів пішли в ЧА, один у 1941 р. (убитий на фронті в 1944 р.), другий у 1944 р. Будинок займала кооперація. Зараз працює в колгоспі «Праця».

ХОМЕНКО Анна Олексовна, 1921 р.н., колишні куркулі, вигнані з хати в 1930 р., в 1941 р. оселились в хаті. Чоловік пішов в ЧА в 1941 р., чутки немає. До війни працював в колгоспі. Будинок був під школою. Зараз працює в колгоспі «Сталіна» в с. Молодецьке.

ДОВІДКА
про розстріляних в Умані Чортківського етапу

Розстріляний в Уманській тюрмі 20-21 липня 1941 р. «Чортківський етап» подається за книгою «Червень-липень 1941 року» (К.: Український Центр духовної культури. 2001р.). із скороченнями назв районів Тернопільської обл. Борщівського Б., Гусятинського Г., Заліщицького З., Чортківського Ч.

АНГЕЛ Ю.М. Нар. 1921 р. у Пробіжній Ч-р-ну. Арешт 24.06.41 р.
АНГЕЛЮК З.М. Нар. 1908 р. Арешт 31.05.41 р.
АНГЕЛЮК С.П. Нар. 1911 р. у Боришківцях Б- р-ну. Арешт 31.05.41 р.
АНДРІЙЧУК П.А. Нар. 1909 р. Арешт 12.02.41 р.
АНДРУСІВ О.М. Нар. 1900 р. Арешт16.06.41 р.
АНДРУСИШИН Я.М. Нар. 1916 р. Арешт 24.06.41 р.
АНТОНІВ П. І. Нар. 1921 р. у Городниці Г- р-ну. Арешт 13.01.41 р.
АНТОНЮК А.А. Нар. 1909 р. у Крогульці Г- р-ну. Арешт 24.04.41 р.
АТАМАННЮ(ЧУ)К Р.М. Нар. 1906 р. Арешт 20.02.41 р. Розстріл 20.07.41 р.
БАБІЙ А.Й. Нар.1921 р. Арешт 07.04.41 р.
БАГЛЕЙ І.М. Нар. 1890 р. у Борщеві Б- р-ну. Арешт 25.02.41 р.
БАДЛО Г.І. Нар. 1912 р. у Товстому З- р-ну. Арешт 24.02.41 р.
БАЙДУЖА А.М. Нар. 1923 р. у Білій Ч- р-ну. Арешт 07.06.41 р.
БАЙДУЖА М.І. Нар. 1899 р. у Білій Ч- р-ну. Арешт 28.05.41 р.
БАЙЛЮК І.В. Нар. 1920 р. у Скалі-Под . Б- р-ну. Арешт 31.05.41 р.
БАЛА Й.П. Нар. 1907 р. у Коцюбинчиках Ч- р-ну. Арешт 03.01.41 р. Розстріл 20.07.41 р.
БАЛАБУХ Й.В. Нар. 1922 р. Арешт 03.06.41 р.
БАЛАХІЄВСЬКИЙ І.Ф. Нар. 1910 р. у Мельниці-Под. Б- р-ну. Арешт 14.04.41 р.
БАНД В.І. Нар. 1884 р. Арешт 24.06.41 р.
БАРАН В.І. Нар. 1898 р. у Чорткові Ч- р-ну. Арешт 25.06.41 р.
БАРАН В.М. Нар. 1921 р. у Базарі Ч- р-ну. Арешт 09.02.41 р. Розстріл 20.07.41 р.
БАРАН С.Л. Нар. 1912 р. Арешт 24.02.41 р.
БАРАНЮК С.В. Нар. 1923 р. Арешт 10.04.41 р.
БАРТКІВ С.М. Нар. 1921 р. у Ромашівці Ч- р-ну. Арешт 26.03.41 р.
БАСАРАБ М.В. Нар. 1923 р. у Іванкові Б- р-ну. Арешт 28.03.41 р.
БЕВСЬКИЙ П.Т. Нар. 1920 р. у Копичинцях Г- р-ну. Арешт 28.02.41 р. Залишився живим.
БЕЗКОРОВАЙНИЙ А.Ф. Нар. 1918 р. у Копичинцях Г- р-ну. Арешт 02.02.41 р.
БЕЗКОРОВАЙНИЙ Д.Т. Нар. 1908 р. у Копичинцях Г- р-ну. Арешт 02.02.41 р.
БЕЗКОРОВАЙНИЙ І.Г. Нар. 1909 р. у Мишківцях Г- р-ну. Арешт 14.03.41 р.
БЕЗКОРОВАЙНИЙ Ф.М. Нар. 1901 р. у Мишківцях Г- р-ну. Арешт 03.12.40 р.
БЕЗУБЧАК З.К. Нар. 1907 р. у Панівцях Б- р-ну. Арешт 28.06.41 р.

БЕЛИНКЕВИЧ М. -І. В. Нар. 1902 р. Арешт 41 р.
БЕЛЬСЬКИЙ П.І. Нар. 1908 р. у Ст. Нижбірку Г- р-ну. Арешт 16.02.41 р.
БЕРЕЖНИЦЬКИЙ О. Нар. 1901 р. Кривенькому Ч- р-ну. Розстріл 20.07.41 р.
БЕРЕЗА М. І. Нар. 1871 р. Арешт 26.06.41 р.
БЗОВИЙ В.Г. Нар. 1910 р. у Колодрібці З- р-ну. Арешт 08.04.41 р.
БИК К.М. Нар. 1908 р. у Кошилівцях З- р-ну. Арешт. 24.06.41 р.
БІЛИК В.І. Нар. 1912 р. у Дунові З- р-ну. Арешт. 07.04.41 р.
БІЛИНСЬКИЙ В. Нар. у Товстенькому Ч- р-ну. Розстріл. 20.07.41 р.
БІЛІНСЬКИЙ Н.А. Нар. 1919 р. Арешт. 24.11.41 р.
БІЛОНІЖКА М.В. Нар. 1911 р. Арешт. 29.06.41 р.
БІЛОУС Д.Й. Нар. 1900 р. Арешт. 02.05.41 р.
БІЛОУС І.І. Нар. 1905 р. у Васильківцях Г- р-ну. Арешт. 03.02.41 р.
БІЛОУС П.П. Нар. 1919 р. у Васильківцях Г- р-ну. Арешт. 02.05.41 р.
БІЛЬО Б-Р.А. Нар. 1910 р. Арешт. 24.06.41р.
БОДНАР В.В. Нар. 1908 р. у Товстому З- р-ну. Арешт. 24.04.41 р.
БОДНАР Д.Д. Нар. 1896 р. у Товстому З- р-ну. Арешт. 24.04.41 р.
БОДНАР І.Д. Нар. 1920 р. у Базарі Ч- р-ну. Арешт. 28.01.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
БОДНАР Й.П. Нар. 1915 р. Арешт. 24.04.41 р.
БОДНАРЧУК Ф.М. Нар. 1913 р. Арешт. 21.04.41 р.
БОЙКО А.Д. Нар. 1912 р. у Нижбірку Г- р-ну. Арешт. 20.02.41 р.
БОЙКО В.І. Нар. 1893 р. у Іване-Пустому Б- р-ну. Арешт. 25.06.41 р.
БОЙКО І.П. Нар. 1917 р. у Нижбірку Г- р-ну. Арешт. 05.01.41 р.
БОЙКО І.Ф. Нар. 1916 р. Арешт. 22.02.41 р.
БОЙКО О.М. Нар. 1905 р.
БОЙКО С.В. Нар. 1909 р. у Товстому З- р-ну. Арешт. 25.03.41 р.
БОЛІБРУХ І.А. Нар. 1914 р. у Целієві Г- р-ну. Арешт. 20.02.41 р.
БОРИС М.П. Нар. 1909 р. Арешт. 09.04.41 р.
БОРЧУК С.Ф. Нар. 1907 р. Арешт. 10.01.41 р.
БОТУЗЬКИЙ Й.В. Нар. 1912 р. у Сороці Г- р-ну. Арешт. 08.02.41 р.
ПОХОНКО П.Г. Нар. 1910 р. Арешт. 21.03.41 р.
БОЦЮРКО В.Г. Нар. 1896 р. Арешт. 24.06.41 р.
БОЦЮРКО В.П. Нар. 1906 р. Арешт. 26.04.41 р.
БРУХАЛЬ С. Нар. 1908 р. у Гадинківцях Г- р-ну. Розстріл. 20.07.41 р.
БУГЕРА С.П. Нар. 1910 р. в Іване-Пустому Б- р-ну. Арешт. 22.04.41 р.
БУДЗЬ І.П. Нар. 1919 р. у Городищі Г- р-ну. Арешт. 08.01.41 р.
БУДИК П.П. Нар. 1907 р. Арешт. 27.06.41 р.
БУДНИЙ Й.І. Нар. 1902 р. Арешт. 24.06.41 р.
БУРДЕНЮК А.Т. Нар. 1906 р. у Дуневі З- р-ну. Арешт. 15.05.41 р.
БУРДЕНЮК В.Я. Нар. 1920 р. у Зозулинцях З- р-ну. Арешт. 25.04.41 р.
БУРЕЙКО М.Н. Нар. 1910 р. у Олексинцях Б- р-ну. Арешт. 22.02.41 р.
БУРТАК П.Й. Нар. 1895 р. у Латківцях Б- р-ну. Арешт. 28.06.41 р.
БУРЩИНСЬКИЙ С.Г. Нар. 1911 р. Арешт. 25.06.41 р.
БУЧКА Ю.П. Нар. 1902 р. у Бабинцях Б- р-ну. Арешт. 28.06.41 р.
ВАВРІВ І.Ф. Нар. 1914 р. у Ромашівці Ч- р-ну. Арешт. 31.05.41 р.
ВАКОЛЮК М.В. Нар. 1911 р. Арешт. 13.05.41 р.
ВАСИЛИК Д.В. Нар. 1920 р. Арешт. 17.05.41 р.
ВАСИЛИК Є.Я. Нар. 1907 р. Арешт. 08.06.41 р.

ВАСИЛИК С.С. Нар. 1902 р. у Скородинцях Ч- р-ну. Арешт. 25.02.41 р.
ВАСИЛЬКІВ А.Й. Нар. 1908 р. Арешт. 28.02.41 р.
ВЕЛИЧЕНКО М. Розстріл. 20.07.41 р.
ВЕРБНИЙ Г.І. Нар. 1912 р. Арешт. 22.06.41 р.
ВЕРБНИЙ М.С. Нар. 1910 р. Арешт. 16.02.41 р.
ВЕРИГА Д.В. Нар. 1916 р. Арешт. 21.04.41 р.
ВЕРСТЮК П.С. Нар. 1912 р. Арешт. 11.04.41 р.
ВИННИК Й.І. Нар. 1910 р. у Пробіжній Ч- р-ну. Арешт. 29.01.41 р.
ВИННИК С.Д. Нар. 1891 р. Арешт. 25.06.41 р.
ВИСПІНСЬКИЙ Д.Г. Нар. 1908 р. у Пишатинцях Б- р-ну. Арешт. 11.02.41 р.
ВИСПІНСЬКИЙ І.Г. Нар. 1906 р. Арешт. 11.02.41 р.
ВИТЯГЛОВСЬКИЙ С.М. Нар. 1917 р. Арешт. 24.06.41 р.
ВІЛЮШ Г.Я. Нар. 1911 р.
ВІНЦЕР В.Ю. Нар. 1907 р. Арешт. 05.03.41 р.
ВІТІВ А.О. Нар. 1888 р. у Заболотівці Ч- р-ну. Арешт. 28.06.41 р.
ВОЛОХАТЮК Л.А. Розстріл. 20.07.41 р.
ВОЛОШИН Я.Ф. Нар. 1921(10) р. у Скалі Под. Б- р-ну. Арешт. 02.06.41 р.
ВОЛЯНСЬКИЙ Й.М. Нар. 1919 р. у Федорівці Г- р-ну. Арешт. 25.02.41 р.
ВОРОНА П.І. Нар. 1901 р. Арешт. 25.06.41 р.
ГАБОР К.І. Нар. 1910 р. Арешт. 25.06.41 р.
ГАВРИЛИШИН К.В. Нар. 1914 р. Арешт. 02.05.41 р.
ГАВРИЛЮК В.П. Нар. 1916 р. у Сороці Г- р-ну. Арешт. 28.01.41 р.
ГАВРИЛЮК С.Д. Нар. 1914 р. у Трибухівцях Г- р-ну. Арешт. 28.06.41 р.
ГАВРИЩАК В.Т. Нар. 1922 р. у Васильківцях Г- р-ну. Арешт. 25.06.41 р.
ГАВРИЩАК Я.Т. Нар. 1912 р. Арешт. 08.02.41 р.
ГАДЖОС Д.М. Нар. 1916 р. у Пилипчому Б- р-ну. Арешт. 23.04.41 р.
ГАЙДАМАКА М.І. Нар. 1914 р. Арешт. 22.06.41 р.
ГАЙОВИЙ М.М. Нар. 1922 р. у Ромашівці Ч- р-ну. Арешт. 26.03.41 р.
ГАЛУШКО І.О. Нар. 1898 р. Арешт. 10.04.41 р.
ГАЛЯК С.М. Нар. 1921 р. Арешт. 25.04.41 р.
ГАЛЯС(А) І.О. Нар. 1922 р. Арешт. 20.07.41 р.
ГАНДЗЬОЛА Г.М. Нар. 1902 р. Арешт. 27.06.41 р.
ГАНОВСЬКИЙ В.П. Нар. 1923 р. в Улашівцях Ч- р-ну. Арешт. 24.06.41 р.
ГАНОВСЬКИЙ М.С. Нар. 1916 р. у Улашівцях Ч- р-ну. Арешт. 24.06.41 р.
ГАПЧУК І.В. Нар. 1912 р. у Боришківцях Б- р-ну. Арешт. 25.06.41 р.
ГАРОНЯК М.Я. Нар. 1908 р. Арешт. 14.02.41 р.
ГЕВА Б.М. Нар. 1918 р. Арешт. 04.04.41 р.
ГЕВКО І.М. Нар. 1914 р. у Торському З- р-ну. Арешт. 26.03.41 р.
ГЕЙДА Д.О. Нар. 1913 р. Розстріл. 20.07.41 р.
ГЕЛЬМАН М.І. Нар. 1901 р. Арешт. 29.04.41 р.
ГЕРИЛО П.М. Нар. 1903 р. Арешт. 06.06.41 р.
ГЕРМАН П.Й. Нар. 1918 р. Арешт. 25.06.41 р.
ГЕРМАН П.М. Нар. 1906 р. у Шманьківчиках Ч- р-ну. Арешт. 24.06.41 р.
ГЛЕМБИ(І)ЦЬКИЙ М.Ф. Нар. 1910 р. Арешт. 31.05.41р. Розстріл. 20.07.41 р.
ГЛУХ І.Г. Нар. 1911 р. у Шманьківчиках Ч- р-ну. Арешт. 31.01.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
ГЛУХАН І.Г. Нар. 1921 р. Арешт. 18.04.41 р.

ГЛУХЕНКО І.В. Нар. 1920 р. Арешт. 27.04.41 р.
ГЛЮД С.К. Нар. 1912 р. Арешт. 25.06.41 р.
ГНАТ В.М. Нар. 1904 р. Арешт. 28.06.41 р.
ГНІТ С.І. Нар. 1905 р. у Целієві Г- р-ну. Арешт. 14.04.41 р.
ГОГОЛЮК М.Х. Нар. 1920 р. Арешт. 13.03.41 р.
ГОЙДА Д.О. Нар. 1913 р. у Босирях Ч- р-ну. Арешт. 1940 р.
ГОЛИК І.В. Нар. 1922 р. у Мельниці -Под. Б- р-ну. Арешт. 22.02.41 р.
ГОЛОВАТИЙ В.І. Нар. 1913 р. Арешт. 26.03.41 р.
ГОЛОВАТИЙ Д.Г. Нар. 1879 р. Арешт. 28.06.41 р.
ГОЛОВАТИЙ І.М. Нар. 1912 р. Арешт. 23.06.41 р.
ГОЛОВІНСЬКИЙ Д(0).І. Розстріл. 20.07.41 р.
ГОЛОДІВСЬКИЙ П(Я).Л. Нар. 1920 р. у Шульганівці Ч- р- ну. Арешт. 20.03.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
ГОЛУБ М.В. Нар. 1914 р. Арешт. 07.06.41 р.
ГОЛУБОВИЧ (В)Б.К. Нар. 1920(10) р. у Товстенькому Ч- р- ну. Арешт. 16.01.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
ГОНЗА П.І. Нар. 1911 р. Арешт. 02.02.41 р.
ГОНЧАР М. Нар. 1921 р. Розстріл. 20.07.41 р.
ГОНЧАР М.О. Нар. 1918 р. Розстріл. 20.07.41 р.
ГОРДИЙ В.С. Нар. 1901 р. Арешт. 25.06.41 р.
ГОРОБЕЦЬ С.М. Нар. 1921 р. Арешт. 18.03.41 р.
ГОРОДИНСЬКИЙ Д.З. Нар. 1900 р. у Товстому З- р-ну. Арешт. 25.06.41 р.
ГОРОШКО Є.П. Нар. 1922 р. Арешт. 30.06.41 р.
ГОРЯЧИЙ О.Ф. Нар. 1892 р. у Шманьківці Ч- р-ну. Арешт. 26.06.41 р.
ГОЦКО І.В. Нар. 1911 р. у Більче Золотому Б- р-ну. Арешт. 05.03.41 р.
ГРАБАРОВИЧ М.Ф. Нар. 1910 р. у Лисівцях З- р-ну. Арешт. 19.05.41 р.
ГРАВЕЦЬ В.Г. Нар. 1917 р. у В.Чорнокіпецькій Ч- р-ну. Арешт. 03.01.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
ГРАВЕЦЬ І.В. Нар. 1900 р. у В.Чорнокіпецькій Ч- р-ну. Арешт. 10.02.41 р.
ГРЕБЕНЮК Є.С. Розстріл. 20.07.41 р.
ГРЕГАРАЩУК П.М. Нар. 1923 р. у Мельниці-Под. Б- р-ну. Арешт. 22.02.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
ГРЕХ М.В. Нар. 1886 р. Арешт. 26.06.41 р.
ГРИГОРКІВ П.В. Нар. 1904 р. у Шутромипиях. Арешт. 24.04.41 р.
ГРИГОРОВИЧ О.Р. Нар. 1898 р. Арешт. 27.06.41 р.
ГРИНЧУК М.М. Нар. 1910 р. Арешт. 23.06.41 р.
ГРИНЧУК О.О. Нар. 1918 р.
ГРИЦИК С.С. Нар. 1898 р. у Цапівцях З- р-ну. Арешт. 27.06.41 р.
ГРІНБЕРГ Г.Б. Нар. 1893 р. Арешт. 25.06.41 р.
ГРОДСЬКИЙ Б.Ф. Нар. 1910 р. у Скалі-Под. Б- р-ну. Арешт. 30.01.41 р.
ГРОНА В.М. Нар. 1920 р. Арешт. 13.05.41 р.
ГРОНА В.П. Нар. 1918 р. Арешт. 18.04.41р.
ГУЛЕВИЧ О.А. Нар. 1922 р. у СуходіліГ- р-ну. Арешт. 11.03.41 р.
ГУЛИК МЛ. Нар. 1921 р. Арешт. 29.05.41 р.
ГУЛЯК А.В. Нар. 1902 р. у Бурдяківцях Б- р-ну. Арешт. 18.04.41 р.
ГУМЕНЧУК Я.Д. Нар. 1922 р. у Гуштині Б- р-ну. Арешт. 21.04.41 р.
ГУМЕНКЖ О.І. Нар. 1914 р. у Турильчому Б- р-ну. Арешт. 25.06.41 р.
ГУРСЬКИЙ Г.А. Нар. 1902 р.
ГУТКАЛЮК П.С. Нар. 1887 р. Арешт. 26.06.41 р.

ГУЦАЛ Є.С. Розстріл. 20.07.41 р.
ГУЦУЛ ГГ. Нар. 1918 р. Арешт. 16.04.41 р.
ГУЧЕК В.С. Нар. 1907 р. Арешт. 01.03.41 р.
ДАВИБІДА Д.І. Нар. 1898 р. Арешт. 11.01.41 р.
ДАВИБІДА МЛ. Нар. 1903 р. Арешт. 20.02.41 р.
ДАВИДЮК Ф.І. Нар. 1889 р. у Шманьківчиках Ч- р-ну. Арешт. 24.06.41 р.
ДАВИДЯК Г.Д. Нар. 1913 р. Арешт. 04.04.41 р.
ДАЛЕВСЬКИЙ Д.І. Нар. 1918 р. Арешт. 12.12.40 р.
ДАНИЛЕВИЧ П.М. Нар. 1909 р. у Лисівцях З- р-ну. Арешт. 19.05.41 р.
ДАНИЛИШИН Г.П. Нар. 1910 р. у В.Чорнокінецькій Ч- р-ну. Арешт. 10.02.41 р.
ДАНИЛИШИН М.П. Нар. 1915 р. у В.Чорнокінсцькій Ч- р- ну. Арешт. 10.02.41 р.
ДАНИЛЬЧУК Г.В. Нар. 1913 р. у Більче-Золотому Б- р-ну. Арешт. 26.02.41 р.
ДАНЧУК В.А. Нар. 1911 р. Арешт. 18.04.41 р.
ДАНЧУК І.Я. Нар. 1913 р. у Бурдяківцях Б- р-ну. Арешт. 10.02.41 р.
ДАНЬКОВИЧ М.О. Нар. 1914 р. Арешт. 30.06.41 р.
ДВОЛІТКА П.В. Нар. 1915 р. Арешт. 09.04.41 р.
ДЕКАЙЛО П.П. Нар. 1916 р. Арешт. 12.05.41 р.
ДЕЛЯВСЬКИЙ П.М. Нар. 1911 р. Арешт. 30.06.41 р.
ДЕМ'ЯНОВА К.Й. Нар. 1922 р. Арешт. 23.06.41 р.
ДЕМ'ЯНЮК І.В. Нар. 1921 р. Арешт. 25.01.41 р.
ДЕМ'ЯНЧУК І.П. Нар. 1898 р. Арешт. 07.05.41 р.
ДЕМКІВ М.А. Нар. 1922 р. у Шидлівцях Б- р-ну . Арешт. 07.03.41 р. Залишився живим.
ДЕРЖАК В.М. Нар. 1903 р. Арешт. 28.05.41 р.
ДЕРЖАК М.М. Нар. 1918 р. у Мушкатівці Б- р-ну. Арешт. 27.05.41р.
ДЕРКАЧ В.Г. Нар. 1917 р. Арешт. 03.03.41 р.
ДЕРКАЧ І.М. Нар. 1921 р. Арешт. 31.05.41 р.
ДЖЕРДЖ І.М. Нар. 1920 р. Арешт. 07.04.41 р.
ДЖЕРДЖ Ф.І. Нар. 1909 р. Арешт. 25.03.41 р.
ДЖОЛК. Розстріл. 20.07.41 р.
ДЖУРБА М.М. Нар. 1907 р. Арешт. 05.06.41 р.
ДЖУРБА М.С. Нар. 1910 р. Арешт. 05.06.41 р.
ДЖУРИК С.К. Нар. 1916 р. Арешт. 25.06.41 р.
ДЗЕНИК З.В. Нар. 1921 р. Арешт. 08.02.41 р.
ДЗЕНИК П.М. Нар. 1904 р. Арешт. 25.06.41 р.
ДЗИНДРА М.М. Нар. 1895 р. у Шидлівцях Г- р-ну. Арешт. 27.06.41 р.
ДЗЮБА О.А. Нар. 1920 р. в Улашківцях Ч- р-ну. Арешт. 24.06.41 р.
ДЗЮБА Я.А. Нар. 1923 р. в Улашківцях Ч- р-ну. Арешт. 41 р.
ДЗЬОБА В.Ф. Нар. 1908 р. Арешт. 24.06.41 р.
ДИЦЬ (ГЕЦЬ) І. Нар. у Золотому Потоці Б- р-ну. Розстріл. 20.07.41 р.
ДИЦЬ І.П. Нар. 1900 р. у Сороці Г- р-ну. Арешт. 28.02.41 р.
ДИЦЬ М.Т. Нар. 1900 р. у Сороці Г- р-ну. Арешт. 28.02.41 р.
ДМИТРІВ М.С. Нар. 1911 р. Арешт. 16.12.40 р.
ДМИТРІВ С.С. Нар. 1914 р. Арешт. 16.01.40 р.
ДОБРОВСЬКА М.К. Нар. 1918 р. Арешт. 25.06.41 р.
ДОВГАНЬ М.П. Нар. 1922 р. Арешт. 20.02.41 р.

ДОВГАНЬ П.М. Нар. 1908 р. Арешт. 16.02.41 р.
ДОЛІШ В.П. Нар. 1896 р. Арешт. 26.06.41 р.
ДО(У)ЛИБА Й.І. Нар. 1913 р. у Пробіжній Ч- р-ну. Арешт. 24.06.41 р.
ДОМИН М.А. Нар. 1909 р. Арешт. 25.01.41 р.
ДОМИНИШИН. Розстріл. 20.07.41 р.
ДОНЧИК В.І. Нар. 1914 р. Арешт. 07.04.41 р.
ДОСКАЧ Г.Г. Нар. 1909 р. у Хоросткові Г- р-ну. Арешт. 24.06.41 р.
ДОСКАЧ В.Г. Нар. 1911 р. у Хоросткові Г- р-ну. Арешт. 22.02.41 р.
ДОСКАЧ Є.Г. Нар. 1908 р. у Хоросткові Г- р-ну. Арешт. 24.06.41 р.
ДРАБИК Д.О. Нар. 1899 р. Арешт. 29.10.40 р.
ДРАБИК Й.М. Нар. 1910 р. Арешт. 17.06.41 р.
ДРАГОМИРЕЦЬКИЙ Л.А. Нар. 1913 р. в Улашківцях Ч- р- ну. Арешт. 25.06.41 р.
ДРЕБЕТ Михайло Іванович. Нар. 1913 р. Арешт. 31.01.41 р.
ДРИГУШ І.Г. Нар. 1921 р. Арешт. 15.05.41 р.
ДРИГУШ С.М. Нар. 1921 р. Арешт. 15.05.41 р.
ДРОЗДОВСЬКИЙ П.І. Нар. 1912 р. у Борщеві Б- р-ну. Арешт. 25.02.41 р.
ДРУЛЬ М.С. Нар. 1920 р. у Постолівці Г- р-ну. Арешт. 31.01.41 р.
ДУДАР М.П. Нар. 1911 р. Арешт. 08.02.41 р.
ДУДКА ГГ. Нар. 1911 р. у Мушкатівці Б- р-ну. Арешт. 16.01.41 р.
ДУДКА ПО. Нар. 1904 р. у Базарі Ч- р-ну. Арешт. 27.05.41 р.
ДУДКА М.П. Нар. 1914 р. Арешт. 28.02.41 р.
ДУ(0)ЛИБА А.Д. Нар. 1910 р. у Пробіжпій Ч- р-ну. Арешт. 20.01.41 р.
ДУСАН В.Д. Нар. 1911 р. у Гадинківцях Г- р-ну. Арешт. 27.06.41 р.
ДУСЯК М.В. Нар. 1908 р. Арешт. 19.05.41 р.
ДУТКА П.З. Нар. 1911 р. у Копичинцях Г- р-ну. Арешт. 08.01.41р.
ДУШНИЦЬКИЙ Й.А.-О. Нар. 1921 р. у Коцюбинцях Г- р-ну. Арешт. 30.12.40 р.
ДЯК (Є)О.А. Нар. 1916 р. у Шульганівці Ч- р-ну. Арешт. 18.01.41р. Розстріл. 20.07.41 р.
ДЯКОВСЬКИЙ П І. Нар. 1910 р. у Пробіжній Ч- р-ну. Арешт. 25.06.41 р.
ДЯКОВСЬКИЙ Я.М. Нар. 1920 р. Арешт. 29.01.41 р.
ЄВЧУК Ф.Ю. Нар. 1902 р. Арешт. 15.06.41 р.
ЄРЕМКА С.О., 1920 р. Арешт. 15.01.41 р.
ЖАРІЙ Т.Д. Нар. 1913 р. у Ланівцях Б- р-ну. Арешт. 16.01.41 р.
ЖИЛОВИЙ М.С. Нар. 1921 р. Арешт. 23.04.41 р.
ЗАБИЙБОРОДА І.Д. Нар. 1914 р. у Залуччі Б- р-ну. Арешт. 18.04.41 р.
ЗАВАДЬКИЙ І.О. Нар. 1911 р. Арешт. 02.02.41 р.
ЗАВАЛИКУТ М.І. Нар. 1906 р. у м.Чорнокіпцях Ч- р-ну. Арешт. 22.02.41 р.
ЗАВЕРУХА А.М. Нар. 1904 р. у Сороці Е- р-ну. Арешт. 27.06.41 р.
ЗАГОРОДНИЙ. Розстріл. 20.07.4l р.
ЗАДОРОВСЬКИЙ Є.П. Нар. 1901 р. у Яблуневі Г- р-ну. Арешт. 12.-02.41 р.
ЗАДОРОЖНИЙ М.П. Нар. 1922 р. у Ланівцях Б- р-ну. Арешт. 20.02.41 р.
ЗАЙШЛИЙ М.П. Нар. 1922 р. Арешт. 22.02.41 р.
ЗАЛАНСЬКИЙ М.Е. Нар. 1912 р. Арешт. 21.01.41 р.
ЗАМРИКІТ М.В. Нар. 1916 р. Арешт. 15.05.41 р.
ЗАНДБЕРГ Б-Д. Нар. 1914 р. Арешт. 25.06.41 р.
ЗАПОРОЖ(АН)ЕЦЬ В.М. Нар. 1916 р. Арешт. 08.04.41 р.

ЗАПОРОЖЕЦЬ А П. Нар. у Васильків(цях). Розстріл. 20.07.41 р.
ЗАРЕЦЬКИЙ В.М. Нар. 1908 р. Арешт. 08.06.41 р.
ЗАРЕЦЬКИЙ С.Н. Нар. 1920 р. Арешт. 31.05.41 р.
ЗАР1ВНИЙ С.В. Нар. 1922 р. у Ридорубах Ч- р-ну. Арешт. 16.01.41 р.
ЗАРІЧНИЙ А.М. Нар. 1908 р. Арешт. 25.06.41р.
ЗАСАДНИЙ І.В. Нар. 1920 р. Арешт. 22.04.41р.
ЗАХАРІВ В.К. Нар. 1914 р. Арешт. 29.06.41р.
ЗБОРОЛЮК В.Я. Нар. 1923 р. Арешт. 24.02.41р.
ЗЕЛІНСЬКА С.С. Нар. 1923 р. у Борщеві Б- р-ну. Арешт. 28.04.41 р.
ЗЕЛІНСЬКИЙ В.Д. Нар. 1911 р. у Борщеві Б- р-ну. Арешт. 12.06.41 р. Розстріл, у червні 1941 р.
ЗЕЛІНСЬКИЙ Н.В. Нар. 1902 р. Арешт. 27.06.41 р.
ЗЕМЛЕДУХ В.Р. Нар. 1900 р. у Торському З- р-ну. Арешт. 27.04.41р.
ЗИЛКОВСЬКИЙ П.Ф. Нар. 1890 р. Арешт. 25.06.41 р.
ЗНАК Е.Г. Нар. 1910 р. Арешт. 21.04.41 р.
ЗОЗУЛЯК І.М. Нар. 1906 р. Арешт. 20.02.41 р.
ЗОЗУЛЯК П.А. Нар. 1902 р. в Улашківцях Ч- р-ну. Арешт. 24.06.41 р.
ЗОНОВ В.І. Нар. 1901 р. Арешт. 23.06.41 р.
ЗОНОВ Ф.Г. Нар. 1895 р. Арешт. 23.06.41 р.
ЗУБАТИЙ І.Г. Нар. 1921 р. Арешт. 27.04.41 р.
ЗУБРЕЦЬКИЙ Ф.М. Нар. 1912 р. Арешт. 27.05.41 р.
ЗУЛЯК Р.Р. Нар. 1920 р. у Гермаківці Б- р-ну. Арешт. 14.04.41 р.
ІВАНКІВ Б.М. Нар. 1914 р. у Нижбірку Г- р-ну. Арешт. 26.06.41 р.
ІВАНКІВ Д.М. Нар. 1914 р. у Копичинцях Г- р-ну. Арешт. 02.02.41 р.
ІВАНОВИЧ С.І. Нар. 1913 р. Арешт. 25.06.41 р.
ІВАНЦІВ Д.Ю. Нар. 1904 р. у Швайківцях Ч- р-ну. Арешт. 01.02.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
ІВАНЧИШИН М.К. Нар. 1921 р. у Нижбірку Г- р-ну. Арешт. 13.03.41 р.
ІВАНЮК П.Д. Нар. 1915 р. у Боришківцях Б- р-ну. Арешт. 23.04.41 р.
ІВАСЮК В.М. Нар. 1911 р. Арешт. 26.06.41 р.
ІЛЬНИЦЬКИЙ В.Ю. Нар. 1907 р. у В.Чорнокіннях Ч- р-ну. Арешт. 24.06.41 р.
ІЛЬНИЦЬКИЙ І.В. Нар. 1911 р. в Усті Б- р-ну. Арешт. 23.02.41 р.
ІЛЬНИЦЬКИЙ Я.В. Нар. 1919 р. в Усті Б- р-ну. Арешт. 26.04.41 р.
ІЛЬЧИШИН І.Н. Нар. 1907 р. Арешт. 05.06.41 р.
ІСАЮК І.Я. Нар. 1913 р. у Боришківцях Б- р-ну. Арешт. 15.02.41 р.
КАВКА В.К. Нар. 1902 р. у Глибочку Б- р-ну. Арешт. 28.03.41 р.
КАГАНЕЦЬ В.І. Нар. 1910 р. Арешт. 29.04.41 р.
КАЗАНОВСЬКИЙ Б. — племінник Б. Лепкого. Нар. 1924 р. Розстріл. 20.07.41 р.
КАЛАБУХ П.Є. Нар. 1897 р. у Скородинцях Ч- р-ну. Арешт. 24.06.41 р.
КАЛАПАЦ О.І. Нар. 1917 р. у Скалі-Под. Б- р-ну. Арешт. 31.05.41 р.
КАМЕНЕЦЬКА В.І. Нар. 1919 р. Арешт. 08.03.41 р.
КАНЮК К.П. Нар. 1912 р. Арешт. 02.02.41 р.
КАРДАНІ А.А. Нар. 1891 р. Арешт. 24.04.41 р.
КАРЕТНИК С.І. Нар. 1921 р. у Коцюбинцях Ч- р-ну. Арешт. 23.01.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
КАЧЕРОВСЬКИЙ М.В. Нар. 1905 р. Арешт. 20.03.41 р.
КАЧУРА М.М. Нар. 1922 р. Арешт. 23.05.41 р.

КВАСНИЦЯ М.М – абсольвент Львівської богословської академії. Нар. 1913 р. у Джурині Ч- р-ну. Арешт. 16.01.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
КЕБА М.І. Нар. 1919 р. Арешт. 28.04.41 р.
КИЗЮК Б.М. Нар. 1922 р. Арешт. 01.02.41 р.
КИЗЮК О.М. Нар. 1907 р. Арешт. 27.01.41 р.
КИЗЮК С.В. Нар. 1902 р. Арешт. 27.01.41 р.
КИЗЮК С.С. Нар. 1910 р. Арешт. 28.01.41 р.
КИЛИМАР В.М. Нар. 1921 р. у Борщеві Б- р-ну. Арешт. 27.05.41 р.
КИТИК М.М. Нар. 1915 р. Арешт. 24.06.41 р.
КИШКАН І.А. Нар. 1912 р. в Улашківцях Ч- р-ну. Арешт. 29.06.41 р.
КІНДЕБАЛЮК М.Д. Нар. 1920 р. у Нагірянці Бучацького р-ну. Арешт. 10.04.41 р.
КІСЬ І.Ф. Нар. 1901 р. Арешт. 29.04.41 р.
КЛАПУЩАК М.М. Нар. 1915 р. Арешт. 03.02.41 р.
КЛИМ І.С. Нар. 1916 р. у В.Чорнокінецькій Ч- р-ну. Арешт. 10.02.41 р.
КЛИМ І.Я. Нар. 1904 р. у В.Чорнокінецькій Ч- р-ну. Арешт. 10.02.41 р.
КЛОПОТ В.Ю. Нар. 1912 р. у В.Чорнокінецькій Ч- р-ну. Арешт. 08.02.41 р.
КЛОПОТ М.Ю. Нар. 1910 р. у В.Чорнокінецькій Ч- р-ну. Арешт. 06.02.41 р.
КЛОЧКО М.К. Нар. 1903 р. у Більче-Золотому Б- р-ну. Арешт. 05.03.41 р.
КЛЮЦКА М.С. Нар. 1914 р. Арешт. 02.12.40 р.
КОБЗАР І.Ю. Нар. 1914 р. Арешт. 11.02.41 р.
КОБИТОВИЧ М.В. Нар. 1922 р. Арешт. 25.04.41 р.
КОВАЛЬ М.Т. Нар. 1914 р. у Пробіжній Ч- р-ну. Арешт. 08.04.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
КОВАЛЬСЬКИЙ Я.Н. Нар. 1913 р. Розстріл. 20.07.41 р.
КОВАЛЬЧУК І.О. Нар. 1901 р. у Бичківцях Ч- р-ну. Арешт. 02.02.41 р.
КОВАЛЬЧУК І.Й. Нар. 1913 р.и.
КОВАЛЬЧУК М.М. Нар. 1909 р. у Бичківцях Ч- р-ну. Арешт. 22.02.41 р.
КОВАЛЬЧУК П.П. Нар. 1916 р. в Увислій Г- р-ну. Арешт. 28.02.41 р.
КОВАЛЬЧУК Ю.І. Нар. 1888 р. у Товстому З- р-ну. Арешт. 27.06.41 р.
КОВБАН М.І. Нар. 1907 р. Арешт. 24.06.41 р.
КОВПАК Т.І. Нар. 1923 р. в Увислій Г- р-ну. Арешт. 28.02.41 р. Розстріл, у червні 1941 р.
КОВЯК Г.І. Розстріл. 20.07.41 р.
КОГУТ З.Й. Нар. 1921 р. у Ромашівці Ч- р-ну. Арешт. 10.05.41 р.
КОЗАК. Розстріл. 20.07.41 р.
КОЗАК І.В. Нар. 1907 р. у Винятинцях З- р-ну. Арешт. 31.01.41 р.
КОЗАК І.В. Нар. 1909 р. у Гадинківцях Г- р-ну. Арешт. 14.02.41 р.
КОЗАР М.Г. Нар. 1921 р. Арешт. 12.05.41 р.
КОЗЛОВСЬКИЙ К.І. Нар. 1911 р. Розстріл. 20.07.41 р.
КОЗЮК В.С. Нар. 1891 р. у Бичківцях Ч- р-ну. Арешт. 21.05.41 р.
КОЗЮК М.В Нар. 1921 р. у Бичківцях Ч- р-ну. Арешт. 14.05.41 р.
КОЗЮК Ю.Г. Нар. 1897 р. у Бичківцях Ч- р-ну. Арешт. 22.02.41 р.
КОЛОДА І. Розстріл. 20.07.41 р.
КОЛОДІЙ М.А. Нар. 1909 р. Арешт. 06.12.401 р.
КОЛОМІЄЦЬ М.О. Нар. 1914 р. Арешт. 24.05.41 р.
КОЛОС П.А. Нар. 1916 р. у В. Чорнокінецькій Ч- р-ну. Арешт. 08.02.41 р.

КОПІЙ Б.Т. Нар. 1921 р. Арешт. 14.03.41 р.
КОРДОНОВИЙ В.І. Нар. 1900 р. у Боришківцях Б- р-ну. Арешт. 23.06.41 р.
КОРМИЛО В.П. Нар. 1917 р. Арешт. 28.02.41 р.
КОРМИЛО Д(П).І. Нар. 1916 р. у Хоросткові Г- р-ну. Арешт. 28.02.41 р.
КОРОТНИК. Розстріл. 20.07.41 р.
КОСАР С.М. Нар. 1914 р. у Більче-Золотому Б- р-ну. Арешт. 28.02.41 р.
КОСТІВ М.Г. Нар. 1905 р. Арешт. 16.02.41 р.
КОСТІВ Я.М. Нар. 1898 р. у Більче-Золотому Б- р-ну. Арешт. 28.02.41 р.
КОСТЕЦЬКИЙ М.Д. Нар. 1912 р. у Стрілківцях Б- р-ну. Арешт. 09.01.41 р.
КОСТЕЦЬКИЙ П.І. Нар. 1909 р. у Стрілківцях Б- р-ну. Арешт. 22.02.41 р.
КОСТЮК М.Й. Нар. 1908 р. Арешт. 24.06.41 р.
КОСТЮК Ф.М. Нар. 1921 р. Арешт. 27.02.41 р.
КОХАН В.М. Нар. 1924 р. Арешт. 25.06.41 р.
ІСОШУБА К.А. Нар. 1921 р. Арешт. 23.05.41 р.
КРАЙЧИЙ С.М. Нар. 1906 р. у Бичківцях Ч- р-ну. Арешт. 22.02.41 р.
КРАКОЛОВИЧ М.В. Нар. 1902 р. Арешт. 07.04.41 р.
КРАМАРЧУК Д.К. Нар. 1911 р. Арешт. 29.03.41 р.
КРИВЕЦЬКА С.П. Нар. 1917 р. Арешт. 28.06.41 р.
КРИВОРУЧКО Д.П. Нар. 1912 р. Арешт. 15.06.41 р.
КРИЖАНІВСЬКИЙ С.А. Нар. 1919 р. Арешт. 29.02.41 р.
КРИЖАНОВСЬКИЙ В.І. Нар. 1913 р. Арешт. 26.06.41 р.
КРИСА В.О. Нар. 1916 р. Арешт. 24.06.41 р.
КРИСА С.П. Нар. 1881 р. у Білій Ч- р-ну. Арешт. 13.05.41 р.
КРИШ М.Г. Нар. 1918 р. Арешт. 16.02.41 р.
КРІЛЬ Г.І. Нар. 1912 р. у Базарі Ч- р-ну. Арешт. 27.04.41 р.
КРУПОДРА В.М. Нар. 1907 р. Арешт. 24.06.41 р.
КРУШЕЛЬНИЦЬКИ А.І. Нар. 1898 р. Арешт. 26.06.41 р.
КУБИШИН М.М. Нар. 1922 р. Арешт. 19.03.41 р.
КУЗЕВИЧ В.І. Нар. 1910 р. Арешт. 29.03.41 р.
КУЗИМКІВ В.Д. Нар. 1912 р. у Мельниці-Под. Б- р-ну. Арешт. 23.05.41 р.
КУЗЯК П.І. Нар. 1914 р. Арешт. 23.06.41 р.
КУЛЕБАНСЬКА М.Ю. Нар. 1894 р. Арешт. 25.06.41 р.
КУЛЬЧИЦЬКИЙ І.Д. Нар. 1885 р. у Ромашівці Ч- р-ну. Арешт. 07.06.41 р.
КУЛЬЧИЦЬКИЙ П.М. Нар. 1923 р. Арешт. 22.06.41 р.
КУРІЄЦЬ І.С. Нар. 1885 р. у Синькові З- р-ну. Арешт. 04.04.41 р.
КУРЧАБА М.С. Нар. 1911 р. Арешт. 25.06.41 р.
КУФТІЙ І.Й. Нар. 1896 р. Арешт. 25.06.41 р.
КУЧАРСЬКИЙ П.М. Нар. 1914 р. у Шульганівці Ч- р-ну. Арешт. 16.01.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
КУЧИРКА В.М. Нар. 1914 р. у Слобідці З- р-ну. Арешт. 14.01.41 р.
КУЧМІЙ В.П. Нар. 1921 р. Арешт. 25.06.41 р.
КУЧМІЙ Д.О. Нар. 1907 р. Арешт. 26.06.41 р.
КУШНІР В.П. Нар. 1911 р. Арешт. 25.04.41 р.
ЛАБАЙ С.О. Нар. 1922 р. у Постолівці Г- р-ну. Арешт. 20.03.41 р.
ЛАВРІВ В.В. Нар. 1896 р. Арешт. 23.06.41 р.
ЛАТИН М.В. Нар. 1913 р. Арешт. 30.05.41 р.
ЛАТИН М.І. Нар. 1911 р. Арешт. 30.05.41 р.

ЛАШТА Д. Нар. 1917 р. Арешт. 18.11.40 р.
ЛАЩИК Р.Г. Нар. 1922 р. Арешт. 27.10.41 р.
ЛЕВИЦЬКИЙ Л.В. Нар. 1899 р. Арешт. 24.06.41 р.
ЛЕГІНОВИЧ Я.Г. Нар. 1915 р. Арешт. 03.02.41 р.
ЛЕЛИК Д.1. Нар. 1913 р. Арешт. 07.04.41 р.
ЛЕЛИК І.А. Нар. 1907 р. у Винятинцях З- р-ну. Арешт. 14.02.41 р. Розстріл, у червні 1941 р.
ЛЕСИК Й.Г. Нар. 1914 р. у Кошилівцях З- р-ну. Арешт. 16.01.41 р.
ЛЕСЮК М.С. Нар. 1911 р. у Ниркові З- р-ну. Арешт. 24.06.41 р.
ЛЕСЬКІВ А.С. Нар. 1921 р. Арешт. 17.03.41 р.
ЛЕСЬКІВ І.В. Нар. 1900 р. у Бичківцях Ч- р-ну. Арешт. 22.02.41 р.
ЛЕХІСУН П.М. Нар. 1915 р. Арешт. 30.04.41 р.
ЛИЗУНИК М.І. Нар. 1910 р. Арешт. 25.02.41 р.
ЛИС С.В. Нар. 1906 р. у Красному Г- р-ну. Арешт. 03.06.41 р.
ЛИСИЙ А.Й. Нар. 1914 р. у Борщеві Б- р-ну. Арешт. 27.05.41 р.
ЛИСИК Г.С. Нар. 1903 р. Арешт. 27.04.41 р.
ЛИСИШИН П.П. Нар. 1916 р. в Оргишківцях Г- р-ну. Арешт. 05.02.41 р.
ЛИСІВ П.І. Нар. 1922 р. в Угрині Ч- р-ну. Арешт. 19.02.41 р.
ЛИСОВСЬКИЙ Р.І. Нар. 1914 р. Арешт. 24.06.41 р.
ЛИСТЮК М.Г. Нар. 1918 р. Арешт. 08.03.41 р.
ЛИТВИНЮК (Д)М.П. Нар. 1914 р. у Гадинківцях Г- р-ну. Арешт. 30.01.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
ЛУГОВИЙ Д.П. Нар. 1920 р. Арешт. 27.02.41 р.
ЛУЦІВ Д.І. Нар. 1919 р. Арешт. 02.02.41 р.
ЛУНІВ Р.С. Нар. 1922 р. Арешт. 02.02.41 р.
ЛУЧАК Б.П. Нар. 1912 р. у Товстому З- р-ну. Арешт. 24.06.41 р.
ЛУЧКА І.В. Нар. 1921 р. Арешт. 02.04.41 р.
ЛУЧКО Є.М. Нар. 1919 р. Арешт. 21.01.41 р.
ЛЮБИНЕЦЬКИЙ І.К. Розстріл. 20.07.41 р.
ЛЯДОБРУК Ю.В. Нар. 1909 р. у Гермаківці Б- р-ну. Арешт. 31.05.41 р.
МАВТНЕР Г.В. Нар. 1894 р. Арешт. 25.06.41 р.
МАЗУР С.Б. Нар. 1906 р. у Білій Ч- р-ну. Арешт. 15.05.41 р.
МАКСИМІВ С.Д. Нар. 1921 р. Арешт. 13.03.41 р.
МАЛАНЧУК В.М. Нар. 1914 р. Арешт. 29.05.41 р.
МАЛАНЧУК К.В. Нар. 1922 р. у Попівцях Ч- р-ну. Арешт. 27.06.41 р.
МАЛАНЧУК П.М. Нар. 1921 р. у Ромашівці Ч- р-ну. Арешт. 26.03.41 р.
МАЛЕНЮК В.П. Нар. 1918 р. Арешт. 27.04.41 р.
МАЛИНОВСЬКИЙ О.К. Нар. 1912 р. Розстріл, у червні 1941 р. в Умані.
МАЛИЦЬКИЙ Л.Я. Розстріл. 20.07.41 р.
МАЛЬСЬКИЙ М.П. Нар. 1920 р. у Крогульці Г- р-ну. Арешт. 05.02.41 р.
МАНЕВСЬКИЙ Р.І. Нар. 1913 р. Арешт. 25.06.41 р.
МАНІЯК М.Д. Нар. 1898 р. Арешт. 24.05.41 р.
МАНЗЮК П.С. Нар. 1917 р. в Устечці З- р-ну. Арешт. 23.09.40 р.
МАНЬКО П.А. Розстріл. 20.07.41 р.
МАРЕНЮК М.М. Нар. 1923 р. у Кошилівцях З- р-ну. Арешт. 26.06.41 р.
МАРКЕВИЧ С.Й. Нар. 1915 р. у Бабинцях Б- р-ну. Арешт. 23.04.41 р.
МАРКОВСЬКИЙ М.О. Нар. 1895 р. у Чорткові Ч- р-ну. Арешт. 24.06.41 р.
МАРТИНЮК Д.В. Нар. 1919 р. у Винятинцях З- р-ну. Арешт. 11.04.41 р.
МАРУК. Розстріл. 20.07.41 р.

МАРУІДАК І.С. Нар. 1915 р. Арешт. 26.06.41 р.
МАРЧАК О.П. Нар. 1896 р. у Трубчині Б- р-ну. Арешт. 31.05.41 р.
МАСИК І.М. Нар. 1905 р. у Більче-Золотому Б- р-ну. Арешт. 26.02.41 р.
МАСЛІ(В)Й А.І. Нар. 1912 р. у Сокиринцях Г- р-ну. Арешт. 26.02.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
МАС(Т)ЛІЙ І.Д. Нар. 1914(1) р. у Коцюбинчиках Ч- р-ну. Арешт. 14.03.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
МАСЛІ(В)Й М.І. Нар. 1915 р. Арешт. 12.02.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
МАТВІЇВ Ф.М. Нар. 1914 р. у Заболотівці Ч- р-ну. Арешт. 28.06.41 р.
МАТВІЙЧУК М.І. Нар. 1908 р. Арешт. 26.03.41 р.
МАТВІЙЧУК Р.І. Нар. 1915 р. у Ромашівці Ч- р-ну. Арешт. 10.05.41 р.
МАТЕЙКІВ В.І. Нар. 1912 р. Арешт. 25.06.41 р.
МАТИХА Р.І. Нар. 1918р. у Кривенькому Ч- р-ну. Арешт. 30.01.41 р.
МАТІЙЦІВ Й.Г. Нар. 1916 р. Арешт. 12.06.41 р.
МАТЛАХ 1.1. Нар. 1911 р. у Стрілківцях Б- р-ну. Арешт. 18.02.41р.
МАШТАЛЕР В.К. Нар. 1920 р. у Васильківцях Г- р-ну. Арешт. 25.06.41 р.
МЕДВІДЬ М(Н).М. Нар. 1921 р. у Косові Ч- р-ну. Арешт. 16.01.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
МЕДИНСЬКИЙ Д.П. Нар. 1911 р. Арешт. 25.06.41 р.
МЕЛЕНКЖ П.К. Нар. 1919 р. Арешт. 02.04.41 р.
МЕЛЬНИК Д.П. Нар. 1900 р. Арешт. 26.06.41 р.
МЕЛЬНИК М.А. Нар. 1899 р. у Буряківці 3- р-ну. Арешт. 22.06.41 р.
МЕЛЬНИК М.І. Нар. 1902 р. Арешт. 21.06.41 р.
МЕЛЬНИК М.М. Нар: 1911 р. у Яблуневі Г- р-ну. Арешт. 28.02.41 р.
МЕЛЬНИК М.С. Нар. 1922 р. у Шульганівці Ч- р-ну. Арешт. 02.04.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
МЕЛЬНИК П.І. Нар. 1906 р. Арешт. 06.10.40 р.
МЕЛЬНИК П.А. Нар. 1918 р. Арешт. 25.06.41 р.
МЕЛЬНИЧУК М.М. Нар. 1914 р. Арешт. 25.06.41 р.
МЕЛЬНИЧУК М.П. Нар. 1909 р. Арешт. 23.06.41 р.
МЕРОВИЧ О.Я. Нар. 1921 р. Арешт. 17.03.41 р.
МЕЧУШ Й.П. Нар. 1915 р. Арешт. 10.11.40 р.
МИКИТАШ В.М. Нар. 1920 р. Арешт. 18.05.41 р.
МИКИТИН П.І. Нар. 1901 р. Розстріл, у червні 1941 р.
МИКИТЮК Я.С. Нар. 1916 р. у Глибочку Б- р-ну. Арешт. 25.04.41 р.
МИКУЛЯР М.О. Нар. 1904 р. Арешт. 24.06.41 р.
МИХАЙЛЮК. Розстріл. 20.07.41 р.
МИХАЙЛЮК. Нар. у Гадинківцях Г- р-ну. Розстріл. 20.07.41 р.
МИХАЙЛЮК. Розстріл. 20.07.41 р.
МИХАЛЬЧУК І.П. Нар. 1914 р. Арешт. 17.04.41 р.
МИЦЬКО Я.І. Нар. 1890 р. у Гермаківці Б- р-му. Арешт. 28.05.41 р.
МИЩИЙ П.І. Нар. 1911 р. у М.Чорнокінцях Ч- р-му. Арешт. 31.01.41 р.
МІРУС Є.І. Нар. 1922 р. у Н.Ягольниці Ч- р-ну. Арешт. 21.05.41 р.
МІРУС І.Г. Нар. 1915 р. у Чорткові Ч- р-ну. Арешт. 26.05.41 р.
МОНАСТИРСЬКИЙ В.А. Нар. 1909 р. Арешт. 02.01.41 р.
МОНАСТИРСЬКИЙ П.Ф. Нар. 1924 р. у Гадинківцях Г- р- ну. Арешт. 27.06.41 р.
МОНЦІОК І.Й. Нар. 1912 р. Арешт. 26.06.41 р.
МОРОЗ М.П. Нар. 1913 р. у Бичківцях Ч- р-ну. Арешт. 16.03.41 р.

МОСКВА В.С. Нар. 1919 р. Арешт.
МОСКВИН М.С. Нар. 1910 р. Арешт. 28.06.41 р.
МОСТОВИЙ Г.Я. Нар. 1898 р. у Мишківцях Г- р-ну. Арешт. 16.02.41 р.
МОЦИК І.С. Нар. 1919 р. Арешт. 29.04.41 р.
МУЖИЛОВСЬКИЙ В.С. Нар. 1882 р. Арешт. 10.03.41 р.
МУЗИЧКА М.Г. Нар. 1908 р. у Сороці Г- р-ну. Арешт. 28.02.41 р.
МУКАН Ю.І. Нар. 1916 р. Арешт. 18.03.41 р.
МУШИНСЬКИЙ М.Г. Нар. 1911 р. Арешт. 15.05.41 р.
НАГІРНЯК М.М. Нар. 1911 р. у Васильківцях Г- р-ну. Арешт. 29.06.41 р.
НАДВІРНЮК Григорій Михайлович. Нар. 1910 р. Арешт. 06.04.41 р.
НАДОРОЖНИЙ М.В. Нар. 1921 р. Арешт. 30.05.41 р.
НАКОНЕЧНИЙ Є.В. Нар. 1909 р. у Лисівцях З- р-ну. Арешт. 19.05.41 р.
НЕВЕСТЮК В.Ф. Нар. 1920 р. Арешт. 25.06.41 р.
НЕДБАЙЛЮК М.П. Нар. 1914 р. Арешт. 24.06.41 р.
НЕНЕЧ О.А. Нар. 1918 р. Арешт. 30.03.41 р.
НЕНЧ А.А. Нар. 1906 р. Арешт. 30.03.41 р.
НИКОЛИНА-ХІЦЬ М.І. Нар. 1901 р. у Більче-Золотому Б- р-ну. Арешт. 23.03.41 р.
НИКОЛЮК В.І. Нар. 1910 р. у Мельниці-Под. Б- р-ну. Арешт. 31.05.41 р.
НИКОФОРЧИН П.І. Нар. 1894 р. в Іване-Пустому Б- р-ну. Арешт. 25.06.41 р.
НИЧКО К.Ю. Нар. 1913 р. Арешт. 23.06.41 р.
НОВАК С.І. Нар. 1903 р. Арешт. 26.06.41 р.
НОВАК Я.М. Нар. 1919 р. Арешт. 02.02.41 р.
ОБНЯВКА П.І. Нар. 1920 р. у Ромашівці Ч- р-ну. Арешт. 26.03.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
ОВЧАРУК О.С. Нар. 1901 р. Арешт. 03.03.41 р.
ОГАЛЬ Т.І. Нар. 1919 р. Арешт. 19.03.41 р.
ОГИДА Й.І. Нар. 1919 р. Арешт. 11.04.41 р.
ОГОЛЬ Я.П. Нар. 1906 р. у Ридодубах Ч- р-ну. Арешт. 23.06.41 р.
ОЛЕКСИН О.Я. Нар. 1904 р. Арешт. 25.06.41 р.
ОЛЕКСЮК П.І. Нар. 1919 р. Арешт. 21.03.41 р.
ОЛІЙНИК І.П. Нар. 1903 р. у Стрілківцях Б- р-ну. Арешт. 22.02.41 р.
ОЛІЙНИК М.О. Нар. 1906 р. у Нижбірку Г- р-ну. Арешт. 05.06.41 р.
ОЛІЙНИК П.С. Нар. 1921(0) р. у Чорткові Ч- р-ну. Арешт. 06.01.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
ОЛІЙНИК Я.П. Нар. 1922 р. Арешт. 28.01.41 р.
ОРЛИК П.П. Нар. 1913 р. у Заліссі Ч- р-ну. Арешт. 09.01.41 р.
ОСАДЦА Д.М. Нар. 1904 р. Арешт. 26.05.41 р.
ОСАДЦА Й(І).А. Нар. 1915 р. Розстріл. 20.07.41 р.
ОСАДЧУК М.Р. Нар. 1921 р. Арешт. 25.02.41 р.
ОСТАПЧУК О.А. Нар. 1885 р. у Кривенькому Ч- р-ну. Арешт. 22.06.41 р.
ОСТАФІЙЧУК М.Г. Нар. 1915 р. Арешт. 26.05.41 р.
ОСТРОВСЬКИЙ Д.В. Нар. 1917 р. у Хоросткові Г- р-ну. Арешт. 15.05.41 р.
ОЧЕРЕТНИЙ А.І. Нар. 1921 р. у Коцюбинчиках Ч- р-ну. Арешт. 14.03.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
ПАЗЮК Д.А. Нар. 1902 р. у Чорнокінцях Б- р-ну. Арешт. 06.02.41 р.
ПАЛАМАР В.І. Нар. 1897 р. в Іванкі Б- р-ну. Арешт. 25.06.41 р.
ПАЛЕЧНЮК Д.В. Нар. 1904 р. Арешт. 14.02.41 р.

ПАЛІЙ І.Й. Нар. 1922 р. Арешт. 22.04.41 р.
ПАНАС М.Ф. Нар. 1885 р. у Заліщиках З- р-ну. Арешт. 24.06.41 р.
ПАНЧИК М.І. Нар. 1913 р. Арешт. 02.06.41 р.
ПАНЬКІВ І.М. Нар. 1908 р. Арешт. 28.03.41 р.
ПАНЬКІВ С.М. Нар. 1914 р. Арешт. 04.04.41 р.
ПАРАЩУК І.Й. Нар. 1903 р. Арешт. 07.04.41 р.
ПАРУБОЧИЙ М.І. Нар. 1905 р. Арешт. 24.05.41 р.
ПАРУБОЧИЙ М.П. Нар. 1921 р. Арешт. 24.04.41 р.
ПАСКАРИК П.Я. Нар. 1902 р. в Іване-Пустому Б- р-ну. Арешт. 25.06.41 р.
ПАСКАРИК С.П. Нар. 1914 р. в Іване-Пустому Б- р-ну. Арешт. 28.05.41 р.
ПАСТУХ І.В. Нар. 1912 р. у Лисівцях З- р-ну. Арешт. 19.05.41 р.
ПАСТУХ М.І. Нар. 1896 р. Арешт. 28.06.41 р.
ПАСТУХ О.С(М). Нар. 1909 р. Арешт. 27.06.41 р.
ПАСТУХ С.М. Нар. 1902 р. Арешт. 31.05.41 р.
ПАСТУШАК І.І. Нар. 1923 р. Арешт. 13.03.41 р.
ПАСТУЩИН М.І. Нар. 1921 р. Арешт. 29.06.41 р.
ПЕРЕЙМА П.П. Нар. 1910 р. Арешт. 22.06.41 р.
ПЕРУН М.В. Нар. 1912 р. у Більче-Золотому Б- р-ну. Арешт. 27.02.41 р.
ПЕТРАШУК В.А. Нар. 1900 р. у Королівні Б- р-ну. Арешт. 24.04.41 р.
ПЕТРИШИН В.М. Нар. 1910 р. Арешт. 07.05.41 р.
ПЕТРИШИН М.І. Нар. 1911 р. у Постолівці Г- р-ну. Арешт. 06.05.41 р.
ПЕТРІВ А.Т. Нар. 1912 р. Арешт. 03.05.41 р.
ПЕТРІВ І.Д. Нар. 1907 р. Арешт. 25.05.41 р.
ПЕТРОВИЧ П.І. Нар. 1912 р. у Вільхівцях Б- р-ну. Арешт. 31.05.41 р.
ПЕТРУК Д.Г. Нар. 1900 р. Арешт. 24.06.41 р.
ПЕТРУЩАК Г.М. Нар. 1915 р. Арешт. 29.03.41 р.
ПЕТРУЩАК М.Д. Нар. 1912 р. Арешт. 29.03.41 р.
ПЕЦОЛЯК М.Ю. Нар. 1901 р. Арешт. 25.06.41 р.
ПИВОВАРЧУК І.О. Нар. 1909 р. Арешт. 30.04.41 р.
ПИЛЕКЛ.І. Нар. 1915 р. Арешт. 27.04.41 р.
ПИЛИПЧУК П.С. Нар. 1915 р. Арешт. 08.02.41 р.
ПИЛЯВСЬКИЙ О.І. Нар. 1909 р. у Білобожинці Ч- р-ну. Арешт. 19.03.41 р.
ПИНДЮРА Г.І. Нар. 1909 р. Арешт. 24.06.41 р.
ПИРІГ В.П. Нар. 1919 р. Арешт. 28.06.41 р.
ПІДВИСОЦЬКИЙ В.О. Нар. 1909 р. у Мельниці-Под. Б- р- ну. Арешт. 24.02.41 р.
ПІДВИСОЦЬКИЙ М.В. Нар. 1911 р. у Мельниці-Под. Б- р- ну. Арешт. 17.03.41 р.
ПІДПРНЯК В.І. Нар. 1913 р. у Мельниці-Под. Б- р-ну. Арешт. 24.02.41 р.
ПІДГУРЕЧНИЙ С.Д. Нар. 1923 р. Арешт. 14.03.41 р.
ПОГОРЕЦЬКИЙ В.М. Нар. 1922 р. Арешт. 24.02.41 р.
ПОГОРЕЦЬКИЙ М.С. Нар. 1909 р. у Гадинківцях Г- р-ну. Арешт. 29.01.41 р.
ПОДЛЕЦЬКИЙ М.Я. Нар. 1904 р. Арешт. 09.04.41 р.
ПОДОЛЬСЬКИЙ М.Д. Нар. 1922 р. Арешт. 20.03.41 р.
ПОЖЕЖНЮК В.Б. Нар. 1914 р. у В.Чорнокінцях Б- р-ну. Арешт. 25.06.41 р.
ПОЗДИК С.Г. Нар. 1915 р. Арешт. 11.04.41 р.
ПОКУСЛАВСЬКИЙ М.М. Нар. 1915 р. у Худиківцях Б- р-ну. Арешт. 24.06.41 р.

ПОКУСЛАВСЬКИЙ М.М. Нар. 1912 р. у Худиківцях Б- р-ну. Арешт. 23.06.41 р.
ПОЛЬОВИЙ М.Й. Нар. 1911 р. у Пробіжній Ч- р-ну. Арешт. 29.01.41 р.
ПОТИКЕВИЧ І.Ю. Нар. 1913 р. в Оришківцях Г- р-ну. Арешт. 06.02.41 р.
ПОТУРНЯК М.О. Нар. 1906 р. у Сороці Г- р-ну. Арешт. 28.02.41 р.
ПРИЙМАК В.С. Нар. 1911 р. у Поділлі З- р-ну. Арешт. 16.01.41 р.
ПРИЙМАК І.Д. Нар. 1917 р. у Поділлі З- р-ну. Арешт. 27.06.41 р.
ПРИМАК Й.С. Нар. 1015 р. Арешт. 04.06.41 р.
ПРОВАЛЬНИЙ І.П(М). Нар. 1922 р. Розстріл. 20.07.41 р.
ПРОКОПЧУК А.Р. Нар. 1912 р. Арешт. 14.02.41 р.
ПРОНДЮК М.Я. Нар. 1919 р. Арешт. 04.05.41 р.
ПРОЦЕНТНИЙ А.Г. Нар. 1914 р. у В.Чорнокінцях Б- р-ну. Арешт. 31.01.41 р.
ПРОЦКІВ Р(С).Г. Нар. 1922 р. Арешт. 16.01.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
ПУПЕЗА І.М. Нар. 1910 р. Арешт. 08.04.41 р.
ПХАІК П.Д. Нар. 1912 р. у Босирях Ч- р-ну. Арешт. 09.01.41 р.
ПШЕТУЛА С.А. Нар. 1911 р. Арешт. 25.06.41 р.
ПШИК В.В. Нар. 1914 р. у Солоному З- р-ну. Арешт. 15.04.41 р.
ПШОНЯК Т.І. Нар. 1923 р. Арешт. 22.06.41 р.
РЕМЕНДА А.М. Нар. 1921 р. у Глибочку Б- р-ну. Арешт. 12.03.41 р.
РИБАК І.П. Нар. 1920 р. у Васильківцях Г- р-ну. Арешт. 06.02.41 р.
РОГАТИНСЬКИЙ С.І. Нар. 1919 р. у Голіградах З- р-ну. Арешт. 25.04.41 р.
РОГОВИК М.М. Нар. 1922 р. Арешт. 26.05.41 р.
РОЖАЛЕВСБКИЙ С.М. Нар. 1921 р. Арешт. 25.04.41 р.
РОЖЕЛЮК П.М. Нар. 1921 р. Арешт. 13.05.41 р.
РОЖНІВ В.П. Нар. 1916 р. Арешт. 27.06.41 р.
РОМАНІВ Д.М. Нар. 1910 р. Арешт. 12.04.41 р.
РОМАНІВ Т.М. Нар. 1920 р. Арешт. 25.03.41 р.
РОМАНЮК П.Т. Нар. 1920 р. у Голіградах З- р-ну. Арешт. 24.06.41 р.
РОССА В.С. Нар. 1902 р. Арешт. 27.11.41 р.
РОСТ С.П. Нар. 1904 р. Арешт. 25.06.41 р.
РУНЗАК С.М. Нар. 1923 р. Арешт. 23.04.41 р.
РУТИЦЬКИЙ М.Й. Нар. 1923 р. у Королівні Б- р-ну. Арешт. 22.02.41 р.
РУШ, А К М.В. Нар. 1921 р. Арешт. 23.04.41 р.
РУЩАК С.Й. Нар. 1921 р. Арешт. 25.04.41 р.
САВИЦЬКИЙ. Розстріл. 20.07.41 р.
САВКА З.Й. Нар. 1916 р. Арешт. 29.04.41 р.
САВЧИН М.І. Нар. 1901 р. у Білобожниці Ч- р-ну. Арешт. 17.03.41 р.
САГАЙДАК Д.І. Нар. 1906 р. Арешт. 30.12.40 р.
СА(0)ГАК(Н). Розстріл. 20.07.41 р.
САДІВСЬКИЙ В.М. Нар. 1921 р. Арешт. 30.04.41 р.
САДОВСЬКИЙ В.М. Нар. 1922 р. Арешт. 03.05.41 р.
САДОВСЬКИЙ О.А. Нар. 1899 р. Арешт. 10.06.41 р.
САЗАНСЬКИЙ П.І. Нар. 1912 р. у Пробіжній Ч- р-ну. Арешт. 25.06.41 р.
САЛАМОН С.О. Нар. 1914 р. у Сапогові Б- р-ну. Арешт. 28.04.41 р.
САМИЛО Г.Й. Нар. 1904 р. Арешт. 25.06.41 р.
СВЕРГУН В.Д. Нар. 1920 р. у Целієві Г- р-ну. Арешт. 20.02.41 р.
СВЕРДЛИК Д.П. Нар. 1910 р. Арешт. 25.02.41 р.

СВИДЗИНСЬКИЙ А.Я. Нар. 1897 р. у Пробіжній Ч- р-ну. Арешт. 25.06.41 р.
СВЯТИЙ МЛ. Нар. 1921 р. у Ланівцях Б- р-ну. Арешт. 28.03.41 р.
СЕКРЕТА М(Я).С. Нар. 1912 р. Арешт. 24.06.41 р.
СЕЛЬСЬКИЙ І.Д. Нар. 1901 р. Арешт. 05.02.41 р.
СЕМЕНЮК Ю.Л. Нар. 1911 р. у Гуштипі Б- р-ну. Арешт. 27.06.41 р.
СЕМИРОЗУМ І.К. Нар. 1913 р. у Стрілківцях Б- р-ну. Арешт. 16.06.41 р.
СЕМИРОЗУМ М.К. Нар. 1913 р. Арешт. 31.05.41 р.
СЕНІВ В.І. Нар. 1916 р. Арешт. 27.04.41 р.
СЕРКЕС Й.М. Нар. 1893 р. Арешт. 25.06.41р.
СИРМАН О.П. Нар. 1913 р. Арешт. 23.02.41 р.
СИ(0)САК М. Нар. у Джури и і Ч- р-ну. Розстріл. 20.07.41 р.
СИСАК Я.В. Нар. 1913р. у Джурині Ч- р-ну. Арешт. 17.03.41 р.
СКЛЯРЧУК І.Х. Нар. 1895 р. у Торському З- р-ну. Арешт. 27.04.41 р.
СКЛЯРЧУК С.Г. Нар. 1901 р. у Торському З- р-ну. Арешт. 27.04.41 р.
СКЛЯРЧУК С.М. Нар. 1909 р. у Торському З- р-ну. Арешт. 27.04.41 р.
СКОРОПАДА П. Розстріл. 20.07.41 р.
СКРИПНИК Д.І. Нар. 1905 р. у Поділлі З- р-ну. Арешт. 29.04.41 р.
СКРИПНИК П.П. Нар. 1906 р.п.
СЛОБОДА І.М. Нар. 1919 р. Арешт. 17.02.41 р.
СЛОБОДЯН Б.В. Нар. 1921 р. у Кошилівцях Г- р-ну. Арешт. 26.04.41 р.
СЛОБОДЯН Г.І. Нар. 1897 р. у Бурдяківцях Б- р-ну. Арешт. 16.04.41 р.
СЛОБОДЯН Г.Ф. Нар. 1914 р. у Васильківцях Г- р-ну. Арешт. 25.04.41 р.
СЛОТА А.С. Нар. 1901 р. у Шманьківчиках Ч- р-ну. Арешт. 24.06.41 р.
СМУЧЕК МЛ. Нар. 1908 р. Арешт. 27.06.41 р.
СНІЖОК М.П. Нар. 1914 р. у Пробіжній Ч- р-ну. Арешт. 25.06.41 р.
СОБЧИШИН МЛ. Нар. 1911 р. у Лисівцях З- р-ну. Арешт. 11.04.41 р.
СОЛОМОН І.С. Нар. 1912р. у Сапогові Б- р-ну. Арешт. 03.06.41р.
СОЛТИС В.М. Нар. 1912 р. в Улашківцях Ч- р-ну. Арешт. 24.06.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
СОРОКОВСЬКИЙ Є(Р).І. Нар. 1913 р. у Товстенькому Ч- р- ну. Арешт. 06.02.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
СОРОТЯЖ Й.Г. Нар. 1913 р.
СОРОЦЬКИЙ І.П. Нар. 1896 р. у В. Чорнокімецькій Ч- р-ну. Арешт. 04.02.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
СОСАК В.К. Нар. 1915 р. Арешт. 1915 26.01.41 р.
СОСЬ С.І. Нар. 1893 р. у Чорткові Ч- р-ну. Арешт. 27.04.41 р.
СПАСЮК С.С. Нар. 1920 р. Арешт. 30.04.41 р.
СТАДНИК Т.П. Нар. 1914 р. у Поділлі З- р-ну. Арешт. 25.06.41 р.
СТАЄЦЬКИЙ Е.Я. Нар. 1900 р. Арешт. 17.04.41 р.
СТАРАК В.Е Нар. 1911 р. у Чорткові Ч- р-ну. Арешт. 20.02.41 р.
СТАРЕНЬКИЙ Д.В. Нар. 1904 р. Арешт. 13.12.40 р.
СТАРИК ЕМ. Нар. 1901 р. у Білобожниці Ч- р-ну. Арешт. 19.03.41 р.
СТАРИЦЬКИЙ К.Г. Нар. 1907 р. у Скалі-Под. Б- р-ну. Арешт. 41 р.
СТАРОЩУК В.Г. Нар. 1914 р. Арешт. 22.04.41 р.
СТАСЮК Д.М. Нар. 1901 р. у Торському З- р-ну. Арешт. 28.08.41 р.
СТАСЮК М.М. Нар. 1899 р. у Торському З- р-ну. Арешт. 27.04.41 р.
СТАХІВ Є.П. Нар. 1913 р. Арешт. 03.02.41 р.
СТАШКІВ В.Г. Нар. 1900 р. Арешт. 25.06.41 р.
СТЕЛЬМАЩУК М.М. Нар. 1915 р. в Оришківцях Г- р-ну. Арешт. 08.02.41 р.

СТЕНИШИН В.Е Нар. 1911 р. Арешт. 23.02.41 р.
СТЕПАНСЬКИЙ Л.Е Нар. 1907 р. Арешт. 22.03.41 р.
СТЕПРУК М.М. Нар. 1921 р. Арешт. 12.05.41 р.
СТИБАН С.А. Нар. 1915 р. Арешт. 21.06.41 р.
СТОЙКА М.О. Нар. 1896 р. Арешт. 24.02.41 р.
СТОЙКОВСЬКИЙ С.М. Нар. 1922 р. Арешт. 23.04.41 р.
СТОРОЩУК С.І. Нар. 1921 р. у Вікні Г- р-ну. Арешт. 12.05.41 р.
СТРАТЕЙЧУК Д.В. Нар. 1912 р. у Пилипчому Б- р-ну. Арешт. 26.06.41 р.
СТРАТЕЙЧУК Р.М. Нар. 1914 р. у Пилипчому Б- р-ну. Арешт. 23.04.41 р.
ТАНЧИК С.Ф. Нар. 1912 р. у Більче-Золотому Б- р-ну. Арешт. 28.04.41 р.
ТЕЛЕПКО І.Д. Нар. 1897 р. у Чорткові Ч- р-ну (Княгиничах Рогатинського р-ну). Арешт. 26.06.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
ТЕРПИЛЯК В(П).А. Нар. 1904 р. Арешт. 15.03.41 р.
ТЕРТЮК П.П. Нар. 1920 р. Арешт. 03.04.41 р.
ТЕСЛЮК Й.О. Нар. 1916 р. у Н. Ягільниці Ч- р-ну. Арешт. 23.06.41 р.
ТИЛЬНИЙ П.Л. Нар. 1900 р. Арешт. 12.05.41 р.
ТИМКІВ С.М. Нар. 1922 р. Арешт. 08.04.41 р.
ТИМЧУК М.К. Нар. 1909 р. Арешт. 11.02.41 р.
ТИМЧУК П.П. Нар. 1904 р. Арешт. 16.02.41 р.
ТИТОР Д.І. Нар. 1902 р. у Копичинцях Г- р-ну. Арешт. 25.05.41 р.
ТИХИЙ М.П. Нар. 1920 р. у Копичинцях Г- р-ну. Арешт. 22.06.41 р.
ТКАЧИК Д.О. Нар. 1912 р. Арешт. 25.04.41 р.
ТКАЧУК І.С. Нар. 1910 р. у Заліщиках З- р-ну. Арешт. 26.04.41 р.
ТКАЧУК М.Л. Нар. 1921 р. Арешт. 05.05.41 р. .
ТОНКОВИД Й.В. Нар. 1912 р. у Глибочку Б- р-ну. Арешт. 29.05.41 р.
ТРАКАЛО Й.Р. Нар. 1914 р. у Товстому З- р-ну. Арешт. 24.04.41 р.
ТРАЧ В.Я. Нар. 1890 р. Арешт. 25.06.41 р.
ТРАЧИК С.Я. Нар. 1909 р. у Лисівцях З- р-ну. Арешт. 29.05.41 р.
ТРЕТЯК В.Я. Нар. 1919 р. у Білій Ч-р-ну. Арешт. 14.01.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
ТУЗ КЛ. Нар. 1913 р. Арешт. 25.06.41 р.
ТУРУЛА П.Є. Нар. 1907 р. у Теребовлі Теребовлянського р- ну. Арешт. 22.06.41 р. Розстріл. 20.07.41 р. Похований родиною в Деренівцях.
ТЯГНИБОК І.П. Нар. 1894 р. Арешт. 25.06.41 р.
УГРИН(Ь) А.Д. Нар. 1913 р. у Сокиринцях Г- р-ну. Арешт. 14.01.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
УЛАШИН М.Г. Нар. 1916 р. у Більче-Золотому Б- р-ну. Арешт. 07.02.41 р.
УЛАШИН М.К. Нар. 1912 р. у Більче-Золотому Б- р-ну. Арешт. 26.02.41 р.
УЛАШИН Я.І. Нар. 1918 р. у Більчче-Золотому Б- р-ну. Арешт. 07.02.41 р.
ФАДЧУК В.С. Нар. 1923 р. Арешт. 23.04.41 р.
ФАЄР В.М. Нар. 1912 р. Арешт. 27.06.41 р.
ФАРИНА І.П. Нар. 1913 р. у Стрілківцях Б- р-ну. Арешт. 22.02.41 р.
ФЕДИШИН М.Д. Нар. 1899 р. у Глибочку Б- р-ну. Арешт. 28.03.41 р.
ФЕДОРИШИН Г.Ю. Нар. 1902 р. у Горошовій Б- р-ну. Арешт. 20.02.41 р.
ФЕДОРИШИН К.М. Нар. 1911 р. Арешт. 25.06.41 р.
ФЕДОРИШИН Д.Й. Нар. 1916 р. у Мишківцях Г- р-ну. Арешт. 17.02.41 р.
ФЕДОРІВ В.І. Нар. 1919 р. Арешт. 27.04.41 р.
ФЕДОРІВ М.С. Нар. 1916 р. Арешт. 01.06.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.

ФЕДОРОВИЧ. Розстріл. 20.07.41 р.
ФЕДУЩАК О.А. Нар. 1922 р. у Нагірнянці Бучацького р-ну. Арешт. 10.04.41 р.
ФЕДЬКІВ З. Нар. у Кривенькому Ч- р-ну. Розстріл. 20.07.41 р.
ФЕЦАК А.С. Нар. 1914 р. Арешт. 26.06.41 р.
ФІЛЬКЕВИЧ М.М. Нар. 1920 р. у Скородинцях Ч- р-ну. Арсшт. 29.04. 41 р.
ФІРМАН М.С. Нар. 1910 р. у Гадинківцях Г- р-ну. Арешт. 17.02.41 р.
ФЛЯША Й.М. Нар. 1914 р. у Трибухівцях Г- р-ну. Арешт. 27.06.41 р.
ФОГУЛЬ І.С. Нар. 1913 р. Арешт. 30.04.41 р.
ФУНДИТУС І.Л. Нар. 1912 р. у Пробіжній Ч- р-ну. Арешт. 25.06.41 р.
ФУТРО М.В. Нар. 1907 р. у Скородинцях Ч- р-ну. Арешт. 22.06.41 р.
ХАБА І.П. Нар. 1913 р. у В.Чорнокінцях Ч- р-ну. Арешт. 10.02.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
ХАРЕВИЧ В.І. Нар. 1912 р. Арешт. 24.05.41 р.
ХАРОВСЬКИЙ Д.А. Нар. 1910 р. у Кулаківцях З- р-ну. Арешт. 25.04. 41 р.
ХОЛОДНЮК П.Т. Нар. 1881 р. у Шидлівцях Г- р-ну. Арешт. 27.06.41 р.
ХОРОСТОВІСЬКИЙ М.С. Нар. 1912 р. у Сухоставі Г- р-ну. Арешт. 02.02.41 р.
ХРЕСТИЯН Й.М. Нар. 1910 р. у Целієві Г- р-ну. Арешт. 14.03.41 р. Розстріл, у червні 1941 р.
ХУДИК С.П. Нар. 1899 р. Арешт. 24.06.41 р.
ЦАРУК З. Нар. у Чорткові Ч- р-ну. Розстріл. 20.07.41 р.
ЦАРУК М.Й. Нар. 1922 р. у Циганах Б- р-ну. Арешт. 22.02.41 р.
ЦАРУК П.Є. Розстріл. 20.07.41 р.
ЦЕВЛИНСЬКА Я.Й. Нар. 1912 р. Арешт. 25.04.41 р.
ЦЕНЬ М.Ф. Нар. 1914 р. у Товстому З- р-ну. Арешт. 24.04.41 р.
ЦЕЦЮРА К.П. Нар. 1912 р. Арешт. 26.03.41 р.
ЦИЛИНСЬКИЙ С. Розстріл. 20.07.41 р.
ЦИМБАЛКЖ М.І. Нар. 1923 р. у Скорятипі Б- р-ну. Арешт. 22.02.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
ЦИТУЛЬСЬКИЙ С.В. Нар. 1921 р. у Босирях Ч- р-ну. Арешт. 25.04.41 р.
ЦУРКАН М.І. Нар. 1921 р. Арешт. 28.04.41 р.
ЧАЙКО І.Я. Нар. 1890 р. у Скородинцях Ч- р-ну. Арешт. 22.06.41 р.
ЧАЙКОВСЬКИЙ В.Я. Нар. 1899 р. Арешт. 26.06.41 р.
ЧАПЛИНСЬКИЙ Ф.І. Нар. 1904 р. у Пробіжній Ч- р-ну. Арешт. 25.06.41 р. Розстріл, у червні 1941 р.
ЧВАЛЮК Г.С. Нар. 1910 р. у Постолівці Г- р-ну. Арешт. 28.06.41 р.
ЧЕПІЛЬ М.А. Нар. 1920 р. Арешт. 22.06.41 р.
ЧЕПУРДА М.А. Нар. 1920 р. у Бичківцях Ч- р-ну. Арешт. 22.02.41 р.
ЧЕРЕМХОРА М.І. Нар. 1921 р. у Дунові З- р-ну. Арешт. 11.06.41 р.
ЧЕРЛИНКА П.Г. Нар. 1913 р. у Заліщиках З- р-ну. Арешт. 24.06.41 р.
ЧЕРНЕГА М.В. Нар. 1922 р. у Мушкатівці Б- р-ну. Арешт. 28.03.41 р.
ЧЕРНОБАЙ Д.Д. Нар. 1919 р. Арешт. 05.04.41 р.
ЧИМЧАК М.Л. Нар. 1910 р. Арешт. 25.02.41 р.
ЧОПИК П.К. Нар. 1908 р. у Ниркові З- р-ну. Арешт. 24.06.41 р.
ЧОРНИЙ М.Д. Нар. 1913 р. у Мишківцях Г- р-ну. Арешт. 16.02.41 р.
ЧОРНИЙ П.Д. Нар. 1917 р. Арешт. 22.02.41 р.
ЧУБА Я.П. Нар. 1913 р. у Васильківцях Г- р-ну. Арешт. 07.02.41 р.
ЧУПУРУК О.А. Нар. 1914 р. у Бичківцях Ч- р-ну. Арешт. 22.02.41 р.

ЧУЧУК В.А. Нар. 1902 р. Арешт. 22.12.41 р.
ЧУЧУК В.М. Нар. 1922 р. Арешт. 23.04.41 р.
ШАЛ АУТА ЯЛ. Нар. 1904 р. у Борщеві Б- р-ну. Арешт. 16.06.41 р.
ШАРГАНЬ П.М. Нар. 1922 р. у Сидорові Г- р-ну. Арешт. 17.03.41 р.
ШАРКО І.Г. Нар. 1921 р. у Целієві Г- р-ну. Арешт. 02.02.41 р.
ШАФРОНЮК О.А. Нар. 1910 р. у Худиївцях Б- р-ну. Арешт. 16.06.41 р.
ШАХНОВИЧ В.К. Нар. 1913 р. у Гусятині Г- р-ну. Арешт. 02.02.41 р.
ШЕВЦІВ Г.І. Нар. 1920 р. у Скородинцях Ч- р-ну. Арешт. 29.04.41 р.
ШЕВЧУК Г.Т. Нар. 1921 р. Арешт. 17.03.41 р.
ШЕВЧУК М.М. Нар. 1921 р. Арешт. 08.03.41 р.
ШЕВЧУК М.А. Нар. 1920 р. у Шидлявцях Г- р-ну. Арешт. 17.03.41 р. Розстріл? 20.07.41 р. Залишився живим.
ШЕВЧУК М.П. Нар. 1910 р. Арешт. 24.06.41 р.
ШЕВЧУК М.С. Нар. 1921 р. у Шидлявцях Г- р-ну. Арешт. 14.03.41 р.
ШЕВЧУК Н.О. Нар. 1923 р. у Шульганівці Ч- р-ну. Арешт. 21.01.41 р.
ШЕВЧУК П.А. Нар. 1902 р. в Улашківцях Ч- р-ну. Арешт. 24.06.41 р.
ШЕНДАРУК С.О. Нар. 1913 р. у Кудринцях Б- р-ну. Арешт. 28.06.41 р.
ШИЛЕНКО В.М. Нар. 1922 р. Арешт. 28.04.41 р.
ШИМК1В С.Г. Нар. 1904 р. у Пробіжній Ч- р-ну. Арешт. 25.06.41 р.
ШКАБАР М.А. Нар. 1883 р. Арешт. 25.06.41 р.
ШКОРБУТ П.І. Нар. 1899 р. Арешт. 25.06.41 р.
ШКУГРА М.П. Нар. 1916 р. Арешт. 06.05.41 р.
ШЛИГОЛЬ А.П. Нар. 1913 р. у В.Чорнокінцях Ч- р-ну. Арешт. 26.02.41 р.
ШМАНЬКО П.І. Нар. 1923 р. у Стрілківцях Б- р-ну. Арешт. 31.04.41 р.
ШМАТА Б.П. Нар. 1918 р. у Кривенькому Ч- р-ну. Арешт. 31.01.41 р.
ШОВДРА В.М. Нар. 1912 р. у Целієві Г- р-ну. Арешт. 24.02.41 р.
ШОВДРА М.А. Нар. 1902 р. Розстріл, в Умані?
ШТИМПОВАНИЙ В.Г. Нар. 1919 р. Арешт. 25.04.41 р.
ШУГИН С.М. Нар. 1913 р. Арешт. 08.03.41 р.
ШУРГОТ А.Й. Нар. 1912(10) р. Арешт. 24.04.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
ШУТУРМА П.П. Нар. 1906 р. у Товстому З- р-ну. Арешт. 24.04.41 р.
ЮЖДА Г.І. Нар. 1924 р. у Чорткові Ч-р-ну. Арешт. 23.06.41 р.
ЮЗВА С.Л. Нар. 1918 р. у Кошилівцях З- р-ну. Арешт.25.06.41 р.
ЮРІЙЧУК В.А. Нар. 1911 р. у Заліщиках З- р-ну. Арешт. 24.06.41 р.
ЮРКЕВИЧ Є.М. Нар. 1920 р. у Городниці Г- р-ну. Арешт. 25.06.41 р. Розстріл. 20.07.41 р.
ЮРЧИНСЬКИЙ Г.О. Нар. 1910 р. у Чорткові Ч- р-ну. Арешт. 19.02.41 р.
ЯВОРСЬКИЙ А.П. Нар. 1910 р. у Швайківцях Ч- р-ну. Арешт. 17.08.40 р.
ЯКОВИШИН М.М. Нар. 1914 р. Арешт. 18.04.41 р.
ЯКОВЛЮК В.Ф. Нар. 1904 р. Арешт. 24.06.41 р.
ЯНИЦЬКИЙ. Розстріл. 20.07.41 р.
ЯНКОВСЬКА М.Ю. Нар. 1919 р. у Бедриківцях З- р-ну. Арешт. 02.04.41 р.
ЯРЕМІЙ М.Ф. Нар. 1912 р. у Горошовій Б- р-ну. Арешт. А 24.04.41 р.
ЯРЕМІЙ П.Д. Нар. 1915 р. у Горошовій Б- р-ну. Арешт. 22.04.41 р.
ЯРЕМКО Й.С. Розстріл. 20.07.41 р.

20 серпня 1941 року з тунелю тюрми м. Умань було витягнуто на поверхню 863 трупи. В Умань прибуло з Чорткова 767 ув’язнених, по дорозі було розстріляно 127.

Розділ III

НАРИСИ, СТАТТІ

Олег Бажан

Вертикаль терору: діяльність Уманської міжрайонної оперативно-слідчої групи НКВС в 1937-1938 роках

Розпочата Йосипа Сталіна в середині 1930-х років у масштабах СРСР "велика соціальна чистка" мала охопити найвіддаленіші населені пункти радянської держави. Значна роль у забезпеченні вертикалі терору у 1937-1938 роках відводилась тимчасовим чекістським органам – міжрайонним оперативно-слідчим групам НКВС (МРОСГ НКВС УРСР). Такий дієвий інструмент забезпечення масових операцій на Уманщині з'явився наприкінці весни 1937 року. Очолив Уманську МРОСГ НКВС УРСР колишній начальник IV-го відділу УДБ Управління НКВС по Київській області капітан держбезпеки Ісай Якович Бабич. До Умані І.Я. Бабич прибув у середині травня 1937 р. разом з оперативною групою у складі 5 осіб, до якої входили молодший лейтенант держбезпеки Олександр Сократович Томін та ін. Одразу по приїзду І. Бабич провів оперативну нараду зі співробітниками Уманського райвідділу НКВС та чекістами, прибулими з Києва. У своїй промові керівник міжрайонної оперативно-слідчої групи вказав на необхідність активізації зусиль по розгрому контрреволюційних формувань на Уманщині, спираючись на оперативні обліки та агентурні справи і наголосив, що за обставин, які склалися, з арештованими не варто «панькатися».

«Соціально-економічне та політичне минуле» Умані та прилеглих до неї районів, які входили у сферу діяльності міжрайонної слідчої групи (Букський, Жашківський, Звенигородський, Маньківський, Підвисоцький, Тальнівський, Тетіївський, Уманський, Христинівський райони Київської області та ін., всього 12 районів) в уявленні відповідальних працівників обласного управління НКВС виглядала наступним чином: «1. Умань – традиционный центр национально-освободительной борьбы украинского народа на всем периоде истории, что не могли не использовать националистические контрреволюционные элементы. 2. В годы гражданской войны Умань и прилегающие районы являлись плацдармом формирования и оперирования различных крупных банд, в состав которых входили также в частности поголовно жители ряда сел и которыми был проведен ряд больших и зверских еврейских погромов/ банда Деращука достигала 10.000 участников, организационно представляла дивизию с наличием артиллерии и т. д./ 3. По Уманщине густая сеть сахарных заводов, в прошлом принадлежавших заводчикам-полякам, эмигрировавшим в Польщу. На заводах находились компактные массы поляков, старослужащих этих заводов. 4. Наличие в ряде районов костелов, костельного актива, национальных польских сельсоветов со значительной прослойкой единоличников. 5. Большое количество лесов, лесоразработок, где концентрировались лица, высланные из погранполосы по наличию компрометирующих материалов, т. н. «сто километровцы». 6. Умань - бывший окружной, ныне культурный центр, продолжающий оставаться кустовым центром с сохранившимися связями районов, довлеющих к Умани. 7. В чекистском портфеле наличие ряда дел по связи с консульствами инразведок, а также о наличии националистических и повстанческих формирований». Аналіз «місцевої

обстановки» на думку керівництва міжрайонної групи мала викликати у місцевих чекістів переконаність у «необхідності напруги всіх сил та енергії у виконанні накреслених завдань».

Роботою Уманської міжрайонної оперативно-слідчої групи по складанню «каталогу ворогів народу» І. Я. Бабич керував всього лише місяць. Відкликавши І.Я. Бабича до Києва, начальник УНКВС по Київській області Микола Давидович Шаров призначив керівником Уманської міжрайонної оперативно-слідчої групи, начальника Уманського райвідділу НКВС, капітана держбезпеки Соломона Ісайовича Борисова-Лендермана. Його правою рукою став Олександр Сократович Томін, який безпосередньо відповідав за слідство.

Спочатку група складалася з 10-12 працівників обласного апарату і місцевого райвідділу НКВС та поступово з наростанням масових арештів кількість осіб, задіяних у слідстві, становила понад 100 осіб. Оперативно-слідча група на протязі всього існування в Умані (весна 1937 р. – травень 1939 р.) готувала так звані «альбомні списки», слідчі справи на розгляд Особливої трійки УНКВС по Київській області, Особливої наради, Військової колегії Верховного суду СРСР. У перші місяці діяльності міжрайонна оперативно-слідча група розгорнула широке слідство на базі агентурних справ. Для підвищення ефективності роботи влітку 1937 року було проведено розмежування слідчих по забарвленню справ відповідно об’єктам обслуговування оперативними відділами – Секретно-політичний, контрреволюційний та особливий.

Навантаження на працівників Уманської міжрайонної оперативно-слідчої групи різко зросло з початком реалізації у серпні 1937 року так званої куркульської операції (оперативний наказ народного комісаріату внутрішніх справ СРСР №00447 «Про репресування колишніх куркулів, карних злочинців та інших антирадянських елементів» від 30 липня 1937 року). На першу декаду вересня 1937 року уманською оперативно-слідчою групою на виконання наказу №00447 було репресовано 983 особи, в тому числі по 1-й категорії – 651 особу, по 2-й категорії 332 особи.

Секрет такої продуктивності «уманського куща» (так між собою називали оперсектор чекісти) крився в тому, що начальники райвідділень НКВС, провівши арешти, самотужки здійснювали слідство, спираючись лише на покази свідків, так як визнання звинуваченим власної провини у проведенні підривної антирадянської діяльності службовими інструкціями не вимагалось. За таких обставин роль начальника оперативно-слідчої групи Уманської міжрайонної оперативно-слідчої групи Олександра Томіна зводилась до того, що він щодоби концентрував у себе відомості про кількість завершених справ та передавав цю інформацію по телефону в Київ. Особливістю цієї та інших каральних акцій, ініційованих з московського центру, було дотримання наказу, згідно з яким прокуратура усувалася від нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство.

Дещо пізніше керівництво у розслідуванні проявів антирадянської діяльності на Уманщині було покладено на слідчу підгрупу, сформовану з начальників райвідділів НКВС. Нововведення полягали в тому, що арештованих осіб з різних міст та селищ, які входили до оперсектора, по-

трібно було доставляли до Уманського райвідділу НКВС, що негативно позначилося на роботі слідчої підгрупи. Відсутність вільних кімнат у приміщенні райвідділу НКВС змушувала працювати слідчих у коридорах та закутках. Ситуація з досудовим розслідуванням ще більше ускладнилася, коли одночасно з розгортанням «куркульської операції» було отримано наказ НКВС СРСР №00485 від 11 серпня 1937 року про проведення арештів по «польській лінії». За короткий період часу в уманську тюрму було доставлено 1000 арештантів. (Перенаселеною у згаданий час була й камера попереднього ув'язнення (КПЗ) при Уманському райвідділі НКВС. Наприкінці 1937 року внаслідок великого скупчення людей в камерах, задихнулося п'ятнадцятеро ув'язнених. Вжитими заходами співробітниками тюремного підвідділу вдалося врятувати лише 11 осіб, а четверо померло). Вочевидь стало зрозуміло, що навіть для прискореного та спрощеного слідства слідчій підгрупі вкрай не вистачає слідчих працівників та відповідних приміщень. На прохання керівника слідчої підгрупи по лінії контрреволюційного відділу Любинецького надіслати слідчих з обласного управління НКВС до Умані були відкомандировані співробітники, які були далекі від судочинства: курсанти шкіл міліції та школи Управління держбезпеки; працівники тюрем та обліково-статистичних підрозділів НКВС. Проблему з дефіцитом слідчих в міжрайонній оперативно-слідчій групі по лінії секретно-політичного відділу Управління НКВС по Київській області запропонувало розв'язати за допомогою Уманського райкому КП(б)У. У стислі терміни до Уманського райвідділу НКВС було мобілізовано 10 членів ВКП(б) з місцевої парторганізації.

Проте ані «кадрове підкріплення», ані ущільнення робочого дня з переносом основного часу у нічну пору, ані робота без вихідних не давали бажаного ефекту в «конвеєрній юстиції». Політика «підхльоствування» керівництва НКВС процесу підготовки, реалізації та завершення масових операцій лише множила приклади правової вакханалії на місцях. Атмосферу, в якій працювали слідчі в добу «великого терору», начальник міжрайонної оперативної слідчої групи Соломон Борисов характеризував наступним чином: «Из области очень крепко нажимали насчет окончания дел – в среднем в сутки надо было оформить и направить в Киев 75-100 и больше дел – бывали такие дни, что конвейером дела направлялись в Киев машиной и поездом. Телеграммы, звонки из Киева не давали возможности нормально поработать. Угрозы являлись той движущей силой, которая приводила к тому, что механически реализовывали материалы, лишь бы – закончить быстрее дела».

Моральний та психічний стан своїх підлеглих під час масових політичних репресій досить яскраво описав й начальник оперативно-слідчої групи Уманської міжрайонної оперативно-слідчої групи Олександр Томін «Работники доводились до состояния полусонных автоматов, не способных подчас даже мыслить. Характерным в этом отношении является известный эпизод, когда работник при встрече с другом, вместо обычного приветствия «здравствуйте», которое он хотел сказать, механически задал вопрос «кто вербовал»? Этим возгласом «кто вербовал» была насыщена вся обстановка работы наших органов описываемого периода и этот возглас как реальная угроза в перспективе самому услышать его, преподносится руководством или со слов этого, так

называемого руководства каждому, как сигнал к тому, чтобы воспринимать и исполнять, но не вздумать критиковать».

Низька динаміка проведення репресивних акцій в «уманському кущі» викликала занепокоєння обласного керівництва. Через два місяці роботи міжрайонної оперативно-слідчої групи до Умані прибула оперативна бригада співробітників Київського управління НКВС на чолі з капітаном держбезпеки Львом Йосиповичем Рейхманом (заступник начальника УНКВС по Київській області, який відповідав за оперативну роботу). Під час наради Л.Й. Рейхман звинуватив уманську групу у «ліберальних вороже-ягодівських методах слідства». Після погроз арешту всього складу міжрайонної оперативно-слідчої групи Л. Рейхман попередив, що прибула з ним бригада «продемонструє як потрібно працювати по-новому» та в залежності від вміння слідчих «перебудуватися» будуть зроблені відповідні висновки.

Після від'їзду бригади Л. Рейхмана начальник оперативно-слідчої групи Уманського оперсектора Олександр Томін доклав чимало зусиль для інтенсифікації досудового розслідування «антирадянських злочинів». Враховуючи правову безграмотність значної кількості слідчих та жорсткі вимоги керівництва щодо розгляду та оформлення кримінальних справ О. Томін розділив досудове розслідування на окремі етапи з вивільнення кваліфікованих слідчих від виконання окремих специфічних видів робіт (катування в'язнів, підшивка та нумерація справи, підготовка обвинувачувального висновку тощо).

З ініціативи О. Томіна та С. Борисова-Лейдермана у кімнаті №21, яка розташовувалася в нижній частині приміщення Уманського райвідділу НКВС стали застосовувати масові допити арештованих. На завідувача «лабораторією» (так чекісти між собою називали кімнату №21) О. Томін висунув начальника Маньківського райвідділу міліції Григорія Петрова. Таке «призначення» було продиктоване тим, що молодший лейтенант міліції був малоосвіченою людиною і більше користі мав би принести не в сфері діловодства, а в процесі «підготовки» підозрюваних осіб до написання «щиросердних зізнань» (тобто застосування психічного та фізичного методів впливу: погрози, образи, побиття, безперервне стояння допитуваного на ногах до 10-15 діб, влаштування так званих «концертів» коли заарештованих примушували співати, танцювати, один одного бити).

Практику ведення слідства, яка існувала в уманській оперслідгрупі в 1937-1938 роках, відтворив слідчий УНКВС по Київській області Борис Наумович Нейман: «Когда я впервые приехал в октябре 1937 г. в уманскую опергруппу, мне было известно, что внизу здания, т. е. на нижнем этаже существует 21 комната, так наз. лаборатория, которой распоряжался нач. Маньковской милиции ПЕТРОВ. Эта 21 лаборатория из себя представляет комнату небольшой кубатуры, куда вмещались арестованные по 30-40 чел. одновременно, даже это практиковалось по селам того или иного района, входящего в состав опергруппы и нач. ПЕТРОВ начинал разговаривать с арестованными, чтобы они дали показания о своей к.-р. деятельности и об участии в антисоветских организациях, причем установка ПЕТРОВА была такова, кто хочет дать показания, поднимает руку, кто не хочет – отойти в сторону. Таким образом арестованным, поднявшим руки, тут же давался карандаш и бумага, они садились вокруг столов и писали показания. Кто показаний не давал, те простаивали в этой лаборатории по

несколько дней и кроме этого со стороны ПЕТРОВА подвергались избиениям. После получения собственноручных показаний арестованных, ПЕТРОВ, собрав все листки, относил ТОМИНУ, а последний учинял надпись, кому из следователей кого допрашивать. Эта практика ведения следствия была санкционирована ТОМИНЫМ и БОРИСОВЫМ и являлась основным стержнем получения показаний от арестованных».

Не приховував власної жорстокої поведінки щодо в'язнів і сам «господар кімнати №21» Григорій Петров:»Примерно в ноябре 1937 г. меня вызвали к себе БОРИСОВ и ТОМИН, которые мне предложили в комнате №21 организовать массовый допрос арестованных, для чего сказали, что в эту комнату заводил не менее 30 человек арестованных и там их допрашивал. Я, выполняя приказание БОРИСОВА и ТОМИНА, в данной комнате устраивал разного рода «конференции»... В комнате №21 работали еще такие лица: КРИВЛЕНКО – нач. Букского РО НКВД, ЧУМАК – нач. Маньковского РО НКВД, КОРОЛЬ – нач. Тетиевского РО НКВД, кроме этого к этой же комнате первоначально была прикреплена группа курсантов школы УГБ, а после их отъезда прикрепили группу милиционеров из Киева. Вся работа велась посменно. все эти лица также, как и я, способом «конференций» допрашивали арестованных. Эта система заключалась в следующем: выстраивалась группа арестованных в 20-30 ч. и от них требовали показания, здесь же в присутствии всех арестованных применялись физические меры воздействия, первым дал повод к применению физических мер воздействия ТОМИН, который прямо заявил, что всех нужно «колотить», как он выразился, т.к. без этого ниодин из арестованных показаний не даст. В результате такой установки и требования БОРИСОВА и ТОМИНА, как я – ПЕТРОВ, так и остальные вышеперечисленные лица в массовом виде к арестованным применяли физические меры воздействия. Кроме этого с санкции БОРИСОВА и ТОМИНА, с целью быстрейшего сознания арестованных, применялся явно провокационный метод допроса, а именно: перед началом массового группового допроса, ТОМИН как мне, так и остальным вручал список арестованных, подлежащих допросу, в котором указывалось, что должен показать арестованный, кроме этого указывалось, кем завербован арестованный, в какую именно к.-р. организацию, кого он завербовал. Имея такой конспект при допросе арестованного, ему прямо объявлялось, кем от завербован и кого он завербовал и в какую к.-р. организацию арестованные с тем, чтобы избежать физического насилия и издевательства, давали требуемые показания, называли лиц, которые им подсказывались. Таким образом в результате таких следственных мероприятий, арестованные с помощью следователей, работавших в комнате №21 создавали различные к.-р. организации и объединения... Протоколов допроса я никогда не писал, в мою обязанность входило «расколоть» арестованных, что мной и делалось, протоколы писались следователями. Арестованные, которые находились в комнате №21, как правило, все сознавались в своей к.-р. работе, за исключением отдельных единиц 1-2 чел.»... В Уманской оперследгруппе существовали утонченные меры издевательства над арестованными. Эти меры носили название «термометр», закладывались палки под руку, измерялась «температура», после чего арестованный избивался».

Після відкомандирування С.Борисова (березень 1938 р.) та О. Томіна (квітень 1938 р.) та призначення новим керівником Уманської міжрайонної оперативно-слідчої групи Козаченка (кінець травня 1938 р.) масові необгрунтовані арешти в «уманському кущі» не припинялися. Про численні факти порушення Козаченком «революційної законності» повідав начальник Христинівського райвідділу НКВС Борис Нейман: «Примерно в июне 1938 г. в одном из сел Уманского района было убито 3 человека из актива села.

1. – КОЗАЧЕНКО, являясь абсолютно чекистки безграмотным человеком и неопытным работником, единолично разрешил вопрос о раскрытии этого теракта. Таким образом, он затребовал у нач. милиции КОФФЕ списки всех подучетников, как уголовного элемента, лиц без определенных профессий, подозреваемых в проживании, якобы без паспортов и по списку, не анализируя, что на каждого есть компрометирующий материал, приказывал предпринять аресты через опертехнику, в связи с чем было арестовано по моему без всякого основания свыше 100 чел. из числа которых он избивал до полусознания…

2. – В разговоре с некоторыми начальниками РО НКВД КРИКЛЕНКО, ХРАПИНСКИМ и др. фамилий сейчас не помню, последние рассказывали, что у них имеется ряд дел по бывшим партизанам и сионистам, которые по распоряжению КОЗАЧЕНКО были арестованы без всяких оснований, только лишь по одним данным что красные партизаны, 20 лет тому назад были сионистами. Эта категория арестованных относится к Умани.

3. – Примерно в последних числах мая 1938 г. КОЗАЧЕНКО мне дал дело на арестованного СКАРБОВСКОГО, предупредив меня, что я должен от него во что бы то ни стало добиться показаний, что он польский шпион и получит сетку.

Получив это «следдело», я убедился, что в нем никаких материалов компрометирующих нет, имеются в деле д/ф было заведено безосновательно, на основании 1-2 сводок с/с не представляющих никакой ценности.

В выписке из оперативного листа на основании чего СКАРБОВСКИЙ был арестован. Было указано, что он поляк, антисоветски себя проявляет, выдворен из погранполосы. В процессе работы со СКАРБОВСКИМ мной было установлено, что он украинец. бедняк, два родных брата его служат на командных должностях в РККА, из погранполосы он не был выдворен, а откомандирован, будучи на учебе в погранשколе, города не помню, являлся агентом погранотряда, при этом назвал свою кличку.

Допрошенные по делу свидетели о его «а/с деятельности» дали о нем положительную характеристику. помимо этого он являлся секретарем комсомольской организации Уманского Райземотдела. На этом основании я написал рапорт на имя КОЗАЧЕНКО о немедленном освобождении СКАРБОВСКОГО, указывая свою точку зрения о возможности его перевербовки.

КОЗАЧЕНКО меня начал ругать, заявляя, что я либерально отношусь к «врагам» и что обо мне он будет докладывать нач УНКВД. Через 1-2 дня я все же добился от КОЗАЧЕНКО прекратить дело на СКАРБОВСКОГО, выписал постановление о его освобождении. Однако КОЗАЧЕНКО уже после подписанного постановления держал СКАРБОВСКОГО под стражей еще 1-2 месяца.

4. – в июне 1938 г. КОЗАЧЕНКО меня вызвал к себе в кабинет и дал мне следдело на учителя ГОРБАНЯ, заявив, что он проходит по несколь-

ким показаниям, как участник к.-р. националистической организации, что это большой враг и его нужно стрелять. Ознакомившись с материалами следствия, действительно на него было 2 или 3 показания как на участника названной организации. Кроме этого из выписки оперативного листа было видно, что Горбань является сыном раскулаченного кулака, сам кулак, крупный националист. Работая с арестованным ГОРБАНЕМ, несколько часов, последний ни на какие вопросы не отвечал и все время плакал... Далее мной было установлено, что Горбань является агентом Уманского РО НКВД на протяжении нескольких лет вскрыл ряд к.-р. националистических формирований и по заданию РО НКВД в некоторых случаях являлся внутренником, что с нашими органами был связан до дня своего ареста... На этом основании я написал подробный рапорт нач.опергруппы КОЗАЧЕНКО с предложением ГОРБАНЯ из под стражи освободить и одновременно поднять вопрос перед руководством УНКВД о привлечении к ответственности виновных в аресте ГОРБАНЯ.

КОЗАЧЕНКО обрушился на меня матом, начал угрожать наркомом и высылкой меня на Север, заявив, что дело он сам будет вести. Я КОЗАЧЕНКО заявил, что если он тронет ГОРБАНЯ, я сообщу о б этом в ЦК ВКП(б). Спустя пару дней КОЗАЧЕНКО мне сказал написать подробную записку в КОУ НКВД и выписать постановление об освобождении ГОРБАНЯ. Насколько мне известно, Горбань после постановления просидел больше месяца.

Вообще КОЗАЧЕНКО, будучи в Уманской оперследгруппе, проявил себя как пьяница, морально разложившийся человек. Систематически на каждом совещании запугивал оперсостав Наркомом и северными лагерями, заявляя работу каждого в отдельности буду рассматривать по количеству расколов, а у кого их будет мало, то буду и формировать ДОЛГУШЕВА или Успенского и там на каждого имеется лицевой счет и будете получать по заслугам...»

Крім грубих викривлень у слідчій роботі, в Уманській міжрайонній оперативно-слідчій групі мали місце численні факти мародерства серед членів бригади по виконанню вироків над засудженими. Згідно з наказом наркома внутрішніх справ УСРР Всеволода Балицького від 9 липня 1935 року смертні вироки виконувалися виключно в обласних управліннях НКВС співробітниками комендатури. У добу «великого терору» через масштабну соціальну чистку радянського суспільства у силових структур Української РСР вже не було можливості страчувати «неблагонадійний елемент» в обласних центрах, тому периферійним керівникам радянських спецслужб доводилося запускати в дію місцевий конвеєр смерті. У другій половині 1937 року начальнику Уманської міжрайонної оперативно-слідчої групи С.І. Борисову-Лейдерману надійшло розпорядження керівництва обласного управління НКВС про проведення смертних вироків у місті Умань. Для цих цілей був пристосований підвал на території господарського дворища Уманського райвідділу НКВС, який налічував 3 приміщення, а також окреме приміщення колишньої взуттєвої майстерні, яке знаходилося неподалік від підвалу. Початок процедури умертвлення «ворогів народу» на території Уманського райвідділу НКВС припадає на жовтень 1937 року. Розстріли восени 1937 року на переконання начальника слідчої групи Уманської міжрайон-

ної оперативно-слідчої групи Олександра Томіна проводилися «нечасто один раз в 3 дні». Персональну відповідальність за виконання смертних вироків покладалася С. Борисова-Лейдермана. Усі підготовчі роботи розстрільних акцій лягали на плечі начальника Уманської тюрми Самуїла Мойсеєвича Абрамовича. В його обов'язки входило фотографування осіб, які підлягали розстрілу та транспортування їх на територію райвідділу НКВС, до приміщення колишньої взуттєвої майстерні (з метою конспірації особам, яких направляли до місця страти, повідомляли, що вони відбувають на етап та видавали приблизно 10 крб.). Перед виконанням вироку С. Борисов сам особисто перевіряв осіб, засуджених до вищої міри покарання по анкетним даним та фотокарточкам. Після перевірки начальником Уманського райвідділу НКВС С. Борисовим, засуджених по одному водили в підвал і там виконували вирок.

Про порядок виконання смертних вироків в Уманському равійдділі НКВС дізнаємося зі свідчень участника розстрільної команди Бориса Неймана: « Нач. Уманского РО, он же нач. межрайследгруппы БОРИСОВ, с получением списков арестованных из КОУ НКВД, осужденных к расстрелу, частично каждый вечер иногда через несколько вечеров давал от себя списки нач. тюрьмы г. Умани АБРАМОВИЧУ, примерно на 40-50 ч. осужденных к расстрелу, для доставки таковых в РО, обыкновенно к 10 часам вечера

Осужденные к расстрелу привозились в одну из комнат двора РО. БОРИСОВ примерно к 11-12 ч. ночи лично сверял по списку, присланному из КОУ НКВД, сверяя тщательно их фамилии, имя и отчество и другие установочные данные.

После окончательной проверки осужденных к расстрелу, им объявлялось, что они идут на этап, а сейчас пройдут пропускник, баню. Таким образом, оперативные сотрудники каждый раз водили по одному в подвальное помещение, где приводились в исполнение приговора.

Приведенный осужденный к расстрелу в подвальное помещение никаким репрессиям не подвергался. а нач. тюрьмы АБРАМОВИЧ предлагал каждому в отдельности сдавать имевшиеся при них деньги, которые ложил к себе в карман плаща, после указанного осужденному предлагали раздеваться до белья, а затем он выводился во вторую комнату подвального помещения где над ним приводился приговор в исполнение».

Під час виконання смертних вироків траплялися й неочікувані ситуації. Начальник Уманської тюрми Самуїл Мойсеєвич Абрамович пригадував, що в учасника розстрільної команди Б. Неймана «при стрільбі траплялися рикошети і задля уникнення нещасних випадків я його один раз вигнав». Восени 1937 року мав місце випадок, коли один із засуджених під час виконання смертної кари накинувся на Самуїла Абрамовича та завдав йому серйозні травми лівої руки.

У розпал масових репресій 1937-1938 років до процедури виконання смертних вироків окрім штатних катів (комендантів та співробітників внутрішніх тюрем ОДПУ-НКВС) стали долучати рядових оперативників НКВС і навіть фельд'єгерів. Так до складу розстрільної команди при Уманському райвідділу НКВС у другій половині 1937 р. – початку 1938 р. входили: начальник місцевої тюрми Самуїл Абрамович (особисто керував виконанням вироків над засудженими по 1 категорії), комендант райвідділу НКВС Карпов, оперуповноважений секретно-політичного

відділу УНКВС Київської області Данилов, шофер Уманського райвідділу НКВС Микола Зудін, вахтер райвідділу НКВС Омелян Кравченко, фельдєгер Уманського райвідділу НКВС Петро Верещук та ін.

У розстрілах «ворогів народу» в Умані у жовтні-грудні 1937 року періодично залучалися: прикомандирований Київським управлінням НКВС Борис Нейман, в обов'язки якого у складі Уманської оперслідчої групи входило оформлення кримінальних справ на завершальній стадії слідства; начальник Маньківського райвідділу міліції Григорій Петров; співробітники особливого відділення військової частини №4685, розквартированої у місті Умань – молодший лейтенант держбезпеки Леонід Щербина та сержант держбезпеки Піванов.

Після страти (мали випадки наруги над тілами загиблих жінок) та прибирання трупів (тіла розстріляних вивозилися на 3 автомашинах до місцевого цвинтаря) в уманському райвідділі для учасників розстрільної бригади влаштовувалися сніданки зі спиртними напоями. У застіллі брали участь керівники Уманської міжрайонної оперативно-слідчої групи Соломон Борисов-Лендерман та Олександр Томін.

Запущений маховик репресій мав не тільки сприяти санації радянського суспільства, а й примножувати матеріальне становище працівників органів держбезпеки. На основі архівних документів можна стверджувати, що деякі співробітники Уманського відділу НКВС власну участь у страті «ворогів народу» розглядали як додатковий заробіток.

Незаконне присвоєння грошей, годинників, одежі засуджених оперуповноважений особливого відділення військової частини №4685 молодший лейтенант держбезпеки Леонід Щербина пояснював власною неадекватною поведінкою, зумовленою тим, що «кожна операція по виконанню вироків над засудженими ворогами народу супроводжувалася попередньо організованими вечоринками з випивкою».

За свідченням учасника розстрільної команди фельдєгеря 2-го розряду при Уманському райвідділі НКВС Петра Верещука: «Абрамович каждый раз как только были расстрелы брал себе на машину по 2-4 мешка разной одежды и увозил домой... Причем для того чтобы остальные лица причастны к исполнению приговоров не предъявляли недовольства по отношению мародерства Абрамовича, последний часто, а иногда и периодически исполнителям давал, что либо из одежды или обуви, а также по 10-20 рублей как он выражался на папиросы».

Шляхом вибіркової перевірки проведеної у 1939 році було встановлено, що керівник розстрільної бригади привласнив гроші репресованих громадян у сумі 42495 крб.: «Абрамович Самуил Моисеевич, работая начальником Уманской тюрьмы и в то же время будучи участником в приведении в исполнение приговоров над осужденными, – занимался мародерством с целью личной наживы. Как нач. тюрьмы и старший по приведению в исполнение приговоров над осужденными – Абрамович лично, как осведомленное лицо, подготавливал этапы осужденных для направления в Уманское РО НКВД и в процессе подготовки выдавал на руки этапируемым причитавшиеся им деньги, которые впоследствии, при исполнении приговоров отбирал, присваивая себе, а также в частично делился этими деньгами с лицами, участвовавшими в приведении в исполнение приговоров... Установлено, что Абрамович в процессе

исполнения приговоров у лиц расстрелянных дулом «Нагана» выбивал золотые зубы, которые и присваивал».

Як стане відомо згодом, С.М. Абрамович заробляв не лише на мертвих в'язнях а й на живих арештантах. Начальник охорони уманської тюрми Михайло Галузинський у вересні 1938 року повідає слідству про вдало розбудований злочинний бізнес С. Абрамовича на посаді начальника тюрми: «Об Абрамовиче мне известно следующее: с приездом его на должность начальника тюрьмы, он не старался устранить недочеты, которые имели место по тюрьме, а сразу стал интересоваться хозяйственными вопросами, в первую очередь каждому бросалось в глаза что он вел ненормальный образ жизни и много занимался барохольством, которое шло ему в карман исключительно за счет арестованных, содержащихся в тюрьме, а именно: Мне как начальнику охраны приходилось давать охрану для надзора за арестованными, которые Абрамович посылал на полевые работы по 30 человек в Уманский с/хоз. институт, несмотря на категорическое запрещение со стороны ОМЗа это делать, за работу арестованных Абрамович получал от института натурой бочками вино, которого после его ареста осталось несколько бочек в подвале квартиры Абрамовича. Кроме вина, он большими партиями получал фрукты - яблоко, сливы, виноград, все это ему укладывали в подвал заключенные, которые потом о нем отзывались как помещике царского времени. Благодаря его шкурным из с/хоз. института имело место два побега арестованных. Абрамович категорически запрещал ходить сотрудникам тюрьмы в различные мастерские портняжную, сапожную, столярную и др. и только потому. что работа, которая там производилась силами заключенных шла только на Абрамовича. В мастерских шились различные пальто, костюмы, обувь, делались диваны, тумбочки, шкафы и кто бы ни спросил заключенных в мастерских чьи они заказы выполняют, то ответ один, что работают Абрамовичу. Следовательно ясно, что Абрамович брал по городу заказы, сдавал их в мастерские за которые получал деньги в собственный карман».

Допущене беззаконня керівним ядром Уманської міжрайонної оперативно-слідчої групи стосовно значного числа громадян в 1937-1938 роках зацікавить відповідні правоохоронні органи лише в розпал так званої «берієвської відлиги», коли з ініціативи господаря Кремля Й. Сталіна в 1939 році розпочалася масова зачистка органів НКВС від тих співробітників, які порушували соціалістичну законність. Надто м'який вирок військового трибуналу військ НКВС Київського округу у м. Умані 10 травня 1940 року стосовно С. Борисова-Лендермана (3 роки умовно), Григорія Петрова (2 роки умовно) О. Томіна (3 роки таборів загального режиму), С. Абрамовича (3 роки таборів загального режиму) мали продемонструвати як правлячий режим «викорінює зло» в радянському суспільстві.

Лише всебічне вивчення природи та наслідків масових політичних репресій в УРСР в рамках Державної програми підготовки багатотомної серії книг «Реабілітовані історією» має сприяти виявленню та меморіалізації місць масових страт та поховання жертв, відновленню історичної справедливості, ґрунтовному висвітленню трагічних подій в історії України.

Марина Бугеря

Відданий партії – відданий партією

Сказати, що заступник директора Цибулівської МТС Монастирищенського району Литвинов Яків Данилович нічого не чув у 1937 році про численні арешти людей по селах і райцентрах, – це сказати неправду. Чув і був упевнений, що то виявляють ворогів радянської влади, Комуністичної партії, до якої він належав, якій він був відданий, служив вірою і правдою і коли був простим кочегаром, і коли став заступником директора машинно-тракторної станції. Працював чесно, з патріотичним піднесенням, організовував соціалістичне змагання трактористів, їздив до колгоспників із пропагандистськими лекціями і бесідами.

І раптом прийшли з «органів» до нього в кабінет у конторі МТС. Та не просто до нього, а по нього, з обшуком і арештом. 19 листопада 1937 року йому висунули звинувачення за статтями 54-4, 54-7, 54-11 КК УРСР. Його звинуватили в тому, що він, Литвинов Яків Данилович, «состоял участником контрреволюционной польской организации, по заданиям которой проводил контреволюционную деятельность против советской власти».

– Ви жартуєте, товарищі? Я ж член Комуністичної партії. Зверніться в райком партії. Там же про мене високої думки.

– Ви вже не член партії, вас як ворога автоматично виключено з рядів Комуністичної партії.

Виклики на допити. Розмови без протоколу, зате із залякуванням, з методами фізичного впливу – «физического воздействия».

Найболючіше було те, що за нього не заступилася партія, що з ним не захотів розмовляти секретар райкому. Партія його віддала катам на фізичну розправу.

Аж через п'ять днів після арешту, 24 листопада 1937 року, допит проводився з протокольним записом (ДАЧО. – Ф. Р-5625. – Оп. 1. – Спр. 2280). На цьому допиті Литвинов Я.Д. сказав у відповідь на звинувачення слідчого: «У висунутому мені звинуваченні винним себе не визнаю. Учасником будь-яких контрреволюційних організацій не був. Я в польську контрреволюційну організацію нікого не вербував і сам у такій не числився».

Далі у карній справі Литвинова Я.Д. значиться дата 29 вересня 1938 року, через вісім місяців після першого протоколу допиту. Змін у показах Литвинова Я.Д. не сталося ніяких.

«Вопрос: Вы врете. Вы на протяжении одиннадцати месяцев ведете упорную борьбу с органами НКВД, скрывая свое участие в деятельности контрреволюционной организации. Следствие от вас требует чистосердечных показаний о вашей принадлежности к контрреволюционной организации».

Далі подається текст допиту в перекладі на українську мову.

«Відповідь: До контреволюційної організації я ніколи не належав і боротьби з органами НКВС з цього питання не вів.

Запитання: Ви продовжуєте й у подальшому також лишаєтесь на ворожій лінії, намагаєтесь приховати від слідства вашу контрреволю-

ційну діяльність. Слідство, володіючи даними, намагається припинити вашу затятість і приступити до викладу даних про вашу контреволюційну діяльність.

Відповідь: Я ворогом не був, контрреволюційної роботи не вів і надалі не збираюсь упиратися зі слідством».

Третій протокол слідства датований 1 жовтня 1938 року. Позиція звинуваченого незмінна.

«Відповідь: Очні ставки я також заперечую, бо вони не відповідають дійсності, контрреволюціонером я ніколи не був.

Запитання: Слідство володіє даними про те, що будучи членом конрреволюційної польської організації, ви проводили антирадянську шкідливу роботу в галузі сільського господарства.

Відповідь: Ніякої шкідливої роботи я не здійснював і до контреволюційної організації не входив».

Слідчу справу №64403 по обвинуваченню Литвинова Якова Даниловича направили по територіальності для подальшого дослідження і документування фактів шкідницької і контрреволюційної діяльності в III відділ УБД Вінницького обласного управління НКВС. У звинувачувальному висновку сказано: «Являясь участником организации и использовав свое служебное положение, заместитель директора Цибулевской МТС по политчасти Литвинов Я.Д., будучи связан с участниками польской контрреволюционной организации и зная все факты вредительства в системе МТС, не реагировал на них, а наоборот, сам содействовал вредительским действиям, срывая своевременное снабжение сельскохозяйственных машин запасными частями».

7 жовтня 1938 року трійкою Управліня НКВС УРСР по Вінницькій області Литвинов Яків Данилович був приречений на розстріл. Вирок виконаний 8 жовтня 1938 року.

У 1957 році в ЦК КПРС звернувся син Литвинова Я.Д. Євген з проханням повідомити про долю батька. У 1958 році були передопитані як свідки Косенко А.І., Салій Д.А., Сикирявий Н.Г., Стрижевська К.А. Про конкретні факти злочинної діяльності ці свідки нічого не показали. У процесі попереднього слідства Литвинов допитувався тричі, однак у висунутому йому звинуваченні винним себе не визнав. Даних, які б свідчили про антирадянську діяльність засудженого, у процесі перевірки не було добуто.

У протесті прокурора Черкаської області сказано: «Вважаю, що Литвинов Яків Данилович трійкою НКВС УРСР по Вінницькій області від 7.10.1938 р. засуджений необгрунтовано».

Президія Черкаського обласного суду протест прокурора Черкаської області задовольнила 28 січня 1959 року, скасувала постанову трійки УНКВС Вінницької області від 7 жовтня 1938 року відносно Литвинова Якова Даниловича, а справу закрила за недоведеністю висунутого обвинувачення.

Відстояв свою честь на слідстві

Секретаря Звенигородського райкому комсомолу Галанца Іллю Францовича заарештували у робочому кабінеті. Сталося це 22 серпня 1937 року. Провели обшук на роботі, потім удома. Звинувачували в троцькізмі.

Перший допит відбувся аж через півмісяця, 5 вересня 1937 року. Так записано в карній справі (ДАЧО. – Ф. Р-3625. – Оп.1. – Спр. №3993). На запитання-обвинувачення слідчого, що слідство володіє даними про причетність його, Галанца Іллі Францовича, до участі в антирадянській троцькістській організації молоді, обвинувачений категорично заперечував: «Винним себе в причетності до контреволюційної антирадянської троцькістської організації молоді я не визнаю. У троцькістській організації я ніколи не був». І те ж саме записано у протоколі 27 листопада 1937 року. І в усіх інших.

Термін ведення слідства закінчувався 24 жовтня. У зв'язку з тим, що «Галанц Илья Францевич на следствии упорствует и отрицает свою принадлежность к контрреволюционной троцкистской организации», слідчий змушений був просити продовження терміну до 1 грудня 1937 року.

Доказом вини обвинуваченого були свідчення одного свідка, співробітника Галанца, якому останній нібито казав у розмові, що молодь у капіталістичних державах живе краще, ніж у Радянському Союзі. На це Галанц відповів, що свідок неправильно його зрозумів, що він казав про те, що ми все зробимо для того, щоб наша молодь жила краще, ніж у капіталістичних країнах. Слідчий на це почав повчати Галанца, що радянська молодь уже зараз живе краще зарубіжної.

А ще слідчий звинувачував у троцкізмі Галанца, нагадавши, що саме за цю розмову його було виключено з лав ВКП(б) й звільнено з посади секретаря Конотопського райкому комсомолу України в 1936 році. Галанц пояснив, що після того виключення його з партії він мав розмову із секретарем Київського обкому комсомолу Дубініним Ф.І й роз'яснив йому суть справи, довівши, що співробітник райкому комсомолу дав неправильне тлумачення його словам про життя радянської молоді. Після цього справу Галанца переглянули в ЦК ЛКСМУ і його призначили секретарем райкому комсомолу в Звенигородці.

Та це не врятувало Галанца. На час слідства над ним Дубінін Ф.І. був уже заарештований, допитаний і розстріляний за троцькізм. На слідстві Дубінін дав свідчення про те, що він завербував Галанца в контрреволюційну троцькістську організацію молоді.

Галанц продовжував усе заперечувати, незважаючи на моральний і фізичний тиск, намагання зламати обвинувачуваного застосуванням тортур. Галанц вистояв. Він сказав після фізичних тортур: «Покази Дубініна я категорично заперечую!»

У постанові від 28 лютого 1938 року по обвинуваченню Галанца Іллі Францовича сказано: «Следствием установлено, что обвиняемый Галанц И.Ф. с 1936 года являлся участником антисоветской троцкистской организации молодежи, в которую завербован бывшим секретарем Киевского обкома ЛКСМУ Дубининым (осужден). Галанц И.Ф. прово-

дил активную антисоветскую троцкистскую агитацию: распространял провокационные версии о состоянии Красной Армии, восхвалял положение молодежи в фашистской Германии, высказывал гнусную клевету по адресу руководства ЦК ВКП(б)».

Постановою особливої наради при Народному Комісаріаті внутрішніх справ СРСР Галанца Іллю Францовича було ув'язнено у виправно-трудовий концтабір терміном на вісім років. Засуджено за типовим формулюванням з типовим змістом, вкоріненим у масовій свідомості тоталітарного радянського суспільства.

У 1961 році до прокуратури СРСР звернулася дружина Галанца І.Ф. з проханням реабілітувати її чоловіка, повернути йому чесне ім'я, хай і посмертно. Було переглянуто карну справу Галанца І.Ф., передопитано свідків. Ті, що вижили у війну, зізналися, що у 1937 році дали свідчення під тиском, примусово. З Іллі Францовича було знято вину за відсутністю складу злочину.

Знекровлена інтелігенція – знекровлена нація

Черкащина – вільнолюбивий Шевченків край – дала Україні і світові плеяду інтелектіальної еліти українського народу. Родинний дух, народні традиції, велич людини – цінності, що об'єднували всіх українців, які виховували патріотичні, свідомі українські родини. Шевченків край завжди був багатий на унікальні родинні зв'язки, які плекали кращі українські традиції і культурні та інтелектуальні надбання. Завдяки цьому Черкащина стала батьківщиною багатьох видатних вчених. Але наприкінці 20-30-х років ХХ століття видатні уродженці Черкащини зазнали репресій у сфальсифікованих енкавеесівцями судових процесах проти української інтелігенції.

Репресії проти інтелектуальної еліти стали складовою політики тоталітарної держави, спрямованої на винищення національної самобутності українського народу. Сталінський тоталітарний режим вважав українську національно-патріотичну інтелігенцію потенційною загрозою, тому винищував її цілими родинами. Недаремно кажуть: «Історія роду – історія народу».

Дослідженням трагічної історії українського народу ХХ ст. займались історики і літературознавці, зокрема, В. Марочко, С. Цвілюк, Ю. Лавріненко, Е. Сміт, Ю. Шаповал, С. Білокінь, В. Поліщук. Голова комісії «Меморіал» Олекса Мусієнко у своїй розвідці «Чому Сталін ненавидів українців» розглянув вакханалію судових процесів по знищенню української інтелігенції. Неоціненний внесок у повернення із забуття багатьох представників українського «Розстріляного Відродження», уродженців Черкаського краю, зробив своїми дослідженнями літературознавець, професор ЧНУ ім. Б. Хмельницького Володимир Поліщук. Наукові працівники відділу історії ХХ-початку ХХІ століття Черкаського обласного краєзнавчого музею проводять значну пошукову, науково-дослідну і просвітницьку роботу про видатних уродженців Черкаського краю.

На роль керівника інспірованого процесу так званої Спілки визволення України (СВУ) сталіністи вибрали всесвітньо відомого вченого-літературознавця, віце-президента всеукраїнської Академії наук Сергія Олександровича Єфремова. Його у справі СВУ звинувачувалося понад 300 осіб, на лаві підсудних опинилося 45 осіб, серед них брат «головного обвинуваченого» український критик, літературознавець, педагог, професор Дніпропетровського Інституту народної освіти Петро Олександрович Єфремов, його племінник студент Микола Павлушков, а також дочка класика української літератури Михайла Старицького письменниця Людмила Старицька-Черняхівська, літературознавець і мовознавець зі Звенигородщини Володимир Федорович Дурдуківський, історик, бібліограф і краєзнавець зі Смілянщини, учасник бою під Крутами Валентин Дмитрович Отамановський.

Сергій Олександрович Єфремов – перший український професійний публіцист, блискучий літературознавець, який відкрив літературні таланти Володимира Винниченка та Спиридона Черкасенка; один з лідерів провідних політичних українських партій початку XX ст. та Центральної ради, у котрій як спеціаліст з національного питання став керівником (міністром) Секретаріату з національних справ України. С. Єфремов уперше вжив назву Українська Народна Республіка, тобто став «хрещеним батьком» УНР.

Народився 1876 р. у с. Пальчик (тепер Катеринопільського району Черкаської області) в родині священика. Справжнє прізвище Сергія Єфремова – Охріменко. Батьки Сергія Єфремова хотіли дати йому духовну освіту, але він закінчив юридичний факультет Київського університету і присвятив себе літературній справі. Коли С. Єфремов ще тільки закінчував навчання в університеті, його ім'я вже ставало добре відоме у літературних колах України як упорядника літературної антології «Вік», що містила в трьох томах кращі зразки нової української літератури. Ця тритомна антологія була своєрідною підготовчою роботою С. Єфремова до його головної наукової праці «Історія українського письменства» [5]. Опублікована вперше в 1911 року, вона потім лише за життя автора перевидавалася чотири рази – унікальний і єдиний випадок в історії українського літературознавства.

Сергій Єфремов розробив і впровадив у життя концепцію української державності, національної освіти і культури. Багато років присвятив організації української преси, друкувався у наддніпрянських та галицьких часописах.

Академік Української академії наук (з 1919 року), віце-президент Всеукраїнської академії наук (1923-1928 рр.), Сергій Єфремов завідував історико-філологічним відділенням Академії, очолював постійну комісію для складання біографічного словника діячів української землі. За списком наукових та публіцистичних праць Сергія Єфремова можна порівняти з такими всесвітньо відомими геніями, як Франко, Толстой, Бальзак.

Щирий українець і демократ, Сергій Єфремов органічно не сприймав ні московського колоніального режиму, ні марксизму, не кажучи вже про більшовицьку «теорію та практику», він чи не найкраще серед лідерів українства усвідомлював трагічні наслідки поразки УНР.

Коли розпочалася кампанія знищення національно свідомої інтелігенції, Сергій Олександрович став «ідеальною» кандидатурою для політичного процесу як керівник так званої контрреволюційної організації Спілки визволення України (СВУ). 21 липня 1929 року Єфремов був заарештований вп'яте і востаннє (два рази його заарештовували в царській Російській імперії, тричі – в комуністичній). Навесні 1930 року за «нотами» ГПУ було поставлено «оперу» СВУ. Сергія Єфремова засудили до 10 років ув'язнення. Сім років С. Єфремов відсидів у Ярославському політізоляторі, потім його перевели до в'язниці у Володимирі. За деякими даними, 31 березня 1939 року Єфремов помер у одному з таборів ГУЛАГу, його творча спадщина нищилась або ж була надійно закрита у спецфондах [6].

Петро Олександрович Єфремов (народився 8 жовтня 1883 р. – рік смерті невідомий) по закінченні Черкаського духовного училища навчався в Київській духовній семінарії та в Першій Київській гімназії. Вступив 1910 року до Київського університету, вчився спочатку на медичному, потім на історично-філологічному факультетах (закінчив 1915 р.). Далі працював викладачем гімназій, зокрема в Катеринославі, де з 1918 року читав у місцевому Інституті народної освіти (нині – Дніпропетровський національний університет) курс історії української літератури. Його учнями й вихованцями були письменники Валер'ян Підмогильний, Валер'ян Поліщук, Василь Чапленко, мовознавці Михайло Жовтобрюх та Василь Ващенко, історик Кость Гуслистий.

Згідно зі ст. 54-11 та 54-2 КК УРСР засуджений до 5 років позбавлення волі з обмеженням у правах на 2 роки. Реабілітований Петро Єфремов у 1989 році. В архіві СБУ зберігається 237 томів слідчих справ, які були заведені на членів СВУ, у чотирьох з них – справа №215471, присвячена Єфремову. У архіві Сергія Єфремова вціліло близько 50 листів до брата Петра [4; 18].

Поетеса, драматург, прозаїк, перекладач, мемуарист Людмила Михайлівна Старицька-Черняхівська народилася у Києві 29 серпня 1868 року в родині класика української літератури Михайла Старицького, уродженця с. Кліщинці Золотоніського району Черкаської області. Була одним із засновників та активним членом Товариства Українських Поступовців, 1917 року її обрано до Центральної Ради. Цього ж року брала участь у заснуванні Товариства «Український національний театр», була членом його президії. Разом із Софією Русовою 1919 року організувала у Кам'янці-Подільському Союз Українок, стала співзасновником і заступником голови Національної ради українських жінок. Повернувшись до Києва, працювала у ВУАН, була учасницею Першого Всеукраїнського Собору Української Автокефальної Церкви разом з академіками Агатангелом Кримським і Сергієм Єфремовим.

У 1929 році письменницю було заарештовано органами ДПУ у фіктивній справі СВУ. І засуджено до п'яти років ув'язнення. Заслання відбувала в м. Сталіно (сьогодні Донецьк).

У 1936-1941 роках жила у Києві. 1941 року дочок класика української літератури Михайла Старицького – 70-річну Людмилу Старицьку-Черняхівську і 67-річну Оксану Старицьку-Стешенко, заарештували у Києві й звинуватили у приналежності до міфічного «антирадянського підпілля», нібито керованого хворим академіком Агатангелом Крим-

ським. З переказів відомо, що десь за Волгою, на казахській землі, під час етапування померла Людмила Старицька, її тіло було викинуте конвоїрами на безіменному степовому полустанку. Невдовзі ж, така доля спіткала й її молодшу сестру Оксану.

У серпні 1989 року Людмилу Михайлівну разом з іншими учасниками показового процесу СВУ в Харкові посмертно реабілітував пленум Верховного Суду УРСР [15].

Однією з найцікавіших постатей українського Відродження 1900-1920-х років був педагог Володимир Федорович Дурдуківський, який народився 17 вересня 1874 року в с. Пединівці на Звенигородщині у сім'ї священика. Йому належить крилатий вислів: «Школа, яка не хоче бути безсилою, має бути народною», тобто національною. Педагог-практик, літературознавець, освітній і громадський діяч, член Центральної Ради й уряду УНР, один із засновників Київської «Просвіти» та Всеукраїнської спілки вчителів і діячів народної освіти, один із засновників видавництва «Вік», керівник науково-педагогічної Комісії ВУАН, ліквідованої 1930, член редколегії педагогічного часопису «Вільна українська школа», В. Дурдуківський на час арешту в справі СВУ 4 липня 1929 року був директором Першої київської трудової школи імені Т.Г. Шевченка, викладав українську літературу. Після 1937 року про нього взагалі не згадували в педагогічних текстах навіть у негативному контексті, незважаючи на те, що у 1965 році постанова «трійки» стосовно В.Ф.Дурдуківського була відмінена, а у серпні 1989 року «справу СВУ» закрито «через відсутність складу злочину в діях засуджених у цій справі осіб з їх повною реабілітацією» [17].

Очолити сфабрикований судовий процес над міфічним «Українським національним центром» (лютий 1932 року) мав колишній Голова УНР, академік Михайло Сергійович Грушевський. У своїй автобіографії за редакцією Любомира Винара М. Грушевський писав: «Я походжу з давньої, але бідної духовної родини Грушів, пізніше Грушевських, що загніздилися в Чигиринському повіті». Отже, ще один видатний українець родом з Черкащини мав опинитися за гратами, але сталося неймовірне у практиці сталінського судочинства – за розпорядженням заступника голови ОДПУ СРСР Г. Ягоди академік Грушевський був виведений з судового процесу.

Брат Голови Української Центральної Ради Михайла Грушевського уродженець Чигирина Сергій Григорович Грушевський покинув, після так званої громадянської війни, не тільки територію України, де прізвище Грушевських викликало у чекістів «асоціативний ряд» з Винниченком і Петлюрою, а й Радянський Союз взагалі. У СРСР повернувся 1931 року, однак не в Україну, а в Краснодар. Застосована до нього стаття Кримінального кодексу РФ звинуватила 49-річного науковця, професора історії і колишнього кандидата в члени Держдуми та Установчих зборів у підготовці збройного антирадянського повстання. С.Г. Грушевський сидів у «Дмитлагу» та на Соловках. Розстріляний у Сандармоху 3 листопада 1937 року [8].

Чотириюрідний брат Голови УНР Марко Федорович Грушевський (1865-1938), уродженець с. Худоліївка Чигиринського району, залишив слід в історії як церковний діяч, педагог, етнограф, краєзнавець.

Найбільшою науковою працею Марка Грушевського було незакінчене дослідження «Дитина в звичаях і віруваннях українського народа», що 1906-1907 роках вийшло у Львові за редакцією Зенона Кузелі та стало одним із перших у світі досліджень з етнографії дитинства, було високо оцінене Іваном Франком. Досліджував історію роду Грушевських (згодом матеріали були вилучені НКВС), збирав старожитності для музеїв, зокрема разом із дружиною Марією Іванівною зібрав унікальну колекцію народних вишивок і ляльок-мотанок, яка збереглася до нашого часу.

Був членом Всеукраїнської православної церковної ради, активним учасником руху за автокефалію православної церкви в Україні. Влітку 1919 увійшов до складу першого українського кліру Софійського собору. У 1920 році був інструктором-організатором ВПЦР, 1922 року став єпископом Української автокефальної православної церкви. Член редколегії часопису «Церква і життя», багато уваги приділяв перекладам і виданням українською мовою богослужбових книг.

Унаслідок тиску з боку Державного політичного управління УСРР змушений був в 1930 році припинити церковну діяльність і зректися духовного сану. В останні роки життя працював сторожем в артілі інвалідів, хоча продовжував вести наукові записи (були вилучені під час арешту). 11 червня 1938 року заарештований і ув'язнений до Лук'янівської тюрми. Відповідно до постанови Особливої трійки НКВС по Київській області від 9 серпня 1938 року був страчений. Посмертно реабілітований 16 травня 1989 року.

Після вбивства лідера ленінградських більшовиків Сергія Кірова у грудні 1934 року смертний вирок у фарс-процесі «Об'єднання українських націоналістів» отримали 37 підсудних. Зі складу цієї групи приреченим на смерть був письменник Олекса Федорович Влизько, дитинство якого минуло у с. Сигнаївка Шполянського району Черкаської області. Реабілітований посмертно 1958 року.

9 січня 1935 року відбувся показовий процес над колишніми лідерами «нової опозиції» Зінов'євим і Каменєвим. У цей же період «драматурги» з НКВС почали фабрикувати справу так званої «контрреволюційної боротьбистської організації». У підсумку 27 і 28 березня 1935 року на закритому судовому засіданні у Києві виїзна сесія Військової Колегії Верховного Суду СРСР під головуванням В. Ульріха розглянула цю справу і винесла вирок. Всього засудили 17 осіб, з них 15 осіб були засуджені на 10 років позбавлення волі [11]. Членом «боротьбистської контрреволюційної організації» був визнаний і 42-річний Володимир Фокович Штангей із с. Мошурів Уманського повіту (нині – Тальнівський район Черкаської області). Він був літератором, завввідділом масової і політичної роботи клубу ім. Блакитного в Києві. Його першу поетичну збірку було віддруковано у видавництві «Спілки визволення України», коли Штангей під час Першої світової був у німецькому полоні. Він опинився у складі засуджених до 10 років позбавлення волі, однак наприкінці 1937 року трійка УНКВС Ленінградської області без додаткового слідства винесла смертний вирок групі засуджених письменників разом з В. Штангеєм. Вони були розстріляні 3 листопада 1937 року у Сандармоху разом з письменниками Миколою Зеровим, Марком Вороним і Павлом Филиповичем [11; 19].

Загалом з серпня 1937 до грудня 1938 року енкавеесівці знищили у карельському урочищі Сандармох понад 9500 в'язнів радянських концтаборів. Із 1116 в'язнів концтаборів, вивезених сюди восени 1937 року, протягом 28 жовтня та 1-4 листопада було розстріляно 1111 людей [8], серед них історик Сергій Грушевський (брат першого Президента УНР), літературознавець зі Звенигородської Кайтанівки Павло Филипович, літератор з Тальнівщини Володимир Штангей.

3 листопада, в один день з відомими письменником-драматургом Миколою Кулішем та режисером Лесем Курбасом у Сандармосі був розстріляний в'язень соловецького табору «Карлаг» Антон Микитович Гарбуз, 47-річний уродженець золотоніського Гельмязева, випускник Агробіологічного інституту і Комуністичного університету, професор, співробітник Інституту сходознавства, який останнім часом проживав у Харкові. А мав відсидіти, згідно з вироком, всього 5 років. Того ж дня розстріляли його земляка і за місцем народження, і за місцем проживання – 31-річного Івана Лівого, уродженця золотоніського Піщаного, який до концтабору працював юристом у Харківському Інституті радянського будівництва і права [9].

Уродженець звенигородської Кайтанівки Павло Петрович Филипович був «метром» української поезії і літературознавства. Син кайтанівського священика за царських часів закінчив Златопільську гімназію і Колегію Галагана в Києві. Навчався на правознавчому та історико-філологічному факультеті Київського університету Святого Володимира – у самого Володимира Перетца. Прославився як фундатор сучасного шевченкознавства, ґрунтовно досліджував творчість Франка, Кобилянської, Коцюбинського, Лесі Українки та інших українських і російських літературних класиків. Багато перекладав, переважно французьких поетів. Належав до класово підозрілої для пролетаріату літературної групи неокласиків.

Кримінальну справу професора Київського університету Филиповича об'єднали зі справою його друга зі студентських часів, уродженця чорнобаївських Великих Канівців, відомого поліглота (знав 19 мов!) поета і літературознавця Михайла Драй-Хмари. Обох, як «антісовєтчіков групи Зєрова» засудили до концтаборів: Филиповича відправили на Соловки, а Драй-Хмару – на Колиму. Останній раз Филиповича бачили в одному з Ухто-Печорських таборів найсуворішого режиму. Точна дата його смерті невідома, але дуже ймовірно те, що він загинув 3 листопада 1937 у Сандармоху, а через два роки чекіст випустив кулю і в його друга. Після ХХ з'їзду КПРС комуністи самі видали документ про реабілітацію П. Филиповича [8].

Михайло Опанасович Драй-Хмара був засуджений до п'яти років таборів. Невільницький шлях поета проліг на Колиму; тут він працював на шахтах, промивав пісок, стоячи по коліна в крижаній воді. З часом постановою «трійки» УНКВС йому додають ще десять років.

Лист, у якому був вірш Михайла Опанасовича «І знов обвугленими сірниками», датований 24 травня 1937 року. А 25 жовтня 1939 року дружину поета повідомлено, що 19 січня 1939 року Драй-Хмара помер. Щодо смерті поета залишився спогад, що під час одного з чергових розстрілів у таборі кожного п'ятого у шерензі письменник став на місце смертника, тим самим врятувавши молоду людину.

«Драй був взірцем благородства й доброти, здавалося він любить усіх людей однаково, хто б вони не були», – згадували про нього в'язні. Спогади колимського в'язня Михайла Добровольського про загибель Драй-Хмари: «Одного сонячного квітневого дня, коли було по-колимськи відносно тепло, а наша бригада поралася на дорозі, до нас наблизилося легкове авто – «емка». Конвой вишикував шеренгою бригаду з сорока доходяг.

З «емки» вилізли троє із сусманського управління, притримуючи при боках маузери. Усі, як завжди тоді, «під мухою»... Підійшли. Конвой щось їм доповів... Один із трьох повільно витяг маузер з дерев'яної кобури і, підійшовши за кілька кроків до першого в'язня, – трах, до п'ятого – трах... Ми з Драєм стояли аж у четвертому десятку поряд, а з другого боку стояв київський студент Володя, з чиїм батьком Драй дружив колись у Кам'янці. Отож, коли почали нізащо розстрілювати щоп'ятого, Драй умить обрахував, що під кулю потрапить саме студент, Володя...

Щойно кат наблизився до чергової п'ятірки, до Володі, як Драй рвучко відштовхнув студента і став на його місце зі словами: «Не чіпай, кате, молоде життя, бери моє»... З цими словами він плюнув прибульцеві межи очі... Все відбулося блискавично... Тієї ж миті кат упритул випустив у груди Драя решту набоїв...

Другого дня вигнали хоронити розстріляних товарищів, їх було п'ятеро... Чотирьох поховали до спільної неглибокої ями, а для Михайла довго копали у вічній мерзлоті окрему яму...

Отак геройськи-благородною смерью загинув мій друг, заплативши своїм життям за життя юнака Володі і ще кількох в'язнів, яких кат не встиг розстріляти, бо став на заваді Драй...» [2].

Академік Агатангел Юхимович Кримський, позбавлений наприкінці 1920-х років посад, напередодні початку війни одужував після інсульту у родинному домі в Звенигородці. Видатного вченого-орієнталіста, письменника і перекладача силами НКВС вирішено було переправити до Києва, а потім далі на схід. У Києві напівпаралізований Кримський опинився в одиночній камері спецкорпусу внутрішньої тюрми НКДБ. 22 липня 1941 року слідчий пред'явив академікові звинувачення в тому, що «він був ідеологом українського націоналізму і впродовж ряду років очолював антирадянське націоналістичне підпілля».

Форсування німецькими військами Дніпра, з метою оточення столиці України, перешкодило київським спецам з служби безпеки завершити слідчу справу №148001 Академіка Кримського. Його було спішно відконвойовано до харківської тюрми. Але й там у хід слідства втрутилися танки гітлерівського фельдмаршала Клейста, літніх учасників «підпілля» Кримського, відправили на схід. Академіка вивезли до Кустаная (Казахстан), де він помер у лазареті Кустанайської загальної тюрми (до 25 січня 1942 р., точна дата смерті невідома).

Так злочинно був укорочений життєвий шлях одного з найславетніших синів українського народу – унікального творця «екзотичних» поезій «Пальмове гілля», оповідань та роману, знавця 60 мов народів світу, незрівнянного перекладача, невтомного дослідника історії і культури арабів, персів, тюрків, автора 26-томного зібрання монографій з проблем сходознавства і десятків підручників.

Неначе передчуваючи свою трагічну смерть, Агатангел Кримський, ще в 1903 році, написав такі рядки:

Без молитви шпурніть мого трупа в підтюремнії мури,
Напишіть, що був я злочинець
і загинув з тортури,
Напишіть, що я був злочинець... [11].

Український народ, який народжував видатних науковців і талановитих митців, залишився знекровлений сталінськими репресіями і людиноненависними геноцидами. Такий народ повинен відроджуватись, гуртуючись навколо кращіх традицій і почуття патріотизму як шансу виживання, самореалізації, єднання поколінь.

Список літератури:

1. Справа «Спілки визволення України» й перспективи її дальшого вивчення / С. Білокінь // Історіографічні дослідження в Україні : Зб. наук. пр. – 2012. – Вип. 22. – С. 385-442.
2. Василевський П. Так загинув він на Колимі / П. Василевський // Літературна Україна. – 1989. – 26 жовтня. – С. 6.
3. Драй-Хмара М. // Дзюба І. М. Енциклопедія сучасної України / І.М. Дзюба. – Т. 8. – Київ, 2008. – С. 377-379.
4. Єфремов П. Молитва богу невідомому / Упоряд. М. Чабан. – Дніпропетровськ, 1993. – 68 с.
5. Єфремов С. О. Історія українського письменництва / Худож. оформл. В. М. Штогрина. – К. : Фемінa, 1995. – 671 с.
6. Єфремов Сергій Олександрович // Незабутні постаті / [Авт.-упор. О. Матвійчук, Н. Струк ; Ред. кол. : В.В. Скопенко, О.В. Третяк, Л.В. Губерський, О.К. Закусило, В.І. Андрейцев, В.Ф. Колесник, В.В. Різун та ін.]. – Київ : Світ Успіху, 2005. – С. 180-181.
7. Кароєва Л.Р. Валентин Дмитрович Отамановський / Л.Р. Кароєва, Л.М. Шпильова // Подільська старовина. – Вінниця, 1993. – С. 6-13.
8. Кравець А. Сандармох: радянська фабрика смерті, де гинули і черкащани… / А. Кравець // Прес-центр. – 2012. – 30 травня.
9. Кравець А. Тимошенко? Розстріляють! / А. Кравець // Прес-Центр. – 2012. – 11 липня.
10. Лавріненко Ю. А. Розстріляне відродження : Антологія 1917-1933 : Поезія – проза – драма – есей. – К. : Смолоскип, 2007. – 976 с.
11. Мусієнко О. Чому Сталін ненавидів українців? / О. Мусієнко [Електронний ресурс] // Аратта. – 2007. – 3 листопада. – Режим доступу : http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=920.
12. Наші втрати. Довідково-бібліографічне видання. Матеріали до бібліографічного словника репресованих у 1930-х роках діячів в УРСР, зібрані Юрієм Лавріненком. – К., Нью-Йорк : Твім інтер, 2005. – 254 с.
13. Педагог і літератор Михайло Драй-Хмара : смерть на Колимі // Марочко В. Репресовані педагоги України : жертви політичого терору (1929-1941) / В. Марочко, Г. Хілліг. – К. : Науковий світ, 2003. – С. 238-245.
14. Поліщук В. Вінок лавровий, вінок терновий. Репресовані письменники Черкащини : [Статті, нариси]. – Черкаси : Брама, 2000.

– 128 с.; Поліщук В.Т. Літописець розстріляного Відродження : [Юрій Лавріненко] / В. Т. Поліщук // Рідні голоси з далеких далей : [Творчість письменників-емігрантів Черкащини]. – Черкаси : Відлуння-плюс, 2000. – С. 111-117;. Поліщук В. Літопис «розстріляного відродження» // Дивослово. – 1995. – №10-11. – С.6-8.
15. Процюк Л. Трудівниця : До 140-річчя з дня народження Людмили Старицької-Черняхівської / Л. Процюк // Літературна Україна. – 2008. – 25 вересня (№37).
16. Тюремні записки педагога Володимира Дурдуківського : сповідь перед стратою // Марочко В. Репресовані педагоги України : жертви політичого терору (1929-1941) / В. Марочко, Г. Хілліг. – К. : Науковий світ, 2003. – С. 265-271.
17. Хорунжий Ю. Педагог Володимир Дурдуківський і його школа / Ю. Хорунжий // Хорунжий Ю. Мужі чину : історичні парсуни / Ю. Хорунжий. – К. : Видавництво ім. О. Теліги, 2005. – С.232-250.
18. Чабан М.П. Діячі Січеславської «Просвіти» (1905-1921). Бібліографічний словник. – Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2002. – С. 202-205.
19. Шаповал Ю. Фатальний бренд / Ю. Шаповал [Електронний ресурс] // День. – 2005. – 19 лютого. – Режим доступу : http://incognita.day.kiev.ua/fatalnij-brend.html.

«Не внушали доверия»

Жахливі, моторошні факти відкриваються при ознайомленні з карними справами наших співвітчизників за часи радянської влади. Невинних людей тисячами, щоденно масово арештовували та шляхом фізичного насилля, катувань підводили через «вибиті» самообмовні свідчення під розстрільні статті й знищували.

Перед нами чергова справа з «чорного» 1938 року (ДАЧО. – Ф. Р-5625. – Оп. 1. – Спр. 1170). Це справа десятьох колгоспників колгоспу імені Будьонного із с. Зеленьків Тальнівського району. 3 квітня 1938 року в село раптово нагрянула ціла карна команда НКВС. Було заарештовано десять колгоспників. Кожному з них пред'явлено ордер на обшук і арешт, а також постанову прокурора району, в якій говорилося про те, що даний суб'єкт «состоял участником антисоветсткой контрреволюционной организации, по заданию которой проводил контрреволюционную вредительскую деятельность, направленную к свержению советсткой власти, т.е. виновен в преступлениях, предусмотренных ст. 54, п. 4 и 11 УК УССР».

Тоді, 3 квітня 1938 року, було заарештовано і ув'язнено до Уманської тюрми колгоспників, українців за національністю, мешканців села Зеленьків: Вуса Федота Івановича, Дороша Василя Тимофійовича, Кохановського Євтропія Івановича, Байдака Андрія Калістратовича, Шевчука Федора Максимовича, Трясоруба Павла Семеновича, Винника Василя Луковича, Савчука Іларіона Степановича, Савчука Григорія

Степановича, Лущевського Томаша Олександровича. Усі вони пройшли через залякування, катування, піддавалися фізичним тортурам, звинувачувалися у страшних злочинах перед державою. Слідство повинно було довести, що вони проводили шкідницьку діяльність у колгоспі села Зеленьків з метою підриву його економічної потужності, дискредитували соціалістичні форми господарства, завербовували нових членів у військово-повстанську організацію, яка ставила за мету збройне повстання проти СРСР.

Малописьменних колгоспників цими страшними звинуваченнями залякали, деморалізували, і вони почали наговорювати на себе, визнавати свою вину. Тих, хто ще тримався, заперечував свою участь у інспірованій ворожій організації, піддавали тортурам, і вони тремтячою рукою, напівграмотно ставили свої підписи, ледве виводячи літери своїх прізвищ.

Так, зі свідчень засуджених Вуса Ф.І., Дороша В.Т., Кохановського Є.І., Шевчука Ф.І., Савчука Г.С., Лущевського Т.А. видно, що вони, начебто, крім окремих фактів злочинної діяльності в колгоспі (згоїння сіна, соломи, зернових культур), завербували у контрреволюційну організацію колгоспників Деркача М.Д., Поліщука Д.М., Сатановського Г.А., Дороша В.М. та багатьох інших. Однак останні не були навіть допитані, бо це все було приписано заарештованим самим слідчим.

Через сім днів після арешту вже було складено звинувачення та передано НКВС. 10 квітня 1938 року відбулося засідання трійки УНКВС Київської області, яка винесла усім десятьом колгоспникам вирок – розстріл. А 3 травня 1938 року цей вирок був виконаний.

У 1956 році карну справу було переглянуто. У протесті прокурора Черкаської області, переданогму до президії Черкаського обласного суду, вказувалося, що звинувачення усіх десятьох розстріляних колгоспників із с. Зеленьків Тальнівського району ґрунтується на свідченнях, даних ними на попередньому слідстві, у яких вони визнали себе винними у злочинній діяльності в колгоспі і у вербуванні нових членів у контрреволюційну організацію з числа колгоспників с. Зеленьків. З матеріалів слідчої справи видно, що ці свідчення є неконкретні, вказані факти про начебто проведену злочинну діяльність у колгоспі носять загальний характер, у процесі слідства повторно вони не перевірялися іншими об'єктивними доказами.

Допитаний як свідок Звіряка Остап Власович, який з 1933 по 1938 роки працював секретарем, а потім головою сільської ради с. Зеленьків, дав свідчення, що ніхто із засуджених у період з 1933 по 1938 роки не був помічений у злочинній діяльності в колгоспі, і взагалі, про існування в с. Зеленьків будь-якої антирадянської організації йому нічого не відомо. Звіряка О.В. також засвідчив, що коли у селі в 1938 році проводились арешти цих десяти колгоспників, він цікавився у працівників НКВС про причини арешту, і вони йому повідомили, що арешт засуджених проводиться не у зв'язку з їхньою контрреволюційною діяльністю в колгоспі, а з тієї причини, що вони «не внушают доверия» (арк.148) у радянської влади. Про яку законність каральних органів можна говорити після такої відверто саморозвінчальної відповіді працівників органів?!

Із виданих у 1956 році Зеленьківською сільською радою характеристик на десятьох розстріляних видно, що сільська рада будь-якими компрометуючими матеріалами про проведення засудженими антирадянської діяльності за період проживання їх у с. Зеленьків не володіє (арк. 138-147). Таким чином, окрім свідчень осіб, притягнених по справі до карної відповідальності, попереднім слідством не було зібрано інших доказів, які б підтверджували причетність засуджених до контрреволюційної організації, так само як і доказів існування такої організації в с. Зеленьків Тальнівського району.

На підставі викладеного, керуючись Указом Президії Верховної Ради СРСР від 19 серпня 1956 року, прокурор Черкаської області звернувся з протестом до президії Черкаського обласного суду з метою відмінити постанову трійки УНКВС Київської області від 10 квітня 1938 року по справі Вуса І.Ф., Дороша В.Т. та інших (усього десять осіб), а справу подальшим провадженням припинити за відсутністю складу злочину. Постановою президії Черкаського обласного суду від 25 грудня 1956 року Вус І.Ф., Дорош В.Т. та інші (усього десять осіб) були реабілітовані.

Тетяна Валах

Вогонь Холодного яру

Чи часто ми задумуємось над тим, щоб горіло багаття народного гніву, потрібна не лише духовна підтримка, а й буденне, звичне і дуже прозаїчне, щоб хтось підкладав у це багаття звичайнісінькі дрова...

Скажімо, в партизанському загоні П.А. Дубового налічувалося близько тисячі бійців, в загоні І.М. Боровикова – понад 700, Є.М. Петрова – близько 300, А.С.Куценка – понад 300. А взагалі, в Ярах Холодноярських, які простяглися на десятки кілометрів, перебувало майже десять тисяч чоловік.

Звичайно, вони перебували там хто рік, хто два, а щонайменше півроку. І жили вони не лише ненавистю до окупантів чи прагненням якось вижити, а потребували кожен день хоч миску якоїсь баланди чи окраєць хліба...

Якось під час зустрічі з нами легендарний організатор партизанських загонів, Герой Радянського Союзу Олександр Тканко розповідав:

«Найбільш важливим для нашого з'єднання в Закарпатті було забезпечення бійців продуктами. Частково виручали нас операції із захоплення продуктових складів окупантів. Але в основному виручали верховинці. За кожним селом ми закріпляли не більше 8-10 бійців. Ці групи і забезпечували підпільники з того чи іншого села – продуктами, одягом, і, звичайно, розвідданими. А при проведенні операції ці групи об'єднувалися в загін чи загони, розмір яких залежав від завдання, які ставилися перед з'єднанням.

Така тактика була використана нами і під час діяльності мого загону на Придніпров'ї».

В Холодному Яру в окремих селах були патріоти, які випікали майже щодня до десятка паляниць і передавали їх у ліс. Звичайно, їх вистачало на день-два для одного невеликого загону. А для решти?

Парадокс, але факт. Оті тисячі партизан і тих, хто переховувався в лісі, забезпечували продуктами колгоспи, які під час окупації були перетворені у громадські господарства. Саме з комор громадських господарств за розпорядженням керівників (старост) з примусу чи за патріотичним покликанням, везли у ліс возами крупу і пшоно, гречку і борошно, сало і м'ясо, овочі і мед. Звісно, і староста, і комірник, і їздовий легко міг опинитися в льохах гестапо. А за допомогу партизанам вирок один – шибениця.

І ризикували вони не день, не два...А майже все літо, осінь і пів зими сорок третього і сорок четвертого.

То чи не випадково, що під час визволення керівники господарств і сіл не поспішали податися разом з гітлерівцями в тил, а залишалися в рідному селі, продовжуючи керувати господарством, селом.

А як вчинили визволителі? Тих, кого не мобілізували польові військкомати і не відправили відразу на передову – відразу заарештували управління контррозвідки «Смерші», а дещо пізніше, райвідділи НКВС. Як правило, вирок був один – десятка ВТТ. Кому повезло вижити, того реабілітували десь після смерті тирана, а декого у 80-тих роках, під час

горбачовської відлиги. Правда, декому пощастило бути оправданим вже під час слідства. Одним із таких і був староста громадського господарства хутора Вдовичене, Чигиринського району.

Отож, слово документам. Мовою оригіналу – із кримінальної справи №1210, яка зберігається в Державному архіві Черкаської області.

«Постановление» (на арест 17.04. 1945 г.)

Вдовиченко Василий Филимонович, 1908 г.р., урожен. х. Вдовичено, Чигиринского района, Кировоградской обл., из крестьян-кулаков, укр., б/п, со средним образованием, женатого, работающего в данное время председателем колхоза им. Энгельса в с. Россошенцы, Чигиринского района.

г. Чигирин, 5 апреля 1945 г. Ст. оперуполномоченный Чигиринского РО НКГБ, рассмотрев поступившие в РО НКГБ материалы о преступной деятельности,

Нашел:

Что Вдовиченко, будучи враждебно настроен к Сов. власти, в начале оккупации добровольно поступил на службу к немцам в качестве старосты села Вдовичено и старосты общинного хозяйства, где работал с августа 1941 г. до июля 1942 г. Работая старостой села, Вдовиченко оказывал активное пособничество немецким оккупантам. Отбирал у колхозников скот и теплые вещи для немецкой армии. Скот и вещи отбирал в первую очередь у коммунистов и советских активистов, угрожая им расстрелом за не сдачу вещей по его распоряжению.

Имея связь с полицией и немецкой жандармерией, Вдовиченко, под предлогом на охоту, выезжал с немцами в лес на облаву против партизан. В квартире Вдовиченко полиция производила допросы арестованных коммунистов и избивала их.

Выслуживаясь перед полицаями и устанавливая немецкие порядки в селе, Вдовиченко угрожал расстрелом гражданам, которые нарушали немецкие порядки и сам лично избивал колхозников...

Находясь в партизанском отряде, Вдовиченко проводил работу, направленную на уничтожение советских активистов, находящихся в отряде. Будучи на операциях, не выполнил приказ командира отряда, произвел преждевременный выстрел, в результате чего обнаружил группу партизан, сорвал операцию, партизаны понесли потери и был убит командир партизанского отряда Зайченко, руководивший операцией.

Постановил:

Вдовиченко Василия Филимоновича подвергнуть аресту и обыску.

Подписи: Ст. оперуполномоченный РО НКГБ

ДАЧО, ф. Р-5625, оп.1, спр.1210, арк.2

«Постановление 22 июня 1945 г.
(о продлении срока ведения следствия)

Ст. оперуполномоченный РО НКГБ нашел, что Вдовиченко 25 апреля 1945 г. был арестован Чигиринским РО НКГБ, как староста общинного хозяйства с. Вдовичено.

Работая в этой должности, Вдовиченко отбирал у населения скот и теплые вещи для немецкой армии, угрожая за отказ расстрелом.

Систематически проводил антисоветскую агитацию среди населения.

На следствии обвин. Вдовиченко показал, что он является организаторам 14 подпольных групп для борьбы с немцами, которые впоследствии им были переданы в партизанские отряды «За победу», «Москва», им. Суворова, им. Хрущева. В качестве руководителей подпольных групп назвал Хоменко Владимира, Мотренко Ивана, Скринько Луку и др. Некоторые из них скомпрометировали себя в период немецкой оккупации.

Кроме того, по показаниям самого ж Вдовиченко, в партизанском отряде «За победу», комиссаром которого он был, находилось до 70% состава, бывших полицейских, добровольцев немецкой армии, репрессированных органами Сов. власти и другого враждебного элемента.

На основании изложенных фактов можно полагать, что руководимые Вдовиченко группы создавались немецкими контрразведывательными органами, с целью борьбы с партизанским движением.

Постановил:

Возбудить ходатайство перед Прокурором ОДВО о продлении ведения срока следствия и содержания под стражей обвин. Вдовиченко до 20 июля 1945 г.

Подписи:».

Там же, арк.5.

«Анкета арестованного

Вдовиченко Василий Филимонович, 1908 г.р.

с. Вдовичено, Чигиринского р-на, Кировоградской обл.,

- техник-строитель,
- председатель колхоза им. Энгельса, Чигиринского р-на,
- укр., гр-н СССР, б/п,
- образ. н/ среднее, закончил 3 курса строительного вечернего техникума;
- из крестьян-середняков;
- не судим;
- Участие в отечест. войне – не участвовал.
- Был ли на оккуп. – находился весь период оккупации в х. Вдовичено, бригадир, староста общинного х-ва и партизан».

«Из протокола допроса Вдовиченко В.Ф.

г. Чигирин 25 апреля 1945 г.

Вопрос. Расскажите свою автобиографию.

Ответ. Родился в 1908 г. на х. Вдовичено, Янычаского с/с, Чигиринского р-на, Кировоградской обл., в семье крестьянина-середняка, родители все время проживали в х. Вдовичено и занимались сельским хозяйством. До 1935 г. отец был единоличником. Его хозяйство в 1931 г. подпало под твердое обложение. В этом же году, за невыполнение твердого задания по сдаче хлеба государству у него был конфискован дом, который был передан под школу. В 1935 г. отец вступил в колхоз, где работает до настоящего времени. Сам я до 1928 г. учился и работал в хозяйстве родителей. В 1929 г. я выехал на работу в г. Алма-Ата, Ка-

захской ССР, где работал в гордоротделе по изысканию шоссейных дорог в должности десятника до 1931 г. В 1931 г. вернулся в хутор по месту рождения и работал в колхозе три месяца. В 1931 г. правлением колхоза был командирован на работу с группой колхозных грабарей 8 чел. в г. Тихвен, Баксировые рудники на постройках жел. дорог от ст. Большой двор до ст. Великий двор, где работал один год, т.е. до 1932 г. В 1932 г. снова правлением колхоза был командирован в Москву с группой 22 чел. На постройку жел. дор. пути Москва – Донбасс. Там работал до 1933 г. В 1933 г. колхозом был выделен на работу в Донбасс в Южводтрест и работал в качестве специалиста-бетонщика до 1934 г. В 1934 г. был завербован на работу в стройотряд СНК УССР и работал десятником строительных работ до 1936 г. В 1936 г. перешел на работу в стройотдел НКВД СССР и работал по 1938 г. в должности десятника и техника-строителя.

В 1938 г. был откомандирован на работу в г. Севастополь на укрепления морской базы, где работал прорабом С.З.Ф.КЗ по 1940 г. В 1940 г., получив отпуск, уехал домой, откуда выехал на переселение в Д.В.К.-Хабаровская обл., Ханкайский р-н, с. Адамовка. В марте 1941 г. я был командирован Ханкайским райкомом ВКП(б) на Украину для вербовки переселенцев. Оккупация застала меня в х. Вдовичено. С начала войны я был назначен на работу бригадиром в колхозе им. 18 партсъезда. На этой работе я оставался и в период немецкой оккупации до октября 1941 г. 22 октября 1941 г. был назначен старостой общинного хозяйства в х. Вдовичено, где работал до 9 мая 1942 г. 9 мая 1942 г. был арестован Чигиринской райполицией за невыполнение указаний немецких властей. В заключении находился до 23 мая 1942 г. и был освобожден за недоказанностью преступления, т.к. я на допросе показывал, что невыполнение плана вывоза леса зависит от недостачи тягловой и рабочей силы, ввиду чего, землю нельзя было обработать общиной. После освобождения от работы старосты я был отстранен. До 28 июня 1942 г. работал в своем хозяйстве.

28 июня 1942 г. я был вторично арестован Александровской жандармерией и Александровской полицией за невыполнение немецких указаний во время работы старостой общины и проведения агитации против вербовок молодежи в Германию и направлен в Александровскую тюрьму, где просидел 36 суток, т.е. до 4 августа. 1942 г. Потом был направлен в качестве заключенного в лагерь Ивангородский, Александровского р-на на уборку хлеба в совхозе. В лагере я связался с группой коммунистов Чигиринского р-на , в числе которой был Пучко – предколхоза с. Стецовка, Щербина Иван, предколхоза с. Замятница, Дывнич Дмитрий и др. Из лагеря я бежал 8 августа 1942 г. вместе с другими товарищами. После побега я проживал нелегально в х. Вдовичено до апреля 1943 г. За время нелегального проживания я проводил подпольную работу по организации партизанских отрядов. К 1 мая 1943 г. мной было создано 14 групп в количестве 173 чел. Все эти люди, собранные мной в подпольные группы, в мае-августе были переданы в действующие партизанские отряди «За победу», «Москва», «Суворов» и им. Хрущева. Точнее, было передано до 70% состава подпольных групп, вооруженных до 30-40%.

1 апреля 1943 г. я был арестован местной полицией для конвоирования в Чигиринскую жандармерию. Но во время ареста я бежал. Это

было при следующих обстоятельствах. Полицейские ехали на подводе к моему дому. В это время я вышел из дома и встретился с ними. Остановив меня, полицейские заявили, что меня вызывают в жандармерию. Я им сказал, что возьму продукты и пойду. Возражая, полицейские сообщили, что я арестован и они будут конвоировать меня в Чигирин. Я попросил разрешения полицейских зайти в дом моего отца, чтобы взять хлеба. Получив разрешение и зайдя в дом, я через окно бежал в лес. Полицейский произвел по мне четыре выстрела. Одна пуля пробила мне воротник шубы. Хотя у меня был револьвер, но я в полицейских не стрелял. В этот же день я ушел в лес и больше домой не возвращался, если не считать временные посещения хутора Вдовичено вместе с другими партизанами.

После прихода Красной Армии и до 22 июля 1944 г. я работал зав. комунхозом в Чигирине. С 22 июля 1944 г. по день ареста работал председателем колхоза им. Энгельса в с. Россощенцы».

Там же, арк.10-19.

«Из протокола допроса
19 июля 1945 г.

Вопрос. Вам предъявляется обвинение по ст. ст. 54-3, 54-10. Признаете ли Вы себя виновным в предъявленном обвинении.

Ответ. В предъявленном меня обвинении признаю себя частично, а именно: что до мая 1942 г. я работал бригадиром и старостой общинного двора, причем, на должность старосты я был избран общим собранием колхозников.

Работая старостой общинного двора, я выполнял распоряжения немецких властей, производил заготовку мяса для немецкой армии. Заготовка проводилась за счет изъятого скота у тех колхозников, которые его имели, без различия общественного положения до оккупации, причем, за сданный скот колхозники получали плату натурой – хлебом. Всего мной было заготовлено и сдано для немцев до 10 центнеров мяса. (до речі – в ліс було відправлено кілька тонн, – ред.).

Сбор теплой одежды для немецкой армии проводился по распоряжению немецких властей. Изъятие вещей производилось у тех граждан, которые имели вещи. За сданные вещи я также выплачивал хлебом. Всего сдано 5 кожухов, 3 пары валенок (пара рукавиць, -ред.) и др.

Во время выполнения распоряжения об изъятия скота и сбора вещей я никому не угрожал.

На каторжные работы в Германию я никого из молодежи не отправлял...

В моей квартире допросов полиция не производила и я не участвовал в таковых.

Дом моим отцом был занят без моего вмешательства. Я никаких мер к этому не принимал. Из материалов колхоза я себе дом не строил. Материалы я покупал в лесничестве. На постройке дома работали колхозники за плату, которая тогда существовала.

Среди колхозников я агитации антисоветской не проводил...

Больше я нигде не выступал и в частных беседах антисоветских настроений не высказывал.

Подпись.».
Там же, арк.105.

«Из постановления
(о выделении материалов в особое производство)

19 июля 1945 г. гор. Чигирин, ст. оперуполномоченный Чигиринского РО НКГБ, рассмотрев след. дело по обвинению Вдовиченко В.Ф. нашел:

Что по делу проходят, как подозреваемые в причастности к украинским националистам быв. полицейский, а затем начальник концлагеря в г. Чигирине, а также быв. участник и член «Просвиты» в г. Чигирине. Кроме этого, по делу проходят так же, так называемые подпольщики, бывшие члены ВКП(б), проживавшие в период немецкой оккупации в Чигиринском районе и не только не выполнившие задания партии по организации партизанского движения, а находясь в истребительном батальоне, сложили оружие, передав его немецким оккупантам и до середины 1943 г. ничем не занимались.

Постановил:

Материалы на ... выделить в особое производство для их перепроверки».

Там же, арк.106.

«Обвинительное заключение
по обвин. Вдовиченко Василия Филимоновича
по ст.54-3 и 54-10 г. 2 УК УССР

Произведенным расследованием установлено, что Вдовиченко с самого начала оккупации проявил активное пособничество немецким оккупантам, за что был назначен сначала бригадиром, а потом старостой общинного хозяйства и старостой хутора Вдовичено.

Систематически проводил антисов. агитацию среди колхозников, выступая с речами к. р. содержания на общих собраниях граждан хутора.

Осенью 1941 г. Вдовиченко, выполняя распоряжение немецкого коменданта, производил изъятие скота колхозников для немецкой армии. Скот отбирался в первую очередь у советских активистов и коммунистов. За не сдачу скота Вдовиченко угрожал репрессиями. Так, он отобрал быка и корову у матери воина Красной Армии Р. Отобрал телку у депутата с/с Н. и др. Всего он отобрал свыше 10 голов коров и молодняка.

Зимой 1942 г. Вдовиченко отбирал у населения теплые вещи для немецкой армии. Изъятие вещей у советских активистов, коммунистов, комсомольцев и семей красноармейцев сопровождалось угрозами расстрела, ареста и ссылки. Он отбирал полушубок и одеяло у коммуниста К., у комсомольца С., валенки у жены красноармейца С., и др.

Весной Вдовиченко отправлял в Германию на каторжные работы советскую молодежь. Всего свыше 10 чел., но из них выехало 3 чел., остальные бежали в пути.

Систематически проводил среди населения хутора антисоветскую агитацию. Он выступал на собраниях колхозников с речами к.-р. содер-

жания. в клубе общ. двора весной 1942 г. возле кладовой общественного двора.

Обвиняется:

...в том, что будучи враждебно настроен к Сов. власти, проявлял активное пособничество немецким оккупантам, восхвалял немецко-фашистских оккупантов, применял кабальный труд колхозников в личных выгодах, т.е. в преступлениях, предусмотренных ст. 54-3, 54-11 ч.2 УК УССР».

Там же, арк.108-109.

Але після повторного слідства всі звинувачення при проведенні допиту свідків відпали.

«Из постановления
(о прекращении след дела)
21 августа 1945 г. г. Кировоград

По обвинению Вдовиченко В.Ф.

Нашел:

Что Вдовиченко 25 апреля 1945 г. Чигиринским РО НКГБ был арестован и привлечён к уголовной ответственности по ст. ст. 54-3 и 54-10 г.2 УК УССР.

Основанием для ареста Вдовиченко послужили показания свидетелей о том, что проживая на временно оккупированной немцами территории, являлся немецким пособником, проводил антисоветскую агитацию.

Допрошенный Вдовиченко показал, что он действительно проживал на временно оккупированной территории, работах в указанных должностях, под давлением оккупационных властей, принимал участие в изъятии скота, за что платил хлебом...

Находясь в партизанском отряде, принимал неоднократное участие в боевых операциях по подрыву эшелонов, мостов, полицейских участков и др.

Допрошенные свидетели подтвердили, что Вдовиченко с апреля 1943 г. действительно находился в партизанском отряде «За победу», вел вооруженную борьбу против немецко-фашистских властей, принимал непосредственное участие в боевых операциях...

Свидетели показали, что в 1943 г. Вдовиченко находился в партизанском отряде в должности комиссара отряда, принимал участие в разгроме кож. завода и др.

Кроме того, передопрошенные свидетели как в процессе допроса, а также и на очных ставках свои показания резко видоизменили в пользу обвиняемого.

Постановил:

За недостаточностью собранных материалов, следственное дело по обвинению Вдовиченко Василия Филимоновича согласно ст. 197 ч.2 п. «а» УПК УССР дальнейшим производством прекратить, арестованного Вдовиченко из-под стражи освободить.

Сотрудник УНКГБ подпись».

Там же, арк. 112-113.

Просто Василю Филимоновичу пощастило. Чи був перевиконаний план по вилученню контрреволюційних елементів, націоналістів, чи, можливо, за нього заступився хтось із керівників партизанських загонів (закинутих із Великої землі).

Чи просто у слідчого було достатньо матеріалів про партизанський рух у Холодному Яру. Обмежилися лише формулюванням, мовляв, недостатньо зібрано компромату. Звільнили. І дякувати Богу, а головне, слідчому та начальнику обласного управління НКДБ.

Доля славетних синів

28 жовтня 1919 року більшовицька газета «Правда» опублікувала на першій сторінці величезну статтю, присвячену легендарному бунтарю, рокованому на смерть, довічному в'язню Шлісельбурзької фортеці, нашому земляку із с. Дирдине, Городищенського району Устиму Жуку.

«Жук був одним із найславетніших синів робітничого класу, яких мені довелося зустрічати за останні два роки великої боротьби, - писав автор статті. - Я зустрів вперше тов. Жука весною 1917 р. на першій конференції фабрично-заводських комітетів. Вперше гостро було поставлене питання про передачу фабрик і заводів робочим. І не було більш пристраснішого прихильника цього заходу, як тов. Жук. У своєму Шлісельбурзі він давно уже зміг взяти все в свої руки. Шлісербурзькі робітники – не такі вже й передові по своєму розвитку, проте йшли в перших рядах, бо їх весь час надихав і ними керував їх визнаний вожак і любимець Жук.

На конференції фабрично-заводських комітетів тов. Жук був вибраний у президіум, а потім і в головну резолюційну комісію. Всілякого роду «соглашателі», «зобижені» цією пролетарською конференцією, звернули увагу і на Жука, що виділявся. Жовта преса почала травлю Жука. Його оголосили... карним злочинцем, вбивцею своєї власної матері. Не більше і не менше!..

Все це виявилося брехнею. Мати Жука була жива. На довічне ув'язнення в Шлісельбурзьку фортецю Жук засуджений у політичній справі, але все це не заважало буржуазним і «соглашательським» писакам продовжувати травлю славного товариша.

Хто знав, хто хоч один раз бачив тов. Жука, той ні на секунду не міг повірити брехні. Людина богатирського складу, великан, Жук, в той же час відрізнявся надзвичайною добротою і дитячою м'якістю характеру. В його очах світився розум і воля. Він був немов би уособленням робітничого класу, що піднімався на боротьбу.

Жук не був членом нашої партії, але він належав до числа тих багатьох анархістів-синдикалістів, які у всьому істотному ось уже два роки ідуть з нами пліч-о-пліч в нещасті, і в щасті, і на яких ми всі дивимося, як на братів. Жук не був формально членом нашої партії, але він був полум'яним поборником комунізму і він знав, що наша партія – єдина робоча партія в світі, яка послідовно бореться за комунізм. І він віддав

себе в розпорядження нашої партії. І він признав її сувору дисципліну. І загинув на посту, на який поставили його наша партія.

В особі Жука загинув, без сумніву, один із крупніший робітничих організаторів. Це був організатор божою милістю, це був організаторський талант.

Тов. Жук прагнув до мирної господарчої і організаторської роботи. В цьому було його покликання. Але пролетарська революція покликала його під рушницю І він пішов – комісаром Карельської дільниці. Тут він загинув зі зброєю в руках, в перших рядах – вірний, славний, несхитний вартовий революції».

Майже одночасно з ним у бій проти Юденича вирушає і його вірний товариш по Шлісельбурзькій фортеці В.О. Ліхтенштад – комісар 6-ї дивізії.

І в цьому бою гине.

Будучи на передовій позиції, Устим Жук безперервно цікавився справами свого заводу, забезпеченням продуктами робітників.

Як згадує І. Камішев:

«Зі мною говорить т. Жук по петроградському проводу. «Завтра ж пошли в Самарську губернію тт. Головченка і Семирота. Грошей, якщо немає, позич на заводі. Закупляйте все, що попадеться: картоплю, капусту і т.д. Як з продуктами? На скільки стане хліба? Які продукти ви даєте дітям? – закидає він мене запитаннями. – Відповідаю: «Як тільки покінчимо з усією наволоччю, я виклопочу для дітей овочів. Наряди вже мені обіцяли видати, закінчуючи розмову, додає він»...

Під його керівництвом робітники порохових заводів конфіскують маєток барона Медеша і організовують там колективне господарство. Згодом він створює один з перших в Росії дитячий будинок для безпритульних...

Він був любимцем робітників... І недаремно, після загибелі, коли привезли його труну в Шлісельбург, проводжати Жука в останню путь вийшло все місто.

Уже після героїчної загибелі Жука Петроградська Рада одержала від В.І Леніна записку:»... Кажуть, Жук (убитий) робив цукор із тирси? Правда це? Якщо правда, потрібно обов'язково найти його помічників, щоб продовжувати справу. Важливість гігантська».

Відверто кажучи, і його рідні і зведені брати були не лише у рідному селі Дирдине, а і у Городищенському та Смілянському районах такими ж улюбленцями, бунтарями, своєрідними вожаками у боротьбі за світле майбутнє – без панів, без ярма новітніх керманичів. Їх імена, їх діяння ще за царських часів були огорнуті таємничістю, легендарними вчинками, бунтарством. Жоден з них не належав до партії більшовиків чи прихильників Петлюри. Але і царські чиновники, петлюрівці, не говорячи вже про зайшлих окупантів-москалів - тримали їх під підозрою. І при нагоді чи без нагоди намагалися, якщо не знищити, то запроторити їх у буцегарню. І не тільки під час бурхливих років революції, громадянської війни, а і в мирні передвоєнні і повоєнні часи.

Устим Жук, будучи на передовій, постійно турбується про робітників, дітей. А що робили на його батьківщині інтернаціоналісти? Як турбувалися про рідню легендарного бунтаря?

Ми в який раз уважно перечитуємо пожовклі від часу сторінки кримінальної справи за номером 10479 , яка зберігається в Державному архіві Черкаської області. Наводимо витяги з неї мовою оригіналу.

«В особый отдел старшему товарищу следователю от
Зинаиды Сабатовской

Прошение

20 июля с. г. в Городище-Воронцовом арестован зять мой Яков Павлович Жук, и препровожден из Городища в Киев. 9 августа с. г. мною лично переданы бумаги по этому делу. Из переданных бумаг, документами подтверждается невиновность моего зятя. Лишившись единственного кормильца нашего, жена его в периоде беременности, малолетние дети и я, слезно обращаемся с великой просьбой о скорейшем пересмотре дела и о возвращении свободы ему, как единственному источнику нашего существования, без которого нам грозит голодная смерть.

Киев, 12 августа 1920 г.

Зинаида Саботовская

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, спр.10479, арк.152.

Із резолюції загальних зборів колективу Смілянського цукрового заводу з приводу побратима Устима Жука:

«Выслушав доклад об аресте т. Верховского и всесторонне обсудив его, мы, трудящиеся Смелянского песочного завода своими подписями подтверждаем, что т. Верховский в стенах завода был человеком добрым, безукоризненным и снисходительным по отношению к рабочим и за время его пребывания на заводе рабочие ничего за ним не замечали.

Следуют подписи рабочих завода
в количестве 141 подпись, которые подписями
и приложением печати комитет удостоверяет.

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, спр.10479, арк.154.

1920 года августа 5 дня мы, нижеподписавшиеся граждане г. Смелы, Черкасского уезда Киевской губернии настоящим удостоверяем:

1-е, что Игнат Федорович Верховский много лет нам известен с самой лучшей стороны.

2-е, что он Верховский никогда никакой политикой не занимался и против Советской власти не агитировал

3-е, что во время еврейских погромов, учиненных Григорьевцами и Деникинцами он Верховский приютил у себя много семейств и тем самым спасал их от верной смерти».

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, спр.10479, арк.153-159.

«Заведующему особым отделом 12-й армии

Городищенский райпартком КП(б)У сим удостоверяет, что военрук т. Жук Яков во время своей службы в Городищенском военном комис-

сариате проявил полную надежность и никаких подозрений за ним не имеется у райпарткома в соучастии или выступлении в какой бы ни было контрреволюционной организации.

Председатель парткома

Секретарь.

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, спр. 10479, арк. 88.

Із пояснювальної Городищенського райпарткому
особому відділу 12-ї армії

«При Городищенском райпарткоме с половины августа организована комиссия, специальной задачей которой является вылавливание бандитов, контрреволюционеров, дезертиров и провокаторов.

Для более успешного выполнения намеченных задач, комиссией решено было направить своих агентов в самую среду бандитов для дезорганизации и поимки вожаков. Свои услуги для этого предложили три вполне надежных, хорошо известных нам и опытных товарища: Че Кузьма, Жук Александр и Коршак Александр (під час проведення операції Олександр Жук був поранений і заарештований, – ред.).

Райпартком, доводя об этом до Вашего ведома, просит принять все зависящие меры к скорейшему излечению Жука и сохранению секрета до нашего уведомления.

Председатель исполком комиссии

Секретарь райпарткома».

Два підписи, дві печатки

«Уездный комиссар по военным делам
19 августа 1920 г. г. Черкассы, Киевской губернии

В Особый отдел 12 армии

Прошу о скорейшем выяснении обвинения на военрука Городищенского райвоенкома т. Жука, знаю его со школьной скамьи, как честного человека.

Уездвоенком Г. Рябоконь».

Але всі ці клопотання місцевих, партійних і радянських органів, профспілок, трудових колективів нічого не значили для чекістів 12-ї і 6-ї армії, яким потрібно було виконувати план по виявленню петлюрівців, гетьманівців та інших контрреволюційних елементів.

В основу було покладено свідчення 20-річного зв’язкового КПЗУ з начальником польсекції поллітуправління реввійськради 12-ї армії натуралізованого поляка Болеслава Скарбека – Хризантеля Яковича Спринхината, який прибув з Чернівців до Києва, а потім якимось чином (скоріш за все- як агент провокатор особового відділу 12-ї армії) опинився на станції Бобринська. Звідти потрапив у село Дирдино. Його скрізь приймали, підгодовували. І звісно, ввечері розмовляли про життя-буття. Звичайно, не всі добре ставилися до Червоних кінноτників, які буквально тероризували місцеве населення, грабували, ґвалтували, палили хати, розстрілювали без причини тих, хто косо глянув.

Отож, замість вдячності за гостинність, він про свої зустрічі розповів 23 червня 1920 року працівникам особого відділу 12-ї армії.

Його розповіді і були підставою і для арешту майже ні в чому не винних мешканців Сміли, Дирдиного і Городища. Заарештували було 10 чоловік, в тому числі Олександра і Якова Жуків, Андрія Ворону, батька і сина Івана та Анатолія Липського.

«Следователю Особого отдела 12 армии

Заявление

Прошу скорее кончить мое дело. Уже второй месяц пошёл со дня ареста. Вы с неделю тому назад обещали вызвать меня и поговорить, но между тем не говорите мне ничего.

Арестованный А.С. Ворона

30 августа 1920 г».

Из доповідної слідчого

27 июня 1920 г. Особотдела ВЧК при Реввоенсовете XII-ой армии

Обвиняемого Спринчинате Хризантия Яковлевича, 20 лет, с. Самушин (Буковина), обвиняемого в шпионаже в пользу противника, коммунист, (східна Галичина і Буковина), служил для связи между штабом 12-й армии и орган. Буковина и Галичина.

Хлебопашец, холост, у отца 3 десятины земли, образ. среднее, кончил семь классов гимназии в г. Черновцах (Буковина) в 1919 г., в ноябре арестован и по освобождении поступил в Галицкую армию (служил с марта 1919 г.), в госпитале 1 месяц и после этого поступил в Буковинский куринь, стоявший в Могилеве-Подольском.

После допроса мною было заявлено Спринчинату, что мне определенно известно, что он шпион, что в Городище он переночевал у священника Липского и затем он ушел на хутор и обещаю, что ему, Спринчинату, будет дарована жизнь, если он скажет правду и будет содействовать раскрытию шпионских организаций. Спринчинат сознался, что первоначальное его показание неправдоподобно и мною обещано ему дарование жизни.

Подпись

Следаватель (подпись)».

Із показу Хризантія Спринчината

«Сын Липского посоветовал мне на хуторе обратиться к Дерде, Павленко или Подмогильному. У них я прожил две недели. Все они трое состояли членами петлюровской подпольной организации. Кроме них, в эту организацию входил: студент Козовой – главарь организации (в прошлом году в Липовцах устроил восстание против Сов. власти),

Иванов Олександр (теперь в петлюровцев),

Нечипоренко Даниил,

Жук Александр (анархист, застрелил одного коммуниста),

Подмогильный Антон,

Катеруша Степан,

Брат Жука-Яша – военрук Городищенского ревкома – служил у большевиков, но работает в пользу петлюровцев.

Все они живут на хуторе, только брат Жука, Яша, в Городище. Эти лица входят в комитет повстанцев. Они ищут связь с Вильшаной, Звенигородкой и атаманом Водяным, скрывавшимся в с. Березняках, а Водяной имеет связь уже с Тютюнником...».

«Заключение

г. Киев июня 28 дня 1920 г.

След. Особого отд. при Реввоенсовете 12 Красной Армии по обвинению г-на Спринчината Х.Я. в шпионаже в пользу неприятеля нашел:

I. Что Спринчинат Хризантий Яковлевич состоял тайным петлюровским агентом;

II. Что он был послан из Киева (во время пребывания в нем польских войск) штабом 6-й стр. дивизии в Полтавщину в качестве агента связи с подпольными петлюровскими организациями.

III. Что Спринчинат связался с петлюровско-бандитской организацией в м. Городище, Черкасского уезда, имеющей связь с бандой Водяного и Тютюнника, с отдельными петлюровцами в м. Борисполе, находящимися в связи с организацией, поднявшей в Борисполе восстание против Сов. власти, с петлюровской организацией в с. Черняховке, причем все эти организации он всецело выдает, указывая фамилии их участников, местонахождение, количество оружия и т.д. За что мною обещано ему дарование жизни.

Кроме того, мною установлен условный знак для прохода шпионов через польский фронт, представляющий собой Советский трехрублевый кредитный знак под номером «АА-014» 1918 года, при чем дата 1918 должна быть подчёркнута. Так же выяснен текст «посвідчення», который дается петлюровским агентам для связи с подпольными организациями и установлен пароль, служащий для связи в бандах Водяного и Тютюнника, состоящий из слов «Зірка-Деркаш».

Считаю, что имеющийся в данном деле материал можно использовать для раскрытия, как отдельных бандитских организаций, так и всей сети.

Следователь подпись».

«Из протокола допроса

Особотдела 12-й армии 15 июля 1920 г.

Обвиняемого Ворона Андрея Степановича, 33 года, м. Городище, б/п, в 1905 г. – 2 года в ссылке, заведующий Городищенским Волос. Отд. нар. образ., учитель, холост, имуществ. положение - ничего не имею.

Февральская революция 1917 г. застала меня на фронте (на Кавказе в 489 Рыбинском полку).

– был делегатом от полка в г. Тифлисе (с 13.04. по 1.06.1917 г.)

– член дивиз. ком-та 123 п. дивизии (до конца марта 1918 г.)

Во время Октябрьской революции 1917 г. был на фронте. Демоб. в апреле 1918 г – был дома...

В начале января 1920 г., как бывший офицер, занял должность военрука Городищенского Вол. военкома, а 8 февраля избран заведующим Городищенским Волос. Отд. народного образования, работал до дня ареста и против Сов. власти ничего преступного не сделал... Наоборот, я весь отдался работе по укреплению Сов. власти на Украине...

Однажды, в июне 1920 г. явился мне неизвестный человек и заявил, что он разведчик из армии Петлюры и едет в Полтаву.

Чувствую себя совершенно незапятнанным, непорочным служащим Сов. власти, я начал продолжать игру с тем галичанином, который назвал себя сначала Новиковым, а затем Спринчинатом и заполнил ему два бланка: один нач. связи 2 –й бригады 58 дивизии, а другой бланк с учетой карточки Черняхивського Волисполкома. Подписи на бланках делал сам Спринчинат. У него были образцы подлинных подписей должностных лиц этих учреждений.

Кроме того, Спринчинат показал мне трехрублевку советскую, на которой было подчеркнуто 1918 г. и сказал, что это пропуск через фронт. На это я только усмехнулся и сказал, что на этот фронт (значит к Петлюре) переходить не собираюсь.

Подпись Ворона».

«Из протокола допроса 11 августа 1920 г.

Липского Ивана Ананьевича, 18 лет, м. Городище, Черкаского уезда, учащийся, земли нет, состояние сельского священника

Показал:

О существовании подпольной петлюровской организации я ничего не знал. Галичанина я понял как подозрительного типа. На Галичанина я собирался заявить, но не успел по случаю ограбления в этот день церкви. Больше галичанина не встречал и где он бывал, неизвестно. Говорил, что идет на хутор к Иванову (прапорщик) и просил даже привести его к нему, я отказался по тем изображениям, что считал его подозрительным».

«Из протокола допроса 11 августа 1920 г.

Жук Яков Павлович, 26 лет, м. Городище, б/п, женат, агроном, военрук Городищенского райвоенкомата.

Показал:

Во время февральской революции я находился в 1-й Житомирской школе прапорщиков. Октябрьская революция застала на фронте в полку младшим офицером в роте... при Петлюре я был в Житомире. 10-11 мая я решил проведать брата на хуторе. Там встретил незнакомого, который поздоровался с братом Александром. Из разговора с ним я узнал, что он из милиции. Гулял я по лугу вместе с Галичанином и братом около 24 часов. Тогда Галичанин рассказывал о переходе Галицких войск на сторону Деникина. Больше галичанина не встречал и ничего не слыхал. Красноармейцев к бунту никаких не подстрекал».

«Из протокола допроса 11 августа 1920 г.

Дерда Алексей Минович, 26 лет, местожительство хутор Дерде, Киевского уезда, Черкасской волости, б/п, хлебопашец, холост.

Показал:

Галичанина я не видел и никогда не слышал, кто скрывается у нас из бандитов, я не знаю. О повстанческих отрядах мне никто ничего не говорил.

Записано правильно, Дерда.

3 вересня 1920 року колегія особливого відділу ВЧК при реввійськраді 12 армії, спираючись на свідчення агента - провокатора, постановила – Олександра і Якова Жуків, Андрія Ворону, Гната Верховського, Фому Омельченка – розстрілять.

Решта були відправлені на різні терміни в концтабори.

Реабілітовані Ворона А.С., Катеруша С.Є., Верховський І.Ф., Омельченко І.М., Ліпський А.А., Жук Я.П., Хоменко Д.Я., Жук О.А., Нечипоренко Д.Д. 16 вересня 1991 р. прокуратурою Черкаської області.

Не обминули своєю увагою родину дирдинських Жуків чекісти в період великого терору 1937-1938 років, і навіть у повоєнні часи.

Чекісти сумлінно виконували вказівку вождя В.І. Леніна, так як Устим Жук займався надзвичайною, архіважливою справою, то варто знати його послідовників і прихильників.

У Державному архіві Черкаської області знаходиться з півдесятка справ, присвячених цій великій родині.

Вироки були одні – розстріляти.

Жук Микола Якимович, 1909 р. н., с. Дирдино, українець, малограмотний, б/п, хлібороб, постановою судової трійки при колегії ДПУ УРСР 29.04.1931 р. ув’язнили на три роки.

Жук Петро Митрофанович, 1890 р. н., м. Городище, б/п, проживав у Городищі, бухгалтер. Трійка УНКВС по Київській області 10 жовтня 1937 року ухвалила – розстріляти.

Реабілітований 2 липня 1959 року Черкаським облсудом.

Жук Дементій Андріянович, 1909 р. н., с. Дирдино, Городищенського району, малописьменний, б/п, хлібороб. За Постановою трійки при КОУ НКВС від 13.08.1937 р. розстріляний 25.08.1937 р.

Реабілітований прокурором Черкаської області 22.10.1991 р.

Десь в 60-х роках, коли зайшла мова про злочини нацистів проти євреїв, КДБ по Черкаській області вирішив також відзначитися в цій кампанії. Тим більше, що і привід був, у США під прізвищем Щука проживає нащадок дирдинських Жуків.

Була випущена у Москві брошура, присвячена цій людині, яка, мовляв, була причетна до трагічного розстрілу поблизу Млієва євреїв з Городища. У Городищі була влаштована виставка про голокост євреїв під час другої світової війни.

Запросили делегацію із США. Мовляв, самі переконайтеся, кого ви переховуєте в своїй країні. Приїхали журналісти з Києва, Черкас. Привезли з далеких країв свідка, який чудом врятувався під час розстрілу у Млієві.

Лектор з обкому партії з пафосом прочитав лекцію про голокост. Виступили, засуджуючи злочини нацистів, місцеві краєзнавці, свідки арешту євреїв Городища. На закінчення ведучий представив єврея, якому вдалося втекти на місці розстрілу. Він детально розповів, як німці зібрали всіх євреїв в Городищі. Як вони вели приречених до Млієва.

– Хто вів? – перепитав американець.

– Німецька зондеркоманда.

– А де були Городищенські поліцаї?
– Я їх не бачив. Нас конвоювали німці.
– Хто розстрілював?
– Німці. Коли надійшла черга до нашої групи, я кинувся в кущі.
– У вас стріляли?
– Ні. Вони знали що місце розстрілу щільно оточене есесівцями і місцевими поліцаями. Мені залишилося перетнути поляну, щоб сховатися в заростах очерету Вільшанки... І раптом – прямо переді мною винирнув отой Жук.
– І що? Він почав вас зупиняти? Рушницю направив на вас?
– Ні. Він відвернувся.
– Як?! – не відставав американець.
– Просто глянув на мене і відвернувся. І я шугнув в прибережні очерети. Пересидів до темряви і ввечері добрався до знайомих.
– То значить вас він не бачив?
– Ні, він поглянув на мене і відвернувся.

На жаль, чекісти не відверталися. А просто підтасовували факти, відправляючи до стінки нащадків і родичів славетного бунтаря, рокованого на смерть, якого царський уряд засудив до страти, але цар помилував і відправив на довічне ув'язнення в Шлісельбурзьку фортецю.

І під час революції очолив робітників Шлісельбурга у їхній боротьбі за щасливе майбутнє.

А інтернаціоналісти, окупувавши його батьківщину, майже всю родину відправили на ешафот.

Якщо потрапив у реєстр

Облік і контроль – найголовніша, найважливіша справа у побудові соціалістичного суспільства, – неодноразово підкреслювали вожді світового пролетаріату. Тому відразу після жовтневого перевороту обліковувалися не лише хлібні ресурси, а й коні і свині, корови і воли, а найперше, ретельно бралися на облік ймовірні контрреволюційні елементи. З часом облік удосконалювався і за цем повсякчас нагадували «низам» «верхи». Виконуючи директиви «верхів», Київський губвиконком направив директиву з вимогою до 15 червня 1922 року взяти на облік всі церкви, церковні цінності, священників. І тут же застереження – «Виновные в неисполнении сего распоряжения будут подвергнутыми строгим мерам наказания».

ДАЧО, ф. Р-188 оп.1, спр.3, арк.125

24.XI.1922 р. ГПУ УРСР надіслало всім повітовим відділам за №744 розпорядження взяти на облік всіх колишніх білих офіцерів. Тоді ж була дана вказівка про реєстрацію колишніх поміщиків, капіталістів і осіб, які займали відповідальні посади у царських та буржуазних урядах і установах.

Зареєстрованим у відділі реєстрації видавалася спеціальна картка, в якій два рази на місяць відмічалося про місце проживання.

Згідно з 4 пунктом розпорядження про реєстрацію вказувалося: «Отдел управления Уревкома составляет список из трех экземпляров всех зарегистрированных и препровождает таковые: один- Уревкому и один – Губотделу управления».

ДАЧО ф. Р-190, оп.1,спр.1 арк.10.

У 1927 році, в честь 10-річчя Жовтня реєстрація була відмінена. Але списки зареєстрованих ретельно зберігалися.

І райвідділи ОДПУ уважно стежили за місцем проживання зареєстрованого.

У 1919 році, після встановлення Радянської влади в Черкасах відомий у місті правозахисник Ілля Олександрович Васильєв уперше зареєструвався, як колишній офіцер царської армії. Після зняття з реєстру – 4 квітня 1929 року він заповнив анкету для реєстрації колишніх офіцерів і військових чиновників, лекпомів і лікарів білих армій.

Наводимо запитання і відповіді мовою оригіналу.

Анкета

Для регистрации бывших офицеров, военачальников, лекпом и врачей белых армий

1. Имя, отчество и фамилия – Илья Александрович Васильев;
2. Год рождения – 1878 г.
3. Место рождения – г. Черкассы, ул. Урицкого, 11;
4. Национальность – русский;
5. Бывшее сословие – мещанин;
6. Подданство – украинское;
7. Занятие родителей - ;
8. Семейное положение и адрес семьи – женат, двое детей, ул. Урицкого, 11
9. Образование – (общее и специальное) - университет, юридический факультет;
10. Профессия – юрист;
11. Чем занимался до революции – служил по судебному ведомству;
12. Имущественное положение (движимое, недвижимое, земли, вклады в банках, акции и т.д.) до революции не было, в настоящее время нет;
13. Последний чин – прапорщик;
14. Последний чин и награды в белой армии - не служил. Находился на территории, занятой Деникиным;
15. Время и место поступления в белую армию (Колчак, Деникин, Врангель, Петлюра и др.) - ;
16. Обстоятельства и причины поступления в белую армию - ;
17. В каких частях, на каких должностях и в какое время служил в белой армии? - ;
18. Участвовал в боях и сколько раз? - ;
19. Карательных экспедициях? - ;
20. Имеет ли родственников в Красной армии, кого и где именно? – брат в Казани, в пехотном полку;
21. Имеет ли родственников в белой армии, где, кого? – нет;
22. Состоял ли в Красной Армии, время, часть, должность и причины убытия? – не состоял;

23. Состоял ли на службе в судебных учреждениях (где именно, время и должность) – в Окружном суде, служебным следователем;
24. Не служил ли в полиции или в жандармерии (время, место и должность) - ;
25. Не служил ли в государственной страже (место, время и должность) - ;
26. Не служил ли в охранных отделениях контрразведки)место и должность) - ;
27. Не был ли когда либо арестован, кем и по какому делу и чем оно окончилось? - ;
28. Был ли за границей? - ;
29. Зачем ехал? - ;
30. Когда прибыл из заграницы? - ;
31. Почему не ехал с остатками белогвардейцев? - ;
32. Состоял ли членом какой либо политической партии, где, когда?-;
33. Принимал ли какое либо участие в общественном движении, где и когда и в чем участие выражалось? - ;
34. Ваш взгляд на Октябрьскую революцию? – считаю необходимой;
35. Ваш взгляд на коммунистическую партию? – единственно волеизъявления народа;
36. Ваш взгляд на белогвардейщину? – отрицательный;
37. Чувствуете ли себя виновным в чем либо перед РСФСР? – не чувствую;
38. Чем можете оказать помощь РСФСР? – своей деятельностью;
39. Точный адрес – ул. Урицкого, 11;
40. Приложить и перечислить все документы о прежней службе;
41. Кто из коммунистов Вас знает и может поручится (№ партбилета).

Подпись 4. IV.1929 г.».

Через десять днів була заповнена облікова картка, в якій крім пунктів анкети, було записано сімейний склад, прикмети обличчя.

ДАЧО ф. Р-5625, оп.1, спр.1617, т.1.

У 1931 році після смерті доньки виїхав з Черкас. І тут в райвідділі ОДПУ зчинився переполох. Куди він подівся? Допитали мешканців, співробітників колегії захисників. Одні стверджували, що виїхав у Ленінград, інші – у Чигиринський, треті- в Чорнобаївський район. Повсюди були розіслані запити. І терміново. З Ленінграда відповіли, що Л.О. Васильєв у Ленінграді не проживав і не проживає. Теж саме відповіли з Чигирина. А з Чорнобая відповіли, що проживав тимчасово у радгоспі В. Хутір.

15.05.34 р. відразу звертаються в політвідділ радгоспу з проханням: «негайно вишліть компромат».

Зрештою, знайшли Васильєва у Золотоноші і відразу 7 лютого 1936 року сюди був пересланий компромат і справу-формуляр на винуватця переполоху в Черкаському райвідділі ОДПУ.

І пилилася та папка у фондах, чекаючи слушного часу. Восени 1937 року Кремль по суті завершив операцію по знищенню носіїв відродження державності України.

З 11 членів і 5 кандидатів у члени Політбюро КП(б)У на волі не залишилося жодного. Не залишилося в живих і три секретарі ЦК. Із 62 членів і 40 кандидатів у члени ЦК КП(б)У на свободі залишилося лише двоє. (П. Кривонос і М. Дисканов). Позбавлено волі і всіх 17 членів уряду. Були знищені майже всі секретарі обкомів партії, майже всі члени бюро обкомів і райкомів, голови і члени облвиконкомів, райпарткомів, керівники підприємств.

Як відзначила газета «Правда» 13 червня 1938 р. «Більшовики України, здійснюючи рішення лютнево-березневого пленуму, вказівки т. Сталіна, провели велику роботу щодо викорчування ворожих гнізд». А Хрущов підкреслив після «викорчовування» цих гнізд у «верхах», потрібно по серйозному взятися за низи. Надійшла директива. І райвідділи НКВС взялися за низи. Отоді і взялися по справжньому за перегляд колонок реєстраторів, за списки висланих куркулів , підкуркульників, яким вдалося повернутися в рідні місця із заслання. Тим більше, що напередодні, в березні, була проведена така операція, під час якої було заарештовано 65 колишніх білих офіцерів. 9 квітня всім їм трійка при НКВС винесла вирок – розстріл.

І цю операцію, враховуючи березневий досвід, провели високими темпами, по-стахановськи. Наприкінці квітня в Золотоноші переглянули майже сотню облікових карток із реєстру. І відразу - п’ятого травня було заарештовано 53 особи з цього списку. Шостого травня всіх допитано. Окремі слідчі в день встигали допитати по 10 заарештованих. Тоді був складений звинувачувальний висновок. А 7 травня їх справу розглянула трійки при Полтавському облуправлінні НКВС і винесла вирок – розстріляти. Васильєву, як людині з вищою освітою, була приписана роль організатора підпільної фашистської повстанської організації. Куркулі і підкуркульники були зараховані, як рядові члени цієї організації, які всіляко шкодили будівництву світлого майбутнього.

І це не видумка авторів. Це – просто переказ архівних документів кримінальної справи 1618, яка зберігається в Державному архіві Черкаської області. Отож, наводимо витяги із цієї кримінальної справи мовою оригіналу.

«Председателю Совета Министров ССР г. Маленкову Г.М.
Васильева Михаила Ильича г. Москва

Заявление

Я, член КПСС, мне 45 лет, инженер-механик, конструктор. В г. Золотоноша, Полтавской области, 1938 г. 5 мая органами НКВД был арестован мой отец, Васильев Илья Александрович, работавший зав. юридической консультационной коллегии защитников.

С тех пор я постоянно чувствую к себе недоверие и настороженность, никак не оправдываемые всей моей служебной и общественной деятельностью. Это событие служит постоянной причиной многих тяжелых моих переживаний.

Так, мой уход из НИИ г. Москвы, почтовый ящик №924, был, в основном, обусловлен этим обстоятельством. В институте «Гипростроммаш» в 1951-52 г. г. ряд работников, которым не нравилась моя

прямота, стали меня травить, используя ту же причину. Было очень тяжело.

Всегда, когда рассматривалась моя кандидатура в любой вышестоящий советский или партийной организации, моя кандидатура неизменно отводилась. И все на там же основании.

Все это угнетающе действует на меня.

С тех пор, как был арестован мой отец, прошло много лет, а я ничего не знаю, почему и за что он был арестован, так как взяли его, прямо с работы и не было ни суда, ни следствия.

В момент ареста отцу было примерно 63 года. Человек он был тяжело больной, страдал грудной жабой и раком.

Отца я знал, как человека честного, бывая у него на побывках, (я с 1930 г. не жил с отцом), я никогда не слышал никаких разговоров, которые могли быть истолкованы, как враждебные к Советской власти.

Отец был в городе человеком уважаемым и ценным за его принципиальность и честность. Жил он очень скромно, ничего лишнего не позволял, а мне (в то время студенту МВТУ) помогал мало, так как это было ему не под силу.

Теперь, после событий последнего времени, я имею основание считать, что арест отца был ошибкой. Я думаю, что отца давно нет в живых, но справедливости ради, прошу о пересмотре дела моего отца Васильева Ильи Александровича.

22.10.1954 г. подпись».

ДАЧО, ф. Р-5626, оп.1, спр.1618, арк.5

Из заключения
(по архивно-следственному делу)
12 апреля 1956 г. г. Черкассы
По обвинению

1. Васильева Ильи Александровича, 1878 г.р., уроженца с Селище, Корсунь-Шевченковского р-на, Черкасской обл., украинца, гр-на СССР, б/п, из служащих, с высшим юридическим образованием, до ареста приживавшего в г. Золотоноша и работавшего адвокатом.

Нашел:

Васильев И.А. и другие лица были арестованы в 1937-1938 г. г. за антисоветскую деятельность и по решению Особой тройки УНКВД Полтавской области от 7 января 1938 г. – расстреляны.

5 января 1956 г., в связи з заявлением сына осужденного Васильева И.А., Васильева М.И. на имя Пред. Сов. Мин. СССР от 22 октября 1954 г. Черкасская обл. прокуратура дело направила в УКГБ для дополнительной проверки.

Согласно обвинительного заключения, Васильев И.А. и другие (всего 53 чел.) обвинялись в принадлежности к контрреволюционной повстанческой организации, ставившей своей целью свержение Советской власти путем вооруженного восстания на случай войны, якобы действовавшей в г. Золотоноша.

Дело Васильева И.А. и других направить прокурору Черкасской обл. для опротестования».

«Из протокола допроса

14 апреля 1956 г. г. Черкассы

Дояренко Ивана Александровича

Вопрос. Как видно из протоколов заседания тройки УНКВД Полтавской области дело №3447 на Самойленко и других было рассмотрено 7 мая 1938 г., в этом же деле вами лично допрошены осужденные Гусак и Соловей, а Гойса и Латицкий были вами допрошены 8 мая 1938 г., то есть, после рассмотрения дела тройкой. Чем вы это объясните?

Ответ. Я допрашивал арестованных в те дни, которые указаны в протоколах допросов. Протоколы отдавал начальнику Золотоношской след. группы и на этом мои функции заканчивались. Дела я не оформлял и на тройке не докладывал и по этому вопросу ничего сказать не могу».

Там же, арк.326.

«Упр. КГБ при СМ УССР
по Черкасской области
Из объяснительной записки
От Каневского И.И.

К протоколу моего допроса от 27.03.1956 г. по делу Васильева, объясняю дополнительно отдельные моменты.

По указанию НКВД по Полтавской области на арестованных межрайследгруппой постановления на арест в основном выписывались начальником Золотоношского райотделения НКВД и санкционировались прокурором Золотоношского района. Как это тогда объясняли, такой порядок был якобы обусловлен необходимостью быстроты изолирования всех вражеских элементов. Для этого в низовые органы Управлением НКВД по Полтавской обл. спускались лимиты на арест бывших белых, эсеров, кулаков и др. Эти лимиты подлежали категорическому исполнению.

Так было и с этим делом. Хотя у Золотоношского района было, кажется, два арестованных по указанному делу. Мне было приказано выписать постановления почти на всех арестованных, проживающих в Золотоношском районе. Утверждены они были начальником межрайследопергруппы и санкционированы прокурором Золотоношского района. Постановления были выписаны по указанию сверху и отказаться от этого я не мог. Как мне помнится, эти лица по своему прошлому подпали под директивы НКВД и поэтому были арестованы. Следствия по этому делу проводили все начальники райотделений, каждый по арестованным своего района.

Меня, как и других начальников райотделений, неоднократно вызывали в 1938 г. на совещания и отдельными вызовами в Управление по Полтавской области, где руководство управления требовало арестовать определенный контингент лиц, угрожая, при невыполнении этих указаний в примиренчестве по отношению к врагам Советской власти и даже угрожали оказаться в числе врагов народа. Все эти аресты, по их словам, мотивировались директивами вышестоящих органов.

В 1938 году, будучи в звании младшего лейтенанта, я не мог тогда не выполнять указания областного управления НКВД об аресте деникинцев, петлюровцев, эсеров и другого вражеского элемента, которые были арестованы по этому делу.

Подпись
18 апреля 1956 г.».
Там же, арк. 326.

Допитував Васильєва, адвоката з вищою освітою, начальник Золотоніського райвіддідлення НКВС із початковою освітою Йона Каневский.

Наводимо ще кілька показань 27 березня 1956 року цього з надзвичайно короткою пам'яттю молодшого лейтенанта держбезпеки Йона Йосиповича Каневського.

Вопрос. Вам предъявляется протокол допроса Васильева Ильи Александровича от 6 мая 1938 года. Вы допрашивали Васильева, на основании каких материалов он арестован и какие давал показания?

Ответ. В этом протоколе первый лист с анкетными данными написал я, остальную часть протокола составлял другой сотрудник НКВД, кто я не помню.

Вопрос. Почему показания арестованного Самойленко И.К. от 6 мая 1938 года и Васильева И.А. от т 6 мая 1938 года идентично совпадают?

Ответ. Действительно, показания Самойленко и Васильева идентично совпадают, но как это получилось, я , из-за давности времени объяснить не могу.

Вопрос. Почему же тогда к следственному делу на Васильева и других, приобщены протоколы допроса Квитки Ивана Сергеевича, Головань Петра Тимофеевича и др. допрашиваемых 7 мая 1938 года, то есть днем рассмотрения тройки, а протоколы допроса Ланицкого Луки Михайловича, Гойсе Григория Ивановича, датированные 8 мая 1938 года, то есть после рассмотрения дела тройкой?

Ответ. Почему... Я объяснить не могу».

Там же, арк.208-218.

І таких парадоксів стахановських темпів по зачистці «ворогів народу» безліч. І невипадково, що 4 грудня 1956 року Верховним Судом УРСР всі 53 розстріляні за рішенням трійки НКВС по Полтавській області від 7 травня 1938 року були реабілітовані.

53 розстріляли. А той же Каневський одержав підвищення у званні. Опісля закінчив юридичні курси. 14 квітня 1955 року 51-річний чекіст був відправлений на пенсію. А щоб не байдикувати, влаштувався вагонним майстром заводу №5 у м. Чапаївка, тодішньої Куйбишевської області.

І навряд чи його мучило сумління про відправлених ним сотень мешканців Придніпров'я,кого за поріг вічності, а кого на десятку в місця віддалені. Адже з недавнього часу, він майже нічого не пам'ятає. А від тридцять восьмого минуло менше двох десятків літ. І був він не старезним дідом, а, судячи з відповідей, був при розумі і здоров'ї.

Валентин Гарнага

Репресоване краєзнавство Черкащини (30-ті рр.)

Розвиток краєзнавства в Україні, зокрема і на Черкащині, набрав широкого розмаху в 20-30-ті рр. XX ст. Вже у 1917 р. у Києві розпочав свою діяльність "Центральний комітет охорони пам'яток старовини і мистецтва" під головуванням О. Грушевського. Провідну роль в організації і розвитку краєзнавчої роботи взяла на себе Всеукраїнська Академія Наук (ВУАН). 20-ті роки стали часом відродження та розвитку краєзнавчого руху. У 1923 р. розпочала роботу краєзнавча комісія ВУАН, а у 1925 р. відбулася І Республіканська краєзнавча конференція. На початку 20-х років у структурі історико-філологічного відділу ВУАН працювала низка комісій краєзнавчого профілю. В грудні 1925 р. у Харкові був обраний Український краєзнавчий комітет (УКК), головою якого став історик М. Яворський. У 1927 р. у Харкові почав видаватися журнал "Краєзнавство". На 1 січня 1929 р. в УРСР діяло 51 краєзнавче товариство, 658 гуртків [1].

На території сучасної Черкаської області у 1920-х рр. центрами краєзнавчої роботи були музеї. Один з перших краєзнавчих музеїв було створено у травні 1918 р. у Черкасах. Очолив музей місцевий краєзнавець Дмитро Панасович Бочков, що був його директором до 1935 р. Активну краєзнавчу роботу проводили музеї в Умані, Звенигородці, Золотоноші, Каневі.

Організовуючу роль у згуртуванні краєзнавців відігравав Черкаський окружний комітет охорони пам'яток старовини, мистецтва та природи. Комітет 12 грудня 1923 р. провів організаційні збори по створенню черкаського товариства краєзнавства, що стало першим подібним об'єднанням на Черкащині [2, 37]. 15 жовтня 1927 р. УКК було затверджено "Положення про Кабінет виучування Шевченківщини при Черкаському окружному музеї", що був створений "для об'єднання всієї краєзнавчої роботи і краєзнавців на Шевченківщині та для ув'язки цієї роботи з центром і периферією" [3, 417–419].

У цей час опубліковано декілька ґрунтовних наукових праць з історії Черкащини – "Звенигородщина в XV-XVI вв." В.Д. Юркевича, "Гуманщина в XVI-XVII ст." та "Канівецька сотня Переяславського полку за Рум'янцевською ревізією" М. Ткаченка, "Черкаська старовина" і "Шевченко на Черкащині" О. Олександрова [2, 38].

Здавалося, що така результативність у діяльності краєзнавців могла б задовольнити владні структури, які на той час проголосили політику українізації. Однак розквіт краєзнавства не відповідав стратегічній меті державного керівництва. Більшовицька влада поставила за мету встановити ідеологічний контроль над суспільним життям, і краєзнавство як важлива форма самоорганізації інтелігенції стояло на перешкоді цим намаганням, насамперед тим, що зібрало у своїх лавах весь національно-свідомий елемент в Україні [4, 19–20].

У 30-х роках на шляху краєзнавства виникли серйозні перешкоди – посилення адміністративно-командних методів управління та надмірна централізація. Теоретичні дискусії все частіше підмінялися цитатни-

цтвом, виголошенням штампів. Більша частина краєзнавчих осередків була розпущена, а їхні активні діячі, звинувачені в націоналізмі, стали жертвами тоталітарного режиму. Репресовані були не тільки лідери краєзнавчого руху, але й його рядові учасники. У провінційних містах були незаконно репресовані працівники музеїв, археологи, етнографи, організатори і члени краєзнавчих товариств. Розмах репресій дозволяє говорити не про окремі репресії, а про репресований краєзнавчий рух загалом [1; 3, 5].

Невід'ємними частинами краєзнавчих досліджень були археологічні розкопки, музейна робота зі збереження історичної спадщини, збір етнографічних матеріалів, робота зі збереження пам'яток історії і культури. Отже, серед репресованих краєзнавців Черкащини чільне місце займали археологи, музейники та етнографи.

У 1919 р. була створена Комісія зі складання археологічної карти України – перша археологічна установа ВУАН. У Києві працювало Українське наукове товариство зі спеціальною секцією археології. У 1921 р. у складі ВУАН була організована Археологічна комісія – вища наукова установа республіки у галузі археології, мистецтвознавства, архітектури, музеєзнавства, етнографії. У 1923-1924 рр. її перетворили на Всеукраїнський Археологічний комітет (ВУАК), який одночасно був головним органом української науки у справі охорони та реставрації стародавніх пам'яток. Крім ВУАКу, у структурі Академії наук діяв Кабінет антропології ім. Ф. Вовка, заснований у 1921 р. У 1934 р. на базі ВУАКу і Кабінету антропології був створений Інститут історії матеріальної культури. У 1938 р. він був реорганізований в Інститут археології АН УРСР [5].

Вагомий внесок у розвиток української археології 1920-30-х рр. зробили уродженці Черкащини академік М.Ф. Біляшівський, В.Г. Ляскоронський, П.П. Курінний, К.Ю. Коршак, Т.М. Мовчанівський, Т.Т. Тесля. За іронією долі з перерахованих осіб лише двоє уникли жахливого сталінського терору 1930-х рр. тому, що померли власною смертю до початку масових репресій – М.Ф. Біляшівський у 1926 р., а В.Г. Ляскоронський у 1928 р. У добу "великого терору" займатись дослідженням української історії, зокрема археологією, етнографією, музейною справою, стало дуже небезпечно. Будь-який науковець, що не досить послідовно дотримувався класового, інтернаціонального підходу, міг бути запідозрений у націоналізмі, що межувало із звинуваченням у фашизмі, контрреволюційній чи шпигунській діяльності тощо. Жертвами подібних звинувачень стали й наші земляки, які присвятили своє життя вивченню минулого рідного краю.

Курінний Петро Петрович (1894-1972) – історик, археолог, етнограф, фундатор та перший директор Уманського краєзнавчого музею, професор Українського Вільного Університету в Мюнхені, один із засновників Української Вільної Академії Наук. Народився 4 травня 1894 р. в Умані в родині адвоката, який мав селянське походження. Про родовід археолога дізнаємося зі свідчення Н. Полонської-Василенко, яка писала: "Батько його був видатною постаттю: походив з козацького роду, але не з тих козаків, що дістали шляхетство в XVIII ст., а з тих, що творили [історію?] і приєдналися до вільного селян-

ства. Петро Петрович завжди підкреслював своє селянське походження" [6].

Інтерес до історії та археології у П.П. Курінного з'явився ще під час навчання в Уманській гімназії. На його формування здійснив великий вплив вчитель історії і географії Д.М. Щербаківський, який, залучивши широкі кола громадськості, розпочав археологічне та етнографічне дослідження Уманщини. Зі спогадів П.П. Курінного про Д.М. Щербаківського: "Почавши виклад з опису розкопів, що він сам зробив, він так захопив мене історією і археологією, що я зараз же почав збирати черепки і несподівано відкрив на полі с. Кочершинець рештки селища людини кам'яної доби на Україні т. з. трипільської культури (III–IV тисячоліття до Р. Х.), що було справжнім відкриттям і раз назавжди зв'язало мене з археологією, прихилило під авторитет Д.М. Щербаківського" [7, арк. 29 зв.–30]. З ініціативи вчителя був організований гурток любителів старовини та етнографії, до складу якого входили в основному гімназисти (серед них був і П. Курінний). Проте після революційних подій 1905-1907 рр. гурток розігнали за підозрою у політичній неблагонадійності [8, 11].

Велике значення мали і розповіді ще одного викладача гімназії – Г.М. Данілова, який щороку брав участь у розкопках Ольвії. Мабуть, саме з його рекомендації П.П. Курінний після закінчення гімназії у 1913 р. теж взяв участь у дослідженні цього античного міста-держави під керівництвом видатного археолога Б.В. Фармаковського [7, арк. 32].

Вирішальну роль у професійному визначенні, очевидно, відіграла практика під час навчання у Києві, яку майбутній археолог проходив у Київському музеї "Древностей и искусств" у В.В. Хвойки та М.Ф. Біляшівського [9, 288].

По закінченні Київського університету Св. Володимира археолог повертається до Умані і розпочинає викладання у чоловічій гімназії, а згодом в Українській громадській гімназії ім. Б. Грінченка. Молодий вчитель активно береться за продовження справи Д.М. Щербаківського, а саме координує роботу відродженого краєзнавчого гуртка, залучає до збору старовини гімназистів. Один з учнів П. Курінного, О. Грім, у своїх спогадах писав: "У вихідні, а часом і в робочі дні, ми охоче ходили з своїм учителем на розкопки в околиці міста Умані. Побували ми не раз в Білогрудівській дачі, Дмитрушках, Війтівці, Городецькому, Паланці, Сушківці, Піківці. ... Всі експонати, що мали музейну цінність, Петро Петрович приймав і впорядковував, виставляв на вітрини, наскільки дозволяло тісне приміщення" [10, арк. 1–2]. О. Грім також звертав увагу на високу педагогічну майстерність П. Курінного, вдале використання зібраних археологічних матеріалів як наочності. Варто зазначити, що серед учнів археолога були такі відомі постаті, як М. Бажан та Л. Первомайський [11, 353].

Цікаві свідчення про П. Курінного залишив краєзнавець та археолог В. Стефанович. Він згадував, що перший директор музею проявляв неабиякі організаторські здібності. Завдяки старанням Петра Петровича музей при гімназії швидко зростав. Зокрема, коли у 1918 р. В. Стефанович оглянув зібрану колекцію, вона розміщувалась у 2 шафах, проте вже у 1919 р. було виділено окрему кімнату для музею,

а через деякий час – ще одну. Однак це не вирішило проблему нестачі музейного приміщення: книги і далі розміщувалися в коридорах, а картини – на стінах класних кімнат. Але саме в цей складний час музей почав працювати на постійній основі, став доступним для відвідувачів [12, арк. 66–68].

П. Курінний продовжував роботу над розбудовою музею. Зокрема, було організовано збір коштів на облаштування експозиції, а у 1919 р. археолог склав "Покажчик Історичного музею Уманщини в році 18-му", який досі залишається одним з найцінніших джерел для вивчення історії створення Уманського краєзнавчого музею. Саме Петро Петрович розпочав вести і першу інвентарну книгу [8, 18]. Загалом протягом 1913-1919 рр. була закладена основа сучасного фондового зібрання музею. Збірка старовини складалася в той час з 5 відділів і нараховувала близько 1000 інвентарних номерів [11, 352]. Завдяки послідовній позиції археолога, у 1923 р. для музею було надане окреме приміщення, в якому він знаходиться до сьогодні, а наступного року (чи того ж року) йому було надано статус державного та нову назву – Окружний соціально-історичний музей Уманщини [11, 354]. У 1924 р. П. Курінний за рекомендацією М. Біляшівського й О. Новицького був викликаний на роботу до Києва. Новим директором Уманського музею було призначено Б. Безвенглінського.

27 квітня 1924 р. призначений директором Лаврського музею, з 1926 р. – Всеукраїнського музейного містечка, де під його керівництвом було розпочато широкі наукові дослідження. З 1925 р. був дійсним членом Всеукраїнського археологічного комітету ВУАН, а з 1929 р. його вченим секретарем. Активно працював над проблемами музейної справи [13, 266]. З 1926 р. секретар Трипільської комісії ВУАК. У 1928-1930 рр. – науковий співробітник кафедри мистецтвознавства при ВУАН. Був головним редактором збірника "Український музей" (1927). Окреме питання – внесок археолога у вивчення археологічних пам'яток України. Петро Курінний – дослідник білогрудівської та трипільської культур. Саме він відкрив у 1918 р. білогрудівську культуру. У 1925-1928 рр. за дорученням ВУАН керував експедиціями на поселеннях трипільської культури в Райках, Молодистому, Плискові, Чернявці, Красноставці, Берендичі, Біликівці, Ягнятині, на Києво-Кирилівських висотах. У 1925 р. брав участь в експедиції М. Біляшівського на Борисівському городищі в Іллінецькому районі. У 1925-1928 рр. проводив розкопки великого трипільського поселення в с. Томашівці поблизу Умані, яке дало назву томашівській локальній групі трипільської культури. Досліджував околиці Києва, Чернігова, Переяслава, Канева та інших міст [6; 14].

Внаслідок перевірки комісією ЦК за "відсутність класового підходу у науковій діяльності, захоплення старовиною і нерозуміння процесу нового соціалістичного музейного будівництва" підданий різкій критиці [15, 96]. П. Курінного разом з В. Козловською, К. Мощенком, Ф. Ернстом, М. Рудницьким та іншими музейними діячами було звинувачено у використанні музеїв як засобів націоналістичного виховання. Організатором контрреволюційної діяльності було названо вже покійного тоді Д. Щербаківського.

У ніч з 24 на 25 лютого 1933 р. Петро Курінний був заарештований Київським обласним відділом ДПУ. Спочатку він заперечував усі звинувачення, але під тиском слідчих визнав себе винним у належності до контрреволюційної організації і дав необхідні свідчення: "Бажаючи цілковито і щиро роззброїтися в усій моїй попередній контрреволюційній діяльності проти пролетарської революції та радянського будівництва повідомляю, що усю свою попередню контрреволюційну діяльність вважаю за помилкову й цілковито засуджую її, ідейно та організаційно пориваю та відмежовуюся цілковито від усієї контрреволюційної зграї шкідників соцбудівництва – агентів міжнародного фашизму і надалі обіцяю все своє життя і діяльність спрямувати виключно у бік конкретного будування соціалізму" [7, арк. 5].

У своїх свідченнях відомий археолог був змушений усю свою попередню науково-педагогічну діяльність трактувати як антирадянську, свої погляди як націоналістичні, "фашистські". Мабуть, працівникам ДПУ було цього замало, тому що у кінці протоколу допиту зберігся висновок слідчого: "Протокол неповний. Повної щирості немає. Змазує цілий ряд моментів практичної роботи організації. Роботу організації змальовує як шкідництво на культурному фронті. Необхідна подальша робота з ним по виявленню повстанської діяльності організації і повстанських кадрів" [7, арк. 27]. За невідомих обставин Петру Курінному вдалося вирватися з катівень ДПУ. У травні 1933 р. він був звільнений з-під варти, а 16 липня 1934 р. справа проти нього була припинена [7, арк. 59–60].

За постановою Президії ВУАН від 5 травня 1933 р. Петро Курінний був звільнений з роботи. Після звільнення з-під арешту був позбавлений права працювати за фахом, викладати та друкувати. Працював як економіст геологічної партії з відводу шахтних вод у рудниках Кривого Рогу, складання кадастру малих річок України, кодексу глиняних покладів України й проектування "Великого Києва" у перспективі трьох п'ятирічок [15, 96]. У 1938-1941 рр. працював старшим науковим співробітником Інституту археології АН УРСР, був консультантом Центрального історичного музею УРСР (м. Київ). Під час гітлерівської окупації у 1941 р. був інспектором охорони пам'яток міської управи м. Харків, з 1942 р. – заступник директора Краєвого музею первісної та стародавньої історії в Києві [16, 523]. З квітня по листопад 1942 р. працював у Київському Музеї переходової доби [14].

У 1943 р. археолог повертається до Умані, щоб врятувати від розграбування один з найбагатших на той час музеїв. Ця сторінка біографії П. Курінного зазвичай оминається увагою дослідників, оскільки трактується далеко не однозначно. За спогадами В. Стефановича, частина музейних скарбів до 1943 р. була вже втрачена, що глибоко вразило Петра Петровича: "Курінний знав у Музеї музейні цінності, він пред'являв вимоги до Якимовича, де нумізматика, де персидський килим, де картини Іванова та інше, був похмурим, роздратованим. Від'їзджаючи з Музею, залишив нас не помічаючи" [12, арк. 69]. Цей період у житті археолога був надзвичайно складним. В умовах непевності та глибокого розчарування, П. Курінний вирішив, що єдиним способом врятувати фонди, буде їх евакуація до Німеччини. А тому разом з В. Стефановичем він

спакував музейні цінності і їх було вивезено [17, 57]. Проте більша частина матеріалів була втрачена. Серед них особливе місце належить колекції трипільських знахідок, яка нараховувала близько 2100 одиниць зберігання [18, 38]. Лише невелика кількість музейних предметів була повернута в Україну, однак не потрапила до Уманського музею і зберігається у Національному музеї історії України [9, 558]. Зникли і картини відомих художників, зокрема окрасою довоєнної колекції були твори Рембрандта, Айвазовського, Іванова та ін. [12, арк. 68].

У 1943 р. П. Курінний супроводжував потяг із фондами українських музеїв, які вивозила окупаційна влада з України до Кракова, а згодом – до м. Гохштадт (Німеччина). Після закінчення війни залишився у Німеччині, де став одним із фундаторів УВАН. Після переїзду центральних органів академії до США – президент УВАН на Європу. Був обраний надзвичайним (з 4 лютого 1946 р.), звичайним (з 15 листопада 1949 р.) професором Українського Вільного Університету у Мюнхені. 13 червня 1947 р. обраний дійсним членом НТШ. З липня 1954 р. – член асамблеї Інституту вивчення історії й культури СССР у Мюнхені. У 1954-1961 рр. очолював українську редакцію Інституту, що видала 17 томів "Українських збірників" (1954-1960 рр.) та низку монографій. У рукописах лишились праці Петра Курінного "Варіянти трипільської культури в Україні", "Кадіївці", "Крутобородинці-2, "Борисівський варіянт трипільської культури", "Совєтська етнографія на службі соціялістичного будівництва" тощо [15, 96; 16, 523].

Після 1944 р. археолог постійно проживав у Мюнхені, де і помер у ніч з 24 на 25 листопада 1972 р. Всебічне дослідження біографії П. Курінного, його ролі у музейному будівництві України, внеску у розвиток археологічних досліджень ще попереду. Це зумовлено тим, що основна частина джерельної бази знаходиться у Німеччині.

Коршак Кирило Юхимович (1897-1937) – український археолог і поет. Народився 12 травня 1897 р. в с. Дирдин Городищенського району Черкаської області в селянській родині. На жаль, відомості про його життя і діяльність досить обмежені і неточні. Кирило Коршак навчався у Черкаській учительській гімназії. Працював учителем на Черкащині – у с. Дирдин, Мліїв, Балаклея. Невідомо, коли почав писати вірші, але друком твори вийшли у першій половині 1920-х років. З 1924 р. виступав з віршами в журналах "Життя й революція", "Червоний шлях", "Глобус" та ін. Тоді наш земляк пристав до Спілки селянських письменників "Плуг", філія якої організувалася у Черкасах. Творчий псевдонім теж обрав собі від нив, полів і степів – Олександр Лан [19; 20, 57]. Писав народною, добірною мовою, вважався майстром сільских та міських пейзажів. Був членом Всеукраїнської спілки пролетарських письменників (ВУСПП), створеної у 1927 р. Автор збірок поезій "Отави косять" (1928), "Назустріч сонцю" (1930), "Долоні площ" (1930). З часу появи перших його поетичних публікацій його творчість стала об'єктом офіційної критики [16, 203]. Переслідування у пресі змусили К.Ю. Коршака відійти від літературної творчості. Він активно зайнявся науковою роботою, продовжуючи писати "у стіл".

У 1929 р. Кирило Коршак закінчив суспільно-економічне відділення факультету профосвіти Київського інституту народної освіти. Під час

навчання найбільшу увагу приділяв археології, тому після закінчення КІНО молодий науковець став аспірантом Київського історичного музею, а згодом Археологічного музею ВУАН, брав участь у випуску журналу "Хроніка археології та мистецтва". Після закінчення аспірантури у 1931 р. (за іншими даними 1932 р.) захистив дисертацію з археології. У 1932-1934 рр. К.Ю. Коршак працював співробітником Археологічного музею ВУАН. У 1934 р. виступив одним із засновників Інституту історії матеріальної культури АН УРСР, в якому до арешту обіймав посаду секретаря-редактора видань Інституту. Публікував статті з археології в журналах "Хроніка археології та мистецтва" (1930-1931), "Наука и жизнь" (1935), "Наукові записки Інституту історії матеріальної культури" (1934-1935).

Як археолог наш земляк брав участь у розкопках поселення трипільської культури в 1934 та 1936-1937 рр. у с. Халеп'я (Обухівський район Київської області) та в 1935 р. скіфських курганів біля м. Нікополь. Був фахівцем з питань економіки суспільств епохи енеоліту та бронзового віку на українських землях [16, 203; 20, 57; 21, 285].

6 листопада 1937 р. він був заарештований як "активний учасник української націоналістичної організації на терористичних позиціях". Після кількох допитів 19 грудня 1937 р. був затверджений обвинувальний висновок, згідно з яким К.Ю. Коршак звинувачувався в тому, що був активним учасником антирадянської української націоналістичної терористичної організації, яка мала на меті знищення радянської влади й відокремлення України від СРСР; повністю поділяв терористичні настанови організації й виявляв терористичні настрої; особисто залучив в антирадянську терористичну організацію Лавріненко; проводив активну підривну роботу, тобто у злочинах за ст. 54-8, 54-11 КК УРСР [21, 290]. Одним з доказів у справі проходили свідчення Т.Т. Теслі, черкаського археолога, заарештованого у той самий час [21, 286]. 21 грудня 1937 р. на закритому засіданні виїзної сесії військової колегії Верховного Суду СРСР Кирила Коршака засудили до розстрілу. Вже наступного дня вирок було виконано [19].

22 грудня 1960 р. посмертно реабілітований "за відсутністю складу злочину". Повторне слідство показало повну безпідставність звинувачень. Вперше перевидання вибраних творів К.Ю. Коршака (О. Лана) було здійснене в Черкасах у 1997 р. [22].

Тесля Трохим Трохимович (1903-1937) – український археолог і музейний працівник. Народився у 1903 р. в с. Мошни Черкаського району. Батько Трохима був гарним майстром-каменярем, працював на будівництвах залізничних вокзалів. У родині Теслів з десяти дітей Трохим був другою дитиною. У рідних Мошнах він закінчив однокласне училище, у 1920 р. вступив у комсомол. Після закінчення Черкаської партшколи працював секретарем райкому комсомолу в Ротмистрівському та Медведівському районах на Київщині (нині Черкащина).

Під час служби в Червоній Армії Трохим Тесля був секретарем політвідділу 23-ї стрілецької дивізії. Після армії вступив до Харківського робітфаку. Під час навчання він так захопився археологією, що вирішив присвятити науці своє життя.

У 1926 р., ставши кандидатом у члени ВКП(б), швидко розчарувався, й у 1928 р. вийшов з партії, як "незгодний з політикою партії в питаннях внутріпартійної демократії" (з анкети заарештованого Т.Т. Теслі).

Восени 1929 р. Трохим Тесля, вже як молодий археолог, працював на розкопках Донецького городища на південно-західній околиці Харкова, а в 1930 р. був призначений завідувачем відділом рабовласницького суспільства Харківського історичного музею.

У 1931 р. на базі Харківського археологічного музею розпочинає роботу Український Науково-дослідний Інститут історії матеріальної культури. Трохим Трохимович вступив до аспірантури інституту на археологічний відділ.

Під час навчання в аспірантурі брав участь у роботі Дніпровської (Дніпрогесівської) археологічної експедиції Наркомпросу України (ДАЕНКУ) (1928-1932 рр.). Очолити її було запрошено видатного історика, археолога та етнографа Д.І. Яворницького. У різні роки в складі експедиції працювало чимало знаних археологів, з якими довелося працювати Т. Теслі. Кістяк експедиції склали представники історичної науки нового покоління – історики, археологи, краєзнавці, спеціалісти з досвідом польової практичної роботи: А.В. Грінченко, А.В. Добровольський, П.А. Козар, І.Ф. Левицький, М.О. Міллер, М.Я. Рудинський, П.І. Смоличев, О.К. Тахтай та ін. Як писав Михайло Міллер, нестачу молодших археологів Д.І. Яворницькому вдалося ліквідувати шляхом запрошення співробітників Харківського історичного музею Т.Т. Теслі та Н.Г. Авраменка [23].

У 1931 р. в експедиції вперше створюються загони археологів за напрямками дослідження: палеолітичний, неолітичний, сарматський. Для керівництва палеолітичним загоном був запрошений відомий фахівець з первісної археології І.Ф. Левицький, відряджений Житомирським музеєм. У цей загін потрапили молоді археологи з Харківського музею Н.Г. Авраменко та Т.Т. Тесля [24, 54]. У 1931 р. відомий археолог Михайло Олександрович Міллер, тоді заступник голови експедиції, досліджував пам'ятки на Дубовому острові та обох берегах Дніпра аж до Ненаситецького порогу. Перебравшись на острів, М. Міллер передав розвідки Т.Т. Теслі. З 1 по 15 вересня 1931 р. М. Міллер змушений був поїхати до Таганрога для вирішення особистих справ "...передавши матеріальну відповідальність Т. Теслі" [25].

Працюючи в Дніпрельстанівській експедиції протягом 1931-1932 рр., Трохим Трохимович досліджував палеолітичні пам'ятки на ділянці між Вовнігівським та Ненаситицьким порогами, у Кайстровій балці, балці Осокорова І (разом з І.Ф. Левицьким), Дубова (разом з Н.Г. Авраменком) [26, 22].

Хоча перші згадки про знахідки палеолітичних знарядь на Порогах належать до 1888 р., відкриття Надпорозького палеоліту належить саме до 1931 р., коли у районі с. Петро-Свистуново у балках Кислій, Росохуватій, Голій Т.Т. Теслею було вилучено пізньопалеолітичні знаряддя і кістки викопних ссавців. До наукового доробку Трохима Теслі також належить детальне дослідження відкритої археологом А.В. Добровольським першої в Подніпров'ї мустьєрської стоянки в балці Сажавці, на

околиці Старих Кодаків [27, 8]. У 1934 р. ним були відкриті окремі поховання кочівників у курганах на території будівництва Новомосковського заводу на Дніпропетровщині [28].

Робота у Дніпрогесівській експедиції стала гарною науковою школою для Трохима Трохимовича, так як за словами земляка Теслі археолога Петра Курінного: “Експедиція дала дуже важливі археологічні матеріали, в кількості більшій, ніж було надбано всіма музеями України за 100 років їх існування” [29, 85].

У 1933 р. після закінчення аспірантури, Трохим Тесля блискуче захищає дисертацію (німецькою мовою) на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук та за направленням від’їжджає на посаду наукового працівника до Дніпропетровського історичного музею. Трохим Трохимович працював у Дніпропетровську з грудня 1933 р. по травень 1934 р. [30]. На той час академік Д.І. Яворницький був звільнений з посади директора Дніпропетровського музею і відсторонений від роботи з опрацювання матеріалів Дніпрогесівської експедиції.

1933 рік став трагічним не тільки для українського селянства, а й для української інтелігенції. У цей час починається “ліквідація ворожих буржуазних” археологів, етнографів, антропологів. Наприкінці 1933 – на початку 1934 р. органами ДПУ УРСР фальсифікується справа так званого “Російсько-українського фашистського блоку”, який за версією слідства мав близько 40 осередків у різних містах. Членами їх виявилися співробітники музеїв Харкова, Києва, Одеси, Дніпропетровська, Чернігова, Житомира.

У цей тривожний період, у 1934 р. Трохим Тесля був переведений на роботу у Київ до Всеукраїнського музейного містечка, що знаходилося на території Києво-Печерської Лаври, на посаду завідувача відділом Центрального історичного музею. Під час роботи у Лаврі Трохим Трохимович брав участь у розкопках Десятинної церкви, протягом 1935-1937 рр. працював у відрядженнях у музеях Москви та Ленінграду. Під час відряджень йому неодноразово пропонують залишитися працювати у Російському музеї в Ленінграді. Проте Тесля не погодився залишити батьківщину. Під час роботи у Києві Трохим Тесля співпрацював з російським археологом М.О. Рогачовим, якого запрошував на обробку колекції з Кайстрової балки [31].

Та залишитися осторонь масових репресій Т. Теслі все ж не судилося – Київське музейне містечко вважалося одним з осередків “націоналістичних сил”. 28 жовтня 1937 р. військовий прокурор Київського військового округу видав постанову про арешт Трохима Теслі, а вже наступного дня його було заарештовано. Після арешту довгий час ніхто не знав про подальшу долю нашого земляка. Видатний археолог, Михайло Міллер, (під час війни емігрував до Німеччини) у своїй праці, виданій у Мюнхені, згадує фахівця-археолога Трохима Теслю, який “безслідно зник”, очевидно був репресований у 1930-х роках [30]. Лише через десятки років стала відомою трагічна доля нашого земляка.

Під час допиту Теслі одним з перших питань слідчого було питання про академіка Яворницького та його взаємовідносини з молодим археологом. Трохим Тесля не заперечував своїх близьких стосунків з Яворницьким, з яким йому разом довелося працювати. Але слідчим НКВС

потрібні були не дружні зв'язки, а безкінечні пошуки ворогів народу та іноземних шпигунів.

Слід підкреслити декілька характерних прийомів слідчих, які використовувалися для отримання фальсифікованих зізнань у найстрашніших злочинах, що заслуговували на розстріл. Вони чітко проглядаються у справі Трохима Теслі. Спочатку в заарештованих бралися дані про колег по роботі та знайомих, а вже на наступному допиті всі вони перетворювалися в учасників контрреволюційної націоналістичної організації чи терористичної групи. Часто ці покази були заздалегідь заготовлені, а підписи вибивалися вже відомими способами.

Стосунки Яворницького й Теслі було розцінено як замасковану під наукову основу спільність контрреволюційних поглядів. У протоколі допиту записано, що Трохим Тесля ще до знайомства з Яворницьким, під час його навчання в аспірантурі Харківського інституту матеріальної культури був вихований у націоналістичному дусі тим середовищем, в якому він знаходився. Особливо підкреслювалася роль колишнього ректора інституту професора О.С. Федоровського, який "всіляко намагався впроваджувати аспірантам націоналістичні погляди та збуджувати ненависть до Радянської влади" [32, арк. 7]. Сам Дмитро Яворницький з 1933 р. знаходився під тиском звинувачень у відкритій пропаганді фашистської теорії про чистоту раси, яку показував "всіляко ідеалізуючи запорізьке козацтво" [32, арк. 8]. За матеріалами архівно-кримінальної справи, до антирадянської організації в Києві Тесля був залучений археологом Грінченком, який також "у минулому учень націоналіста – Яворницького" [32, арк. 10]. До складу організації слідчі залучили "націоналістично настроєних працівників музею, а також завідуючого Музейним відділом Совнаркому України Знойко". Основним завданням організації була шкідницька діяльність по зриву музейної роботи.

Стан Центрального історичного музею було піддано критиці в партійній пресі, зокрема журналі "Комуніст". У газеті "Комсомолець України" писали: "Унаслідок шкідництва український історичний музей приведено до розвалу. Директор музею Грінченко та його "адъютант" – науковий працівник [Трохим] Тесля зробили все, щоб розвалити цей важливий заклад" [15, 171].

Слідчі довели свою справу до кінця. Постановою Трійки Київського облуправління НКВС від 17 листопада 1937 р. Трохим Трохимович Тесля засуджений до розстрілу: "Обвинувачувальний висновок по справі №817 по звинуваченню Теслі Трохима Трохимовича за ст. 54-7, 54-8, 54-11 КК УРСР. Управлінням Державної Безпеки НКВС УРСР розкрита і ліквідована антирадянська українська націоналістична терористична організація, яка очолювалась колишніми боротьбистами, що мала своїм головним завданням насильницьке повалення радянської влади на Україні і встановлення фашистського ладу. Одним з активних учасників цієї організації був заарештований 29 жовтня 1937 року і притягнутий по цій справі в якості обвинуваченого Тесля Трохим Трохимович. Слідством і зізнанням самого обвинуваченого Теслі встановлено, що він з 1936 р. був активним учасником антирадянської української націоналістичної організації, в яку був завербований Грінченком…" [32, арк. 23–25].

Смертний вирок був виконаний 27 листопада 1937 р. у м. Київ. Через деякий час дружині Вірі Іванівні повідомили, що Трохим Тесля був засуджений до 10 років таборів без права переписки. Незабаром, дружина та дворічний син Юрій були виселені з квартири і виїхали з Києва. Лише у 1956 р., після звернення дружини Трохима Теслі до Військової колегії Верховного суду СРСР та до Голови Президії Верховної Ради СРСР К.Є. Ворошилова з проханням повідомити про місцезнаходження її чоловіка, вивчивши справу та знаючи, що Тесля був засуджений до вищої міри покарання та розстріляний ще у 1937 р., але, керуючись вказівкою КДБ при РМ СРСР № 106сс від 24 серпня 1955 р., слідчий КДБ написав у довідці про розгляд заяви: вважаю можливим повідомити про те, що Трохим Тесля помер 18 грудня 1942 році у таборах від туберкульозу горла [32, арк. 49].

У 1956 р. визначенням військового трибуналу Київського округу від 12 жовтня 1956 р. рішення Трійки при Київському управлінні НКВС УРСР від 17 листопада 1937 р. по справі Теслі скасовано і справа закрита за відсутністю доказів злочину [32, арк. 58].

Місце поховання Т. Теслі було знайдене лише після розкриття документів архівів СБУ стосовно масових поховань у Биківні. З цих документів стало відомо, що з осені 1936 р. Биківнянський ліс на північно-східній околиці Києва став “спецзоною для потреб НКВС”. Тіла всіх розстріляних у Києві від осені 1936 р. до осені 1941 р. відвозили до Биківнянського лісу.

Мовчанівський Теодосій Миколайович (1899-1938) – український археолог і музейний працівник. Народився 9 травня 1899 р. у с. Берестовець Уманського району у родині священника.

Навчався в Уманському духовному училищі, а також у Київській та Одеській семінаріях (1913-1918 рр.). Проте духовного сану не прийняв, а присвятив себе громадській та просвітницькій діяльності.

З 1919 р. Т.М. Мовчанівський очолював школу в Берестові, де він організував курси самоосвіти та осередок “Просвіти”, а також створив музей при клубі. З 1921 р. очолював трудову школу у селищі Краснопілка, де їм також було організовано місцевий музей. Під впливом знайомства з П.П. Курінним, тоді викладачем Уманської чоловічої гімназії та директором краєзнавчого музею, захопився дослідженням місцевих археологічних пам’яток. Завдяки зусиллям Теодосія Мовчанівського у 1924 р. було створено ще один сільський музей при Верхняцькому клубі [14].

У 1925 р. очолював організаційні роботи щодо створення Бердичівського окружного архіву та краєзнавчого музею. З 1926 по 1928 рр. працював на посаді директора музею, а пізніше, з 1928 по 1932 р. заступником директора музею з наукової роботи. За його ініціативи територію Кармелітського монастиря у Бердичеві, де розміщувався музей, у 1928 р. було оголошено історико-культурним заповідником [15, 183].

У ці роки Т.М. Мовчанівський набув досвід роботи архівістом та археологом. Проводячи консультації та контроль, він відвідав 68 установ у місті та в окрузі, де проводив численні лекції та бесіди. За його участі створювалися архівні гуртки та діяла виставка архівних документів.

У 1926-1927 рр. Т.М. Мовчанівський брав участь в експедиції під керівництвом П.П. Курінного (на той час директора Всеукраїнського

Музейного містечка та Лаврського заповідника у Києві). Це були археологічні дослідження Райковецького кургану та могильника на річці Гнилоп'ять Житомирській області [14].

У 1927-1928 р.р. директор Бердичівського соціально-історичного музею Т.М. Мовчанівський проводив розвідкові розкопки між селами Плисків і Чернявка Погребищенського району Вінницької області (тепер південна околиця с. Плисків). Було закладено 8 розкопів та 5 траншей (загальною площею 370 мІ), в яких виявлено кілька різночасових культурних шарів. На поселенні найдені матеріальні залишки трипільської культури раннього етапу та заключної фази пізнього Трипілля, а також білогрудівської культури, матеріали ранньоскіфського часу та черняхівської культури. Матеріали із розкопок Мовчанівського нині зберігаються в Національному історичному музеї України [33; 34, 84].

У 1928 р. проводив археологічні розвідки в селах Юрівка, Вовчинець, Обухівка, Білопілля, Плисків, Андрушівка, де були зафіксовані пам'ятки трипільської та черняхівської археологічних культур. Поблизу селищ Райки, Ягнятин, Білилівка, Верхнячка були виявлені городища часів Київської Русі [14].

З 1929 по 1935 р., маючи певний досвід археолога, керував розкопками Райковецького городища XI–XIII ст., що знаходилось поблизу с. Райки Бердичівського району Житомирської області [9, 337; 35, 212].

У 1933 р. прийнятий на посаду наукового співробітника секторів рабовласницької формації та феодалізму СІМК ВУАН (потім Інститут історії матеріальної культури). Організував у жовтні 1933 р. конференцію археологів та етнографів, публікував інформаційні огляди про експедиційні роботи, проводив семінари з методики археологічних досліджень, щорічні звітні виставки інституту та продовжував наукову діяльність: вивчав на Житомирщині та Київщині давньоруські городища. Після реорганізації ВУАК у 1935 р. запрошений на посаду вченого секретаря Інституту історії матеріальної культури [14; 36, 102].

Він створив систему наукової фіксації процесу розкопок, що складається з щоденників, які ведуться за єдиною схемою, загальних реєстрів знахідок, графічних та фоторабот. За його ініціативою в структурі ІІМК була створена лабораторія археологічної технології ВУАМ, яка мала у своєму розпорядженні пристосування для виконання мікроскопічних досліджень, хіміко-технологічних аналізів. Увагу дослідника привертали питання методології й методики археологічної науки, найбільш чітко вони визначились у праці "Чергові методологічні питання трипільської проблеми". У 1937 р. проводив розкопки на території Михайлівського собору у Києві [9, 338].

4 лютого 1938 р. Т.М. Мовчанівському було висунуто звинувачення за ст. 54-7, 54-11 КК УРСР у причетності до антирадянської націоналістичної терористичної організації, за "підривну шкідницьку діяльність у галузі науки" [37, арк. 4].

17 лютого 1938 р. його заарештували і відправили до Лук'янівської в'язниці. Довести страшне звинувачення належало співробітникам Київського обласного управління НКВС, якому 8 березня було передано справу Т.М. Мовчанівського. Невідомо, якими прийомами і методами ведення слідства вони користувались, але вже під першим протоколом

допиту, датованим 22 квітня 1938 р., стоїть підпис Т.М. Мовчанівського, який підтверджував свою антирадянську діяльність. З протоколу випливало, що ще в 1934 р. директор ІІМК Ф. Козубовський завербував його до контрреволюційної організації, яка проводила шкідництво на культурному фронті і готувала збройний виступ проти Радянської влади. За версією слідства Т.М. Мовчанівський спільно з іншими членами організації (розстріляними в грудні 1937 р. С.С. Магурою, К.Ю. Коршаком та ін.) боровся за "збереження буржуазних методів і націоналістичного змісту в науці", ставив перепони на шляху підготовки молодих кадрів археологів [35, 213].

Про контрреволюційну діяльність в Інституті історії матеріальної культури ВУАН у протоколах свідчень від 10 грудня 1937 р. зазначено: "...вся робота Інституту була спрямована так, що головна увага приділялась питанням дослідження зарубіжної культури колонізаторів (маються на увазі дослідження античних міст Північного Причорномор'я – В.Г.) і зовсім ігнорувалося дослідження культури місцевого населення".

Фаховий підхід до вивчення матеріалів, наукове розуміння історичного процесу розвитку, об'єктивна оцінка знайдених артефактів, – все це у діяльності науковців не збігалося з політичними завданнями комуністичного режиму, не відповідало безкомпромісній партійній ідеології.

Теодосія Миколайовича Мовчанівського "трійкою" при Київському обласному управлінню НКВС було засуджено до вищої міри покарання. Вирок виконано 10 травня 1938 р. о 23 годині. Лише через десятиріччя замовчування, 12 травня 1971 р., він був посмертно реабілітований [36, 102–103; 37, арк. 4, 8, 9–16, 21, 23–25, 27, 28].

Поряд із земляками-археологами у Всеукраїнському музейному містечку працював у 1920-х рр. художник з Тальнівщини В.Г. Іщенко.

Іщенко Василь Григорович (1883–1942) – пам'яткоохоронець, митець, музейний працівник. Народився у 1883 р. у с. Кобринове Тальнівського району у селянській родині. У віці 15 років пішки прийшов до Києва, вступив до Лаврської іконописної майстерні, потім навчався у Катеринодарі, а у 1901-1905 рр. – у Київському художньому училищі. Сидів у Лук'янівській тюрмі, еміґрував до Франції, закінчив Паризьку академію мистецтв. У 1908 р. повернувся до Києва. У 1917-1918 рр. працював в Історичному музеї як експерт з обстеження історико-мистецьких пам'яток. У 1920-1922 рр. вчителював у с. Гусакове на Звенигородщині. У 1922 р. прийняв сан священика УАПЦ на батьківщині Шевченка в с. Кирилівці, де прослужив три роки. У 1926 р. зрікся сану, став інспектором мистецько-історичних пам'яток Лаврського заповідника. Мешкав у сьомому корпусі Лаври, кімната 20 (поряд з К.Ю. Коршаком і Т.М. Мовчанівським) [38, 8–17].

Серед паперів Музею України зберігся цікавий акт від 12 лютого 1929 р., згідно якого лаборант Музейного містечка Василь Іщенко здав П. Потоцькому "з музейних фондів у корпусі ІІ-му ті експонати, як мають відношення до Музею України".

Наприкінці 1920-х рр. Іщенко розгорнув енергійну діяльність, спрямовану на порятунок мистецьких і загальнокультурних скарбів. Саме Іщенко, уповноважений у справах вилучення художніх цінностей по церквах, у червні 1927 р. під сходами на дзвіницю Троїцької церкви

(Велика Васильківська вулиця) виявив знамениту картину "Адам і Єва" Кранаха, яку більшовики продали потім за кордон.

У численних актах задокументовано, що Василь Іщенко, з одного боку, приймав від заповідника на зберігання речі з тих храмів, які більшовики закривали. Наприклад, 6–7 липня 1928 р. – від представників релігійної синодальної громади архімандрита о. Михайла Чалого, ризничого ігумена Сергія Зубрицького та С. Боброва – з Успенського собору Києво-Печерської Лаври. З іншого боку у 1929 р. В. Іщенко передавав речі до музеїв заповідника:

7 лютого – до відділу культів (О. Якубському).

7 лютого – до відділу станкового малярства (К. Мощенку).

12 лютого – до Музею України (П. Потоцькому).

26 лютого – до Музею архітектури (І. Моргілевському).

Українські музейники, співробітники Всеукраїнського музейного містечка, виробили чітку й дієву схему рятування коштовностей [39, 102].

22 квітня 1929 р. Іщенка було заарештовано. Проходив у справі Комітету визволення України (репетиція процесу СВУ – Спілки Визволення України). На судовому засіданні Колегії ОГПУ 8 липня 1929 р. він одержав 5 років. Мав недокрів'я, бронхіт і невроз серця, але йому визначили Соловки. У 1942 р. знову заарештований на засланні і розстріляний [38, 16–17].

У часи сталінського терору НКВС "пригадало" радянській інтелігенції участь у національно-визвольній боротьбі 1917-1921 рр. Серед репресованих у 1929 р. за процесом СВУ опинився й уродженець Черкащини, учасник бою під Крутами В.Д. Отамановський.

Отамановський Валентин Дмитрович (1893-1964) – історик, бібліограф, краєзнавець, громадський і політичний діяч. Народився 14 лютого 1893 р. у с. Велика Яблунівка Смілянського району у сім'ї конторщика. У 1912 р. він закінчив 5-ту Київську гімназію, вступив на юридичний факультет Київського університету, а в 1913 р. перейшов на механічний факультет Київського політехнічного інституту. Був членом студентської організації "Українська громада", брав участь у виданні нелегальної газети "Вільна думка". З 1914 р. – член нелегальної політичної організації "Братство самостійників". У 1916 р. призначений уповноваженим відділу харчових пунктів Комітету Всеросійського союзу міст Південно-Західного фронту. Водночас працював у кооперативному видавництві "Вернигора", де в 1919 р. вийшла друком його історична повість "Син України" [40, 127–136; 41, 191; 42].

З 1917 р. – член Української Центральної Ради, один з організаторів Українського військового товариства ім. П. Полуботка (разом з М. Міхновським). Того ж року відновив навчання на юридичному факультеті Київського університету. У січні 1918 р. брав участь у битві біля станції Крути [43, 130–137]. У травні 1918 р. виїхав до Відня, де навчався у Віденському університеті, працював коректором у видавництві "Українська школа". У 1920 р. повернувся в Україну, працював у Вінницькій філії сільськогосподарського кооперативу "Централ". Того ж року призначений завідувачем Вінницької філії Всенародної бібліотеки України при ВУАН. У 1924 р. виступив ініціатором утворення

Кабінету виучування Поділля, у 1925 р. – Вінницького округового краєзнавчого товариства. Був учасником I Всеукраїнської краєзнавчої конференції (1925 р.). Співробітничав у Комісії для вивчення західно-руського і українського права, а також при Науково-дослідній кафедрі історії України при ВУАН [41, 191–192; 44, 719–721].

У 1929 р. заарештований у справі "Спілки визволення України". Йому за сценарієм ДПУ відводилась роль організатора і керівника Вінницької філії міфічної спілки. 26 серпня 1929 р. вченого було заарештовано разом з братом Михайлом. Під час обшуку на квартирі Валентина Дмитровича оперативні працівники вилучили листування краєзнавця та 2 примірники журналу "Нові шляхи", що видавався у Львові Ф. Колессою (пізніше вони фігурували як речовий доказ зв'язків із закордоном). Наступного дня у Києві була підписана постанова про утримання В.Д. Отамановського під вартою. Одночасно з арештом вченого розформовується і припиняє діяльність створений ним Кабінет виучування Поділля.

На першому ж допиті Отамановський заявляє рішучий протест безпідставним звинуваченням. Звертаючись до слідчого Вінницького відділу ДПУ Саравайського, якому було доручено вести його справу, він пише: "Ознайомившись з обвинуваченням, яке мені надали 10/IX 1929 р., я вважаю за необхідне додати: Активна боротьба по поваленню існуючого на Україні ладу та участь в контрреволюційних організаціях, – але є це те саме невиразне обвинувачення, що мені ставили 2 тижні тому й супроти якого неможлива ніяка оборона... Тому категорично заявляю востаннє, що ніколи не збирався скидати український уряд нашої СРР, ніколи не належав до контрреволюційних організацій та й сама така діяльність мені не властива. Я є культурник й дослідник від природи, а тому просто абсурдно ставити мені таке звинувачення".

ДПУ дійсно на той час не мало жодного доказу причетності В.Д. Отамановського до СВУ, що ще раз засвідчує сплановaний під конкретних осіб характер всього процесу. Не випадково, лише після заяви Отамановського з дивовижною оперативністю з'являються перші "свідчення" проти нього, явно підказані слідством іншому обвинуваченому – київському священнослужителю В.М. Чехівському. Їх вирвали у Чехівського 18 вересня – через місяць після арешту Отамановського. Дещо пізніше свідчення проти Валентина Дмитровича змушений був дати й академік С.О. Єфремов – "керівник" СВУ.

Одночасно йшов пошук доказів "злочинної" діяльності Отамановського у Вінниці. Зрозуміло, що їх не було та й не могло бути. Тому слідчі пішли іншим шляхом, збираючи докази його "націоналістичних" настроїв. На підтвердження цього були використані реальні факти його біографії – участь у студентському культурологічному гуртку і в роботі видавництва "Вернигора", контакти з західноукраїнськими вченими, діячами культури, активна позиція в питаннях "українізації", спроба впорядкування могил Марковича і галицьких солдат-русинів, участь у святкуванні ювілею М.С. Грушевського тощо [45, 138; 46, 15–20]. Характерно, що під час слідства В.Д. Отамановському не було поставлено жодного запитання, що прямо стосувалося б діяльності СВУ.

Валентин Дмитрович тримався стійко допит за допитом, відкидаючи безглузді обвинувачення. Як чесна і порядна людина, він не дав змоги

ДПУ наповнити реальними особами "Вінницьку філію СВУ", до якої слідчі намагалися віднести таких визначних подільських краєзнавців, як викладач Кам'янець-Подільського інституту історик Ю. Сіцінський, засновник Тульчинського краєзнавчого товариства і місцевого музею етнограф І. Зборовський, завідуючий Вінницьким окружним архівом мовознавець С. Смеречинський та ряд інших. Високо охарактеризував він і наукові та людські якості академіка С.О. Єфремова, про якого особливо настирливо велася мова на допитах.

Однак зупинити безжальну репресивну машину не було змоги. Змучений протизаконними методами ведення слідства краєзнавець у відчаї звертається з заявою до своїх мучителів: "До ст. слідчого ДПУ. Безвинно ув'язнений вже скоро 3 місяці, я не почуваю вже ніякого прив'язання до життя й відчуваю, як руйнується мій інтелект, а сам я стою на межі божевілля. Щоб припинити ці моральні муки, я готовий підписати Вам carte blanche або навіть написати свідчення по Вашій вподобі, щоб таким чином уможливити скоріше моє засудження, бо далі терпіти не можу й волію смерті. Звичайно зламаний отак морально та давши неправдиве свідчення, я не матиму права на життя, незалежно від присуда Найвищої Колегії ДПУ УСРР, відберу собі життя. Проте не перестану повторювати до загину, що всі поставлені мені звинувачення в постанові з 12/IX ц. р. є неправильні, а я невинно й несправедливо морально замучений. 14 листопада 1929 року. м. Вінниця. Валентин Отамановський".

Але до кінця зламати дух вченого не вдалося. Вже через десять днів він знову заявляє про безглуздість висунутих обвинувачень і вимагає надання змоги боронитись від них згідно з Карно-процесуальним Кодексом УСРР. Слідчим так і не вдалося примусити В.Д. Отамановського дати потрібні свідчення. Його відправили у Харків.

Сьогодні вже неможливо відновити події, що відбувалися в приміщенні Харківського ВУПРу. У матеріалах слідства відсутні протоколи допитів краєзнавця та будь-які його звернення чи заяви. Однак вже 10 січня 1930 р. Отамановський пише "моє каяття", в якому "визнає" свою причетність до СВУ і провину перед Радянською владою [44, 722; 45, 138–139].

"Каяття" В.Д. Отамановського було новим варіантом його автобіографії, виправленим ДПУ з метою показати стійкий "націоналістичний" світогляд вченого та його перманентну участь у антирадянських рухах. Так, зокрема, у ній з'являються свідчення Отамановського про агітаційно-пропагандистську роботу у військових частинах Центральної Ради в Києві та збройній обороні Києва від радянських військ разом з студентською молоддю під Крутами на початку 1918 р., "націоналістичні хитання" після завершення громадянської війни й під час роботи у Вінницькій філії ВУАН та перехід на платформу УНР під впливом С.О. Єфремова, від якого він довідався про існування СВУ та ін.

Але і цей документ засвідчує, що Валентин Дмитрович залишився вірним своїм уявленням про людську честь і гідність. Крім прізвища Єфремова, він не назвав жодного імені, вказуючи, що "структура, особовий склад СВУ були мені невідомі", "не ясною була і тактика СВУ". А якою відкритою іронією над організаторами фарсу сповнені такі рядки

“каяття” Отамановського: “Мої націоналістичні хитання були інколи непомітні навіть для мене самого, і я щиро вважав себе за людину радянської орієнтації” [47, 20–29].

9 березня 1930 р. у приміщенні Харківського оперного театру почався судовий процес у справі “Спілки визволення України”, який тривав майже два місяці. Незважаючи на повну відсутність якихось істотних доказів про сам факт існування контрреволюційної організації, особливий склад Верховного суду УСРР визнав винними усіх 45 підсудних, включаючи В.Д. Отамановського. Вінницького краєзнавця було засуджено до 5 років позбавлення волі з поразкою у правах на 2 роки.

Відбувши термін ув’язнення, В.Д. Отамановський був повторно засуджений колегією ОДПУ 1 липня 1934 р. на заслання в Татарську АРСР. Але і там вчений знаходить можливість займатися науковою роботою. Влаштувавшись співробітником бібліотеки Казанського університету, завдяки своїй діяльній натурі та працездатності він за короткий час проходить шлях від рядового працівника до заступника директора бібліотеки з наукових питань. Однак, незважаючи на визнання високого рівня фахової підготовки, навесні 1935 р. Валентина Дмитровича було звільнено з роботи. Підставою для цього стала злива політичних доносів. Термін заслання закінчився 26 серпня 1936 р.

[45, 140].

З 1936 р. – викладач Ленінградського університету. Пізніше викладав латинську мову у вищих навчальних закладах Краснодара, Ташкента, Сімферополя, Саратова. У 1946 р. захистив кандидатську дисертацію на тему “Вінниця як тип українського міста Південного Правобережжя XIV–XVII ст.”, а в 1956 р. – докторську дисертацію на тему “Міста Правобережної України під владою шляхетської Польщі від середини XVII до кінця XVIII століття” [41, 192; 48, 10–11]. З 1958 р. викладав у Харківському медичному інституті. Помер 10 березня 1964 р. у Харкові. Посмертно реабілітований 11 серпня 1989 р. Пленумом Верховного Суду України [44, 722; 49, 133–135].

На початку XX ст. на новий рівень розвитку вийшла українська етнографія. Велика кількість ентузіастів збирали і публікували записи народного фольклору, обрядів, звичаїв і вірувань українців. Серед дослідників, які залишили вагомий слід у збиранні народної спадщини, не можна оминути увагою імена наших земляків М.Ф. Грушевського і С.М. Терещенко.

Грушевський Марко Федорович (1865-1938) – церковний діяч, педагог, етнограф, краєзнавець. Родич Михайла Грушевського. Народився 25 квітня 1865 р. в селі Худоліївці Чигиринського району. Закінчив Черкаське духовне училище і Київську духовну семінарію. У семінарії був членом патріотично налаштованої громади, що ставила за мету відродження українського православ’я та захист інтересів українського народу.

З 1889 р., по закінченні семінарії, вчителював у церковнопарафіяльній школі села Худоліївки, потім у 1890-1893 рр. служив учителем і псаломником у селі Чорнявка (зараз Черкаського району), а в 1893-1894 рр. – псаломником в Андріївській церкві в Києві. Через спроби втілювати в життя громадівські принципи зазнав переслідувань з боку

царської влади, тому повернувся на Чигиринщину, де вчителював у 1895–1897 рр. у селах Мордва (нині село Красносілля Чигиринського району) та Головківка. У 1897 р. висвячений на священика, служив у Михайлівській церкві села Суботова. Від 1899 р. був також законовчителем у місцевому міністерському училищі [50, 6; 51, 306].

За роки праці на Чигиринщині зібрав багатий матеріал з історії, фольклористики та етнографії краю. Частину дослідницького доробку опублікував за підтримки Михайла Грушевського у Львові та Києві. Найбільшою науковою працею Марка Грушевського було незакінчене дослідження "Дитина в звичаях і віруваннях українського народа", що у 1906-1907 рр. вийшло у Львові за редакцією Зенона Кузелі та стало одним із перших у світі досліджень з етнографії дитинства, було високо оцінене Іваном Франком. Досліджував історію роду Грушевських (згодом матеріали були вилучені НКВС), збирав старожитності для музеїв, зокрема разом із дружиною Марією Іванівною (уродженою Ілліч) зібрав унікальну колекцію народних вишивок і ляльок [52, 388–391].

Через доноси деяких представників духовенства був звинувачений в українофільській діяльності й підбурюванні селян проти царської влади. Його справу розглядав київський губернатор, а в 1910 р. Київська духовна консисторія, незважаючи на селянські звернення, перевела Марка Федоровича на посаду священика до Покровської церкви містечка Таганча (нині село Канівського району), де одночасно він був затверджений законовчителем місцевого двокласного міністерського училища. Близько 1916 р. "за українофільство" на нього було вчинено замах з боку російських чорносотенників [51, 306].

Улітку 1918 р. із родиною переїхав до Києва. Був членом Всеукраїнської православної церковної ради, активним учасником руху за автокефалію православної церкви в Україні. Влітку 1919 р. увійшов до складу першого українського кліру Софійського собору. У 1920 р. був інструктором-організатором ВПЦР, а у 1922 р. став єпископом Української автокефальної православної церкви. Член редколегії часопису "Церква і життя", багато уваги приділяв перекладам і виданням українською мовою богослужбових книг [52, 392–394].

Унаслідок тиску з боку Державного політичного управління УСРР змушений був у 1930 р. припинити церковну діяльність і зректися духовного сану. В останні роки життя працював сторожем в артілі інвалідів, хоча продовжував вести наукові записи (були вилучені під час арешту). 11 червня 1938 р. заарештований і ув'язнений в Лук'янівській тюрмі [51, 307]. Відповідно до постанови Особливої трійки НКВС по Київській області від 9 серпня 1938 р. був страчений. Посмертно реабілітований 16 травня 1989 р. [53, 401–402].

Терещенко Софія Мефодіївна (1876 (1887?)-1948) – українська художниця, фольклорист, етнограф, краєзнавець. Народилася 14 серпня 1876 р. (за іншими даними – 1887 р.) у селі Попівка на Звенигородщині в багатодітній селянській родині. Закінчила Петербурзьке училище технічного рисування та Петербурзьку академію мистецтв. Вчителювала деякий час у Звенигородці. У 1920 р. її стараннями у Звенигородці відкрито художню школу, а 1922 – повітовий музей ім. Т. Шевченка. Як член етнографічної комісії Всеукраїнської академії наук з 1920 р.,

Софія Мефодіївна чимало зробила для розвитку етнографії. Обійшовши всі села Звенигородщини, записувала перекази, легенди, повір'я, народні прикмети, казки. [54, 41–42; 55, 388–389]. Познайомившись з Агатангелом Кримським, передала йому свої численні матеріали для книги "Звенигородщина": "Весілля в селі Попівці", "Жнива", "Сватання" та ін. [56].

9 вересня 1929 р. була заарештована за процесом СВУ по підозрі в "належності до української контрреволюційної організації, що ставила за ціль повалення радянської влади". Не маючи достатніх доказів для звинувачення, окружний відділ ОДПУ все ж зумів визначити їй жорстоку міру покарання: десять років таборів. У березні 1930 р. справу переглянули і вирок замінили на висилку на 3 роки до Казахстану. У 1935 р. новий суд – 3 роки виправних робіт. До Звенигордки Софія Мефодіївна повернулась лише у 1944 р. Працювала оформлювачем у Будинку культури, давала уроки малювання. Померла 31 серпня 1948 р. Реабілітована посмертно Постановою Пленуму Верховного Суду УРСР від 15 червня 1973 р. [57, 96–127; 58; 59].

У добу "Великого терору" 1937-1938 рр. у жорна репресій потрапили не тільки "націоналісти" – активні учасники національно-визвольної боротьби 1917-1921 рр. та українізації 1920-х рр., але й щирі прихильники більшовицької ідеї.

Кулик Іван Юліанович (за паспортом Ізраїль Юделевич; 1897-1937) – український письменник, перекладач, партійний і громадський діяч єврейського походження. Літературні псевдоніми – Р. Ролінато, Василь Роленко. Народився 14 січня 1897 р. у м. Шпола в сім'ї вчителя. Закінчив 4-класне училище в Умані, куди переїхали батьки.

Перший вірш російською мовою надруковано 1911 р. в уманській газеті "Провинциальный голос". У 1911 р. вступив до художнього училища в Одесі, але в 1914 р. разом із родиною виїхав до США. Працював на фабриках і шахтах Пенсильванії, друкував вірші російською мовою в соціал-демократичній газеті "Новый мир". У 1914 р. вступив до РСДРП(б).

Навесні 1917 р. через Далекий Схід і Сибір повернувся в Україну. У Києві став членом ревкому. У грудні 1917 р. обрано членом ЦВК Рад і першого Радянського уряду України (очолив Народний секретаріат закордонних справ). Улітку 1918 р. разом з Віталієм Примаковим брав участь у створенні бойових частин Червоного козацтва.

Від травня 1921 р. до травня 1922 р. – секретар повіткому КП(б) У в Кам'янці-Подільському. Тут редагував газету "Червона правда", одночасно викладав історію в інституті народної освіти. Для "Сторінки молоді" в газеті "Червона правда" написав вірш "Зелене серце" (1921).

У 1924-1926 рр. призначений радянським консулом у Канаді. Від 15 вересня 1930 р. до червня 1932 р. – секретар райкому КП(б)У в Кам'янці-Подільському [16, 462–463; 60, 291–292; 61, 8; 62, 136–137].

Яскраві сторінки в біографії письменника та державного діяча пов'язані з організацією та діяльністю пам' яткоохоронних органів. У квітні 1929 р. І.Ю. Кулик очолив Український комітет охорони пам'яток культури (УКОПК), до якого увійшли представники цілого ряду установ та організацій, а також відомі діячі науки та культури

України. Під безпосереднім керівництвом І.Ю. Кулика 11–12 травня 1929 р. була проведена нарада крайових інспекторів охорони пам'яток, на якій глибоко і зацікавлено обговорювалось питання збереження й охорони пам'яток історії та культури, недоліки пам'ятоохоронної роботи на місцях, конкретні зауваження на найближчу перспективу.

Помітною подією в громадському житті республіки став перший пленум УКОПК, який відбувся 12-13 травня 1929 р. у Харкові. На обговорення учасників пленуму були винесені питання: завдання охорони пам'ятників матеріальної культури на Україні (вступна доповідь І.Ю. Кулика); звіт про охорону пам'ятників культури за 1926-1928 рр.; архітектурні пам'ятники України та заходи для їх охорони; дослідження території Дніпрельстану та знахідки на дослідженій частині та ін.

У вступній доповіді Іван Юліанович говорив: "Неможна будувати нового без достатнього вивчення старого, без опанування того величезного досвіду, що нам дають попередні покоління, що нам дає попередня робота, а вивчати не можна без охорони пам'ятників, які залишились нам від старих часів".

Пленум УКОПК схвалив основні положення доповіді І.Ю. Кулика, які стали практично основними напрямами діяльності Комітету. Учасники пленуму обрали бюро УКОПК у складі: І. Кулик (голова), В. Дубровський, О. Федорівський, В. Зуммер, Б. Порай-Кошиць, І. Моргілевський, М. Тихий. Як свідчать документи, бюро УКОПК розгорнуло велику та багатогранну роботу. Вже за перші місяці своєї діяльності воно провело сім засідань, на яких розглянуло найбільш невідкладні питання охорони пам'яток.

Лише протягом року очолював І.Ю. Кулик Український комітет охорони пам'яток історії та культури, але це був надзвичайно важливий і відповідальний період діяльності новоутвореної пам'яткоохоронної організації, який мав виключне значення для формування системи охорони пам'яток у республіці [63, 321–322].

Іван Кулик був одним із керівників Всеукраїнської спілки пролетарських письменників, а після літературно-художньої реорганізації у 1934 р. очолив Спілку радянських письменників України. Від 1935 р. він ще й одночасно керує Держполітвидавом України, редагує "Літературну газету" та журнал "Радянська література".

Був одружений з українською письменницею Люціаною Карлівною Піонтек (1899–1937), німкенею за походженням. Мешкав в будинку "Слово" в Харкові, по переїзді в Київ – у будинку письменників "Роліт", де йому встановлено пам'ятну дошку.

Кулик – автор збірок віршів "Мої коломийки" (1921), "Зелене серце" (1923), "В оточенні" (1927), поем "Одужання" (1923), "Ніагара" (1925), "Чорна епопея" (1929), прозових творів "Пригоди Василя Роленка" (1932), "Чотирнадцята люлька" (1932), "Записки консула" (1934). У його перекладах вийшла "Антологія американської поезії" (1928), а також твори Миколи Тихонова, Едуарда Багрицького, Ніколоза Бараташвілі, Акопа Акопяна та ін. [16, 463–464; 60, 291–292; 61, 8; 62, 136–137].

На день арешту, 27 липня 1937 р., Іван Кулик – член ЦК ВКП(б) і ЦВК УРСР, директор Партвидаву ЦК ВКП(б)У. Уже на першому до-

питі він дав начальнику III відділення УДБ НКВС УРСР комісарові Держбезпеки Стирне і помічникові начальника відділення III відділу молодшому лейтенантові Держбезпеки Перцову такі зізнання: "...Я настільки зріся з українськими націоналістами, що коли Кость Котко і Яловий запропонували мені – єврею – вступити до української націоналістичної контрреволюційної організації, я розцінив це як висунення мене на роль "рятувальника" українського народу. Це імпонувало моїй амбіції. Не задумуючись, я погодився брати участь в організації...". І далі: "...Після Постанови ЦК ВКП(б) від 23 квітня 1932 р. про перебудову літературно-художніх установ я за вказівкою організації став добиватися мого призначення на пост Голови Спілки радянських письменників України. В червні того ж року я одержав таке призначення. Пробравшись до керівництва Спілки, я за завданням організації продовжував ту ж саму лінію – на породження серед чесних радянських письменників невдоволення і злоби супроти партії і Радянської влади. Я оточив себе націоналістами, передавши їм – насамперед Остапові Вишні – фактичне керівництво оргкомітетом...".

В обвинувальному висновку відзначалося й таке: "...із 1925 р. був агентом англійської розвідки, якого завербували для роботи на користь Великобританії представники "Інтеліджен сервіс" у Канаді під час його перебування там у ранзі консула СРСР". Самого вироку закритого судового засідання в судово-слідчій справі немає. Але є довідка про те, що Іван Кулик 7 жовтня 1937 р. "...осуджений за першою категорією... Вирок виконано 10 жовтня 1937 р."

Трохи раніше – 25 вересня 1937 р. – було розстріляно його дружину Люціану Піонтек.

12 жовтня 1956 р. Військова колегія Верховного Суду СРСР встановила, що письменника було заарештовано і розстріляно безпідставно, за сфальсифікованими матеріалами, а тому ухвалила: "Постанову НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 7 жовтня 1937 р. щодо Кулика І. Ю. скасувати і справу за відсутністю складу злочину припинити". Івана Кулика реабілітовано посмертно [60, 291–292; 63, 322–323].

Дослідженню історико-культурної спадщини Черкащини присвятили своє життя не тільки уродженці краю, а й інші видатні українські вчені, серед яких були і постаті світового масштабу.

Кримський Агатангел Юхимович (1871-1942) – видатний український історик, філософ, мовознавець, літературознавець, письменник, перекладач, один з організаторів ВУАН (1918). Літературний псевдонім А. Хванько. Народився у місті Володимирі-Волинському (тепер Волинська область) 15 січня 1871 р. у родині вчителя історії та географії Юхима Степановича Кримського. Походив з татарського роду. У дитячі роки його батьки переїхали у Звенигородку Київської губернії (тепер Черкащина). У трирічному віці навчився читати, а через два роки батько віддав його у місцеве училище, де Агатангел провчився п'ять років (1876-1881). Після навчання у протогімназії в Острозі та Другій київській гімназії вступив за конкурсом у Колегію Павла Галагана, де навчався у 1885-1889 рр. У ті роки опановує іноземні мови: польську, французьку, англійську, німецьку, грецьку, італійську, турецьку та латинську. Всього протягом життя він опанував шістдесят сучасних і дав-

ніх мов. У колегії заприязнився з Павлом Житецьким, який пробудив у ньому любов до української мови, літератури, історії, завдяки чому він, не маючи й краплини української крові, присвятив своє життя українській науці та культурі.

У 1889-1892 рр. А.Ю. Кримський навчався у Лазаревському інституті східних мов у Москві. Основними дисциплінами науковця були арабська філологія, іслам та арабська література, перська і турецька мова та література. У 1892-1896 рр. Кримський пройшов повний курс славістичних студій на історико-філологічному факультеті Московського університету під керівництвом мовознавця В. Міллера, славіста Р. Брандта, знавця індоєвропейських мов П. Фортунатова. У 1896 р. молодий науковець склав магістерські іспити з арабістики у Петербурзькому університеті та зі слов'янської філології у Московському університеті. Крім того, він слухав у Московському університеті лекції із всесвітньої історії у професора В. Гер'є.

Після закінчення Московського університету Кримський одержав від Лазаревського інституту дворічну стипендію для поїздки в Сирію та Ліван. Після повернення з поїздки 1898 р. Кримський працює в Лазаревському інституті, викладає курси семітських мов, веде курс перекладу з російської мови на арабську і навпаки, вивчення Корану, читає лекції з історії арабської літератури. З 1901 р. очолює кафедру арабської лінгвістики, стає професором арабської літератури та історії мусульманського Сходу.

За час викладання в Лазаревському інституті східних мов написав і видав цілу бібліотеку академічних підручників з філології та історії Близького Сходу, про Коран, мусульманство, курси історії і літератури арабів, персів і турків.

У 1918 р. переїхав до Києва, де став секретарем заснованої гетьманом Павлом Скоропадським Української Академії Наук. У Києві Кримський був творцем українського сходознавства. В Академії наук він також очолював історико-філологічний відділ, кабінет арабо-іранської філології, комісію словника живої мови, комісію історії української мови, діалектологічну та правописну комісії. З 1921 р. він також був директором Інституту української наукової мови. У жовтні 1921 р. брав участь у Першому Всеукраїнському Церковному Соборі, який підтвердив автокефалію Української автокефальної православної церкви.

У 1918-1921 рр. працює професором всесвітньої історії у Київському університеті. Водночас він був редактором "Записок Історично-філологічного відділу Української Академії наук", з 8 серпня 1925 р. – головою Київського філіалу Всесоюзної асоціації сходознавства, створеного при ВУАН. У Києві Агатангел Кримський плідно працював у 1918-1928 рр. З 1929 р. його почали переслідувати, позбавляти посад. У 1930-х рр. академік був практично усунений від науково-викладацької роботи в академічних установах України [16, 362; 64, 104–112; 65, 116–120].

Серед багатогранної наукової діяльності Агатангела Кримського чи не найменш дослідженою є його краєзнавча діяльність, спрямована на вивчення його малої батьківщини – Звенигородщини. Це викликано тим, що підготовлена до друку у 1930 р. праця А. Кримського "Звенигородщина. Шевченкова батьківщина з погляду етнографічного та

діалектологічного" була вперше опублікована лише у 2009 р. Як підкреслював академік А. Кримський, матеріали до даної книги збиралися більше 40 років. Вони узагальнюють етнографічні, лінгвістичні дослідження, опис селянського життя, побут географічного центру України, яким є Звенигородщина. Вражає його скрупульозність до відбору розміщеного в книзі матеріалу, особистий контроль за правильністю викладених записів.

Для А. Кримського видання цієї праці стало даниною шани, як вказував вчений "рідній моїй Звенигородщині", яка "залишається для етнографічної і лінгвістичної науки terra incognita", саме тому він вирішив "взятися систематично за її студіювання, надто ж позанотовувати те, чому загрожує забуття".

Академік розподілив своє видання на три взаємопов'язані складові:

– опис селянського життя-буття;

– звенигородський фольклор з його казками, оповіданнями й історичними переказами;

– лінгвістично-граматичні і діалектичні спостереження та досліди.

Про життя звенигородських селян, їх побут, виробництва, автор оповідує на прикладі села Колодисте (нині Тальнівського району). Тут детально описано види діяльності селян, зокрема обробіток землі, прикмети на врожай, будівництво житла, знаряддя праці, одяг, страви і напої, сімейне життя. Чи не найґрунтовніше в книзі подано етнографічні записи. Збережено автентичну мову, діалектизми, які притаманні цьому регіону. Вчений оперує кращим на той час досвідом етнографічних, лінгвістичних досліджень.

А. Кримський приходить до висновку, що Звенигородщина особливий регіон, який є носієм унікальної етнографічної та лінгвістичної джерельної бази. Водночас регіон мало досліджений, і, як вказує дослідник, "не записано ані яких вірувань, ані чогось із, так званого, "народного календаря", ані однієї казки, ані обрядової пісні". Підготовлена до друку праця повинна була б заповнити цю лакуну [56, V–XV; 66, 22–26].

Наприкінці 30-х років становище А.Ю. Кримського дещо покращилось. Йому підвищили платню, доручили керівництво аспірантами в Інституті мовознавства АН УРСР. 22 червня 1940 р. академіка було нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора, а через місяць за видатні заслуги у розвитку філологічних наук – присвоєно звання заслуженого діяча науки. У січні 1941 р. Академія наук УРСР широко святкувала його ювілей – 70-річчя від дня народження і 40-річчя професорської діяльності.

А через півроку А.Ю. Кримського заарештували. Коли розпочалася війна, вчений перебував у Звенигородці. 19 липня 1941 р. працівники Звенигородського міжрайонного апарату НКВС запропонували Кримському виїхати до Києва начебто для подальшої евакуації вглиб країни. Та вже наступного дня було прийняте рішення про його арешт. Перший допит вченого відбувся 22 липня у Києві. У постанові про пред'явлення обвинувачення від 14 вересня 1941 р. говорилось, що "Кримський Агатангел Юхимович достатньо викритий у тому, що він був ідеологом українських націоналістів і одним з керівників антирадянського націоналістичного підпілля, вів антирадянську діяльність".

У той час, коли німецькі дивізії впритул підійшли до Києва, у застінках НКВС проходили допити старого, хворого, вкрай виснаженого і приниженого Агатангела Кримського, вченого зі світовим ім'ям, який знайшов у собі сили нічого не визнати, нікого не поставити під удар.

З наближенням фронту А.Ю. Кримський був вивезений до Кустанаю (тепер Казахстан). 25 січня 1942 р. вчений помер у лазареті Кустанайської загальної тюрми №7. Посмертно реабілітований 23 травня 1957 р. [16, 363; 65, 120].

Долі репресованих працівників канівського державного історико-культурного заповідника "Могила Т.Г. Шевченка" досліджено у науковій розвідці директора Державного архіву Черкаської області Т.А. Клименко на основі матеріалів судово-слідчих справ, які зберігаються у цьому архіві.

Стратович Михайло Степанович (1902–?) – музейник, директор державного історико-культурного заповідника "Могила Т.Г. Шевченка". Народився у 1902 р. у с. Мелені Коростенського району Житомирської області в сім'ї селянина-середняка.

Доля Михайла Степановича – це типова доля тих, хто вірою і правдою служив диктатурі пролетаріату, віддаючи всі свої здібності, талант, все своє життя. З 14 років він розпочав свою трудову діяльність у рідному селі спочатку продавцем крамниці споживчої кооперації, з 1922 р. – рахівником сільради, а в 1923-1927 рр. навчався у педагогічному технікумі в с. Коростишеві. У 1927-1932 рр. працював директором 7-річних шкіл в Житомирській області, а в 1932-1934 рр. завідуючим культурно-пропагандистським відділом Ємільчинського райкому партії Житомирської області. Після ліквідації відділу у 1934 р. йому було запропоновано посаду директора державного історико-культурного заповідника "Могила Т.Г. Шевченка" у м. Каневі [67, 531–532; 68, арк. 10].

Після розгрому українського уряду і Політбюро ЦК КП(б)У – поплічники московського Кремля взялися за "очищення" від "буржуазно-націоналістичних елементів" освітніх установ та управлінських структур. Одна за одною в газеті "Правда" з'являються статті, в яких розвінчувалися оті "націоналістичні елементи". Достатньо було в "Правді" сказати, що в Каневі "не пускають народ оглядати цінності музею Шевченка", що Кобзар тут поданий "другом тих, хто орієнтувався на Польщу", як значна частина його працівників опинилася за гратами, в тому числі й директор музею-заповідника М.С. Стратович.

Заарештований 6 липня 1937 р. Звинувачення банальне: у книзі вражень "не помітив націоналістичний запис", вимагав від працівників вести екскурсії українською мовою, під час відвідин Канева Любченком – обідав з ним. Три рази зустрічався з директором інституту ім. Т.Г. Шевченка Євгеном Шаблівським і т.п. 7 липня 1937 р., заочно, на засіданні бюро Канівського райкому КП(б)У виключений з лав КП(б)У, в якій перебував з 1927 р. [67, 531–532; 68, арк. 7].

Така ж доля спіткала й інших працівників музею. Так, 16 жовтня 1937 р. був заарештований бухгалтер музею Данило Дмитрович Стремецький (народився в с. Росава Миронівського району Київської області) [69, арк. 12–13]. На підставі цинічної фабрикації кримінальних звинувачень М.С. Стратовича та Д.Д. Стремецького у контрреволюційній діяль-

ності та членстві у націоналістичній організації були прийняті постанови трійки при Київському облуправлінні НКВС УРСР про ув'язнення їх у виправно-трудові табори строком на 10 років, яке вони відбували в Амурських залізничних таборах і були звільнені лише у 1949 р.

Будучи впевненими у своїй невинності, вони намагалися протягом декількох років захистити себе від беззаконня шляхом звернень до вищих інстанцій щодо перегляду їхніх справ, на що отримали офіційні відмови. Тільки у 1958 та 1959 рр. президією Черкаського обласного суду постанови трійок були скасовані і справи закриті за відсутністю в діях ув'язнених складу злочину [67, 532].

26 квітня 1938 р. був заарештований працівник музею Дерево Сильвестр Максимович (народився 1897 р. у с. Келеберда Канівського району в сім'ї заможного селянина) [70, арк. 98, 102, 103]. Не витримавши тиску слідчих, він обмовив себе в тому, що був завербований до контрреволюційної націоналістичної організації, результатом чого стало його безпідставне обвинувачення, яке грунтувалося на його суперечливих свідченнях. За звинуваченням у приналежності до контрреволюційної організації він був приречений через два дні після арешту до страти, яку того ж дня виконали [67, 532].

Безвенглінський Борис Петрович (1893 – після 1945) – музейний працівник, директор Уманського краєзнавчого музею. Відомості про життя Бориса Петровича дуже обмежені. У 1920-х рр. він працював вчителем географії в Уманській гімназії. Разом з П.П. Курінним займався створенням краєзнавчого музею, проводив археологічні і геологічні дослідження на Уманщині. Зокрема в "Енциклопедії українознавства" повідомляється, що у 1925-1926 рр. Б. Безвенглінський досліджував із П. Курінним могильник ранньої залізної доби (початок І тис. до н. е.) в лісі Білогрудівка біля Умані. Після переведення П. Курінного до Києва на посаду директора Всеукраїнського музейного містечка Борис Безвенглінський зайняв посаду директора Уманського соціально-історичного (краєзнавчого) музею. За інформацією С.І. Білоконя, у 1929 р. "в Умані була заарештована група вчителів та зв'язаний з ними завідуючий музеєм [Борис] Безвенглінський". Однак, очевидно, йому вдалося уникнути ув'язнення, оскільки у 1938 р. вчений опублікував у видавництві "Радянська школа" посібник для вчителів географії "Географічні назви". Також відомо, що у 1943 р. під час німецької окупації Б. Безвенглінський разом з П. Курінним займався вивезенням українських музейних цінностей до Німеччини. У 1945 р. він разом з іншими українськими емігрантами-науковцями перебував у Гохштедті (Німеччина) [71–75]. Про подальшу його долю нічого не відомо.

Серед видатних краєзнавців Черкащини, про яких йшла мова вище, життя багатьох було пов'язане з Уманщиною. Уманський краєзнавчий музей об'єднував навколо себе місцеву інтелігенцію, у тому числі колишніх в'язнів сталінських таборів, які у вивченні місцевої історії знаходили можливість реалізувати свій творчий потенціал. Так, з Уманню і місцевим краєзнавством пов'язали своє життя політв'язні Г.Ю. Храбан і Н.В. Суровцова.

Храбан Григорій Юхимович (1902-1990) – краєзнавець, археолог, директор Уманського краєзнавчого музею. Народився 9 травня 1902 р. у

с. Великий Молодьків Новоград-Волинського району Житомирської області у сім'ї селянина-середняка. У 1920 р. закінчив Новоград-Волинську чоловічу гімназію. Був членом товариства "Просвіта". До 1934 р. працював на педагогічній та адміністративній роботі у галузі освіти у різних населених пунктах Житомирської області. У 1925 р. прийнятий кандидатом, а у липні 1926 р. членом КП(б)У. У 1931 р. Г.Ю. Храбан заочно закінчив курс Київського інституту соціального виховання. У 1932 р. його прийнято до заочної аспірантури Харківського інституту червоної професури (Всеукраїнська асоціація марксистсько-ленінських інститутів) на відділення філософії. Навчання закінчити не вдалося тому, що у 1934 р. інститут було розформовано. У березні 1934 р. Г.Ю. Храбана було призначено директором уманського педагогічного технікуму. З 1935 р. він поєднує роботу у технікумі з викладанням політекономії в уманській радпартшколі та педагогічному інституті. У 1938 р. підвищує кваліфікацію як студент-заочник історичного факультету Київського педагогічного інституту [76, 34–46; 77, арк. 2–11, 13, 19–20, 23–24; 78, арк. 1–13].

2 липня 1938 р. Г.Ю. Храбана, який працював тоді заступником директора уманського учительського інституту, було заарештовано органами НКВС за звинуваченням у належності до контрреволюційної буржуазно-націоналістичної української організації. Вісім років покарання він відбував в Усольлазі на території сучасної Пермської області (Росія). У 1946 р. повернувся до Умані. У 1950 р. був відправлений на вічне поселення в Красноярський край. У 1955 р. Черкаський обласний суд скасував постанову про його заслання та закрив справу щодо його звинувачення. У червні 1956 р. Красноярський крайком партії відновив членство Г.Ю. Храбана у КПРС без перерви у партійному стажі. У серпні Григорій Храбан з дружиною повернулися до Умані [79, 395–396, 397–402; 80; 81, арк. 1, 5, 7, 13, 15, 21; 82, арк. 17, 22].

17 вересня 1956 р. Г.Ю. Храбана було призначено директором Уманського краєзнавчого музею. Працював на цій посаді до виходу на пенсію у вересні 1958 р. Музейна діяльність Г.Ю. Храбана здійснювалася за кількома напрямками: науково-організаторська діяльність, організація археологічного вивчення краю, формування фондової колекції музею, робота в архівах для поповнення науково-допоміжного фонду, переклади, зустрічі з працівниками науки, культури, ветеранами Великої Вітчизняної війни, відомими людьми краю. Крім керівництва діяльністю музею Храбан проводив екскурсії, збирав і досліджував експонати, популяризував діяльність музею у пресі, брав участь в археологічних розкопках.

У жовтні 1956 р. Г.Ю. Храбана було запрошено на нараду-семінар працівників історичних і краєзнавчих музеїв, що проводилася Головним управлінням культурно-освітньої роботи та Управлінням музеїв при Міністерстві культури УРСР. Стенограма наради зафіксувала у виступі Храбана ряд пропозицій і критичних зауважень. Він приділяв увагу трансформації музею як соціокультурного інституту, основою діяльності якого вважав звернення до історичних витоків і духовних цінностей народу, відновлення традицій, надання музеям статусу наукових установ. Серед багатьох актуальних питань, піднятих Храбаном на цій нараді, йшлося про експозиції, систему музейного показу матеріалів,

обов'язкову науково-дослідну роботу, залучення висококваліфікованих працівників, обов'язкову краєзнавчу тематику, обмін досвідом, мовне питання. Г.Ю. Храбан вказував на неприпустимість нехтування українською мовою в закладах України і бачив це як перекручення національної політики. Прозвучала критика на адресу керівництва Управління музеїв за відсутність конкретних рекомендацій щодо їх діяльності.

Г.Ю. Храбан налагодив науково-дослідну роботу колективу установи. Велися дослідження і систематизувалися археологічні матеріали, знайдені під час розкопок, а також випадкові знахідки на території краю. Директором складалися археологічні карти з відповідним текстом і фотографіями, здійснювалися наукові відрядження співробітників музею до сусідніх з Уманським районів для вивчення стану розвитку промисловості, сільського господарства, діяльності новаторів виробництва, щоб відобразити це в експозиціях сучасного періоду і в лекціях екскурсоводів, збирались матеріали з 14 районів, що їх обслуговував музей, для складання економічної карти краю, створювалися довідники, що відображали історію підприємств та характеризували їх роботу.

Під керівництвом Г.Ю. Храбана відновлювалися експозиції згідно з тематично-експозиційним планом з урахуванням постанов XX з'їзду КПРС, а також було знято з експозиції всі матеріали, пов'язані з культом особи Й. Сталіна. За активного наполягання директора вживалися заходи до перебудови експозицій: вони мали стати цілковито краєзнавчими і відображати економіку, природу та історію Уманщини. Відбувається нова, якісна зміна експозиційної роботи при розширенні сфери музейної діяльності, розробляються нові програми культурно-освітньої діяльності, вдосконалюється зовнішній вигляд експозицій.

Ефективність музейної діяльності Г.Ю. Храбан значною мірою вбачав у професійній діяльності кадрового складу. При музеї була створена науково-методична рада, яка ставила за мету здійснювати заходи, що нададуть установі краєзнавчого характеру. На засіданнях розглядалися теми з проблем розвитку музею, обговорювався досвід роботи інших музеїв тощо. Колектив музею робив спроби організувати видання "Наукових записок", які б відображали історію і культуру Уманщини.

Завдяки старанням Г.Ю. Храбана було налагоджено роботу бібліотеки музею, яка обслуговувала музейних працівників і краєзнавців. Для поліпшення роботи музею директор виходив з пропозиціями до Управління культури виконкому Черкаської Ради депутатів та Міністерства культури УРСР [76, 59–72].

Працюючи на посаді директора Уманського краєзнавчого музею, Г.Ю. Храбан розробив і розіслав у всі населенні пункти Уманщини поради по збору музейних матеріалів та вивченню історії краю шкільними краєзнавчими гуртками. У 1958 р. ним були підготовлені і направлені в школи та господарства афіші "Бережіть археологічні знахідки", а пізніше листи та анкети з питань збереження пам'яток археології. З метою привернення уваги населення до вивчення археології рідного краю часто виступав із статтями та нарисами в районних газетах, обласній пресі та по радіо. У музеї було організовано відділ археологічного вивчення краю. За час керівництва музеєм Г.Ю. Храбана було зібрано й описано велику кількість археологічних знахідок різних епох [83, арк. 1–60].

Після виходу на пенсію у 1958 р. Г.Ю. Храбан продовжував деякий час працювати в музеї, виконуючи обов'язки завідувача відділу історії, був членом ради музею. У 1960 р. він за архівними матеріалами визначив місце в Умані, де знаходилась підпільна типографія газети "Іскра". За пропозицією Г.Ю. Храбана 12 квітня 1970 р. в Умані було відкрито музей типографії газети "Іскра" [76, 75].

У 1959-1967 рр. Г.Ю. Храбан брав участь у археологічних розкопках на території Черкаської та Полтавської областей. Він поставив собі на меті провести суцільне археологічне обстеження Уманщини, що було виконано протягом 10 років. У 1963-1966 рр. викладав курси "Основи археології" та "Історія первісного суспільства" студентам-заочникам Уманського педінституту. У 1966 р. обраний делегатом установчого з'їзду Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, першим головою Уманської районної організації цього товариства.

У 1961-1963 рр. під час археологічних розвідок у с. Доброводах Уманського, Легедзиному та Тальянках Тальнівського районів Г.Ю. Храбаном виявлено залишки гігантських трипільських поселень. Також він відкрив трипільські поселення у м. Тальному, с. Гордашівка, Глибочок, Корсунка, Криві Коліна, Майданецьке, Мошуров, Онопріївка Тальнівського р-ну, біля смт. Маньківка (хутір Жолудькове). Крім трипілля Г.Ю. Храбан виявляв і обстежував пам'ятки білогрудівської, чорноліської, зарубинецької, черняхівської та інших культур. Матеріали розкопок Г.Ю. Храбана поповнювали фонди Уманського краєзнавчого музею [76, 81–95; 84, 11–12, 43–56].

Ще за часів роботи у музеї Григорій Юхимович починає активно вивчати матеріали з історії України. У 1957 р. перекладає з французької на українську "Путівник по Софіївці" Т. Темері та з польської на українську поему "Софіївка" С. Трембецького. Після виходу на пенсію активно вивчає фонди кращих архівів та бібліотек Радянського Союзу. Результатом цих досліджень стала велика кількість наукових публікацій у спеціальних та періодичних виданнях: археологічні дослідження, історія селянського повстання на Правобережній Україні 1768 р., давня історія Умані, історія підпільної друкарні більшовицької газети "Іскра", історія визволення Умані від німецько-фашистських загарбників, історія дендропарку "Софіївка" та ін.

Беззаперечний авторитет краєзнавця забезпечує Григорію Юхимовичу участь у роботі над виданнями: "Української радянської енциклопедії" (1966 р.); путівників по Умані (1968, 1975, 1982, 1985 рр.); книги нарисів про Героїв та Двічі Героїв Радянського Союзу – уродженців Черкащини "Зореносці" (1971 р.); "Історії міст і сіл Української РСР. Черкаська область" (1972 р.); збірника "Герої-визволителі Черкащини" (1975 р.); "Шевченківського словника" (1977 р.) та ін. [79, 396–397].

Результатом багаторічної роботи стало велике дослідження історії Коліївщини (близько 2000 машинописних аркушів), яке у скороченому вигляді побачило світ під назвою "Спалах гніву народного. Антифеодальне народно-визвольне постання на Правобережній Україні у 1768-1769 рр." [85].

За свої досягнення Г.Ю. Храбан нагороджений медалями "За доблесну працю" (1970), "Ветеран труда" (1977), знаком "50 років перебування

у КПРС”, великою кількістю дипломів, подяк і грамот від державних, наукових установ та громадсько-політичних організацій [86]. Помер 30 січня 1990 р. у м. Умань.

Суровцова Надія Віталіївна (1896-1985) – українська громадська діячка, перекладач, за фахом історик. Народилася у Києві 18 березня 1896 р. у родині адвоката. У 1903 р. родина переїхала до Умані, де Надія Віталіївна здобула гімназійну освіту.

До 1917 р. навчалася на історико-філологічному факультеті Петербурзького університету, брала активну участь в українському студентському житті. Після повернення до Києва працювала в Українській Центральній Раді. Активний діяч Селянської Спілки, співробітник київської газети “Трибуна”. У 1917 р. редагувала чужомовні видання Міністерства Закордонних Справ у Києві. Під час Гетьманату – співробітник секретаріату Міністерства закордонних справ. У кінці 1918 р. емігрувала до Австрії. Закінчила філософський факультет Віденського університету. Після захисту дисертації на тему “Богдан Хмельницький та ідея української державності” їй присвоєно ступінь доктора філософії. Працювала викладачем у Віденській сільськогосподарській академії. Брала участь у роботі жіночих організацій, зокрема, у роботі Міжнародної жіночої ліги миру і свободи, працювала на дипломатичній роботі.

На початку 1920-х років захопилася ідеологією марксизму, вступила до австрійської компартії. У 1925 р. повернулася до СРСР, спочатку – до Москви, потім – до Харкова. Працювала істориком, співробітником у системі Головліту, кіноуправлінні, у радіотелеграфному агентстві, Науково-дослідній кафедрі історії України ім. Д. Багалія [87, 254–255].

29 грудня 1927 р. безпідставно заарештована. Постановою Колегії ОДПУ від 28 травня 1928 р. її засудили на п’ять років ув’язнення. Це були роки в одиночці політізолятора Ярославської в’язниці. 16 жовтня 1932 р. колегія ОДПУ продовжила термін на три роки заслання в Архангельську. 3 вересня 1937 р. – новий вирок – п’ять років заслання на Колимі. 12 червня 1950 р. – нове рішення – безтермінове заслання. Після смерті Сталіна у 1954 р. була звільнена [87, 256–257; 88, 15; 89; 90, 1].

Після амністії 1954 р. багато писала, вимагаючи перегляду фіктивних слідчих справ. В Україні слідчі розпитували про неї колишніх харківських друзів. 22 травня 1956 р. Військовий трибунал Київського військового округу реабілітував Н. Суровцову “за відсутністю складу злочину”, скасувавши присуд 1928 р. за шпигунство. Залишалися ще дальші два присуди, їх скасували 28 лютого 1957 р.

Після реабілітації проживала в Умані. Боротьба за батьківський будиночок, націоналізований після смерті матері, закінчилася успішно. Займалась літературною і громадською роботою. У 1958 р. підготувала збірку новел “По той бік” (не видано) [87, 257]. Збирала етнографічну колекцію та предмети старовини. Працювала над спогадами, доповнюючи їх тим, що пригадала або перевірила. В Уманському краєзнавчому музеї працювала над впорядкуванням фондів, над новою експозицією. Вона домоглася, щоб в Умані реставрували костел [87, 257; 90, 1; 91]. В архівах (у Києві), бібліотеках (Києва, Львова) збирала історичні матеріали про Умань, про Софіївку, про уманську легенду – Софію Главані-де Вітте-Потоцьку, в честь якої було споруджено парк Софіївка. Всі архів-

ні та інші матеріали передала варшавському історикові Єжому Лоєкові, який на їх основі створив роман "Історія гарної бітинки. Розповідь про життя Софії Віттової-Потоцької (1760-1822)" (про цю допомогу Є. Лоєк згадує в передмові).

Поволі формувався "уманський салон" Надії Віталіївни. Мало хто, що приїздив до міста в кінці 50-х – 60-х рр., не заходив туди, не вів там змістовних, а з боку Н.В. Суровцової – блискучих розмов, міг при потребі поїсти, відпочити, переночувати. Художники і скульптори (завдяки ним, за ідеєю Н. Суровцової, й виникла Уманська художня галерея, хоча на момент її відкриття сама ініціатор стала знову persona non grata), архітектори і реставратори, археологи й історики-архівісти, літературознавці і лінгвісти та багато інших. Для цікавих і почесних гостей була ще й прогулянка по Софіївці. Надія Віталіївна була тоді неперевершеним за жвавістю викладу та ерудицією гідом.

Після усунення Микити Хрущова політичний клімат в Умані почав погіршуватися, що вдарило, у першу чергу, по салону Надії Віталіївни. Серед його відвідувачів найбільше місця займали колишні політичні в'язні різних напрямів та нові дсиденти. Уманський салон, де опозиційна молодь не лише могла побачити дуже живу і активну Н.В. Суровцову, не тільки обмінятися думками, передати самвидав, але й дістати пораду і здобути певний політичний досвід, став небезпечним для влади. Н. Суровцова користувалася великим авторитетом в Умані та поза нею. Якщо у 60-х – на початку 70-х рр. Н. Суровцова ще друкувала нотатки в "Уманській зорі", "Вечірньому Києві", "Архівах України" [91] і навіть у канадському комуністичному часописі "Житті і слові"; її згадували навіть "благонадійні автори" – А. Ярошенко, В. Півторадні, П. Кравчук, то незабаром на її ім'я в друкові було накладено табу. Наступили спроби ізолювати від оточення, шантажувати не лише телефонними дзвониками, але й залякувати тих, що до неї заходили, її жертовна безоплатна праця в Уманському краєзнавчому музеї виявилася непотрібною, на зустрічі в школах перестали запрошувати. Все робилося для того, щоб зменшити доступ людей до неї і зменшити її духовний вплив.

В останні роки життя навідувалося все менше дисидентів. Н. Суровцову цькували далі, бо вона намагалася скеровувати людей до тих патріотичних ідеалів, до яких сама змагала колись, і які здійснити їй не вдалося. Останні місяці життя виявилися дуже важкими, стан здоров'я погіршувався повільно, але невпинно. 13 квітня 1985 р. Надія Віталіївна померла. У її помешканні створено меморіальний музей-квартиру Надії Суровцової [87, 257–260; 88, 15–16; 90, 1].

Отже, жертвами сталінського терору 1930-х років стали уродженці Черкащини – краєзнавці В.Д. Отамановський, М.Ф. Грушевський, С.М. Терещенко, Т.М. Мовчанівський, Т.Т. Тесля, П.П. Курінний, К.Ю. Коршак, І.Ю. Кулик, В.Г. Іщенко, С.М. Дерево, а також краєзнавці, життя і дослідження яких були пов'язані з нашим краєм – А.Ю. Кримський, Г.Ю. Храбан, Н.В. Суровцова, М.С. Стратович.

Трагічна доля наших земляків доводить антигуманний характер сталінського державного управління. За статистичними даними жертв репресій 1930-х рр. стоять конкретні людські долі, страждання і загибель

невинних громадян, нащадки яких живуть серед нас, тому сучасники мають знати правду про ті роки, якою б жорстокою вона не була.

Список використаних джерел і літератури:

1. Уривалкін О. М. Історичне краєзнавство в Україні за радянських часів та в часи незалежності [Електронний ресурс] // Історичне краєзнавство : навч. посіб. / О.М. Уривалкін. – К. : КНТ, 2008. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15290527/kulturologiya/istorichne_krayeznavstvo_ukrayini_radyanskih_chasiv_chasi_nezalezhnosti#555
2. Мельниченко В.М. Історичне краєзнавство : навч. посібник для студ. іст. Факультету / В.М. Мельниченко. – Черкаси, 2002. – 130 с.
3. Репресоване краєзнавство (20–30-і роки) / редкол. : П.Т. Тронько (голова), І.С. Винокур, В.Б. Врублевська та ін. – К. : Рідний край, 1991. – 492 с.
4. Савчук В.О. Краєзнавчий рух 20–30-х рр. XX ст.: нове бачення проблеми / В.О. Савчук // Історія України. Маловідомі імена, події, факти : зб. ст. – К., 2002. – Вип. 20–21. – С. 14–29.
5. Уривалкін О.М. Археологічні дослідження на території України [Електронний ресурс] // Історичне краєзнавство : навч. посіб. / О.М. Уривалкін. – К. : КНТ, 2008. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/12461220/kulturologiya/arheologichni_doslidzhennya_ teritoriyi_ukrayini#116
6. Полонська-Василенко Н. Професор Петро П. Курінний / Н. Полонська-Василенко // Шлях перемоги. – 1972. – № 50 (10 грудня).
7. Центральний державний архів громадських об’єднань України (далі – ЦДАГО України). – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 48628 ФП. – 61 арк.
8. Кривошея І.І. Нарис історії Уманського краєзнавчого музею / І.І. Кривошея, О.В. Барвінок. – Умань : РВЦ “Софія”, 2008. – 56 с.
9. Енциклопедія трипільської цивілізації : у 2-х т. / редкол. : Л.М. Новохатько (голова) та ін. – К. : Книжкова Палата України ім. Івана Федорова, 2004. – Т. 2 / редкол. : М.Ю. Відейко (гол. ред.) та ін. – 656 с.
10. Інститут рукописів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – Ф. 284. – Од. зб. 28.
11. Нагорна Н.В. До історії формування фондового зібрання Уманського краєзнавчого музею / Н.В. Нагорна // Черкащина в контексті історії України. Матеріали Першої науково-краєзнавчої конференції Черкащини, присвяченої 50-річчю утворення Черкаської області. – Черкаси : Ваш Дім, видавець ПП Дикий О.О., 2004. – С. 351–360.
12. Державний архів Черкаської області (далі – ДАЧО). – Ф. Р-5586. – Оп. 1. – Спр. 22.
13. Маньковська Р.В. Репресії серед музейних працівників в кінці 20–30-х рр. / Р.В. Маньковська // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 1997. – №1/2. – С. 263–271.
14. Потупчик М.В. Археологічні дослідження на Вінниччині 20-х – першої половини 40-х років [Електронний ресурс] / М.В. По-

тупчик, М.Є. Потупчик. – Режим доступу: http://muzey.vn.ua/node/198
15. Білокінь С.І. Музей України (Збірка П. Потоцького): Дослідження, матеріали / С.І. Білокінь. – 3-тє вид., доп. – К. : Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, 2006. – 476 с.
16. Енциклопедія історії України / редкол. : В.А. Смолій (голова) та ін.; НАН України. Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2008. – Т. 5: Кон – Кю. – 568 с.
17. Пономаренко М.Ф. Краєзнавці Черкащини: Біобібліографічний словник / М.Ф. Пономаренко; ред. Г.М. Голиш. – Золотоноша, 2003. – 100 с.
18. Енциклопедія трипільської цивілізації : у 2-х т. / редкол. : Л.М. Новохатько (голова) та ін. – К. : Книжкова Палата України ім. Івана Федорова, 2004. – Т. 1 / редкол. : М.Ю. Відейко (гол. ред.) та ін. – Кн. 1. – 704 с.
19. Чос В. “Терорист” від поезії / Володимир Чос // Прес-центр. – 2007. – № 20 (95) (16 травня).
20. Українська радянська енциклопедія / редкол. : М.П. Бажан (голова) та ін. – К. : Гол. редакція УРЕ, 1981. – Т. 6. Куликів – Мікроклімат. – 552 с.
21. Михайленко О.М. Належить до негайного виконання (Слідча справа Кирила Коршака) / О.М. Михайленко, О.А. Лошицький // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 1997. – № 1/2. – С. 285–293.
22. Лан О. Вибрані поезії / О. Лан. – Черкаси : Сіяч, 1997. – 71 с.
23. Міллер М.О. Дніпрельстанівська археологічна експедиція Наркомосу України [Електронний ресурс] / М.О. Міллер // Науковий збірник Українського Вільного Університету. – Мюнхен, 1956. – Т. VI. – Ювілейний випуск. – Режим доступу: http://www.svit.in.ua/stat/miller.docx
24. Миллер М.А. Археология в СССР / М.А. Миллер. – Мюнхен : Ин-т по Изучению Истории и Культуры СССР, 1954. – 161 с.
25. Тесленко Д.Л. Михайло Олександрович Міллер – людина і учений в епоху гуманітарних катастроф [Електронний ресурс] / Д.Л. Тесленко, Ю.Ю. Фанигін // Вопросы германской истории. – Днепропетровск, 2008. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pni/2008/ 08dltvnv.pdf
26. Ляшко С.Н. Днепрогэсовская археологическая экспедиция 1927–1932 гг. и её роль в развитии отечественной археологической науки / С.Н. Ляшко // Проблеми археології Подніпров’я : міжвуз. зб. наук. праць. – Дніпропетровськ, 2003. – С. 14–27.
27. Ковальова І.Ф. До ювілею Дніпрогесівської археологічної експедиції 1927–1933 рр. / І.Ф. Ковальова // Проблеми археології Подніпров’я: міжвуз. зб. наук. праць. – Дніпропетровськ, 2003. – С. 4–13.
28. Лесничий П. П. К истории изучения позднекочевнических древностей Северного Поднепровья [Електронний ресурс] / П.П. Лесничий, В.И. Шалобудов. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/ Pap/2003/03ppldpr.pdf
29. Курінний П.П. Історія археологічного знання про Україну / П.П.

Курінний – 2-е вид., репринт. – Полтава : б. в., 1994. – VI, 140 с.
30. Бекетова В.М. Музей – це доля: історія музею в життєписах його працівників [Електронний ресурс] / В.М. Бекетова. – Режим доступу: http://museum.dp.ua/article0138-2.html
31. Платонова Н.И. Александр Николаевич Рогачёв. Материалы. Воспоминания. Размышления [Електронний ресурс] / Н.И. Платонова, М.В. Аникович. – Режим доступу: http://gr.archaeology.ru/ Download/ Platonova/2005_Rogachev.pdf
32. ЦДАГО України. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 37201. – Т. 1.
33. Науковий архів Інституту археології НАН України. – АФ №116/21. Мовчанівський Т.М. Справа археологічних обстежень Бердичівщини в 1927 р.
34. Радієвська Т.М. Поселення міді-раннього заліза поблизу сс. Плисків та Чернявка Вінницької області / Т.М. Радієвська // Археологія. – 1989. – №4. – С. 82–91.
35. Нестуля О.О. Неспокій серця (Ф.М. Мовчанівський) / О.О. Нестуля // Репресоване краєзнавство (20–30-і роки) / редкол.: П.Т. Тронько (голова), І.С. Винокур, В.Б. Врублевська та ін. – К.: Рідний край, 1991. – С. 209–215.
36. Гнидюк О.В. Повернення із забуття. Постаті української археології (життєпис Т. Мовчанівського та І. Іванцова) / О.В. Гнидюк // Маґістеріум. – 2005. – Вип. 20. Археологічні студії. – С. 100–104.
37. ЦДАГО України. – Ф. 263. – Оп. 1. – Спр. 58044.
38. Сахно А.І. Щоденник контрреволюціонера / А.І. Сахно. – К. : Бланк-прес, 1999. – 160 с.
39. Білокінь С. Соціальна революція в СРСР і пам’ятки Золотоверхого Києва / С. Білокінь // Пам’ятки України. – 2004. – Чис. 2 (143). – С. 96–106.
40. Робак І.Ю. Валентин Отамановський: молоді роки вченого / І.Ю. Робак // Вісник Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”: зб. наук. праць. – Х., 2011. – №48. Історія науки і техніки. – С. 127–136.
41. Філонов Л. Краєзнавець Отамановський / Л. Філонов // Вітчизна. – 1990. – №11. – С. 191–192.
42. Отамановський В.Д. Син України (Історична повість з часів українського лицарства в трьох частинах з ілюстраціями) / В.Д. Отамановський, І. Федів. – 2-е вид. – Л.: Просвіта, 1992. – 176 с.
43. Робак І.Ю. Валентин Отамановський: у вирі визвольних змагань / І.Ю. Робак // Вісник Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”: зб. наук. праць. – Х., 2012. – №42 (948): Історія науки і техніки. – С. 130–137.
44. Воловик В.П. Склад злочину: дослідження історії краю / В.П. Воловик, П.С. Григорчук // Реабілітовані історією : у 27 т. Вінницька область. – Вінниця, 2006. – Кн. 1. – С. 718–723.
45. Кот С.І. Честі своєї не зрадив (В.Д. Отамановський) / С.І. Кот // Репресоване краєзнавство (20–30-і роки) / редкол. : П.Т. Тронько (голова), І.С. Винокур, В.Б. Врублевська та ін. – К. : Рідний край, 1991. – С. 133–142.
46. Автобіографія ув’язненого Валентина Отамановського / В.Д. Ота-

мановський // Подільська старовина: наук. зб. на пошану вченого і краєзнавця В.Д. Отамановського / відп. ред. В.А. Косаківський. – Вінниця, 1993. – С. 13–20.
47. Отамановський В.Д. Моє каяття / В.Д. Отамановський // Подільська старовина: наук. зб. на пошану вченого і краєзнавця В.Д. Отамановського / відп. ред. В. А. Косаківський. – Вінниця, 1993. – С. 20–29.
48. Савчук З.С. В.Д. Отамановський (1893–1964) – вчений, педагог, організатор науки: автореф. дис… канд. іст. наук : 07.00.07 / З.С. Савчук. – К., 2006. – 20 с.
49. Робак І.Ю. Харківський період життя та діяльності В.Д. Отамановського / І.Ю. Робак // Гуржіївські історичні читання : зб. наук. праць / редкол.: В.А. Смолій, О.І. Гуржій, А.Г. Морозов та ін. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2012. – Вип. 5. – С. 133–135.
50. Кучеренко М. Короткий життєпис Марка Грушевського / М. Кучеренко // Дитина в звичаях і віруваннях українського народу. – К., 2001. – С. 6.
51. Мазуренко О. За віру… розстріл / Ольга Мазуренко // Реабілітовані історією. Черкаська область / редкол.: А.Ю. Чабан (голова), В.Т. Поліщук, П. М. Жук та ін. – Черкаси: Вид. Чабаненко Ю.А., 2010. – Кн. 7. – С. 305–311.
52. Кукса Н.В. Постать Марка Федоровича Грушевського у становленні дитячої етнографії та української автокефальної православної церкви / Н. В. Кукса // Черкащина в контексті історії України. Матеріали Першої науково-краєзнавчої конференції Черкащини, присвяченої 50-річчю утворення Черкаської області. – Черкаси : Ваш Дім, видавець ПП Дикий О.О., 2004. – С. 387–395.
53. Дубовий О. Незгасний світоч / Олексій Дубовий // Реабілітовані історією. Черкаська область / редкол.: А.В. Риженко (голова), В.Т. Поліщук, П.М. Жук та ін. – Сміла: Тясмин, 2004. – Кн. 4. – С. 394–402.
54. Терещенко А.Н. Замітки з біографії Терещенків / А.Н. Терещенко // Родовід. – 1997. – №15. – С. 40–43.
55. Мазуренко О. Знівечені долі / Ольга Мазуренко // Реабілітовані історією. Черкаська область / редкол.: А.Ю. Чабан (голова), В.Т. Поліщук, П.М. Жук та ін. – Сміла: Тясмин, 2003. – Кн. 3. – С. 388–390.
56. Кримський А.Ю. Звенигородщина. Шевченкова батьківщина з погляду етнографічного та діалектологічного: Відтворення з авторського макету 1930 р. / А.Ю. Кримський; авт. передм. А.Ю. Чабан. – Черкаси: “Ветрикаль”, вид. ПП Кандич С.Г., 2009. – XVI, 438 с.
57. Із кримінальної справи проти т. зв. організації СВУ ДПУ УСРР // Реабілітовані історією. Черкаська область / редкол.: М.С. Овчаренко (голова), В.Т. Поліщук, П.М. Жук та ін. – Сміла: Тясмин, 2006. – Кн. 1. – С. 96–127.
58. Мазуренко О.С. Із слідчо-кримінальної справи №370 Софії Терещенко [Електронний ресурс] / О.С. Мазуренко // Роль музеїв у

культурному просторі України й світу: стан, проблеми, перспективи розвитку музейної галузі: зб. матеріалів загальноукр. наук. конференції з проблем музеєзнавства, присвяченої 160-річчю заснування Дніпропетровського істор. музею ім. Д.І. Яворницького. Вип. 11. – Дніпропетровськ: АРТПРЕС, 2009. – Режим доступу: http://museum.dp.ua/article0108.html
59. Неумитий В.М. Софія Мефодіївна Терещенко [Електронний ресурс] / В.М. Неумитий. – Режим доступу: http://popivka-zvenig.edukit.ck.ua/istoriya/ vidatni_zemlyaki/sofiya_tereschenko/
60. Сорока М. Иван Кулик / М. Сорока // С порога смерти: Писатели Украины – жертвы сталинских репрессий / авт. кол.: Бойко Л.С. и др. – К.: Сов. писатель, 1991. – Вып. I. – С. 291–292.
61. Будзей О. Іван Кулик: Ім'я на мапі міста [Електронний ресурс] / Олег Будзей // Подолянин. – 2007. – №4 (26 січня). – С. 8. – Режим дотупу: http://www.tovtry.km.ua/ua/history/statti/postati/kulyk_ivan.html
62. Білокінь С. В обороні української спадщини: Історик мистецтва Федір Ернст / Сергій Білокінь. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2006. – 286 с.
63. Войналович В.А. Голова УКОПК (І.Ю. Кулик) / В.А. Войналович // Репресоване краєзнавство (20–30-і роки) / редкол.: П.Т. Тронько (голова), І.С. Винокур, В.Б. Врублевська та ін. – К.: Рідний край, 1991. – С. 320–324.
64. Пріцак О. Про Агатангела Кримського у 120-ті роковини народження / О. Пріцак // Наука і культура. – 1991. – №25. – С. 103–120.
65. Денисенко Г.Г. Неодмінний секретар ВУАН (А.Ю. Кримський) / Г.Г. Денисенко // Репресоване краєзнавство (20–30-і роки) / редкол.: П.Т. Тронько (голова), І.С. Винокур, В.Б. Врублевська та ін. – К.: Рідний край, 1991. – С. 116–121.
66. Борисенко В. Агатангел Кримський – організатор і дослідник української етнології / В. Борисенко // Нариси з історії української етнології 1920–30-х років. – К.: Центр українознавства КНУ ім. Т. Шевченка, 2002. – С. 22–26.
67. Клименко Т. Бо обідав з Любченком / Тетяна Клименко // Реабілітовані історією. Черкаська область / редкол.: М.С. Овчаренко (голова), В.Т. Поліщук, П.М. Жук та ін. – Сміла: Тясмин, 2006. – Кн. 1. – С. 531–532.
68. ДАЧО. – Ф. Р-5625. – Оп. 1. – Спр. 5216.
69. ДАЧО. – Ф. Р-5625. – Оп. 1. – Спр. 2350.
70. ДАЧО. – Ф. Р-5625. – Оп. 1. – Спр. 2480.
71. Ралдугіна Т.П. Щоденник П.Ф. Курінного: свідчення сучасника Української революції [Електронний ресурс] / Т.П. Ралдугіна. – Режим доступу: http://vuzlib.com/content/view/1821/52/
72. Енциклопедія українознавства: Словникова частина / ред. В. Кубійович; Наукове товариство ім. Т. Шевченка у Львові. – Т. 1. – Львів, 1993. – 400 с.
73. Білокінь С. Справа "Спілки визволення України" й перспективи її дальшого вивчення [Електронний ресурс] / Сергій Білокінь. – Режим доступу: http://www.anvsu.org.ua/index.files/Articles/Bilokin3.htm

74. Білокінь С. Володимир Міяковський (1888–1972). Еміграція [Електронний ресурс] / Сергій Білокінь. – Режим доступу: http://www.s-bilokin.name/Personalia/Mijakovskyj/Emigration.html
75. Пудовкіна А.С. Особистісний вимір музейної археології Радянської України 1920-х – початку 1930-х рр. [Електронний ресурс] / А.С. Пудовкіна // Література та культура Полісся : зб. наук. праць. – Ніжин, 2010. – Вип. 61. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ltkp/2010_61/ ist/ist12.pdf
76. Сокирська В.В. Історик Григорій Юхимович Храбан: життєвий шлях та наукова спадщина (1902–1990) / В.В. Сокирська. – Умань: ПП Жовтий, 2009. – 226 с.
77. ДАЧО. – Ф. Р-5624. – Оп. 1. – Спр. 152.
78. ДАЧО. – Ф. Р-5624. – Оп. 1. – Спр. 156.
79. Данилейченко В. Храбан Григорій Юхимович (1902–1990 рр.) / Володимир Данилейченко, Сергій Кривенко // Реабілітовані історією. Черкаська область / редкол.: А.В. Риженко (голова), В.Т. Поліщук, П.М. Жук та ін. – Сміла: Тясмин, 2004. – Кн. 4. – С. 394–402.
80. Храбан Г.Ю. У сталінських катівнях: спомини / Г.Ю. Храбан; упоряд. О.Г. Храбан. – Л.: Сполом, 2006. – 136 с.
81. ДАЧО. – Ф. Р-5624. – Оп. 1. – Спр. 157.
82. ДАЧО. – Ф. Р-5624. – Оп. 1. – Спр. 158.
83. ДАЧО. – Ф. Р-5624. – Оп. 1. – Спр. 68.
84. Г.Ю. Храбан. До 100-річчя з дня народження. Збірник статей та матеріалів / редкол.: Т.А. Клименко (голова), І.М. Барильченко, М.І. Борщ та ін. – Черкаси, 2002. – 60 с.
85. Храбан Г.Ю. Спалах гніву народного: антифеодальне народно-визвольне повстання на правобережній Україні в 1768–1769 рр. / Г.Ю. Храбан. – К.: Вид-во Київського ун-ту, 1989. – 176 с.
86. ДАЧО. – Ф. Р-5624. – Оп. 1. – Спр. 164.
87. Дашкевич Я. Надія Суровцова / Ярослав Дашкевич // Реабілітовані історією. Черкаська область / редкол.: П.І. Гаман (голова), В.Т. Поліщук, П.М. Жук та ін. – Черкаси: Черкаський ЦНТЕІ, 2006. – Кн. 5. – С. 253–261.
88. Синицький П.Е. Громадсько-політична діяльність Н.В. Суровцової (1896–1985): автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / П.Е. Синицький. – К., 2010. – 20 с.
89. Дойков Ю. Надія Суровцова. На засланні в Архангельську. (1933–1937) / Юрій Дойков. – Архангельск, 2005. – 92 с.
90. Вісник репресій в Україні / ред.-упоряд. Н. Світлична; Закордонне представництво Української Гельсінської Групи. – Нью-Йорк, 1985. – Вип. 4. – 8 с.
91. Суровцова Н. Про організацію збирання спогадів краєзнавчим музеєм / Н. Суровцова // Архіви України. – 1966. – №6. – С. 63–64.

Тетяна Григоренко

Зачистили «верхи» – взялись за «корінці»

Ми у який раз перегортаємо шпальти газети «Пролетарська правда» (орган Київського обласного комітету КП(б)У , облвиконкому і облпрофради) за другу половину 1937 року. (8 вересня на першій сторінці було вміщено повідомлення виконуючого обов'язки прокурора Київської області Кременка про викриття шкідницької діяльності контрреволюційної організації в Уманській МТС, очолюваної помдиректора МТС Косяченка. «Слухання розпочато на місці в м. Умані 8 вересня 1937 р.»

Тут же була вміщена стаття (без прізвищ) «Впійманий на гарячому» і репортаж спеціального кореспондента газети із Всеукраїнського засідання виїзної сесії Київського обласного суду. Автор підкреслював, що під час тригодинного допиту організатора «контрреволюційної зграї» правих в МТС- Косяченко «розказував, що його завербував до організації правих ворог народу Цицарев, який говорив з ним про ряд шкідницьких завдань, на які підсудний погодився.

Хто такий Цицарев?

Іван Харитонович Цицарев , 1902 р. н. з с.Михеївка Чацького району Могильовської області (Білорусія), мешканець м. Києва, росіянин, б/п, (виключений з лав КП(б)У, освіта вища, одружений, завідувач відділу керівних парторганів Київського обкому КП(б)У. Заарештований 02.06.1937 р. Засуджений 08.09.1937 р. військовою колегією Верховного Суду СРСР до ВМП. Вирок виконано 09.09.1937 р. в м. Києві.

Словом, все відбувалося за чітким сценарієм, розробленим у Кремлі особисто Сталіним. Саме Йосип Вісаріонович власноручно 3 серпня 1937 року надіслав секретарям національних компартій, крайкомів і обкомів партії шифровку, у якій наголошувалося: «за останній час у краях, областях та республіках викрита шкідницька робота ворогів народу в області сільського господарства, спрямована на підрив господарства колгоспів та провокування колгоспників на незадоволення проти радянської влади шляхом цілої системи знущань та глумливості над ними. ЦК вважає суттєвим недоліком керівництва справою розгрому шкідників у сільському господарстві той факт, що ліквідація шкідників проводиться лише закритим порядком, за лінією НКВС, а колгоспники не мобілізуються на боротьбу.

Вважаючи абсолютно необхідною мобілізацію колгоспників навколо роботи, що здійснюється з розгрому ворогів народу у сільському господарстві, ЦК ВКП(б) зобов'язує обкоми, крайкоми та ЦК Компартій організувати у кожній області, у районах 2-3 відкритих показових процеси над ворогами народу – шкідниками».

Отож, відразу після таких настанов політичного керівництва СРСР в Україні розпочалися показові судові процеси. Словом, повторилося те, що відбувалося в період насильницької колективізації після виходу статті Сталіна 2 березня 1930 року «Запаморочення від успіхів», у якій вождь у всіх своїх прорахунках звинуватив «лівацькі» перегиби низів. Правда, тоді обмежилися відкритими судовими процесами керівників, яким давали по 3-5 років в'язниці, а куркулів, підкуркульників, як

відправляли в Сибір, так і продовжували відправляти за трьома категоріями – до Сибіру, в межах України й межах району.

А у 1937 році, після артпідготовки на верхах в закритому режимі почалися зачистки – два-три відкритих галасливих судових процеси і тисячі закритих по записці «корінців у низах».

10 вересня 1937 року газета «Пролетарська правда» відвела вже цілу сторінку показовому процесу в Умані під назвою «Трудящі Київщини одностайно вимагають розстріляти підлих ворогів народу». На сторінці опублікована повна спецстенограма ранкового і вечірнього засідання суду. А також йшли замітки (телефоном) – від районної конференції комсомолу, первинної партійної організації села Кочубіївки та мітингу колективу Уманського горілчаного заводу під заголовками: «Вороги будуть знищені», «Одностайна вимога», «Розстріляти підлих шкідників». Словом – народ з обуренням вимагає. А глас народу – глас Божий.

11 вересня – звіт про ранкове засідання суду 10 вересня. І вже на третій день – 12 вересня звіт про вечірнє засідання 10 вересня і «Вирок над контрреволюційною шкідницькою бандою». Наводимо повністю повідомлення про вирок: «Умань, (РАТАУ). Спеціальна колегія Київського обласного суду у складі голови колегії Леонідова, членів колегії т.т. Лопенка і Зеленського ухвалили вирок у справі контрреволюційної шкідницької зграї в Уманському районі. Суд визнав, що контрреволюційні злочини, заподіяні Косяченком, Кириловським, Григоровим і Кушніровим були спрямовані проти радвлади і трудового народу. Спеціальна колегія присудила ворогів народу Косяченка О.Ф., Кириловського Д.В., Григорова С.М., Кушнірова З.Я. до вищої міри покарання – розстрілу з конфіскацією всього належного їм майна. Підсудного Колочовина П.Д. засудили на 10 років тюремного ув'язнення з конфіскацією всього належного йому майна та обмеженням його в громадських правах (тобто проживання у спецпоселеннях – ред.) на п'ять років після відбуття кари.

Близько 2 тисяч трудящих, які слухали вирок, зустріли його оплесками».

Вирок уманчанам, вірніше спектакль Кремлівських авторів, завершився оплесками...

Ми в який раз ще і ще раз перечитуємо газети, пожовклі сторінки кримінальної справи, яка зберігається в Державному архіві Черкаської області... Публікації і протоколи допитів не можна читати - мимоволі приходиш до висновку – як можна на порожньому місці вигадати злочини державного масштабу, як можна перетворити звичайні дрібні недоліки, допущені в роботі, господарські прорахунки – у політичні злодійства. І зрештою – як вміло підібрали слідчі – «акторів», виконавців спектаклю Кремля. Ціна яких – їх власне життя.

Чого вартий такий важливий показ директора МТС Косяченка: «Для того, щоб добре провести зяблеву оранку, треба належно підготувати машинний парк і провести ремонт тракторів. Я дав розпорядження цього ремонтуне проводити, а негайно переключати трактори на зяблеву оранку, пояснюючи цю потребу хорошою погодою. (підкреслення – наше, ред.). Це привело до того, що трактори почали псуватися, виходячи з ладу і замість 12 тисяч гектарів, ми підняли лише 5 тисяч».

Кожен, хто хоч трохи тямить в сільському господарстві і не вважає, що булки вирощуються на деревах – ствердить: стоїть гарна погода – поспішай завершити весь комплекс робіт… І очевидно, директор діяв, як хороший спеціаліст. Адже за всіма канонами всіх часів, всі ремонтні роботи техніки проводилися після завершення осінніх польових робіт… А те, що не встигли впоратися – можливо була погана організація праці чи вдарили ранні морози.

Якщо в цей час проводилася кампанія по знищенню видуманих членів «ПОВ» з місцевих мешканців, то всі підсудні показового процесу – чужинці, колишні члени ВКП (б), які у свій час були організаторами «буксирних бригад», проводили насильницьку колективізацію, викачували хліб… І, звичайно, уманчани за ці діяння не могли забути. І не могли простити.

Так, Григоров Сергій Миколайович, 1902 р.н. прибув в Умань із Курської області як двадцятитисячник. Очолив місцевий колгосп. Як посланець партії – він чітко проводив лінію ЦК і по викачці хліба, і по боротьбі з розкраданням соціалістичної власності. Колотович Петро Данилович, 1903 р. н., приїхав із Луганської області. За національністю росіянин. Будучи заступником директора МТС з політичної частини,в обов'язки якого входили і стеження за колишніми січовими стрільцями, петлюрівцями. І не тільки стежив, а й брав участь у їх арештах. І не одного уманчанина відправив на Соловки.

Кириловський Дмитро Васильович, 1897 р. н., уродженець Кронштадта, росіянин, колишній комбайнер Христинівського МТС,виконуючий обов'язки головного механіка Уманської МТС.

Кушніров Захар Якович, 1989 р.н., із Володимир – Волинського, єврей, голова споживспілки Уманського району. Навіть єдиний із засуджених українець, директор Уманської МТС Косяченко Олексій Федорович, 1892 р.н. , і той не місцевий, а приїхав з Чернігівщини.

2.09.1959 року постановою судової колегії з кримінальних справ Верховного Суду УРСР вирок цього показового судового процесу було відмінено, а справу закрили за недоведеністю, тобто всіх було реабілітовано посмертно.

Окрилені широким розголосом показового судового процесу, уманські чекісти у спішному порядку почали готувати новий показовий судовий процес, пов'язаний із сільським господарством. Тим більше, що вже були вибрані «актори», пов'язані з тим же Цицарєвим, і за посадами – солідніші. Заарештовані наприкінці серпня Мойсей Гнатович Галин-Гальперн, єврей за національністю був з 1930 по 1937 рік першим секретарем Христинівського райкому партії. Заплановані до арешту для показового суду були також солідні постаті.

Янчук Марк Назарович, 1903 р.н., член ВКП(б), заарештований 18.09. 1937 року працював директором Христинівської МТС.

Сомов Іван Михайлович, 1895 р.н., уродженець Воронезької області, заарештований 04.09.1937 р. був головою Христинівського райвиконкому, Шевченко Павло Прохорович, 1903 р. н., уродженець Драбова, працював секретарем райвиконкому у Христинівці, а Горянин Олександр Єгорович , 1906 р.н., із Білорусії, був у Христинівському райпарткомі завідуючим відділом культури. Але… надійшла нова вказівка Й.В. Ста-

ліна про викорчовування усіх корінців на низах. Зокрема, перед цим був заарештований голова комітету заготівель при РНК СРСР Клейпера, який, мовляв, організовував шкідництво в області хлібозаготівель.

І 16 вересня 1937 р. перший секретар Київського обкому партії С. Кудрявцев телеграфував до Кремля: « На виконання вказівок ЦК ВКП(б) та РНК СРСР від 11 вересня по Київській області проводимо наступні показові суди над зрадниками зі зберігання збіжжя:

1. Суд над працівниками Ржищівського складу заготівлі зерна. За справою притягається 7 чоловік. Притягнено до слухання 18 вересня.

2. Суд над працівниками Фастівського пункту заготівлі зерна. За справою притягається 3 чоловіки. Призначено слухання на 20 вересня.

3. Суд над працівниками Білоцерківського елеватору. За справою притягається 6 чоловік. Призначено слухання на 25 вересня. На шифровці збереглися для нащадків підписи «За – Молотов», «Ст.» (Сталін), Каганович.

Отож – уманським чекістам у справі «зачистки» сільського господарства довелося йти давно второваним шляхом – трійки, особливі наради.

21.08.1937 року був заарештований і перший секретар Христинівського райкому партії Мойсей Галин-Гальперін, 1896 р. н., уродженець м. Балти, Молдавської РСР, єврей за національністю. 17.09.1937 р. Верховний Суд СРСР виніс вирок – ВМП. Вирок виконано 18.09.1937 р. в м. Києві. Відразу після арешту про злочинну діяльність першого секретаря була проведена районна партконференція, на якій всі виступаючі з «обуренням» засуджували «злочинну діяльність» першого... Звісно, працівники райвідділу НКВС пильно стежили за кожним виступом, і не залишили без уваги і тих, хто відмовчувався... Отож, після конференції взялися за «мовчунів» і відразу запланували арешти. Серед них виявився і новий директор Верхняцької селекційно- дослідної станції 33-річний Вєтров Петро Павлович, родом з Курської області. «Чистішої» анкети відданого радвладі працівника важко було знайти в районі. З 1918 року – комсомолець. З 1925 року член ВКП(б). За рекомендацією комсомольської організації поступив у 1921 році вчитися в Орловський робфак. У 1923 році був відкликаний з навчання і відправлений на комсомольську роботу в Костромську область. Через три роки поступив у сільськогосподарську академію імені Тимірязева. В 1930 році, після закінчення академії був направлений на роботу керуючим Фундукліївським відділком Олександрівського цукрокомбінату. А вже через рік призначений заступником директора Київського тресту радгоспів. В 1934 році очолив науковців Верхняцької селекційно- дослідної станції.

Енергійний, принциповий, знаючий спеціаліст, з хорошими зв'язками в Києві – він швидко завоював довір'я колективу, а збудувавши теплицю – у кілька разів підвищив ефективність роботи селекціонерів по виведенню нових сортів.

Але на свою біду, він часто у службових справах бував у першого секретаря райпарткому. До того ж, коли обговорювали в лютому постанову ЦК ВКП(б) від 13 січня 1937 року про незадовільну роботу Київського обкому компартії, всупереч всім виступаючим з різкою критикою Галина – Гальперіна, він виступив на його захист. А під час зборів, які відбувалися після арешту Мойсея Гнатовича 21 серпня просто про-

мовчав, щоб не потрапити в халепу. Звісно, така поведінка директора селекційно-дослідної станції не могла пройти повз увагу співробітників Уманської міськрайопергрупи НКВС. Тим більше, що підбиралися кандидати для чергового показового суду з проблем сільського господарства. Отож, після показового суду в Умані, його заарештували. І коли випала потреба у «показовому суді», спочатку звинуватили у причетності до ПОВ. Найменших фактів про зв'язок з поляками «добуто не було». Переключилися на «добування» фактів – зв'язків з українськими націоналістами. А який український націоналіст з цього великороса, котрий за сім років перебування в Україні навіть суржиком не навчився говорити. Вихід один – зв'язок з Галином-Гальперіним. Правда, 18 вересня 1937 року той уже був розстріляний і в протоколах допитів він жодним словом не обмовився про директора селекційно – дослідної станції. Розстріляні мовчать. Та може заговорити підозрюваний, зрештою підписати протокол.

Отож, будучи заарештованим 15 листопада, вислухавши звинувачення 25 листопада в тому, що произведенными следственными действиями установлено, что Ветров Петр Павлович работал директором Верхняцкой селекционной станции, был вовлечен в контрреволюционную организацию правых, проводил вредительскую деятельность в области сельского хозяйства». Ветров в той же день на допиті заявив: «В предявленном мне обвинении виновным себя полностью признаю». А далі – все пішло як по писаному. «В контрреволюционную организацию правых я был вовлечен в феврале 1937 г. бывшим секретарем Христиновского районного партийного комитета – Галиным –Гальпериным. 12 февраля 1937 г., едучи в гор. Киев с Галиным по вопросу райпартсобрания, как он, так и я, высказывали недовольство, и тогда он, Галин, рассказал мне о существовании организации правых, одновременно предложил мне так же участие в таковой, на что я дал свое согласие…

Мне лишь из партийных решений было известно, что дело правых заключалось в том, чтобы:

1. Свергнуть существующий строй в СССР;
2. Реставрировать капитализм.

Галин во время моего разговора в поезде указывал, что участники организации на данном периоде времени должны заниматься вредительством».

ДАЧО, ф.5625, оп.1, спр. 1573, арк. 6-8.

У чому заключалося це шкідництво?

1. Не виконав програму посіву на 20- гектарах.
2. Зменшував дози міндобрив на 80 гектарах озимих і 80 гектарах цукрових буряків.
3. Замість чорного пару посіяв озимину на 60 гектарах по клеверу.
4. Не використовував сівалку Кащенка.
5. Не вів боротьби з к.-р. елементами».

І хоч це «шкідництво» не тягнуло навіть на адмінстягнення, 1 грудня на 15 день після арешту, з'явився звинувачувальний висновок. Направили його у Київ. В облпрокуратурі і КОУ НКВС, очевидно, завагалися

у доцільності притягнення до відповідальності Ветрова П.П. Зрештою, 13 січня 1938 року було вирішено відправити цю, надто погано сфальшовану справу в облпрокуратуру. Потім – її перекидали з відділу до відділу. А 25 лютого направили у Москву. І лише 28 березня справа була винесена на засідання Особливої Наради НКВС, де було вирішено: «ув'язнити у ВТТ на п'ять років, рахуючи термін з 22.09.1937 року».

І вже у серпні Ветров П.П. опинився на Колимі. Працював у забої шахти «Партизан». А згодом згадали, що він агроном, і вирішили використати за спеціальністю.

Протягом «відсидки» і навіть після, у березні 1946 року, коли з нього була знята судимість, він написав понад 30 скарг, вимагаючи перегляду його карної справи. Але не одержав жодної відповіді. І лише після смерті Сталіна, за перегляд його справи спочатку взялася прокурату Київської області, а згодом Черкаської. Реабілітували Ветрова Військовим трибуналом Київського військового округу 10 січня 1956 року.

Очевидно, Ветров Петро Павлович народився в «золотій сорочці». Одержав мінімальний термін. На Колимі працював за спеціальністю – агрономом. А ось інші «актори» підібрані уманськими слідчими для показового суду і опісля їх справи були переглянуті в закритому порядку – одержали максимальне покарання.

Галин – Гальперін Мойсей Гнатович був розстріляний 17 листопада 1937 року, Горянін Олександр Григорович, Шевченко Павло Прохорович, Янчук Марко Назарович, Сомов Іван Миколайович засуджені 17 листопада 1937 року військовою колегією Верховного Суду СРСР до вищої міри покарання, вже наступного дня, 18 листопада 1937 року були розстріляні.

На виконання вказівок Й.В. Сталіна з 1 червня 1937 року до 10 серпня 1938 року в Україні було проведено 72 показових судових процеси, на яких засудили 399 чоловік. З них 238 приговорили до розстрілу, 161 – до 10 років ув'язнення.

Безперечно, репресії у сільському господарстві не обмежувалися проведенням фальшованих судових процесів. В десятки раз більше постраждало людей під час здійснення масових репресивних операцій по «зачистці» так званих, за висловом М.С.Хрущова на чотирнадцятому з'їзді КП(б)У 13 червня – «ворожих корінців». (ЦДАГОУ ф. 1, оп.1, спр. 548, арк. 2-3).

Наведемо і результати «зачистки» корінців. У 1937-1938 роках (пік репресій) було заарештовано 267579 громадян (Архів СНБУ спр.312, арк. 3). З них 122237 – розстріляно, до 25 років в'язниці відправлено 21, до 20 років – 33, до 15 – 99, до 10 років – 3758, до 5 років – 119; до виправно-трудових таборів на 25 років було відправлено 15, до 20 років – 49, до 15 років – 92, до 10 років – 61609, до 5 років – 4848, до 3 років – 2213; до вислання за межі СРСР – 209, в межах СРСР – 1034, інші міри покарання – 612. Звільнено з-під варти 658 громадян.

Архів СНБУ, спр. 312, арк. 8-9.

Створення, функції та репресивна діяльність сільських органів більшовицької влади на Черкащині в період «воєнного комунізму»

Проблеми українського села завжди привертали увагу дослідників. Адже, незважаючи на великий промисловий потенціал, в Україні значне місце посідає сільське господарство.

В бурхливі 20-ті роки ставлення селян до радянської влади було головною турботою більшовицького керівництва і України, і Росії. Саме від цього залежало, чи зможуть більшовики втримати владу в своїх руках. Необхідність організації контролю за багатомільйонним селянством спонукало компартійно-радянську владу до створення на селі додаткових, надзвичайних владних структур, які виступали у ролі провідника та виконавця директив більшовицького керівництва.

Першою такою структурою і за часом, і за змістом своєї діяльності, були комітети бідноти, досвід створення яких був поширений в Україну з РРФСР.

Структури радянської державності в Україні формувалися через Раднарком УСРР і персонально тотожний з ним ЦК КП(б)У. Основа більшовицької державності – ради існували здебільшого в губернських центрах. На початковій стадії більшовицької влади в Україні створювались різні надзвичайні форми радянської влади: революційні штаби, революційні «трійки», «шістки», «сімки» та «дев'ятки». У переважній більшості міст і на селі, як, зрештою, і в губернських та повітових центрах, радянська влада утверджувалась у формі позаконституційних т.зв. тимчасових надзвичайних органів, найчастіше – ревкомів.

Влітку 1918 року в Україні було взято активний курс на стимулювання класової боротьби на селі. Головними органами радянської влади на селі, зокрема, в період «воєнного комунізму» були створені Декретом від 11 червня 1918 року комітети бідноти (комбіди), але в зв'язку з австро-німецькою окупацією України їх активне створення було неможливе.

Тимчасовий робітничо-селянський уряд України постановив ввести в дію «Тимчасове положення про організацію робітничо-селянської влади на місцях після визволення України від німецьких окупантів» (28 листопада 1918 року). Згідно з цим положенням у повітах спочатку, до організації Рад, створювались оперативні військово-революційні комітети, а по селах – комітети бідноти. Фактично на місцях вся влада перебувала в їх руках.

Формуванням комбідів займалися місцеві організації КП(б)У, складалися такі владні органи з прокомуністично налаштованих селян та «сільського пролетаріату». Організація та діяльність комбідів регламентувалися постановою РНК УСРР «Про утворення волосних та сільських комбідів» (17 січня 1919 р.) та Положенням ВУЦВК про сільські комбіди (12 травня 1919 р.). Обирати і бути обраними у волосні й сільські комітети бідноти могли без усяких обмежень як місцеві, так і прибулі жителі сіл, за винятком осіб, що мали лишки хліба і інших продовольчих продуктів або торговельно-промислові підприємства і користувалися найманою працею. Таким чином, до складу комбідів входи-

ли переважно селяни-бідняки та сільські пролетарі. Сільські комітети бідноти обирались у складі трьох осіб із найбідніших жителів села, які користувались виборчим правом згідно з радянськими засадами права і Конституцією УСРР. Повітовий комітет бідноти обирався у складі 6 – 7 осіб на повітовому з'їзді представників усіх сіл (1 представник від 200 виборців) [25, 30].

У Росії таким комбідам підпорядковувалися сільські ради, а в Україні більшовики часто відмовлялись проводити навіть формальні вибори у сільради і покладались більше на призначувані зверху комбіди. У тих селах, де існували сільради, комуністів із комбідів наділили правом оскарження рішення сільської ради у вищестоящих органах. Так, вони могли виключати «невигідних» членів виконкомів зі складу сільських рад або взагалі розпустити сільську раду й оголосити нові вибори. До обов'язків комбідів входила також реквізиція продуктів харчування у місцевого населення.

Таким чином, відновлення влади більшовиків в Україні на початку 1919 року почалося з організації комбідів та ревкомів.

Для створення волосних і сільських комітетів бідноти в січні 1919 року Тимчасовий робітничо-селянський уряд України затвердив спеціальне положення про комбіди, в якому підкреслювалося, що аж до встановлення на всій території України радянської влади в особі Рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів, в місцевостях, які визволялися від влади гетьманщини і директорії, негайно повинні встановлюватися волосні й сільські комітети бідноти. Там, де не було революційних комітетів, вся повнота влади у волостях і селах тимчасово належала комітетам бідноти» [24, 14].

В комітетах бідноти організовувалися відділи: військовий, по боротьбі з контрреволюцією і відділ продовольства.

Які обов'язки покладалися на комітети бідноти? Пояснення функції комбідів було викладено у листівці Народного комісаріату продовольчих справ від 1919 року «Навіщо нам потрібні комітети бідноти і як їх організувати».

На комітети бідноти накладалися обов'язки вилучати хліб, а також іншу сільськогосподарську продукцію, машини, інвентар у заможних селян, допомагати продовольчим органам у виконанні постанов уряду, розподіляти хліб, предмети першої потреби за списками, які були затверджені волосним комбідом.

Третій Всеукраїнський з'їзд Рад, який розглянув питання про продовольчу політику у березні 1919 року, відмітив важливість організації і роботи комітетів бідноти. Відомо, що продовольче питання стояло тоді в центрі уваги партії більшовиків. На з'їзді було прийнято постанову: «Доручити народному комісару по продовольству напружити всі сили комісаріату на найвищу заготівлю хліба і інших продовольчих продуктів шляхом найшвидшого створення по всій Україні комітетів бідноти» [25, 15].

Велика робота по організації комбідів була розгорнута на Черкащині.

З метою створення комітетів бідноти Канівський повітовий комітет більшовиків в березні 1919 року направив у села волості половину своїх комуністів.

Постановою Безпальчевської волосної трудової Ради від 19 березня 1919 року утворено сільський комітет бідноти у складі 6 чоловік. З 5 травня 1919 року його очолив Феодосій Терентійович Новодран [16].

5-го травня 1919 року в Корсуні було створено два комітети бідноти, які очолили селяни бідняки Й.Я. Гавриленко і Г.Л. Святенко [21, 388].

29 червня 1919 року на сільському сході селян села Нехворощ Корсунської волості було організовано комітет бідноти [24,197].

За відомостями Губвиконкому, які були надруковані у газеті «Більшовик» 20 липня 1919 року, у Київській губернії йде діяльна робота по створенню комбідів у Звенигородському повіті. Організовані комбіди в Уманському повіті для організації роботи серед селянства» [2].

У зведенні інформаційно-продовольчого відділу Київського губревкому на 1 серпня повідомлялося, що «...по Черкаському повіту комбіди організовані майже всюди... На 1 серпня організовані комбіди в селах повіту, всього 106 комбідів». У Чигирині – «по всьому повіту організовані комбіди і волосні виконкоми» [25, 19].

На 4 серпня 1919 року у Чигиринському повіті було організовано 66 комбідів» [13].

До кінця серпня 1919 року комбіди були створені по всьому Канівському повіту, крім Медвинської і Ісаєвської волостей» [25,15].

Як правило, комбіди очолювали представники з міста – «політично зрілі» робітники. Під їх керівництвом проводилися реквізиції хліба у заможних селян.

У телефонограмі, надісланій Чигиринському повітвиконкому для повідомлення волосним виконкомам зазначалося: «Волостному исполкому вменяется срочно предложить комитетам бедноты немедленно произвести точнейший учёт и реквизиции запасов в имущегося населения и оказавшиеся излишки хлеба передать неимущим платой наличными деньгами по установленным «предельным ценам» [14]. З середовища найбідніших селян вибиралася комісія на чолі якої стояли голови комбідів. Ці комісії якраз і займалися реквізицією хліба.

Про діяльність однієї з таких комісій йде мова у протоколі Тарасівської сільської громади Шабельницької волосної управи на Чигиринщині.

«4 травня сього року (1919) Председателем Тарасовского сельского комітета бідноти Куксенком була скликана сходка на которій обмірковувалися питання реквізиції у кулаків залишку хліба для самого біднішого люду нашого села при чому відповідно до постанови від 4 травня 1919 року і телефонограми Чигиринської повітової Продовольчої Управи від 18 квітня 1919 року була вибрана із нашої среди комісія під головуванням Председателя Тарасівського Сельского комітета бідноти Куксенко для реквізицій хліба...» [12].

Про діяльність цієї комісії свідчить телефонограма №23-12 співробітника Чигиринської Надзвичайної Комісії: «4 травня цього року в с. Тарасівці місцні громадяни під керуванням сельского старости Михайла Куксенка невооружонно зайшли в будинок громадянина села Тарасовки Єфіма і Корнія Савченко, розігнав його сім'ю і привязав предварітельно Савченко, відбили замки від построєк, самочинно забрали весь хліб до зерна» [13].

На цю телефонограму Тарасовський сільський комітет бідноти відповів Шабельницькому Волосному комітету: «...что согласно предписания вашего, объявить переписку Чигиринской уездной надзвычайной комиссии от 9 мая с.г. за №2923 гражданам с. Тарасовки Ефиму и Корнею Савченкам, что в их хлеб не пограблен, а забран по распоряжению Упродкома. В день получения вышесказанного изъятия было объявлено им, но они от подписи отказались» [11].

Члени комбідів мали переваги при розподілі землі, звільнялись від податків і отримували 25% від вилученої сільськогосподарської продукції.

У Постанові Уманського повітпродкома зазначалося, що необхідно для збору зерна створити спеціальний сільський апарат: «Таким аппаратом должны явиться рекомендованные сельскими советами и комбедами толковые и енергичные лица из их состава, которым Упродком и поручает на месте в каждом селе сбор хлеба за определённые комиссионные...», «...Ввиду вознаграждения за сбор хлеба лучше всего платить комбедам по 15-20 коп. с пуда, которые они выплачивают лицам, собирающим хлеб».

... «1) Признавая целесообразным привлечение сельских советов и комбедов к учёту крестьянского хлеба и к выполнению нарядов Упродкома – оплачивать труд членов комбедов или Советов попудно в зависимости от количества поставленного хлеба» [19].

Завдяки названим акціям, комітети бідноти вилучали у заможних селян не тільки хліб, а й іншу сільськогосподарську продукцію, машини, інвентар. Так не тільки виконувалися, а й перевиконувалися завдання по реквізиціям.

Комітети бідноти стали опорою влади більшовиків на селі, та серед селян особливим успіхом не користувалися.

З донесення начальника агітвідділу воєнкому Уманського військового комісаріату: «Вторично сообщаем, что село Степковка не подчиняется Советской власти, комбеда выбирать не хочет и все приказы и распоряжения Советской власти Уманщины возвращаются в волость.

Село Пиковец на сходе 14/VII постановило комбед розформировать и избрать старосту. 15 июля 1919 года» [18].

В результаті наполегливої роботи продзагонів та комбідів примусові заготівлі хліба зростали. Якщо в 1917-1918 рр. в країні було заготовлено 47 млн. 422 тис. пудів хліба, то в 1918-1919 рр. заготівля хліба вже становила 110 млн. пудів, тобто в 2,2 рази більше[23, 105].

На Черкащині комітети бідноти допомагали в розгромі повстанських загонів селян, зокрема загону Соколовського. Наприклад, село Таганча Канівського повіту Київської губернії дало загін в 500 чоловік на боротьбу з повстанцями [24,21].

Комітети бідноти були ліквідовані наприкінці 1918 року але тільки в Росії. В Україні вони функціонували до 1920 року і були замінені відповідно до Закону від 9 травня 1920 року, комітетами незаможних селян. В інших республіках залишалися тільки сільські ради.

Останні також були відновлені в Україні, однак реальна влада знаходилася в руках комнезамів. З третім приходом російських більшовиків в Україну їх методи управління на селі не змінилися. Тут, як і раніше,

головну роль відігравали комбіди, але тепер під новою назвою – комнезами (комітети незаможних селян). В основу організації комнезамів було покладено більшовицькі настанови про створення опорних пунктів диктатури пролетаріату. Рішення про створення бойових класових організацій, що об'єднували б пролетарські і напівпролетарські елементи села з метою його розшарування, було схвалено ще у березні 1920 р. на IV конференції КП(б)У. Роботою цієї конференції керував сам Й. Сталін. У своєму виступі він підкреслив, що село України на початку 1920-го року переживало ту стадію розвитку, яку в Росії переживало воно в період комбідів, тобто у 1918 році. Він говорив: «В нашій роботі на селі нам треба спиратися на бідняка» [20, 69].

Конференція прийняла спеціальну резолюцію, в якій говорилося, що, зважаючи на факт, що необхідно зараз же створити на селі тверду опору, як для проведення радянських законів про наділення землею селян і про хлібну розверстку, так і для захисту інтересів бідноти й середняка, конференція вважає одним з найважливіших завдань партії створення бойових класових організацій, що об'єднують всі пролетарські елементи села...» [25,104].

На них покладалось забезпечення на селі виконання всіх актів Радянської влади, сприяння військовим організаціям у будівництві Червоної Армії, допомога у виконанні хлібної розкладки, боротьба з так званим «куркульським бандитизмом» тощо. На 10 листопада 1920 року в Україні діяло 9 тис. 599 комнезамів.

Комнезами відрізнялися від комбідів лише тим, що в 1919 році комбіди утворювалися за відсутності рад і часто замість них, а комнезами 1920 року створювалися поряд із місцевими Радами, тому права комнезамів були дещо обмежені. Але вони все ж таки повинні були мати в сільських радах, волосних виконкомах своїх представників. Останні мали бути присутніми на всіх засіданнях і негайно оскаржувати ті постанови, які порушували загальнодержавні закони.

Комнезами були фактично тимчасовими органами влади на місцях.

Вони могли виключати з виконкомів Рад тих чи інших членів або розпускати Раду та скликати нові вибори.

Головним завданням комітетів незаможних селян була запекла боротьба з «куркулями» і зміцнення радянської влади. Отже, більшовики, які неспроможні були реально впливати на ситуацію в українському селі, де значне місце посідали заможні селяни, вдалися до загострення в селянському середовищі класової боротьби.

«...а) Маючи на увазі, що подальший успіх соціалістичного будівництва в значній мірі залежатиме від чіткості класової лінії у роботі організацій КНС при широкій підтримці бідняцько-середняцьких мас та, що в час посилення соціалістичної реконструкції сільського господарства з боку куркуля були й є намагання вплинути на бідноту, тому Президія ОВК ставить завершальним завданням перед всім організаціями КНС ретельне переведення чіткої клясової лінії в усіх ділянках його роботи, спрямувати роботу в бік нещадної боротьби з капіталістичним елементом на селі [25, 8].

Керівництво організацією та діяльністю комнезамів здійснювали місцеві органи НКВС УСРР та виконкоми губернських та повітових рад.

Порівняно зі своїми попередниками комбідами, комнезами мали ширшу соціальну базу. Згідно із Законом ВУЦВК та РНК УСРР «Про комітети незаможних селян» (1920 р.) та спеціальною інструкцією НКВС УСРР правом вступу до сільських і волосних комнезамів користувалися селяни, котрі мали до трьох десятин землі, яку одержали з державних продовольчих фондів; селяни, які були звільнені від хлібної розкладки; селяни, що не мали запасів харчів і зерна для засіву; селяни-наймити а також ті, що власноруч обробляли землю. Категорично заборонялось приймати в комнезами всіх тих, хто згідно з конституцією не мав виборчих прав. Це – колишні поміщики, куркулі, спекулянти, крамарі, власники фабрик і заводів, різних промислових підприємств, самогонщики, духовні особи всіх релігійних культів та засуджені за кримінальні злочини. Такий обмежений прийом у комнезами давав змогу комітетам стати дійсно класовою організацією незаможного селянства.

На комнезами покладалися функції допомоги органам влади у здійсненні заходів радянської держави і боротьби проти бандитизму (повстанських формувань) і контрреволюційних змов. У той час комнезами фактично виступали організаціями влади на селі й у багатьох випадках заміняли собою сільради.

Декрети ВУЦВК і Раднаркому УСРР 1921-1922 рр. законодавчо закріпили цей статус комнезамів, визначаючи їх як «організації державного значення» наділяючи їх низкою суто адміністративних функцій.

Отже, на селі фактично створювалися адміністративні органи, що прагнули не тільки керувати економічним і політичним життям селян паралельно з радами, а й мали право контролювати діяльність рад, адже останні в той час ще не були надійною опорою партії. Класовий характер КНС повинен був відокремити біднішу верству села від заможних селян, а система широких повноважень і пільг – протиставити їх один одному. Ідейними натхненниками цього процесу були партійні органи.

Організацію комнезамів Нарком внутрішніх справ України розпочав насамперед на Лівобережжі, Правобережжя на початок створення КНС було окуповано білополяками.

Велику допомогу у підготовчій роботі по організації комнезамів (КНС) надали делегати 4 Всеукраїнського з'їзду Рад, весь склад якого був посланий на село. Для організації комнезамів вже в липні 1920 року на Київщині була створена спеціальна губернська комісія, яка встановила зв'язок з повітовими комісіями і об'єднала свою роботу з губернським відділом по роботі на селі.

Організація комітетів на Черкащині почалася влітку 1920 року і здійснювалася під пильним наглядом КП(б)У. На село були відряджені чимало комуністів – інструкторів парткомів і виконкомів, уповноважених парторганізацій. Але створення КНС на Черкащині супроводжувалося великими труднощами, насамперед через негативне ставлення до них селян, які ототожнювали комітети з комбідами.

У липні 1920 року, говорилося у статті надрукованій у газеті «Вісті», яка є органом ревкому Уманщини за №131 від 14.07.1920 року «...відбулася конференція селян Мошурівської та Тальнівської волостей, де вирішено негайно створити комнезами по всіх селах» [25,52].

Газета «Комуніст» у липні 1920 року повідомляла: «В семи волостях Канівського повіту майже у всіх селах було організовано 24 комітети» [4].

13 липня 1920 року з Звенигородки повідомлялося, що по всьому повіту йде інтенсивна організація комнезамів, які підтримують продовольчі органи і роботу по виконанню розверстки» [25,45]. Також у липні 1920 року було створено комнезам у с. Суботів Чигиринського повіту, який об'єднав 200 бідняків» [25, 48].

Газета «Вісті» від 22.08.1920 року писало, про те, що у всіх селах Шаолинської волості організовано комнезами [3].

На Монастирищені комнезами були створені ще в травні 1920 року і стали вже масовими організаціями. В Цибулеві в комнезами вступило 251 чоловік. Були комнезами в Шабастівці, Шарнополі, Сарнах, Івахнах [1, 95].

У листопаді 1920 року в Україні вже налічувалося близько 9600 сільських і волосних комнезамів [20, 44].

На кінець березня 1921 року у Канівському повіті нараховувалося 174 комнезами, Уманському – 108, Звенигородському – 161 [25,105]. Таким чином, комітети незаможних селян були масовою організацією і виникали майже у всіх селах нашого краю.

Незаможне селянство, об'єднуючись у комітети, відразу взяло активну участь у продовольчій роботі. Продовольчі органи в особі комнезамів мали тверду опору на селі. Так, наприклад, 13 липня 1920 року із Звенигородки повідомлялося «...що по всьому повіту йде організація комнезамів, які підтримують продовольчі органи і їх роботу по виконанню розверстки»[5].

Комнезами мали певний процент від реквізицій згідно з законом, в розмірі від 10 до 25% від загальної кількості заготовленої продукції. Все це розподілялось між селянами-незаможниками, заохочуючи цим самим комнезамівців до реквізицій.

В Україні, тільки з продрозверстки 1920 року, яка була встановлена в розмірі 160 млн. пудів, 20 млн. пудів було передано комнезамам [20, 125].

Тому, звичайно, закон про організацію селянської бідноти в комітети незаможних селян був зустрінутий незаможним селянством України з великим задоволенням. Після опублікування закону про комнезами розгорнулася широка кампанія по його реалізації.

Разом з сільськими Радами комнезами визначали розміри продподатку, брали участь у його зборі, разом з земельними комісіями сільських Рад у 1921-22 роках поділили панську та куркульську землю.

Комнезам у с. Антоновка Уманського повіту, який був створений ще в 1920 році, розподілив 1570 десятин поміщицької, 52 десятини церковної та понад 100 десятин куркульських земель [21,49].

У зведенні інформаційного підвідділу Кременчуцького комітету КП(б)У про політичний та економічний стан Черкаського повіту у серпні 1922 року підкреслювалося: «Комнезами беруть активну участь у проведенні продподаткової кампанії, зборі пожертвувань голодуючим і відчуженні землі зверх норми та розподілі її між незаможниками» [16].

У звіті відділу комнезамів при НКВС по Київській губернії за листопад 1921 року говорилося, що комнезами Уманського повіту відібрали у куркулів 11471 десятину землі лишків» [18].

Крім цього комнезами повинні були допомагати державним органам вести боротьбу проти «куркулів». Вони повинні були взяти на облік всіх куркулів і весь «ворожий елемент села» і встановити за ними суворий нагляд, стежити за тим, щоб вони не брали участі у виборчих зборах. Також комнезами мали повноваження на проведення розверстки хліба, продуктів і фуражу, повинні були давати відомості продовольчим органам про заможних селян, виділяти своїх представників для обліку продуктів, допомагати реквізиційним загонам не допускати спекуляції та таємного вивозу хліба, дбати про те, щоб головний тягар розверстки лягав на куркулів. В селах, де куркульство мало велику площу землі, комнезами повинні були застосовувати метод оподаткування виключно «куркулів». Для виконання розверстки вони мусили вживати ряд заходів громадського впливу, а коли «куркулі» чинили опір, вимагати збройного впливу для реквізиції.

У Протоколі №23/32 засідання президії Шевченківського Окрвиконкому 30.Х.1929 року зазначалося:

«...ж) президія ОВК звертає увагу на неослабну участь КНС організацій у компаніях, що зараз переводяться (повне закінчення пляну хлібозаготівель по куркульських господарствах. Відповідно до цього мобілізувавши громадськість села щодо дальнішого рішучого натиску на куркулів, справи мобілізації коштів по різних заборгованностях, як повного одержання сільськогосподарського податку, самооподаткування, закінчення плану засипки гамазеїв, одержання коштів за позику, різні осуди та інш. – всі ці кампанії в роботі КНС організацій повинні стояти в центрі уваги їх дальнішої роботи» [21,105].

Та все ж, комнезами були некомпетентними у господарських питаннях і непопулярними серед селян.

Процес створення комітетів незаможних селян відбувався в українському селі дуже складно, під тиском партійно-державного та карально-репресивного апаратів УСРР, що часто закінчувалося збройним протистоянням між селянами і новою владою на селі. Г.І. Петровський у своїх спогадах підтверджує цей висновок. Він свідчить, що тільки з травня до листопада 1920 р. в республіці загинули в збройних сутичках 152 голови сільських комітетів незаможних селян.

«У селі Текуча, – писала газета «Коммунист» від 23 липня 1920 року – в ніч з 28 по 29 серпня 1920 року був забраний бандою Цвітковського голова сільського комнезаму. Його вивезли за село і зарубали. 20 жовтня банда Дерещука вбила члена комнезаму с. Шеулиха Я.П. Аркуша. 30 листопада під час наскоку банди Дерещука на село Кищенці куркулі виказали активних членів комнезаму І.В. Базельського і А.Є. Мрочка, які були відвезені в село Дзенгелівку і там розстріляні [3, 75].

Особливу ненависть серед селянства викликала активна участь більшості новостворених комнезамів у проведенні продрозкладки та перегляду вже здійсненого селянами землеустрою. Селян також обурювало те, що до багатьох комнезамів, а особливо до їх керівних органів, потрапило багато людей, яких вони знали як нероб, п'яниць, ледарів, шахраїв і просто кримінальних злодіїв.

В тих районах, що були осередками селянських повстань і діяльності повстанських загонів вже організовані КНС знищувалися повстан-

ськими загонами. Тому тут активна робота комітетів була налагоджена лише в середині 1921 р.

В свою чергу для боротьби з повстанцями комнезами створювали загони добровольців, включалися у війська внутрішньої служби, організовували самооборону села. Вони допомагали військовим частинам, що проходили у волості для роззброєння куркулів і боротьби з повстанцями.

З цього питання І з'їзд комітетів незаможних селян постановив:

«1. Закликати незаможне селянство всієї України вливатися у війська внутрішньої служби. Кожен повіт повинен дати одну кавалерійську сотню на куркульських конях і куркульських сідлах для військ внутрішньої служби проти бандитів.

2. Організувати оборону села. Кожний район, де розвивається бандитизм повинен організувати територіальний полк, об'єднавши в ньому найсвідоміших, найвідданіших справі трудящих незаможних селян...

4. З'їзд зобов'язує кожний комнезам пильно стежити за бандитами і їх укривателями. Про кожен випадок бандитизму негайно доводити до відома радянських властей і всіма способами допомагати Радянській владі у знищенні бандитів» [25,71].

Якраз напередодні І-го з'їзду КНС більшовики висунули лозунги «Незаможнику на коня і на Врангеля!» та «Незаможники, на куркульського коня і на бандитів!». Скрізь створювалися піхотні, кавалерійські і тачаночні загони самооборони. Створювалися навіть цілі комнезамські полки, як, наприклад, у жовтні 1921 року у Києві. 16 травня1921 року з полку був сформований батальйон, який ввійшов до складу Київської окремої бригади під назвою «Батальйон комнезамів Київщини». Крім київського полку комнезамів у повітах та волостях з незаможників створювалися загони самооборони для боротьби з повстанцями.

Формування загонів КНС покладалося на губернські і повітові «постійні наради у справах боротьби з бандитизмом». До складу загонів включалися, крім членів комнезамів, демобілізовані червоноармійці віком від 18 до 40 років, відданість більшовицькому режимові яких не викликала сумнівів у місцевих більшовицьких осередків. Військова підготовка загонів покладалася на повітові військові комісаріати.

Формування збройних загонів комнезамів на Черкащині розпочалося у відповідності з рішенням губернської військової наради від 30 травня 1921 року. Кожний повіт мав виставити і озброїти по 25 кавалеристів. Згодом цю квоту довелося збільшити і на вересень 1921 року в піших загонах комнезамів нараховувалося 640 чоловік, а в кінних – 319 вершників. У Кременчуцькій губернії на цей час було сформовано три маневрених комнезамських загони в Олександрійському, Хорольському і Чигиринському повітах загальною чисельністю 370 піхотинців і 39 кавалеристів [22, 121-122].

Газета «Коммунист» від 29 грудня 1920 року писала: «В лісі біля села Красносілля Чигиринського повіту незаможними пійманий помічник ватажка зграї бандитів Хмари»...«У Золотоніському повіті, - писала 1 січня 1921 року газета «Вісті», – з допомогою незаможників піймано керівника банди Мелашка. Банда Голого, що втекла з Черкаського повіту, ліквідована. Захоплено 300 штиків, 300 обрізів, 7 рушниць. Незаможники вживають заходів, щоб піймати Голого» [25, 74].

Військовими частинами разом з загонами комнезамівців тільки в Чигиринському і Черкаському повітах з кінця жовтня по 31 грудня 1920 року було знищено 1658 повстанців, виловлено 10980 дезертирів, відібрано 1244 гвинтівки, 6520 патронів, 137 обрізів, 9 кулеметів, 16 револьверів і 30 коней з сідлами» [7].

Ведучи боротьбу з бандитизмом комнезами одночасно займалися й відловлюванням дезертирів. На зборах та засіданнях КНС ухвалювались рішення про нещадну боротьбу з дезертирством. Так, наприклад: «У селі Мар'янівці Кам'янського повіту, – писала газета «Большевик» 30 грудня 1920 року, – незаможні ухвалили рішення вигнати дезертирів. Кожен, хто помітить дезертирів, повинен затримати його й віддати в розпорядження органів влади». [25, 76].

Комнезами відігравали велику роль у створенні колективних господарств. Ще в жовтні 1920 року, І повітовий з'їзд незаможних селян, який відбувся в Черкасах, підкреслив, що треба переходити до колективного землеволодіння і звичайно, що основну масову частку колгоспів становили селяни-незаможники.

Велика кількість створених у цей період колгоспів (в порівнянні з 1918-1920 рр.), пояснюється аграрною малозабезпеченістю незаможних селян. Гостре малоземелля мало місце в багатьох районах Черкащини. Газета «Незаможник» у статті про роботу Шевченківського окружного земельного управління за 1923 рік приводила факти, що в окрузі на господарство з 5-6 душ припадає в середньому до 2,8 десятин землі.

У звіті Черкаського окружного комітету незаможних селян про колективізацію та культурно-освітню роботу на селі за 1925 рік зазначалося, що «...аграрна малозабезпеченість незаможного селянства Черкащини вимагає або переселення, або переходу на колективне землекористування. Комітети незаможних селян вже гаразд собі усвідомили, що тільки колективізація зможе до деякої міри вивести (бідноту) з того безпорадного стану, в якому воно знаходиться. З кожним днем на селі росте новий актив колективізаторів, який веде за собою відстале селянство на вищий ступінь сільськогосподарського будівництва» [9].

Газета «Незаможник» від 31 грудня 1925 року писала: «У Шевченківському окрузі, маючи 610,000 дес. землі і близько 640,000 душ населення, необхідно було вирішити земельне питання так, щоб використати лишки робочої сили, з одного боку і забезпечити існування хліборобського населення, з другого, інакше кажучи, набути такої форми в укладі сільського господарства, яка досягла б найбільшої економічної вигоди. Такою формою на Шевченківщині здебільшого явилися колективи» [6].

Крім того, ще однією з причин, через яку незаможники почали об'єднуватися у колективні господарства, стало надання державою різноманітних пільг для колгоспів: у вигляді кредитування, зменшенні оподаткування, надання різноманітної технічної допомоги.

Комітети незаможних селян працювали в Україні з 1920 до 1933 року й на окремих етапах міняли свої функції в системі диктатури пролетаріату. Тому діяльність комнезамів можна поділити на три періоди:

1-й період. З початку їх організації до нової економічної політики. У цей період комнезами організовували радянську владу на селі, допо-

магали комуністам зломити опір «куркуля» і закріпити як політичну, так і економічну перемогу радянської влади.

У період національно-визвольних змагань комнезами відіграли велику роль у боротьбі з повстанськими загонами та конфіскаціях хліба для нужд Червоної Армії.

З переходом до непу починається другий етап діяльності комнезамів. І хоч держава зробила вимушений економічний відступ по відношенню до селян-власників та політичного відступу не відбулося. Побоюючись появи політичного конкурента на селі в лиці середняка, більшість комнезамів проігнорували лозунг більшовиків про співпрацю з середняком у сільських радах. Комнезами продовжили розкуркулювання селян. А скликаний 22 лютого 1922 року II Всеукраїнський з'їзд КНС поставив нову задачу перед комнезамами – «...очистити сільські ради від куркульського засилля, залучити до Рад середняцькі маси селянства і встановити твердий революційний порядок на селі» [23, 50].

На сторінках преси в 1925 році відкрилася ціла дискусія про доцільність подальшого існування комнезамів. Це питання обговорювалося і на пленумах губкомів. В липні 1925 року пленум ЦК КП(б)У припинив це обговорення, визнавши необхідним реорганізувати комітети незаможних селян з організацій державного значення в добровільні громадські організації.

19 вересня 1926 року почався третій період у діяльності комнезамів. Комнезами звільнялися від усіх адміністративно-державних функцій. Реорганізовані комітети повинні були звернути увагу на піднесення господарства сільської бідноти, сприяти їй в одержанні кредиту, посівного матеріалу та сільськогосподарського інвентаря, залучити сільську бідноту до створення сільськогосподарських об'єднань для обробітку землі і для організації кустарно-промислових артілей. Всі свої заходи комнезами проводили через сільради, сільськогосподарські і кредитні кооперації, комітети взаємодопомоги і інші громадські організації на селі. Проте, не зважаючи на зміну статусу організації, радянсько-партійне керівництво й надалі продовжувало розглядати комнезами як свою політичну опору на селі.

Тому, вже 6 з'їзд КНС у 1928 році проходив під гаслом активізації лав КНС для боротьби з «куркульським терором». Оскільки основні ідеї соціалістичних перетворень явно суперечили бажанням більшої частини селян, основну роль в колективізації сільського господарства було покладено на комнезами. «Комнезами виступили активними борцями за завершення суцільної колективізації і ліквідації на цій основі куркульства як класу» [25, 102].

... «Борючись з куркульством – головним ворогом Радянської влади, комнезами відбирали у нього землю, худобу, інвентар і всі ті засоби, з допомогою яких куркуль намагався впливати на бідняцько-середняцькі маси села» [25,103].

З часом, коли комуністи утвердилися на селі, необхідність в КНС відпала. Було вирішено перетворити КНС з організації державного значення в організацію суто громадську, тобто звільнити їх від адміністративно-господарських функцій. Після цього значення комнезамів різко впало. Остаточно КНС були ліквідовані у 1933 році.

Джерела

1. Волощенко І. Монастирищина. З історії рідного краю. Черкаси: «Сіяч», 1995. – 229 с.
2. Газета «Більшовик». – №12. – 7 жовтня 1919 року.
3. Газета «Вісті». - №141. – 25 липня 1919 року.
4. Газета «Комуніст». – №118. – 21 липня 1920 року.
5. Газета «Комуніст». – №156. – 17 липня 1920 року.
6. Газета «Незаможник». – № 164. – 31 грудня 1925 року.
7. Державний архів Київської області (далі ДАКО). – Фонд штабу Київського Військового Округу (далі КВО). – С.130. – С. 7 за 1920 рік.
8. Державний архів Черкаської області (далі ДАЧО). – Ф. Р-65. – Оп. 1.– Спр. 29. – С.11.
9. ДАЧО. – Ф. Р – 174 – Оп. 1 – Спр. 3 – С. 321а.
10. ДАЧО. – Ф. Р – 1340 – Оп. 1 – Спр. 3 – С. 1 зв.
11. ДАЧО. – Ф. Р – 1340 – Оп. 1 – Спр. 3 – С. 3.
12. ДАЧО. – Ф. Р – 1340 – Оп. 1 – Спр. 3 – С. 6, 6 зв.
13. ДАЧО. – Ф. Р – 1340 – Оп. 1 – Спр. 3 – С. 7.
14. ДАЧО. – Ф. Р – 1340 – Оп. 1 – Спр. 3 – С. 8, 8 зв.
15. ДАЧО. – Ф. Р – 1720 – Оп. 1 – Спр. 8 – С.1.
16. ДАЧО. – Ф. Р – 1726 – Оп. 1 – Спр. 9 – С. 7–8.
17. ДАЧО. – Ф. Р – 1740 – Оп. 1 – Спр. 347 – С. 36 – 43.
18. ДАЧО. – Ф. Р – 2257 – Оп. 2 – Спр. 22 – С. 10.
19. ДАЧО. – Ф. Р – 2796 – Оп. 1 – Спр. 12 – С. 19, 19 зв.
20. Загорський П.С., Стоян П.К. Нарис історії комітетів незаможних селян України (1920 – 1933). – К, 1960. – 159 с.
21. Історія міст і сіл Української РСР: В 26 т. Черкаська область / АН УРСР. Ін-т історії: Голов. редкол.: П.Т. Тронько та ін. – К.: Голов. ред. УРЕ АН УРСР, 1972. – 788 с.
22. Кучер О. Розгром збройної внутрішньої контрреволюції на Україні в 1921-1923 рр. – Харків, 1971. – 171 с.
23. Панченко П.П., Славов В.П., Шмарук В.А. Аграрна історія України. – К.: Видавничий центр «Просвіта», 1996. – 455 с.
24. Трудящі Черкащини в боротьбі за владу Рад 1917 – 1920 рр. Збірник Документів та матеріалів. – Черкаси, 1957. – 205 с.
25. Усков Ф. Комнезами України в період воєнного комунізму. – К.: Держполітвидав УРСР, 1950. – 104 с.

Петро Жук

Амністія по-більшовицьки

Першу більшовицьку амністію було проголошено в 1918 році IV з'їздом Рад. Відтоді проголошення амністії стали регулярними в честь відзначення чергових річниць Жовтня, першотравневих свят чи утворення СРСР. Цим самим більшовики прагнули підкреслити гуманність і великодушність «робітничо-селянської влади». А по суті, амністії були своєрідною зброєю у боротьбі з невдоволенням широких мас трудящих, засобом обману непокірних. Яскравим прикладом тому є справа 1552, яка зберігається в Державному архіві Черкаської області.

У 1927 році в честь 10-річчя Жовтня була проголошена амністія всім, хто боровся проти радянської влади. Багато повстанців, повіривши владі, повернулися в рідні місця, зареєструвалися згідно з умовами амністії й спокійно працювали в своїх селах і містах, навіть не задумуючись над супротивом проти тих чи інших заходів влади. Мовляв, що було, то було. І все, забуто. Та виявилося, влада ніщо не забуває і ніщо не забула.

У свій час нам довелося знайомитися з листами-зверненнями колишнього активного учасника холодноярських повстань Каляєва-Ткаченка до холодноярців, які не здалися. Що не рядок, то словоблудство. Мовляв, чи не пора вам, хліборобам, покинути зброю і взятися за чепіги. Засівати ниву добром. Частина холодноярців повірили. Склали зброю. І взялися за чепіги плуга. А через місяць-два їх майже всіх кинули у буцегарню. І той же Каляєв-Ткаченко пояснення знайшов. Мовляв, цих повстанців кинуто у в'язницю для їх же блага, бо до них почали топтати стежки посланці Петлюри. І щоб зберегти їх від необдуманого кроку, краще хай трошки посидять у в'язниці, доки стежки ті заростуть споришем.

Але заарештованих відправили в Магадан мити золото для молодої республіки. А в період великого терору – знову згадали про амністованих. Одним махом – на початку 1938 р. було забрано амністованих колишніх членів загону «Вільного козацтва» із села Залевки, Смілянського району. А вже 17 квітня трійка при КОУ НКВС винесла вирок – розстріляти. 10 травня 1938 року вирок було виконано. І це не вигадка авторів. Для підтвердження, наводимо витяги з документів кримінальної справи 1552, що зберігається у Державному архіві Черкаської області.

Обвинительное заключение

По обвинению Юрченко С.И., Карпинского Ф.Я, Анистратенко А.А., Кириченко И.Т., Дьяченко И.А., Волошина Ф.Я., Пидстенного С.Г., Юрченко Т.И. Юрченко Т.Н., Юрченко Г.И., Кириченко Я.Т. в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 54-2, 54-11 УК УССР.

Черкасской межрайследопергруппой на территории б. Шевченковского округа вскрыта и ликвидируется военно-повстанческая организиция, которая своей деятельностью охватывала Черкаский, Чигиринский, Смелянский, Каневский и др. районы, руководимая видными

петлюровскими деятелями Макаренко Григорием, Грицаенко Кондратом, Чернаенком Семеном и др.

Установлено, что на Черкащине в 1935 г. заложена антисоветская военно-повстанческая организация, членом областного повстанкома на Украине, Рябоконем Григорием Никаноровичем, бывшим нач. мобокруга КВО.

Из материалов следствия видно, что Рябоконь за послание годы часто выезжал в указанные выше районы под различными предлогами и налаживал связь с видными петлюровскими деятелями, коих он на протяжении 1935-1936 г. г. разновременно вовлек в антисоветскую военно-повстанческую организацию.

Задача организации сводилась к созданию повстанческих отрядов на территории Черкащины, подготовляя которые к вооруженному восстанию против Советской власти. По заданию Рябоконя, бывший видный петлюровский деятель, начальник штаба политбанды полковника Водяного Чернаенко Степан на территории Смелянского района создал два повстанческих отряда по селам:

Константиновка и Залевки, в качестве повстанческого отряда по селу Залевках Чернаенко в 1936 г. завербовал бывшего командира отряда политбанды полковника Водяного – Юрченко Степана Ивановича, которому дал задание создать повстанческий отряд в с. Залевках из бывших политбандитов, петлюровцев, кулаков и лиц, недовольных Советской властью.

На основе полученных заданий Юрченко в 1936-1937 гг. развернул большую вербовочную работу по созданию повстанческого отряда. Последним в разное время было завербовано 14 человек. Перед вновь завербованными Юрченко прямо ставил вопрос, что они должны принимать активное участие в вооруженном восстании против Советской власти на случай войны с СССР.

Обвиняются:

1. Юрченко Степан Иванович, 1887 г.р., уроженец и житель села Залевок, Смелянского района, укр., б/п, гр-н СССР, по соцположению крестьянин-середняк, в прошлом командир повстанческого отряда политбанды полковника Водяного.

2. Карпинский Федор Яковлевич, уроженец г. Смелы, Смелянского района, укр., б/п, гражд. СССР, по соцположению из рабочих, в прошлом являлся организатором банды, которая под его руководством в 1918 году активно боролась против частей Красной Армии.

3. Анистратенко Артем Архипович, 1900 г.р., уроженец и житель с. Залевок, Смелянского района, укр., б/п, гр-н СССР, по соцположению крестьянин середняк, в прошлом активный участник политбанды полковника Водяного. Активно боролся против частей Красной Армии.

4. Кириченко Иван Тарасович, 1889 г.р., урожен. и жит. с. Залевок, Смелянского района, укр., б/п, гражд. СССР, из крестьян-бедняков, в прошлом активный участник банды полковника Водяного.

5. Дьяченко Илья Архипович, 1886 г.р., урож. с. Залевок, житель г. Смелы, по соцположению крестьянин-середняк, б/п, укр., гр-н СССР. В прошлом активный участник банды полковника Водяного, в которой принимал активное участие против частей Красной Армии.

6. Волошин Феодосий Яковлевич, 1894 г.р., урожен. и житель с. Залевок, Смелянского района, укр, б/п, гр-н СССР, по соцположению из крестьян-бедняков. В прошлом активный участник политбанды Водяного.

7. Пидстепный Семен Григорьевич, 1893 г.р., уроженец и житель г. Смелы, Смелянского района, укр., б/п, гр-н СССР, по соцположению из крестьян-середняков. В прошлом активный участник политбанды полковника Водяного, в которой принимал активное участие против частей Красной Армии.

8. Юрченко Трофим Игнатьефич, 1900 г.р., уроженец и житель села Залевок, Смелянского района, укр., б/п, гр-н СССР, из крестьян-бедняков, в прошлом командир повстанческого отряда политбанды полковника Водяного.

9. Юрченко Тихон Никонорович, 1891 г.р., уроженец и житель села Залевок, Смелянского района, укр., б/п, гр-н СССР, из крестьян-бедняков, в прошлом командир повстанческого отряда политбанды полковника Водяного.

10. Юрченко Григорий Иванович, 1900 г.р., уроженец и житель села Залевок, Смелянского района, укр., б/п, гр-н СССР, по соцположению крестьянин- середняк, в прошлом командир повстанческого отряда политбанды полковника Водяного.

11. Кириченко Яков Тарасович, 1896 г.р., уроженец и житель села Залевок, Смелянского района, укр., б/п, гр-н СССР, по соцположению крестьянин- середняк, в прошлом командир повстанческого отряда политбанды полковника Водяного.

В том, что по заданию указанного Рябоконя на территории Смелянского района бывшим начальником штаба политбанды полковника Водяного была создана повстанческая организация, для выполнения заданий в полученных от Рябоконя – Чернаенком в 1936 г. был завербован бывший командир повстанческого отряда в с. Залевках Юрченко Степан Иванович, котрый провел большую вербовочную работу и создал повстанческий отряд в с. Залевках, куда вовлек бывших политбандитов, находящихся в его отряде, перед которыми Юрченко поставил вопрос о необходимости быть готовыми к вооруженному восстанию против Советской власти на случай войны.

На основании изложенного след. дело по обвинению подлежит направлению для рассмотрения Особой тройки Киевского облуправления НКВД УССР.

Подписи

Выписка из протокола

Заседания тройки УНКВД по Киевской обл. от 17.04.1938 г.

Слушали. Дело Черкасской опергруппы (Смелянского РО НКВД) по обвинению 11 человек (Ф.И.О.)

Постановили.

1). 11 человек (Ф.И.О., – ред.) расстрелять.

Лично принадлежащие вещи конфисковать.

Верно. Секретарь тройки подпись /Альтзицер/

Выписка из акта

Приговор тройки УНКВД Киевской области от 17 апреля 1938 г. над осужденным к расстрелу (фамилия, имя, отчество г. р. всех 11 человек) приведен в исполнение 10 мая 1938 г. в 23 часа.

Комендант КОУ НКВД подпись /Воробьев/

М.п.

Заключение
По архивно-следственному делу
19 июня 1957 г. г. Черкассы

По обвинению (список 11чел) в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 54-2, 54-11 УК УССР

Нашел:

Смелянским РО КНВД 14 марта 1938 г. был арестован Юрченко С.И., а в апреле 1938 г. – Карпинский Ф.Я. и другие, привлеченные с ними по данному делу лица.

По решению тройки УНКВД Киевской обл. от 17 апреля 1938 г. все они были осуждены к ВМН, как бывшие участники политбанд и члены созданной в 1936 г. бывшим начальником Мобокруга КВО Рябоконем Григорием Никаноровичем к.-р. повстанческой организации.

Юрченко С.И. и другие осуждены по настоящему делу в предъявленном обвинении себя признали виновными.

12 апреля 1957 г. дело поступило из прокуратуры Черкасской обл. для дополнительной проверки.

Анализом материалов и дополнительной проверкой установлено, что Юрченко С.И. и другие, перечисленные выше лица, в 1938 году были арестованы и осуждены без достаточных к этому оснований, на непроверенных и противоречивых показаниях самих арестованных.

Допрошенные в процессе дополнительной проверки в качестве свидетелей показали, что антисоветских высказываний со стороны Юрченко С.И. и других осужденных с ними по одному делу они не слышали и охарактеризовали их с деловой и политической стороны положительно.

Пребывание же Юрченко С. И. и других осужденных по делу в политбанде «вольного казачества» не могло служить основанием к их аресту и осуждению, т.к. согласно Постановлению Президиума ЦИК Союза ССР от 2 ноября 1927 г. все они были амнистированы.

Предлагал бы:

Архивно-следственное дело по обвинению Юрченко С.И. (и др. 11 чел.) направить Прокурору Черкасской обл. для опротестования и отмены решения тройки УНКВД Киевской обл. от 17.04. 1938 г. за недоказанностью состава преступления.

Подпись. Ст. следователь.

Постанова Президії Черкаського обл. суду
від 20 вересня 1957 р.

Постанову трійки УНКВС Київської обл. від 17.04.1938 р. якою: Юрченко С.І. (й інші 10 чол., прізвища) визнані винними та засуджені за ст. ст. 54-2, 54-11 КК УРСР до вищої міри покарання – розстрілу з конфіскацією їх майна на користь держави за те, що вони були співу-

часниками контрреволюційної військово – повстанської організації на території Смілянського району.

Постанову трійки УНКВС Київської обл. від 17.04.1938 р. по відношенню до Юрченка С.І. та інших 10 чол. скасувати, а справу закрити за недоведеністю пред'явленого обвинувачення засудженим.

Амністували. Реабілітували. І залишилися без годувальника сім'ї. У Івана Кириченка – дочці Анісі виповнилося шість років, Марії – півтора року, синам Василю й Івану – одинадцять і вісім років. В Артема Аністратенка залишилося трійко малолітніх дітей. Стільки ж малолітніх і в Іллі Дяченка та Федора Карпинського.

Дяка за інтернаціоналізм

Так уже повелося із дореволюційних часів, для придушення повстання в Україні царські карателі широко використовували інгушів, чеченців, калмиків. Цей досвід царських опричників надзвичайно широко застосовували і «будівничі світлого майбутнього». Зокрема, основою каральних загонів в Україні були латиські стрільці, китайські інтернаціоналісти. Ще і досі, скажімо, у Вергунах в центрі села зберігається могила китайських інтернаціоналістів, які полягли у боях із холодноярцями.

Так, Лі Тун Жен ще до революції приїхав із Харбіна в Росію на будівництво залізниці. Під час громадянської війни влився в інтернаціональні батальйони. Брав участь у боях із Денікіним, в придушенні селянських повстань. В період непу працював в ливарних цехах Макіївки. Потім перебрався в Корсунь. Працював сторожем і одночасно займався кустарним промислом. Виготовляв дитячі іграшки, які продавав на місцевому ринку. Тут же, в Корсуні, проживали і ще дві китайські сім'ї – Ван Фа Іван Хандович і Пай Ті Шан, доля яких закинула ще до революції на Наддніпрянщину. Як і Лі Тун Жен, вони не залишилися осторонь інтернаціональних бригад. А після виконання «інтернаціонального обв'язку», не маючи професії, не знаючи мови, виживали, як могли. Одружилися на українських жінках. І маючи золоті руки, зайнялися кустарним промислом. Плели із лози стільчики і етажерки, колиски для дітлахів, виготовляли паперові квіти. Свої вироби продавали не лише на ринках Корсуня, Городища, а навіть у Києві і Черкасах. Якщо лозу заготовляли на берегах Росі, то за папером доводилося їздити в Київ, Чернігів чи Харків. Оті часті поїздки китайців із Корсуня і впали в око пильним чекістам. Тим більше, що почалася «харбінська операція» з виявлення шпигунів з Японії і Китаю.

Їх всіх трьох заарештували у травні. Не «добувши» фактів їх шпигунської діяльності, слідчі Черкаської міжрайонної опергрупи взяли за основу звинувачення їх антирадянську діяльність. Мовляв, торгуючи на ринку, вони розповідали (не володіючи українською мовою) анекдоти про євреїв, критикували радянську конституцію, роботу колгоспів і т.д.

Слідчих не хвилювало навіть те, що ці китайці так і не навчилися розмовляти українською чи російською мовами. В основному обмежува-

лися кількома фразами «товар хорош», «купи, продаю дешево». Факти, «добиті» Черкаськими слідчими упродовж трьох місяців були настільки мізерними, що особлива нарада НКВС СРСР, яка засідала 22 вересня 1938 року не могла навіть витягти «злочин» на десятку. Обмежилися лише п'ятьма роками виправно-трудових таборів. В рідні місця, на Черкащину, повернувся лише Лі Тун Жен. Оселився в Городищі. І після смерті Сталіна вирішив добитися реабілітації. І не лише себе, а й друзів по нещастю. Отож, слово документам із кримінальної справи 3423, яка зберігається в Державному архіві Черкаської області.

Заключение
30 декабря 1960 г. г. Черкассы
По обвинению

Ван Фа Ивана Хандовича, 1881 г. р., уроженца г. Шандунь, Китайской Народной Республики, китайца, гр-на СССР, б/п, малограмотного, до ареста прожив. в г. Корсунь-Шевченковский, Черкасской обл., кустаря;

Ли Тун Жена, 1886 г.р., урожен. г. Харбин, Китайской Народной Республики, китайца, гр-на СССР, б/п, малограмотного, до ареста прожив. В г.Корсунь-Шевченковский, Черкасской обл., кустаря;

Пай Ти Шана, 1897 г.р., урожен. г. Шандунь Китайской Народной Республики, китайца, гр-на СССР, б/п, малограмотного, до ареста прожив. в г. Корсунь-Шевченковский, Черкасской обл., кустаря.

Предусмотр. ст 54-10 УК УССР.

Ван Фа, Ли Тун Жен, Пай Ти Шан были арестованы в мае 1938 г. Корсунским РО НКВД. Обвинялись в проведении антисоветской агитации и 22 сентября 1938 г. Особым совещанием при НКВД СССР осуждены к 5 годам ИТЛ каждый.

«Виновными себя признали и показали, что они действительно до дня ареста встречались и между собой вели антисоветские разговоры. Показания их записаны общими фразами, не конкретно.

Передопрошенный 30 дек. 1960 г. Ли Тун Жен показал, что антисоветской агитацией он никогда не занимался и об этом на допросах в 1938 г. также не показывал.

Передопрошенные в декабре 1960 г. свидетели С., Б. заявили, что о антисоветской деятельности осужденных им ничего не известно, и они тоже об этом не показывали и в 1938 г. Свидетель Б. показал, что в 1938 г. его неоднократно вызывали в К. -Шевченковское РО НКВД, где он под угрозами подписывал заранее заготовленные протоколы допросов.

Вновь допрошенные свидетели о преступной деятельности ничего не показывали. В УКГБ Черкасской области компрометирующих материалов до их ареста не имеется.

Полагал бы считать, что Ван Фа, Ли Тун Жен, Пай Ти Шан в 1938 г. были осуждены необоснованно.

Подпись.

Ст. след. УКГБ по Черкасской обл.

Постанова
Президії Черкаського обласного суду
24 січня 1961 р.

Засуджені за ст. 54-10 КК УРСР до ув'язнення у виправно-трудових таборах строком на 5 років кожен без конфіскації майна за те, що вони будучи емігрантами з Китаю, займалися антирадянською діяльністю, хвалили японський фашизм і заявляли, що Японія хоче навести порядок в Китаї.

Встановила:

Встановлено, що засуджені проживали в м. Корсуні і займалися кустарним промислом – виробництвом дитячих іграшок, російською мовою володіли дуже слабо і не проводили антирадянської агітації серед населення.

Слідство по справі велося з грубим порушенням вимог закону, протоколи допиту фальсифікувалися самими слідчими.

Допитані свідки про злочинну діяльність засуджених нічого не показали.

Отже, при наявності таких обставин постанова підлягає до скасування.

Постановила:

Постанову особової наради при НКВС СРСР від 22 вересня 1938 р. відносно

Ван Фа Івана Хандовича

Пай Ти Шана

Ли Тун Жена

скасувати, а справу переведенням закрити за недоведеністю пред'явленого обвинувачення.

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, спр. 342, с.99, 103-104.

За старанність і сумління – вища міра покарання

На всіх районних нарадах його ставили за приклад. Такого сумлінного виконавця вказівок верхів важко було знайти. Тим більше, що працювати йому довелося в надзвичайно складних умовах. Адже село Лебедин віддавна славиться своєю непокірливістю. Саме лебединці були основою загонів відомого на всю округу Чорного ворона. Це вони у ті далекі часи громадянської війни захопили у Шполі бронепотяг чекістів, роззброїли їх і перевезли в село два вагони зброї. Тут діяв славетний Лебединський монастир, оспіваний ще Тарасом Шевченком. Це лебединці не допустили в село будьоннівців, коли ті поверталися з польського фронту, обставивши всі околиці боронами, культиваторами, плугами і сохами.

Отож, розпочавши колективізацію, Шполянська влада вирішила доручити втілення рішень партії у цьому селі його корінним уродженцям, але не пов'язаним із землею. Вибір впав на Нестора Перемота, Арсенія Кохна, Василя Горбенка, Івана Міщенка. Наглядати за ними було доручено посланцю з Москви, директору Лебединського цукрового

заводу, уповноваженому райпарткому Степану Кириліну. У спішному порядку їх було прийнято у члени ВКП(б). Хто такий Перемот? За походженням – із торговців. Його батько, Герасим Іванович, орендував у поміщика Роговського і місцевому монастирі сади. Восени весь урожай фруктів перепродував оптом і вроздріб Шполянським єврейським власникам торгівельних закладів. Попутно скупляв і перепродував всіляку живність у селян. Його сини Нестор і Грицько після навчання у агрошколі пішли працювати у Златопільське лісництво, яке кишіло бійцями загонів Чорного ворона, Завгороднього. За батьківською традицією «купи-продай», вони постачали відповідну інформацію про пересування повстанців – чекістам, а повстанцям – чекістів.

Арсеній Кохно із священнослужителів. Його брат був помічником ієромонаха. Під час громадянської війни працював разом з Нестором і Грицьком у лісі.

У період колективізації Кохно очолював сільську раду, а Нестору було доручено загнати селян у колгоспи.

Про те, як вони проводили колективізацію, досить детально розповів на допиті один із заарештованих активістів у 1937 р.

Наводимо витяг із документа мовою оригіналу.

«Протокол допроса
19 марта 1938 г.

Горбенка Василия Федоровича, 1890 г.р., с. Лебедин, Шполянского р-на, укр., рядовой колхозник в колхозе «12-тилетия Октября», крест. – бедняк, обр. низшее, был членом КП(б)У с 1932 по 1933 г, исключен за развал работы в колхозе, не судим.

Работая в «активе» села Лебедин, под руководством Кохна Арсения Прокофьевича, б/председателя с/с с. Лебедин, в прошлом монаха, личным секретарем игумена одного из монастырей г. Киева, кто именно не знаю и Кирилина Степана Алексеевича – б/директора Лебединского сахарного завода, присланного в с. Лебедин в 1928 г. не знаю откуда. Тогда он был членом КП(б)У. Я, будучи враждебно настроен против Соввласти, систематически проводил на селе извращение политики партии. А именно:

Во время коллективизации я и другие участники бригады, которую я возглавлял, всевозможными принудительными методами загонял крестьян в колхоз.

Были не единичны случаи, когда в отношении крестьян, не вступающих в колхоз по тем или иным причинам, применялось оружие. Участник моей бригады по коллективизации Л. ранил с «берданки» С.Г., который не хотел идти в колхоз и не сдавал лошади. В результате бандитских действий отдельных участников моей бригады, в частности Л., около 200 человек крестьян сбежались к квартире С.Г., с криками начали взывать бригаду бандитами «Черного ворона».

Такие действия вызывали недовольство в крестьян и выливались в восстания. Аналогичные явления были и на других участках с. Лебедин. Так, например, на 5 участке, где была сильная стрельба, была ранена дочь К.М. Там же сбежалось около 200 человек восставших крестьян.

Крестьян, которые не шли в колхоз, собирали на собрания, закрывали дверь на замок и держали в запертом помещении до тех пор, пока не запишутся в колхоз. Даже не выпускали по своим надобностям. Это мы делали под руководством Кохна А., Кирилина С., Перемота Н. и др. руководителей к.-р. повстанческой организации.

В марте 1930 г. К.А. и К. поручил мне собрать охотничьи ружья в охотников с. Лебедин и доставить в с/с, что мной было выполнено. Более 40 человек охотников снесли в с/с оружие. На второй день начались массовые волынки в селе. К. и К. выдали это оружие «активу», большинство которого были участники к.-р. повстанческо-националистической организации, а также петлюровцы и политбандиты. Вооруженные группы, под предлогом усмирения, стреляли в безвинных крестьян, что вызывало еще больше недовольство среди населения и превращалось в восстание.

В это же время я и другие участники организации во многих крестьян, не вступающих в колхоз, разбивали двери, были замки и окна, забирали людей и доставляли в колхоз.

Перемот Нестор Герасимович, будучи в то время председателем колхоза в с. Лебедин, хищнически уничтожал изъятых у крестьян лошадей и вместе с Кирилиным проповедовали «лошади не нужны, будут машины». Проводя всю выше указанную к.-р. работу, я юридически не был участником к.-р. повстанческо-националистической организации. И лишь в конце 1931 г. я зашел в садово-огородное товарищество с. Лебедин, где сидели Медяник П.А., Кирилин С.А. и обсуждали вопрос о коллективизации. В процессе разговора К. мне заявил: «Ты видишь, с колхозов ничего не будет. Все то, что ты делал и другие во время волынок и восстания, это мы делаем нарочно». С мнением К. я был согласный. К. и М., проверивши меня на протяжении 1930 и 1931 г. г. на целом ряде проделанной мною к.-р. работы, предложили мне быть участником к.-р. повстанческой националистической организации и выполнять работу таковой, одновременно предупредив о строгой конспирации, на что я дал свое согласие.

Вопрос. Какие задания вы получили как участник к.-р. повстанческой националистической организации?

Ответ. В скором времени после вербовки меня в указанную организацию, я был послан в с. Толмач, Шполянского района на работу председателем колхоза. К. и М. поручили мне организовать в с.Толмач к.-р. повстанческую группу для того, чтобы на случай военных действий в СССР поднять в тылу Красной армии восстания, с целью ослабления мощи таковой и добиться того, чтобы Украина стала самостоятельной.

Вопрос. Как вы выполнили данное вам задание К. и М.?

Ответ. К.-р. повстанческой группы в с. Толмач я не организовал.

Вопрос. Вы врете, что вы в с. Толмач не проводили к.-р. работу. Ведь вас же в 1933 г. сняли с работы пред. колхоза за развал работы в колхозе?

Ответ. Я даю правдивые показания, что в с. Толмач к.-р. повстанческой группы не организовывал, так как боялся быть разоблаченным и привлеченным к ответственности. С должности председателя колхоза меня действительно в 1933 г. сняли за бытовое разложение. За издева-

тельство над колхозниками и как б/ участника политбанды, причем, в банде я не был.

Вопрос. Назовите известных вам участников к.-р. повстанческой националистической организации.

Ответ. Со слов Меденика и Кирилина мне известно, что участниками к.-р. повстанческой националистической организации являются:

Кирилин С.А, Меденик П.А., Кохно А.П., Шимановский А.И., Перемот Н.Г., Горбенко П.Ф. и др.

Вопрос. Дайте показания об оружии, с которым готовились Вы к восстанию.

Ответ. Было ли в нашей организации оружие или нет, я этого не знаю. В отдельных участников было оружие, в Меденика П.А. была винтовка, у Кохно А.П. был наган. В них я видел лично, у меня был тоже наган, который я сдал в 1933 г., о чем прилагаю справку.

Вопрос. Вы врете. Вы знаете об оружии?

Ответ. Я правдиво заявляю, что мне ничего об оружии не известно».

Подпись

Начебто, не було постанов ЦК ВКП (б) і уряду про прискорення темпів колективізації, про ліквідацію куркулів, як контрреволюційних елементів, не було таємного листа-директиви від 1 лютого 1930 р. за підписом першого секретаря ЦК КП(б)У Станіслава Косіора «Про заходи по ліквідації глитайських господарств в районах суцільної колективізації», а були лише настанови очільників націоналістичних повстанських організацій і всі заарештовані через п'ять років. Словом, не старанно виконували рішення і вказівки партійних органів, а , мовляв, виконували вказівки міжнародної реакції.

А як же діяли ці члени повстанської націоналістичної організації після створення колгоспів, після пережитого голодомору?

Отже, знову звернемося до протоколів допитів.

«Из протокола допроса
14 февраля 1938 г.

Перемот Нестор Герасимович, 1 марта 1898 г. р., с. Лебедин, Шполянского района, укр., СССР, работал председателем колхоза с. Лебедин им. Петровского, из крестьян-середняков, занимался с/хозяйством, после революции – середняк, женат, 2 дочери, обр. низшее, парт с 1930 по 26.12.1937 г. Исключен их членов ВКП(б) в связи с арестом, не судим.

Вопрос. Что вами проделано, как участником к.-р. повстанческой националистической организации в последнее время?

Ответ. Состоя участником к.-р. повстанческой националистической организации с 1929 г. и являясь председателем колхоза, мною на основе моих враждебных отношений к Соввласти, было умышленно проделано следующее:

1. В 1936 г. не выполнил план вывозки навоза под свеклу, чем была снижена урожайность.

2. В этом же году не организовал борьбу с свекловичним долглносиком и поэтому был пересев свеклы на площади 60 га.

3. В период уборочной, в 1936 г. умышленно допустил потери зерна и не организовал скирдование соломы с под комбайнов - были потери.

4. Часть зерна 1936 г. была заражена клещом, сорвал выполнение натуроплаты Сигнаевской МТС – 600 центнеров зерна, от чего государство понесло убытки.

В 1937 г. в период уборочной начал преждевременную уборку хлеба, зерно протухло (90 цент.).

В 1937 г. во время уборочной допущена потеря зерна 40 га пшеницы, которая осталась под дождем и целый ряд других вредительств по колхозу, руководимому мною».

ДАЧО, ф. Р-5625, оп.1 спр. 2680, арк.18-19.

Щоб якось виправдати бездіяльність членів повстанської націоналістичної організації, працівники райвідділу НКВС скористалися «підкидним листом», запущеним ними ж напередодні масових арештів.

«Постановление

1938 года , марта 28 дня м. Шпола

Я, помощник оперуполномоченного Шполянского райотделения НКВД сержант госбезопасности Котляренко сего числа, рассмотрев письмо, адресованное в августе месяце 1936 г. на имя Перемота Нестора Герасимовича, участника к.-р. повстанческой националистической организации,

Нашел

Письмо, которое изъято у Перемота Нестора Герасимовича в августе месяце 1937 г., свидетельствовало о участии его в к-р. повстанческой националистической организации. В этом же письме даются указания о дальнейшей к.-р. работе организации, что подтверждает контрреволюционную деятельность Перемота Н.Г.

А посему-

Постановил

Письмо, изъятое у Перемота Н.Г. приобщить к следственному делу №16400 по обвинению Перемота Н.Г. и других, как вещественное доказательство и документ, изобличающий его в к-р. деятельности.

Пом. оперуполномоченного, сержант госбезопасности Котляренко

Утверджаю нач. Шполянского РО НКВД лейт. Верещигин.

ДАЧО ф. Р-5625, оп.1, спр.2680, арк.19.

Що й казати, важливий речовий доказ. Тим більше, що у листі білим по білому було написано, що у зв’язку з посиленням репресій, зачисток ворожих елементів, членам підпільних організацій слід зачаїтися, уникати відвертих антирадянських проявів і чекати слушного моменту. Чом не козир, щоб звинуватити будь-кого, що він «зачаївся» і «чекає слушного моменту».

Тільки якби не одна деталь, про яку замовчується у цій постанові. Справа в тім, що одержавши цей анонімний лист із Донбасу, Нестор Герасимович не став чекати, коли прийде оперуповноважений і «вилучить його», і не спалив, щоб і сліду не залишилося (а догадуючись, що цей лист перебуває під контролем НКВС, відніс його у райвідділення НКВС з проханням розібратися, хто надіслав йому, члену ВКП(б),

голові колгоспу цей провокаційний лист. Між іншим, подібно чинили і багато шестидесятників, яким КДБ під виглядом «друзів» надсилали подібні провокаційні листи.

Словом, речдоказів і фактів шкідницької діяльності к.-р. повстанської націоналістичної організації, крім «перегибів» під час колективізації, у слідчих було, як кіт наплакав.

Але їх і не було б. Тим більше, що зверху тиснули, мовляв, в Києві говорили «ось такі райони дали таку кількість, а ви відстаєте, потрібно натиснути, ось в інших районах зізнаються, а ви працювати не вмієте». І тиснули.

В листопаді у Лебедині були заарештовані три к.-р. елементи – зав сільпо Павло Корівка, завмаг Лаврін Кочерга, в грудні – голова колгоспу Нестір Перемот, решта вісім керівників різних рангів села у лютому -березні. Характерна і така деталь. Половину заарештованих з. Лебедина тримали в Черкаській в'язниці, половину – в Уманській. Нестор Перемот був заарештований 27 грудня 1937 року, а вперше допитаний 14 лютого 1938 року 27 березня 1938 року був складений і направлений у Київ звинувачувальний висновок. Але ще 12-14 квітня продовжували допит 6 заарештованих. Не менш вражаючими своєю вигадкою і елементарним незнанням життя є сторінки допитів – як були залучені до активної контрреволюційної діяльності ті чи інші лебединці. Скажімо, Нестір Перемот був «завербований» в повстанську організацію уповноваженим райпарткому Степаном Кириліним їдучи з ним на возі по дорозі в сільвиконком. Інші – під час купання в ставку після випивки. Між іншим, всупереч існуючій практиці конспірації, вербувальник розповідав новому члену повстанської організації про всіх уже завербованих. І що найбільш дивне, організатор цієї Лебединської повстанської націоналістичної організації – росіянин за походженням, уповноважений райпарткому, директор Лебединської цукроварні Степан Олексійович Кирилін не те, що не був допитаний, а навіть і не заарештований і керував цукроварнею аж до початку війни.

28 квітня 1938 року трійка при КОУ НКВС під головуванням в.о. начальника КОУ НКВС старшого лейтенанта держбезпеки І. Шапіро та членів трійки – другого секретаря обкому партії М. Костенка і військового прокурора М. Гомерова при постійному секретареві С. Альтзіцеру винесла вирок лебединцям: в честь Першого травня- Дня солідарності трудящих, всіх розстріляти.

Третього травня о 23 годині вирок був виконаний.

З 2 квітня по 10 травня 1938 року ця трійка розглянула 683 слідчі справи і прирекла до розстрілу 4598 заарештованих і лише 61 особу до 10 років виправно-трудових таборів.

Правда, не уникли репресій і самі виконавці. На початку квітня 1938 року з органів УДБ НКВС було звільнено 558 осіб, 154 з яких опинилися за гратами. Найбільш одіозні постаті чекістів були розстріляні, решта отримали різні терміни у спецтаборах.

ГДА СБУ, ф.16, оп.33, спр.71, арк.3

Припинення інтенсивної репресивної практики стало можливим лише після ухвалення постанови Раднаркому СРСР і ЦК ВКП(б) «Про арешти, прокурорський нагляд та проведення слідства», згідно з якою

заборонялися будь-які масові операції, пов'язані з висланням громадян, встановлювалась персональна відповідальність працівників НКВС та прокуратури за кожний незаконний арешт. Але все це була лише тимчасова «берієвська відлига». Великий терор дещо зменшив оберти. І все ж, як свідчать архівні документи СБУ, за період з 1939 року по 18 вересня 1941 року (переддень окупації гітлерівцями Києва) таємний цвинтар НКВС у Биківнянському лісі поповнився 2563 тілами «буржуазних націоналістів», «шпигунів», «терористів».

ГДА СБУ ф. 13, спр. 518, арк.290.

В тому ж 1940 році, під час «відлиги» були розстріляні дві монашки Катерина Слизь і Ксенія Макаренко із с. Головківки, Чигиринського району. Більше сотні резервістів Черкащини, які потрапили у полон під час фінляндського конфлікту, були відправлені на п'ять-десять років у виправно-трудові табори за постановами особливої наради НКВС у вересні 1940 р.

Характерна деталь. Про розгортання репресій директиви давалися під грифом «надзвичайно таємно», а постанови про перекручення місцевими органами влади, про виправлення допущених недоліків під керівництвом партії – оголошувалося в усіх газетах. І виходило, що «насильно заганяли в колгоспи, проводили репресії контрреволюційні елементи, які «пролізли» в партію, керівні органи місцевої влади, і нині партія їх зачищає...

Молох репресій дещо сповільнив свої оберти. Щоб знову набрати небачені у світі шалені людиновбивчі оберти з початком Другої світової війни.

Не догодив енкаведисту

Готуючи публікації в газети «Черкаська правда і «Молодь Черкащини», нам довелося зустрічатися з багатьма безпосередніми учасниками подій, вивчати архівні документи. І часом, розповідаючи про героїзм простих хліборобів і робітників, окремі партизани і підпільники з болем говорили про те, як окремі особісти, деякі керівники партизанських груп і загонів розстрілювали людей, які чимось не сподобалися їм. Так, Григорій Якович Нижник, бойовий побратим легендарного Івана Калашника з гіркотою розповідав, як один із керівників групи розстріляв молодицю, оголосивши її агентом гестапо, бо вона не схотіла стати його коханкою. А у Черкаському загоні особист розстріляв директора Ірдинського торфопідприємства,бо той не віддав йому свого кожуха. У Смілянському загоні Цаплюка особист Решетньов розстріляв начальника паспортного столу Сміли Приварського, який врятував більше сотні військовополонених і євреїв, видаючи їм документи, бо він не сподобався господарці, яка переховувала колишнього голову райвиконкому, одного з керівників Смілянського підпілля В.Ф. Ромейка.

Що це? Національна риса українців? Далебі не так. Вона була привнесена і започаткована в період великого терору чекістами, присланими кремлівськими диктаторами.

Яскравим свідченням цього є кримінальна справа 2360, яка зберігається в Державному архіві Черкаської області. Отож, слово документам з цієї справи. Наводимо мовою оригіналу.

Из протокола допроса
17.03.1941 р.

Сандул Пелагея Саковна, 42 роки, г. Монастирище, домашняя хазяйка.

Теперь работает в колхозе поваром в детских яслях, образование – один класс начальной школы, жена обвиняемого, из служащих, не судима, б/п.

Вопрос. Вы подали заявление в ЦК ВКП(б), в котором указываете, что муж ваш арестован из-за личных споров с начальником РО НКВД, которые возникли за того, что ваш муж, будучи ветврачом, отказал в оказании помощи лошади начальника РО НКВД, потому что должен был ехать в другое село.

Ответ. 15 октября к мужу приехала колхозница из села и просила оказать помощь ее телке. Муж собрался ехать, как кучер РО НКВД привел верховую лошадь нач. РО НКВД с больной ногой. Муж посмотрел лошадь и сказал кучеру, что завтра сделает операцию, а сейчас он должен немедленно ехать оказать помощь телке. Роды могут привести ее к гибели, а лошадь обождет, рана несерьезная. Кучер ушел, но тут же вернулся с бумажкой, от начальника РО НКВД. В ней было приказано немедленно, не взирая ни на что, оказать медпомощь лошади. Муж выругался грубо на адрес начальника и сказал, что он должен оказать помощь телке, а начальник РО НКВД ему не начальник и уехал с колхозницей. Вернувшись домой, муж сказал, «Ну, нажил себе врага, шей, жена, торбу, ибо начальник РО НКВД это так не оставит». И действительно, на второй день муж ушел из дома. Это был выходной день. Зашел в пивную выпить кружку пива и оттуда его забрали и больше я его не видела.

Того же дня 16.10.1937 г. у меня произвели обыск, а через некоторое время конфисковали имущество.

Фамилии (жінки і кучера, – ред.) я сей час не помню.

Там же, арк.177-179.

Прокуратура збиралася відмовляти у розслідуванні, але Пелагея Саківна знайшла і кучера РВ НКВС, і жінку, яка просила про допомогу.

Из протокола допроса
от 4 апреля 1941 г.

Заверуха Иустин Карпович, 57 лет, кучер Монастирищенского сахарного завода, конюх откормочного пункта сахзавода, обр. низшее, б/п, из крестьян-бедняков.

В 1937 г. я работал конюхом в РО НКВД Монастирищенского района. Сандул М.И. работал ветфельдшером. В сентябре 1937 г., когда был молодой овес, я ночью в 2 часа привел к Сандулу больную лошадь. Была обкормлена зеленым овсом и получила вздутие. Сандул раскричался..., тогда взялся за оказание и с большим трудом спас лошадь от

смерти. Приблизительно через 2 недели лошадь начальника РО НКВД захромала на ногу. Я взял лошадь и привел на ветпункт. Во дворе застал какую-то женщину с подводой. Сандул сказал мне, что ему некогда, лошадь может подождать, раньше нужно оказать помощь корове, которая не может разродиться.

Я вернулся в РО и доложил начальнику. Он написал записку. Я подал записку Сандулу, он ее прочел, выругался и сказал, что это еще успеет, а ему необходимо спешить к больной корове. Я это рассказал начальнику.

После этого, через 2 дня я увидел Сандула, когда его выводили на прогулку из камеры предварительного заключения. Когда его арестовали, я не знаю.

Когда я передавал записку Сандулу, кроме женщины никого не было. Эта женщина как будто из Летичевки. Она сама погоняла лошадей.

Дополнить свои показания больше не могу ничем.

Там же, арк.184-186.

Из протокола допроса Заболотной М.С.,

1899 г.р., семейная, колхозница, не грамотная, б/п, не судимая.

Кажется, в 1937 г., поздней осенью, у меня заболела корова. Вечером я взяла лошадей с колхоза и поехала за ветфельдшером в с. Завалье. И. Сандула был дома. Я начала просить посмотреть корову, он согласился. В это время приехал один человек на бричке, возле которой была привязана лошадь. Он обратился к Сандулу, чтобы помочь его лошади. Сандул ему ответил, что он раньше поедет ко мне, а после посмотрит его лошадь и мы уехали.

Я не видела, чтобы ему кто-нибудь передавал записку и особенно не обращала внимания, что делалось вокруг меня.

Домой от меня Сандулу отвез соседский мальчик.

Дополняю, что человек, который приезжал с больной лошадью, передавал Сандуле записку, но я не могу припомнить, либо он передавал в квартире, либо уже по дороге, когда Сандул ехал ко мне.

Записано с моих слов верно, мне прочитано, в чем и расписываюсь.

Подпись.

Там же, арк. 214.

Звісно, неправда була очевидною. Але Київська обласна прокуратура обмежилася лише допитами свідків. Визнати, що розстріляли безпідставно, значить визнати терор. Справу закрили, навіть не давши Пелагеї Саківні відповідь.

Отож, про правду вона дізналася лише у 1958 році.

Из обвинительного заключения

По обвинению Анатольева Ф.М., Савчука А.И., Свердлика Д.П., Захарчука А.В., Сандула И.М. по ст.ст. 54-4, 54-9 и 54-11 УК УССР.

Управлением госбезопасности в 1937 г. вскрыт и ликвидирован ряд крупных шпионско-диверсионных и повстанческий формирований польской военной организации, именовавшейся «ПОВ», действовавших на территории ряда районов Киевской обл., ставивших своей целью отторжение Украины от СССР и присоединение ее к фашистской Польше.

Наличие такого же формирования было установлено в Монастирищенском и в Плисковском районах. Участники его ставили своей задачей – путем проведения разведывательной, диверсионно-вредительской деятельности подорвать экономическую мощь и обороноспособность СССР.

Сандул Иван Мелентиевич,1890 г. р., урожен. с. Васильевка, Ситковецкого р-на, жит. с. Завалья, Монастирищенского района, украинец, гр-н СССР, б/п, до ареста работал в качестве ветфельдшера в Монастирищенской райветамбулатории.

Был участником польской шпионско-диверсионной организации с октября 1936 г., в которую завербован обвиняемым по делу Анатольевым.

По заданию организации занимался активной диверсионной деятельностью. Умышленно сорвал своевременную противочумную прививку, чем вызвал на протяжении 1936-1937 г. массовый падеж свиней колхозов. В обслуживаемых им колхозах пало 250 штук свиней, также умышленно вызывал падеж лошадей в количестве 100 штук.

Среди колхозников проводил активную к.-р. работу, доказывал им, что имеющий место падеж скота вызывается наличием коллективной системы хозяйства.

В принадлежности к антисоветской организации сознался.

Следствием по делу, как и признаниями самих обвиняемых, причастность их к польской шпионско-диверсионной организации, так и преступная их деятельность полностью доказаны.

На основании приказа Народного комиссара Внутренних дел СССР – Генерального комиссара госбезопасности т. Ежова Н.И. №00485 от 11.08. 1937 г. обвиняемых по делу включить в особый список для направления в НКВД СССР на рассмотрение.

1. Все обвиняемые по делу содержатся под стражей в тюрьме г. Умани.

2. Вещдоков по делу нет.

Подписи

ДАЧО ф. Р-5625, оп.1 , спр. 2366, арк.123

Выписка из акта

Постановление НКВД СССР от 19 декабря 1937 г.

(протокол №579) о расстреле Сандул Ивана Мелентьевича 1890 г.р., приведено в исполнение 1 июня 1938 г. в 23 часа.

Печать, подпись

Комендант КОУ НКВД

Там же, арк.133.

Прокурору Киевской обл.

Направляется архивно-след. дело на осужденного Сандул И.М. и др. вместе с жалобой жены для производства доследования по следующим мотивам:

а) В УНКВД получите справки, на основании каких данных был арестован Сандул и остальные лица, осужденные по этому делу.

б) Допросите кучера РО НКВД, выяснив, подтверждает ли он доводы жены Сандул об обстоятельствах отказа Сандулом немедленно сделать лошади операцию. Когда это было. Верно ли, что на следующий день после отказа Сандул был арестован.

г) Допросите жену Сандул, выяснив, кто приезжал на подводе за Сандул, чтобы отвезти его для оказания помощи корове.

д) Из показаний осужденных видно, что они проводили вредительскую работу. Поручите аппарату РайЗО проверить работу осужденных с тем, чтобы проверить, действительно ли они занимались вредительством.

Нач. отд. по спецделам – подпись

ДАЧО ф. Р-5625, оп.1, спр. 2366, арк.193-194

Копия
Перевод с украинского
(сокращ.)

Я обращаюсь к родной партии с просьбой помочь моему горю. В 1937 году, 16 октября мой муж репрессирован Начальником Монастирищенского НКВД.

15 октября 1937 г. кучер из НКВД приводит лошадь НКВД с натертой ногой и говорит моему мужу, что начальник НКВД сказал – посмотреть лошадь. Мой муж вышел, посмотрел, сказал – ничего серьезного нет, а завтра утром сделаем ноге операцию, т.к. у меня сейчас стоит из колхоза подвода, у колхозницы корова может родить и уже поздно.

Ничего не оставалось, как ехать к корове.

Муж собрался идти, в это время бежит к нему тот же кучер и дает ему записку от начальника, где он пишет: «Приказываю немедленно сделать операцию моей лошади». Тогда мой муж поступил довольно грубо – обругал кучера и начальника и отдал ему эту записку обратно. Этим и кончилось.

На следующий день собирается на службу, и сейчас же его арестовывают. И с 16 октября 1937 г. по сегодняшний день я не знаю, где мой муж.

Никаких больше причин или вредительства за своим мужем я не замечала.

В Уманской тюрьме мой муж просидел 9 месяцев и выбыл 5 июня неосужденным, а 15 мая у меня конфисковали. Забрали не только мужа, но и детские вещи: товар на ботинки мальчику, мою швейную машину, скатерть, воротник девочки, самовар.

Ни одной минуты мой муж не был ни в какой банде, не хотел наживы, наоборот, когда банды налетали на Монастырище и били евреев, то мой муж ходил делать раненным перевязки. Об этом могут засвидетельствовать в местечке.

У меня двое детей школьного возраста и старуха мать, 71 год, а я инвалид, на обе ноги не могу ходить.

За что такая кара? Мой муж честно и преданно 20 лет проработал в одном районе, получал премии, а нашлись люди, которые запачкали человека и семью, которая никакой злобы не питала к Советской власти.

Мой муж работал в Монастырищенском районе ветеринарным фельдшером.

Верно: подпись канцелярии.

Из протокола допроса
18 июня 1958 г. пгт. Монастырище

По существу дела свидетель показал: «Сандула Ивана Мелентьеивча знаю хорошо как односельчанин, взаимоотношения с ним хорошие и личных счетов не имею. В 1937 г. указанные лица были арестованы органами НКВД. До ареста они проживали в с. Завалья, Монастырищенского района. Сандула И.М., работал ветфельдшером. Я в указанный период работал председателем с/с и по личным и служебным вопросам встречался часто.

Сандула считался хорошим работником, добросовестно относился к работе, много оказывал медицинской помощи в лечении скота в колхозе села Завалье и в колхозников, уделяя для этого большое внимание и являлся по вызовам в любое время дня и ночи. Среди населения все они пользовались хорошим авторитетом. Лично считаю их примерными советскими гражданами.

С их стороны никогда я не замечал каких-либо проявлений антисоветского характера, среди односельчан находились много, но антисоветских высказываний я с их стороны не слыхал.

Подпись.

Там же, арк.142

Выписка из послужного списка старшего ветеринарного фельдшера 22 арт. бригады Сандул И.М.

22 ноября 1911 г. – Прибыл и зачислен в 22 пограничную Измаильскую бригаду молодым солдатом низшего 6 рубл. окладом жалование.

26 мая 1912 г. – Перечислен в бригадный ветеринарный лазарет с назначением ветеринарно-фельдшерским учеником.

21 декабря 1913 г. – Окончил курс обучения ветеринарно-фельдшерскому делу.

8 мая 1914 г. – Назначен младшим ветеринарным фельдшером на 48 рубл. оклад жалования.

12 января 1916 г. – За боевые отличия Начальником Экспедиции Особого назначения произведен в старшие ветеринарные фельдшера.

23 апреля 1916г. – Переведен в резерв начальника Военно-Окружного Ветеринарного управления.

25 апреля 1916 г. – Прибыл в резерв Одесского Окружного Ветеринарного управления.

8 мая 1916 г. – назначен на службу в отдельный арт. дивизион.

20 марта 1917 г. – Переведен на службу в Управление 122-й Артиллерийской Бригады (приказ по бригаде №7).

Подвергался ли наказаниям – не подвергался.

Обучался обязанностям и окончил курс учебной кузницы.

Вр. командующий бригадой Полковник - подпись

Врид. адьютант Бригады - подпись

Там же, арк. 190.

Из Заключения

(по арх. – след. делу)

29 сентября 1958 гг. Черкассы

В отношении Сандула Ивана Мелентьевича, 1890 г.р., урож. с, Васильевки, Ситковецкого р-на, Винницкой обл., укр., гр-на СССР, б/п, из

крестьян-середняков, со средним образованием, до ареста работающим ветфельдшером Монастырищенской райветамбулатории, обвиняемого в преступлении, предусмотренного ст. ст. 54-4, 54-9, 54-11 УК КССР.

Нашел:

Анатольев Ф.М. и другие арестованы в сентябре-октябре 1937 г. опергруппой бывшего Уманского РО НКВД на основании Постановления НКВД СССР и Прокурора СССР от 19 декабря 1937 г. расстреляны как участники антисоветской организации.

Произведенной проверкой, а также анализом материалов дела установлено, что указанные лица были осуждены без достойных к тому оснований. Что послужило поводом к их аресту из дела не видно. Свидетели по делу не допрашивались. Предварительное следствие… было проведено с грубым нарушением социалистической законности: все обвиняемые были допрошены через месяц после их ареста…

Основанием же к осуждению указанных лиц послужили их противоречивее показания о том, что они являются участниками к.-р. организации. Никакими объективными и достоверными доказательствами эти показания обвинениях не подтверждены.

Осужденный по настоящему делу Сандула И.М. в процессе следствия показал, что в к.-р. организацию он был завербован Анатольевым в октябре 1936 г., а не в начале 1937 г., по заданию которого проводил вредительство в с/х.

Однако, где и при каких обстоятельствах он был завербован А. в антисоветскую организацию, из его показаний не видно.

Следствие в отношении вышеуказанных лиц в 1937 г. вели опреследгруппа бывшего РО НКВД, за нарушение социалистической законности осуждены к различным срокам наказания.

Полагал бы: что Сандула И.М. и др. 4 чел. осуждены безосновательно.

Подписи.

Там же, арк.160-164.

Таємно

Ухвала

Судова колегія в кримінальних справах ВС УРСР 13 березня 1959 р.

Кримінальну справу за протестом заступника прокурора УРСР на постанову НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 19 грудня 1937 р.

Сандул Іван Мелентійович, 1890 р. н. уродж. Монастирищенського району, Черкаської обл. до арешту працював ветеринарним фельдшером Монастирищенської ветеринарної лабораторії – всі п'ятеро розстріляні…

Ухвалила:

Постанову НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 19 грудня 1937 р. відносно Сандула Івана Мелентійовича і др. 4 чол. скасувати і справу переведенням закрити за недоведеністю обвинувачення.

Підписи.

Там же, арк. 169-170.

А що із тими, хто вів справу? Начальника Монастирищенського райвідділу НКВС, який заарештував безвинного ветеринара через те, що

той не поспішив рятувати його коня, в 1941 році перевели на іншу роботу. Слідчого Кур'яту, який вів справу Сандула і його знайомих ветлікарів і який перед цим відправив на ешафот 63 селян із села Коритні, десятки мешканців із Цибулева, в тому ж сорок першому забрали на підвищення у Київ.

Шкода, що і сьогодні дехто із можновладців, часом, випливши наверх, в період напруження в суспільстві, подібним чином розправляється з тими, хто має мужність не скорятися чи діяти так, як вимагає «вказівний перст каліфа на час».

Ордени вручали і у концтабір відправляли

11 листопада 1935 року відбулося урочисте засідання Президії ЦВК Союзу РСР. Всесоюзний староста Михайло Калінін, чітко вимовляючи кожне слово, читав постанову ВЦВК: «За зразкову роботу на колгоспно-радгоспних полях, за досягнення високого врожаю цукрових буряків, 500 і більше центнерів з гектара, нагородити орденом Леніна:

Демченко Марію Сафронівну – ланкову колгоспу «Комінтерн» Київської області. Висловити Марії Демченко подяку за проявлений почин у справі організації змагання за високий урожай буряків;

Гнатенко Марину Василівну – ланкову колгоспу «Комінтерн» Київської області.»

Опісля у своїй книзі «П'ятисотенниці» (К., 1975) Марина Василівна писала: «Сльози тоді у мене на очах. Не знаходила слів для подяки, Подумайте нас, простих селянських дівчат, відзначено найвищими нагородами Вітчизни. Ми серед знатних людей країни. Про нас говорили з трибун, нас радо зустрічали на заводах, фабриках, упізнавали на вулиці. Іду вулицею, раптом: Товаришко, дозвольте сфотографувати для газети «Труд», для «Гудка».

Цей листопад 1935 року навічно в пам'яті моїй...» (с.82-83).

Тоді ж високі урядові нагороди одержали секретар райпарткому району імені Петровського Михайло Пантелеймонович Лельченко, голова райвиконкому Іван Йосипович Безсмертний, керівники колгоспу «Комінтерн». Члени ланки Марії Сафронівни Демченко – О.Л. Савченко, І.П. Ткаченко, Д.С. Демченко були нагороджені орденами Трудового Червоного Прапора.

У 1936 році Марія Демченко взяла участь у роботі Надзвичайного VIII Всесоюзного з'їзду Рад, на якому було ухвалено Сталінську Конституцію. І це глибинне село майже щодня відвідували кореспонденти, письменники, художники, спеціалісти сільського господарства. Фото і статті про Старосілля не сходили зі сторінок газет і журналів. Про досвід старосельців багато говорилося на всіх нарадах, зборах, починаючи від Городища і завершуючи Москвою.

Тому не випадково, що коли почалася чергова компанія по зміцненню колгоспів, саме колгоспу «Комінтерн» було першому в Радянському Союзі головою Київського облвиконкому Макаром Василенком було вручено Акт на довічне користування землею.

12 грудня 1937 року мали відбутися вибори до Верховної Ради СРСР першого скликання. Громада села Старосілля висунула кандидатом у депутати свою уславлену землячку, кавалера ордена Леніна, ланкову Марію Демченко.

Весь сільський актив, починаючи від бригадира, директора школи, вчителів і завершуючи секретарем партійного комітету і голови колгоспу, включилися у передвиборчу агітацію. Часто бував у селі й перший секретар району імені Петровського Михайло Лельченко. Організовували летючки, збори трудових колективів на підтримку кандидата у депутати Марії Демченко, засуджували діяльність контрреволюційних елементів, які виявилися навіть серед мешканців Старосілля, Млієва, Городища. Адже в ті осінні ночі «воронки» забрали із Старосілля колишніх куркулів Нестора Лисенка і Опанаса Яценка, теслю-кустаря Наума Гончара, колгоспників Олексія Курінного, Йосипа Охріменка, Сидора Марченка, одноосібників Зиновія Матвієнка і Йосипа Шевченка, завідуючого дільницею в лісництві Василя Рибченка.

І як можна було не заарештувати колишнього глитая, поміщика Нестора Лисенка, який привселюдно говорив: «На комунистов я не только не хочу работать, а наоборот, я каждый день готовый их уничтожать... Мы одних помещиков сдыхались, а другие сели, но на весну 1938 г. этих дураков мы сдыхаемся, на них приготовлены немецкие снаряды».

(ДАЧО, ф. Р-5625, оп.1 , спр.5982).

Отож на всіх зборах, що стосувалися виборів, їх учасники у своїх резолюціях на підтримку кандидатів у депутати неодмінно засуджували заклятих ворогів народу, вимагаючи для них найсуворішого покарання. І, зважаючи на ці «вимоги» односельців, всі заарештовані старосельці восени 1937 року були розстріляні.

Здавалося, для Старосілля, очищеного від «контрреволюційних елементів», ніщо вже не заважало будувати світле майбутнє, одержувати урядові нагороди, як символ визнання трудової звитяги. Правда, дещо насторожувало, що ті ж воронки забрали влітку голову райвиконкому Івана Безсмертного, голову облвиконкому Макара Василенка.

І раптом...

Постанова
(о начале следствия)

Июня 12 дня 1938 года. Я, начальник района им. Петровского райотделения НКВД УССР Ходорковский, рассмотрел материал о преступной деятельности гр. Лысенко Павла Карповича, Щериля Максима Антоновича, Куценко Василия Николаевича, Лысенко Андрея Игнатьевича и др. выразившийся в том, что они проводят среди населения антисоветскую агитацию, распространяют клеветнические слухи о Советском Союзе.

И усматривая в совершенных обвиняемых Лысенко Павле Карповиче и др. действиях признаки преступлений, предусмотренных ст. ст. 54-2, 54-11 УК УССР

Постановил:

На основании 93 ст. УПК и 108 ст. УПК начать по настоящему делу производство предварительного следствия.

Копию настоящего постановления направить Черкасскому районному прокурору.

Согласен нач. райотделения НКВД

Района им. Петровского подпись

Утверждаю нач. межрайопрегруппы НКВД

Сержант госбезопасности Лившиц.

ДАЧО, ф.Р-5625, оп.1, спр.5982, арк.1.

Із постанови Прокурора

«Санкціонувати арешт на гр. Лисенка Павла Карповича та направити його до Черкаської тюрми для тримання по цій справі, зарахувавши тримання за Черкаським УДБ НКВД.

Прокурор Черкаського району Дончук С.З.».

Ордер №26, виписаний 15 червня 1938 р. на ім'я співробітника УДБ НКВС Сидоренка. Йому ж доручалося зробити обшук, під час якого було вилучені паспорт, військовий квиток і рушниця.

20 червня була заповнена і анкета арештанта, в якій, зокрема, відзначалося:

Рік народження – 1897, місце народження і проживання – с. Старосілля, посада – директор Старосільської середньої школи. До революції, з 1911 по 1918 роки працював на шахтах Кривбасу. Під час громадянської війни – червоний партизан. В двадцятих роках редагував Черкаську районну газету. Правда, у 1921 році, у зв'язку з тим, що пішов у відпустку без погодження з відповідними інстанціями, був виключений з членів ВКП(б), і був звільнений з посади редактора. Після усього знову відправився у Кривбас. Шахтарював. У 1934 році повернувся у село. Працював учителем. Викладав російську мову і літературу. У зв'язку з реорганізацією неповної середньої школи у десятирічку – був призначений директором. Склад сім'ї – дружина Євгенія Петрівна, вчителька, дочка Ліля – 8 років, син Олександр – 1 рік».

У справці-характеристиці, виданій 6 серпня райвідділенню НКВС відзначається, що за соцпоходженням Лисенко Павло Карпович – середняк, до колективізації мав хату, два хліви, пару волів, корову, 3 гектари надільної землі, під час революції брав активну участь у партизанському русі, служив у Червоній Армії. В 20-х роках працював у різних радустановах Черкас і Кременчука.

У 1934 році повернувся в село, вчителював, був завучем, згодом був призначений директором школи. В останні роки дещо відійшов від активної участі у масовій роботі серед населення. І, очевидно, під диктовку оперуповноваженого у сільській раді, написали «против мероприятий партии и правительства был настроен враждебно».

Так в чому ж проявлялась ота ворожість? У своїй книзі п'ятисотенниця, Герой Соціалістичної Праці, старший науковий співробітник Всесоюзного науково-дослідного інституту цукрових буряків Марина Гнатенко на 91-ій сторінці, розповідаючи про те, як за порадою секретаря комсомольської організації Івана Тищенка написала статтю в газету, підкреслила: «Та моя стаття викликала небувалий потік листів. Автори їх просять детально розповісти про свій досвід.»

Правда, Марія Василівна обминула той факт, що статтю допоміг їй написати, за дорученням парторга Пилипа Дерибаса, колишній редак-

тор Черкаської райгазети Павло Лисенко. Розповідаючи про досвід, Павло Карпович вмістив кілька критичних абзаців щодо забезпечення буряководів новою технікою, новими сортами і т.д. Що звісно, викликало неадекватну реакцію у «відповідних організаціях».

У довідці – характеристиці відзначено і факт для звинувачення – «будучи директором средней школы и преподавателем русского языка, основной своей работы не вел и все время находился в командировках».

То куди ж їздив директор школи і за чим?

У показах свідків відзначається, що будучи добре знайомим з Рябоконем, колишньою головою Черкаського округжкому Марією Левкович, які на той час працювали на відповідальних посадах в республіканських органах влади, Павло Карпович за дорученням сільвиконкому, правління колгоспу, райвиконкому їздив до них, щоб «вибити» наряди на нову техніку, кінофікацію і електрифікацію села. А коли Марія Демченко і Марина Гнатенко (за плечима яких була лише семирічка) були направлені на навчання у вузи – разом з дружиною Євгенією Петрівною допоміг їм «освоювати» ази науки і опісля їздив сам у вузи, щоб через Марію Левкович домовитися з ректоратами про влаштування ланкових на навчання у робітфаці, а потім уже в самому вузі.

Можливо тому і не випадково, що під час ведення слідства енкаведисти не задавали жодного запитання щодо його антирадянських виступів, не говорячи вже про його контрреволюційну діяльність.

Всі запитання стосувалися одного - його стосунків з Григорієм Рябоконем. Коли і де зустрічався, про що з ним говорили. А про що можуть розмовляти за чаркою чоловіки, яким і сорока літ не виповнилося? Звісно, про вродливих молодиць. Іноді заходила мова про буремну юність, про те, як партизанили. Згадували, як до десятиріччя Жовтня в округжкомі було розроблено цілий комплекс заходів про вшануванню партизанів, впорядкування їх могил, присвоєння імен загиблих школам, громадським об'єднанням, підприємствам. Пройшли роки, і про виконання наміченого забулось...

Ось ці розмови з Григорієм Никоновичем і стали головними пунктами звинувачувального висновку слідчих Черкаського відділення НКВС у справі Лисенка Павла Карповича, колишнього партизана, шахтаря, журналіста, директора середньої школи і з ним – його бойових побратимів, уродженців села Старосілля – секретаря комітету партії району імені Петровського Михайла Лельченка, голови сільської ради Опанаса Яценка, начальника райземвідділу Семена Пікуля, голови Старосільського сільпо Максима Шерилі, голови Петропавлівської сільради Петра Ганича, завврайфінвідділом Максима Черниченка, бригадира колгоспу Андрія Лисенка та інших. Але як не «клеїли» пункти звинувачення, але доказати вину заарештованих не могли. І тому вирішили продовжити термін слідства.

Заключение

гор. Киев, марта 27 дня 1939 г.

... рассмотрев заявление, поданное на имя прокурора СССР заключенным Лысенко П.К. о неправильном его заключении в ИТЛ нашел:

При пересмотре архивно-следственного дела по обвинению Лысенко установлено, что Лысенко является активным участником контрреволюционной военно-повстанческой организации, в которую был завербован Рябоконем... Выполнял задания Рябоконя. Завербовал в контрреволюционную организацию 2-х человек, что подтверждается показаниями и очными ставками.

Лысенко на предварительном следствии виновным себя признал полностью.

По показанию свидетелей... изобличается в проведении контрреволюционной агитации, направленной к дискредитации проводимых мероприятий партии и Советской власти на селе.

Постановил:

Возбуждать ходатайство перед Особым Совещанием НКВД СССР о пересмотре решения по делу Лысенка П.К. считаем нецелесообразным.

Пом. нач. 5-го отд. КОУ НКВД

Лейтенант Госбезопасности подпись

Але цієї відповіді-відмовлення у перегляді його справи Павло Карпович не дочекався. Він переступив поріг вічності у Солікамському концтаборі 28 січня 1939 року.

Справу цих «злочинців» розглядала 21 жовтня 1938 року особлива нарада НКВС СРСР. Без допиту свідків, без адвоката... Без присутності звинувачуваних. Розглядали списком. Лише головуючий відмічав, кого в «розход», кому десятку, а кому – дещо менше.

Павлу Карповичу, як і Андрію Гнатовичу, пощастило, як бригадиру, відміряли п'ятирічку, а Павлу Карповичу, як директору школи - вісім літ виправно-трудових таборів.

А ось орденоносця, активного організатора руху п'ятисотенниць, секретаря райкому партії Михайла Лельченка, голову райвиконкому Івана Безсмертного, справу яких розглядала Військова колегія Верховного суду СРСР, вирішили розстріляти. Але ув'язнені не здавалися, а вирішили добиватися правди.

Під час розгляду на суді у серпні 1958 року виявилося... А втім, слово документам. В процесі реабілітації були допитані свідки, виявлені документи, ось один із них.

Справка-характеристика

Выдана Старосельским с/с Городищенского района Черк.обл. на гр-на Лысенко Павла Карповича, рожден.1897 г.

По национальности украинец, происхождение – из крестьян-бедняков, образование среднее, по положению-служащий.

До Октябрьской революции служил в царской армии. Во время октябрьской революции служил в революционных отрядах, формированных в г. Черкассы, которые позже слились в регулярную Красную Армию. В 1925 г. окончил педагогическое училище в г. Черкассах и работал учителем в с. Мошны, Красноселье, Млиеве, Староселье.За время работы в с. Староселье 1934-1938 гг. учителем, директором школы Лысенко Павло Карпович имел общественную работу,

редактор газеты, читал лекции на антирелигиозные темы, активно выступал на собраниях.

Высказываний против социалистического государства, коммунистической партии не было.

Избирался в местные советы депутатом трудящихся, был членом сельисполкома, заместителем председателя сельского совета.

Забранный органами МГБ в 1938 г. Не судился, с заграницей связи не имел, родственников за границей не имеет. Компрометирующих данных в сельсовете не имеется.

Жена: Лысенко Евгения Петровна, работала учителем Старосельской школы. В настоящее время проживает в с. Хлыстуновка, Городищенского района, Черкасской области.

Х-ка выдана для предъявления в упр. УКГБ Черк. обл.

ПодписиПред.

Секр. с/с.

Протест

(в порядке надзора)

Постановление Особого Совещания при НКВД СССР от 21 октября 1938 года на основании ст. ст. 54-2, 54-10 и 54-11 УК УССР.

1. Щериля Максим Андреевич, 1893 г.р., урожен. и житель с. Б. Староселье, Городищенского р-на, Черк. обл., гр-на СССР, укр-ц, б/п, из крестьян-бедняков, обр. 4 кл., до ареста работавший председателем Старосельского сельпо.

2. Лысенко Павел Карпович, 1897 г.р., урожен. и жит. с. Староселье, Городищенского р-на, Черкасской обл., украинец, г-н СССР, б/п, из крестьян-бедняков, со средним образованием, до ареста работавший на разных работах в колхозе.

- осуждены к заключению в ИТЛ – Лысенко П.К. на 8 лет, а Щерыля М.А. и Лысенко А.И.- на 5 лет каждый.

...обвинялись в том, что являлись участниками украинской к.-р. повстанческой организации, существовавшей на территории района им. Петровского, по заданию которой проводили антисоветскую деятельность.

Допрошенных по делу свидетелей о проведении антисоветской деятельности – неконкретны и противоречивые, их достоверность не была надлежащим образом перепроверена в процессе расследования дела.

Передопрошенные, а также дополнительно допрошенные по делу в 1958 г. свидетели показаний о проведении осужденными антисоветской деятельности не дали и характеризовали их с положительной стороны.

Прошу:

Постановление Особого Совещан. при НКВД СССР от 21 октября 1938 г в отношении осужденных П.К. Лысенко, Л.К. Лысенко, М.А. Шерили отменить и дело производством прекратить за отсутствием состава преступления.

и.о. Прокурора по Черкасской обл. подпись.

Справка

Дело по обвинению Лысенко Павла Карповича, 1897 г.р., работавшего учителем в Старосельской школе, пересмотрено президиумом Черкасского облсуда 5 августа 1958 года.

Постановление Особого Совещания при НКВД СССР от 21 октября 1938 г. В отношении Лысенко П.К. отменено и дело производством прекращено за отсутствием состава преступления.

Зам. пред. Черкасского облсуда Подпись

І так сталося, що ота восьмирічна дівчина Ліля волею долі продовжила професію батька, який був редактором в 20-х роках в Черкасах. У 1960 році вона була запрошена працювати відповідальним секретарем до обласної молодіжної газети «Молодь Черкащини», а у 1970 році Лілія Павлівна Шитова очолила обласну газету «Черкаська правда».

Любов тигриці і попелюшки

У який раз перечитуємо оповідання «Без черемхи», повість «Товариш Кисляков» відомого російського письменника 20-х років минулого століття Пантелея Романова і поезії уманчанки Раїси Троянкер із збірки «Повінь» – «Трава прив'ялена», «Дні чекання», «Вечір». Всі ці твори написані в один і той же час, присвячені одній і тій же темі – любов, еротика, секс. І прототипи цих творів були реальні. У Романова – героїня типу референта Накомпросу Галини Крупської, а у Троянкер – її особисте життя...

Сюжети їх творів – своєрідне віддзеркалення суспільного і особистого життя часів запеклої боротьби із старою буржуазною мораллю, утвердження нової моралі, з розкутістю, без забобонів, утвердження вільного кохання, сексуальної свободи.

Гортаємо шпальти тодішніх газет, вдивляємося у фотознімки, перечитуємо репортажі про те, як вулицями Харкова проїжджають автівки, на площадках яких молодиці і чоловіки в чому спородила мати з плакатами «Геть цнотливість, сором! Хай живе свобода кохання!», «Геть сімейні узи – буржуазний пережиток!», «Лови солодку мить!». Репортажі з вечірок молоді, що чимось нагадують нинішні тусовки в саду між Сумською і Римарською вулицями Харкова, часом в чаду вільного кохання...

Саме в ці дні і з'явилися у Харкові молодята з Умані – Раїса Троянкер і Онуфрій Турган. Після закінчення агротехнікуму Онуфрій пішов не стежиною агронома, не засівав поле житом-пшеницею, а став журналістом, засіваючи ниву духовності добром. Як пише його земляк Іван Турчак, він був «низенький, натоптаний, енергійний». Його знали в Умані як веселу, товариську людину з вродженим українським почуттям гумору. Він був лідером уманського студентства, організатором письменницької студії «Плуг», завзятим учасником всіляких дискусій. І, звичайно, сам Бог велів звести їх докупи – весельчака, гумориста, поводиря уманської молоді з волелюбною, з витонченою постаттю – сім-

надцятирічною дівчиною. Крім цього, їх ще єднала поезія. Вони обоє до безмежності були закохані в неї, і обоє мали талановите перо.

Правда, якщо Онуфрій тяжів до реалізму селянського життя, то Троянкер – до еротизму. Для неї жити – означало любити, бути коханою чоловіка яскравого, незвичайного. Саме в Умані таким був Турган. А опинившись в Харкові в колі таких маститих поетів і прозаїків як Володимир Сосюра, Юрій Смолич, Валерій Поліщук, Ілля Садоф'єв – то в юної тигриці запаморочилася голова від їх уваги. Її не змогли втримати сімейні вузи, і навіть спільна донька – вона розлучилася Турганом і поєднала свою долю з більш маститим російським поетом Іллею Садоф'євим, який приїхав у Харків на черговий літературний форум.

Якщо письменник Романов у своєму оповіданні «Без черемхи» засуджує розпущеність, гіркоту розчарування героїні після романтичної ночі із завзятим прихильником вільної любові, то Раїса Троянкер із захопленням пише:

Трава прив'ялена і заніміла осінь...
Сьогодні сталось. Що це? Я жива?..
В траві заплутались, розвіялися коси,
В гарячці тіло й голова.
Зім`ята сукня. На обличчі – мука.
О, не вернуть! Не стать такою, як учора,
Нічим не змить із уст палючих плям!
А день такий звичайний і бадьорий,
Така спокійна стомлена земля...

Як згадує її донька Олена Турган, «...за свої 36 років мама кохала багатьох, і її кохали яскраві цікаві люди...». Але особливо насторожили слова Олени: «...зараз я думаю, що любов матері до Садоф'єва, як це не парадоксально, врятувала її й мене від лихої долі Галини і Юліка (друга дружина і син Онуфрія – авт.)... Любов-любов! Інколи й вона рятує».

Коли молода поетеса подалася за новим удвічі старшим коханим в Санкт-Петербург, Онуфрій одружується з сестрою свого друга – референтом Наркомосу Галиною Костянтинівною Крупською. Вона була абсолютною протилежністю Раїси. Вродлива і статна, вихована на традиціях і звичаях слобожанського села, вона, як і героїня оповідання Романова, якщо закохувалась, то закохувалась назавжди. Отож, зустрівши Онуфрія, який переживав гірке розчарування після розлучення з Раїсою, вона закохалася з першого погляду. Невдовзі стала не лише вірною дружиною, а й надійною опорою. Закохавшись у Онуфрія, зберегла це почуття до кінця життя. І як могла боролася самовіддано за своє щастя. І робила все, щоб його син Юлій пишався своїм батьком – поетом, журналістом, агрономом...

А втім, слово документам із карної справи 2305, ф. Р-5625 оп. 1, яка зберігається в Державному архіві Черкаської області «По обвинению Тургана Онуфрия Иовича по ст. 54-6 п. 1 КК УССР» на 58 листах, уродженця с. Лозуватка Шполянського району, журналіста, письменника. Його кинули у спецкорпус КОУ НКВС 6 листопада 1937 року відразу після розстрілу 4 листопада його земляків.

В анкеті заарештованого вказується: працівник редакції газети, освіта – вища, дружина – Крупська Галина Костянтинівна, 32 роки, син – Юлій Онуфрійович.

Перший протокол допиту датований 28 листопада 1937 року. Наведемо деякі витяги з цього протоколу. На звинувачення в тому, що він був «організатором, керівником к-р повстанської організації, що існувала в с. Лозуватка Шполянського району, відповів: «Отрицаю, организатором и руководителем повстанской организации я не являюсь, и о существовании такой организации мне ничего не известно». – «Вы нагло врете. По показателям арестованых по данному делу Б. К. и С. В. и др., вы изоблачаетесь как руководитель и идеолог данной к-р организации. Говорите правду». – «Отрицаю». – «Живя в Харькове ежегодно с 1928 г. приезжал в с. Лозуватку и созывал и организовывал подпольное совещание». – «Все это отрицаю как несоответствующее действительности. Контрреволюционной деятельностью я не занимался».

Нагадаємо, Турган був кинутий у в’язницю 5 листопада, а допит почався лише 28 листопада. Це наводить на думку, що для чекістів він був надзвичайно «міцним горішком», який після більше ніж двадцятиденних катувань, свідчень окремих його односельчан, що він був їх ідеологом, проводив у клуні підпільні наради і навіть звів із людиною в Києві, яка могла надіслати зброю – категорично все відкидав.

Того ж 28 листопада 1937 року з’явилося офіційне звинувачення, в якому відзначалося, що Турган Онуфрій Іович, 1900 року народження, уродженець с. Лозуватка Шполянського району, мешканець м. Київ, українець, журналіст, освіта вища, б/п, громадянин СРСР, одружений «Арестован 05.11.1937 г. Произведенным следствием и показаний обвиняемых установлено, что Турган О. И. являлся идеологом и руководителем к-р повстанческой организации в с. Лозуватка с 1928 г. – задача подготовка условий по вооруженному восстанию, для свержения Советской власти и отделение Украины в самостоятельное государство, приурочивая выступления к моменту войны Польши с Советским Союзом.

В 1928 г. Турган переехал в с. Лозоватку как уроженец данного села, зная антисоветски построенный кулацкий и бандитський элемент, заложил к-р повстанческую организацию

... ежегодно приезжал в с. Лозоватку, проводил подпольные совещания членов к-р повстанческой организации.

... о приобретении оружия...

... налаживаний связей с белоэмигрантскими кругами, находящимся в Праге, урож. села, б. белым офицером в чине штабс – капитаном Высоколяном Степаном, известным терористом германской разведки.

В 1930 г. Турган привозил к-р листовки для распространения их по селу, призывающих население к выступлению против Сов. власти.

Обвин. Турган предьявленном ему обвинении виновным себя не признал.

Обвиняется в том, что он является идеологом и руководителем к-р повст. организации, которую он заложил в с. Лозоватка в 1928 г., ставивший своей задачей подготовку вооруженного восстания для свержения Советской власти и отделения Украины в самостоятельное

государство...в свершении преступлений, предусмотренных ст. ст. 54-6 и 54-10 УК УССР.

А по сему, руководствуясь оперативным приказом НКВД СССР – Генерального Комиссара госбезопасности тов. Ежова от 14.08.1937 г. №00485, постановил: по обвинении Тургана О. И. по ст. ст. 54-6 и 54-10 УК УССР направить на рассмотрение ГУГБ НКВД СССР.

28.11.1937 г.

г. Черкассы подписи».

(ДАЧО ф. Р-5625, спр. 2305)

Выписка из акта

Постановление НКВД и прокурора СССР от 19 декабря 1937 г. протокол №579 о расстреле Турган Онуфрий Иович, 1900 г.р. приведено в исполнение 15 января 1938 г. в 24 часа.

Комендант НКВД СССР /Шашков/

Підпис Шашкова – коменданта НКВД СРСР свідчить, що Онуфрія Тургана розстріляно в Києві у приміщенні КОУ НКВС, а не на околиці Черкас, як стверджують окремі автори.

Як ми вже відзначали, перша дружина – поетеса Раїса Троянкер – дякувала Господу Богу, що вона вчасно розлучилася з Турганом. Мовляв, її врятувала любов до іншого (бо як дружину ворога народу, мали заслати в Північний Казахстан).

А як же реагувала на арешт Онуфрія Галина, вчителька за професією, скромний референт Наркомпроса. Наводимо витяг із листа Галини Костянтинівни до Київської облпрокуратури.

«Мой муж, Турган О. И., окончил в 1924 или в 1923 г. Уманский с/х институт, за профессией агроном, поступил на работу в редакцию антирелигиозного журнала «Безвірник». С тех пор он систематически выступал в этом журнале как журналист. Читая много лекций на антирелигиозные темы. Редактором журнала был Новицкий.

Когда столица Украины была перенесена из Харькова в Киев, мой муж тоже переехал. Там вместо журнала была создана газета «Безбожник». Кроме работы в газете, работал в Киевском областном лекторском бюро. За работу на антирелигиозном фронте несколько раз получал поощрения...

4 ноября 1937 г. моего мужа арестовали как врага народа... Я осталась с 4-х летним сыном. Я никак не могла согласиться ни примириться, чтобы мой муж мог допустить хотя бы одно слово против Советской власти...

Летом 1939 г. я подала заявление на имя Сталина, Калинина, Берия и Верх. прокурора о пересмотре дела. Получила ответ не из Москвы, а из Киева, что мое завление рассмотрено и оставлено без последствия. Так мы с сыном лишились кормильца, отца, честного имени, квартиры, после ареста нас оттуда выселили.

Прошу Вас сообщить мне адрес моего мужа, а если его нет в живих, то где он был и где похоронен.

Прошу пересмотреть его дело, реабилитировать и вернуть честное имя сыну, котрому 25 лет.

Могу выставить таких поэтов-свидетелей, о том, что я его жена, и что муж не имеет никакого отношения к к-р деятельности – Ярослав Громайло, учился с моим мужем и знает его с ранней молодости; Владимир Сосюра, который знает моего мужа на протяжении 15 лет, жил с нами в одном доме; журналист Владимир Петров. У меня нет брачного свидетельства (оно сгорело (насправді його і не було, ред.), архивы не сохранились... есть метрическая виписка сына, где указано, кто отец и кто мать.

09.09.1958 г.

Протест по делу Тургана О.И.

Постановлением НКВД и прокурора СССР от 19-го декабря 1937 г. осужден к расстрелу, признан виновным в том, что является руководителем к-р повстанческой организации в с. Лозоватка с 1928 г.

Он не признал себя виновным, а обвинение было основано на показаниях арестованых по другому делу, которые в 1937 г. показали, что они были учасниками к-р организации и знали как участника такой организации Тургана.

В определении ВТ сказано, что материалами проверки не добыто каких-либо доказательств о существовании к-р организации в Шполянском районе в 1928-1937 гг. Турган был арестован только потому, что он подозревался в проведении шпионажа.

В специальном архиве нет сведений о сотрудничестве с иностранной разведкой Турган и Высоколян С., с который он, якобы, имел связь.

Таким образом, каких-либо доказательств об участии Турган в к-р организации проверкой не установлено. Прошу: отменить постановление НКВД и прокурора СССР от 19 декабря 1937 г. по делу Турган О. И., а дело прекратить за отсутствием состава преступления.

Вр. военный прокурор КВО

15 декабря 1958 г. подпись»

«Справка

05.01.1960 г.

Выдана настоящая гр-ке Крупской Галине Константиновне в том, что ее муж, Турган Онуфрий Иович, по материалам прекращенного дела на день его ареста – 4 ноября 1937 г. – значится проживавшим в г. Киеве, Музейный городок, корпус 29, кв. 2.

Совместно с ним проживали его жена, Крупская Галина Константиновна, и сын, Юлий Онуфриевич. Справка выдана для предьявления в Исполком Райсовета депутатов трудящихся».

«На УАО Управление КГБ при Совете Министров по Киевской области, г. Киев

18.03.1960 г.

Сообщаем, что документы, присланные вами на имя гр-ки Крупской Галины Константиновны, вручены под расписку. Гр-ка Крупская Г. К. сообщила, что она никакого заявления в ваш адрес за конфискацию ее имущества при аресте ее мужа в 1937 г. не писала, это заявление на-

писано ее сестрой, Крупской Лидией Константиновной, проживающей в г. Харькове, ул. Пушкинская 43, кв. 1.

Приложение: расписка гр-ки Крупской Г.К.

Начальник Краснокутского РайУВД /Полуднев/».

Ми нікого не осуджуємо. Кожен чинить по своєму хисту і характеру. Одна дякує Богу, що вчасно покохала іншого і уникла переслідувань каральних органів, інша залишилася вірною своєму коханню до кінця. І після арешту співмешканця боролася, як могла, доказуючи його невинність. І у влади не вимагала нічого, крім вилучених документів і рукописів, щоб син Юлій знав, ким був його батько Онуфрій Турган.

У 1966 році донька Тургана Онуфрія від Раїси Троянкер, Олена Онуфріївна, зустрілася із сестрами Марією і Галиною Крупськими і дізналася про трагічну долю свого батька, про вірність, щирість і любов, яку оспівувала її мати Раїса Троянкер.

«Расстрелять и наградить»

І це не абсурд. О 24 годині 1 листопада 1937 року (судячи за підписом під актом виконання вироку коменданта НКВС УРСР Миколи Шарова (Шавера) в приміщенні КОУ НКВС в честь 20-річчя Жовтневої революції були розстріляні 20 мешкаців села Лозуватка, Шполянського району. Решта три дорозстріляні пізніше через 20 днів, після використання їх показів для звинувачення поета, уродженця Лозуватки Онуфрія Тургана. Серед розстріляних – всі члени правління місцевого колгоспу, разом з головою Прохором Завгороднім, секретарем партійної організації Карпом Борщем, бухгалтером Павлом Шведовським і його дружиною Ніною Шведовською, вчителі Сафрон Скрипник і Антон Попович, поети- уродженці цього села – Степан Бен (Бендюженко) і Онуфрій Турган.

Всіх їх звинувачували в приналежності до української повстанської організації, метою якої було повалення радянської влади, перетворення України в самостійну державу, шкідницька діяльність, шпигунство на користь Польщі.

Після розстрілу їхні сім’ї були виселені з власного житла, майно продано, дружини відправлені на п’ять років на заслання у Північно-Східні степи Казахстану, а діти передані в дитячі будинки.

А через п’ять місяців Указом Президії Верховної Ради СРСР за успіхи, досягнуті у соціалістичному змаганні на честь 20-річчя Жовтня Лозуватський колгосп, який очолювала «зграя шпигунів», був нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора. Велика група колгоспників і спеціалістів була удостоєна високих урядових нагород. Ота «зграя шкідників» так нашкодила колгоспу, що він став одним з перших в Україні господарством з мільйонними прибутками.

Як пише відомий черкаський поет, політичний засланець і емігрант, однокурсник Онуфрія Тургана по Уманському сільгосптехнікуму, друг

Степан Бена (Бендюженка) по літературному цеху Юрій Лавріненко: «Місяцеві найбільшого московського свята (більшовицька революція 7 листопада) він (Степан Бен, -ред.) присвячує спеціальну поезію «Листопад»:

О море днів, розбурхане вітрами!
Де хмурий листопад
Під дзенькіт чоток і лопат
Бреде в село розкислими шляхами.
Не відчиняйте, люди, хат,
Замкніть на засуви всі брами!..

Та лозуватчани не лише не замкнули всі брами, а багато з них були активними прихильниками втілення в життя облудного ленінського гасла «Земля – селянам, фабрики і заводи – робітникам».

Той же Степан Бен (Бендюженко), бідняк-бідняком із селянською довірливістю після служби в Червоній армії був не лише активним учасником комнезаму, а й деякий час очолював його. Голова управи Лозуватського колгоспу імені Сталіна Прохір Завгородній очолював райшлях відділ, а коли партія вустами Павла Постишева, після невдалої спроби перевиховати селянство голодом в 1932-1933 роках оголосила похід за зміцнення низових ланок керівних кадрів, як десятитисячник дав згоду їхати працювати у село.

За ним приїхали працювати в Лозуватку і вірний сталінець Борщ із Матусова. З Одеси був направлений на низову ланку досвідчений економіст Павло Шведовський із дружиною-зоотехніком Ніною Андріівною. Напередодні в цьому селі було проведено генеральну «зачистку» від контрреволюційних, націоналістичних елементів. Із заарештованих 25 лозуватчан трох було розстріляно, шестеро одержали десятку концтаборів, решта п'ять- три роки на перевиховання.

Буксирні бригади, надіслані з району, «зачистили» всі комори і льохи господарства і людей від їжі і припасів.

Отож, коли новопризначені посланці Постишева приїхали у село, воно ледве животіло. Спочатку від голоду і прокорм напівгнилою соломою із стріх розкуркулених клунь і хат здохло до двох сотень усуспільнених коней. Потім навесні почала дохнути худоба, а за нею помирати цілі селянські родини. У той час із 1,5 тисячі лозуватчан переступило поріг вічності більше 500 малят, стариків і молоді.

Щоб якось врятувати напровесні робочу силу, Прохір Єлисейович домовився з керівниками закритого районного розподільника, щоб ті не викидали у смітник недоїдки, шкірку з картоплиння і буряків, прогнилу кільку, а засипали у завезену колгоспну залізну бочку. З цих решток, висівки, варили баланду і видавали по її по черпаку на їдця. Звісно, дехто не втримався, щоб не з'їсти відразу весь черпак, а не дрібними порціями – і десь з півсотні людей потрапили у лікарню.

Знаючи, що як не стерегти, а зголоднілий, напівопухлий Іван з'їсть пару жмень посівного та ще вхитриться в кишені прихопити для голодних дітей, Завгородній заборонив протруювати зерно. Опісля, все це йому згадають, як факт шкідництва.

Будучи добре ознайомленими з теорією Олександра Чаянова про розвиток кооперативних господарств, про прибуток і дохід, інтереси коопе-

рації і сім'ї, спеціалісти колгоспу с. Лозоватки першими в окрузі розробили промфінплан, основою якого була рентабельність. І якщо сусіди кидали всю техніку на виконання першої заповіді – хліб державі, тут, заховавши зерно в криті токи, взялися до доведення його високих кондицій, а колгоспний транспорт направили для транспортування яблук на ринок і на заготівлю лісу для майстерень колгоспу. А за доведений хліб до високих кондицій одержували більше грошей, ніж сусіди.

Слово документам.

Із справки

Про шкідницькі дії контрреволюційної диверсійної організації, що орудувала в Лозоватськім колгоспі ім. Сталіна із 1930 по 1937 рік, як заподіяла колгоспу слідуючі диверсії:

В 1932 році загинули 150 шт. коней, які були обгодовані прілою січкою навмисне.

На свинофермі загинуло 50 шт. свиней, а також на МТФ гинула часто велика рогата худоба

Було навмисно дано розпорядження головою колгоспу Завгороднім привезти води для приготування обідів, після чого одна бригада – 50 жінок захворіли і вийшли із строю протягом 3-4 днів.

В 1937 році вся робота була поставлена на розвал колгоспу. А саме, боротьба з шкідниками на цукровому буряку – коли був масовий вилов жуків, то їх ловили і висипали в мілкі криниці, в річки та на полі. Після цього жуки знову прилітали на плантації цукрових буряків...

Під час молотьби були випадки, що у снопах пшениці були куски заліза, внаслідок чого було розбито молотарки. На полі після комбайна залишалася незібраною солома на площі 40 га, де вона і згнила.

Заяви колгоспників на акти про різні зловживання на протязі всього 1937 р. не розглядались, яких було дуже багато – 200 шт., що викликало озлоблення колгоспників проти колгоспу та Радянської влади.

Ці всі шкідницькі дії робилися на протязі довгих років, хитро законспіровано, що привело колгосп до великих втрат та до розвалу...

Це дуже озлобило і викликало велике незадоволення колгоспників проти колгоспного будівництва і Радянської влади.

Ці всі шкідницькі дії вдалося викрити під час розробки шкідництва в Підвисоцькім та Уманськім районах.

Про що свідчить Управа колгоспу.

Голова колгоспу /підпис/ Кохно

Члени: 1.

2.

3.

Голова с/р

Секретар с/р підпис.

ДАЧО, ф. Р- 5626, оп. 1, спр.2124, арк.280

Із листа

Прокурору Шполянського району

Від агронома Коляди Івана колгоспу ім. Сталіна, с. Лозуватка

Заявление

Весной этого года, меня как агронома Шполянская МТС (до і після війни господарства не мали спеціалістів, їх обслуговували дільничні агрономи, зоотехніки, ветлікарі, інженери МТС, -ред.) послала на работу в Лозоватский колхоз. Выполняя возложенные на меня обязанности по ходу хозяйственных работ как посеву, уборке урожая та обробки сахарной свеклы. Колхоз им. Сталина передовой: колхозники получают до семи кг на трудодень.

Свекла по колхозу предполагается больше трехсот центнеров с га. Во время работы пришлось столкнуться с председателем колхоза Завгородним, который недооценивал и не согласовывал всех видов работ, а наоборот, срывал своими распоряжениями некоторые работы, не советуясь с бригадиром и мной, что привело до нежелательных результатов.

Во время сева нужно было протравить рожь. Завгородний отменил мое распоряжение и перед колхозной массой назвал агрономов дураками и посеял непротравленное. Во время сева озимих не давал возможности качественно обрабатывать грунты, не давал людей и подвод для уборки сорняков, чем вызывались простои тракторов и сеялок и было плохо обработано 30 га. Про неполадки я своевременно сигнализировал РПК. Завгородний начал мне мстить, снял незаконно меня с работы, опираясь на плохую обработку 30 га пшеницы, тогда как на том участке сидел специальный агроном тов. Ильницкий и зав. лабораторией тов. Попович.

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1 спр. 2124 с. 284.

А при чім тут до господарських прорахунків чи злочинів повстансько-шпигунська націоналістична організація? Повалення радянської влади? А дуже просто: «ниточка в'ється»!

Готуючись до чергової зачистки підприємств, господарств і організацій від «агентів», «шпигунів» і українських націоналістів згідно рішень лютнево-березневого пленуму ЦК ВКП(б) спецслужби України сфальсифікували два листи-циркуляри «українського підпілля». До речі, згадаймо хоча б підкидні документи, які залишив під час чергового вбивства німецького високопосадовця Микола Кунезцов, через які німцями було на «законних підставах» знищено сотні українських націоналістів.

Так ось, перед великим терором 1937 року на листопадовому пленумі ЦК КП(б)У 1933 року було оголошено буцімто перехоплений редакцією газети «Комуніст» циркуляр українського підпілля, а другий циркуляр редакцією було перехоплено ДПУ і їх оголосив на XII з'їзді КП(б)У в січні 1934 року сам шеф українського ДПУ Балицький. Саме постулати цих циркулярів і стали основою висування звинувачень проти керівників і рядових трудівників колгоспу ім. Сталіна, коли розпочалася зачистка від так званих к.-р. елементів.

Скажімо, голова колгоспу Завгородній, ще вчора член КП(б)У, почав був заперечувати свою вину, посилатися на свою активну діяльність по втіленню вказівок ЦК, рішень райкому партії, а слідчий йому у відповідь цитує відповідний пункт «циркуляра», де говориться про сувору конспірацію, «обережність», «гнучкість» тощо.

Заарештований секретар партійної організації Карпо Борщ (Борцов), протестував проти безглуздого звинувачення його в націоналізмі, шкідництві, посилаючись на багаторічну роботу в робітничих колективах, свої виступи в райгазеті про інтернаціональну співдружність. А йому слідчий у відповідь цитує абзаци «інструкції», в яких говориться, що основою націоналістичного підпілля є саме «робітниче середовище», і що ідея співдружності всіх національностей України, зокрема, в зоні осілості євреїв, є лише ширмою для втілення в життя антисемітизму, розбрату між людьми різних національностей.

Ну, а із Шведовським Павлом і його дружиною були висунуті проти нього звинувачення простіше-простого, адже проживаючи в Овручі, він був знайомий з «резидентом» польської розвідки Копчинським, і саме за його завданням взяв активну участь у шефстві над військовими частинами м. Сміли. Просто було висунути звинувачення комірнику Патрацу Адольфу. Про його шпигунське походження говорило саме прізвище й ім'я. Тим більше, що до нього нерідко збиралися попиячити. Під час цих зібрань, за справкою-характеристикою, представленою сільською радою він, всупереч Сталінській тезі «жити стало краще, жити стало веселіше», казав що «жити нам плохо, що не вміли тримати в руках зброю і нами завладіла..., не доказував хто, та взагалі, займався підпільною роботою в бік контрреволюції».

ДАЧО ф.Р-5625, оп.1, спр.2124, арк.25.

Застосування тортур до морально вбитих фактами по виконанню постулатів циркулярів швидко зробили свою справу. Переважна більшість заарештованих підписувала заздалегідь складені протоколи допиту. Так, на другий день після арешту, 13 жовтня 1937 року, Прохір Завгородній під час допиту говорив: (наводимо витяг з протоколу мовою оригіналу).

Из протокола допроса Завгороднего П.Є.
13 октября 1937 г.

Вопрос. Что Вами конкретно проделано по заданию Копчинского?

Ответ. Согласно полученных указаний от Копчинского, я собранные материалы о состоянии колхоза и МТС передал для него через Шведовского. Лично я вредил в колхозе путем того, что не правильно расставлял рабочую силу, не удовлетворял законные требования колхозников, чем озлоблял их против колхозного строя. Кроме этого, согласно указаний Копчинского о вербовках, мною был завербован в к.-р. повстанческую организацию бывший парторг колхоза Борщ Карп, который по моим заданиям срывал агротехническую и политическую учебы в колхозе.

Подпись

ДАЧО ф. Р-5625, оп.1, спр.2124, арк.279.

Очевидно, слідчий забув про те, що в одній із довідок з колгоспу зазначалося, що людям на трудодень видано в 1937 році по 6-7 кілограм зерна.

І справа тут не в реальних фактах, не в забудькуватості слідчих, справа у директивних вказівках верхів.

25 серпня 1937 року з'явився наказ НКВС СРСР № 00439, згідно з яким правоохоронні органи мали «нейтралізувати» на підприємствах, організаціях і господарствах німецьких підданих, а вірніше, людей з німецькими прізвищами.

11 серпня 1937 року НКВС СРСР розробив оперативний план №00485, який націлював місцеві органи держбезпеки на повну ліквідацію первинних організацій Польської організації військової.

А згодом, 24 вересня 1937 року за №9310 вказівка – «заарештувати всіх відвідувачів польського консульства».

Керуючись цими наказами і вказівками й діяли шполянські чекісти, очищаючи село Лозуватку від контрреволюційних елементів. Спочатку був заарештований поляк Павло Шведовський, 17 серпня – німець Адольф Патрац, 9 вересня – Казимир Ростецький, який буцімто відвідував польське консульство.

Згідно з цими наказами і проводилася зачистка контрреволюційних елементів Лозуватки. І змінювалося саме звинувачення. Почалося від польських агентів, потім – учасників повстансько-націоналістичних організацій і завершилося відвіданням польського консульства, отриманням від нього грошей і запевнення у підтримці їх антирадянський дій.

Наводимо ще кілька документів, довідок, які були підставою для звинувачення.

Справка-характеристика
г-на с. Лозуватки Патрац Адольф

Служил крупчатником млина у Каневского. Сам Патрац, перебуваючи службовцем на посаді крупчатника, займався шпіонажем, а саме:Коли приїжджали до с. Лозуватки невідомі люди, то такі перебували лише у нього, приклад, мав тісний зв'язок із Шведовським, тестем Шведовського, який до нього приїжджав.

Патрац, перебуваючи комірником, у чисто-сортове насіння, яке було підготовлене на посів, кидав відрізки заліза, аби пошкодить посівній компанії. Випивав з ворогами народу – Верба Іван Костянтинович, Верба Іван Андрійович, Шведовським. Під час п'янок вербував собі людей для шкідницької роботи.

П'янки влаштовував в себе на квартирі за свій рахунок. Гроші він одержував по пошті, невідомо від кого, та крім цього, він одержував посилки, листи тощо. Під час випивок казав, що жити нам погано, що не вміємо тримати зброю в руках і нами заволоділа (не доказував хто), та взагалі, займався підпільною роботою в бік контрреволюції.

Голова с/р

Секретар підпис.

ДАЧО ф. Р-5625, оп.1, спр.2124, арк.21

Справка – характеристика

Гр.-н с. Надточаївки Завгородній Прокіп Єлисеєвич прибув у Лозуватку в колгосп ім. Сталіна на посаду голови колгоспу в 1932 р. і працював по 1937 рік. Протягом свого головування мав тісний зв'язок з антирадянськими елементами та теперішніми ворогами народу, влаштовував їх на відповідальні колгоспні роботи, які займалися шкідни-

цтвом, а він їх захищав. Сам Завгородній П.Є. зі своєю зграєю зажимав критику і самокритику. Залякував актив села, а комсомольців називав соплями і блазнями. Голову сільської ради називав мальчиком та блазнем прилюдно. Бив колгоспників, які до нього приходили за допомогою. Займався систематично п'янками з антирадянськими людьми, ворогами народу.

Розвалив в колгоспі стахановський рух. Навмисно допустив у 1937 році псування хліба, а саме, пшениці 20 т., ячменю 9 т., який став непридатним для харчування. Підготовка до посіву цукрових буряків навмисно була зірвана.

Скарги колгоспників та різні акти на викриття шкідницьких дій протягом всього року не розглядалися. Навмисне витрачав кошти колгоспу не за призначенням. Всю роботу проводив у колгоспі за вказівкою ворога народу Воропаєва, який був тісно з ним пов'язаний.

Справка – характеристика

Гром. с. Матусова Борща Карпа Івановича, який прибув у Лозуватку в 1934 році на роботу парторга. Зразу зв'язався з шкідливими елементами – Скрипником С.М., Скрипником С.В. Не керував стахановським рухом і не допомагав в роботі комсомольцям, а старався розвалити роботу. Зажимав критику і самокритику. Залякував і переслідував сількорів. Борщ був завідуючим млином, який по шкідницькому довів до непрацюючого стану. Через це колгоспники змушені були возити зерно до млина в інші колгоспи за 15-20 кілометрів. Були випадки п'янства з колишнім розкулаченим кулаком Поповичем Олександром, який був висланий на Вологду.

Голова с/р

Секретар підписи

ДАЧО ф. Р 5625, оп.1, спр.2124, арк.48.

Можливо, що за такими надуманими, недолугими сценаріями організації підпільних груп опісля діяли співробітники райвідділів НКВС, створюючи підпільні диверсійні групи під час відступу наших військ в період Великої Вітчизняної війни. І невипадково,що їх члени відразу були заарештовані гестапо. Вижили і діяли лише ті групи, які створювалися за покликанням серця, чи ненавистю до окупантів.

Виконуючи наказ Москви, українські чекісти трудилися по– стахановськи, виконуючи і перевиконуючи встановлені ліміти й взяті зобов'язання по зачистці районів і міст. А тут ще 18 жовтня Нарком внутрішніх справ УРСР І. Леплевський інформував начальника Київського обласного управління НКВС Миколу Шарова про додатковий ліміт для 1-ї категорії – 300 осіб, 2-ї - 400, при цьому зауважуючи: «Форсуйте роботу трійки. Врахуйте, що цей ліміт є попереднім як для першої, так і для другої категорії. Звертаю Вашу увагу, що досі Ви Трійкою засуджували в табори стариків, непридатних для роботи. У подальшій роботі Трійки це необхідно усунути».

ГДА СБУ ф.16, оп.30, спр.105, арк.146.

Щоб не пасти задніх, шполянські чекісти вирішили будь-що перевиконати ліміти і в честь 20-річчя Жовтня відрапортувати про успішно проведену операцію по викоріненню націоналістичних по-

встансько-шпигунських елементів. Були негайно зроблені додаткові арешти підозрілих елементів по всіх селах, і зокрема, в Лозуватці. І негайно, 15 жовтня було складено звинувачувальний висновок. І в такому ж темпі розглянуто без присутності звинувачуваних (частина з яких утримувалася в Черкаській, а решта - в Уманській в'язницях). 22 жовтня 1937 року члени трійки при КОУ НКВС у складі секретаря обкому партії, військового прокурора і начальника КОУ НКВС винесли вердикт – розстріляти. І, судячи за підписом над випискою з акта про виконання вироку, 1 листопада 1937 року о 24 годині коменданта Шашкова – Лозуватська «зграя шкідників» була знищена в м. Київ чи то у приміщенні Лук'янівської в'язниці, чи у приміщенні КОУ НКВС.

Щоб і коріння не залишилося у селі від «зрадників народу», з особливою жорстокістю була проведена операція органами згідно наказу НКВС СРСР від 15 серпня №00486.

Статистика свідчить, що лише протягом серпня-грудня 1937 року, внаслідок спланованої акції за гратами опинилося 1356 «ворогів народу». В тому числі 22 сім'ї з Лозуватки – дружин заслали в Північний Казахстан, а діти були передані у спецдитбудинки. Правда, дружині Степана Бена (Бендюженка), Анастасії Арсентівні пощастило, слідчий райвідділення міліції Пироженко, який мав її відправити в Черкаську в'язницю, «зжалівся», бо в неї на руках було немовля. Відпустив її додому. А решта, 22-х забрали, не давши ні взутися, ні вдягнутися. Як свідчила 19 травня 1958 р. Ганна Степанівна, дружина Казимира Ростецького: «Я 11 ноября 1937 г. была арестована, а трое детей отправили в детский дом. Мне дали 5 лет ссылки.

Выслана была в одном платье, на просьбу дать мне возможность взять жакет, мне ответили, зачем вам сейчас, скоро получите все сполна».

ДАЧО ф. Р-5625, оп.1, спр.2125, арк.138.

І до того ж, відправку на заслання, як свідчила дружина розстріляного Петра Лелеки, Анюта Микитівна, «у Черкаській тюрмі я сиділа 6 місяців. Потім нас вишикували на подвір'ї десь 600 чоловік. Відібрали 100 чоловік. Відвезли на залізницю. А у вагонах оголосили, мовляв, везуть до чоловіків. І лише пізніше оголосили - вислана на 5 лет».

ДАЧО ф. Р 5625, оп.1, спр.2125, арк. 135.

Але і після нагородження колгоспу ім. Сталіна с. Лозуватка високою урядовою нагородою – орденом Трудового червоного Прапора, «зачистка» продовжувалася. В сільському клубі відбувалися святкові збори, хор славив вождя:

Із-за гір, із-за високих
Сизокрилий орел летить...

Аж дзвеніли шибки від оркестру. Лунали оплески, які переростали в овації при згадці імені тирана. А в цей час по селу шугали воронки, визбируючи рештки контрреволюційних елементів. Справа в тім, що після звільнення наприкінці січня 1938 р. першого секретаря ЦК КП(б)У С. Косіора та обрання М. Хрущова, призначення наркомом внутрішніх спав УРСР О.Успенського спричинили новий етап масових репресій. У шифрограмі 1 лютого 1938р. №00427 обласним УНКВС УРСР він рекомендував активізувати темпи по «куркульській операції». Відповідно

до нових інструкцій, ліміти для трійки при КОУ НКВС за 1-ю категорією сягнули 4800 осіб.

ГДА СБУ ф.16, оп.30, спр. 92, арк.78).

Людиновбивчий конвеєр запрацював на повну силу. Не обминув і орденоносну Лозуватку. 11 лютого був заарештований Федір Степанець. 17-18 квітня ще 17 чоловік. З них 22 квітня було допитано 5 чоловік. А 25 квітня, на другий день після затвердження звинувачувального висновку, трійкою при КОУ НКВС всім 18 заарештованим було винесено вирок –вища міра покарання.

Після XX з'їзду КПРС почався процес реабілітації. Всі розстріляні лозуватчани були реабілітовані 15 серпня 1958 року посмертно. Але чи скінчилася трагедія їхніх родин? Не можна читати спокійно листи дружин розстріляних. Адже під час виселення ніхто не складав опис конфіскованого майна. Хата і вся садиба «опечатувалася». А потім з волі сільської ради майно розпродувалося через сільський магазин чи здавалося в колгосп, а то і просто ділилося між місцевими «вождями».

Із листа
до прокурора республіки Анюти Лелеки 28.X.1957 р.
з селища Степ, Актюбинської області.

«Я написала председателю сельсовета и колхозу с. Лозуватка, Шполянского района, Черкасской области письмо с просьбой вернуть мне дом и усадьбу. Просьбу мою отказали и я лишилась прав вернуться в родное село. Я уже старая, больная женщина, потерявшая свое здоровье, отработала на ссылке в нужде, с разбитым моральным состоянием, не знавши вины своей, лишившись материнских прав и не знавши судьбы своих детей и мужа, на старости лет желаю знать, за что я была лишена всего мне дорогого. Могу ли я вернуться в родной колхоз, жить в отцовском очаге, где выросла, воспитывалась и воспитывала своих детей».

ДАЧО ф. Р-5625, оп.1, спр.2125, арк. 135.

Із листа

дружини рядового колгоспника Карпа Ковбаси, заарештованого 12 жовтня 1937 року і розстріляного 1 листопада 1937 року.

«Я, жена Ковбаси Карпа Ивановича, находясь несчастной калекой и лежу в постели четвертый год, поэтому прошу обратить на меня внимание».

ДАЧО ф. Р-5625, оп.1, спр.2125, арк. 216.

Щоправда, слідчі із управління КДБ по Черкаській області намагалися щось зробити, щоб відновити їх права на соціальне забезпечення, повернення їх майна. Опитували свідків, встановлюючи правду. Але через невизначеність, двозначність ухвалених законів про реабілітацію, їх зусилля так і залишалися лише зусиллями. І жертви репресій так і залишалися ніким не вшановані. Бо навіть справки про реабілітацію вручалися сім'ї під грифом цілком таємно. Тим часом, виконавці злочинних наказів Кремля, організатори репресій одержували і в хрущовську відлигу, і після неї персональні пенсії, користувалися великими благами, передбаченими законами про пенсіонерів цього прошарку.

Василь Захарченко

13 невинно убієнних колгоспників

І ще одна! І ще одна! Іще… Скільки їх було оголошено по селах, по районах з усіх областей України – контрреволюційних повстанських організацій. Ось і ще одна «виявлена», «розкрита» навесні 1938 року в Городищенському районі із 13 осіб. Це рядові колгоспники Костюк Оксентій Андрійович із села В'язівок, Єременко Павло Петрович із села Набокове, Улизько Ілля Степанович із с. Валява, Лисенко Карпо Григорович із с. Старосілля, Ляшко Сава Іванович із с. Ксаверове. І так усі 13 колгоспників із сіл Городищенського району.

Арештовані в кінці березня 1938 року. А протокол допиту в Оксентія Костюка аж за 17 квітня. Єдиний протокол. І з першого цього ж допиту повне «зізнання» арештованого в приналежності до контрреволюційної повстанської організації, яка ставила своєю метою повалення радянської влади шляхом збройного повстання. І так в усіх тринадцяти арештованих. Усі зізналися з першого записаного протоколу допиту, зізналися, що й належали до контрреволюційної повстанської організації, що з метою підриву обороноздатності Радянського Союзу займалися в колгоспі шкідництвом, погано збирали врожай зернових, невчасно годували корів на фермі тощо.

А вже 20 квітня 1938 року відбулося судове засідання трійки УНКВС Київської області, яке винесло всім 13-ти арештованим смертний вирок. 10 травня 1938 року вирок був виконаний.

У лютому 1957 року був перегляд карної справи 13 колгоспників Городищенського району. При перегляді було встановлено, що обвинувачення всіх засуджених до розстрілу по даній справі осіб побудовані лише на показах їх самих, про те, що вони є учасниками контрреволюційної повстанської організації, в яку були завербовані в різний час різними особами.

З матеріалів додаткової перевірки, проведеної в порядку ст.370 КПК УРСР вбачається, що ці покази засуджених на страту не знайшли свого підтвердження. Більше того, допитані в процесі додаткової перевірки свідки Забожко Ф.Н., Бондар П.Н. та інші, всього 10 осіб, які знали засуджених по сумісній роботі та місцю мешкання, показали, що їм про антирадянську шкідницьку діяльність засуджених нічого не відомо. По роботі їх охарактеризували з позитивного боку.

Таким чином, у матеріалах справи не вбачається доказів, які б підтверджували пред'явлене обвинувачення засудженим у контрреволюційній діяльності, – сказано в рішенні Президії Черкаського обласного суду від 2 березня 1957 року.

Президія Черкаського обласного суду постанову трійки НКВС Київської області від 20 квітня 1938 року скасувала, а справу переведенням закрила за недоведеністю пред'явленого обвинувачення.

ДАЧО, ф. Р-5625, оп.1, спр.1285.

Бо в нього батько був куркулем

Не тільки куркулі переслідувались, а й їхні діти. Минуло вісім років від часу розкуркулення Івана Рябчича, мешканця с. Мліїв, а дітей його переслідували. У 1937 році 29 вересня було заарештовано його сина – Василя Рябчича, завідуючого виробничою дільницею Мліївського лісництва.

У звинувачувальному висновку вказувалося, що Рябчич Василь Іванович за соціальним походженням син куркуля. В райвідділення НКВС району імені Петровського поступили дані, що син розкуркуленого куркуля Рябчич В.І., який проживає в с. Старосілля, займається антирадянською діяльністю. Проведеним розслідуванням і допитом свідків установлено, що Рябчич – злісний петлюрівець, націоналіст, член Центральної Ради, увесь час веде боротьбу із радянською владою. Брат його в еміграції. Нині Рябчич погрожує активу села розправитися за розкуркулення. Будучи незадоволеним радянською владою, чекаючи війни, говорить: «Хай тільки почнеться, а ми тоді покладемо кінець пануванню варварів-комуністів». (Знову оцей переляк радянської влади, очікування помсти від народу за катівське життя від правління комуністів!).

На допиті Рябчич В.І. усі ці наклепницькі звинувачення заперечував (подаємо в перекладі із російської мови):

«Запитання: Слідство володіє даними про те, що ви були представником у Центральній раді. Розкажіть про це.

Відповідь: Членом Центральної Ради я не був, а був лише при Центральній раді членом комітету з управління Мошногородищенських маєтків княгини Балашової.

Запитання: Яку участь ви брали в «Просвіті»?

Відповідь: У «Просвіті» я ніколи не числився.

Запитання: Розкажіть про ваші стосунки із сім'єю п'ятисотенниці Гнатенко Марини.

Відповідь: Навесні 1936 року в мене відібрали частину садиби як надлишок проти норми. Цим надлишком колгосп наділив Гнатенко, в результаті чого в нас виникли напружені стосунки.

Запитання: Коли і як ви погрожували Гнатенко?

Відповідь: Я не погрожував, а попереджав, щоб вона на цій садибі не будувалася.

Запитання: З матеріалів слідства видно, що ви проводили контрреволюційну агітацію, розповсюджуючи пораженські настрої.

Відповідь: Я це заперечую».

Та на всі ці заперечення допитуваного слідство не звернуло уваги. 2 листопада 1937 року трійкою УНКВС по Київській області Рябчич Василь Іванович був позбавлений волі на 10 років у виправно-трудових таборах.

19 червня 1989 року прокурором Черкаської області Рябчича І.В. було реабілітовано.

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, справа 9106.

Два місяці катувань і...

Учитель Григорій Петрович Мандрик саме збирався йти в сусіднє село Нагірне, де працював у неповносередній школі. Через два дні мав розпочатися новий навчальний рік, і в школі йшла саме підготовча робота до цієї події. Раптом завалував пес, зацокотівши натягненим ланцюгом. Григорій Петрович виглянув у вікно і побачив, як на подві'я заходив секретар Побійнянської сільради Олекснадр Селецький і колгоспник Дмитро Авраменко. З ними йшов якийсь незнайомий середнього зросту, в капелюсі і з портфелем в руках. «Може, хтось із райвно?» – подумав учитель і вийшов надвір заспокоїти пса. Слідом за тим, що в капелюсі, вступили на подвір'я ще двоє в темних костюмах.

Привіталися.

– Приймай, Петровичу, гостей», – сказав Селецький, якось дивно відводячи сірі очі, ховаючи свій погляд від учителевого.

– Прошу, заходьте, – запросив Григорій Петрович. – Я саме збираюся до школи, та трохи часу можу приділити гостям.

– У кімнаті невідомий сказав:

– Громадянине Мандрик! Ми у вас маємо зробити обшук.

– По якому праву? – спитав господар. – Хто ви такі?

Той, що в капелюсі, вийняв із портфеля течку, відкрив її і взяв якогось аркуша, простяг учителеві:

– Читайте.

Григорій Петрович швидко пробіг очима по тексту:

«Ордер

Предъявителю сего тов. Карпову, сотруднику Жашковского РО НКВД поручается произвести арест и обыск гражд. Мандрика Григория Петровича, проживающего в с. Побыйна, Жашковского района.

30 августа 1937 г. нач. РО НКВД л-нант г/б /Семук/

Арест и обыск гр-на Мандрика Г. П. санкционирую

Райпрокурор /Лобзенко/».

ДАЧО, ф. Р- 5625, оп. 1, спр. 3187, арк. 2.

Григорій Петрович повернув аркуш з ордером на трус і арешт:

– Шукайте.

Нічого не знайшли. Арештували. А через два місці 28 жовтня в карній справі записаний перший протокол допиту. А що ж робив два місяці в Уманській тюрмі арештований? Точніше, що з ним робили?..

А що робили там же, в самій тюрмі ще з двома арештованими такі ж два місяці без офіційно записаних допитів? Це учитель із Жашкова Логін Ігнатович і кустар-одинак із Жашкова Гайдай Михайло Павлович. Цих двох та Мандрика об'єднали в одну карну справу на підставі того, що кожен із них у 1920 році приїхав із відступаючою Червоною Армією із Галичини на Жашківщину. От їм і висунули звинувачення, що вони заслані спецслужбами Польщі на територію Радянського Союзу із завданням займатися тут шпигунською діяльністю, приписали їм участь у контрреволюційній антирадянській підпільній організації на користь Польщі.

Незважаючи на допити (усні, не зафіксовані на папері) з пристрастю, «с нарушением социалистической законности», тобто з фізичними катуваннями, Мандрик Г.П. не визнавав за собою ніякої вини перед радянською владою. І аж 28 жовтня 1937 року з'явився нарешті в справі протокол допиту такий, який два місяці вибивали в заарештованого.

«Запитання: Розкажіть, звідки ви родом (подаємо текст протоколу в перекладі з російської)?

Відповідь: Я родом із села Базирищі Збаразького повіту, колишня Галичина, нині Польща.

Запитання: Коли і за яких обставин ви потрапили в Радянський Союз?

Відповідь: У Радянський Союз я потрапив у серпні 1920 року разом із червоними військами, які тоді відступали з Галичини. Пам'ятаю, що відступав з військовими Примакова, нині розстріляного як шпигуна однієї іноземної держави. В Галичині я був членом повітового політревкому. В Умані працював інструктором військового комісаріату, потім був направлений інструктором Уманської повітнаросвіти, з 1922 року учителював у с. Нагірному Жашківського району.

Запитання: Органи УДБ НКВС володіють неспростовними даними, що ви є членом контрреволюційної організації.

Відповідь: Підтверджую, що я, Мандрик, був активним членом контрреволюційної організації СВУ. Завербований у грудні 1925 року.

Запитання: Як ви, Мандрик, одержували завдання як член контрреволюційно-шкідницької організації?

Відповідь: Я одержував завдання проводити контрреволюційну роботу на педагогічному фронті, також проводити контрреволюційну агітацію в селянських масах, спрямовану проти існуючого ладу й заходів партії й радянської влади, що їх організовують на селі.

Запитання: Як практично ви, Мандрик, здійснювали одержувані завдання як член контрреволюційної організації?

Відповідь: будучи вчителем неповної середньої школи, я навмисно залишав учнів на другий рік. Серед останніх систематично проводив контрреволюційну роботу, доводив їм, що радянська влада знущається із селян, накладаючи на них непосильні податки, поширював провокаційні чутки про неминуча загибель радянської влади».

Такий же покаянний протокол допиту і 30 жовтня 1937 року, його названо додатковим.

«Запитання: Ви, Мандрик, шпигун однієї іноземної держави (якої?), закинутий контррозвідкою останньої на територію СРСР для шпигунської роботи. Чи визнаєте ви себе винним у цьому?

Відповідь: Я протягом двох місяців намагався приховати від органів слідства мою причетність до контррозвідки однієї з іноземних держав. Переконавшись у марності подальшої впертості, я вирішив слідству дати чистосердечні свідчення. Я, Мандрик Григорій Петрович, у 1919 році був завербований для шпигунської діяльності одним із відомих агентів галицької контррозвідки Голубовичем, якому я дав підписку, що буду працювати під кличкою «Рижок».

Такі ж покаянні свідчення дали й два інших заарештованих через два місяці тортур.

З протоколу допиту Гайдая М.П.:

«Відповідь: Винним себе визнаю. Я був активним учасником контрреволюційної повстанської організації. Мені було доручено проводити антирадянську агітацію серед українського населення і вербувати в галицьку повстанську організацію людей, антирадянськи налаштованих».

З протоколу допиту Андрієвського Л.І. від 2 листопада 1937 року. Він зізнався в злочині проти радянської влади, відповідаючи на стандартне вже запитання слідчого:

«Відповідь: Вважаю себе винним в тому, що будучи вороже налаштованим проти існуючого ладу, я систематично протягом ряду літ проводив контрреволюційну роботу, спрямовану на підрив радянської влади.

Запитання: Контрреволюційну роботу ви проводили за завданням підпільної організації?

Відповідь: Так, я дійсно був учасником повстанської галицької організації, яка існувала на території Жашківського району».

Усі троє підписали протоколи допиту зі своїми зізнаннями в неіснуючій підпільній роботі в неіснуючій контрреволюційній організації. Підписали собі смерть.

Постановою НКВС СРСР 16 листопада 1937 року було винесено всім трьом обвинуваченим вирок – розстріляти. Вирок був виконаний 27 листопада 1937 року о 24 годині.

У 1960 році Управлянням КДБ при Раді Міністрів УРСР по Черкаській області справу трьох було переглянуто. Були повторно допитані свідки Рябовіл М.Т., Штульман М.С., Титаровський В.М., Дишлева С.К., які знали засуджених до вищої міри покарання – розстрілу, знали по роботі й за місцем проживання. Вони характеризували засуджених з позитивного боку. «Крім того, – вказується у висновку КДБ по Черкаській області, – слідство по даній справі в 1937 році вели співробітники Уманської опергрупи Томін, Борисов та інші, які за порушення соціалістичної законності при проведенні слідства в 1937-1938 роках засуджені в 1941 році.

На підставі викладеного вважати, що Мандрик Г.П., Андрієвський Л.І. та Гайдай М.П. були заарештовані й засуджені необґрунтовано. Дані свідків недійсні, так як повторно допитані в 1960 році, вони заперечили свої свідчення в 1937 році.

Визначенням військового трибуналу КВО від 14 червня 1960 року Мандрик Г.П., Андрієвський Л.І., Гайдай М.П. реабілітовані.

За відсутности події злочину

«У 1923 році завербований польською розвідкою для шпигунської діяльності на користь Польщі. Отримав завдання збирати й передавати в польрозвідоргани матеріали шпигунського характеру на території Радянського Союзу. Крім того, будучи антирадянськи налаштованим, проводив контрреволюційну агітацію, вихваляв фашистський лад у Польщі. На випадок війни мав завдання здійснювати диверсійні та терористичні акти».

Усе вилито на голову рядового колгоспника із села Павлівка Канівського району Олексієнка Василя Кононовича, заарештованого 7 квітня 1938 року за статтями 54-6 і 54-10 КК УРСР. Чим суворіше, страшніше сформульовано, тим краще для ходу кримінальної справи. Це ще й дещо пом'якшено перекладом на українську мову. На російській (а слідство велося в Україні в ті совєтські часи виключно російською) воно звучить ще різкіше.

Треба заарештованого ошелешити з першого дня, з першої фрази, щоб він утратив силу волі й «поплив», «зломився» й зразу ж зізнався. Тоді справу завершували за кілька днів, засідання трійки НКВС, вища міра покарання – розстріл. І ти вже берешся за наступну справу, кілька днів – і ще одну тобі дають, і ще... Премії по роботі, просування по службі.

Скільки було тих обвинувачувальних висновків, наспіх склепаних справ, однотипних, можна сказати, серійних, з одними й тими визначеннями, наче писаними під копірку, з одними в кінцевому підсумку рішеннями «трійки» – вища міра покарання - розстріл.

У справі Олексієнка Василя Кононовича так старалися, що навіть прізвище його змінили на російський штиб: «Алексеенко» (Алєксєєнко). Та обвинувачуваний підписав кожен аркуш одного-єдиного в справі протоколу допиту своїм питомим українським прізвищем, з трудом виводячи літери: «Олексієнко».

У обвинувачуваному висновку стверджується, що «Алексеенко в проведении шпионской работы сознался. Содержится в тюрьме г. Черкассы».

Зізнавсь, але як і в чому саме? Так, Олексієнко воював у армії Симона Петлюри, бо був мобілізований тоді державою – Українською Народною Республікою для захисту України від більшовицьких окупантів. Відступив із армією Петлюри на територію Польщі, де був інтернований. Так групу інтернованих українських бійців було «завербовано» польським генералом Галером   для підпільної роботи в Радянському Союзі, але Олексієнко та інші бійці пішли на це з єдиною метою – добутися до України, повернутися додому. А далі видно з допиту, як розвивались подій із «шпигунством» Олексієнка:

«Вопрос: Что вами лично выполнено по заданию генерала Галера с 1923 года по день ареста?

Ответ: По приезде домой я прекратил всякие связи с Польшей в виду того, что видел преследование со стороны советской власти.

Вопрос: Кто вас из польагентов посещал и ваша кличка?

Ответ: Меня никто не посещал и клички я не имел. Я как агент польской разведки укрылся в колхозе, прекратил всякую работу, но в душе проникнут ненавистью на советскую власть. Ставил своей задачей на время войны Польши с Советским Союзом устраивать диверсию и терроры активистами села».

По-перше, настрої. Якими хтось був «проникнут в душе», не є фактами злочину, не підпадають ні під яку кримінальну статтю. По-друге, на час війни Польщі з Радянським Союзом «ставив своїм завданням влаштовувати диверсію і терори». Це схоже на те, також непідсудне й невизнане історією «якби було...», тобто факту дії, явища не було. А тому й не підсудне, що не було. А наміри, якби вони й справді були,–

це не реальність, це всього лише уява суб'єкта. Та й чи були ті наміри й ті ворожі настрої? Це всього лише фантазії слідчого, приписані підсудному, щоб хоч якось зліпити обвинувачення.

Засідання трійки при Київському облуправлінні НКВС УРСР відбулося 1 жовтня 1938 року по карній справі Олексієнка Василя Кононовича, колгоспника із села Павлівка Канівського району. Воно винесло рішення – розстріл. Вирок був виконаний 14 жовтня 1938 року.

Осиротіла ще одна українська сім'я: дружина Лукерія Михайлівна, овдовівши в 38 років, і четверо дітей: дочка Надія, 11 років, син Сергій, 8 років, дочка Люба, 3 роки, син Анатолій, 10 місяців. У 1963 році дружина Лукерія Михайлівна звернулась із заявою до Воєнтрибуналу Київського військового округу у справі свого чоловіка Олексієнка Василя Кононовича. Вона писала: «Прошу вас, дайте мені відповідь про місцезнаходження мого чоловіка чи його смерті». Їй, як і тисячам рідних, не сказала більшовицька держава-вбивця правди по те, що вона засудила їхнього батька, чоловіка на смерть.

У зв'язку із заявою дружини страченого Олексієнка В.К. УКДБ по Черкаській області провело перевірку по справі Олексієнка, результати якої направили військовому прокурору Київського військового округу.

У протесті військового прокурора КВО генерал-майора юстиції Клімова 6 листопада 1963 року зокрема зазначалося: «Согласно обвинительному заключению Алексеенко Василий Кононович обвинялся в причастности к агентуре бывшей буржуазной Польши и проведении антисоветской агитации (Далі подаємо в перекладі на державну українську мову).

Вивченням матеріалів справи і проведеного по ній додаткового розслідування встановлюється, що Олексієнко Василь Кононович був репресований необґрунтовано.

На попередньому слідстві Олексієнко В.К. був допитаний єдиний раз 10.04.1938 року, коли засвідчив, що він був завербований генералом Галером для шпигунської роботи на користь Польщі в 1923 році, одначе свідчення ці непереконливі, являють собою загальний характер, неконкретні, в процесі попереднього слідств не перевірялися, ніякими об'єктивними доказами не підтверджені, жоден свідок по справі не допитаний. Про проведення Олексієнком В.К. антирадянської агітації в справі взагалі немає ніяких даних.

Проведеною перевіркою у відповідних архівах відомості про зв'язки Олексієнка В.К. та інших осіб, які проходять по його справі, з розвід органами колишньої буржуазної Польщі не виявлено (арк. справи 28).

Допитані 1-2 жовтня 1963 року свідки Авраменко П.П., Барсін П.Я., Гайдай М.С., Головач З.С., Максименко М.Л. і Майстренко Ф.Ф, які добре знали Олексієнка В.К. по спільній роботі й місцю проживання, про будь-яку його злочинну діяльність нічого не засвідчили (Для прикладу подаємо уривки з протоколу допиту свідка Головача Захарія Сидоровича від 2 жовтня 1963 року). «Перед арештом Олексієнко Василь Кононович працював у колгоспі рядовим колгоспником, за ним нічого поганого не помічалося, антирадянських суджень, висловів я від нього не чув. За своїм розвитком Олексієнко В. К. малограмотний селянин. Я не помічав, що до нього заходили які-небудь підозрілі особи».

З протоколу допиту 1 жовтня 1963 року свідка Гайдая Марка Степановича: «У Павлівці Олексієнко Василь Кононович працював у колгоспі. Стосовно Олексієнка В. К. після повернення його з петлюрівської армії я нічого поганого не помічав і про його злочинну діяльність мені абсолютно нічого не відомо».

Виходячи з вищесказаного, постанову трійки при Київському обласному управлінні НКВС УРСР від 1 жовтня 1938 року відносно Олексієнка Василя Кононовича відмінити і справу провадженням припинити за відсутністю події злочину».

29 листопада 1968 року Олексієнко Василь Кононович із села Павлівка Канівського району Черкаської області реабілітований Військовим Трибуналом Київського Військового Округу.

ДАЧО ф. Р-5625, оп. 1, спр. 5084.

За відсутністю складу злочину

Про арешти людей в Умані і по Україні Галкін Марк Абрамович, юрисконсульт міськкомунгоспу, чув і дещо знав більше, ніж звичайний громадянин, далекий від правоохоронних органів. Він як юний юрист мав знайомих серед інших юристів, отже дещо доходило до нього під час спілкування з колегами. Марк Абрамович був переконаний, що репресують винних. Сам він за собою ніякої вини не відчував, працював на своєму посту сумлінно, чесно. Про нього говорили по службі як про кваліфікованого юриста в царині цивільного права.

Крім того, що добре вів свої справи як юрисконсульт, він ще брав активну участь у суспільному житті, охоче проводив бесіди, консультації, читав лекції серед населення.

І раптом 8 лютого 1938 року арешт, обшук на квартирі й на роботі. Звинувачення в участі в підпільній контрреволюційній меншовистській організації. По цій справі називають ще шістьох уманчан: Сметаніна Авраама Лазаровича, завідуючого оперативним відділом артілі «Металотруд», Портного Іцька Мошковича, завідуючого складом уманської бази облспоживспілки, Гітермана Абрама Давидовича, бухгалтера швейної фабрики, Малиновського Петра Євдокимовича, інспектора райфінвідділу, Бойцуна Микити Карповича, шляхового техніка мостошосейних шляхів, Кагана Аврума Шмулевича, службовця.

– Відомі Вам ці особи? – спитав Галкіна слідчий.

– По роботі доводилося зустрічатися, дехто з них сусід по помешканню.

– І все? Сусіди й тільки?

– Саме так.

– Усі ці названі громадяни – члени Уманської підпільної контрреволюційної меншовицької організації, яка в своїй практичній діяльності переслідували мету – ліквідацію існуючого ладу. До цієї організації належали і Ви.

– Ніякої організації я не знаю, ні до якої організації я не належав.

– Ви кажете неправду.

Не міг отак з нальоту згодитися Марк Абрамович, сам юрист, він знав, що по закону йому повинні надати матеріали, які б свідчили про його злочин. Він ще й сказав слідчому.

– Не турбуйтеся. Будуть вам і свідчення, покази членів підпільної організації. Все буде! Краще згоджуйтеся з обвинуваченням. Однак таємне стане явним. У нас вийде, не сумнівайтеся.

У справі немає ніяких матеріалів, що робив майже два місяці Галкін, перебуваючи під слідством з 8 лютого 1938 року й аж до 28 березня того ж року. Проводилася з ним, як і з іншими названими членами підпільної організації, специфічна робота, моральне й фізичне насилля.

У справі Галкіна М. А. читаємо перший і останній коротенький протокол допиту за 28 березня 1938 року. Фрагмент із цього протоколу:

«Вопрос: Вы арестованы по ст. ст. 5-4 и 7-11 УК УССР как участник антисоветских подпольных формирований, по заданию которых проводили организованную контрреволюционную деятельность. Признаете себя виновным в этом?

Ответ: В предъявленном мне обвинении виновным себя признаю. Работая в 1935 году юрисконсультом райкоммунхоза, я сблизился с назначенным в тот период на должность заврайкомунхоза Красновым. С ним вели беседы антисоветского характера. Видя, что я ним соглашаюсь, Краснов заговорил со мной откровенно и сообщил о том, что в Умани подпольно существует контрреволюционная организация правых, в которую предложил вступить и мне».

І далі в справі йде звинувачувальний висновок (подаємо в перекладі з російської мови):

«Управлінням держбезпеки по м. Умані розкрита й ліквідується контрреволюційна меншовицька організація, яка об'єднала в себе колишніх меншовиків, бандитів та євреїв.

Ця підпільна організація, будучи створена в 1927-28 рр. колишнім лідером уманської меншовицької організації Тальянським на основі одержаних указівок із меншовицько-есерівського підпільного центру, ставила собі за мету захоплення влади в період очікуваного підпіллям повстання проти Радянської влади всередині країни та інтервенції із ззовні, яким намічалося створення буржуазно-демократичного ладу в СРСР.

У своїй практичній діяльності організація проводила велику контрреволюційну роботу, насаджуючи підпільні осередки на підприємствах і серед службовців, економічно шкідливу і широку антирадянську агітацію.

Галкін у минулому, у 1916 році перебував у партії есерів, виходець із середньої буржуазії, до арешту працював юрисконсультом «Уманьторгу» і Міжрайпромспілки, у царській армії служив вільнонайманим. Батько Галкіна був власником заїжджого двору, старший брат Іссак – тримав аптеку, пізніше був співвласником млина, в 1921 році за вироком реввоєнтрибуналу був розстріляний за контрреволюційну діяльність.

У підпільну контрреволюційну меншовицьку організацію Галкін був завербований одним із керівників названої організації – Тальянським. У процесі проведення контрреволюційної роботи за завданням Тальян-

ського Галкін зблизився з учасником контрреволюційної організації правих Красновим, яким також був завербований у 1935 році.

Галкін систематично проводив антирадянську агітацію і розповсюджував провокаційно – пораженські чутки. А також використовував будь-які можливості для пропаганди контрреволюційно-меншовицьких ідей.

Працюючи в системі Комунгоспу, здійснював шкідництво, яке полягало в неправильному розподілі коштів експлуатації житлофонду, шкідливім плануванні по лінії комунального господарства і зриву ремонту комунальних підприємств.

Галкін особисто завербував у контрреволюційну організацію Сметаніна, Портного, Кагана і Гітермана.

У приналежності до контрреволюційної діяльності зізнався.

На підставі викладеного дана слідсправа підлягає направленню на розгляд особливої трійки УНКВС по Київській області.

Довідка: «Арештовані по справі перебувають під вартою в Уманській тюрмі. Речових доказів по справі немає. Складено 28 квітня в м. Умані».

Засідання трійки УНКВС по Київській області відбулося 3 травня 1938 року. Вирок трійки – розстріляти. Вирок приведений до виконання 22 травня 1938 року о 24 годині.

У 1956-57 роках військовим трибуналом Київського військового округу було переглянуто справу Галкіна Марка Абрамовича.

З допиту свідків по справі 20 листопада 1956 року.

Свідок Рабінович Іосіф Якович сказав, що Галкіна Марка Абрамовича він знав як колишнього юрисконсульта міськкомунгоспу. Рабінович у той час працював адвокатом Уманської юриспруденції.

«Запитання: Розкажіть про ділові й політичні якості Галкіна.

Відповідь: За родом служби мені доводилося неодноразово зустрічатися з Галкіним. Він був кваліфікованим юристом в галузі цивільного права. Був енергійний і діловий працівник. Брав участь у громадському житті. З бесід і зустрічей я можу дійти висновку, що Галкін був радянською людиною і ніколи антирадянських кроків не допускав».

Свідок Шершер Лев Самойлович, продавець магазину в «Змішторзі»:

«Населення міста Умані про Галкіна відгукувалося з позитивного боку. Мені з ним доводилося неодноразово зустрічатися. Знаю його тільки з хорошого боку. Ніякої антирадянської агітації він не проводив».

Висновок по архівно-слідчій справі 1 лютого 1957 року.

«Галкін М.А. та інші були арештовані в лютому-квітні 1938 року опергрупою Уманського РВ НКВС. Як видно з обвинувачувального висновку, вони звинувачувались в причетності до контрреволюційної повстанської організації, шкідливій діяльності й проведенні антирадянської агітації. Галкін та інші засуджені по цій справі, побудованій на показах останніх, до того ж неконкретних, суперечливих і неперевірених».

Так, наприклад, на попередньому слідстві в 1938 році засуджені Галкін М.А., Сметанін А.Л., Портной І.М. і Гітерман А.Д. показали, що в контрреволюційну організацію вони були завербовані якимось Тальянським Марком Фішелевичем.

У процесі додаткової перевірки Тальянського не допитували, так як його особа не встановлена, і невідомо, чи була така особа взагалі.

Галкін показав, що в контрреволюційну організацію він завербував Ткачука С.Ш., Ткачука Й.Ш. і Дробного Б.А. Переглядом архівно-слідчої справи №7637 по звинуваченню Дробного Б.А. встановлено, що за показами останнього проходить Галкін як такий, що завербував Дробного в контрреволюційну організацію, одначе за яких обставин, з протоколу не видно».

Військовий трибунал КВО 26 квітня 1957 року визначив:

«Перевіривши матеріали справи і згоджуючись із доказами, викладеними в протесті, військовий трибунал визнає, що дана справа відносно Галкіна і решти підлягає припиненню не за недоведеністю звинувачення, а за відсутністю складу злочину, оскільки в результаті додаткової перевірки установлено, що Галкін, Сметанін та інші 5 осіб були засуджені без причини за відсутності будь-яких доказів про їх злочинну діяльність і, крім того, по справі нічим не встановлено, щоб в м. Умані існувала контрреволюційна повстанська організація».

На четвертий день уже й вирок

Маховик розстрілів у 1937 році працював з неймовірною швидкістю. Людину, ні в чому неповинну, заарештовували й через два-три дні вже була готова справа й передана зі слідства на чергове засідання трійки НКВС для винесення вироку. Тут же збиралася трійка НКВС, розглядала за кілька хвилин справу й виносила вирок – розстріляти. Особисте майно засудженого – конфіскувати.

Мешканця м. Корсуня Левитського Івана Флоровича було заарештовано за статтями 54-6 і 54-10 КК УПСР 25 грудня 1937 року відразу після складення постанови на обрання «мертве переселення», тобто на ув'язнення в Черкаській тюрмі.

У постанові тимчасово виконуючого обов'язки начальника Корсунського районного відділення РКВС сержанта держбезпеки Бажукова зазначалося: «Розглянувши матеріали по обвинуваченню громадянина Левитського Івана Флоровича (тексти справи подаються в перекладі з російської мови – авт. В. З.), 1871 року народження, уродженця с. Харліївки Сквирського району, мешканця м. Корсуня, без певних занять, піп, одружений, звинувачується в злочинах, передбачених ст. ст. 54-10 і 54-6 КК УРСР, які полягають у тому, що він, Левитський Іван Флорович, з 1919 до 1935 року був попом. З 1936 року завербований польською розвідкою з метою шпигунства. У даний час веде контрреволюційну агітацію проти партії і радянської влади. Сіє пораженські настрої.

Знайшов, що Левитський І.Ф., перебуваючи на волі, може переховуватися, щоб уникнути слідства й суду. На підставі викладеного та керуючись ст. ст. 143, 145 і 156 КПК, постановив: обрати запобіжну міру – утримання під вартою в Черкаській тюрмі».

Того ж 25 грудня на квартирі Левитського відбувся трус. Було вилучено 15 церковних книг, чотири фото. Оце й усі «засоби контрреволюційної шпигунської діяльності». Заарештували.

Коли почалися допити, «обробка» заарештованого, обвинуваченого зі справи не видно. Перший допит відбувся (за матеріалами справи) наступного дня, 26 грудня. І з першого, як мовиться, рядка цілковите, повне «зізнання» цього «попа» Левитського в злочині. Отак узяв і одразу визнав себе винним.

«Відповідь (на запитання слідчого): У 1929 році приїхав у м. Корсунь, влаштувався попом у церкві м. Корсуня, І частини, де згадував під час служби за здоров'я родину Романових і всю білогвардійську нечисть, а також розхваляв їх. Одночасно закликав віруючих іти проти радянської влади.

Запитання: Якою контрреволюційною агітацією Ви займались та яку Ви в цьому переслідували мету?

Відповідь: Я систематично серед колгоспників, по квартирах, на базарі і в коопераціях проводив агітацію проти заходів партії і радянської влади».

Це був єдиний допит обвинуваченого Левитського Івана Флоровича. Того ж дня, 26 грудня, були опитані й усі свідки по справі Левитського І.Ф.

Рядовий колгоспник Б- ко Володимир Васильович на допиті посвідчив:

«Знаю, що Левитський Іван Флорович приїхав до Корсуня в 1929 році й одразу прийняв церкву в Корсуні І частини й служив попом до 1935 року. Під час молебню у церкві згадував і вихваляв дім Романових і всіх князів. Після прикриття церкви він став займатися нелегальним молінням по домівках, хрестив дітей та одночасно проводив контрреволюційну агітацію, спрямовану проти заходів партії і уряду».

Такі ж самі покази дали свідки С-ий Ф.Т., Х-ко І. Д., К-ич С.А.

І одразу був написаний обвинувачувальний висновок слідчого, в якому значилося:

«Допитаний обвинувачений Левицький І.Ф. винним себе в шпигунстві і контрреволюційній діяльності визнав, заявив, що він є запеклим ворогом радянської влади. Допитані свідки Б-ко, Х-ко, С-ий, К-ич повністю підтверджують його контрреволюційну діяльність».

А на четвертий день після арешту, 28 грудня, вже й відбулося засідання трійки при Київському облуправлінні НКВС УРСР. У вироку говориться: «Левитский И.Т. обвиняется в том, что среди колхозников проводил контрреволюционную деятельность против мероприятий советской власти, агитировал против колхозного строительства, призывая колхозников к выходу из колхоза, называя колхоз ярмом для крестьян, запугивая колхозников расправой с ними при перемене власти. Организовывал колхозников для выступления с требованием открытия церкви».

Винесений вирок – «расстрелять».

У 1958 році на прохання дружини Левитського – Марії Петрівни Левитської – від 10 липня 1958 року його карну справу було переглянуто військовим прокурором Київського військового округу.

Допитаний свідок Б-ко Володимир Васильович 18 жовтня 1958 року (арк. 33) заявив: «Про антирадянську діяльність Левитського Івана Флоровича мені нічого не відомо, і про це не чув од інших громадян. В 1937 році мене допитували як свідка у справі Левитського в Корсунському райвідділі НКВС. Які я тоді дав покази – не пам'ятаю, але про антирадянську агітацію я показів не давав.

Запитання: Вами підписаний протокол допиту від 26 грудня 1937 року, чи давали Ви записані в цьому протоколі покази, і чи відповідають вони істині?

Відповідь: Оголошений мені протокол допиту від 26 грудня 1937 року і протокол очної ставки з Левитським я підписав, одначе таких показів, як указано в цих протоколах, я не давав, тому що про антирадянську агітацію Левитського мені нічого не відомо. Чи був я з Левитським на очній ставці, не пам'ятаю.

Запитання: Для чого Ви підписали протоколи допиту й очної ставки, в яких записано, що Левитський проводив ворожу роботу проти радянської влади?

Відповідь: Мене вночі викликали в районне відділення НКВС, де одним із співробітників були складені протоколи допиту мене, які я підписав на вимогу того співробітника НКВС. Що було записано в протоколах допиту, я не читав, і мені не читали показів».

Дуже квапилися. Треба було виконувати і перевиконувати план по «виявлених» і розстріляних ворогах радянської влади. Не до читань було. Навіть не до допитів. Не було й очних ставок, їх просто написали на папері й усе.

Така ж історія і зі свідченнями та очними ставками інших «свідків». Як записано в протесті (в порядку нагляду) військового прокурора КВО 12 листопада 1958 року, «допитані Б-ко, Х-ко і С-ий показали, що їм нічого не відомо про антирадянську діяльність Левитського, і що в 1937 році вони хоч і допитувалися по його справі, одначе вказаних у протоколах показів про антирадянську діяльність Левитського не давали (арк. 33-35)».

Свідок Б-ко, крім того, показав, що наявну в справі характеристику на Левитського він підписав, одначе вона не відповідає дійсності.

Свідок Х-ко показав, що він у 1937 році підписав на вимогу співробітника НКВС бланк протоколу допиту, в якому були записані тільки його анкетні дані, а решта підписаних ним листів протоколу допиту були чисті.

У спеціальному архіві СРСР немає даних про співробітництво з іноземною розвідкою Левитського І.Ф. та начебто завербованого ним Любарського Н.В. Обвинувачення Левитського в шпигунстві ґрунтується тільки на його непереконливих показах.

На підставі викладеного і маючи на увазі, що обвинувачення Левитського І.Ф. матеріалами перевірки справи не підтвердилось, прошу відмінити постанову трійки НКВС, справу припинити за відсутністю складу злочину».

Левитський І.Ф. реабілітований ВТ КВО 25 листопада 1958 року.

«Бо не донесла на чоловіка»

Її заарештували 2 листопада 1937 року, десь через шість місяців після того, як узяли її чоловіка – Бендюженка Степана Федоровича, а з ним і багатьох інтелігентів с. Лозоватка Шполянського району. Поха-

пали їх уночі, й уже місяць нічого про них не чути. Вона здогадалася: «Це мене за Степана схопили».

Справа її, Анастасії Арсентіївни Бендюженко, дружини відомого українського поета Степана Бена, займає всього лише 19 аркушів (ДАЧО, ф. Р- 5625, од. 1, спр. 191). У попередньому обвинуваченні так і написано, що вона «была в курсе шпионско-контрреволюционной деятельности своего мужа Бендюженко Степана Федоровича и об этом не сообщила органам советской власти». За це її притягли до відповідальності за статтею 54-12 КК УРСР.

Утримували в черкаській тюрмі, «считая содержание за Шполянским райотделением НКВД». В анкеті зазначено, що вона народилася 1906 року в с. Лозоватка Шполянського району, де й нині проживає. Освіта нижча, безпартійна, домогосподарка. Діти – син Олег, дочка Майя.

У карній справі Бендюженко Анастасії Арсентіївни всього лише один коротенький протокол допиту від 13 листопада 1937 року. Подаємо витяг з цього допиту (в перекладі на українську мову. Слід зазначити, що всі карні справи велися виключно російською мовою. Навряд чи прості українські селяни розуміли до кінця чужу мову допиту, та ще й із юридичними термінами, і часто підписували аркуші протоколу допиту фактично наосліп, не читаючи).

«Запитання: Слідству відомо, що ви знали про контрреволюційну шкідницьку діяльність вашого чоловіка і приховували це. Дайте по суті покази.

Відповідь: Мій чоловік, Бендюженко Степан Федорович, з яким я в шлюбі з 1925 року, до 1925 року вчився, а з 1925 року вчителював у хуторі Кам'яноватка до 1927 року. З 1927 року перейшов учителювати в Лозоватку, де пропрацював до 1929 року.

Мені відомо, що мій чоловік, Бендюженко Степан Федорович, в 1929 році органами ДПУ був заарештований, в тому ж році був арештований і Ковбаса Іван Климович. За що мій чоловік був заарештований у 1929 році, мені не відомо.

У 1930 році мій чоловік був звільнений і в цьому ж році навесні поїхав для роботи вчителем до Ігарки Північного Краю. Восени того ж року я зі своєю сім'єю переїхала до свого чоловіка до міста Ігарки, де ми прожили один рік. У 1931 році повернулися до Лозоватки, і чоловік пробув у Лозоватці 2 місяці, в тому ж році виїхав до Мурманська, з Мурманська повернувся до Лозоватки в 1932 році. До 1934 року працював у колгоспі імені Сталіна в с. Лозоватці, а в 1934 році став працювати в с. Звенигородці (насправді с. Княжа – ред.) Звенигородського району, де вчителював до дня арешту.

У період вчительства чоловіка в с. Лозоватці до нас заходив інколи на квартиру Попович Антон, який одночасно з моїм чоловіком в 1937 році також заарештований.

Про що вони бесідували, мені не відомо».

Анастасію Арсентіївну під час допиту здивувало, що слідчий зовсім, жодним словом не згадав, що її чоловік був відомим українським поетом Степаном Беном. Друкувався в газетах і журналах. Про нього писали статті, високо оцінювали його вірші. Молодого поета із села підтримала група «неокласиків», вітала його як свій блискучий «доріст».

Вона справді не брала участі в розмовах із людьми, які заходили до них «на вогник», але знала, хто такий її чоловік, як цінують його талант. Вдавала, що вона домогосподарка, зовсім неосвічена, далека від інтелектуальної роботи чоловіка.

А Степан її, чоловік дорогий, справді був дивом для критики, для київських письменників. Син бідного селянина Федора Бендюженка, закінчив усього тільки сім класів школи, поступив до української учительської семінарії, заснованої в Шевченковій Керелівці на Звенигородщині. Але, провчившись тільки рік, мусив покинути її на другому курсі, бо треба було щоденною працею, плугом і косою заробляти на хліб для сім'ї, і Степан самотужки гризе граніт науки, займається самоосвітою, багато читає. У с. Лозоватка був осідок батьківської родини «неокласика» Павла Филиповича, який довгий час проживав тут. У цій родині була добірна бібліотека, джерело для здобуття знань для Степана. І він їх черпав, як кажуть, обома руками. Працював удень у полі, а вночі самовчився. Досконало вивчив французьку мову, читав французьких письменників в оригіналі. Перекладав французьких поетів на українську, писав свої вірші. Вона пам'ятає один, присвячений їй, «Польова зустріч»:

Глянула...
Таким гарячим золотим рум'янцем
Заблищав серп коло пояса.
Пригадую:
На його блискучій поверхні
Коливались дві сині веселі волошки.

Скільки він написав тих віршів, і кожен з них гарний, душевний, світлий, як пісня. 1923 року Степан уперше відвідав Київ. Тут на літературному вечорі Української Академії Наук Зеров прочитав кілька Степанових поезій. Сам Степан, розповідав він їй, не наважився виступити перед столичною аудиторією. Академіки дивом дивувалися: «як міг сформуватися такий культурний у Лозоватці, не убачивши міста й університету», – згадував пізніше літературознавець Юрій Лавріненко.

Наступного року Степан блискуче склав екзамени до Київського університету, але на політичній перевірці якийсь член екзаменаційної комісії, розповідав Степан, запитав: «Скажіть, як ви відбивали революцію у своїй творчості?» – «Як відчував – так і відбивав». Провалив його той екзаменатор. І поїхав Степан назад у Лозоватку здобувати університетську освіту самотужки. Працював на полі, згодом учителем молодших класів, періодично рядовим колгоспником. У 1929 році вийшла в Харкові збірка його поезій «Солодкий світ». Вона й досі пам'ятає одну з поезій цієї збірки:

Дзвенять хрущі, цвітуть черешні,
Дівчата водять журавля.
А вечір ловить на гнуздечку
Золотогривого коня.
Стою у присмерку діброви,
І думи вечора таю.
Весна кує комусь дороги,
Чи скоро викує мою?

Які слова я там зустріну,
Кому зародять ці поля?
Останні птиці долетіли...
Цвіте туманами земля.

Ні словом не обмовився цей слідчий про вірші Степана, про поета Степана Бена. Для нього, цього слідчого, не існувало ніякої поезії, ніяких поетів, був лише контрреволюціонер повстанської організації, керованої польською розвідкою. Не знала Анастасія Арсентіївна, що її чоловіка, талановитого українського поета Степана Бена – Бендюженка Степана Федоровича було в жовтні 1937 року засуджено трійкою НКВС до розстрілу. 1 листопада 1937 року смертний вирок виконано.

Слідство по справі Бендюженко Анастасії Арсентіївни було закінчено 13 листопада 1937 року одним допитом і було спрямоване на розгляд особливої наради НКВС СРСР разом з усіма справами дружин розстріляних лозуватців. А там вирок один – заслати на поселення в Північні райони Казахстану... На руках Анастасії Арсентіївни було немовля. І слідчий Пироженко на свій старх і ризик пожалів матір з немовлям, написавши на її справі, «в процесі слідства даних, які б підтверджували обізнаність громадянки Бендюженко Анастасії Арсентіївни про наявність контрреволюційної організації і приналежності її чоловіка Бендюженка Степана Федоровича не добуто. Слідчу справу №5067 із обвинувачення Бендюженко А.А. за ст. 54-12 КК УРСР в подальшому припинити виробництвом і направити в Черкаську прокуратуру».

20 листопада 1937 року прокурором Шполянського району справу Бендюженко А.А. в карному порядку закрито. Запобіжний захід – підписку про невиїзд відмінено.

22 серпня 1955 року Бендюженко Анастасія Арсентіївна була реабілітована постановою прокурора Черкаської області.

Об'єктивними доказами не підтверджено

Обшук у хаті й на всьому обійсті Петра Замирайла нічого підозрілого не показав. Оперативники лише надибали в шафі шість якихось довідок. Забрали їх разом із господарем, повезли до міста проти ночі.

У в'язниці в освітленій комірчині електролампочкою, роздягнувши догола, знову обшукали його, повели довгим коридором повз важкі, ковані залізом двері, відімкнувши одні, ввіпхали в кімнату, повну людей, що сиділи й стояли в клубах тютюнового диму.

Архівні документи не дають нічого про перші дні заарештованого Петра Замирайла. Були з ним якісь бесіди чи ні до протоколу допиту 21 листопада 1938 року, на дванадцятий день після арешту, не відомо (ДАЧО, ф. Р -5625, оп. 1, спр. 910, 911, 912, арк.. 135-138, 139, 140, 141, 136).

З анкети обвинуваченого відомо, що він народився 21 листопада 1889 року в с. Киданівка Богуславського району Київської області. Мешкав до арешту зі своєю сім'єю в с. Порадівка Лисянського району нині

Черкаської області. Рядовий колгоспник. Паспорта не мав. Із куркулів. Розкуркулений у 1930 році.

З довідки-характеристики Порадівської сільради від 27 квітня 1938 року видно, що Петро Авакумович Замирайло як до революції, так і після революції був куркулем, мав 10 десятин землі, вітряного млина, троє коней, дві корови, використовував найману працю. «В старій армії був нагородженим медалями і хрестами. Увесь час незадоволений міроприємствами радянської влади. Вороже ставиться до колгоспного господарства, веде ворожу розкладацьку роботу серед колгоспних мас, каже, що пізно чи рано, а фашисти заволодіють по всьому світу і те, що у нас забрали, повернуть нам назад. Ми тоді поквитаємося з цим активом».

Арештований Петро Замирайло залишив удома дружину Олиту Тимофіївну і шестеро дітей, найменшому з яких – Іванові – всього один рік.

Далі у справі читаємо протокол допиту, перший і останній, всього один. У допиті, відповідаючи на запитання слідчого, П. Замирайло сказав:

«У 1930 році (подаємо в перекладі з російської мови) все моє господарство розкуркулене і я підлягав висланню на Північ, але в момент вислання сховався. Після розкуркулення я до 1936 року проживав без певних занять і в 1936 році вступив у колгосп, де працював до дня арешту».

Запитання: «Ви обвинувачуєтесь в причетності до контрреволюційної націоналістичної організації, за завданням якої проводили антирадянську діяльність. Визнаєте себе в цьому винним?».

Відповідь: «Винним себе в наданому мені обвинуваченні повністю визнаю. Я дійсно належав до контрреволюційної повстанської організації, яка існувала на території Лисянського району.

У контрреволюційну повстанську організацію я втягнений у 1934 році односельцем Безсмертним Іваном Несторовичем, колишнім активним учасником політбанди Цвітковського. Безсмертний Іван Несторович знав про мої антирадянські настрої, про те, що я озлоблений на радянську владу через розкуркулення. Він також був розкуркулений і при зустрічах завжди висловлював незадоволення радянською владою.

Безсмертний мені розповів у 1934 році, що в Порадівці є контрреволюційна повстанська організація, яка на випадок війни підготовлює збройне повстання проти радянської влади. Він запропонував мені вступити до організації. Я дав на те свою згоду.

За завданням Безсмертного я залучив до контрреволюційної організації людей, незадоволених радянською владою. У 1936 році я завербував Бесараба Івана Григоровича. Я працював з ним у колгоспній кузні. У1937 році я зірвав ремонт сільгоспінвентаря, і колгосп закінчив посівну останнім у районі».

Паралельно із справою Петра Замирайла розбиралися справи ще й 33-х мешканців Лисянського району Київської (нині Черкаської) області. Усіх їх «поєднала» міфічна контрреволюційна націоналістична повстанська організація. Допити (по одному на кожного) однотипні, в них із першої відповіді на запитання слідчого обвинувачений відразу ж визнає свою вину, заявляє про причетність до організації, про свою підривну роботу, про антирадянську агітацію.

21-27 квітня було допитано всіх 34-х із сіл, з них 20 радянськихколгоспників, 7 робітників, 2 агрономів, 3 без певних занять, один одно-

осібник, один вчитель з Лисянки та із сіл Лисянського району: Порадівки, Ріпок, Бужанки, Хижинець, Почапинець, Вотилівки, Писарівки, Винограда, Будища, Товстих Рогів, Босівки, Яблунівки, Жовтня, Погибляка, Смільчинець, Дібрівки, Журжнинець. А 3 травня 1938 року вже й засідання трійки УНКВС Київської області, і всім одна міра покарання – «Расстрелять. Лично принадлежащее имущество конфисковать». 23 травня 1938 року о 24 годині вирок було виконано.

У 1956 році, під час Хрущовської «відлиги» було переглянуто справи всіх 34-х розстріляних. У протесті прокурора Черкаської області сказано: «Усі обвинувачувані засуджені за те, що вони були учасниками воєнно-націоналістичної повстанської організації, яка ставила за свою мету, на випадок війни, ліквідацію радянської влади шляхом збройного повстання.

Будучи учасниками національної повстанської організації, кожен засуджений був поінформований про мету й завдання цієї організації, а також займався залученням в організацію нових осіб, проводив антирадянську організацію серед населення й займався шкідництвом за місцем роботи.

Усі ці звинувачення ґрунтуються тільки на показах самих засуджених, даних на попередньому слідстві після їх арешту, не підтверджених іншими об'єктивними доказами. До того ж, покази засуджених за своїм змістом неконкретні, суперечливі.

Проведеною по справі в порядку ст. 370 КПК УРСР додатковою перевіркою установлено, що ті факти «злочинної діяльності», про які свідчили засуджені, об'єктивними доказами не підтверджені.

Так, засуджений Пендюренко Я.Ю. на попередньому слідстві показав, що в контрреволюційну організацію він був завербований у 1934 році Малим Мироном Миколайовичем, мешканцем с. Жовтень Лисянського району, засуджений Сикало І.Х. показав, що в контрреволюційну організацію завербований у 1931 році Никитченком Антоном Якимовичем, мешканцем м. Лисянка, засуджений Дорошенко В.М. показав, що він завербований у 1929 році Циганенком Карпом Ясоновичем, мешканцем с. Смільчинці, а засуджений Панасенко М.Т. показав, що він був завербований у 1930 році Кузьменком Михайлом Івановичем, мешканцем с. Хижинці.

У процесі перевірки і будучи допитаними Никитенко, Малий, Циганенко і Кузьменко показали, що вони ніколи не були арештовані органами НКВС ні в яких контрреволюційних організаціях не значилися, а отже вербуванням в цю організацію не займалися» (т. 3, арк. 52-53, 12-14, 58-59).

Засуджений Замирайло П.А. показав, що в контрреволюційну організацію він був завербований Безсмертним І.Н. Перевіркою встановлено, що Безсмертний І.Н. органами НКВС не арештовувався, під час Великої Вітчизняної війни загинув на фронті (т. 3, спр. 31, звор. 33).

Не знайшли свого підтвердження покази Замирайла П.А., який перечислив відомих йому учасників – Безсмертного Н.О., Безсмертного Є.Ф. Ці особи в процесі додаткової перевірки були допитані й покази Замирайла П.А. не підтвердили (т. 3, арк. 31-34).

Таким чином, попереднім слідством у справі не зібрано достатніх до-

казів, які б підтверджували обґрунтованість пред'явленого засудженим обвинувачення про причетність їх до контрреволюційної повстанської підпільної організації.

Постановою президії Черкаського обласного суду від 13 липня 1956 року було скасовано постанову трійки при Київському облуправлінні НКВС УРСР від 3 травня 1938 року, а справу відносно 34-х засуджених на розстріл закрито за недоведеність обвинувачення.

Реабілітовані об'єктивними фактами

Коли до хати Андрущенків несподівано зайшли якісь незнайомі люди у військовому одязі, Марії тоді було 12 років, і вона не могла збагнути, що діється, чого ці непрохані гості перекидають усе в хаті, щось шукають, не питаючи дозволу в господарів. Батько стояв мовчки і розгублено дивився на цих «шукачів». А потім, нічого не знайшовши, батькові різко наказали одягатися. Заголосила мати, а за нею і меншенькі, 8-річний Антон і однорічна Катруся.

Батько наспіх попрощався з матір'ю, гарячими зболеними очима глянув на дітей і вийшов з хати, а за ним і військові.

– Куди тата повели? – спитала Марія.

– У тюрму... О, діточки мої, сирітки нещасні, ще дужче заплакала мати. – Пропадемо ми без батька...

Двадцять років минуло відтоді. Двадцять років вони з надією ждали батька. І ось вона, Рем Марія Олександрівна, звернулась із заявою до прокурора СРСР з проханням реабілітувати батька Андрущенка Олександра Єлисейовича, робітника Буцького бурякорадгоспу. Вона пише в заяві, що батька заарештували 28 квітня 1938 року органи НКВС по Київській області. Він був засуджений трійкою НКВС «на довгий термін позбавлення волі без права листування». Так їм сповістили офіційно. Як і тисячам, сотням тисяч сімей про їхніх рідних засуджених до розстрілу і розстріляних.

10 травня 1938 року був засуджений трійкою УНКВС по Київській області її батько до вищої міри покарання, а 27 травня 1938 року розстріляний о 23 годині. А вони ж його ждали що хвилиночки 20 років...

У заяві Марія написала: «Незважаючи на те, що зі дня засудження мого батька минуло 20 років і що мені досі невідомо, чи батько мій живий, я вирішила звернутися з проханням і добиватися реабілітації свого батька, бо вважаю, що батько не міг бути ворогом радянської влади, тому безпідставно засуджений».

Звертаємося до аркушів кримінальної справи, заповнених на двадцять років раніше Маріїної заяви. Читаємо в обвинувачувальному висновку: «На территории Букского района на Уманщине вскрыта и ликвидирована шпионско-диверсионная повстанческая организация. Эта организация ставила своей целью свержение советской власти путем оказания помощи иностранным государствам диверсионными актами и восстаниями в тылу Красной Армии к началу войны против СССР и разведывательно-вредительской деятельностью в период мирного времени.

Участники вскрытой организации (а їх було, окрім Андрущенка Олександра Єлисейовича, ще четверо його односельців із села Красний Кут: Штурба Олексій Євменович, Журавель Семен Петрович, Журавель Яким Петрович – робітники Березинського цукрозаводу та робітник Буцького бурякорадгоспу Шуманецькй Григорій Іванович) до последнего времени активно проводили контрреволюционную работу, в системе сельского хозяйства развели активную вредительскую деятельность, вовлекая в состав организации новые кадры из числа бывших активных участников бывшей петлюровской армии, политбандитов и кулаков. Организация создана в 1923 году. Она была связана с польско-разведывательными организациями».

Андрущенко начебто був завербований у цю повстанську організацію односельцем Лісовим Тихоном, репресованим у 1937 році. Поширював провокаційні чутки про можливе виникнення війни й поразку в ній радянської влади. На відділенні радгоспу проводив агітацію серед робітників з метою підриву збиральної кампанії, в результаті чого пропало 80 га пшениці.

Подібні, наче під копірку, звинувачення висувалися й решті чотирьом заарештованим. І всі вони, не витримавши катувань, зізналися у підривній антирадянській підпільній діяльності. Андрущенко, наприклад, підтвердив у єдиному зафіксованому протоколі допиту 9 травня 1938 року, що через його вину на 80 га залишилось незібраної пшениці, і те що розповсюджував провокаційні чутки про виникнення війни і поразку радянської влади, чим викликав серед робітників невпевненість в могутності радянського ладу. На випадок війни він, начебто, приготувався бути учасником збройного повстання проти Червоної Армії.

Того ж 9 травня слідчим був складений обвинувачувальний висновок, а наступного дня, 10 травня 1938 року, вже й відбулося засідання трійки УНКВС по Київській області, яке прирекло всіх п'ятьох заарештованих на розстріл.

Черкаською обласною прокуратурою було проведено дослідство по справі п'ятьох на прохання дочки Андрущенка О.Є. у протесті прокурора Черкаської області від 7 квітня 1959 року сказано, що обвинувачення засуджених на страту засноване тільки на зізнанні самих засуджених та даних на попередньому слідстві. Покази засуджених неконкретні та суперечливі, тому достовірність цих показів є сумнівною. Наприклад, Андрущенко О.Є. своїм вербувальником назвав односельця Лісового Тихона Яковича. Як встановлено перевіркою, Лісовий 14 серпня 1937 року був розстріляний за проведення антирадянської агітації. Лісовий винним себе не визнав, по його показах Андрущенко не проходить.

За показами засуджених Штурби О.Є., Журавля С.П. і Журавля Я.П. в антирадянську організацію їх завербував мешканець Красного Кута Швед С.Т., але він по справі не був допитаний.

Не знайшло свого підтвердження під час перевірки і наявне в обвинуваченні заключне твердження про те, що керівником антирадянської підпільної організації був Бойко Йосип Іванович. Верховним Судом УРСР 10 січня 1959 року відмінено постанову Комісії НКВС і прокурора СРСР від 19 грудня 1937 року відносно Бойка Й.І., а справу припинено за недоведеністю обвинувачення.

Андрущенко Олександр Єлисейович, Штурба Олексій Євменович, Журавель Яким Петрович, Журавель Симон Петрович, Шуманецький Григорій Іванович реабілітовані постановою президії Черкаського обласного суду 16 квітня 1959 року.

ДАЧО ф. Р-5625, оп. 1, спр. 2372.

Розстріляний ні за що!

У Державному архіві Черкаської області лежить справа №3526 (ф. Р-5625, оп. 1, спр. 3526), яка починається постановою на арешт мешканця с. Стеблева Корсунського району Авраменка Герасима Єлисейовича. Читаємо (в українському перекладі):

«Місто Корсунь 25 жовтня 1937 року. Я, тимчасово виконуючий обов'язки начальника Корсунського РВ НКВС – сержант Держбезпеки Бажуков, розглянувши матеріали по звинуваченню гр. Авраменка Герасима Єлисейовича, 1899 року народження, з куркулів, с. Стеблів Корсунського району, мав землі до революції 12 га, дві хати та магазин під залізом, клуню, 2 сараї, пару коней, 2 корови, водяний млин, саморізку, одружений, безпартійний, працював на сукняній фабриці. Проживає в с. Стеблів Корсунського району, звинувачується в злочинах, передбачених ст. 54-10 КК УРСР, які проявилися в тому, що він, Авраменко Г.Є., в 1930 році під час колективізації і репресування куркулів мав за мету втекти за кордон. У даний час висловлює незадоволення заходами радянської влади, особа антирадянська.

Знайшов, що перебування на волі Авраменка Г.Є. може позначитись на ході слідства і суду. На основі викладеного і керуючись ст. ст. 143, 145, 156 КПК УРСР постановив: вибрати мірою недопущення способів ухиляння від суду і слідства по відношенню до звинувачуваного Авраменка Г. Є. утримання під вартою при Черкаській тюрмі, зарахувавши утримання за трійкою КОУ НКВС. Дану постанову представити корсунському райпрокурору».

Тут що не фраза, той не точно, приблизно. Так багатство куркульське (чого куркульське? – заможне, селянське) назване правильно, але воно належало не Герасиму, а його батькові Єлисеєві. У 1919 році Герасим одружився, і батько його відділив, нічого майже не давши, замість хати – дерево на побудову хати, яку Герасим так і не зібрався звести.

Після арешту 25 жовтня 1937 року про це розповів Герасим Авраменко слідчому. Не з власної волі намагався Герасим утекти за кордон. Його намагалися виселити разом з сім'єю за межі України як сина куркуля. Він утік тоді в інший район, переховувався від переслідування кілька років, повернувся в катівському 1937 році, коли масово за рознарядкою арештовували людей по селах, містах і містечка. Хвиля арештів одразу ж підхопила і Герасима.

Того ж 25 і 26 жовтня були допитані свідки, а через три дні, 29 жовтня 1937 року – вже й вирок готовий, побудований на брехні.

Виписка з протоколу засідання трійки при Київському облуправлінні НКВС УРСР від 29 жовтня 1930 року. У ній зокрема вказано: «Ку-

лак, судившийся в 1930 году за антисоветскую деятельность и осужден к высылке за пределы Украины. Обвиняется в том, что возвратившись в село, продолжал антисоветскую деятельность против советской власти и ее мероприятий. Расстрелять».

26 листопада 1937 року о першій годині 30 хвилин вирок був виконаний.

Дружина Ганна Авраменко від імені себе та дочок Насті, Оксани і сина Якова в 1956 році написала прохання реабілітувати невинного чоловіка. Відмовили. У жовтні 1962 року Ганна написала друге прохання. Воно було прийняте каральними органами. У порядку нагляду протест написав прокурор Черкаської області 4 лютого 1963 року по справі Авраменка Г.Є., який поданий у президію обласного суду для реабілітації невинного в минулому обліковця Стеблівської сукняної фабрики. У протесті зокрема сказано, що: «согласно выписке из протокола заседания тройки УНКВД Киевской области Авраменко Г.Е. обвинялся в том, что проводил антисоветскую агитацию против мероприятий советской власти.

Постановление тройки УНКВД подлежит отмене, а дело прекращению, так как произведенным в 1963 году дополнительным расследованием установлено, что Авраменко в 1937 году был привлечен к уголовной ответственности необосновательно».

І далі (в перекладі на державну українську):

«Звинувачення Авраменка в проведенні антирадянської агітації було основане на показах свідків М-го Н. М., В-да К. Л., Ш-ка Н. А., Т-ка Л. Д., ці покази свідків неконкретні, записані загальними фразами, з яких не видно, за яких обставин Авраменко проводив антирадянську агітацію, і звідки про це свідкам стало відомо.

У травні 1957 року по справі були допитані односельці Верхогляд К.Л., Тихоненко Л.Д., Шкляренко Н.А., які засвідчили про окремі антирадянські висловлювання Авраменка, одначе з цих свідчень також не видно, за яких обставин Авраменко проводив подібні висловлювання, в присутності кого, і за яких обставин про це стало відомо свідкам.

Будучи допитана 14 січня 1963 року Тихоненко Л.Д. засвідчила, що особисто вона антирадянських проявів з боку Авраменка ніколи не помічала. А їй про це відомо тільки зі слів односельчан, але від кого, не пам’ятає.

Допитані у 1957 році в якості свідків Матвієнко П.Н., Тихоненко Л.Д. і в 1963 році Войцик В.Н., Данильченко А.А., Довбиш Л.А., які добре знали Авраменка як односельчани, про його антирадянську діяльність нічого не показали.

У відповідних державних архівах компрометуючих матеріалів на Авраменка не виявлено.

На підставі вище викладеного, керуючись ст. 25 Положення про прокурорський нагляд в СРСР – прошу Постанову трійки при УНКВС Київської області від 29 жовтня 1937 року відносно Авраменка Герасима Єлисейовича відмінити і справу припинити за недоведеністю звинувачення».

Що й було здійснено президією Черкаського обласного суду. В лютому 1963 року Авраменка Герасима Єлисейовича реабілітовано.

Розстріляних під гриф «совершенно секретно»

Перед нами кримінальна справа рядового колгоспника Курдечі Івана Олексійовича із с. Малий Ржавець Канівського району нині Черкаської області, заарештованого 20 квітня 1938 року. Разом із ним було ув'язнено в Уманській тюрмі ще дев'ять жителів сіл Малий Ржавець та Полствин. Таким чином, десять осіб було затримано за статтями 54-2, 54-11 КК УРСР. Усі вони рядові колгоспники, ніякою антирадянською підривною діяльністю не займались і не мали жодного поняття, що вона собою являє.

І все ж обвинувачуваний висновок по затриманих звучить надто суворо, як і в багатьох-багатьох кримінальних справах за цими ж статтями. Писані ці висновки одними й тими ж фразами, в них тільки міняються прізвища обвинувачуваних. Ну, ось так:

«Каневским РО НКВД на территории Каневского района вскрыта антисоветская повстанческая организация, руководимая видными петлюровскими деятелями: Козаренко Петром Андреевичем и Лукиенко Яковом Петровичем, репрессированными – Козаренко в 1937 году, Лукиенко в 1938 году. Следствием установлено, что Козаренко П.А. и Лукиенко Я.П. вовлекали в повстанческие организации по Каневскому району, налаживая связи с бывшими петлюровцами. Таким же путем в селах Малый Ржавец и Полствин вовлекли ряд участников националистического движения. Вовлеченным дали задание заняться вербовкой новых членов в антисоветские повстанческие организации, беря ставку на контингент лиц: бывших петлюровцев, «обиженных» – недовольных советской властью».

Протоколи трусу всіх десяти заарештованих порожні, нічого не знайдено. Які ж це повстанці, підпільники, коли в них немає ні зброї, ні агітаційних матеріалів.

На третій день після арешту було допитано Курдечу Івана Олексійовича, 22 квітня 1938 року (подаємо в перекладі на українську мову).

«Запитання: Коли і за яких обставин ви були завербовані в контрреволюційну націоналістичну повстанську організацію?

Відповідь: В організацію я був завербований Кутовим Лукою Матвійовичем, петлюрівським офіцером.

Запитання: Які завдання і цілі ставила організація?

Відповідь: Як Кутовий пояснював коротко: це насильницьке відторгнення шляхом збройного повстання з допомогою західних держав України від СРСР і створення держави, яка б управлялася за типом буржуазно-демократичних держав.

Запитання: Звідки велося керівництво вашою контрреволюційною організацією?

Відповідь: Про керівництво мені нічого не відомо.

Запитання: Що вами конкретно зроблено за завданням Кутового у відношенні вербування в контрреволюційну організацію?

Відповідь: Я зробив за завданням Кутового наступне: щоб розпочати вербування людей у контрреволюційну повстанську організацію, я почав спочатку протягом 1936 року обдумувати, кого можна втягнути в цю організацію, і завербував Луковського Тихона Леонтійовича, уро-

дженця с. Полствин, Литюка Григорія Герасимовича із с. Полствин, Цимбала Гордія Овсійовича, мешканця с. Малий Ржавець, Коваленка Степана Андрійовича, уродженця с. Малий Ржавець.

Запитання: Якою зброєю володіє ваша організація?

Відповідь: Про це мені нічого не відомо.

Запитання: Крім ваших вербовок, хто вам ще відомий як член контрреволюційної повстанської організації?

Відповідь: Крім моєї вербовки нікого із членів контрреволюційної повстанської організації не знаю.

Такі ж допити були наспіх проведені за ці кілька днів, а на п'ятий день після арешту вже й відбулося засідання трійки УНКВС по Київській області, яка прирекла всіх десятьох членів так званої контрреволюційної повстанської організації до розстрілу. Вирок трійки УНКВС було виконано 15 травня 1938 року.

27 листопада 1955 року до прокурора Черкаської області звернувся син одного із учасників так званої контрреволюційної повстанської організації Литюка Григорія Герасимовича – Литюк Сергій Григорович. З цього листа та тих дій, які потім проводилися, яскраво видно, як радянська влада приховувала свої злочинні смертні вироки, винесені неконституційно, без суду, просто постановами карального органу – трійки НКВС. У своєму листі Литюк С. Г. писав:

«Я звернувся у Верховну Раду СРСР по питанню розшуку свого батька Литюка Григорія Герасимовича, 1895 року народження, який народився в с. Полствині Канівського району. Литюка Григорія Герасимовича заарештовано органами МВД в 1938 році 19 квітня. Як мені було повідомлено раніше, що його засудили на 10 років позбавлення волі із строгою ізоляцією.

Мене цікавить причина такого довгого затримання, хоч і давно вже термін ув'язнення минув, а також цікаво знати, де він зараз находиться і в якому стані, тому що його сім'я залишилась до цього часу, не мала ніяких відомостей про нього.

Відповідний відділ Верховної Ради СРСР мене повідомив через Канівський РВ МВД, щоб я звернувся до прокурора Черкаської області одержати вичерпну відповідь на питання, які мене цікавлять. 27.06.55 р.».

Листи-домагання Литюка Сергія Григоровича з метою дізнатися правду про свого репресованого батька викликали спеціальний документ, розісланий у відповідні інстанції з позначкою «совершенно секретно», який припіднімає густу завісу над злочинною діяльністю репресованої радянської системи, як вона масово розправлялася з абсолютно невинними громадянами СРСР, зокрема України, влаштовуючи їм справжнє пекло антизаконня, катування, фізичного винищення населення.

«Управление Комитета Государственной Безопасности при Совете Министров Украинской СРСР по Черкасской области.

30 декабря 1956 г.

Совершенно секретно.

Начальнику учетно-архивного отдела КГБ при Совете Министров СССР полковнику тов. Плетневу, гор. Москва.

Начальнику I спецотдела МВД СССР полковнику тов. Сиротину, гор. Москва.

Начальнику I спецотдела МВД УССР полковнику тов. Семенову, гор. Киев.

Начальнику I спецотдела УМВД Черкасской обл. майору тов. Логвиненко, гор. Черкассы.

Для отражения в ОСК сообщаем, что родственникам осужденного тройкой УНКВД по Киевской области 25.04.1938 года к ВМН Лытюк Григория Герасимовича, 1895 рода рождения, уроженца с. Полствина, Каневского района, Черкасской области (бывш. Киевской области) объявлено 8 декабря 1955 года, что Лытюк Григорий Герасимович осужден на 10 лет и находясь в заключении 5 мая 1943 года умер от крупозного воспаления легких.

Для приобщения к архивно-следственному делу № 408806 направляем переписку по заявлению Лытюк С.Г.

Приложение: переписка на 10 листах.

Начальник учетно-архивного отделения УКГБ при СМ УССР по Черкасской обл. майор Довгошея».

У зв'язку із заявою Литюка Сергія Григоровича 1956 року було переглянуто справу 10-ти мешканців-колгоспників с. Малий Ржавець та с. Полствин, Канівського району.

У протесті прокурора Черкаської області зазначено (подаємо в перекладі на українську мову):

«Усі обвинувачувані засуджені за те, що вони були учасниками антирадянської повстанської організації. Це обвинувачення ґрунтується лише на зізнаннях самих засуджених, зроблених на попередньому слідстві після їх арешту. Причому, свідчення засуджених за своїм змістом неконкретні, суперечливі.

Факти злочинної діяльності, про які свідчили самі засуджені, в процесі додаткової перевірки по справі не знайшли свого підтвердження.

Так, засуджений Курдеча І.А. на слідстві 22.04.38 року засвідчив, що в контрреволюційну повстанську організацію був завербований у грудні 1936 року одним із учасників цієї організації Кутовим Лукою Матвійовичем в його будинку (арк. 11-12).

Кутовий Л.М. на допиті 13 квітня 1937 року засвідчив, що в контрреволюційну організацію він завербував Курдечу І.А. в 1936 році на вулиці біля контори колгоспу (арк. 27). Це протиріччя слідством не було усунено (Дуже поспішали стулити справу. – прим. В.З.).

Засуджений Цимбал Гордій Овсійович 22.04.1938 року на попередньому слідстві засвідчив, що в контрреволюційну організацію завербував його Курдеча І.А. в 1937 році, за завданням якого під час збиральної кампанії в 1936 році на колгоспному полі влаштував підпал пшениці в копах.

Як випливає зі свідчень Цимбала В.О., підпал начебто зроблений ним до того, як він був завербований у контрреволюційну організацію в 1937 році.

У процесі додаткової перевірки по справі допитаний 22.03.1956 року свідок Гриша Т. І. засвідчив, що в 1936 році під час вивезення пшениці з поля колгоспу неповнолітні водії Цимбал К.В. і Кутовий Д.Є. палили й через необережність кинули на землю недопалок, від чого загорілася стерня, й згоріло 15 снопів необмолоченої пшениці.

У зв'язку з цим у процесі додатково по даній справі допитані свідки Бондаренко Т.Г., Цимбал Я.В., Кутовий Т.А., Михневич Л.Є., Бондаренко І.Г., Блоха П.І. засвідчили, що вони про контрреволюційну агітацію з боку засуджених не знають і про це їм нічого невідомо (арк. 180-181, 182-183, 184-185, 186-187, 188-189, 190-192).

Прошу постанову трійки при УНКВС Київської області УРСР від 25 квітня 1938 року по справі Литюка Григорія Герасимовича, Цимбала Гордія Овсійовича, Курдечі Івана Олексійовича, Махневича Якова Дем'яновича, Махневича Макара Федоровича, Шацького Кіндрата Мироновича, Шацького Петра Мироновича, Василенка Григорія Овсійовича, Коваленка Степана Андрійовича, Лукавського Тихона Леонтійовича переведенням закрити за недоведеністю обвинувачення».

Президія Черкаського обласного суду 31 серпня 1956 року протест прокурора Черкаської області задовольнила. Справу по обвинувачуванню десяти колгоспників сіл Малий Ржавець і Полствин Канівського району переведенням закрито за недоведеністю обвинувачення. Усіх десятьох реабілітовано.

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, спр. 914.

Так творився порядок

«Був Сталін – порядок був», – так на всю Україну заявила одна з депутаток із блоку Петра Симоненка. І тут же добавила: – «Про які репресії може сьогодні йти мова... Сталін знищував лише всіляких ворогів народу – шпигунів, шкідників, саботажників...

Про те, хто насправді знищувався чи відправлявся на Колиму я і веду мову, спираючись не на голослівні заяви політиків, а на конкретні архівні кримінальні справи. Справи, які свідчать, як на руїнах особистості, страху опинитися під «стінкою», будувався порядок, всіваючи землю розстріляними, створювалася імперія гвинтиків.

Карні справи суцільним потоком за 1937-1938 роки. Та й за інші також. Як писав видатний український письменник, автор безсмертних «Прапороносців», «Собору» Олесь Гончар: «Те, що ми пережили, страшніше від Дантового пекла. Чому немає на Жовтневому палаці (у Києві, – прим. В. З.): «Тут була катівня, де розстрілювали українських письменників...». У таборах було 15 мільйонів ув'язнених. Найбільший табір планети на одній шостій земної кулі» (З книги Валентини Гончар «Я повен любові... (Спомини про Олеся Гончара)», Київ, Акцент плюс, 2008, стор. 394).

Справа колгоспника із Городища на Черкащині Охріменка Йосипа Семеновича займає всього лише 19 аркушів. Арештували його 27 жовтня 1937 року. У справі тільки один протокол допиту арештованого, утримуваного в Уманській тюрмі. Допит 28 жовтня та ще допити чотирьох свідків, протоколи двох очних ставок. Звинувачувався Охріменко Йосип Семенович як учасник банди Голого, ініціатор убивства голови волвиконкому. А ще за те, що поширював наклепницькі чутки, агітував проти заходів радянської влади. Протокол допиту зайняв неповну одну сторінку:

«Вопрос: Расскажите о своем прошлом.

Ответ: Я сам из семьи кулака. (У батька було 3 десятини землі на п'ятьох дітей. Йосипові дісталося 0,6 десятини. (Отака це куркульська сім'я! – ред.). Во время оперирования банды Голого я принимал участие в ней недолгое время. Когда убивали фельдшера и директора Вербивского сахзавода, я только видел, а сам участия в убийстве не принимал. В отношении Охрименка Панаса, мы хотели с ним расправиться как с председателем сельсовета, который не давал нам жизни в то время.

Вопрос: Следствие располагает данными, что вы проводили контрреволюционную деятельность. Расскажите о своей контрреволюционной деятельности.

Ответ: Я никакой контрреволюционной деятельностью не занимался.

Вопрос: Что вы еще можете дополнить к своим показаниям?

Ответ: Больше ничего дополнить я не имею».

На двох очних ставках дані свідків Охріменко Й.С. заперечував.

Зі слідством дуже поспішали, як завжди. На шостий день після арешту, 2 листопада 1937 року, вже й засідання трійки при Київському облуправлінні НКВС УРСР відбулося, яке винесло вирок Охріменку Йосипу Семеновичу – ув'язнити у виправно-трудовий табір терміном на десять років. Зосталися без батька п'ятеро дітей, дружина і 55-річна мати.

Як же складалася доля Охріменка Й.С. в подальшому? 20 вересня 1960 року в Черкаську обласну прокуратуру звернулася із заявою його дружина Марфа Іванівна. Із заяви стало відомо, що Охріменка вивезли в Архангельську область. Звідти, із концтабору, рік приходили від чоловіка листи. А потім листування обірвалося. Прийшов лист від товариша Охріменка, який повідомляв, що чоловік помер.

Дружина просила реабілітувати чоловіка. Він ні в чому не винен. Працював у колгоспі з 1930 року і до арешту в 1937 році. У 1919 році в рядах Червоної Армії боровся за радянську владу.

У тому ж 1960 році було переглянуто карну справу Охріменка Й.С. були передопитані свідки, які заперечили всі свої свідчення в 1937 році. Вони сказали, що давали ті свідчення під тиском слідчого.

Після цього прокурор Черкаської області звернувся з протестом до обласного суду.

4 січня 1961 року відбулося засідання президії Черкаського обласного суду. Президія постановила: «Протест прокурора Черкаської області підлягає до задоволення з таких мотивів: обвинувачення Охріменка побудоване на неконкретних і непереконливих даних свідків (називаються прізвища, – ред.) передопитані в порядкові перевірки справи свідки заявили, що про антирадянську діяльність Охріменка Й.С. їм нічого не відомо, розмов антирадянського змісту з його боку вони не чули і показів про це не давали. Свідок Кошеленко, крім того, вказав, що протокол його допиту йому не читали, а підписав він його під погрозою слідчого.

Щодо свідчень окремих свідків про участь Охріменка в період громадянської війни в банді Голого, то він, Охріменко, за ці дії постановою президії ЦВК СРСР від листопада 1927 року на відзнаку десятиріччя радянської влади амністований і тому інкримінуватись ці дії йому не можуть.

Отже, до обвинувачення Охріменка в антирадянській діяльності і засудження його за це не було і немає тепер підстав.

Виходячи з викладеного та керуючись ст. 31 Закону про судоустрій Української РСР, президія обласного суду постановила протест прокурора області задовольнити. Постанову трійки УНКВС Київської області від 2 листопада 1937 року відносно Охріменка Йосипа Семеновича 1895 року народження скасувати, а справу переведенням закрити за недоведеністю обвинувачення».

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, спр. 3451.

Через катівську «лабораторію»

Чергова справа про розкриття чергової «крупної шпигунсько-диверсійної і повстанської організації». Цього разу на території Ладиженського (нині Уманського) району. Двадцять одна особа, переважно із самої Ладиженки, колгоспники. Серед них і голова колгоспу імені Першої п'ятирічки в с. Ладиженка Михайловин Трохим Арсенійович. Арештували 10 лютого 1938 року, а перший, він же єдиний, протокол допиту датований аж 31 березня. Понад півтора місяці перебування в Уманській тюрмі без допиту?

Такі ж приблизно часові відстані між арештом і першим (єдиним) протоколом допиту інших арештованих. І Михайловин з першого ж допиту, і решта 20 арештованих визнали себе винними. І одразу ж було складено обвинувачувальний висновок, і 11 квітня 1938 року трійка УНКВС Київської області винесла вирок усім 21 арештованому – розстріл, приведений до виконання 5 травня 1938 року.

Справа із так званою повстанською контрреволюційною організацією прояснилася в квітні 1957 року, зокрема сказано (подаємо в перекладі на українську мову):

«З матеріалів справи видно, що працівники НКВС брали участь у фальсифікації слідчих матеріалів, в результаті чого були засуджені необґрунтовано невинні люди.

Так, у службовому приміщенні Уманського районного відділення НКВС за вказівкою керівних працівників Борисова-Ледермана і Томіна була виділена спеціальна кімната №21, яку називали лабораторією, в якій працівники слідчої групи розправлялися з арештованими.

У цю кімнату арештовані заводилися невеликими групами, де слідчі оперативної групи оголошували арештованим, які саме свідчення вони повинні давати по своїй справі, тобто, коли і ким завербовані в контрреволюційну організацію, кого самі втягли в неї, хто являється учасником контрреволюційної організації і т. д.

Тих арештованих, які згоджувалися підтвердити потрібні свідчення, відправляли до слідчого, а тих, що не підкорилися цьому свавіллю, лишали в «лабораторії», де їх катували, поки вони не «зізнавалися».

В результаті, більшість арештованих «визнавали» себе винними в здійсненні тяжких контрреволюційних злочинів.

До того ж, приміщення, в яких утримувалися арештовані під охороною, настільки були переповнені, що троє ув'язнених задихнулися через нестачу повітря.

При виконанні рішень трійки НКВС у засуджених до розстрілу вилучалися гроші, коштовності, знімався одяг, а потім усе це розподілялось між працівниками оперативної групи, які брали участь у розстрілі.

Один із слідчих, будучи допитаним під час додаткової перевірки в 1955 році, дав такі свідчення:

«Я добре розумів, що арештовані, яких я допитував, не є учасниками контрреволюційної організації, але вимагав од них зізнання, і добивався їх, оскільки керівництво групи вимагало одержання від арештованих зізнань, і я виконував ці вказівки».

На арештованих жодних матеріалів, які б свідчили про їхню вину, не було, тільки шляхом застосування незаконних методів він добивався зізнання і записував у протокол вигадані свідчення.

Перевіркою і аналізом матеріалів архівно-слідчої справи установлено, що всі арештовані по даній справі засуджені безпідставно.

Згідно з обвинувачувальним висновком Михайловин Т.А. та інші (всього 21 особа) на попередньому слідстві в 1938 році звинувачувались в причетності до контрреволюційної повстанської організації, яка ставила за свою мету на випадок війни повалення радянської влади шляхом збройного повстання.

Попереднє слідство по справі було проведене з грубими порушеннями соціалістичної законності. Жодному з арештованих звинувачення не було пред'явлене, з матеріалами справи при закінченні слідства арештовані не були ознайомлені, чим порушені вимоги ст. ст. 126 і 200 КПК УРСР.

Звинувачення Михайловина та інших було побудоване лише на свідченнях останніх після їх арешту. При тому, свідчення за своїм змістом неконкретні, суперечливі і викликають сумніви в їхній достовірності» (ДАЧО, ф. Р- 5625, оп. 1, спр. 1666, арк.. 217, 218, 223-226).

Михайловин Трохим Арсенійович і решта 20 розстріляних реабілітовані Військовим Трибуналом Київського Військового Округу 31 жовтня 1957 року.

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, спр. 1665, 1666.

Чи визнаєте себе винним «вообще»?

У карній справі репресованого в 1937 році колгоспника колгоспу імені Комінтерну із села Боровиці Чигиринського району Черкаської області Бандурки Івана Івановича є заява його дружини Бандурки Химки Миколаївни до Міністерства внутрішніх справ СРСР. Наводимо текст цієї заяви:

«Мого чоловіка Бандурку Івана Івановича, народження 1891 року, уродженця с. Боровиці Чигиринського району Черкаської області арештовано у 1937 році, після того я нічого про нього не знаю. Знаю лише одно, що він зовсім ні в чому не винний, робив у колгоспі, як і всі наші люди, а чому забрали, мені не відомо.

Тепер я чую, що вже тих начальників поскидали з таких високих постів, бо вони самі робили не на пользу людям, а мені вже 75 років, я скоро буду помирать, то напишіть мені про мого чоловіка, чи, може, він ще де є живий, чи де ви його діли? Що ви зробили з ним? 01.12.1964 р. Бандурко».

Що ж «вони» зробили з її чоловіком? Арештували Бандурка Івана Івановича 27 листопада 1937 року. І зразу ж, наступного дня, 28 листопада поведено його на допит. У справі один протокол цього допиту. Наводимо його повністю з усіма граматичними помилками, з чого стає ще видніше, якого рівня «спеціалісти» вирішували долю сотень тисяч, мільйонів українців у катівнях райвідділів НКВС.

«Показания обвиняемого Бандурка Ивана Ивановича.

Вопрос: Признаете ли вы себя виновным в том, что вы были в самоохране которую создал Чучупака и вели борьбу с беднотой которая требовала национализации кулацких земель?

Ответ: Я себя виновным в том, что я вел борьбу с беднотой не признаю и в том, что был в самоохране, этого я не возражаю.

Вопрос: Когда и за что вас судил суд.

Ответ: 1930 году меня судил суд сроком на 10 лет якобы за участие у волынке.

Вопрос: Признаете ли вы себя виновным в том, что вы проводили контрагитацию, направленною на подрыв советского государства.

Ответ: Я себя виновным у контрагитации не признаю разговоров, направленных против Сов. Власти я нигде не проводил.

Вопрос: Признаете ли вы себя виновным вообще.

Ответ: Я себя виновным вообще ни в чем не признаю.

Больше додать нечего, со слов записано верно о чем расписываются.

Бандурко Ів.

Допросил (підпис нерозбірливий)».

Днем раніше, 27 листопада, в день арешту Бандурка І.І. були допитані всі свідки, і того ж дня проведені очні ставки зі свідками К-єю Іваном Івановичем і Ч-ом С.К. Усі їхні звинувачувальні покази Бандурко І.І. категорично заперечив.

А через два дні, 29 листопада, уже був готовий і звинувачувальний висновок. Репресивна машина працювала в прискореному темпі, доля арештованого була вже вирішена ще до арешту, а протоколи допитів складалися наспіх лише для проформи.

Колгоспнику Бандурці І.І. було приписано, що він брав участь і в армії Симона Петлюри, і в розстрілі комісарів, і в банді Мамая. А вернувшись із місць ув’язнення, продовжував проводити серед населення контрреволюційну роботу проти радянської влади і її заходів.

1 грудня, тобто на п’ятий день після арешту, відбулося вже й засідання трійки при Київському облуправлінні НКВС УРСР, яке винесло колгоспнику Бандурці І.І. смертний вирок. 14 січня 1938 року Івана Івановича Бандурку було розстріляно.

За заявою вдови розстріляного Бандурки І.І. в 1965 році відбулося повторне розслідування його справи. 11 лютого 1965 року постановою президії Черкаського обласного суду Бандурко Іван Іванович був реабілітований.

У постанові сказано, що в протесті прокурора Черкаської області по справі Бандурка Івана Івановича ставиться питання про скасування постанови трійки УНКВС Київської області від 1 грудня 1937 року про смертний вирок і закриття справи переведенням за недостовірністю злочину. Цей протест підлягає до задоволення з таких підстав: все обвинувачення засудженому органи попереднього слідства побудували виключно на неконкретних, суперечливих та надто сумнівних показах свідків Ш-ля, Р-го, які не змогли конкретно підтвердити, в чому саме полягає вина засудженого.

Допитані свідки в 1965 році Супрун, Дерев'янко та інші, які добре знали Бандурка за сумісною роботою та місцем проживання, всі обвинувачення спростували та заявили органам слідства, що їм нічого не відомо про будь-яку злочинну діяльність засудженого.

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, справа 5414.

Тетяна Калиновська

Політика жаху і гвинтиків

Сталін був запеклим противником генетики і компютеризації, оголосивши їх маячнею загниваючого світу буржуазії, відкинувши тим самим науку країни з передових позицій на десятки літ назад. Зате він був геніальним теоретиком і практиком теорії гвинтиків, жаху і бездумного героїзму.

У своїх виступах Йосиф Віссаріонович завжди підкреслював, що міцність держави ґрунтується насамперед на надійності і міцності кожного гвинтика. А тому партія, влада зобов'язана повсякденно, повсякчасно перевіряти надійність і міцність кожного гвинтика, проводячи постійну «вибраковку» тих, хто не підходив, втрачав більшовицьку міцність, підпадав під вплив прогнилого капіталізму чи всякого зарубіжного «ізму».

Як влучно висловився відомий український вчений і письменник В.П. Петров: «Людина?! Це не було передбачено ані статутом, ані програмою ВКП(б)». (В. Петров «Діячі української культури. Жертви більшовицького терору», К.,1992 р., арк. 25).

Ще Володимир Ленін висунув тезу про куховарку, покликану керувати державою. І не тільки державою, а й мистецтвом, літературою, науково-дослідними установами, трестами, фабриками і заводами. Ні кроку ні вліво, ні вправо. В чомусь завагалися – на гільйотину, тягнучи за собою сотні знайомих і зовсім незнайомих...

Кто был никем – тот станет всем – діяло гасло. І часом навпаки: хто кимось був, той ставав ніким, або просто відстрілювався як непотріб в науку для інших, для жаху.

Сьогодні ти нарком, орденоносець, власник особистого ЗІСу, а завтра засланець, ніщо, копач землі, старатель на Колимі, а школярики у підручниках заклеюють твої портрети, затушовують чорнилом твоє прізвище в тексті.

Піднятий маузер і постріл в потилицю були принципами організації не тільки всього державного ладу, а й усього духовного життя. І ті, що ще вчора зустрічали оплесками твою появу на мітингу, завтра одноголосно ухвалюють вирок суду, щоб тебе розстріляти...

Покаранням за відвертість

Кириченко Василь Якович, 1923 р.н., уродженець с.Червоне (згодом Панське Іркліївського району), мешканець м.Харків, українець, член ЛКСМУ, освіта середня, курсант першого курсу Харківського технічного училища цивільного повітряного флоту. Заарештований 27 листопада 1940 року. 27 січня 1941 року Полтавський обласний суд на закритому засіданні ухвалив вирок за статею 54-10 кримінального кодексу УРСР, присудивши п'ять років каторги. Реабілітований 23 березня 1993 року прокуратурою Черкаської області.

За матеріалами архіву управління СБУ в Черкаській області

Лєгко на серці від пісні веселої

«Жити стало краще, жити стало веселіше», – повторювали вчителі щодня як молитву крилату фразу сина шевця Джугашвілі, емоційно виголошену на І всесоюзному зборі стахановців у 1935 році. На доказ її переконливості в сільбудах, біля колгоспних контор вечорами крутили комедійні фільми «Веселі рєбята», «Свинарка і пастух», «Волга-Волга». У кадрах цих фільмів, створених у роки геноциду українського народу, столи вгиналися від вишуканих страв, звучали бравурні марші, переповідалися щасливі історії безтурботних героїв...

У школах вечори відпочинку відкривалися піснею про вождя на вірш одного з українських класиків:

Із-за гір, та з-за високих
Сизокрил орел летить...
Не зламати крил широких,
Того льоту не спинить!

Ідеологія масового зомбування переконувала, що той «орел сизокрилий» – вождь, учитель, друг, товариш і брат усіх совєтських людей, а дітям ще й батько, і через те вони мають йому дякувати за щасливе радісне дитинство. До засобів повсюдного психологічного з’єднання дітей додавали ще й шквали оплесків, дитячі хори, які співали з квітами в руках осанну «Спасибі товаришу Сталіну за наше щасливе дитинство!». Хлопчики та дівчатка мали дякувати «благодєтєлю» за гарне дитинство у сиротинцях (тут це звучало особливо цинічно, бо утримувалося чимало дітей «ворогів народу»), садочках, школах.

А вдома їх чекав пісний борщ, печений гарбуз чи суха пшоняна каша. Зрідка, у свято, куплені у великому місті доступні цукерки – солодкі «горошки» усіх кольорів. Попри злиденність, безпросвітню бідність, селяни тамували біль українською піснею: йдучи у поле на каторжну працю, трудівники затягували рідну печальну чи веселу пісню. Перегукуючись зі солов’їними передзвонами, співали в хатах і на вулицях, мріючи про палке кохання, щасливу сім’ю, хоч який-не-який достаток.

Оті контрасти сільського життя бачили й розуміли українці. Якщо одні, переживши страхіття непроханих гостей-енкаведистів, після нічних візитів яких щезали назавжди десятки односельців, примирилися, німотно тягли ярмо, то немало було таких, які не лише обурювалися, а й намагалися відверто висловлювати своє невдоволення. Протестували навіть діти.

Вивчаючи кримінальні справи тих часів, які зберігаються у схронах Державного архіву та управління СБУ в Черкаській області, гірко вражає чимала кількість справ, порушених проти школярів і студентів, які за нестатками не бачили «очевидних» переваг свого «щасливого дитинства». Протестуючи проти соціальної несправедливості, розповсюджували листівки, писали крамольні вірші, зверталися до вождів з «одкровеннями» про очевидні протиріччя між повідомленнями в газетах про заможне життя й страхітливою буденністю сільських реалій.

Однією з типових є кримінальна справа курсанта Харківського авіаційного училища Василя Кириченка, родом з Чорнобаївщини. Документи розповідають, що у школі Василь був кращим учнем. У справі

зберігається характеристика з чорнобаївської середньої школи №1, у якій директор підписується під тим, що (мову оригіналу збережено) «кожного року Кириченко В. відмічався як кращий учень-відмінник і преміювався. Кириченко брав активну участь військово-оборонних гуртках, досить багато читав художньої літератури на тему громадянської війни, соціалістичного будівництва, а також письменників-класиків, як російських так і українських та західно-європейських. В X класі був членом редколегії стінної газети. Поведінка в школі заслуговує лише відмінної оцінки. В 1938 році був керівником гуртка радіо й фото». На підтвердження школа надала ще й копію свідоцтва про закінчення 22 червня 1938 року Красенівської неповної середньої школи Чорнобаївського району Полтавської області, де стоять лише відмінні оцінки.

У державі, яка цінує здібних до навчання школярів, Василь міг би стати кваліфікованим спеціалістом, геніальним ученим, чесним журналістом. Адже хлопець не лише гарно вчився, а й виявляв принципову громадську позицію, був відповідальним, не кривив душею. Не зумівши змиритися з сільськими протиріччями, щиро поділився своїми сумнівами і роздумами з «батьком усіх дітей». Так виникло злополучне «Письмо Сталину», прикладене до тієї ж трагічної кримінальної справи.

Лист вождю

«Дорогой Иосиф Виссарионович!, – сміливо звернувся школяр до свого майбутнього ката (подаємо мовою оригіналу, дещо скорочено. – Ред.). – Этим письмом я заберу в Вас несколько драгоценных минут, но советую Вам дочитать его до конца. Что толкнуло меня написать Вам письмо? Это несоответствие тех «счастливых» возгласов, которые постоянно раздаются в нашей печати с настоящей жизнью. Наша советская печать переполнена возгласами о счастливой жизни трудящихся нашей страны. Несомненно, что тем, кто кричат о «счастливой жизни» и живется счастливо. Но давайте заглянем в деревню. Я буду писать о деревнях нашего района. Чем это объяснить, что в кооперациях нет хлеба и вообще хлебных продуктов? Неурожай? Так позвольте, сколько трубили газеты о большом урожае, об интенсивности нашего сельского хозяйства! А сахар? Где делся сахар? Даже конфетов нельзя найти. А мыло? Пусть уже мануфактуры не доставало и до этого времени! А еще хвастают, что у нас нет карточной системы, что наша страна очень богата, что в ней очень, очень счастливо живется! А еще бичуют царскую Россию за отсталость, когда царская Россия была намного лучше снабжена продуктами первой необходимости. Хотя бы взять нашу семью. Мой отец работает агрономом. Но как мы живем? Сидим в холодной квартире, где температура доходит нередко до минус 2 градуса, холодные, голодные и оборванные. Мы постоянно голодаем. Мы рады куску какого-нибудь хлеба. Побыли бы Вы на месте той матери, в которой 3-летний ребенок просит кусочек хлеба, которого нет и близко! И это не из-за того, что не за что купить, хоть и это бывает, а оттого, что негде купить. Правда, «счастливая жизнь»?.. Не буду возражать, что разным комисарам, и вам, товарищ Сталин, живется прекрасно! Может быть вы начнете объяснять это труднос-

тью создавшегося положения, но это мы слыхали на протяжении ось уже скольких лет. А отсюда проявляй свой патриотизм! Да, я люблю Родину, Советскую родину, но не такую, какая она есть сейчас. Вы бы послушали, что говорит народ о вас и советских делках! Кажется не очень уж патриотичны его речи! А попробуй выступить открыто и вскрыть правду – где ты будешь! Не хочу подписывать своей фамилии, потому что боюсь нашей охраны. Одно хотел бы я, чтобы это письмо было опубликовано в газете и вы дали на него сокрушительную критику. 3/II-1940 г.» І у постскриптумі: «Может быть думают затушевать все агитацией, но здесь уже сколько слыхали агитационных «проповедей», что не обращают на агитацию настоящего внимания, может быть еще раз пощастить замазать глаза, но в последний. Глядите, чтобы не получилось второе 9-ое января…».

Відповідь системи

Дорогою ціною поплатився юнак за відвертість перед вождем.

У ЦК ВКП(б) лист надійшов 11 лютого 1940 року. Чи бачив його вождь особисто – невідомо. Спрацював злагоджений механізм «реагування»: для початку ретельно шукали хлопця за місцем описаних подій, бо сам той не назвався. Були залучені фахівці з криптографії, але автора тайнопису довгенько знайти не могли. Встановлено його особу було лише на початку грудня. Факти не перевіряли й не дякували за відверту розмову з «батьком усіх дітей». Курсант-першокурсник потрапив за грати, в зв’язку з арештом виключений з лав ЛКСМ. До справи долучені та досі збереглися протоколи нічних допитів грудня 1940-го року. Слідчі намагалися виявити не лише контрреволюційні штрихи біографії, а й спільників автора. Тим більше, що в цей час з ініціативи начальника управління НКВС у Полтавській області проводилася спец операція «Молода генерація». У її рамках заарештували чимало школярів, студентів, молодих спеціалістів краю. Будь що потрібно було ще скомпонувати групу, виявити спільників та співчуваючих. Але Василь Кириченко все відхиляв і намагався довести, що його лист – щирість перед вождем.

З висновку обвинувачення Василя Кириченка: «… обвиняется в том, что он, будучи недоволен существующим советским строем – изготовил и направил в ЦК ВКП(б) письмо к-р содержания, клевещущее на жизнь трудящихся в СССР, т.е. совершил преступление ст.54-10 ч.1 УК УССР. 14 января 1941 г.».

27 січня 1941 року під час закритого судового засідання в Полтаві суд ухвалив вирок: п’ять років виправних робіт у віддалених місцях, а після відбуття покарання – позбавити політичних прав на два роки. Юнаку на той час виповнилося лише сімнадцять літ.

Після смерті тирана реабілітували навіть кримінальних авторитетів. Справу юного політичного злочинця весь час відкладали на потім. Повернуто добре ім’я Василю Кириченку лише зі здобуттям Україною незалежності – 25 березня 1993 року.

Помилка Хрущова

«Совершенно секретно. Приказ №0078/42 22 июня 1944 г. Москва. По народному комиссариату внутренних дел и народному комиссариату обороны Союза ССР. Приказываю: выслать в отдалённые края Союза ССР всех украинцев, которые проживали под властью немецких окупантов. Выселение производить: а) в первую очередь украинцев, которые работали и служили в немцев; б) во вторую очередь выслать всех украинцев, которые знакомы с жизнью во время немецкой окупации; в) выселение начать после того, как будет собран урожай и сдан государству для нужд Красной Армии; г) выселение производить только ночью и внезапно, чтобы не дать скрыться другим и не дать знать членам его семьи которые находятся в Красной Армии... Народный комиссар внутренних дел Союза ССР Берия».

24 травня 1945 року, виступаючи на прийомі в Кремлі в честь командуючих військами Червоної Армії, Сталін виголосив тост в честь російського народу не лише тому, «что он руководящий народ, но и потому, что у него имеется ясный ум, стойкий характер и тепение. Безграничное доверие русского народа Советскому правительству, вера в правильность его политики и всемерная поддержка русским народом Советского правительства и большевистской партии, сказал товарищ Сталин, оказались «той решающей силой, которая обеспечила историческую победу над врагом человечества, – над фашизмом.» (Иосиф Виссарионович Сталин, Краткая биография. М, 1952 г. – с.221).

Виходило, інші народи – просто або гарматне м’ясо, або посібники гітлерівців. Тим більше, українські націоналісти, яких за висловом Сталіна, треба нищити, як скажених псів... І нищили, як націоналістів, їх прихильників, так і просто, чиє ім’я закінчувалося на «енко».

І через сімдесят років кров холоне у жилах від архівних документів, що до сьогодні свідчать про масштаби сталінських злодіянь. Українці в кривавому вертепі війни були на особливому рахунку. Такою «щедрою» стала відплата за мільйони загублених в жорстокій круподерці українців, їх труд у тилу, вирощений в немилосердних умовах хліб та до хліба.

У визволених тимчасово окупованих українських територіях прибулі з фронту чи евакуації владці поводилися з людьми як з посібниками окупантів, з якими не варто церемонитися. І не церемонилися. Майже повсюдно відразу був запроваджений військовий стан. Людей сприймали як підневільну робочу силу, яка без дозволу влади не могла ні на мить відлучитися із села й покірно їхала працювати туди, де вказувала влада. Крок вправо, крок вліво з села – порушник відразу оголошувався «симулянтом» чи дезертиром трудового фронту. На фронті як на фронті – суд. Вирок – в’язниця чи заслання в краї досить віддалені. Так діяла влада не лише під час війни, а майже до 1950 року. Про це свідчать численні документи, які випадково не знищені, а зберігаються в Державному архіві Черкаської області.

Нижче наводимо кілька таких документів. Не коментуємо. Зберігаємо стиль і грамотність вершителів доль, творців «щасливого дитинства» сучасних дітей війни.

19 травня 1944 року видана довідка колгоспниці колгоспу «Переможець» с. Орловець Волинець Олександрі Яківні про те, що «проти її поїздки в м. Умань повезти продукти питанія до свого чоловіка Волинець Грицька Васильовича в шпиталь колгосп не суперечить». Про що і свідчить печатка та підписи голови, секретаря колгоспу.

Довідка від 13 травня 1944 року видана Білухі Катерині Ільківні про те, що «її поїздку по купівлі поросяти для свого користування колгосп не суперечить».

Подібна й наступна довідка: «Відпустити Кармазіну Явдоху за поросям для свого користування...».

6 вересня 1944 р. довідку дали Колотенко Марії Яківні «для поїздки в с. Чаплинку Лисянського району до свого пораненого чоловіка. Справка дійсна з 06.09 по 15.09».

І таких довідок у Державному архіві області понад сто.

13 квітня 1946 р. правління В'язівського к-пу ім.Петровського надало довідку «гр. Джегуру Федору Михайловичу про те, що колгосп не заперечує проти його від'їзду для роботи на станції ім. Т. Шевченка».

Ковалівський райвиконком зобов'язав голову колгоспу: «Завтра 08.08.1944 року на 6 год. ранку доставте в сільську раду списки осіб, у яких знаходиться трофейний або колгоспний скот (корови), у такій формі: прізвище, ім'я, по-батькові; який скот і скільки голів; характеристика (коротко) сім'ї, у якої знаходиться скот, хто чоловік і де він, скільки дітей, робили в колгоспі і т.д. У примітці вкажіть вашу думку, у кого можна забрати корову чи в кого залишити, враховуючи те, що чоловік загинув від рук гестапо, в армії, осталось багато дітей. Списки повинні підписатися головою колгоспу та головою сільради».

«Розглянули заяву Власенко Марфи Петрівни з хутора Зелений Гай про невірне вилучення у неї колгоспом «Вірний шлях» Дунінської сільради взятого нею з колгоспної ферми чотирьохденного віку поросяти у 1943 році в час німецької окупації. Остільки гр. Власенко у 1943 році під час відступу німецьких військ з колгоспної ферми взяла порося віком 4-х днів, тому виконком райради трудящих постановляє: «Зобов'язати Власенко Марфу Петрівну повернути на ферму порося».

«Гр. с. Драбово Мигулі Павла Федоровича про невірне вилучення в нього корови колгоспом «Вільне життя», обміняної ним на власну телицю в час німецької окупації. Гр. Мигуля П.Ф. добровільно обміняв телицю на корову, яка є в його користуванні, тому корову, яка є в користуванні Мигулі П.Ф., поставити на колгоспну ферму».

Із листа до голів сільських рад Ковалівського райфінвідділу (нині Драбівський район) від 12.07.1944 року: «На підставі закону про реєстрацію транспортних засобів буде проведена реєстрація веломашин на 1944 рік з 15 липня по 25 липня 1944 року. Веломашини, які не будуть зареєстровані в установлений термін, будуть зняті як трофейні і передані торгуючим організаціям для реалізації».

Із телеграми від 19.07.1944 року Ковалівського райсоцбезу головам сільських рад: «Зобов'язати інвалідів війни третьої групи трудовлаштуватися, роз'яснить їм, що котрі не працюватимуть, то виплата

пенсії буде припинена згідно постанови РНК РСФСР. А також повідомте всім, щоб прислали справку на кожного інваліда III групи, де він працює».

«Список осіб, які були мобілізовані на роботу і незаконно повернулися додому по Кантакузівській сільраді:

Прізвище, ім'я, по-батькові	Рік народження	Причина повернення, де проживав, куди був мобілізований
Фай Грицько Грицькович	1888	дезертир, к-п «Комунар» в Донбас
Жорнокльовський Петро Гр	1928	дезертир, к-п «Комунар», ліспром
Жорнокльовська Катерина Гр.	1927	дезертир, ліспром
Гавриленко Марія Павлівна	1929	Сахзавод

(Всього 23 особи – Ред.)

«Бригадіру тов. Попку Василю Йовх: «Немедленно сьогодні обезпечте явкою під розписку в НКВД з продуктами на 6 днів взять з собою коси. Список з розписками сьогодні приставить в сільську раду. 01.07.44 р.»

«Бригадіру тов. Попку Василю Йовх: Завтра 2 липня 1944 року на 9 годин ранку обезпечте явку означених осіб в НКВД взявши з собою продуктів на 6 днів. За невиконання розпорядження будите відповідати ви».

«Тов. Болілому Сергію Родіонов. Повістка. Ви мобілізуєтесь на роботу в Донбас. Сьогодні 5 липня на 8 годин вечора ви повинні явитися в НКВД для відправки в Донбас взявши з собою білльо та продукти».

«6.07.44 р. Справка. Дана Мойсівською сільрадою Ситнику Ивану Муйсійовичу про те, що він житель села Мойсівки їде в Кантакузівську сільраду за Макаренко Ганною Ив. яка семулірована з Донбаса що й свідчить сільрада».

«Тов. Школа: Допоможіть забрать нашого симулянта, яка вийшла заміж, скрилася у Вас у Гаю, бо сьогодні треба її відправить. 06.07.44 р.».

А таких «симулянтів» (в багатьох документах їх називають дезертирами трудового фронту), які «вискочили заміж», у справі Ковалівського (нині Драбівського району) понад сотня.

«Акт 1945 года месяца октября 25 дня. Мною бригадиром 5 б/ди к-за им. Шевченка с.Багва Бабий Яриной Куприяновной в присутствии к-цы им. Политотдела с.Багва Чернец Ликерии С. составлен настоящий акт в нижеследующем. Сего чесла мною бригадиром 5 бр. Бабий Я. обнаружена кража колхозных подсолнух (стебел для палива – Ред.) к-за им. Шевченко с.Багви, гражданами выселки Ульяновка Багвянського с/совета Гедз Надежды Митрофановной и Юрченко Галины Ивановной которые навязали подсолнуху на вязки и таскали по домах. На мое придложение возвратится с подсолнухами, Юрченко Галина возвратилась, а Гедз Надежда понесла домой. О чем составлен акт для передачи следственным органам для превлечения к ответственности».

Телефонограма: «Прокурор Ковалевского р-на Полтавской обл. 07.08.44 г.: Всем председателям колхозов. Немедленно высылайте в суд материалы для превлечения к уголовной ответственности лиц невыработавших обязательного минимума трудодней. Предупреждаю,

что лица укрывающие нарушителей дисциплины в колхозах будут привлекатся к ответственности».

«Список людей Кантакузівського к-пу «Комунар» які визначені в м. Донбас: Жорноклівський Петро Грицьк. 1928 р. чол.; Гуленко Захарко Дмитрович, 1890 р., чол.; Крикун Дмитро Аносович, 1888 р., чол.; Петренко Ігор Андрійович, 1888 р., чол.; Фай Грицько Грицьків., 1888 р., чол.».

«Список осіб які виділені колгоспом ім. Леніна для відправки в Донбас 23.06.44 р.: Лимаренко Микола Макс., 1928 р., чол.; Хоменко Ніна Павл., 1927 р., жінка; Гайдай Ганна Григорівна, 1921 р., жінка; Гринько Марія Степ., 1928 р., жінка; Гайдай Олексій Гаврил., 1928 р., чол. Це ті особи які виділені на засіданні управи колгоспу 22.08.44 року».

До речі, організація робочої сили для Донбасу не припинялася до 1950 року. В фонді Р-1046 оп. 1, спр.4 зберігається чимало документів про мобілізацію молоді на Донбас. Зокрема, 16 липня 1947 року по Драбівському району було затверджено план на 80 юнаків і дівчат, які через райвідділ НКВС повинні були доправлені на Торецький машзавод. Тих, хто ухилявся чи повертався без дозволу адміністрації, заарештовували й відправляли у в'язницю, на заслання до Колими.

ДАЧО, ф.Р-4712, оп. 1, спр. 1, арк. 39

Постанова 26
виконкому Букської Райради депут. трудящих
від 07.09.1944 р.

Про хід хлібозаготівлі, м'ясопоставок і яйцепоставок по колгоспниках.

Виконком Букської Райради депут. трудящих відмічає: що хлібоздача по колгоспниках, а також м'ясопоставки в цих селах провалюється.

1) По с. Багві голова с/р Бузівський план хлібоздачі 64,77 непоступило нічого, м'ясопоставка 55,9 здано 29, 8, яйцепоставок 16670 здано 1890 штук.

2) с. Попівка план хлібозаготівлі 34,77, здано – 32,9, м'ясопоставка 40,7, здано 8 ц, яйцепоставка 11120, здано 723 штук.

3) с. Русалівка голова с/р Прудивус план х/з 124,2 ц, нічого не поступило, м'ясоздача 28,4 здано 3,7, яйцепоставка 7832, поступл. 620.

4) с. Павлівка, голова с/р Стадник план 56,25 ц, не здано м'ясопоставки 34, здано 29, яйцепоставки 9032, здано 760 штук.

Таке ганебне виконання поставок хліба, м'яса, яєць сталася внаслідок того, що голови сільрад не звернули належної уваги до важливого воєнного державного завдання, а робітники заготівельних організацій... непримінили санкції до злосних не здавців с/г продукції.

Виконком Букської райради депутатів трудящих постановляє:

Попередить голів с/р т. Осадчу, Сошкіна, Присяжнюка, Довганя і др., що вони на протязі 2 діб не збируть хліб по колгоспниках не здадуть на пункти заготзерно їх буде притягнуто до відповідальності як саботажників військового часу.

Зобов'язати голів с/р Русалівка, Попівка і др. вжити рішучих заходів по закінченню в найближчий час м'ясопоставки, яйцепоставки, оповістити колгоспників про заміну яйця іншими с/г продуктами.

ДАЧО, ф.Р-4712, оп.1, спр.1, арк.39.

Обов’язкова постанова №5
виконавчого комітету Букської райради депутатів трудящих
м. Буки від 20 вересня 1944 р.

«Про заборону колгоспам, колгоспникам і одноосібним господарствам Букського району продажу, обміну зерна, борошна та печеного хліба до виконання ними плану здачі зерна Державі з урожаю 1944 р.».

Відповідно до Обов’язкової постанови Виконавчого Комітету Київської обл. Ради Депут. Труд-х від 9-го вересня 1944 р. за №1040 з метою попередження фактів змістного розбазарування хліба, призначеного для здачі державі.

Виконком Букської райради Депут. Труд-х постановляє:

1. Заборонити колгоспам, колгоспникам і одноосібним господарствам Букського р-ну продаж і обмін зерна, борошна та печеного хліба до виконання ними планів здачі хліба Державі.

2. Встановити продаж хліба... тільки з дозволу раднаркому УРСР після виконання в цілому по області встановленого плану здачі державі зерна...

3. Винні за невиконання або порушення цієї обов’язкової постанови підлягають таким заходам впливу:

а) голів колгоспів та інших за порушення притягти до суворої відповідальності.

б) колгоспників і одноосібників – на перший раз штрафувати в розмірі 300 крб, а при повторному порушенні – до суворої відповідальности.

в) продукти, що незаконно продаються відбирати та передати органам Наркомзагу.

4. Головам сільвиконкомів та органам міліції встановити нагляд.

5. Ця обов’язкова постанова набуває сили з дня її оголошення в Райгазеті «Лен-шлях».

Голова виконкому райради

Секретар

ДАЧО, ф. Р-4712, оп. 1, спр. 4, арк. 43

Арк. 55

Постанова №34
виконкому Букської райради депутатів трудящих
м. Буки від 10.10.1944 р.

«Про позив молоді до школи фабричного Заводського навчання»

1. Призвать (мобілізовать) до школи фабрично-заводського навчання Сталінської обл. в 1944 р. 50 душ із числа молоді призивного віку: чоловічої статі від 15-17 років, жіночої статі від 16-18 р.

2. Для переведення призову молоді в шк. ФЗН утворити:

а) відборону комісію:

– від профспілки

– секретаря РК ЛКСМУ

б) медичну комісію

– зав відділом охорони здоров’я

– головний лікар

– ст. медфельдшер

– ...

Голова райради

Секретар

ДАЧО, ф. Р-4712, оп. 1, спр. 4, арк. 87

Из постанови №58,
виконкому Букської райради. депутатів трудящих
від 27.11.1944 р.

Про виконання мобілізації робочої сили на Донбас.

...незадовільний стан виконання плана мобілізації з плана по постанові ДКО від 18 липня 1944 р. 190 чол. виконано 108 чол.

– Чемериське – план 4 чол. – ніодного
– Ш. Стави – 20 душ – викон. 10 душ
– Крачківка – 10 душ – нікого
– Багва – 7 душ – нікого
– Ризино – 10 душ – нікого

Це стало внаслідок не прийняття відповідних заходів з боку відділу мобілізацих та голів с/рад...

Постановляє:

1. Зобов'язати голів с/р виконати дане завдання до 1-го грудня 1944 р.
2. Голові с/р с. Чемериське – винести догану.
3. Попередити голів с/р, що невиконання до 1-го грудня 1944 р. План мобілізації – до них буде застосовано суворої кари.

ДАЧО, ф. Р-4712, оп. 1, спр. 4, арк. 87

«О мобилизации
рабочей силы на предприятии сахарной промышлености»

На основании пост. СНК СССР исполкома Киевск. облсовета и Киевского Обкома КП(б)У от 7-го сентября 1944 г.

Постановляет:

Мобилизовать из числа трудоспособных неработающего сельского населения на предприятие сах. промышл.

– Иваньковскому сахзаводу – 100 чел.
– Березинскому – 86 чел.
– Бужанскому – 18 чел.

2. Обязать председателей санпостов выделить установленное количество рабочей силы и выслать рабочую силу на указанные заводы и периодически проверяя на месте работы.

ДАЧО, ф. Р-4712, оп. 1, спр. 4, арк. 96.

Голові Райвиконкому т. Гладкову
м. Чигирин

У відповідь на відношення командира в/ч 92077 про надання матеріальної допомоги сім'ї військовослужбовця Атамась Михайла Кузьмовича, сім'ї Атамась Палажці Григорівні, що проживає в с. Сагунівці.

Відділ держзабезпечення сімей військовослужбовців повідомляє, що нами зроблено обстеження даної сім'ї. Сім'я складається з 2-х трудоспособних і одного не трудоспособного, в господарстві мають хату, корову, усадьбу, по рішенню комісії 30.06.45 р. даній сім'ї надано допомогу

хлібом в кількості 20 кг (допомога хлібом видається безкоштовно).

При обстеженні встановлено, що дана сім'я проживає не дуже в поганих умовах.

Зам. Голови ГВК підпис /Петушенко/

ДАЧО, ф. Р-4712, оп. 1, спр. 87, арк. 96.

Председателю Чигиринского райисполкома

Прошу Вас оказать помощь жене Атамас Михаила Кузьмича – Атамас Пелагее Григорьевной, Атамас Михаил Кузьмич находится, по случаю ранения, в госпитале на излечении.

Семья его, как видно, находится в тяжелом материальном положении, проживает в с. Сагуновка. О Вашем решении сообщите мне.

Командир в/части п/п 92077 майор (подпись) /Вулкин/

05.05.45 г.

Там же, арк.36

Акт

1945 року місяця серпня дня 9

Ми, ниже підписавшієся представник Райвиконкому Магда Іван Іванович, представник с/ради завгосп Атамась Охтипсь Андрійович, касір Євтушенко Марія Нечипорівна склали цього акта в слідуючому: цього числа.

Нами було перевірено сім'ю гр. Кучугурної Оляни Василівни, що й виявилось.

Сім'я вищезгаданої гр. складається з таких осіб:

1. Кучугурна Оляна Василівна, 1908 р. – дружина убитого.
2. дочка Настя Левковна, 1929 р.
3. дочка Тетяна Левковна, 1937 р.
4. дочка Ганна Левковна, 1943 р.
5. Горик Василь Нечипорів, 1873 р. – батько.
6. Горик Ялисивета Василівна, 1890 р. – сестра.

В господарстві мається хата, клуня, повітка, корова, телиця 8 міс., порося міс., цап, землі 0,52 га.

При провірці комісією встановлено, що дана сім'я не підлягає до звільнення налогів так, як в сім'ї мається два трудоспособних. Про що й складено цього акта.

Підписи:

Арк. 47

Громадянка Кучугурна Уляна Василовна

с. Сагунівка Кіровоградської області Чигиринського району

Звертаюсь до Секретаріату Заместителя Председателя СНК СССР К.Е. Ворошилова.

В тім, що мій муж поліг в боротьбі за Родіну, я зосталася з трьома дітьми, які ще малі, сестрою, яка день робить, а два лежить, батько мій уже старий 80 років, усі такі тільки треба зодягать та кормить.

Я вас дуже прошу щоб розглянули це та половину звільнили податків, бо я не в состоянії воспитать дітей і платить такі податки. То прошу, я можна оглянутись написати нам відповідь так чи інакше на мене.

Арк. 106

Арк. 107
Ком. части п/п 70967
Настоящем Трушковский с/совет ставит вас в известность, что мать вашего военнослужащего, Микитченко Агафия Ивановна, Микитченко Василия Карповича находится в тяжелом состоянии, а поэтому с/совет просит вас отпустить вашего военнослужащего Микитченко Василия хотя в кратковременный отпуск для встановления порядка как с матерью так и с хозяйством.
14.08.45 Голова с/совета подпись
в/часть п/п 70967
06.09.1945 г.
Председателю Чигиринского района Кировоградской обл.
Получив отношение председателя Трушковского с/с на имя командира части о предоставлении отпуска Микитченко Василию Карповичу по случаю плохого положения его матери.
На основании вышеизложенного напоминаю, что во-первых, в налаживании материально-бытовых условий трудящихся, тем более семьям военнослужащих, в первую очередь заботится местная власть.
Спрашивается, зачем поставили председателя Трушковского сельсовета, если он не в силах помочь в трудную минуту тому или другому трудящемуся?
Прошу это не оставлять без внимания. А Микитченко будет отпущен в отпуск в свою очередь.
Обследовать действительное положение семьи Микитченко, его матери Микитченко Агафии Ивановны. Если в действительности так, прошу принять меры в оказании ей помощи. О результатах сообщите на полевую почту №70967.
К сему прилагаю отношение и справку председателя Трушковского с/совета.
Нач. штаба. гв. майор подпись (Гринберг)

Арк. 115
Голові сільради Трушківці
До виконкому Райради вдруге звернувся зі скаргою військовослужбовець Махно Іларіон Федотович, що не дивлячись на ваше повідомлення про забезпечення його матері паливом, мати його паливом не забезпечена.
Повідомте виконком Райради в чому справа і чому не виконано розпорядження райкому в частині забезпечення сім'ї в/службовця паливом. 29.03.45 р.
Голова РВК підпис /Гладков/

Арк. 128
Голові с/ради с. Трушківці т. Панченко
Надсилаю Вам заяву в/службовця Бизика Івана Лавр. Який скаржиться про те, що сестра його з дітьми живе в дуже тяжких матеріальних умовах, сама хвора і діти не мають змоги ходити в школу.

Перевірте сім'ю Бизика – Нікітченко Парвски Лавр. і дайте їм належну допомогу і подобне пояснення надішліть виконкому Райради. Заяву поверніть.

Зам. голови РВК підпис /Середа/

Арк. 130

Председателю райополкома

От старшого сержанта Базика Івана Лавр.

Заявление

Прошу Вас разобрать дела в жизни моей сестри, проживающей в с. Трушковцах Чигиринского района Никитченко Параска Лаврентивна.

Получил я письмо от ее детишек, которые в молодости ... лет работают в наймах. Никитченко Параска Лавр., имея п'ятеро детей, самой старшой ей – 13-летнего возраста а остальные младшие.

Она лежит все время на смертельной постели, не имеет никакой помощи со стороны месных руководителей с. Трушковец. Муж ее погиб в борьбе за Родину.

Моей сестры дети пишут мне в письме. Дорогой дядинка. Мы живем «хорошо». Отец наш погиб в боях за Совецкую Родину, мать лежит в присмертной постели, болеет, ... Малятка работаем по людям.

Мы ждали освобождения при окупации немцами нашей родины и ждали папу на родину. Дождав освобождения, батька нету, мать больна, а мы по наймах. Требуем от Вас дядинка помочи. В школу мы не ходим, бо нет кому работать.

Прошу Вас, поверте жизнь моей сестры и ее детишек, в помочи ихней жизни. Работники месной организации с. Трушковец не інтересуються матерями и женами фронтовиков.

Нахожусь в армии з 1939 г. на сегоднешний день, готовимся к последним и решающим боям в дали полного разгрома врага на его собственной територии. Наша последняя задача водрузить знамя победы над Берлином, совмесными усилиями наших союзников...

Прошу Вашего содействия на месных руководителей с. Трушковець своїми государственными правами. Дать помочь моей сестре Никитченко П.Л. в лечении, а так же помочи для ее детей в деле проживання в настоящие трудне дни военного времени и просвещении их возраста в школе.

Прошу Вас мою просьбу не отказать.

Примите мой чистосердечний красноармейский фронтовой привет и наилучших пожеланий в Вашей жизни и работе.

23.12.1944 г. К сему подпись

Жду Ваших результатов в дели помочи моей сестре Никитчено П.Л.

Арк. 140

в/ч п/п 43170

Тов. председатель!

У нас в части учится курсант Тарануха Николай Владимирович, активный учасник Отечественной войны, кавалер 2-х орденов Славы, окличник учебы. Им получены письма от матери Тарануха Ольги Ивановны, который не только его, но и командование и парторганизацию взволновало. Дело такое. Корда немцы отступали, то забрали коро-

ву у матери, но вынуждены были под. натиском наших частей бросить ее недалеко от места жительства ее. Ее забрал председатель голов киевского колхоза и несмотря на то, что 8 раз уже подавала в суд, все же до сих пор корова не возвращена. Мать уже старая, есть еще трое детей, из который старшому 11 лет. Муж и сын погибли на фронте, т. что положение довольно таки неприятное. Это отражается на учебе нашего курсанта и коммуниста Тарануха Н.В.

Поэтому просим Вас оказать помощь матери его и сообщить о принятых мерах.

Зам. ком. по п/п гв. к-н (подпись)

Арк. 225

Чигиринскому райвоенкому
Председателю президиума Чигиринского
Райисполкома депутатов трудящихся

В письме к гвардии старшине Чеховскому состоящему на службе в вверенной мне части жена выражает свое неудовлетворение по поводу недоброжелательного отношения к ней со стороны председателя Топиловского колхоза Вашего района в отношении помощи ей в быту (перекрытии крыши дома и топлива).

Крайне возмущен привратности взгляда председателя названного колхоза К. Ф. на значение правительственных наград который подвергает высмееванию награжденного воина, не предавая значения, что правительственные награды завойовываются в бою при проявлении доблести и отваги призерая смерть.

Более того К. критикуя своего предшествинника заявил: «Я не такой дурак как Андрей Филиппович что попал на фронт тем самым создает впечатление что на фронте недостойные люди».

Прошу обратить внимание на оказание помощи семье гвардии старшины Чеховского проживающего в с. Топиловка, желательно раз'яснить председателю колхоза К. о чести защиты Родины и значении долга воина участника Великой Отечественной Войны.

Ком. части п/п 77123
гв. майор (подпись)
Арк. 243

Чигирин. райвиконкому

Шабельницька сільрада повідомляє Вас в тім, що сім'я в/службовця Палієнка Івана Михайловича матеріально обеспечена допомогу мати не получає тому що сама трудоспособна і має при собі сина 1928 року народження.

Голова с/р
Секретар (підпис)
Арк. 245

Кировградская обл., Чигиринский р-н
Председателю районного Совета депутатов трудящихся

От в/служащего ввереной мне части Палиенко Ивана Михайловича поступила жалоба о том, что его мать Палиенко Наталья Петровна, проживающая в Вашем районе с. Шабельники находится в тяжелых

материальных условиях и никакой помощи не получает.

Прошу вас срочно проверить и принять соответствующие меры. О результатах сообщите по адресу: п/п 53461.

Зам. ком. части (подпись)

26.11.1944 г.

Р-539, оп. 1, спр. 56, фарк.15

До голови райвиконкому від мешканки м. Чигирин
Терещенко Ганни Андріївни

Я, Терещенко Ганна Андріївна являюсь дочкою 70-річного нетрудоспособного старика Коваленка Андрія Лук'яновича, який знаходиться на моєму утриманні та крім його 65-річна мати та дочка 7-річна. Живемо вкупі по вул. Шевченка, 2.

Працюю в Чигиринській мед лікарні на посаді фельдшер-акушерка. На протязі 7-ми місяців я допомагала партизанському отряду «Петрова» медикаментами, перев'язочним матеріалом, гранати та патрони теж доставала. Чоловік мій лейтенант з першого дня на фронті. Крім його з нашої сім'ї 5 душ на фронті захищають Батьківщину, та про те не знають, що їхню родину серед зими висиляють з хати. За що ж ? Куди?

Прошу звернути увагу та дати відстрочку до весни.

08.01.44 р. Підпис Терещенко

Предсельсовета
м. Чигирин

Прошу выяснить, если это так, как указано в заявлении, то выселку приостановить до весны согласно заявления.

19.01.1944 г. Подпись

Арк. 74

Голові Чигиринського райвиконкому

В зв'язку з тим, що в мене немає зовсім чобіт і купити немає ніяких засобів, прошу відпустити товару для пошивки чобіт, прошу повідомити.

Голова Мордвянського колгоспу ім. Паризької комуни.

03.03.44 р. Підпис (Кривошея)

Сообщить, что товару нет.

15.03.44 р. Підпис

Арк. 78

До голови Чигиринського РВК від гр-ки села
Мельників Макаренко Оксани Іванівни
Заява

Прошу Чигиринського РВК розглянути мою заяву відносно хліба, який забрано у мене Зам'ятницькою комісією по держпоставкам.

Я – громадянка с. Мельників, переживаю тимчасово в с. Зам'ятниці у свого батька, так як у с. Мельниках німці під час відступу спалили мою хату, чоловіка вбили в час розгрому Буди, син перебуває в рядах РСЧА. Я осталась з хлопцем 14 років, мені 55 років, я не маю змоги в цей час собі дістати хліба, так як у мене все майно погоріло. Оставсь у мене хліб шляхом, того що, коли люди ховались у лісі, у мене позичали. А коли я переїхала в с. Зам'ятницю, мені його повернули. Зам'ятницька комісія в мене забрала хліб в держ. поставку, 1 центнер 99 кг.

Прошу Чигиринського РВК, аби розглянули мою заяву і дали розрішення на те, щоб мені хліб цей повернули.

Прошу – Макаренко.

До Чигиринського РВК від гр-на с. Зам'ятниці
Квака Івана Васильвича

Заява

Прошу Чигиринського РВК аби розглянули мою заяву і дали своє рішення відносно хліба, забраного в мене Зам'ятницькою комісією. Я живу з своєю дружиною, деякі мої внуки в армії. Самі маємо по 80 років, обоє хворі. Немає змоги працювати. Хліба в мене забрали: гречки – 39 кг, ячменю – 34 кг, сояшника – 32 кг, насіння гарбузового – 15 кг, жита – 50 кг, бурякового насіння – 13 кг. Дайте забрати семено: гарбузове насіння, бурякове, все тому що я не матиму змоги цей рік обсадитися.

Прошу мою заяву розглянути.

Прохаю – квак Іван Васильович.

Арк.79

До Чигиринського РВК
від гр-ки с. Зам'ятниці
Макарюк Оксани Іванівни

Заява

Цим прохаю, аби розглянули мою заяву про те, що цього місяця 22.02.44 р. комісія по виполнєнію держпоставки забрала зерно, а саме: 80 кг проса, 80 кг кукурудзи, 40 кг гречки, 30 кг соняшникового насіння і 20 кг пшениці. В мене господарство постардавше: спалені фашистами хата, повітка, корова, майно і хліб. Чоловіка вбили на Буді. Син забраний в РСЧА, а я перебуваю в найманій квартирі і син 14 років.

Прошу розглянуть мою заяву і винести своє рішення.

23.02.44 р.

Прохач Макарюк

Арк. 83

До Чигиринського РВК
від Андрущенко Клавдії Ф.

Заява

Прошу голову РВК дати пояснення по таких питаннях. До окупації німців я разом з своїм чоловіком працювала в Рацівській школі. Під час окупації його було призвано теж до роботи в цій школі, як завідуючого. Але 10.10.1943 року німці-окупанти нас зі шкільної квартири викидали і ми примушені були переїхати в Чигирин до своїх батьків. Живучи в с. Рацеві ми мали город, з якого буряки і картоплю не маючи змоги перевезти до Чигирина закопали в яму на городі. Тепер коли я вернулась в це село за своєю городиною, то голова сільської ради т. Іщенко заборонив її брать. Мотивуючи тим, що твій чоловік був завідуючий школи і він є враг Радянської влади. Мій чоловік зараз перебуває на фронті в лавах Червоної Армії і за той час, що перебував в с. Рацеві ніякої участі не приймав в керівництві селом і взагалі ніякої користі не давав німцям-окупантам, в

цьому можуть сказати всі колгоспники Рацева і особливо ті вчителі, які робили разом з нами.

Але ж звичайно, один або два наклепників за особистих рахунків можуть говорити всяку грязь.

От прошу голову РВК перевірить ці факти і повідомить мене. Бо я будучи в с. Рацеві не мала змоги договоритись чи він прав поскільки він був п'яний і зі мною так грубо повівся, що я вирішила особисто звернутись до Вас.

13.03.44 До цього прохач

Андрущенко К.Ф.

ДАЧО, ф. Р-624, оп. 1, спр. 27, арк. 5

Золотоношский РК КП(б)У VI-1944 г.

Председателю райсовета депутатов трудящихся

При этом Золотоношский РК КП(б)У направляет Вам заявление учительницы Домантовской НСШ Павлюк (Довженко) Татьяны Никифоровны о незаконном снятии в ее поросенка председателем х. Каврайского Сельсовета т. Застенский.

Проверкой установлено что действительно по переписи поросенок числится за Павлюк Т. Н. и снятый незаконно. Кроме того имеется целый ряд жалоб на незаконные действия со стороны Председетеля с/с х. Каврайские тов. Застенского.

РК КП(б)У просит сделать дополнительную проверку в отношении незаконных действий председателя с/с тов. Застенского и принять соответствующие меры. Поросенка возвратить Павлюк Т.Н.

Секретарь Золотоношского РК КП(б)У (подпись) Нор

Зав. военным отделом РК КП(б)У (подпись) Якименко

ДАЧО, ф.Р-624, оп. 1, спр. 27, арк. 9

До секретаря РПК тов. Нора

Від колгоспниці колгоспу «20 річчя Жовтня»

х. Каврайських Довженко Пріськи Іванівни

Заява

Прошу Вас, товариш Нор, щоб Ви розглянули мою заяву і дали допомогу або свої рішення по поводу такого питання. В мене до німецької окупації було присадибної ділянки разом з городом і будівлями 0,63 га.

Зараз тов. Застенський залишив мене на 0,30 га, при чому, з цих 0,30 га землі придатної і посадженої під картоплю 0,10 га, а остання під сінокосом, будівлями та пуста не насаджена. В моєму сараї стоїть худоба колгоспної ферми, а тому біля постройок посадить нічого не можна.

Я регулярно, як і всі колгоспники, ходжу на роботу. Я не грамотна та і дома мене не було коли ішов обмір городів, а тому до сьогоднішнього дня не знала, що в мене відібрали оброблену і посаджену вже частину присадибної ділянки, а залишили місце, де росте трава, та пусте нічим не насаджене, де ходить колгоспна худоба. Хай би відібрали сінокос для колгоспної худоби, а мені залишили посаджену частину, коли вже я маю права користуватися 0,63 га, яку я мала до німецької окупації.

Дочка моя уже півроку служить у рядах бійців Червоної Армії, пише зараз, що лежить у госпіталі, можливо додому приїде. Друга дочка, яка уже 5 років не була дома написала, що приїде до мене з сином і чоловіком, який зараз став уже інвалідом Вітчизняної війни. Діти приїдуть, а в мене не буде навіть у городі картоплі.

По моєму, діти не винуваті у тому, що мого чоловіка при німцях на загальних зборах було заставлено робить старостою. Коли вступила Червона Армія і звільнила від німців нас, того ж таки було залишено робити головою сільської Ради, а потім з-за конфлікту з одним розкуркуленим, що повернувся у свою хату при німцях Кодаком Кузьмою, брата якого як фашистського гестапівця розстріляла Червона Армія в перший день вступу, було забрано мого чоловіка під слідство. 5 місяців ішло слідство. Зараз я не знаю, де він: чи його відправлено на роботу, чи може у штраф роту на фронт.

Правда, якщо він заробив, то хай оправдає себе перед Батьківщиною, а за що ж я з дітьми буду відповідати, коли ми ні в чому не винуваті. Я завжди працювала і зараз працюю у колгоспі скільки в мене є сили. Хай би вже мені залишили, як усім колгоспникам частину присадибної ділянки, що я копала, орала і садила, а то сам сінокос.

Отже Ви, товариш Нор, я Вас прошу, щоб розглянули заяву і дали свої рішення. Чи можна мені користуватись усією присадибною ділянкою, яку я мала в 1941 р., або хай залишать мені посаджену частину, а не сінокос, та пусте місце, де ходить колгоспна худоба.

Прошу (підпис)

ДАЧО, ф.Р-624, оп. 1, спр. 27, арк. 2.о

Простите тов. Нор, что я Вас беспокою.
Учительница Домантовской НС школы
Павлюк (Довженко) Татьяна Никифоровна
Заявление

Если у Вас товарищ Нор, есть свободное время, так окажите, пожалуйста помощь мне в таком деле:

По вступу Красной Армии я купила себе поросенка у с.Дубинке, весом 3 кг. Кормила его 7 месяцев. И вдруг председатель х. Каврайского с/с тов. Застенский у меня снял его. Так получилось потому, что я уехала на работу у Домантовскую школу, а кабан остался у х. Каврайских. Подводы у колхозе Домантова были заняты по выполнению государственного задания, я все ожидала. Так прошел месяц, когда мне дали подводу, чтобы кое-что перевезти. Первый раз я перевезла немного картофеля, а пока мне дали другой раз подводу, чтобы перевезти кабана, то тов. Застенский успел забрать и забыть. Правда, я до сих пор не могу понять, на каком именно основании. Когда я к нему обратилась, почему он так сделал мне, угрожать он начал и говорить все – только не то, что есть действительностью. Только в конце заявил: «Если бы Вы кабана своего зарегистрировали в Сельсовете и он был на учету, я бы его не снял». Я в присутствии колхозников, секретаря сельсовета и финагента потребовала списки переписи худобы. У списках есть зарегистрирован, я уплачивала все, что с меня полагалось до выезда с села, ну и получила «удовольствие». Тов. Застенский

начал мне упрекать, что твой отец был старостой. Правда, был. Он получил за это. Но при чем я? Ведь я с 1934 года, как ехала учиться, то до эвакуации не жила в х. Каврайских. Я работала с 1937 рода на границе с бывшей Польшей, вышла замуж, уже шесть лет замужем. Муж мой Павлюк Василий Данилыч член ВКП(б) с 1940 г., окончив Пензовскую военную школу, сейчас на фронте. Я с места жительства эвакуировалась в одном летнем платье, все пропало.

Попала в окружение, не успев выехать на Урал. Два года работала в колхозе, только теперь вновь работаю по специальности. Дайте пожалуйста выводы и свое решение о том, правильно со мной поступил тов. Застенский или нет.

Я по этому вопросу говорила с тов. Якименко Г.Е. обращалась к председателю колхоза тов. Проценко И.М. но они мне не сказали ни сюда ни туда.

Проценко, правда, заявил, что это все делает сам тов. Застенский со своих соображений. Если сделано это тов. Застенским правильно и по закону, тогда я ничего не имею.

Но мне, кажется, что ко мне не должно быть такое отношение. Ведь меня же восстановили в комсомоле на бюро РК ЛКСМУ, до выезда на работу в школу у х. Каврайских, хорошо работала у колхозе, вела кружок по изучению книги тов. Сталина «О Великой Отечественной войне СССР», а так же политшколу, на занятиях которой часто присутствовал тов. Якименко. В школе сейчас (не смотря на трудные условия учебы, не смотря на то, что занятия начали у декабре) успехи учеников по математике отличные.

И за все это тов. Застенский вынес «благодарность». Вы тов. Нор, пожалуста дайте ответ. Если, конечно, сделано неправильно, так пускай мне дадут с колхоза поросенка, я буду вновь кормить, когда кабана съели. Ведь, я же ожидала, что не сегодня-завтра, или месяц, два – кончится война и муж возвратится с фронта.

С приветом к вам

Татьяна Никифоровна Павлюк (Довженко)

с. Домантово, школа.

Ожидаю ответа.

25.05.1944 года

ДАЧО, ф.Р-4794, оп. 1, спр. 1, арк. 27

Протокол №1

Засідання десятихатників Маньківської сільради депутатів трудящихся 13 жовтня 1944 р.

Присутніх було 28 чол.

Председатель Шакал Х.Д.

Секретарь Гнутова М.А.

Повестка дня

1. Задачи десятихатників (доп. Т. Шакал Х.Д.)

Слухали: про задачі десятихатників.

Висловились: 3 чол.

Ухвалили: З кожного десятка виставити охрану десятка, який охра-

няє свій десяток, що случится на його варті повинен докладати негайно сільраду.

2. Десятник об'являє всім гражданам щоб без дозволу с/ради не приймали никого на квартиру.

3. Десятник дає указаниє потрусить димари, замазать димарі, побілити квартирі, очистить двір від мусора.

4. Голові колгоспу делать таблички з надписом вартував десятник №1, 2, 3 і т.д.

5. Десятник заступає о 7 год. вечора переносить слідуючому, знайомить как нужно охранять. Варту починаючи о 7 год вечора і до 7 в. другого дня.

Председатель (підпис)

Секретарь (підпис)

ДАЧО, ф.Р-4794, оп. 1, спр. 1, арк. 38

Протокол №2
Засідання Президії Сільвиконкому депутатів
трудящихся с. Маньківка
28 грудня 1944 р.

Присутні: 2 члени с/ради

Запрошених 5 чол.

Повестка денна:

1. Про самовільний захват будинків бувшими кулаками колгоспніх та установ.

Ухвалили: Заслухавши заяву голів колгоспів «Перемога» та ім. Петровського і директора Поташской МТС про самовільний захват будинків та жилих хат які до війни належали вишезгаданим колгоспам та Поташской МТС і Комунгоспу.

У період окупації німцями Маньківського р-на в 1941, 1942 роках приїхали бувші кулаки та самовільно заняли будинки у своє пользування а саме: по колгоспу Перемога Корнюх Наум занял колгоспну хату...

По Поташской МТС: Плотников Федор, Табачківська Теклина, будинок Гоменюка Андрія занят Руденко Мартохой, хата яка належала Гоменюку Івану его власна самовільно занял Дмитрієнко, хата бувшого кулака Лукашевича яка належала лікарні ім занята.

Використовуя немецьку власть, самовільно вигнали установи і заняли хати.

В сучасний мент це є порушення Радянських законів тому президія сільвиконкома постановляє:

Обов'язать голів колгоспів... забрать всі будинки які належали до колгоспів бувшим розкулаченим кулакам.

Головам колгоспів та голові сільвиконкому подшукати будинки та переселити їх, а будинки передати вище переліченим колгоспникам та установам. Райвиконком дати розпорядження для виділення декілька міліціонерів виконання цього рішення яке закінчити до 1-го січня 1945 р.

Председатель (підпис)

Секретарь (підпис)

І навіть ті, які евакуювалися в радянський тил, щоб повернутися додому, змушені були просити дозволу.

ДАЧО, ф.Р-624, оп. 1, спр. 29, арк. 200

№60 26.X.1944 г.

Председателю Золотоношского райисполкома

Ковтунивский с/с просит дать пропускной вызов на нашего к-за плотника Василенко Ивана Петровича, что эвакуировался вглубь страны и работает в с. Чкалова Военторга так как к-з им. Ленина нуждается в этой специальности.

При этом правление колхоза им. Ленина Ковтуновского с/с просит отпустить с работы находящегося гражданина нашего села и члена колхоза им. Ленина тов. Василенко Ивана Петровича как специалиста по плотницкому делу, который работал у нас бригадиром в строительной бригаде до военного времени. И в том что его семья проживает на территории Ковтунивского с/с, что его семья (проживает) находится в плохих условиях.

Ребенок его находится в плохой болезни и требуется излечение, а мать этого ребенка не в состоянии этого сделать потому что она нетрудоспособна.

И то что Василенко Иван Петрович к строевой службе не принадлежит. Его болезни: осколок удален установочное ограничение движений в правом плечевом суставе. На основании ст. 49 п. 1 приказа НКО СССО 1942 г. №366.

Колхоз им. Ленина просит вашего внимания так как в настоящее время к-з им. Ленина нуждается в его помощи как специалиста по восстановлению колхозного хозяйства разрушенного немецкими оккупантами.

Председат. с/с (подпись)

Секретарь

ДАЧО, ф.Р-624, оп. 1, спр. 29, арк. 142

Начальнику Мариупольского гор. НКВД г. Мариуполь

Исполком Золотоношского райсовета депутатов трудящихся не возражает против въезда в с. Хрущовку Золотоношского района Полтавской обл. гр. гр. Ирвонец Виктора Гавриловича и Ирванец Мотроны Васильевны и просит Вас выдать им соответствующий пропуск на право въезда в с. Хрущовку Золотоношского р-на Полтавской обл.

Дан вызов 20 августа.

Председ. ИРСов деп. труд.

Секр.

Арк. 159

Золотоношскому Горсовету
Елизаветы Лукиничны Кодак
хут. Ищенков, Золотон. р-на

Раньше я жила при своей дочери Кодак Анастасии, которая служила инструктором при Золотоношском райпаркоме.

Пред вступлением немцев в Золотоношу мы с дочерью были эвакуированы и попали в окружение. Немцы расстреляли мою дочь Анастасию, а я осталась в живых.

Тепер, при моем приклонном возрасте, я нуждаюсь в помощи, а потому прошу Золотоношский горсовет дать вызов другой моей дочери Ткачевой Ольге Владимировне с двумя детьми (Владимир – 15 лет и Валентина 12 лет от роду), и выхлопотать им беспрепятственный проезд по ж. д. от города Володарка Сталинской обл. до ст. Золотоноша Ю.-З. ж. д.

Дочь моя Ткачева Ольга Владимировна в настоящее время служит воспитательницей в детдоме в г. Владимировка Сталинской обл.

12.IX. 1944 г. х. Ищенков Золотон. р-на

ДАЧО, ф.Р-624, оп. 1, спр. 29, арк. 104

До Золотоношского Исполнительного комитета депут. трудящихся

Заявление
от Костецкой Варвары Александровны

Прошу разрешить мне вызов моей дочери Лымар Марии Захаровны, живущей в г. Орск Чкаловской обл. мясокомбинат ч. 1, д. 1, кв. 8., она имеет маленького ребенка, живет в чужих людей

Выехала туда 1939 г. по месту работы мужа. В настоящее время муж находится в рядах Красной Армии, она имеет маленького ребенка, живет в чужих людей материальное состояние плохое и нуждается в помощи.

Я ее родная мать, живу в с. Чапаевка и полностью могу оказать ей помощь жил. площадью она будет обеспечена. Я имею свою квартиру. А потому прошу не отказать в моей просьбе и выдать соответствующий документ на право въезда в с. Чапаевку. Прошу не отказать в моей просьбе.

Проситель (подпись)

Выдан вызов
25.VII-44 г.

Арк. 99

Справка

Видана гр-ну х. Холодного Вільхівської с/р Золотоношського р-на Смаглію Іову Трохимовичу народження 1869 року і дружина його Смаглій Наталія Хомовна 1873 р.н., що проживають самі, сини яких в Красній Армії, які потребують собі допомоги.

Голова сельвиконкому (Гонза)
Секретар (підпис)
29 июля 1944 р.
с. Вільхи

арк. 100

до Золотоніського Райвиконкому депутатів трудящихся
від гр-на Смаглія Івана Трохимовича
х. Холодного Вільхівської сільради

Заява

У зв'язку з тим, що я маю 75 років, а моїй дружині Смаглій Наталії Хомівні 72 роки по старості літ являємось нетрудоспособними, ми потребуємо допомоги. Чотирі мої сини находяться в рядах Червоної Армії, а тому прошу вас послати визов моїй дочці, яка находится в г. Ворошиловграді старий городок завода ім. «Октябрьской революції», ул. 20 лет Комсомола, дом №20, кв. 1. Смаглій Ганна Івановна.

Дуже прошу не відказати в моїй просьбі.

Смаглій.

17. VII-44 р.

Выдан вызов на проезд в х. Золодный Вильхивської с/ради.

Зав. общ. отд. (підпис)

ДАЧО, ф.Р-624 оп. 1, спр. 29, арк. 98

Обласному депутату Верховної Ради г. Золотоноші тов. Авраменку
Від гр-на хутора Холодного Вільхівської с/р
Смаглія Іова Трохимовича

Заява

Я Смаглій Іова Трохимович маю 75 років, а моїй дружині 72 роки, по старості років являємось нетрудоспособними, ми требуємо допомоги от дочки, яка проживає в гор. Ворошиловграді. Мої чотири сини служать в рядах Червоної Армії.

Я звертався до голови райвиконкому з просьбою одержать визов для моєї дочки Смаглій Ганни Іовни. Голова Виконкому визов одержать одложив на дальше, ми старики чувствуємо себе дуже плохо і просим Вас допомогти ускорить одержать визов моїй дочці. Дуже просим Вас не отказать в нашій просьбі.

5/VII-44р. Прохач Смаглій

Арк. 99 (Копія)

Гр. хутора Холодного Вільховецької с/ради Смаглій І.Т.

Виконком Золотоніської райради депутатів труд. просить Вас прибути в райвиконком 17 липня 1944 р. о 10 год. ранку в загальний відділ.

Зав. заг. відділу (підпис)

ДАЧО, ф.Р-624, оп. 1, спр. 29, арк. 72

Председателю Золотоношского исполкома депутатов трудящихся

Золотоношская дистанция Юго-Зап. ж.д. просит Вас дать вызов семьи пом. нач. 3-й произв. конторы по жив. защиты, для въезда в

г. Золотоношу проживающей в данное время в Московской обл. Волоколамск.

В составе: жена Журавлева Антонина Афанасьевна, дочери Валентина и Диана, сын Виталий.

Арк. 86

Голові райвиконкому м. Золотоноші від Мамай Елени Дорофіївни

Заява

Прошу дати дозвіл на право в'їзда в м. Золотоношу гр. Ефремовій Вірі Василівні та двоє дітей 1933 та 1936 р. народження, яка проживає в м. Гасів-Яр (Донбас) Сталінської обл., яка до 1941 проживала в м. Золотоноші. Жилплощею зобов'язуюсь забезпечити.

5/VII-44 р. підпис

ДАЧО, ф.Р-624, оп. 1, спр. 29, арк. 52

Райраді депутатів трудящих м. Золотоноша
гр. м. Золотоноша
Жовта площа №24
Терещенко Василина Михайлівна

Заява

Мій чоловік Терещенко Іван Іванович, призваний в Красну Армію в 1943 р. ранений на фронті і лікувався у м. Саратов. Поскільки він зараз інвалід Вітчизняної війни робить в совхозі №595 в Саратовській обл. стройбат, а я не могу прожити з 3-ия дітьми та матір'ю, яка зовсім хвора. Прошу написать визов на мого чоловіка.

10/VI-44 р. Прохач Терещенко Василина

Арк. 58

Председателю Золотоношского Райисполкома

Заявление

Прошу сделать вызов на выезд в г. Золотоношу семье моего брата, майора Красной Армии, находящегося на фронте, Сегала Мирона Соломоновича.

Выше указанная семья в 1941 г. эвакуировалась и до сих пор проживает в Мордовской АССР станция Ковенкино.

Семья состоит из: Сегал Раиса Натановна 1914 г. р. – жена,
Сегал Ната Мироновна, 1934 г. р. – дочь,
Сегал Владимир Миронович, 1936 г. р. – сын,
Сегал Георгий Миронович, 1938 г. р. – сын,
Сегал Семен Миронович, 1942 г. р. – сын,
Сегал Франя, 1913 г. р. – сестра.

Гв. майор (подпись)

ДАЧО, ф.Р-624, оп. 1, спр. 29, арк. 44

Председателю райисполкома И.А. Бабушкина

Заявление

Моя сестра Белоус Нонна Андреевна со своей семьей (пять человек) по эвакуации находится сейчас в г. Казане ул. Большая Красная дом 18, кв. 202. До войны она проживала в г. Золотоноша 2-й Комсомоль-

ский пр. д. №25. Этот дом уцелел и никто в нем не живет. Муж сестры фронтовик, гвардеец и трижды орденоносец Белоус Савва Иванович ПП №28334.

Я получаю сейчас ежедневно письма и телеграммы от сестры в которых она просит, что бы выслать ей вызов без которого она не может возвратиться домой.

Ввиду всего этого я очень прошу Вас тов. председатель выдать мне вызов при помощи которого моя сестра возвратится домой.

Бабушкина 7/VI-44 г.

ДАЧО, ф.Р-624, оп. 1, спр. 29, арк. 34

Председателю Райисполкома г. Золотоноша

Военврач 3-го ранга Шнеерсон Элла Израилевна по декрету демобилизируется из рядов Красной Армии (грудной ребенок) и поселяется в гор. Золотоноша.

Прошу дать вызов и пропуск в гор. Золотоношу из гор. Златоуста Челябинской обл., ул. Чкалова, №37, кв. 8 ее семье – Шнеерсон Израил Саламонович, Шнеерсон Анна Илаинишна, Якубсон Яков Ильич и дети – Лариса – 1 г. 5 м., Злата 8 лет (который были эвакуированы и временно проживают в гор. Златоусте).

Тов. Шнеерсон с первых дней войны в действующей Армии проявила исключительную преданность Родине и партии, поэтому она заслуживает всемирного содействия.

Нач. ФЧЛР-1403 /Брегер/

Майор м/с.

Постановление

1944 г. июня 7 дня прокурор Звенигородского р-на Ревенко рассмотрел заявление Стецовской школы о самоправном занятии дома принадлежащий из коих и занял кулак Стеценко Максимом, который занял во время немецкой оккупации и подлежит административному выселению, а потому руководствуюсь постановлением СНК от 01.07.43 г.

Постановил:

Выселить в административном порядке Стеценко Максима из дома принадлежавшей Стецевской школе.

Выполнение данного постановления возложить на председателя Стецовского сельсовета.

Прокурор Звенигородського р-на (подпись)

ДАЧО, ф. Р-3838, оп. 1, спр. 6, арк. 18

Постанова

1944 р. травня 17 дня прокурор Звенигородського р-ну Ревенко розглянув заяву Стецівського колгоспу «Комунар» про те, що гр. Брусліновська Ялосовета зайняла самовільно колгоспну хату яка належить колгоспу для дитсадка.

Провіркою встановлено, що гр. Брусліновська розкуркулена і хату зайняла під час німецької окупації в 1944 р. Керуючись постановою РНК СССР від 01.07.43 р. постановив:

Висилити Брусліновську Ялосовету Данилівну із її сім'єю. Копію постанови направити для виконання Голові Стецівської сільради.

Прокурор Звенигородського р-ну (підпис).

ДАЧО, ф.Р-3838,т.1, спр.6, арк.10.

І таких заяв було понад 30.

ДАЧО ф. Р- 685, оп. 1, спр. 22, арк. 14

Орган НКВД просит явиться на 09.03. в 10 часов в инспекцию И.Т.Р.

За неявку будете привлечены к уголовной ответственности.

Вызываются гр.

Верба Надежда Гр. 4-я	(подпись)
Гриценко Параска Дм. 4-я	(подпись)
Серошенко Мотря Пет. 4-я	(подпись)
Косенко Татьяна Як. 6-я	(подпись)
Моторна Ксения Никол. 6-я	(подпись)
Секретарь с/с	(подпись)

Стр. 15

Повестка

Председателю Кривоносовского с/с

Предлагаю обеспечить явку в прокуратуру 10.03.1945 г.

Рак Наталью.

Следователь Золотоношеского р-н (подпись)

Арк. 18

Предлагаю Вам явиться в прокуратуру г. Золотоноша на 14.03.45 к 12 ч. дня.

Роспись Рак

Арк. 19

14.03.45

с. Кривоносівка

Прокуратура

Сообщаем Вам о том, что гр-ка Рак Федора Йосиповна выехать не может в виду отсутствия обуви. В известность ей поставлено, но не в чем выехать.

Председатель с/с	(подпись)
Секретарь	(подпись)

ДАЧО ф. Р-685, оп. 1, спр. 22, арк. 73

7.05.1945р.

с. Кривоносівка

До Золотоношеского Нарсуда

Согласно рознарядки Золотоношеского Моботдела виделений від нашего колхоза гр. Гриценко Гаврило Іванович на роботу в Донбас – котрий и повинен отправится на роботу. Но від отправки Гриценко категорично відмовився їхати і порад не виконано, а поэтому прошу гр.

Гриценко притягнути до судової відповідальности як за зрив роботи по мобілізації на роботу Державних підприємств.

До цього прикладаються матеріали: акт-оповистка и справка с/р.

Голова с/р

Арк. 74

Акт

1945 мая 2 дня складено в тому що гр. с. Кривоносівка Гриценко Гаврило Іванович по мобілізації визначен на роботу в Донбас и 3-го мая повинен було отправится але т. Гриценко від поїздки відмовився а тому складено настоящого акта для притягнення його до судової відповідальности.

Голова с/р (підпис)

Арк. 75

Оповистка

Гр. Гриценку Гаврилу Івановичу согласно мобілізації Вас виділено на роботу в Донбас, а тому Вам потрібно 3 мая отправится на роботу – по назначенню. В разі відмовлення – Вас буде притягнуто до судової відповідальности.

2.05.1945 р. Голова с/р (підпис)

ДАЧО ф. Р-685, оп. 1, спр. 22, арк. 76

С/рада 03.05.1945 р.

с. Кривоносівка

Справка

Видана на гр. с. Кривоносівка Золотоніського р-ну Гриценко Гаврила Івановича, рожд. 1907 р. колхозник – має сімейство:

жена Гриценко Софія Семеновна, 1910 р.

син Гриценко Іван Гаврилович, 1934 р.

доч Гриценко Ліда Гаврилівна, 1938 р.

доч Гриценко Марія Гаврилівна, 1940 р.

доч Гриценко Євдокія Гаврилівна, 1944 р.

доч Гриценко Єкатерина Гаврилівна, 1931 р.

Хозяйство: хата, сарай, одна корова. Під час немецкой окупации Гриценко находился на службе в Красной Армии. Семейство жило дома – работало в гром. дворе, на разных сельсько-хозяйственных работах, Гриценко в 1943 г. повернувся до дому, як по хворости.

Голова с/р (підпис)

Секретар (підпис)

Арк. 78

Председателю село Кривоносовка

Золотоношский райсуд просить об'явить гр. который должны явиться 29.05.1945 р. к 9 час. в нарсуд гр. таких:

1.Курятник Сонька Лаврентивна

2.Шенета Катерина Тихонов.

3.Гриценко Гаврило Иванов.

и должин явится придставитель от с/совета. Повестки вручит под. росписку которую ви должни направить в нарсуд.

Секретарь (подпись)

ДАЧО ф. Р-685, оп. 1, спр. 22, арк. 80

Председателю Кривоносовского с/совета т. Носенко

С получением сего вызвите в с/совет пред. колхоза им. Комунар т. Хижняка К. Д. и под. росписку вручите постановление о наложении штрафа в сумне 200 р. Одновременно предупредите т. Хижняка, что в случае не выполнения противопож. мероприятий и не уплаты штрафа он будет привлечен к судебной ответственности, а росписку немедленно выслать в РО НКВД.

Ст. инспектор п/о

Золотоношеского РО НКВД (подпись)

Арк. 82

Оповістка

Гр. Шепеті Катерині Тихон. По мобілізации труда Вас виділено на роботу в Золотоношу на торф-розробку, а тому Вам потрібно на отправлення на роботу 17 мая 45. Обов'язково. На випадок Ви самі не з'явитесь, то вас буде оправлено під приводом – с супроводжуючим від райміліції.

Голова с/р (підпис)

Р-685, оп. 1, спр. 22, арк. 94 (Копія)

Справка

Видана – на гр. с. Кривоносівка Пуха Надежди Яковлевой, рождения 1922 р. в том що дійсно вона є житель с. Кривоносівка – колгоспниця – під час німецької окупації, жила дома працювала в громадському дворі на різних с/х роботах.

В 1945 р. була послана на роботу по мобілізації. На Південно-Східну залізницю – на роботу – але від таких ушла с работи – в настоящий час живе дома – в колхозе робить мало – видано в справі – передачі на неї матеріалів до рай прокуратури – як вторічно відмовилась від мобілізації труда – отправки в Мартинівський сах.завод – на роботу.

Голова с/р

Секретар правління

ДАЧО ф. Р-685, оп. 1, спр. 22, арк. 95

До голови Кривоносівської с/р

На вимогу Мобвідділу Золотоніського района від 30.06.1945 р., управа колгоспу виділяє слідуючих осіб:

1. Пуха Надежда Яковлевна
2. Кашик Михайло Антонів
3. Верба Иван Олександрович
4. Верба Надежда Дмитровна

якім прошу виписати мобілізаційні сповіщення та зобов'язать відправиться до місця роботи.

Голова к-пу (підпис)

Арк. 102

Пред. с/совета с. Кривоносовка

Предлагаю завтра выслать на работу в І-е отд. совхоза гр. Ищенко Анну Яковлевну которая уклоняется от работы. Если не пойдет то завтра направте ее в РО НКВД с провождающим.

Упол. Рика (подпись)

22.08.45 г.

ДАЧО ф. Р-685, оп. 1, спр. 22, арк. 97

Список
господарств розкуркулення в період революційного времени
по Кривоносовской с/р

Составлено 20.12.1945 г.

1. Кучеренко Андрій Іванов., розкурк. 1929-30 р., де в даний час невідомо, не повернувся.
2. Кучеренко Антон А., 1930 р. розкурк., знаход в с. Кривоносівка, повернувся в к-п.
3. Гриценко Афанасій Павлов., розкурк. в 1930 р., невідомо, не повернувся.
4. Кишка Євдокія Олексіївна, розкурк. в 1930 р., вибула, невідомо.
5. Курятюк Ольга Гр., розкурк. в 1930 р., знаход. в с. Кривоносівка, повернулась в к-п.
6. Курятюк Петро Федор., розкурк. в 1930 р., знаходиться в с. Кривоносівка, працює в к-пі.
7. Кучеренко Данило Ів., розкурк. в 1930 р., виселено, не повернувся.
8. Лиза Василь Яковл., розкурк. в 1930 р., знаход. в с. Кривоносівка, виселено, повернувся, працює в к-пі.
9. Косенко Яків Павлов., розкурк. в 1930 р., знаход. в с. Кривоносівка, не виселявся, працює в к-пі.
10. Юрченко Петро Сергійович, розкурк. в 1930 р., невідомо де.
11. Кучеренко Григорій Ів., розкурк. в 1930 р., померли.
12. Рак Кузьма Ів., розкурк. в 1930 р., знаход. в с. Кривоносівка, не виселявся, не працює.
13. Юрченко Федот Серг., розкурк. в 1930 р., померли.

Арк. 96

Председателю Кривоносовского сельсовета

Исполком Золотоношского райсовета депутатов трудящихся обязывае Вас до 15.08.1945 г. дать сведения ..., вернувшихся из ссылки и лист заключения в период немецкой окупации Золотоношского района по форме:

1. ФИО
2. Год рожден.
3. Место рожден.
4. Когда раскулачен, сослан или арестован
5. Когда возвратился в село и чем занимался при немцах
6. Возвращалось ли раскулаченное имущество и что именно
7. Чем занимается в данное время

Сведения представить в спец. сектор исполкома в строго указаний срок.

Зав. спец. сектором (Устименко) (подпись)

Р-685, оп. 1, спр. 22, арк. 132

Пред. с/совета с. Кривоносовка

Золотоношский нарсуд 2-го участка предлагает обивить гр. которые должны явиться в нарсуд 24.12.45 г. к 9 ч. утра

1. Ткач Марии Ивановне

За дизертирство с производства. Явка обязательна и своевременная. За неявку будете привлекаться к ответственности. Повестку вручить под расписку и направить в нарсуд.

Секретарь (подпись)

ДАЧО ф. Р-624, оп. 1, спр. 27, арк. 233

До нарсуду г. Золотоноші

Від гром. Безпеки Лисовети О.

Заява

Я гром. с. Вознесенського Безпека Лисовета Омельянівна, маю сімейства три особи. Сини мої три в Армії з 1941 р. та дочка тоже в Армії з 1943 р. На мою дочку Безпеку Сальку Макар. У 1944 р. було наложено м'ясо і різні податки. Моя дочка, а також і я, не в змозі заплатить податків, через те, що в нас хазяйства ніякого не було і заплатить м'яса не було чим. На мою дочку м'яса було наложено 40 кг, з них 20 кг звільнили, а 20 треба було заплатить. Але не в змозі ми виплатить цих 20 кг, коли була комісія в присутності з участковим уполномоченим, то виявилось, що хліба і м'яса немає. Але уполномочений на цьому не задовольнявся, а декілька раз приходив і вимагав та шукав скрізь хтозна чого. От одного разу коли не було нікого дома, а був сам больний мій чоловік, який боліє уже три роки та має 80 років старості. Уполномочений увійшов у хату, самоправно узяв мішок у хаті й пішов у сарай ловить курі, де їх було всього 4-ро. Босий і безсильний мій чоловік стояв на морозі навколішки і плакав та просив, щоб він не порав, він став на його кричать і висипав з мішка курі. Я думаю, що це дуже неправильно, коли мої три сини проливають свою кров і захищають батьківщину, а з нас із старих людей із сім'ї воїнів здіваються, не допомагають, а забірають посліднє. Уполномочений написав Вам лож, ніхто

його не лаяв і не бив, а говорилось по хорошому. А тому прошу суду розберіть мою заяву.

28.02.1944 р. Л. Безпека

ДАЧО ф. Р-624, оп. 1, спр. 27, арк. 150-151

Председателю Совнаркома УССР Хрущову

Сначала разрешите передать свой боевой горячий привет и пожелания долгих лет жизни во имя счастья Родины и нашей родной Советской Украины.

Я хочу, чтобы Ви удовлетворили мою нижеописанную просьбу. Тепер мой отец и мать живут без дома, не имея никакого приюта. Мои родители живут в Полтавской обл. Золотоношеского района с. Антиповка. Отец Чимис Гавриил Павлович, мать Чимис Татьяна Яковлевна. Несмотря на мою просьбу у председателей колхоза и с/сонета, районных организаций и следственных органов, мои требования не принесли никакого результата. Как я так и мой старший брат с начала войны испытываем все тяжести боевой обстановки и любя родину, за счастье народа не раз в тяжелых сражения пролили свою кровь, отцы которой живут не как люди, не как отцы советских офицеров. Как я, так мой брат являемся не один раз награжденными. Родина нас награждала за подвиги, за то чтобы люди от наших успехов в том числе и мои родители, жили в тепле и достатке как прежде (до войны). Так почему же мои родители не достойны жить так, как все другие. Кто поверит, кто знает, какое чувство в моей душе, душе русского офицера, сына Украины будет держаться, когда я буду идти в бой за родителей, за их счастье, которые сейчас не живут, а как можно выразится, существуют. Лучше получить семь грамм свинца как в своих тяжелых испытаниях, читать письма родителей о бесприютной старческой жизни.

Я думаю дорогой председатель, Вы мне поможете и повлияете на власть села и района, а так же и области в том, чтобы моих родителей обеспечили домом. Пусть я один буду сидеть в траншеях, в холоде, но мне тепло будет, когда я буду знать, что родители мои живут в тепле.

Вторично прошу Вас побеспокоится за моих родителей и я буду рад и благодарен Вам.

Прошу о результате сообщить по адресу: полевая почта 41159-ШС Чимису Григорию Гавриловичу.

С боевым приветом Ваш (подпись).

ДАЧО ф. Р-624, оп. 1, спр. 27, арк. 106-107

Здравствуйте, т. председатель райисполкома.

К Вам пышет письмо фронтовик, прослуживший у армии 4 года. Участник Сталинградских боев, партиец, раненый в боях там же.

Пышет не из-за того что маю желание писать отрывать частицу Вашего времени рабочего, нет.

Пышу из-за того что болить серце фронтовика, советского командира.

Когда идешь на врага, серце радуется, а получишь из дому листа то собственной кровю писал бы к Вам письмо.

Представьте себе фронтовика, незнающего покоя, потерявшего отца в 43 году на фронте, мать неспособную до тяжелой работы, зазнавши не-

мало горя еще до войны и малолетнюю сестру що даже школу бросыла, жизнь человека. И какой то негодяй, замаскировавшись в деревни, мае право смеяться с отца (его слова, неспособный жытю то и вбили) і моеї сімї. Бригадір Греценко Корній. Вот видержки з пісьма сестры. «Чогось так він уївся що нема жизні, він скоро зовсім матір ізвалить з ніг. Ти Колю побачиш тоді наше горе як приїдеш до хати та сама хата стоятиме». А вот с второго. Выкладаю часть пісьма. «Де ж тут буде жить спокойно фронтовик. Давно надо чтобы эти твердолобые негодяї воювали а на їх месте работалы інваліди війни. Председатели колхозов и сельсоветов тоже способні только водку пыть та обманывать жен фронтовиков в тылу. Нехочеш работать. Ненадо. А исправлять не время. Т. Председатель пробачте за мою грубость, поверьте терпеть нельзя».

Не раз писали так. Я одпысував: прымыряйте й трудности. Ну я сегодня решил написать Вам, так как от Вас все зависить будущее мое і моеї сімьи.

Прошу т. Председатель посодействовать в оказании помощи моей сими.

Когда-то в здоровье мать была пятысотенницей.

Прошу написать пісьмо и результаты.

Жду т. Председатель и очень жду.

Как може ждать фронтовик?

Досвідання. С приветом и наилучшим пожеланием Николай Ал.

Мой адрес: полевая почта «41478-ф»

Пуха Николай Ал.

Адрес моей сімі

с. Кривоносовка Золотоношеский р-н

Пуха Ефросинья Самсоновна

ДАЧО ф. Р-624, оп. 1, спр. 27, арк. 95

СССР Н.К.О. Шуйский гор. воен. комиссариат 27 августа 1944 г.

Председателю Золотоношского райисполкома г. Золотоноша, Полтавской области

Копия: Секретарю Золотоношкого РК КП(б)У

Согласно поступившего на мое имя рапорта от сотрудника моего Комиссариата старшого лейтенанта Стешенко Ивана Григорьевича, 1923 г. р., уродженца с. Дмитровка, Золотоношского р-на, Полтавской обл. (инвалида Отечественной войны), родители котрого (мать Стешенко Мария Михайловна) проживает в настоящее время в с. Дмитровка Золотоношского района, председатель Дмитровского сельсовета 9 августа 1944 без никаких оснований вместе с секретарем с/с начали отбирать 2 (два) улия пчел у Стешенко М.М., применяя при этом рукоприкладство и напугивание: «Застрелю, но улии отберу». В последствии того, что дочь Стешенко М.М. стала не давати улии, председатель ее частино избил, а улии опрокинул.

Прошу Вашего расположения об привличении к ответственности председателя Дмитровского сельсовета за совершившие им самовольные действия и возвращению владельду двух ульв и пчел.

О результатах прошу сообщить по адресу: Ивановская обл., город Шуя, Шуйскому Об'единенному Горвоенкому.

Шуйский обьединенный горвоенком майор (подпись) /Керчев/

15-22 грудня 1944 р.
с. Сагунівка Чигиринського р-ну
10 жовтня 1945 р.

В листі командира в/частини 1355 Сасько Василь Н. звернувся до командира частини (в армії з 1941 р.), що його дружина Уляна Зіньковна живе у скрутних умовах, діти не мають взуття, щоб ходити в школу. Сім'я має корову, землі 0,30 соток, діти не ходять в школу, тому що немає взуття і одягу.

15.XII-1945 р. (Рішення РКП «Видано для дітей 3 метри тканини, дитячого взуття зараз немає»).

ДАЧО ф. Р-139, оп. 1, спр. 61

Протоколи Чигинського райвиконкому
Січень-грудень 1944 р.

3 січня 1944 року постанова райвиконкому на підставі положення Кіровоградського облвиконкому від 23 грудня 1943 року:

«Немедленно приступить к перерееcтрации всех лиц гаржданского населения достигшего 15 летнего возраста по форме а) с какого села, б) фамилия, имя отчество, в) год рождения, г) примечания.

Перерееcтрацию населения закончить 20 января 1944 г. один экземпляр списка предоставить в райисполком, а другой оставить при сельсовете.

Лица уклоняющиеся от перерееcтрации подлежат штрафу до 100 руб. Или принудительных работ до 1 месяца».

ДАЧО ф. Р-539, оп. 1, спр. 23

Мають таки рацію історики з твердженнями: розвінчуючи на XX з'їзді КП СРСР «помилки» Сталіна, Микита Хрущов глибоко помилявся в заявах, що «українці уникли цієї долі тільки тому, що їх надто багато і нікуди було висилати. А то він би (Сталін) їх усіх вивіз». Вивчаючи подібні документи спадає на думку, що в Кремлі працювали досвідчені тактики, прагматичні економісти, які хотіли перетворити Україну на своєрідний концтабір, в якому долю селян писав відділ НКВС. Документи зберегли страшну правду про українські реалії тих часів: саме чекісти вирішували, кому та коли з'явитися з запасом продуктів і білизни для відправки на шахти Донбасу, кому й коли одружуватися, продавати хату і чи варто їхати за покупкою поросяти в сусіднє село. З порушниками регламенту не церемонилися. Навіть за невиконання норм мінімуму трудоднів прокуратура притягала до суду як простих «ледарів», так і керівників господарств.

Скаут, партизан, каторжанин

Витяг із звинувачення Гіглавого Івана Гавриловича за ст. 54-22 КК УРСР. Наводиться мовою оригіналу.

«Обладая мелкобуржуазной идеологией, Гиглавый И.Г., входя в к.– р. группировку, стремился к ослаблению режима Соввласти на ку-

лака всеми мерами, считая, что низовые парторганизации, извращающие линию ЦК, подлежат уничтожению.

Под влиянием произведений Есенина (із «Краткой литературной энциклопедии», М., 1964 р. Т.2, стор. 899-ред.) «Е» – тонкий лирик, умеющий чутко передавать состояние души, поэзию чувства и природы. Его крупный реалистический талант, связанный с народной жизнью, сквозь все заблуждения и предрассудки, сквозь туман патриархально-крест. иллюзий прорывается к свету, к правде революции. (У 20-30 роках він відносився до к.-р. елементів. – Ред.) проявил упаднические настроения, кроме того, проводил к.-р. агитацию, в частности, будучи недовольным методами хлебозаготовок.

В период первого ареста обвинялся так же в соучастии по подделке документов, хранил у себя открытки с фотографиями украинских гетьманов (і це в період піку українського відродження, – Ред.).

Из анкеты обвиняемого

Гиглавый Иван Гаврилович, 1907 г.р., урожен. с. Колодистое, Уманского округа, из крестьян, бедняк, образ. среднее, холост, студент 3-го курса Уманского педтехникума, б/п, быв. кандидат ЛКСМУ. Состоит в профсоюзе «Робос» с 1927 г.

Из протокола допроса 29.08.1929 г.

До 1923 г. я жил дома при родителях в с. Колодистое. Мне приходилось лишь сталкиваться со своим дядей Иваном Акимовичем Гиглавым, явным приверженцем национально-украинских шовинистических идей… Он мне подарил книжку с надписью «Борцеві за визволення України». Означенная книжка произвела на меня известное впечатление. Однако, я увлекался больше всего произведениями украинского писателя Кашенко в части казачества, являющегося «щирими украинцами». В 1927 г. выехал в Киев в кооперативный институт.

В 1925 году поступил на учение в Уманский педтехникум.

В момент пребывания в Уманском педтехникуме, я познакомился с студентом Поржицким И.И., от которого я узнал, что в Умани существовала организация молодежи петлюровско-шовинистического направления (среди школьных работников и учеников). Организация эта имела название «Пластуны». В 1924 г. я лично, вместе с другими учениками на чердаке школы нашли книжку «об украинской гимназии», «об украинской кооперации», «пластуны», на уставах этих было написано «Статут украинских скаутів-пластунів».

Основными пунктами устава организации были:

1. Любить рідну неньку Україну, не зраджувати її;
2. Бути витриманими і т. інше.

В 1921-1922 г. г. учащиеся, во время устройства свята по украинскому писателю Гринченку, в 1-й трудшколе всем хором пели «Ще не вмерла Україна».

Алексеев, б. лектор трудшколы, ярый украинский националист, шовинист, в свое время был лектором Украинской гимназии в г. Умани. Алексеев хорошо знал моего дядю и состоял в украинской партии (УКП или УПСР). В том же году Гиглавый И.А. организовал петлюровско-повстанческого характера наступление на г. Умань из селян поголовно всех сел Ладыженского района против большевиков.

Нам, ученикам, настоятельно предлагали собирать этнографические (украинского оттенка) данные, для помещения в музей, а именно материалов, отражающих нрав и быт селян».

Слідчі розуміли, що в час повсюдної українізації – фактів для притягнення до кримінальної відповідальності замало. Слідство затягувалося і цей затятий студент-націоналіст навіть наважився на протест.

Начальнику Уманського окр. відділу ДПУ
від арешт. Гіглавого Івана Гариловича

Заява

На вчорашньому допиті слідчий умовив мене зняти голодовку, обіцяючи закінчити цілком мою справу до 20-23 грудня б/р.

Після розмови з ним я погодився припинити голодовку на неділь 2-3, але при умові, коли мені буде даний дозвіл користуватися прогулянкою, побаченням з батьками і літературою з книгарні.

Коли з такими вимогами слідчі органи погодитись не можуть, то прошу дати мені змогу перейти в камеру голодуючих і спокійно дочікувати закінчення моєї справи, чи мого життя, тому що я вже зовсім утратив віру в те, що Уманський окр. відділ ДПУ може об'єктивно підходити до моєї справи.

10.XII. 29 р. підпис.

Тоді ДПУ хоч трохи ще дотримувалися статей процесуальних кодексів. Тим більше, що за походженням він був із злидарів, активних прибічників перетворення становлення села на нові рейки господарювання, зокрема, створення товариств по спільному обробітку землі.

Из обвинительного заключения
По обвин. Гиглавого И.Г. по ст. 54-11 УК УССР.

Обладая мелко-буржуазной идеологией, Гиглавый И.Г., входя в к.-р. группировку, стремился к ослаблению нажима Соввласти на кулака всеми мерами, считая, что низовые парторганизации, извращающие линию ЦК, подлежат уничтожению.

Под влиянием произведений Есенина, проявлял упаднические настроения. Кроме того, проводил к.-р. агитацию, в частности, будучи недовольным методами хлебозаготовок.

Знаком с известной украинской писательницей Старицкой-Черняховской.

Полагал бы:

По обвинению Гиглавого И.Г. в преступлениях, предусмотренных ст. 54-11 УК УССР – направить на рассмотрение судебной тройки при Коллегии ГПУ УССР с ходатайством о применении к обвиняемому меры социальной защиты – админвысылки за пределы Украины, сроком на 5 лет.

Подписи.

ДАЧО, Р-5625, оп.1, спр.3250, арк.13.

Але, очевидно, через якісь причини чи втручання дядьків (які були близькі до урядовців), особлива нарада при розгляді його справи ухвалила:

Гіглавого Івана Гавриловича з-під варти звільнити і справу по відношенню до нього зупинити.

Справу здати в архів.

М.П. Вірно. Секретар ОН при Колегії ДПУ УРСР.

Іван Гаврилович успішно закінчив педтехнікум і вже у 1931 році працював завпедом школи у селі Юшківці, а через чотири роки - директором Антонівської середньої школи.

Дивом уник арешту під час «генеральної зачистки» колишніх націоналістів, петлюрівців, членів всіляких контрреволюційних і повстанських організацій, коли в Колодистому і Києві були репресовані чимало представників з цієї чисельної і дружної родини Гіглавих.

Перед самою війною перевівся в родинне гніздо в с. Колодисте. Одружився, з'явилася донька Наталія, згодом – Лариса, син Павло. Жити б і радіти життю.

Та все перекреслила війна. Під Пальмирою був поранений. Концтабір в с. Хрестителеве на Чорнобаївщині. Звідти конвоювали в Кременчук. Потім – Кіровоград. Тут йому пощастило. Якась старенька бабуся за золотий хрестик визволила його з табору військовополонених буквально напередодні відправки полонених в Німеччину. І вже в листопаді 1941 р., з першими приморозками, з'явився він у рідному Колодистому. Школа не працювала. Вирішив влаштуватися на роботу в Рижавському цукровому заводі – розпочався сезон цукроваріння. Коли вирвався з полону менший брат Володимир, почали шукати зв'язків з партизанами. Але, як реалістично написав у своїй книзі «Зелена брама» відомий російський поет, бранець «Уманської ями» Євген Долматовський, «в Умани, на случай, если придется сдать город, был создан центр для подпольной работы. Но входившие в него люди, еще не успев начать действовать, погибли в последних боях за город. И все же борьбу с оккупантами уманчане начали готовить 2-го августа, на следующий день, после отхода 6-й и 12-й армии в район Зеленой брамы, встали в строй бойцов, имея часто символического, но великого командира – свою верность Советской Родине». (С. Долматовский, «Зеленая брама», М. 1989, с. 187-190).

Ми лише додамо – Вітчизні, зокрема Україні. Своєрідним об'єднуючим центром патріотів стали похідні групи оунівців. Саме в ті перші воєнні дні поразок вони кинули шевченківський клич – борітеся – поборете. Західняки – Петро Думка і Василь, які з'явилися в Колодистому, зібрали в школі всіх учителів і закликали об'єднатися для боротьби за самостійну Україну. Потрібно вже зараз збирати зброю, рятувати ополченців, і, коли гітлерівці й Москва один одного знекровлять, зі зброєю в руках виступити проти окупантів, розпочати боротьбу за державність. Тоді ж на зборах учительського колективу Івана Гавриловича було обрано представником проводу Уманського ОУН.

Наведемо ще одне свідчення Євгена Долматовського. «Согласно данным Черкасского облархива, в Умани действовало пять крупных подпольных организаций. А ведь отсутствует, не учтена, не внесена в списки та женщина, что передала крестьянскую одежду пограничнику Андрею Грабчаку, будущему Герою Советского Союза. Боевая порука

связывала жителей города, подпольщиков и партизан и тех, кто входил в организации и группы, и тех, кто, быть может, даже не считал себя участником борьбы, а все-таки был им.» (стр.190-191).

Саме таким і був Іван Гаврилович Гіглавий, його брат Володимир і сотні інших відомих і невідомих учасників опору проти окупантів.

Крім розповсюдження націоналістичних листівок, Гіглавий і його бойові побратими підготовляли конспіративні квартири й документи для втікачів з Уманської ями, збирали для них продукти. Одночасно через свого брата Володимира, якому вдалося налагодити зв'язки з партизанами Голованівського району, допомагали партизанам.

Коли в 1943 році німці розпочали широкомасштабну акцію проти ОУН, Гіглавий, попереджений про арешт, покинув село і опинився в партизанському загоні Миколи Івановича Стройкова.

В березні 1944 року, після з'єднання партизанів із радянськими військами, Гіглавий був зарахований у 1328 артполк. Воював добре. Про це свідчать бойовий орден Червоної зірки і десять подяк від Й.В. Сталіна. У військовому підрозділі подейкували, що його, як учителя, мали демобілізувати в першу чергу. Тим більше, трійко малих дітей-сиріт. Матір німці розстріляли як дружину партизана.

І раптом, виклик в управління контррозвідки. Оперуповноважений лейтенант Молчанов чомусь почав розпитувати його про дітей, поспівчував йому, що діти залишилися сиротами. Потім став цікавитися про його життя при окупації. Де працював, як потрапив у партизанський загін?

Гіглавий нічого не приховував. Розповів, як у селі з'явився Петро Думка, який запропонував розпочати боротьбу з окупантами, допомогти оточенцям і втікачам з Уманської ями, як налагодив з допомогою брата Володимира зв'язок з Голованівськими партизанами. За завданням Стройкова організував збір зброї та продуктів для партизанів.

Лейтенант уважно слухав. Час від часу задавав питання. Особливо цікавили його стосунки з націоналістами Уманської організації ОУН.

Годин через чотири, коли розмова була завершена, Іван Гаврилович перепитав:

– То я можу бути вільним?

– Ні. Ви затриманий. Поки що як підозрюваний у зв'язках із бандерівцями.

Із показів свідків однополчан в жовтні 1945 року.

Холдінський К.О., 1924 р. н., росіянин, член ВЛСКМ, 8 класів освіти.

«Помню я такой факт, примерно в конце августа сего года у меня был разговор с Гиглавым об Украине и он мне сказал тогда: «У бандеровцев вопрос стоит один сейчас, и это их лозунг: или звильным, или загынем, что значит по-русски, или погибнем, или освободим Украину».

ДАЧО, Р-5625, оп.1, спр.13310, арк.54.

Кошкин О.Ф.,1913 р. н., росіянин, вища освіта, старшина.

«Я припоминаю разговор, примерно это было в июле сего года, когда Гиглавий мне рассказал. Бандеровцы на Украине в свое время сыграли большую роль, но они действовали не под своим именем, а под именем

красных партизан, потому что тогда о бандеровцах никто ничего не знал».

Щось подібне говорили й інші свідки. Позитивне висловлювання Гіглавого про бандерівців для існуючої влади було як червона ганчірка для розгніваного бика. Адже їх боротьба, їх ідея про вільну, незалежну Україну була найбільшим злочином. Тим більше, що верхи щоденно нагадували: бандерівців слід знищувати, як скажених псів.

Отож, 10 жовтня І.Г. Гіглавий був затриманий, через 9 днів, 19 жовтня була винесена постанова про арешт і обшук. А вже 16 листопада 1945 року було оголошено звинувачення, а 30 листопада 1945 року особлива нарада МДБ СРСР постановила:

Гіглавого І.Г. за участь в антирадянській організації українських націоналістів ув'язнити у виправно-трудові табори на 10 літ, рахуючи термін з 10.10.1945 року.

Відбув від «дзвінка до дзвінка». Адміністрація табору мала видати документи про звільнення. Та на всяк випадок звернулася у Московське відомство. Адже на обліковій картці навпіл стояла червона смужка. Звідти прийшла відповідь – направити на довічне спецпоселення в Карагандинську область. Нагадаємо, це було після смерті тирана Й.В. Сталіна. Коли із в'язниць амністували навіть запеклих злодіїв і вбивць.

І лише після неодноразового звернення партизанів, односельців, дітей до Климента Ворошилова, прокурора СРСР, центральна комісія по перегляду справ засуджених за контрреволюційну діяльність 5 вересня 1955 року винесла постанову про звільнення його від заслання на спецпоселення.

А коли після XX з'їзду реабілітовували навіть колишніх білих офіцерів, репресованих у 1937 році, йому в реабілітації весь час відмовляли, бо був націоналістом.

Реабілітований І.Г. Гіглавий 17 лютого 1994 року прокурором Черкаської області.

«Ще не вмерла Україна»

Історію створення Державного Гімну України «Ще не вмерла України» знає чи не кожен школяр. Аналізу поезії Павла Чубинського присвячено чимало наукових праць, газетних і журнальних публікацій. Широко відоме й ім'я творця мелодії гімну – Михайла Вербицького, в основу якої Михайло Михайлович (4 березня ц.р. минає двісті років з дня його народження) поклав свою музику до хору «Ще не вмерло Запоріжжя» з вистави «Запорожці» К. Гейнца.

У дослідженнях науковців, в газетно-журнальних публікаціях не завжди згадується, що в залежності від конкретних історичних обставин на поезію Павла Чубинського писали музику чимало композиторів, використовуючи при цьому куплети, що найбільше відповідали конкретним вимогам часу. Дослідники чомусь обминають і той факт, що життя авторів вірша та музики найтіснішим чином пов'язане з Черкащиною. Зокрема, після архангельського заслання Павло Чубинський майже три

роки проживав у Василя Федоровича Симиренка. У листі 29 серпня 1870-го року Павло Платонович писав: «Я почав навчатися технології цукрового виробництва і, як запевняє Василь Федорович, через рік знатиму цю справу не гірше за директорів заводів».

Як згадує Кость Михальчук, «тут (в Городищі Черкаського повіту. – Ред.) ми організували з Чубинським окремий гурток з різними національно-культурними завданнями, різні вечірки, бали з музикою». Між іншим, переїхавши до Києва, він разом з Старицьким і Лисенком ставить першу українську оперу «Різдвяна ніч».

Одним із авторів музики національного гімну був Кирило Стеценко. Михайло Вербицький і Кирило Стеценко мали за плечима духовну освіту, писали музику не лише на релігійні теми, а й творили патріотичні пісні, опери, пропагували українську народну пісню. Зокрема, Кирило Стеценко залишив після себе кантати «Слава Лисенку», «Єднаймося», «У неділеньку у святую», незакінчені опери «Кармалюк», «Полонянка». Сам Кирило Стеценко народився неподалік Сидорівського маєтку Василя Симиренка у Квітках і на початку 19-го століття, закінчивши духовну семінарію, навчався у музично-драматичній школі Миколи Лисенка (1904-1907 рр.), добре знав творчість Павла Чубинського і Михайла Вербицького.

У роки становлення Української народної республіки Кирило Стеценко брав дієву участь у створенні кобзарської школи, очолював хорову капелу, яка роз'їжджала по Україні, пропагуючи українську національну ідею.

Під час таких виступів у Стеценка виникла думка – створити пісню – своєрідний гімн єднання України. Саме тоді, у 1928-му році, він написав музику на слова Павла Чубинського, вибравши куплети, які найбільше відповідали моменту історії України. Вперше ця пісня була виконана капелою в Корсуні, а згодом у Смілі.

Нещодавно в Державному архіві Черкаської області нами знайдено в кримінальній справі №8087 новий текст пісні «Ще не вмерла Україна» Павла Чубинського і ноти на неї.

Кримінальна справа стосувалася кустаря-чоботаря Дороша (Дорошенка) Дмитра Григоровича зі Звенигородки. Під час арешту у цього простого, напівписьменного майстра чекістом Р-чем було виявлено 29 книг і періодичні видання 1918-го року – «Русь-Україна та Московщина-Росія, 1917-1918 рр.», «Смерть Мазепи», «Наші національні скарби», «Рідна мова», «Герб України» та ще десять примірників різних газет, зокрема, «Наш голос» за 25.06.1917 року, «Вісник» за 20.12.1918 року тощо.

22 жовтня 1937-го року було підписано остаточне звинувачення, а через чотири дні трійка при Київському обласному управлінні НКВС винесла вирок – ВМП (вища міра покарання, розстріл. – Ред.). 9 листопада 1937-го року о 24-ій годині вирок виконано. Ще 22 жовтня майже всі речові докази були спалені. Лише якимось дивом зі справи не були вилучені та знищені ноти й слова пісні «Ще не вмерла Україна» – ноти видані у вигляді книги кишенькового формату, на титульній сторінці підкреслено – автор слів Павло Чубинський, музика Кирила Стеценка.

Пісню «Ще не вмерла Україна» (ноти і вірш) у 1918-му році видало київське видавниче товариство «Криниця». Ціна видання – 10 копійок.

У кінці книги опубліковано список більше десятка книг, випущених цим видавництвом, які продавалися в українських книгарнях і посеред них – «Кобзар» Тараса Шевченка у редакції нашого земляка Василя Доманицького.

То був складний і надзвичайно трагічний для України період, який нагадує сьогоднішній день... Перечитуючи цей список книг, рядки вірша Павла Чубинського з нотами Кирила Стеценка, сумно й боляче стає за наших можновладців, які пропонують, «зважаючи на тяжкі економічні умови й війну», звести до мінімуму затрати на видання книг, газет, роботу місцевих телерадіоорганізацій, культуру взагалі. Де наші бойові закличні вірші й пісні – ставати на боротьбу з ворогами?

Нагадаємо і таке. У 1942-му році німці стояли під Москвою, дійшли до Волги – і в цей час в Уфі 100-тисячним тиражем видано «Кобзар» Т.Г. Шевченка. Саме в ці грізні воєнні дні творилися пісні, які ставали невмирущими – пісні про вічну любов, мужність і любов до Вітчизни, України.

А сьогодні деякі депутати, які вважають себе патріотами України, вносять пропозиції, щоб за рахунок ліквідації регіональних видань зекономити для бюджету України сотні мільйонів гривень. Боляче за Україну, в якій забувають, що в умовах інформаційної війни преса була і залишається найгострішою, найважливішою зброєю, якою можна надихнути, згуртувати тисячі людей на подвиг чи посіяти серед них злість і зневіру.

Та є й позитивні реалії. Продовжуючи приклад наших славетних земляків початку 19-го століття, з ініціативи обласної влади, у 2014-му році за кошти обласного бюджету видано патріотичні твори Василя Симоненка «Україно, ти моя молитва». Книга має кишеньковий формат, передана для бійців АТО на Схід України. Можна сподіватися, що це починання буде продовжено. Адже по-сучасному звучать твори наших земляків Юрія Горліса-Горського про героїчну боротьбу холодноярців і Віталія Юрченка – про незламність борців за Україну, яких не зломив навіть ГУЛАГ.

Наводимо текст цієї пісні, яка, як у той 1918 рік, відбиває сьогоднішні трагічні і водночас героїчні сторінки історії нашої сердешної України...

Вперше ця пісня була виконана капелою Кирила Стеценка в Корсуні, а згодом у Смілі.

Ще не вмерла Україна і слава і воля!
Ще нам, браття молодці, усміхнеться доля.
Згинуть наші вороги, як роса на сонці!
Запануєм, браття, ми у своїй сторонці!

Приспів:
Душу й тіло ми положим за свою свободу
І покажем, що ми, браття, козацького роду.
Гей, гей! Браття милі, нумо братися за діло.
Гей, гей! Пора встати, пора волю добувати!

Наливайко і Павлюк і Тарас Трясило
Із могили кличуть нас на святеє діло!
Гей, згадаймо славну смерть лицарства козацтва,
Щоб не втратить марно нам свойого юнацтва!

Приспів.

Гей, Богдане, гей, Богдане, славний гетьмане!
Нащо віддав Україну Москві на поталу?
Щоб вернути її честь, ляжем головами,
Назовемся України вірними синами.

Приспів.

Як корчувати, то корчувати

1 жовтня 1937 року був заарештований начальник корпусу ВУЗів Київського військового округу Іван Дмитрович Капуловський, колишній організатор «вільного козацтва», повстанських загонів Звенигородщини проти німців і гетьмана Скоропадського, активний учасник формування частин Червоної Армії, які відповідали кращим зразкам військ світу.

А після арешту в сухому тексті обвинувачення йому «приписувалося», що він «є одним з керівників антирадянської націоналістичної організації, яка готувала відторгнення України від СРСР, керував організацією повстанських кадрів для підготовки збройного повстання проти радянської влади і особисто створив у низці військових частин повстанські диверсійні групи...».

І, ґрунтуючись цими звинуваченнями Капуловського, каральні органи на низах взялися за пошук його спільників, з якими він колись спілкувався в дитинстві, воював чи працював, чи просто був знайомий.

Копнули... І «виявили» – майже всі села і містечка малої батьківщини Івана Дмитровича «переповнені» його «спільниками» – членами антирадянських націоналістичних організацій.

А втім, слово документам (наводиться мовою оригіналу).

«Звенигородской межрайопергруппой Киевской области», – так починалися майже всі звинувачення протягом 1937-1938 років проти «ворогів народу» за ст. 54-4, 54-11, КК УРСР, – управленим НКВД вскрыта и ликвидируется антисоветская военно-националистическая повстанческая организация, которая охватывала своей деятельностью бывший Звенигородский уезд (ныне Звенигородский, Катеринопольский и другие районы). Эта военно-повстанческая организация была создана еще в 1923 году бывшим военным комиссаром Капуловским, работавшим в последнее время в г. Киеве в должности командира корпуса ВУЗов и является одним из руководителей украинского повстанческого центра.

Руководство организацией по районам осуществлял Звенигородский повстанком, куда входили Мельниченко Андриан, бывший офицер цар-

ской и Деникинской армии, Самбор Борис, бывший зав. мобстола военного начальника при Деникине. В районах были организованы сотни, во главе которых стояли бывшие офицеры петлюровской и деникинской армии и политбанд.

В одном из отрядов этой организации были организованы проходящие по настоящему делу жители сел Стойково, Гуляйполе, Екатеринополя, Волховца, Роднихи и составили низовку этой организации».

ДАЧО, ф. Р-5625, оп.1, спр. 2409.

Подібних організацій лише у Катеринопільському районі слідчі Звенигородської міжрайоперслідгрупи виявили в 1937-1938 роках більше півсотні, в яких налічувалося від десяти до п'ятдесяти членів. Зокрема, по кримінальній справі Гордієнка Іллі Антоновича, 1902 р.н., Ліннєвського Федора Сафроновича, 1894 р.н., було заарештовано на початку квітня 1938 року 39 мешканців села Петраківка. 25 квітня 1938 року трійка при КОУ НКВС постановила – розстріляти.

По справі №1367 Кондратського Івана Романовича, 1863 р.н., із с. Стойково у лютому-березні 1938 року було заарештовано 25 селян, 5 квітня 1938 року та ж Київська трійка вирішила – розстріляти.

Вражають і «ударні» темпи ведення слідства. Так, по справі №6397 колгоспника Кінавського Макара Григоровича, 1902 р. н., і бригадира Петраківського колгоспу Іващенка Дмитра Федьковича, 1897 р. н., разом з 10 однодумцями було заарештовано 11-12 квітня 1938 року, а вже 14 квітня було складено звинувачувальний висновок. І 25 квітня (десь на 15 день після арешту) трійка при КОУ НКВС ухвалила постанову про їх розстріл.

Правда, траплялися ще і вищі, буквально «стаханівські» темпи розгляду справ. Так, згідно зі справою №9159 Опанас Євгенович Очеретяний заарештований 27 листопада 1937 року. І хоч той винним себе не визнав, 1 грудня, тобто на четвертий день після арешту, трійка при КОУ НКВС вирішила відправити впертого злочинця на перевиховання на десять літ в концтабори Півночі.

Стільки ж літ каторги одержав того ж 1 грудня 1937 року і Пономаренко Прокіп Єлисантович, 1878 р.н., із Петраківки на третій день після того, як опинився за гратами Уманської в'язниці.

А ось 65-річного його односельця Дмитра Даниловича, якого заарештували 28 листопада 1937 року, і який винним себе не визнав, особлива трійка при КОУ КНВС у складі голови Ісая Бабина, першого секретаря Київського обкому партії Євтушенка і прокурора Голярова 4 грудня вирішила за впертість розстріляти.

Як глибоко «копали» Звенигородські слідчі – яскравим свідченням є і кримінальна справа №2982, яка зберігається в обласному архіві. Наводимо деякі витяги з неї.

Из протокола допроса от 12.02.1938 г. Лысянской РО НКВД.

Бакал Михаил Захарович, 1895 г.р., урож. и жит. с.Босовка, Лысянского района, Киевской обл., украинец, гражд. СССР, работал в колхозе на рядовых работах, хлеборобство, кулак, грамотный, б/п.

Вопрос: Вы кулак, раскулачены, враждебно настроены по отношению Советской власти?

Ответ: Я подтверждаю, что я кулак, раскулачен, до раскулачивания имел 8 десятин земли, молотилку, сеялку, соломорезку и остальное хозяйство. Я служил в армии Петлюры около месяца. Кубарского Н. я знаю, раньше жил с ним по соседству и когда церковь в с. Босовка была действующая, то я вместе с Кубарским состояли в церковном хоре... После закрытия церкви поп из села выехал. Кроме того, с Кубарским состояли в организации «Просвита», пели в хоре, что касается к.-р. работы , то я таковой не проводил.

(ДАЧО, ф. Р-5625, оп.1, спр.2982).

Довідка-характеристика

На гром. с. Босівки Бакала М.З., нар. 1895 р.

До революції по соцстану кулак мав в своєму користуванні землі 8 дес., 2 коней, 1 корову з назимком дрібного скота до 20 шт., 1 хату, 1 клуню під залізом, 1 воловню, 2 хліви, один з них під залізом, 1 комору, орендував землю біля 2 дес., використовував постійну найману працю одного чоловіка.

Після революції мав землі 8 га, орендував 2 га, 2 коней, 1 корову з назимком дрібного скота 20 шт., 1 хату, 2 клуні, з них одна під залізом, 1 комору та 1 воловню, 1 молотарку, сіялку та кінного млина з приводом, використовував сезонну найману працю біля 5 робітників.

Служив у Петлюри в 1923 р. Земельні лишки знімались біля 3-х десятин в 1932 р.

Господарство розкулачувалось за невиконання всіх государственних міроприємств, до яких він ставився вороже. Крім того, Бакал М. мав зв'язок з Кубарським і участував у «Просвіті», якою керували офіцери та кулаки, які в сучасний момент забрані органами НКВД.

Бакал на чолі з Кубарським були прихильниками української церкви і мали тісний зв'язок з українськими попами.

А також Бакал позбавлявся виборчих прав, після розкулачення виїхав на Кавказ і повернувся в 1937 р. у с. Босівку, де жив до цього часу. Бакал та Кубарський вели балачки між колгоспниками, що Україна скоро скине з себе московське ярмо і буде незалежною та вільною країною.

Голова сільради підпис

(Там же, арк. 15).

Из протокола допроса Кубарского Н.Ф. от 12.02.1938 г.

Вопрос: Кто руководил организацией «Просвета» в вашем селе Босовка?

Ответ: Организацией «Просвета» руководили учителя, офицеры старой армии..., арестованы в 1937 г. органами НКВД.

Вопрос: Вы в 1930 г. организовывали антиколхозные волынки и являлись активными участниками волынок, подтверждаете это?

Ответ: Я антиколхозных волынок не организовывал и участия в них не принимал.

Вопрос: Вы были завхозом в колхозе, развалили колхоз в 1934 г. Вас колхоз с работы завхоза снял?

Ответ: Я действительно в 1934 г. был снят с работы завхоза в колхозе, но колхоза я не разваливал».

Подпись (Кубарский)
Уполномоченный подпись (Чернозуб)
(Там же, арк.18).

Довідка-характеристика

На гром. с. Босівка Кубарського Никифора Федоровича, нар. 1890 р.

До революції і після революції середняк, мав у своєму користуванні землі 4 га, 2 коней, 1 корову з назимком дрібного скота до 10 шт., 1 хату, 1 хлів під залізом та одну клуню. В 1919 р. активно допомагав в організації банди Цвітковського, міняв за сахар коні і приймав участь у боях проти красних. Організатор «Просвіти», якою керували офіцери, які забрані органами НКВД. В 1924 році в його хаті було організовано бурякове підприємство, яке він обікрав з членами правління, бандитами на суму 2500 крб., яких після цього вислано за межі УРСР, а Кубарський був під слідством і сидів у тюрмі. В колективізацію активно розвалював колгосп, все своє майно розбазарив, щоб не здать в колгосп, за що його виключають з колгоспу і доводилось завдання по хлібу 100 пуд. Активний організатор общини автокефальної церкви та тісний зв'язок з українськими попами та кулаками. В 1934 році, будучи завгоспом, довів колгосп до розвалу, виснажив тягло та продуктивну худобу з метою, щоб провалить посівну кампанію. За що був під слідством. Взагалі, Кубарський має зв'язок з різними кулацькими та бандітськими елементами, що поширювали між колгоспниками розмови, що скоро Україна буде визволена від московського ярма і буде вільною, незалежною країною, мав тісний зв'язок з кулаком Бакалом М.З.

Голова сільради підпис
М.п.
(Там же, арк.18).

«Обвинительное заключение

По обвинению гр. Гр. с. Босовки, Лысянского района Кубарского Никифора Федоровича и Бакала Михаила Захаровича по ст. 54-10 УК УССР.

Лысянскому райотделению НКВД стало известно о том, что жители с. Босовки проводят контрреволюционную националистическую работу.

Расследованием установлено, что Кубарский в прошлом активный политбандит банды Цветковского, братья его Кубарские и он сам поддерживали активную связь с белыми офицерами Зинченко и Гаркавым, политбандитом Петренко. Последние за к.-р. деятельность осуждены НКВД. Связавшись с кулаком раскулаченным Бакалом М.З. вместе проводили активную националистическую к.-р. работу.

Все они вместе в период с 1921-1927 года состояли в руководстве организации «Просвита», которая проводила националистическую к.-р. работу. Свидетели подтверждают к.-р. работу, проводимую Кубарским и Бакалом так:

Летом 1937 года Кубарский сказал:

«Украинский народ был бы самым богатым и культурным, но его угнетает Москва и евреи. Скрыпник защищал украинский народ, он хотел освободить Украину от московского ига, но его довели до само-

убийства. Он был дорогим человеком для Украины. Советы долго не продержатся, скоро на Советский Союз нападут Германия и Польша и тогда мы свое сделаем. Мы поднимем восстание, перережем всех коммунистов и евреев и захватим власть в свои руки и тогда Украина станет самостоятельной».

В конце 1937 г. на колхозной мельнице Бакал сказал: «Раньше украинская молодежь могла развиваться, она была свободна, а при советской власти наши дети как только поднялись на ноги, сразу день и ночь работают в колхозе и ходят полуголые. Это все Москва угнетает нашу нацию. На Север выслан только украинский народ. Кацапа и еврея там не увидишь, скоро придет время, что украинский народ проснется, перережет и перевешает всех коммунистов, евреев и кацапов и освободит Украину. Такая подготовка у людей имеется, часть их арестовывают и высылают, но часть остается еще дома».

Бакал и Кубарский очень тесно связаны, часто встречаются и вместе проводят к.-р. работу.

В конце 1937 г. возле конторы колхоза Кубарский сказал: «Так как оно сейчас есть, долго быть не может и не будет, весь украинский народ рвется к освобождению и независимости – это скоро осуществится».

Продолжая свой разговор, Кубарский сказал: «Напрасно были старания большевиков, Украина будет самостоятельная, в этом мы уже постараемся помочь. А как хорошо будет отделиться, скоро исполнится то, за что я боролся с 1917 г. С коммунистами придется рассчитаться так, как рассчитались с ними в 1918 г.».

Присутствующий в то время Бакал добавил: «На каждом шагу мне жить не дают, везде только слышишь «кулак». Я много труда приложил за самостоятельную Украину и скоро мы это выиграем. Я всем напомню за мое хозяйство, я знаю, кто забрал мое хозяйство и кто им пользуется. Им не пощастливится, все это боком вылезет. Коммунистам за их политику в случае перемены власти я буду делать так, как делал Цветковский. Он хорошо с ними расправился. Я ожидаю такого момента, они в меня поплатятся кровью».

Кубарский в январе 1938 г. на базаре в с. Винограде сказал:

«У нас на шее сидят коммунисты и евреи, которые угнетают украинский народ. Украинцев заставляют день и ночь работать, сажают в тюрьмы и высылают на север, но скоро будет конец такому издевательству, тогда восставшему народу помогут заграничные государства, уничтожим коммунистов и Украина станет самостоятельной страной.

Бакал, который присутствовал при этом, добавил: «Есть люди, которые станут во главе украинского народа, Украина станет самой культурной и богатой страной, а коммунистов и активистов нам нужно будет уничтожить, они не дают свободно жить украинскому народу».

Свидетели подтверждают проводимую к.р. работу Кубарским и связью его с Бакалом.

В 1934 году за то, что я разоблачил Кубарского во вредительстве, в том же году, встретив меня, он сказал: «Ты помни, Советская власть будет недолго, а тогда я с тобою рассчитаюсь».

В 1937 г. Кубарский среди колхозников сказал: «Советская власть долго существовать не будет, ее скоро уничтожат капиталистические

государства и Украина будет самостоятельной страной, а всех коммунистов и советский актив мы уничтожим».

Обвиняемые Кубарский и Бакал сознались в обоюдной связи, участии в политбанде и раскулачивании, а так же с бывшим попом и белыми офицерами. Они также подтвердили свое участие в «Просвите» и в украинской церкви.

Обвиняются:

1. Кубарский Никифор Федорович, 1880 г.р., уроженец с. Скибина, Жашковского района, житель с. Босовка, Лысянского района, украинец, работал в колхозе, грамотный, б/п, в 1927 г. был арестован органами ГПУ в подозрении в ограблении, по соц. происхождению середняк, в прошлом – участник политбанды Цветковского, поддерживал тесную связь с белым офицером, являлся участником «Просвиты» и активным участником украинской церкви, где связан был с попом. Связался с кулаком Бакалом и вместе проводили к.-р. националистическую работу, что преступлением предусмотрено ст.54-10 УК УССР.
2. Бакал Михаил Захарович , 1895 г.р., урожен. и жит. с. Босовки, Лысянского района, украинец, грамотный, б/п, не судим, кулак – раскулачен, в прошлом служил в армии Петлюры. В прошлом связан был с белыми офицерами, которые осуждены. В период 1921-27 гг. являлся участником «Просвиты» по существу контрреволюционной организации и активным участником в украинской церкви. Связался с политбандитом Кубарским, вместе проводили к.-р. националистическую работу, что преступлением предусмотрено ст. 54-10 УК УССР.

На основании изложенного постановил:

Дело по обвинению Кубарского М.Ф. и Бакал М.З. по ст. 54-10 УК УССР направить на Тройку КОУ НКВД.

Начальник Лысянского РО НКВД

Сержант госбезопасности подпись /Храпинский/

Утверждаю:

Нач. Межрайоперследгруппы подпись /Бабич/

Справка:

1. Вещдоков по делу нет.
2. Арестованные Кубарский и Бакал содержатся в тюрьме г. Умани

Там же, арк. 38-40.

Выписка из протокола №203

Заседания Тройки УНКВД Киевской обл. от 17 марта 1938 г.

Слушали:

Дело по обвинению

1. Кубарского Никифора Федоровича, 1890 г.р.
2. Бакала Михаила Захаровича, 1895 г.р.

Обвиняются в том, что группируя вокруг себя кулаков, будучи организаторами националистической к.-р. организации «Просвита», проводили активную к.-р. деятельность среди населения. Работая в колхозе, были организаторами вредительских актов в колхозе. Восхваляли врага народа Скрыпника и распространяли слухи о близости войны Германии

и Польши с СССР и поражения в ней существующего строя, угрожая расправой, при перемене власти коммунистам, евреям и активу села. Восхваляли фашистский строй Германии и Польши.

Постановили:

1. Кубарского Никифора Федоровича
2. Бакал Михаила Захаровича – расстрелять.

Лично принадлежащее им имущество – конфисковать.

М. п. Верно: Секретарь тройки подпись /Альтзицер/»

(Там же, арк. 41).

Выписка из акта

Приговор Тройки УНКВД Киевской области от 17 марта 1938 г. над осужденным к расстрелу Кубарским Никифором Федоровичем, 1890 г.р. приведен в исполнение 23 марта 1938 г. в 23 часа.

Комендант КОУ НКВД /Воробьев/

(Там же, арк. 42).

Выписка из акта

Приговор Тройки УНКВД Киевской области от 17 марта 1938 г. над осужденным к расстрелу Бакалом Михаилом Захаровичем, 1895 г.р. приведен в исполнение 23 марта 1938 г. в 23 часа.

Комендант КОУ НКВД /Воробьев/

Письмо

Главной военной прокуратуре СССР г. Москва

От гр-ки с. Босовка Кубарской М.Д.

Я имею уже 65 лет и хочу знать о деле своего мужа Кубарского Никифора Федоровича, 1887 г.р., репрессированного в феврале 1938 г., который родился в с. Скибыне, Жашковского района, а проживал в с. Босовка и работал в колхозе им. Литвинова в качестве столяра.

Прошу вышеуказанную прокуратуру сообщить мне о жизни или смерти моего мужа или же дать совет, каким образом его можно узнать.

Прошу не отказывать мне в моей просьбе.

С уважением к Вам Кубарская Мария Давыдовна

24/X-59 г.

(Там же, арк. 57).

21.XII-1959 р.

Справка-характеристика

Видана Босівською с/радою, Лисянського району, Черкаської області

На гром. с. Босівки Бакала Михайла Захаровича, 1895 р.н., з сім'ї куркулів.

Батьки – куркулі, займалися хліборобством до революції і після революції так же, мали 7 га землі, держав найману працю, в господарстві мав млина, молотілку.

Бакал Михайло Захарович до революції і після революції займався хліборобством.

У 1930 році вступив в колгосп, працював мотористом до 1937 року. У 1937 році був репресований органами НКВД, до цього часу немає.

Голова с/р

М.п. Секретар с/р підписи

(Там же, арк. 62).

21.XII-1959 р.

Справка-характеристика

Видана Босівською с/радою, Лисянського району, Черкаської області

На гром. с. Босівки Кубарського Никифора Федоровича, 1890 р. н., з сім'ї середняків.

Батьки – середняки, займалися хліборобством до революції і після революції так же.

Кубарський Никифор Федорович до революції і після революції займався хліборобством. У 1930 році вступив в колгосп, де працював до 1937 року столяром.

У 1937 році був репресований органами НКВД за зв'язок з Цвітковським по забезпеченню продуктами, що підтверджують громадяни села Босівки...

Що стверджує

М.п. Голова с/р

Секретар с/р підписи

(Там же, арк. 63).

Из протокола допроса

с. Лысянка, 6 января 1960 г.

По существу дела свидетель показал следующее:

В 1937-1938 г. г. я работал председателем с/с с. Босовки. Кубарского Н.Ф. и Бакала М.З. хорошо знаю как односельчан, их в настоящее время в селе нет, т.к. они арестованы органами НКВД, взаимоотношения с ними у меня нормальные. За что арестованы, я точно не знаю, но от жителей села я слыхал, что в период гражданской войны Кубарский поддерживал связь с бандой Цветковского... Кубарский по происхождению являлся крестьянином-середняком.

Бакала в период коллективизации раскулачили...

Какие я давал показания в отношении их, я сейчас не помню, но я лично об их антисоветской деятельности ничего не знаю, и по этому вопросу показать ничего не могу.

Я от Кубарского и Бакала никогда антисоветских высказываний не слышал, они в моем присутствии никогда не говорили, что якобы скоро на Советский Союз нападет Польша и Германия и победят Советский Союз. Мне лично не приходилось слышать от них высказываний националистического характера.

В селе Босовка была в 1920-1921 г. г «Просвита», но о причастности Бакала и Кубарского к этой «Просвите» я ничего не знаю, об этом я в 1938 г. ничего не показывал.

Справки- характеристики в 1938 г. написал лично я, но писал их я в здании Лысянского РО НКВД. Социальное положение Бакала и Кубарского в справках указаны правильно, в отношении же их антисоветской

деятельности, мною написаны под диктовку сотрудников органов НКВД. Потому что я лично об их антисоветской деятельности ничего не знаю...

О причастности Бакала и Кубарского к «Просвите» и автокефальной церкви, я лично ничего не знаю, правда, они ходили молиться в церковь...

Антисоветских высказываний от них я не слышал.

Подпись

Допросил: Следователь УКГБ при СМ УССР
по Черкасской обл. подпись».
(Там же, арк. 65).

Постанова

26 лютого 1960 р. м. Черкаси
Президія Черкаського обласного суду
Постановила:

Протест прокурора області задовольнити. Постанову трійки УНКВС по Київській області від 17 березня 1938 р. відносно Кубарського Никифора Федоровича, Бакала Михайла Захаровича скасувати, а справу переведенням закрити за недоведеністю обвинувачення.

(Там же, арк. 84).

Словом, за підозрою у причетності до націоналістично - повстанської організації, «закладеної» ще у 20-х роках Капуловським, лише в селах Катеринопільського району було «зачищено» і розстріляно більше сотні селян.

Переважна більшість з них за походженням були середняки, лише з десяток – колишні розкуркулені, виселені за межі села, які після відбуття терміну покарання, сподіваючись на гуманізм будівників світлого майбутнього, вирішили повернутися в рідне село. І повернулися – щоб бути розстріляними. До речі, переважна частина з них – працездатного віку. І вдома залишилася малеча. Так, у Падзини Семена Михайловича, 1911 року народження із с. Петраківки, залишилася 28-річна дружина Євдокія й син Григорій, якому виповнилося 13 днів та 65-річна мати Тихоненко Варвара.

8 травня 1991 року сестра Семена Михайловича – Марія – звернулася в управління КДБ Черкаської області з проханням детально розповісти про долю свого брата Падзини Семена і батька Михайла Андрійовича, які зникли у квітневі дні 1938 р. під час великої зачистки к.-р. елементів, які «заважали» здобувати перемогу за перемогою на шляху будівництва найбільш людяного, найбільш світлого майбутнього всіх пролетарів світу.

Наводимо цю відповідь повністю:

«25 июня 1991 г. 258751
Черкасская область
Тальновский р-н
с. Лоташово
Свердленко М.М.

Уважаемая Мария Михайловна!

Ваше письмо, поступившее в наш адрес, внимательно рассмотрено.

Согласно имеющимся в Управлении КГБ Черкасской области архивным материалам, ваш отец Падзин Михаил Андреевич, 1866 года рождения,

и брат Падзин Семен Михайлович, 1911 года рождения, уроженцы с. Катеринополь, Киевской (ныне Черкасской) области, до ареста проживали по месту рождения и занимались сельским хозяйством. 6 апреля 1938 г. арестованы по необоснованному обвинению в принадлежности к антисоветской военно-повстанческой организации, ставившей своей целью свержения Советской власти в СССР (ст. 54-4, 54-11 действовавшего в те годы уголовного кодекса УССР), за что постановлением Тройки УНКВД по Киевской области от 28 апреля 1938 года были приговорены к расстрелу. Приговор приведен к исполнению 3 мая 1938 г. Каких-либо сведений о месте выполнения приговора и захоронения Падзина Михаила Андреевича и Падзина Семена Михайловича в материалах не имеется и установить это, к сожалению, не предоставляется возможным за давностью времени. Известно лишь, что после ареста они содержались под стражей в Уманской тюрьме. 2 апреля 1959 г. Черкасский областной суд пересмотрел дело в отношении Вашего отца и брата и отменил постановление Тройки УНКВД по Киевской области от 28.04.1938 г.

Падзин Михаил Андреевич и Падзин Семен Михайлович реабилитированы посмертно. В случае необходимости, справки об их реабилитации Вы можете получить, обратившись с заявлением в Черкасский областной суд (г. Черкассы, ул. Гоголя, 316), а за свидетельством о смерти в отдел ЗАГСа Катеринопольского райисполкома (пгт. Катеринополь, Черкасская обл.), куда нами направлены извещения о регистрации фактов смерти Падзина Михаила Андреевича и Падзина Семена Михайловича.

4 июня 1957 г. о судьбе Падзина Семена Михайловича Тихоненко Евдокии Якимовне было обьявлено, что ее муж Падзина С.М. был осужден в 1938 г. к 10 годам лишения свободы и находясь в местах заключения, умер 21 октября 1945 г. от инфаркта сердечной мышцы. Это не соответствует действительности, так как в те годы родственникам всех расстрелянных в период массовых репрессий сообщалось, как правило, вымышленная причина смерти.

Выражаем искреннее сочувствие по поводу трагической судьбы Вашего отца и брата.

Нач. подразделения И.И. Семенюта.
ДАЧО, ф. Р-5625, оп.1, спр.2409, арк.256.

А що залишалося сім'ям розстріляних? Як правило, дружин, чоловіки яких одержали «вишку», висилали освоювати цілину Північного Казахстану в спецпоселеннях. А діти?

Наведемо витяги з оперативного наказу наркома внутрішніх справ СРСР М. Єжова №00486 від 15 серпня 1937 року, в якому чорним по білому чітко окреслено від підготовки операції, проведення арештів і обшуків, порядок оформлення справ, порядок їх розгляду, приведення вироків до виконання, направлення дружин у спецпоселення, чітко визначено долю дітей засуджених, направлення їх у віці від одного року до трьох у дитбудинки наркомату охорони здоров'я, а від трьох і до 15 літ – в дитбудинки інших республік, а старше 15 років – у дитбудинки з працевлаштуванням. Та не можна обминути і такий висновок в цьому наказі про людиновбивство:

«Спостереження за політичними настроями дітей засуджених, за їх навчанням і вихованням покласти на наркомів внутрішніх справ республік, начальників управлінь НКВС країв і областей».

(Архів Управління МВС України Харківської області).

Діти за батьків не несуть відповідальності, – наголошував не раз привселюдно батько всіх народів Й.В. Сталін.

А насправді, суворе стеження за дітьми від трьох літ і старше п'ятнадцяти літ протягом усього їх життя.

Корчували не лише верхи, а й паростки зрізали на корені...

І рука не втомлювалася курок натискати

У січневому номері за 2011 рік науково-документального журналу «З архівів ВУЧК, ГПУ, НКВД, КГБ» вміщено повідомлення колишнього Київського прокурора кінця 30-х років М. Табачного і водія НКВС М.Мусоргського про виконання вироків.

«Людину, засуджену до розстрілу, піднімали з підвалу на якомусь ліфті в кімнату для розстрілів. Він, як прокурор, пересвідчувався, що це саме та людина, яку засудили до розстрілу. Після того людину повертали обличчям до стіни, ставили на коліна, нахиляли голову вниз і комендант стріляв у потилицю. Виконання вироків здійснювалося у тишині ночі. В середньому, за ніч розстрілювали 100-150 чоловік. Трупи розстріляних вивозили за місто, за Дарницю, в яр».

І ще деталі. За свідченням водія М. Мусоргського, «вночі грузили машини спеціальними кліщами. Ними брали за шию та ноги і закидали до кузова. Загрузивши повністю машину з бортами, її покривали брезентами. А потім уночі вивозили в Биківню».

Ми вже писали про криваву розправу над селянами із Лозуватки Шполянського району, яких розстріляли 3 травня. В акті про виконання вироку переплутали дату засідання трійки КОУ НКВС, написавши, що вирок винесли не 25 квітня, а 5 квітня. І справді, 5 квітня трійка винесла смертний вирок 38 мешканцям Звенигородського району, а розстріляли їх 26 квітня. А 21 квітня та ж трійка, не чекаючи виконання вироку, постановила розстріляти іншу групу заарештованих селян із Жашківського району, яких розстріляли разом із мешканцями Лозуватки 3 травня. То хіба не переплутаєш, коли такий надшвидкий темп конвеєру смерті. Щоночі коменданту КОУ КНВС доводилося натискати курок револьвера, посилаючи кулю в потилицю за ніч більше сотні приречених.

До того ж спільників ворогів народу Григорія Рябоконя – начальника мобілізаційного відділу КВО і командира корпусу ВУЗів Івана Капуловського – виявилося надзвичайно чимало.

І хоча більшість із заарештованих ніколи не зустрічалися з Григорієм Рябоконем, який в роки громадянської війни очолив партизанські загони в Черкаському повіті, а Іван Капуловський був військовим комісаром у Звенигородці, всім звинувачуваним приписували членство в контрреволюційних організаціях, які очолювали ці державні мужі. Слідчі Звенигородського і Уманського РВ НКВС за будь-яку ціну на-

магалися виконати вказівку першого секретаря ЦК КП(б)У Микити Хрущова, який під час своєї коронації заявив: «Ми відрубали голови верхів, тепер всі зусилля повинні спрямувати на знищення корінців цих злочинних діячів, ворогів народу».

Отож, чекісти і шукали ці корінці і рубали без оглядки.

А втім, слово документам із цих кримінальних справ, які зберігаються в Державному архіві Черкаської області.

«Из обвинительного заключения

Прищака Филиппа Тихоновича (и др. 19 чел.)

По ст. ст. 54-4, 54-7, 54-11 УК УССР

ДАЧО ф.Р-5625, оп.1 спр.1337-1338

Управлением Государственной Безопасности вскрыта и ликвидирована военно-повстанческая организация на Уманщине, в Жашковском районе, которая охватила своей деятельностью села: Жашков, Побойна, Охматово, Острожаны, Бузовка, Сорокотяги и Лемищиха.

Материалами следствия установлено, что эта организация создала разветвленные повстанческие отряды на Уманщине с многочисленными формированными ячейками на территории Жашковского района.

Эта организация, наряду с подготовкой повстанческих кадров, проводила вредительство в колхозах и на предприятиях, распространяя провокационные слухи о приближении войны с Польшей и другими капиталистическими странами, в результате чего гибель Сов. власти.

Следствием также установлено практическая деятельность каждого обвиняемого по настоящему делу, как участника вскрытой в Жашковском районе военно-повстанческой организации.

1. Прищак Филипп Тихонович, 1903 г.р., уроженец и житель с. Побойна, Жашковского р-на, украинец, гр-н СССР,б/п, по соц. положению середняк, в 1929 г. судим за участие в к.-р.организации СВУ к 8-ми годам лишения свободы. До ареста работал в совхозе рядовым. В том, что:

в 1929 г. был завербован в к.-р. организацию СВУ. Вторично был завербован в 1937 г. в повстанческую организацию, участником таковой Новоселицким (осужден).

Являясь участником организации, имел задание на военное время организовать и поднять военное восстание в тылу Крассной Армии, с целью подавления Сов. власти и восстановления власти на Украине – капиталистов.

И другие (19 человек) в принадлежности к организации – сознался.

Настоящее след. дело направляется для рассмотрения особой тройкой КОУ НКВД УССР.

Справка: 1. Все обвиняемые содержатся под стражей в тюрьме г. Умани.

2. Вещдоков по делу нет.

Подписи:

Тут же перераховуються всі 19 приречених:

1. Прищак Филипп Тихонович, 1903 г.р., работал рядовым в совхозе в с. Побойна;

2. Бекало Василий Андеевич, 1897 г.р., работал рядовым в колхозе с. Охматово;

3. Падзерей Петр Григорьевич, 1890 г.р., до ареста без определенных занятий в с. Бузовка;

4. Коваль Евдоким Никитович, 1888 г.р., работал счетоводом в артели кустарей г. Жашков;

5. Гричана Иосиф Филимонович, 1900 г.р., с. Скыбино, работал председателем колхоза;

6. Гроздь Александр Александрович, 1895 г.р., с. Скыбино, в колхозе рядовым;

7. Печенюк Степан Платонович, 1912 г.р., г. Жашков, пекарь Жашковсокго райсоюза;

8. Бухенский Анисий Емельянович, 1898 г.р., с. Нагорное, работал счетоводом в колхозе;

9. Мартысенко Дмитрий Иванович, 1910 г.р., г. Жашков, работал ветврачом Жашковского сахкомбината;

10. Логванюк Андрей Николаевич, 1905 г.р., с. Острожаны, шофер рыбтреста;

11. Жук Николай Радионович, 1908 г.р., с. Пугачевка, работал на разных работах в свиносоюзе;

12. Ильченко Дмитрий Трофимович, 1898 г.р., г. Жашков, работал в колхозе;

13. Рыбак Петр Романович, 1906 г.р., г. Жашков, в колхозе рядовым;

14. Левчук Антон Парфентиевич, 1899 г.р., с. Нагорная, в колхозе рядовым;

15. Ильченко Дмитрий Федорович, 1897 г.р., Жашков, в колхозе рядовым;

16. Набекало Иван Ефремович, 1897 г.р., с. Бузовка, работал в рыбтресте рыбаков;

17. Савчук Трофим Ильич, 1893 г.р., с. Бузовка, работал конюхом в Бузовской МТС;

18. Логвинюк Сергей Яковлевич, 1900 г. р., с. Острожаны, работал в рыбтресте разнорабочим;

19. Бурский Иван Августовыч, 1880 г.р., с. Шуляки, работал в Пугачевском совхозе рядовым;

20. Бабий Антон Павлович, 1897 г.р., с. Сорокотяги, работал в своем хозяйстве.»

«Выписка из протокола №221
заседания Тройки УНКВД по Киевской области
от 21 апреля 1938 г.

Слушали: Дело Уманской опергруппы (Жашковского РО НКВД) по обвинению:

1. Прищак Ф.Т. и др 19 чел.

Постановили:

1. Прищак Ф.Т. и др. (всего 20 чел.) расстрелять.

Лично принадлежащие им вещи конфисковать.

Подписи:».

«Выписка из акта

Приговор тройки УНКВД Киевской области от 21 апреля 1938 г. над осужденными к расстрелу Прищак Ф.Т. и (др. 19 чел) приведен в исполнение 3 мая 1938 г. в 23 часа.

Комендант КОУ НКВД подпись.
М. п.

Секретарю ЦК КПСС
Н.С. Хрущеву г. Москва
От гр-на Гричина Ивана Иосифовича, в/ч 10463 Калининград. обл.

Заявление

Это было в 1937 г. Мне в то время было 6 лет. Отец мой, Гричина И.Т., выходец из крестьян, жил и работал в с. Скыбино, Жашковского района, в должности председателя колхоза. Весной, в марте 1937 г. мой отец в ночное время был с квартиры забран органами НКВД и отправлен неизвестно куда, адрес до сих пор неизвестно.

Неоднократно писали заявления в Москву, прокурору и другим адресам.

В 1940 году на наше заявление получили ответ, в котором сообщалось, что «Ваш муж Гричина Иосиф Филимонович направлен в Мурманские лагеря для исправления своей работы», кроме того, в нем сообщалось матери, чтобы она искала для себя мужа, а детям отца. До сих пор никакой связи с отцом не поддерживали.

Обращаюсь к Вам с просьбой сообщить мне, где находится в настоящее время мой отец и за что он был забран, жив ли он.

Подпись

г. Балтийск, матрос 1-го класса
Гричина Иван И.
10.04.1956 г.

Из обвинительно заключения

ДАЧО ф. Р-5625, оп. 1, спр. 3298 (т.3)

По обвинению гр.гр. Звенигородского района:

1. Мельниченко Антона Ивановича
2. Самбор Бориса Аврамовича
3. Бевзенко Григория Калистратовича
4. (всего 39 чел.)

В преступлениях, предусмотренных ст. ст. 54-10, 54-11 УК УССР в том, что они:

Являются участниками военно-националистической повстанческой организации, подготовившей вооруженное восстание против Сов. власти, ставивши своей задачей свержение Сов. власти, ориентируясь на интервенцию.

Они же проводили вредительство в колхозах, направленное к развалу таковых, одновременно проводя антисоветскую агитацию против мероприятий Советской власти.

Постановил:

Обвиняемые (всего 39 чел.) направить на рассмотрение Особой Тройки КОУ НКВД.

Справка: 1. Вещдоков по делу нет.

2. Обвиняемые содержатся под стражей в Уманской тюрьме.

Нач. Звенигородского РО НКВД подпись /Рейдер/
Сост. 4.04.38 г.
г. Звенигородка.

Выписка из протокола №212

Заседания тройки УНКВДКО от 5 апреля 1938 г.

Постановили:

1. Мельниченко Андриан Иванович,

9. Пилипенко Сергей Семенович,

37. Андрущенок Яков Иванович – расстрелять.

Лично принадлежащее им имущество конфисковать.

38. Осауленко Марк Максимович – заключить в ИТЛ сроком на 10 лет, считая с 7-го февраля 1938 г.

Секретарь Тройка УНКВД

М.П. Подпись /Альтзицер/

Выписка из акта

Приговор тройки УНКВД Киевской обл. от 5 апреля 1938 г. над осужденным к расстрелу Самбор Борис Аврамович, 1883 г. р. приведен к исполнению 26 апреля 1938 г. в 23 часа.

Комендант КОУ НКВД подпись /Воробьев/

И т. д. 37 чел.

Из постановления

1940 г. сентября 9-го дня г. Киев

Пом. облпрокурора, рассмотрев в порядке надзора дело осужденных (39 чел.)

Вышеуказанные участники организации ставили своей целью свержение Сов. власти путем вооруженного восстания, отторжения Украины от СССР и создание самостоятельного государства буржуазного типа.

В своих жалобах жена осужденного Удовиченко и брат осужденного Пилипенко никаких новых обстоятельств, требующих по делу дополнительной проверки, не выдвигают.

Имея ввиду, что, собранными материалами по делу антисоветская деятельность осужденных установлена, никаких оснований для опротестования решения по делу нет.

Постановил:

1. Жалобу жены осужденного Удовиченко и брата осужденного Пилипенко как неосновательные оставить без удовлетворения, о чем сообщить.

Подписи

Пом. Облпрокурора.

Из заключения

(по архивно-следственному делу)

25 декабря г. Черкассы

ф. Р-5625, оп. Спр. 3299 (том 4)

Как видно из обвинительного заключения, организатором и руководителем к.-р. повстанческой организации являлся бывший командир корпуса ВУЗОВ КВО Капуловский. Из показаний Самбора Б.И. также видно, что Капуловский завербовал его в эту организацию.

В процессе проверки установлено, что Капуловский был арестован в 1937 г., однако в процессе проверки, произведенной Военной Про-

куратурой КВО обвинение, которое было предъявлено Капуловскому не подтвердилось и Военная Прокуратура вынесла заключение о прекращении дела Капуловского за отсутствием состава преступления.

Из протокола допроса обвиняемого Мельниченко А.И. видно, что он был связан с руководителем Киевского поставкома Рябоконем.

Осужденные по настоящему делу Пилипенко С.С., Бойко К.В., Майборода Ф. Я. на следствии в 1938 г показали, что в к.-р. организацию они были завербованы осужденным по этому же делу Мельниченко А.И.

Привлеченные по настоящему делу к уголовной ответственности:

1. Мельниченко А.И.
2. Самбор Б.А. и др. (всего 33 чел)

Осуждены Тройкой УКНВД Киевской области необоснованно.

Подпись Сотрудник УКГБ при СМ УССР по Черкасской обл.

Постанова
Президії Черкаського обл. суду
від 19 квітня 1957 р.

Президія Черкаського обласного суду розглянула протест прокурора Черкаської області на постанову трійки УНКВС Київської області від 21 квітня 1938 р., якою:

1. Гричин Й.Ф. і др. 19 осіб

Визнані винними та засуджені за ст. 54-4, 54-7, 54-11 КК УРСР до вищої міри кримінального покарання – розстрілу з конфіскацією особистого майна.

В справі відсутні дані, які послужили підставою для заарештування засуджених, тоді, коли додатковим допитом більше 14 свідків по справі, які знали засуджених по місцю праці та місцю мешкання, характеризують засуджених з позитивної сторони та все обвинувачення спростовують.

Президія Черкаського обл. суду

Постановила:

Постанову Трійки УНКВС Київської області від 21 квітня 1938 р. по відношенню:

1. Гричина Й.Ф. і др. 19 чол. скасувати, а справу переведенням закрити за недоведеністю пред’явленого обвинувачення засудженим.

Голова президії підпис.

Секретно

Из постановления 44-УС-27
г. Черкассы 29 января 1958 г.

Президиум Черкасского областного суда рассмотрел уголовное дело на постановление Тройки УНКВД КО от 5 апреля 1938 г. Этим постановлением по ст.54-10, 54-11 УК УССР осуждены:

1. Мельниченко Андриан Иванович, 1892 г.р.
2. Самбор Борис Аврамович, 1883 г.р.
3. Бевзенко Григорий Калистратович, 1887 г.р.

и др. (всего 37 человек) осуждены к высшей мере наказания – расстрелу с конфискацией принадлежащего им имущества.

Все осужденные по настоящему делу на следствии в 1938 г. давали показания о своей принадлежности к к.-р. организации, однако

эти показания противоречивы, неконкретны, в процессе следствия не проверены и другими доказательствами не закреплены.

В связи с таким положением, когда нет вины у организаторов повстанческой организации и не было самой к.-р. организации, обвинение осуждённым по делу было построено необоснованно.

Постановил:

Протест прокурора области удовлетворить. Постановление Тройки УНКВД КО от 5 апреля 1938 г. по обвинению:

1. Мельниченко Андриан Иванович, 1892 г.р.

2. Самбора Борис Аврамович, 1883 г.р.

и др. (34 чел.)

по ст. ст. 54-10, 54-11 УК УССР отменить и производством по делу в отношении них прекратить за отсутствием состава преступления.

Председательствующий подпись.

Таємно

1 березня 1958 г.

Начальнику Звенигородського

райвідділу міліції Черкаської обл.

Черкаський обласний суд при цьому надсилає довідку відносно Панасенка Д.П. для вручення його дружині Панасенко Оксані Тимофіївні, як мешкає в м. Звенигородці, вул. Чкалова, 42.

Розписку про вручення довідки просимо надіслати до обласного суду.

Додаток: довідка.

Підпис.

Розписка

Мною, Поліщук Ніною Олександрівною одержано від Черкаського обл. суду довідку по справі батька Кульбаченка Олександра Самсоновича.

18.03.58 р. Поліщук

г. Черкассы обл. прокуратура

т. Тыщенко А.И.

от гр.Телиженко Елены Викторовны

проживающей в Черкасской обл.,

г. Звенигородка, ул. Карла Либкнехта, 110

Заявление

Прошу сообщить, правильно арестован и осужден органами КГБ в 1937 г. 20 декабря мой муж, Телиженко Марк Григорьевич, который умер в 1940 г.

18.05.60 г. Телиженко

Секретно

В Президиум Черкасского обл. суда

Протест

(в порядке надзора)

По делу Телиженко М.Г. и др. (3 чел.)

Телиженко Марк Григорьевич (Антонович), 1899 г.р., уроженец и житель г. Звенигородки, Звенигородского р-на, Черкасской обл., до ареста работал заготовителем Доннарпита.

Согласно обвинительному заключению Телиженко вменено в вину то, что они совместно с другими 34 обвиняемыми состояли участниками антисоветской организации, по заданию которой занимались вредительской деятельностью в колхозах и проведением антисоветской агитации.

Из показаний допрошенных в 1957 г. свидетелей, Телиженко и др. являлись выходцами из кулаков и сами имели кулацкие хозяйства, в связи с чем были раскулачены. Однако, никто не показал, что они проводили антисоветскую агитацию или же занимались иной антисоветской деятельностью.

Прошу:

Постановление тройки при УНКВД КО от 5 апреля 1938 г. в отношении Телиженка Марка Григорьевича и др. 3 чел отменить и дело дальнейшем производством прекратить за недоказанностью предъявленного им обвинения.

Прокурор Черкасской обл. подпись А. Тищик

Постанова
Президії Черкаського обласного суду
27 серпня 1960 р.

Постановили:

Постанову Трійки НКВС по КО від 5.04.38 р. відносно Теліженко М.Г. скасувати, а справу переведенням закрити.

Перечитуючи ці жахливі сторінки конвеєру смерті по викорчовуванню корінців верхів «ворогів народу», ми із жахіттям відтворювали ті нелюдські жахітливі години страти.

Людину виводять. Ставлять на коліна. І підходить комендант... Натискає курок... Вдесяте. Всоте. Машинально, як робот.

В царській Росії кат за день лише один раз виконував вирок – вішав чи розстрілював.

А тут за ніч – сотні людей... Холоднокровно. І не кат. А офіцер НКВС. Комендант. Потім під ранок – підписував акти і виписку з актів, і йшов перепочити. Йшов вулицею офіцер, якому віддавали честь.

Вдома чекали дружина, діти. І вкладався спати. Перепочити. Адже вдень він мав виконувати обов'язки коменданта. А вночі – ката. І так день за днем. Без сповіді та каяття.

Тетяна Клименко

«Коли брехня брехню поганяє»

Після оприлюднення в засобах масової інформації пропозиції членів Політбюро ЦК ВКП(б) В.М. Молотова, Г.К. Жукова, Л.П. Берії про виселення усіх українців, які перебували на тимчасово окупованій німецькими загарбниками території, громадські діячі здійняли великий галас, вимагаючи від партійних функціонерів оригінал документа, підозрюючи в цьому провокативну інформацію, як за аналогією, також відбулись інсинуації навколо Биківнянських захоронень – розстріляних та закатованих жертв масових репресій в період великого терору 1937-1938 років, представляючи їх нацистськими похованнями та встановивши на цьому місці пам'ятник з відповідним написом.

Типовим прикладом приховування злочину влади шляхом фальсифікації та фальшування є справа Черкаського правозахисника і адвоката Лесневича Єдуарда Вітольдовича, яка зберігається в Державному архіві Черкаської області. З метою надання більш точної інформації зі справи, не здійснюючи її аналіз та коментар, лише наводимо витяги з документів:

«Постановление по делу №2545
г. Черкассы 10.10.1937 г.

Я, оперуполномоченныйУГБ Черкасского РО НКВД УССР П., рассмотрев материалы по обвинению гр. Лесневича Эдуарда Витольдовича, 1883 г.р., жителя г. Черкассы, члена коллегии защитников, поляка, гражданина СССР, беспартийного, вдовцав преступлениях, предусмотренныхст. 54-10 УК УССР, выразившихся в том, что он проявляет фашистские настроения, дискредитирует мероприятия партии и правительства. Нашел, что нахождение его на свободе может повлиять на ход следствия.

На основании изложенного и руководствуясь ст.ст. 143, 145, 156, УКП УССР

Постановил:

Избрать мерой пресечения способов уклонения от суда и следствия по отношению к обвиняемому Лесневичу Эдуарду Витольдовичу – содержание под стражей в тюрьме г. Черкассы.

Настоящее постановление представить Черкасскому прокурору.

Опреуполномоченный мл.лейтенант

Госбезопасности П.

Согласен начальник оперследгруппы

Ст. лейтенант госбезопасности Д.

Утверждаю Начальник опергруппы

Ст.лейтенант госбезопасности В.».

В свою чергу, прокурор К. 10 жовтня 1937 р. санкціонував арешт, виправивши ст. 54-10 на 54-6 та 11 жовтня був виписаний ордер на його арешт. В той же день у його помешканні був проведений обшук, у ході якого були вилучені власні кошти, фотоапарат, паспорт, страхове свідоцтво, облігації державної позики. В анкеті заарештованого

вказувалося, що він мав вищу освіту, працював адвокатом у колегії захисників, до революції був помічником присяжного, мав сина Вітольда,студента залізничного технікума, якому на той час виповнилось 20 років.

11 жовтня було складено протоколи трьох свідків, які підтверджували контрреволюційні висловлювання Лесневича. І вже наступного дня, 12 листопада, начальник Ротмистрівського РВ НКВС К. допитав звинувачуваного.

Наведемо кілька витягів із протоколу допиту від 12.11.1937 р.

«...Вопрос. Кто Ваши родители, их имущественное положение и место работы?

Ответ. Отец мой по сословию из потомственных дворян, работал на железнодорожном транспорте на разных должностях: телеграфистом, пом. нач. станции и впоследствии начальником ж.д. станции Черкассы, где и работал с 1895 по 1921 г.

Вопрос. Ваша трудовая деятельность до ареста.

Ответ. По окончанию университета, в 1914 г., я получил диплом и тогда же поступил на работу помощником присяжного поверенного в г. Черкассы. С 1915 по 1917 г. работал в Киеве, в Земском Союзе, в должности зам. заведующего данного отдела. В 1917 г. возвратился в г. Черкассы и снова работал помощником присяжного поверенного. С 1918 года до прихода Деникина работал в ЗАГСе при исполкоме.

Вовремя деникинщины опять выехал из г. Черкассы и временно проживал с семьей в с. Песчаное, Золотоношского района. После установления Советской власти возвратился в г. Черкассы, до 1921 г. работал председателем профсоюза совработников и по совместительству правозащитником. С 1921 по 1923 г.г. работал правозащитником, а впоследствии защитником до дня моего ареста.

Вопрос. Кого из родственников вы имеете в Польше?

Ответ. В Польше у меня родственников нет.

Вопрос. Следствие располагает данными, что вы имеете переписку с Польшей. Расскажите, с кем вы поддерживаете письменную связь.

Ответ. Года 4 или 5 тому назад я действительно получил письмо из Польши от Гомолка, в котором он просил меня выслать ему справку о том, что муж его сестры Казик был застрахован на случай смерти в дореволюционное время в обществе «Надежда», необходимую ему для получения в Польше страховой премии.

Вопрос. Выполнили вы просьбу Гомолка?

Ответ. Для того, чтобы выполнить просьбу Гомолко, мне необходимо было обратится к бывшему в то время страховому агенту Линкову за получением от него этой справки. От Линкова этой справки я не получил. Хотя я говорил ему о получении мной письма. В результате просьбы Гомолка я не выполнил.

Вопрос. Кто такой Гомолко и откуда он вас знает?

Ответ. Гомолко в прошлом житель Черкасс. Отец его имел пивоваренный завод. С ним я учился в Черкасской гимназии. С 1913 г. я лично связь с Гомолко потерял и не знал где он находится до получения от него письма.

Вопрос. Кто такой Казик?

Ответ. Казика я знал, что он работал в дореволюционное время в г. Черкассы, где именно и в каком месте, мне не известно.

Вопрос. Кто из ваших близких родственников репрессирован при Советской власти?

Ответ. В 1937 г. репрессирована моя мачеха Лесневич Лидия Олександровна и ее 2 дочери, из коих одна – Станислава была замужем за неким Базилевским или Базилевым, бывшим членом ВКП(б), оказавшимся троцкистом, он был арестован, выслана была и вся семья.

Моя жена – дочь крупного подрядника грабаря Полторадни.

Вопрос. Следствие располагает данными, что вы занимались шпионской деятельностью в пользу одного из иностранных государств. Намерены ли вы рассказать следствию правду?

Ответ. Шпионской деятельностью я никогда не занимался.

Вопрос. Следствие располагает данными, что вы проводили контрреволюционную агитацию, восхваляли фашистскую Польшу, дискредитировали Советский строй, мероприятия партии и правительства. Предлагаю дать искренние показания.

Ответ. Контрреволюционной деятельностью я нигде и никогда не занимался.

Виноватым в предъявленном мне обвинении я себя не признаю».

І вже на третій день після арешту з'явився звинувачувальний вирок. Звісно, відомі світові Шерлоки Холмси луснули б від злості та заздрості з таких швидких темпів розслідування карної справи державної ваги, яке провели Черкаські слідчі.

«Из обвинительного заключения

Произведенным следствием установлено, что Лесневич Эдуард Витольдович выходец из потомственных дворян, имеет родственников, репрессированных при Советской власти в 1937 году – зятя Базилевского, разоблаченного врага-троцкиста, в семье которого проживали мать и сестры Лесневича, высланные в ссылку.

Лесневич пытался скрыть о репрессии родственника Г., мужа сестры, разоблаченного шпиона, впоследствии расстрелянного, с этими родственниками Лесневич поддерживал связь.

Лесневич имел переписку с сыном владельца пивоваренного завода Гомолко, проживавшего ранее в Черкассах, эмигрировавшего в годы гражданской войны в Польшу. Будучи враждебно настроен по отношению к Советской власти, Лесневич проводил контрреволюционную агитацию, дискредитировал советский строй, восхвалял фашистскую Польшу, распространял пораженческие слухи о гибели Советской власти, о присоединении Советской Украины к Польше, при чем, свою контрреволюционную агитацию проводил среди лиц, посещающих его.

В контрреволюционной деятельности изобличен показаниями свидетелей Б., К., К.

Свидетель Б. показывает, что Лесневич восхваляет фашистский строй Польши: «В 1937 году в марте у Лесневича Эдуарда умерла жена. Я был на похоронах, после похорон в доме Лесневич высказался о том, что в какой он тяжелой стране живет, где существует Советская власть. Вот как бы это на родине, в Польше, где свободная жизнь, где существуют

костелы, ксендзы. Но скоро на Украину должны прийти поляки и восстановить власть фашистов».

Свидетель К. показывает, что Лесневич в разговоре с ним заявил ему: «Скоро советской власти не будет. Украина будет присоединена к Польше, будет существовать частная собственность, как в настоящее время в Польше, где жизнь веселая и спокойная».

Свидетель К. показывает, что Лесневич, восхваляя фашистскую Польшу, говорил, что Польша сейчас сильно прогрессирует в военном отношении и когда она объявит войну Советскому Союзу, то ему придется распрощаться с Украиной. Красная армия не так сильна, как об этом говорит партия, ибо в армии расстреливают лучших специалистов.

В предъявленном обвинении Лесневич виновным себя не признал.

Руководствуясь оперативным приказом Народного Комиссара Внутренних дел СССР, генерального Комиссара государственной безопасности тов. Ежова №00485 от 11 августа 1937 г.

Постановил:

След дело № 2545 по обвинению Лесневича Эдуарда Витольдовича о совершении преступлений, предусмотренных ст.54-10 УК УССР направить на рассмотрение ГУГБ КНВД СССР.

13.11.1937 г.

Подписи

г. Черкассы».

А через декілька тижнів після арешту і тринадцяти днів після складеного звинувачувального висновку з’явилося втілення в життя «справедливого пролетарського суду» – Постанова НКВС СРСР, без присутності звинувачуваного, захисника і свідків. Наводимо її зміст: «Постановление НКВД СССР от 26.11.1937 г., протокол №416 о расстреле Лесневича Эдуарда Витольдовича, 1885 г.р.

Приведено в исполнение 14.12.1937 г. в 1.20 часов.

Нач. Черкасского НКВД

Ст. лейтенант госбезопасности В.».

А вдосвіта, згідно з інструкцією, «труп был предан земле и могила тщательно замаскирована». Місце поховання не зазначено, тому, що в повоєнний час вони були «тщательно зачищены».

А як проводилася «зачистка» злочину навіть під час проведення процедури реабілітації, свідчать окремі документи, які дивом збереглися.

У 1940 році Лесневич Мирослава Вітольдівна звернулася до Воєнного прокурора КВВС зі скаргою про те, що Едуард Вітольдович покараний безпідставно. 10 листопада 1940 року помічник військового прокурора КВВС, полковник Н. наклав на неї резолюцію наступного змісту:

«Жалобу гражданки Лесневич Мирославы Витольдовны оставить без удовлетворения».

Помер тиран. Відбувся XX з’їзд партії, на якому було засуджено культ Сталіна. Почався період реабілітації. Здавалося, що відповідні органи чесно і відверто відтворять істинну картину великого терору.

У травні 1956 року дочка Едуарда Вітольдовича – Цимоніна Галина Едуардівна, яка проживала в Америці, звернулася до Головного управління внутрішніх трудових спорів при МВС СРСР з проханням повідомити про долю батька, на що отримала відповідь:

«30 августа 1956 г., город Черкассы.

Я, начальник учетно-архивного отделения УКГБ при СМ УССР по Черкасской области майор Д., рассмотрев заявление гражданки Цимониной Галины Эдуардовны, проживающей в настоящее время в США в г. Лос-Анжелес, в котором она просит сообщить ей о судьбе отца Лесневича Э.В., арестованного в 1937 г. нашел:

Лесневич Эдуард Витольдович, 1885 г.р., уроженец ст. Шевченково, Смелянского района, Черкасской области, осужденный комиссией КНВД СССР 26 ноября 1937 г. к ВМН, приговор в отношении которого приведен в исполнение 14 декабря 1937 г.

В своем заявлении гр. Цимонина указывает, что ей Киевской прокуратурой (когда, не сообщает) было сообщено, что ее отец Лесневич Э.В. был осужден к 15 годам заключения, поэтому, руководствуясь указаниями КГБ при СМ СССР № 00108 от 24 августа 1955 года полагал бы:

Произвести регистрацию смерти Лесневича Э.В. через паспортно-регистрационный отдел УМ УМВД по Черкасской области в Черкасском ЗАГСе, указав, что Лесневич Эдуард Витольдович в 1937 г. был осужден на 15 лет ИТЛ и, отбывая меру наказания, умер в местах заключения 24 сентября 1943 года от гипертонии, о чем сообщить заявительнице и провести соответствующие отметки в МВД СССР, УССР и УМВД Черкасской обл.

Начальник УАО УКГБ при СМ УССР
По Черкасской обл.
Майор (подпись)».

А як же «правдиві покази свідків», на підставі яких був винесений смертний вирок?

Із показу К. 9 липня 1956 р.

«Предъявленная мне подпись в протоколе допроса от 11.11.1937 г. – не моя подпись. Я расписываюсь не так. Кроме того, по делу Лесневича никто не допрашивал в 1937 г. Это я помню».

Із показу К. 10 липня 1958 р.

«Адвоката юридической консультации Лесневича Эдуарда Витольдовича я не знал и не знаю, никогда с адвокатом Лесневичем не встречался и не разговаривал.

... оглашенное мне показание, данные от моего имени в 1937 г. по делу Лесневича Э.В. я не подтверждаю. Таких показаний я не давал. Да, вообще, меня в органах НКВД по делу Лесневича никогда не допрашивали. Повторяю еще раз, яс ним не был знаком и даже не видел. Моя ли подпись в данном протоколе, сказать не могу, ибо я, как уже говорил выше, однажды в милиции расписался в готовом протоколе. Не знаю, мне его не читали тогда. О контрреволюционной деятельности не знаю».

Після ретельної перевірки судова колегія по кримінальних справах Верховного Суду СРСР 29 вересня 1956 року постановила:

«Постановление Комиссии КНВД СССР и прокурора СССР от 27 ноября 1937 г. в отношении Лесневича Эдуарда Витольдовича отменить и дело о нем производством прекратить за отсутствием состава преступления».

Повідомлення про реабілітацію батька Вітольд Едуардович, одержав 2 березня 1959 року. А про справжню трагедію свого батька він дізнався лише у 1992 році.

8 січня 1992 року управління Служби безпеки України в Черкаській області надіслало листа Вітольду Едуардовичу.

«В октябре 1956 г. Черкасский городской ЗАГС Вас известил о смерти Вашего отца в 1943 г. от гипертонии. Это не соответствует действительности, так как родственникам всех расстрелянных в период массовых репрессий сообщалась, как правило, вымышленная причина смерти. Выражая искреннее сочувствие по поводу трагической судьбы Вашего отца, возвращаем Вам хранившиеся в архивных материалах фотографии родственников, профсоюзный билет №033832 и удостоверение госстраха №5.

Начальник подразделения подпись».

Після проведення великої зачистки «верхи» провели «зачистки» самих «чистильників». Одних, які багато знали, розстріляли, деяких відправили у в'язницю, а дехто відбувся простим переляком. А чи мучило їх сумління за загибель та скалічені долі сотень невинних людей? Переглядаючи їх карні справи, ми не виявили їх каяття. Просто, вони, мовляв, не винні ні в чім, бо були простими виконавцями.

Наводимо покази одного з таких виконавців.

«Из протокола допроса свидетеля.
г. Черкассы, 1941 г. 26 мая.

Помощник Военного Прокурора Войск НКВД Киевской области, военный юрист 3-го ранга П. допросил:

Дзябренко Степан Зиновьевич, 1904 г.р., из крестьян, служащий, проживал в г. Черкассы, ул. Свердлова, 1, место службы – ИТК НКВД №24, беспартийный, образование 7 классов, не судился.

Мои показания от 20 марта и 28 октября 1940 г. подтверждаю полностью и показываю: в органах РКМ работал с 1929 г. по 1 марта 1941 г. С 1931 г. января месяца до дня увольнения из органов РКМ работал уполномоченным. В марте 1941 г. уволен из РКМ в связи с фальсификацией дела осужденного Божко в 1937 г.

Примерно в августе-сентябре 1937 г. по распоряжению начальника РО НКВД Вейса был переведен в РО НКВД на временную работу. В начале я, Копытин, Вейцман, Спектор, Савченко, Мартяшин, Белоцерковский и др. по заданию Вейса и уполномоченного Булгаковавыявляли бывших кулаков, попов, монахов, арестовывали их без ордеров и постановлений и по частной записке Вейса отправляли в тюрьму.Мною и другими мобилизованными заканчивались дела очень быстро.

Обвиняемые в шпионаже большинство отказывались от признаний своей вины, но для того, чтобы от них получить признание, Вейс, Булгаков, Хаит, Перель, Гречинцев, Овчаренко, Уралов и др. заставляли арестованных стоять на ногах без сна по 7-10 суток беспрерывно и к ним применяли разнообразные меры физического воздействия…

Лично видел, также, когда Булгаков заставил арестованного Рыбака стоять около 10 суток беспрерывно. В это время я, Копытин и Палеха посменно дежурили около Рыбака, чтобы он не сел и не

спал. Они говорили о том, что в случае, если свидетели ничего не знают плохого об арестованных или не хотят давать показания, нужно с ними беседовать и убедить их в том, что нужно помочь органам НКВД в разоблачении врагов народа, что арестованные действительно являются врагами народа, что в суд их вызывать никто не будет и поэтому нечего бояться… Булгаков, в подчинении которого я был, давал указания о том, чтобы подбирать в качестве свидетелей таких лиц, которые в результате беседы с ним могут давать необходимые показания. Поэтому я вызывал дворников в качестве свидетелей, т.к. я был уверен, что они подпишут все протоколы, если даже они не знали обвиняемых… Так я действовал, т.е. вел следствие путем фальсификации протоколов допроса периодически с конца августа или начала сентября

1937 до конца 1938 г. Я и Овчаренко увозили законченные следственные дела в Киев на заседание тройки и убедился в том, что так делают и в других районах и городах, а тройка их рассматривает, я убедился, что об этом имеются соответствующие указания и поэтому продолжал фальсифицировать протоколы допроса. О том, что мы фальсифицируем протоколы допроса не только знали Вейс, Булгаков и Хаит, но и они лично руководили этой работой. Вейс осуществлял руководство следствием в г. Черкассы и др. районах и селах. Булгаков руководил следствием, главным образом в г. Черкассах, а Хаит в районе. Я помню, что я, Копытин, Спектор, Вейцман, Сорокин и Савченко под руководством Хаита выехали в села Ломовато, Худяки и Байбузы, где производили аресты и значительную часть дел закончили под его руководством путем фальсификации».

У своєму листі до Служби безпеки України Лесневич Вітольд Едуардович прохав повідомити місце поховання його батька.

Залізне правило «не залишати після себе ніяких слідів»засвоїли ВЧК ще в ході громадянської війни, яке в подальшому, ретельно виношувалося її наступниками з Державного політичного управління при НКВС. Всупереч дореволюційній практиці реєстрації смерті, коли священик сумлінно заносив до метричних книг і причини смерті (страта через розстріл чи повішення), і місце, де поховано тіло, органи НКВС фіксували лише дату страти, але жодного слова про місце страти, не говорячи вже про фіксування місця поховання жертви. А хто розголошував це, одержував «вишку чи десятку Колими в спецтаборах». А місця поховання були найрізноманітніші. Так, скажімо, у Вінниці, чомусь був обраний дитячий парк, і на місці могил влаштовували дитячі гойдалки. У Києві – Лук'янівський цвинтар і спеціально відведена дільниця Дарницького лісництва (Биківня).

За усними свідченнями старожилів Черкас, які де-яким чином були пов'язані із спецслужбами, місцем поховання розстріляних був Єврейський цвинтар, піщані кучугури біля порохових складів, а часом, жертв із розпоротими животами (щоб не спливли) скидали з дерев'яного моста в Дніпро. В Умані і досі чимало трупів знаходять в тунелі, що веде від в'язниці до вулиці Тишкевича. Під час окупації міста Черкаси нацисти виявили 865 трупів розстріляних в господарських підвалах в'язниці, яких поховали на міському цвинтарі.

Редакційно-видавничою групою «Реабілітовані історією. Черкаська область» опрацьовано понад 15 тисяч кримінальних справ. І лише у двох є документи про місце виконання вироку, з них, в одній – чітко записано місце поховання. Ще у 80-х роках були живі колишні працівники довоєнних каральних органів, які не лише проводили слідство, а часом брали участь у виконанні вироків, також працівники міськвиконкомів і райкомів компартії. Адже за рішенням міськвиконкомів відводилися певні ділянки для потреб НКВС. На жаль, допитати їх з цього питання ніхто з працівників відповідних служб не наважувався.

1. ДАЧО ф. Р- 5625, оп.1, спр. 944, арк. 1 – 95.
2. ДАЧО ф. Р- 5625, оп.1, спр.1230, арк.198 – 201.

Позбавленці

Втілюючи в життя постулати Маркса та Енгельса, в ім'я народження нового суспільства, засобом «нещадного терору в інтересах революції» [1, 286] Ленін і Сталін в «інтересах революційта соціалізму» знищували людей: тисячі й мільйони, цілі суспільні верстви і цілі народи,шляхом виселення за межі своїх етнічних земель, запровадили,на практиці,цілу систему «перековки», «выработки коммунистического человечества из человеческого материала капиталистической эпохи..., начиная от расстрелов и кончая трудовой повинностью» [2, 137]. Одним із таких засобів «принуждения» і перевиховання «человеческого материала» було оголошення людини «поза законом» – позбавлення права голосу, права бути обраним і вибирати в органи влади, профспілки, кооперації.

Інститут позбавленців був юридично оформлений Конституцією РРФР в 1918 році, в Україні – Конституцією 1919 року. Інструкції з питань «позбавленців» дублювали, уточняли, деталізували закони про вибори, які ухвалювалися перед кожними виборами. Якщо в роки громадянської війни Інструкцією Центрального виборчого комітету поза законом оголошувалися представники владних структур, царизму, військові, різноманітні «контрреволюційні елементи», монахи, монашки, священнослужителі, члени правлінь релігійних громад,то після її завершення під цю категорію вже попадали колишні повстанці, їхні родичі, а після НЕПу додалися сім'ї спекулянтів, власники крамниць тощо, а на початку і в період колективізації – куркулі і підкуркульники,члени різних громадських об'єднань і партій.

У листопаді 1923 року були позбавлені виборчого права члени родини Чучупаків – Дем'ян Степанович, Гнат і Михайло Юхимовичі, як такі, що були родичами отамана Холодного яру Василя Чучупаки. А брати Василь і Оникій Ромашка, Павло, Овдій і Федір Самофали таСемен Рак, були позбавлені виборчих прав за участь у повстанських загонах холодноярців під час громадянської війни [3, 155 – 156].

У сільських радах складались списки неблагонадійних осіб та таких, що позбавлялись виборчого права. Так, у 1923 році був складений список «позбавленців» по Дахнівській сільській раді Черкаського району.

До цієї категорії потрапили 22 особи. Для прикладу, наводимо повний його текст.

Список
осіб, що не мають права вибирати і бути вибраними в Дахнівську раду, згідно з Конституцією й Інструкцією по виборах Дахнівського району, Черкаського округу, Київської губернії
Складений 28 березня 1923 року

№ з/п	Прізвище, ім'я, по-батькові	Вік	Чим займався до лютневої революції	Чим займається в даний час	Майновий стан	Причини відсторонення від виборів
1	Божко Івга Остапівна	13	домогосподарка	домогосподарка	біднячка	за самогоноваріння
2	Оніщенко Марія Яківна	35	домогосподарка	теж	теж	теж
3	Тимченко Кондрат Іванович	40	грабар	теж	середняк	теж
4	Боть Андрій Іванович	42	лісник	теж	бідняк	теж
5	Жовтобрюх Каленик	42	хлібороб	теж	середняк	засуджений за крадіжку лісу
6	Титаренко Юхим Дмитрович	38	теж	теж	теж	теж
7	Грузин Григорій Карпович	38	теж	теж	теж	теж
8	Таровець Яків Титович	26	робітник	господарством	при батькові	був у білих
9	Перекупка Герасим	36	хлібороб	хлібороб	середняк	за крадіжку
10	Жуковський Андрій Михайлович	26	кравець	кравець	бідняк	був у білих
11	Грабов Митрофан Гапонович	27	хлібороб	хлібороб	середняк	теж
12	Тесленко Мина Григорович	32	теж	теж	теж	експлуататор
13	Жовтобрюх Лазар Іванович	38	теж	Теж	заможний	теж
14	Водоп'ян Іван Никифорович	33	торговець	експлуататор	має свій млин	теж
15	Жовтобрюх Іван Єфремрович	25	хлібороб	хлібороб	заможний	був у денікінцях
16	Потелякін Мина Іванович	32	господарство	теж	середняк	противник Рад.влади

17	Чимерис Микола Микитович	33	теж	теж	Бідняк	григоріє-вець
18	Яковенко Мойсей	29	хлібороб	теж	теж	денікінець
19	Брикля Денис Микитович	35	теж	теж	бідняк	теж
20	Патлань Єфрем Гнатович	35	теж	теж	середняк	теж
21	Волошеньок Григорій Йосипович	27	теж	теж	середняк	Теж
22	Грабов Сава Іванович	50	упорядник, жандарм	кустар	теж	Упорядник жандарм царської армії

Голова сільської виборчої комісії Кучеренко [4, 54]

У м. Смілі, де проживало трохи більше 10 тисяч мешканців, 25 червня 1923 року,було позбавлено виборчих прав 1870 осіб, здебільшого, колишніх учасників «вільного козацтва», торговельників, священнослужителів.

Механізм позбавлення права голосу був надзвичайно примітивним і ним користувалися не тільки виборчі комісії, а й органи ВУК-ОДПУ, міліція, сільські ради,управи колгоспів, до того ж, все залежало від волі та настанов партійних керівників.

Після смерті Леніна, з метою висвітлення світовій громадськості «розквіт» демократії в країні,на державному рівні ухвалювалися всілякого роду постанови про широку участь населення у виборах. Зокрема, 10 вересня 1924 року було ухвалено постанову ВУЦВК і РНК УРСР «Про виборчі права громадян і порядок проведення виборів», згідно з якою до участі у виборах залучалися, раніше позбавлені виборчих прав, ремісники і кустарі. Згідно з цією постановою,«позбавленці» мали право навіть опротестовувати рішення виборчкому і вимагати відновлення виборчих прав, при чому вони повинні були вказати їх номер у списку осіб, позбавлених прав,причини і докази-спростування прийнятого хибного рішення комісії. Заяви ці розглядалися виборчкомами району, округу, окружкомами. Проте, справедливості добивалися у два-три рази менше, ніж ті, хто вимагав відновлення в правах. Так, відповідно до постанови Президії Шевченківського округового виконавчого комітету, від 15 червня 1929 року було поновлено у правах у Золотоніському районі – 10 осіб, відмовлено – 40 особам, Златопільському – відповідно 6 і 68 особам, Іркліївському – 5 і36 особам, Смілянському – 44 і 74 особам. На засіданні комітету 16-17 серпня 1929 року поновлено у правах у Золотоніському районі 30 особам, відмовлено – 166 особам, Іркліївському – відповідно 1 і 74 особам, Черкаському – 12 і 20 особам, у м. Черкаси – 18 і 43 особам [3, 156–160].

Наприкінці 20-х років із списків виборців виключалися не лише кустарі, а й навіть червоноармійці, батьки яких колись були власниками торговельних закладів чи підозрювалися в участі в повстанських загонах, дітей розкуркулених, колишніх членів різних націоналістичних організацій, в тому числі, «Просвіти» та релігійних об'єднань.Так, якщо у 1925-1926

роках у містах України було позбавлено права голосу 4,8% населення, та у селах – 1,4%, то вже у 1926 році – 8,3%, а у 1927 році – 4,6%.

Наведемо окремі приклади з Уманської округи.

Список
осіб1907р. народження, позбавлених виборчих прав
і зарахованих в т. о. (тимчасово обмежених в правах) по
Монастирищенському району. Складено 5 липня 1928 р.

№ п/п	Прізвище, ім'я, по-батькові	Дата народження	Місце народження	По яких причинах позбавлено в виборчих правах
1.	Заляпій Нухим Менделів	15.05.1907	с. Терлиця	як син торговця
2.	Жерденовський Зельман Пінхосів	06.07.1907	с. Терлиця	як син торговця
3.	Мучілський Валько Шимонович	15.05.1907	с. Терлиця	як син торговця
4.	Мостовий Аврум Хаїм-Лейбів	17.03.1907	с. Терлиця	як син власника крупорушки
5.	Друкер Шимон Мошків	25.04.1907	с. Терлиця	як син торговця
6.	Гольденберг Ейніх Дувидів	17.01.1907	с. Терлиця	як торговець
7.	Гамарнік Ицько Шаєвич	15.03.1907	с. Терлиця	як торговець
8.	Ройтер Рувин Хаїмів	1907	м. Монастирище	як торговець
9.	Богомольний Лузер Берків	1907	с. Сарни	як син торговця
10.	Грубаєв Василь Федорів	1907	с. Зюбриха	як син церковного старости
11.	Рабцун Опанас Іванів	1907	с. Княжики	використовує найману працю

Голова сільської виборчої комісії [5, 1 – 9].

Список громадян
віком від 22 до 40 років, позбавлених виборчих прав по
Монастирищенському району Уманської округи.
Складено 20 квітня 1928 р.

№ п/п	Прізвище, ім'я, по-батькові	Дата народження	Місце народження	По яких причинах позбавлено в виборчих правах
1.	Славінський Опанас Ювменів	1903	с. Летичівка	як дрібний спекулянт
2.	Шквира Федір Сидорів	1901	не відомо	як бувший в повстанцях
3.	Червонописький Трохим Пилипів	1899	с. Летичівка	як бувший в гайдамаках
4.	Шквира Храсон Аврамів	1898	с. Летичівка	як дрібний спекулянт

5.	Сніцар Ярехта Михайлів	1898	с. Летичівка	як бувший в повстанцях
6.	Кучер Яким Дмитрів	1898	с. Летичівка	за рішенням суду на 1 рік
7.	Сєдлецький Степан Павлів	1888	с. Летичівка	як власник молотарки

Всього 362 особи [5, 11 – 22].

До позбавлення права голосу до виборчкомів підключалися судові та місцеві самоврядні органи.

Список громадян,
що згідно з вироків Уманського окрсуду позбавлені виборчих прав

№ п/п	Прізвище, ім'я, по батькові	Дата народження	Місце народження	По яких причинах позбавлено в виборчих правах
1.	Татко Мойше Шльомів	1902	с. Терлиця	як утриманець торгівця
2.	Айцензон Аврум Гершків	1904	с. Терлиця	як колишній торгівець

Список громадян,
згідно з ухвалою II Сесії Уманського округу позбавлених виборчих прав у 1927 – 1928 рр.

№ п/п	Прізвище, ім'я, по-батькові	Місце народження	Час винесення вироку	На скільки років позбавлено виборчих прав
1.	Мілентій Єремій Юхимович	с. Гережанівка, Бабанський р-н	28.01.1927	5
2.	Заболотний Юхим Федорів	с. Гережанівка, Бабанський р-н	28.01.1927	5
3.	Захарченко Василь Матвієв	с. Білашки, Тальнівський р-н	15.02.1927	5
4.	Ісак Кирило Гаврилів	с. Майданецьке, Тальнівський р-н	15.02.1927	5

Всього 92 особи[5, 125 – 139].

Список громадян,
що згідно вироків Уманського окрсуду за період з 1 січня по 1 жовтня 1928 р. позбавлені виборчих прав.

№ п/п	Прізвище, ім'я, по-батькові	Місце народження	Час винесення вироку	На скільки років позбавлено виборчих прав
1.	Лисиця Олекса Назарів	с. В. Севастянівка, Христинівський р-н	21.04.1928	2
8.	Поліщук Іван Якимів	с. Оксанино, Бабанський р-н	09.03.1928	3

30.	Маринич Григор Марків	с. Іваньки, Бабанський р-н	07.03.1928	3
45.	Білякевич Микола Степанів	с. Кантелина, Вінницький окр.	02.02.1928	5
70.	Тарасенко Іван Яковлів	с. Псярівка Ладижинський р-ну	13.01.1928	2
93.	Цибулько Ніканор Мануїлів	с. Мошурово	25.03.1928	3
135.	Мазуренко Ілько Пилипів	м. Умань	07.08.1928	3
153.	Пилипенко Аврам Андрійович	с. Нерубавки	04.08.1928	1

Всього 233 особи.

Список громадян
віком від 22 до 40 років, позбавлених виборчих прав по Монастирищенському району Уманської округи.
Складено 20 квітня 1928 р.

№ п/п	Прізвище, ім'я, по-батькові	Дата народження	Місце народження	По яких причинах позбавлено в виборчих правах
1.	Кондрацький Василь Степанів	1902	с. Яцковиця	як бувший дяк
5.	Колодій Кіндрат Юхимів	1885	не відомо	по вироку нарсуду
3.	Червонописький Трохим Пилипів	1899	с. Летичівка	як бувший в гайдамаках
34.	Гурківський Микола Леськів	1892	с. Княжки	на завжди, як піп, та офіцер білої армії
42.	Прилуцький Махей Йосипів	1888	Н. Місто	користувався найманою працею
53.	Жук Микола Кіндратів	1900	с. Зюбриха	як торговець
91.	Файберг Шмунь Лиерів	1903	с. Терлиця	як бувший торговець
105.	Мехніс Рувин Хаїм	1902	с. Терлиця	на утриманні торговця
115.	Малий Лука Іванів	1888	с. Терлиця	власник млина
118.	Маркевич Євген Яковів	1905	с. Зарубинці	член сім'ї торговця
122.	Первак Іван Захарів	1896	с. Зарубинці	бувший петлюрі-вець
149.	Лисюк Сергій Омельків	1895	с. Лукашівка	як благовісник
157.	Лисюк Сергій Омельків	1899	с. Половинчик	служитель культу (дяк)
176.	Огородник Сидір Філімонович	1888	с. Халаїдово	перепродувач коней

181.	Кухарчук Остап Гилків	1898	с. Кн.Криниця	посередник
219.	Тісний Євген Дорохтеїв	1894	с. Терлиця	власник підприємства
304.	Арьев Сруль Мордків	1897	м. Монастирище	нетрудовий елемент
325.	Баранов Аврум Матилів	1803	м. Монастирище	як торговець
339.	Гнейдер Гершко Йосів	1894	м. Монастирище	як торговець
350.	Кравець Йось Дувидів	1892	м. Монастирище	як торговець
362.	Файнерман Цюма	1891	м. Монастирище	як торговець

Всього 362 особи

Зав. РАВ Тимощук[5, 10 – 23].

За офіційними даними, під час виборів 1930-1931 років кількість «позбавленців», в цілому по країні, скоротилася майже вдвічі – з 8, 5 до 4,9%, в Україні – до 4,5%. Безперечно, цифра вражаюча, якщо не брати до уваги тисячі сімей розкуркулених, виселених в Сибір, на Північний Казахстан. Тільки з Черкаської округи було примусово вивезених за межі України майже 1,5 тисячі родин, а з Уманської понад 500 родин. Ці люди не були зазначені ні у списках виборців, ні в списках, позбавлених права голосу, тому в статистичних звітах 1934 року кількість «позбавленців» зменшилася, порівняно з 1931 роком у містах з 4,9 до 2,4%, на селі – з 3,7 до 2,6%, здебільшого, за рахунок виселення родин куркулів, мобілізації робітників на будівництво промислових об'єктів на Урал, в Сибір, і звісно, розгортанням репресій проти «контрреволюційних елементів».

Сталінська Конституція СРСР 1936 року, запроваджуючи загальне виборче право, офіційно ліквідувала інститут «позбавленців».Насправді, він був замінений репресивними заходами, під маховик яких, в першу чергу потрапляли ті, хто був внесений у списки позбавлених права голосу. Від цього залежала і міра його покарання. Крім того варто зауважити і той факт, що особа, позбавлена права голосу позбавлялася також і на вибір професії та здобуття освіти. Господарство таких родин обкладалося непомірними податками, і черезнесплату чи невчасне надання хлібопродуктів, майно негайно конфіскувалося і підлягало продажу.

І, безперечно, мають рацію ті дослідники, які вважають, що інститут «позбавленців» був однією з форм масових репресій, до яких відносилисьрозкуркулення, депортації цілих етнічних груп, гоніння проти «соціально чужих елементів» і «саботажників», масові ув'язнення і розстріли «ворогів народу», а вражаюча невідповідність демократичних норм рутинній практиці державного терору аніскільки не турбувала правлячу верхівку великої країни Рад.

1. Маркс К., Енгельс Ф. Сочинения. – 2-изд. – Тб. – М., 1964 г.

2. Бухарин Н.И. Внешнеэкономическое принуждение в переходной период. – М., 1920 г.

3. Державний архів Черкаської області (далі ДАЧО), ф.Р-184, оп.1, спр.180.
4. ДАЧО, ф. Р -184, оп.1, спр.18.
5. ДАЧО ф. Р-2113, оп. 1, спр. 52.

Яблуко від яблуні

У січні 1948 року Сталін викликав міністра внутрішніх справ СРСР С.М. Круглова і наказав продумати конкретні заходи по створенню нових, додаткових таборів і в'язниць особливого призначення. У середині лютого С.М. Круглов доповів: «Відповідно до Ваших вказівок, при цьому представляємо проект постанови Ради Міністрів про організацію в'язниць з суворим режимом утримання особливо небезпечних державних злочинців і про направлення їх після відбуття покарання на поселення у віддалені місця СРСР».

Відповідно були надіслані розпорядження певним органам з метою виявлення майбутніх «поселенців» цих таборів, колишніх політичних в'язнів, які відбули свій термін «перевиховання», троцькістів, анархістів, націоналістів і їх нащадків, всіх підозрілих контрреволюційних елементів.

Спецслужби працювали цілодобово, переглядаючи довоєнні справи (документи, анкети) військовослужбовців, спеціалістів промисловості, транспорту, сільського господарства, інтелігенції.

Одних, без будь-яких пояснень звільняли із займаних посад, демобілізовували з лав радянської армії під нагляд місцевих органів. Іншим давали нові терміни та повертали знову у табори, на спецпоселення, розглядаючи на засіданнях особливих трійок чи нарад їх гріхи 30-х років, за які вони вже відбули покарання. Зокрема, так вчинили і з археологом, краєзнавцем Г.Ю. Храбаном з Умані та з тисячами людей, що потрапили в маховик репресій сталінського режиму.

Під мікроскоп чекістів потрапила і персональна справа кадрового військового, начальника полкової школи Шкатюка Григорія Титовича. Здавалося б, притягати до відповідальності не було за що. Народився

23 квітня 1920 року у с. Ботвинівка, Христинівського району, в багатодітній селянській родині. В десять років осиротів і через відсутність близьких родичів, які могли б взяти його на виховання, потрапив у Дніпродзержинський дитячий будинок №13. Згодом, навчався у військовому училищі зв'язку, а у роки війни був командиром розвідувального взводу, тоді ж вступив у лави ВКП(б). За особливі заслуги перед батьківщиною був нагороджений кількома бойовими нагородами. І лише довідка Уманського нотаріату, що батько помер в Умані 30 липня 1930 року, навела на роздуми слідчих, які проводили спецперевірку його справи. До того ж, стан селянської родини і відсутність інформації про його матір, все це насторожило «чистильників». На їхній запит в райвідділ НКВС надійшла відповідь, що батько офіцера – «ворог народу», засуджений 19 лютого 1930 року особливою трійкою разом з братом до розстрілу. І був не лише куркулем, а ще і виступав

проти колективізації, хлібозаготівлі, організовував «волинки», різко критикував існуючі порядки. У 1924 році він збудував у Христинівці будинок і щоб його узаконити, формально розлучився з дружиною та задля прикриття свого минулого влаштувався працювати кондуктором на залізниці. До того ж, у 1918 році був обраний на з'їзд українських націоналістів, на якому був обраний гетьман Скоропадський, а повернувшись із з'їзду, організував мітинг, на якому виступив із промовою «Тепер ще не вмерла Україна».

Під час допитів, які тривали протягом двох місяців, Тит Кирилович категорично заперечував проти всіх пунктів звинувачення. Зокрема, говорив, що у 1918 році він дійсно був обраний громадою не на з'їзд українських націоналістів, а на з'їзд власників хліборобів і в обранні гетьмана участі не брав. Ніякої участі не брав і у всіляких бандформуваннях.

І все ж, Уманські слідчі постановили 31 січня 1930 року слідчу справу за №81 по звинуваченню громадянина Шкатюка Тита Кириловича, 1879 р. н., уродженця с .Ботвинівки, Христинівського району, хлібороба, із селян, куркуля, антирадянського елемента, безпартійного, позбавленого виборчих прав за експлуатацію робочої сили, грамотного, громадянина СРСР, який проживав у Христинівці направити на розгляд особливої трійки ДПУ УРСР.

5 лютого 1930 року окружний прокурор постановив: «Слідчу справу закрити за відсутністю фактів, які б підтверджували склад злочину». Сім співробітників Уманського райвідділу ДПУ з таким рішенням прокурора округу не погодилися. І справу було передано на розгляд судової трійки. Засідання її тривало аж три дні, 19- 21 лютого, та було винесено вирок – Тита Кириловича розстріляти, який був приведений до виконання 30 липня 1930 року.

Ознайомившись із карною справою, управління контррозвідки постановило, як нащадка контрреволюціонерів і ворогів народу – притягти до партійної відповідальності і негайно демобілізувати.

Так, з «вовчим квитком», з підозрою, що яблуко від яблуні недалеко падає, бойовий офіцер, який пройшов всю війну, опинився в своєму рідному селі Ботвинівка. Трохи оговтавшись, вирішив стати на партійний облік.

Переглянувши особову справу Г.Т. Шкатюка, надзвичайно вимогливий, принциповий перший секретар Христинівського райкому партії Іван Кіндратович Лутак запитав у нього причину отримання суворого партійного стягнення. Григорію Титовичу довелось пояснити, що під час перевірки після війни виявилося, що його батько – ворог народу. Згідно з існуючими законами, діти за вчинки батьків не відповідають, підсумував розмову Іван Кіндратович і порадив йому стати на партійний облік.

Трохи згодом, 11 серпня 1950 року відбулися сільські партійні збори за участю представників райкому партії. На них виступила майже переважна кількість учасників. Одні хвалили Тита Кириловича як активного борця за встановлення радянської влади, доброго господаря. Адже до революції він був бідняком, а під час НЕПу зумів подолати бідність, став заможним господарем, збудував хату, покриту залізом і мав, навіть, найману робочу силу. Інші виступаючі згадали, що після

НЕПу, коли на селян почали накладати непомірні податки, він почав протестувати. За що під тиском райдозорівців громада Ботвинівки, яка ще недавно обирала його головою комнезаму, оголосила його поза законом і постановила – вислати його із села. Не чекаючи, доки це рішення буде втілене у життя, Тит Кирилович розлучився з дружиною і виїхав у Христинівку. Там він влаштувався на залізниці – кондуктором. Правда, формально він був розлучений, мав своє обійстя в Христинівці, але сім'ю не покинув та майже кожні вихідні проводив з родиною і допомагав, чим міг. І, звичайно, обурився, коли комісія по хлібозаготівлі зобов'язала родину здати 350 пудів збіжжя. За це він був позбавлений виборчих прав, оголошений куркулем, а один з райдозорівців надіслав у райвідділ міліції лист, в якому наголошував, що Шкатюк Тит Кирилович проводить агітацію проти хлібозаготівлі. Слідчі по цій справі не забарились і вже наприкінці листопада Т.К. Шкатюка заарештували і відвезли в Умань.

Після гострих суперечок, спогадів і припущень, учасники зборів ухвалили, спираючись на висловлювання Й.В. Сталіна, що діти за батьків не відповідають, раніше накладене суворе партійне стягнення парткомісією військової частини – відмінити, як таке, що ґрунтується на сумнівних і безпідставних звинуваченнях. І поставити на партійний облік, як бойового офіцера-фронтовика, відзначеного бойовими нагородами.

Через кілька днів Григорія Титовича запросили в райком партії. Іван Кіндратович Лутак запропонував йому очолити райшляхвідділ. За три роки колектив, який він очолював, зумів не тільки впорядкувати грейдери, а й відновив кілька напівзруйнованих мостів і розпочав будівництво нових шляхів з твердим покриттям. В ті роки, кошти для будівництва виділялися за залишковим принципом. І Григорій Титович, при мізерному фінансуванні знаходив їх, ніколи не скаржився на їх відсутність. В порядку шефства, щебінь виділяли закриті організації Старих Бабанів, командування Іванівського аеродрому надавало транспорт, колгоспи, в порядку шефства – будівельників, МТС – катки для трамбування щебіню, Уманська ТЕЦ – підстилку, яку використовували замість асфальтного покриття.

У липні 1951 року І.К. Лутак був висунутий на посаду завідуючого сільгосвідділом Київського обкому партії. І коли постало питання про зміцнення колгоспів і радгоспів, добору і вихованню керівників-аграрників, він не міг не згадати про ініціативного, вдумливого і ризикованого Григорія Титовича. Саме за його пропозицією Христинівський райвиконком рекомендував Г.Т. Шкатюка на посаду голови правління одного з найбільш відстаючих колгоспів – ім. Калініна. За шість років, з відстаючого, це господарство перетворилося на одне з кращих в області. За п'ять років Григорій Титович вивів у передові господарства колгосп «Червона армія» Жашківського району. Понад 360 тисяч карбованців збитків мав у 1963 році радгосп хутора Мар'янівки Лисянського району. І з 1963 року, за кілька літ, він запровадив госпрозрахунок, новітні технології, і цей радгосп перетворився у школу передового досвіду, де рентабельність зросла до

30 відсотків. На місці хутору виросло селище з двоповерховими будівлями, комплексом культурно-освітніх закладів. У 1967 році Держ-

буд СРСР, Державний комітет з цивільного будівництва і архітектури, розглянувши матеріали Всесоюзного огляду-конкурсу на кращу забудову і благоустрій, визнав селище Мар'янівка одним з кращих в країні. Йому було присуджено диплом II ступеня ВДНГ СРСР, а Григорія Шкатюка нагороджено орденом Леніна.

У 1976 році Іван Кіндратович Лутак знову повернувся в Черкаси. Під час поїздки в Лисянський район, відвідав Мар'янівку і після їх розмови Григорій Титович був направлений на роботу в приміський радгосп міста Канева І вже у 1978 році радгосп отримав два перехідних прапори Канівського району за успіхи, досягнуті в галузі тваринництва і рослинництва.

Навіть, перебуваючи на пенсії, Григорій Титович не переставав бути таким же ініціативним і непосидючим. За його пропозицією був створений один з кращих в Україні музей ветеранів, хор ветеранів. Впорядковано могили воїнів, що загинули на Букринському плацдармі, встановлено імена всіх 94 Героїв Радянського Союзу, яким це звання присвоєно за визволення Канівщини.

У 1968 році Григорій Титович написав листа в обласне управління КДБ з проханням перегляду справи його батька.

Наведемо деякі витяги із цієї справи. Найперше – лист Григорія Титовича в обласне управління КДБ.

Начальнику КГБ Черкасской обл.
Полковнику Дяченко Г.П.
от диреткора совзоза «13 лет Октября»
Лысянского районв Черкассокй обл.
Шкатюк Григория Титовича

Заявление

Убедительно прошу Вас рассмотреть личное дело моего отца Шкатюка Тита Кириловича, погибшего 30 июля 1930 года.

Моя просьба объясняется тем, что в селе Ботвиновка, Христиновского района, Черкасской области до настоящего времени распространяются противоречивые разговоры по делу моего отца, где он родился в 1887 г. и работал там примерно до 1925 г.

Мой отец до Октябрьской революции был бедным крестьянином. В годы революции был первым председателем ревкома в с. Ботвиновка, где руководил работой по конфискации помещичьего имущества, затем был председателем ревизионной комиссии. С 1925 г. жил и работал на железнодорожной станции Христиновка кондуктором.

В борьбе за поддержание законов молодой Советской власти «нажил» себе в селе Ботвиновка личных врагов в лице петлюровского сотника

и дьякона и его компании, которые воспользовались сложностью обстановки периода коллективизации в 1929 г., при помощи ложных доносов, добились ареста моего отца, который не возвратился в последствии к своей семье из тюрьмы.

По свидетельству, выданному моей матери Уманской нотариальной конторой от 5 октября 1930 г. значится (утверждается), что мой отец умер в 1930 г. июля месяца, 30 дня, а его имущество после его смерти принадлежит его неполнолетним детям.

Убедительно прошу Вас, если у Вас имеются материалы, и если он осужден ошибочно, то прошу Вашего ходатайства о его реабилитации посмертно.

С просьбой подпись /Шкатюк/

28 июня 1968 г. с. Марьяновка.

Выписка из протокола №47

Заседания Судебной Тройки при Коллегии ГПУ УССР от 21.02.1930 г.

Слушали:

Дело №81 Уманского окротдела ГПУ по обвинению гр. Шкатюка Тита Кирилловича по ст. ст. 54-10, и 54-13 УК УССР.

Постановили:

Шкатюка Тита Кирилловича расстрелять.

Дело сдать в архив.

Секретарь коллегииподпись

Из постановления
по обвинению гр-на Шкатюка Тита Кирилловича и др. 2 чел. В преступлениях, предусмотренных ст. ст. 54-2, 54-10 УК УССР.

Начиная с 1918 года в с. Ботвиновка, Христиновского района, Уманского округа шла усиленная борьба между бедничеством и кулаками. В этом же году активным участником и руководителем кулаков выступил на арену зажиточный кулак Шкатюк Тит Кириллович. Пользовался большим авторитетом умного человека. В 1918 г. был избран на съезд – выборы Гетьмана от своих приверженцев, каковы видели в нем идейного руководителя.

В 1929 г. Шкатюк Тит прибыл в село из Христиновки. Собрав ночью у себя кулаков, «начал обсуждать вопрос о срыве хлебозаготовки, что не нужно давать хлеба Соввласти, нужно хлеб прятать, ибо этой власти скоро будет конец».

В этом же году собрались кулаки, где обсуждали вопрос о срыве празднования 10-летия комсомола, чтобы они не праздновали и поднять религию. Вели разговр о хлебозаготовке, где Шкатюк Тит, обращаясь с речью: «Друзі, хліб ховайте, кооперації не здати ні одного хунта. Я живу на пос. Христинівка й чую, що кажуть залізничники. Вони б сьогодні повстали б, аби селянство не допомагало владі, та не дало б хліба. Я прислуховуюсь до всього і знаю, що робиться».

В этом же году, весной проводили ряд других агитаций против кампаний, в связи с чем по с. Ботвиновка хлебозаготовительная кампания была сорвана и не выполнено хлебозаготовки 3 и S тыс. пудов.

Шкатюк Тит Кириллович в селе считается как антисоветский элемент, враждебно настроен против советской власти, лишен избирательных прав, обложен налогом в экспертном порядке.

Начиная с 1918 года, ведет по настоящее время антисоветскую работу на селе. В 1923 г. Шкатюк пролез в артель «Хлебпомощь» и в последствии эта артель распалась. На протяжении этого времени имел

связь с кулачеством села и др. Является в селе подпольным адвокатом кулаков.

Допрошенный в качестве обвиняемого Шкатюк Тит К. виновным себя ни в чем не признал, указав, что он был в Киеве в 1918 г. не на съезде гетьмана, а на национальном.

Постановил:

Следдело за №81 по обвинению гр-на Шкатюка Тита Кирилловича, 1879 г.р., урож. с. Ботвиновка, Христиновского р-на, занимающегося хлебопашеством, из крестьян, кулак, экспертник, антисоветский элемент, безпартийный, лишен избирательских прав за эксплуатацию рабочей силы, грамотный, гражданин УССР, проживающий в пос. Христиновка и др. 2 чел. – направить в особую тройку ГПУ УССР.

Справка: Обвиняемые находятся под стражей в Уманской тюрьме.

Вещдоков по делу нет.

31.I.1930.

Звинувачення було настільки тенденційним, сфальсифікованим, що окружний прокурор 5 лютого 1930 року ухвалив постанову про припинення справи, як такої, що не ґрунтується на беззаперечних доказах. Однак, як вже згадувалося, Уманський міжрайонний відділ ДПУ УРСР знехтував ухвалою прокурора і надіслав її на розгляд судової трійки ДПУ УРСР. А там, ґрунтуючись на надіслане розпорядження про зачистку від контрреволюційних елементів напередодні колективізації, виконання встановлених лімітів по розстрілах, ухвалили рішення Т. К. Шкатюка розстріляти.

Працівниками управління КГБ в Черкаській області було опитано більше двадцяти свідків. Судження були різні. Одні свідчили, що дійсно, Тит Кирилович був добрим організатором, поборником правди і довкола нього гуртувалися і прихильники радянської влади і її противники.

Після ретельної перевірки, справу Тита Кириловича Шкатюка і його брата Микити Кириловича та Нечипора Мельника було розглянуто на засіданні Президії Черкаського обласного суду.

Із постанови
Президії Черкаського обласного суду
30 вересня 1968 р.

На постанову Судової Трійки ДПУ УРСР від 19-21 лютого 1930 року, якою: Шкатюк Тит Киритович, 1879 р.н., українець, із кулаків, грамотний, до арешту працював у сільському господарстві, засуджений до смертної кари – розстрілу.

Всіх засуджено за антирадянську діяльність.

Постановила:

Постанову судової трійки ДПУ УРСР від 19 – 21 лютого відносно Шкатюка Тита Кириловича скасувати, а справу закрити за недоведеністю пред’явленого обвинувачення засудженим.

Очевидно, така була вдача всіх Шкатюків, бути ініціативними, кмітливими, постійно відстоювати правду, бути поводирем громади, горіти, а не тліти.

Анатолій Коцюрба
Прокурор Черкаської облаті 1986-96 р.р.,
Державний радник юстиції II категорії

«Винним себе не визнаю...»

В одному зі своїх інтерв'ю відомий радянський артист Олег Табаков, перефразовуючи А.П. Чехова, сказав: «Сьогодні я по краплині вичавлюю з себе раба, створеного ідолопоклонством перед Сталіним...». Вичавлюю раба. А людина ж народжується вільною. Рабами стають. Втім, інколи, не зважаючи на страхіття рабського життя, все ж таки залишаються людьми.

... Кримінальна справа: пожовклі сторінки, суха мова протоколів допитів. А за кожним рядком – протистояння сили духу, чесності проти підлості, віри у справедливість проти кар'єризму.

«4. VII. Картина невесела. Виконали додатковий план хлібозаготівель, дають ще, брати звідки? Уже й так забрали, «що аж пальці знати». До чого це призведе – побачимо. Але одне знаю: до добра не призведе... Взагалі, голова обертом йде. У райпарткомітеті скликали всіх голів сільських рад і голів колгоспів для ознайомлення з новим планом хлібозаготівлі. Картина страхітлива. Настрій вбивчий, урожай поганий... Господарське зміцнення колгоспів провалюється з тріском.

26. VIII. Вдома прочитав передову «Правды» за 24 число про осінню посівну. До години ночі сидів і думав, як боротися з труднощами, якщо вони створені нами самими. Тут ніякого більшовицького мистецтва не застосуєш, коли повний провал у господарстві.

24. X. Село стало для селянина мачухою, якою воно ніколи не було. І без докорінної зміни політики на селі справи не поліпшаться не лише в нашому районі, а скрізь. Мене обурюють методи такого тиску і нікчемне диктаторство, яке нині існує...».

Що це: цитати з сьогоднішніх статей публіцистів? Ні, ми цитуємо записи, зроблені влітку 1932 року – в самий розпал «рапортоманії» про успішне проведення суцільної колективізації, перевиконання планів хлібозаготівель, напередодні страшного голоду в Україні. Зробив ці записи голова Корсунського комітету робітничо-селянської інспекції з 1917 року, колишній шахтар, колишній військовий комісар Йосип Сергійович Недужко. І не тільки нотував він свої сумніви щодо правильності сталінської політики на селі, а всіляко протистояв отому диктаторському тиску.

Року 1936, після прийняття Конституції, було введено інститут прокурорів. Серед першого призову прокурорів був і Недужко.

Як прокурор Канівського району Йосип Сергійович чесно і принципово відстоював додержання букви і духу Закону: добивався відміни незаконного «розкуркулення» і виселення середняцьких і бідняцьких сімей, повернення їм незаконно конфіскованого майна і садиб, звільнив з-під варти незаконно арештованих громадян. І що найбільш вражає – у самий розпал кампанії по «викриттю ворогів народу» – взяв під сумнів правомірність дій Канівського районного відділу НКВС. Разом з начальником районної міліції Олійником він з'явився до камери попе-

реднього ув'язнення і, дізнавшись, що працівники слідства застосовують під час допиту тортури, викликав лікаря, зробив медичне обстеження і склав акт про незаконні методи ведення слідства. Більше того – виступив на партійних зборах при районному відділі міліції – НКВС з різкою критикою методів роботи начальника НКВС Кучеренка.

Опісля про це він говорить на бюро райкому партії, зборах районного партактиву, пише доповідні в обласну прокуратуру, ЦК КП(б) України. Він знав, на що йде. І, як свідчать документи справи, його не раз попереджали – і райком, і друзі, – мовляв, хіба тобі більше за всіх треба? Пересидь. Зрештою, мовчи, якщо не можеш «підтакувати». В тебе ж ростуть син, донька. Хоч їх пошкодуй. Не висовуйся.

Ні! Боровся – відверто, відкрито. Результат не примусив себе чекати: 28 липня 1938 року Й.С. Недужка арештували. Спочатку йому інкримінувалася «компрометація органів НКВС», а потім, коли під час обшуку були вилучені щоденники, в уяві борців з «ворогами народу» визрів грандіозний план щодо викриття і ліквідації цілої організації. І не абиякої, а військово-повстанської. В основу справи були покладені щоденники, а також лист Недужка до Рябоконя, відомого військового і державного діяча, перед тим, в 1937 році також арештованого і розстріляного.

Що з того, що записи в щоденнику просто відтворювали правду про трагічні дні села, свідчили, що члени бюро Корсунського району і райвиконкому, розуміючи дійсний стан речей, відверто викладали свої погляди, доводили, що непомірні плани хлібозаготівель підривають економіку села, розорюють селян. Коментар слідчих був недвозначний: «сумнівалися в правильності дій директивних органів, виступали спільно». Чим не організація? Недужко колись у Черкасах працював разом з військкомом Рябоконем, після, будучи в Каневі, не раз зустрічався з ним, та і сам під час імперіалістичної війни дослужився до підпоручика: отже, організація – «військова». І коли колишній прокурор відмовився підписати заздалегідь складені слідчими протоколи допитів – ті просто розсміялися. Мовляв, про все це розказано у тебе в щоденнику. А щоб підсилити, в наступні протоколи допитів додали, що такий-то громадянин, звільнений з-під арешту Недужком, не просто порушував правила зберігання зброї, а був хранителем складу боєприпасів повстанської організації. І пішло, поїхало...

Спочатку впертість прокурора смішила слідчих, потім почала дратувати. Тим більше, що вже «вгору» пішла інформація про розкриття під Києвом антирадянської військово-повстанської організації. Це було неординарним навіть у «пік» репресій. Справу взяли під особливий контроль... А тут ніяк не можуть добитися «дрібнички» – підпису Й.С. Недужка під протоколами допитів... Вже давним-давно були арештовані і віддані під суд ті, хто дав добро на ув'язнення прокурора, звільнені чи репресовані слідчі, що починали справу: машина терору крутилася на повні оберти. І вже не люди керували справою, а папери керували людьми.

На підставі розпорядження Наркому внутрішніх справ і поданих санкцій ЦК КП(б)У відразу відправили у Київську в'язницю, 30 липня заповнили анкету заарештованого. Вів справу сержант держбезпеки

Крещановський. А 6 серпня його персональну справу розглянуло бюро Канівського райкому партії. Наведемо витяг з протоколу засідання.

«Слухали: Постанову парторганізації райвідділу НКВС від 5 серпня 1938 року про виключення з партії Недужка Йосипа Сергійовича (доп. тов. Дунаєв).

Ухвалили: За зв'язок з ворогом народу Рябоконем, Недужко Йосип Сергійович, член КП(б)У з 1917 року, партквиток №01722973, народження 1888 року, українець, освіту має 4-х річну, остання праця прокурором Київського району, тепер заарештований органами НКВС.

Постанову первинної організації НКВС підтвердити, Недужка як ворога народу з лав партії виключити.

Секретар Канівського райкому КП(б)У Дунаєв».

ДАЧО, ф. Р- 5625, оп. 1, спр. 432, арк. 141.

Перші слідчі лише умовляли підписати протоколи, а вже наступні, щоб прискорити завершення слідства, застосували тортури всіх трьох ступенів. Передбачаючи, що після чергового допиту йому з кімнати слідчого до камери не повернутися, Недужко дав згоду підписати всі раніше складені протоколи допитів при умові, що до них він власноручно зробить деякі доповнення. І зробив так, що тільки вбога уява слідчих чи відомчі шори не дали їм помітити, що ці доповнення не залишають сумніву у безпідставності звинувачення, вщент розбивають факт існування будь-якої підривної організації, тим більше військово-повстанської. Ґрунтовно він розвінчав і показання різних свідків, які, по суті, переказували сценарій, заздалегідь розроблений начальником Канівського районного відділення НКВС Кучеренком.

А 19 квітня 1939 року Недужко категорично заперечував всі звинувачення «Виновным себя ни в чем не признаю, за исключением посылки письма Рябоконю» (арк. 66).

І все ж, 11 червня 1939 року було складено звинувачувальний висновок, в якому пропонувалося «на основании изложеного следственное дело №144847 по обвинению Недужко Йосифа Сергеевича по ст. 54-10 ч. І-я Уголовного Кодекса УССР направить на рассмотрение Особого совещания при НКВД СССР» (арк. 156-157).

Але перед відправкою обвинувачувального висновку в Москву справу вирішили ще раз розглянути на спецколегії Київської облпрокуратури. А 7 серпня відбувся перший допит. Допитував тимчасово виконуючий обов'язки нач. відділення сержант держбезпеки Максименко. Наступний допит відбувся 10 серпня, черговий 28 серпня.

І, безперечно, суперечностей у показаннях і свідченнях, тенденційності у підборі фактів не могли не помітити, коли справа розглядалася спецколегією Київської облпрокуратури. 21 липня 1939 року прокурор Київської області Колесников у своїй постанові найперше підкреслив, що Недужко був арештований на підставі надуманих фактів. Попереднє слідство велося грубо, однобічно, із тенденційно обвинувачувальним ухилом. Тут вже розкриваються незаконні дії працівників НКВС як району, так і області, розвінчується мета арешту Недужка, амбіційність начальника Канівського відділення НКВС Кучеренка і т.д. Щоб написати таку постанову, теж треба було мати мужність!

Не залишив осторонь прокурор і партійні органи. Зокрема в своїй постанові він наголосив на безпринципній позиції і первинної парторганізації, і райкому партії. Кожен рядок постанови – то нагадування про честь і принципову позицію ув'язненого: «партієць з травня 1917 року, не мав жодного партстягнення, а через 7 днів після арешту, не чекаючи початку слідства, був з лав ВКП(б) виключений. Всупереч порадам РКП, Недужко порушив питання про незаконні методи ведення слідства начальником районного відділу НКВС перед обласними організаціями...». Прокурор вирішив: «Справу Недужка Й.С. по звинуваченню за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР припинити, а Недужка з-під варти звільнити. Щоденники зі справи вилучити і направити в райком партії для розгляду...».

Виняток? Чи, можливо, в той час, коли лавина репресій у черговий раз пішла на спад, прокуророві можна було проявляти принциповість? У справі Недужка проходили як свідки немало партійних, радянських працівників, рядових хліборобів. І вододіл тут проліг чітко: хто ти – людина чи раб, який заради того, щоб догодити НКВС, рідного батька здатен обмовити. І, читаючи показання члена колгоспу «Хлібороб» з села Пищальники Є.К. Кобзаря, який, всупереч обмові працівників Канівського НКВС, підтасованим довідкам з печатками, стверджував, що Недужко реабілітував не куркулів, а середняків і бідняків, мимоволі робиш висновок: для людини чесної, людини «зі стрижнем», на першому місці – правда і совість людська. А секретар виконкому Пищальницької сільської Ради П.О. Бойко мав мужність прямо заявити, що всі довідки про реабілітацію куркульських сімей, які знаходяться у кримінальній справі, – фальсифікація, висмоктана з пальця дільничним міліціонером, головою сільвиконкому, а реабілітовані прокурором люди ніколи куркулями не були, однак у свій час їм навісили ярлик за те, що вони вагалися: вступати в колгосп чи ні.

І знову ж, скаже доскіпливий читач, добре бути принциповим, коли настало тимчасове потепління. Чи так це? Данило Волькович Левіт, колишній працівник Уманської шкіряної фабрики, а в тридцятих роках – прокурор Лисянського району, був арештований 13 лютого 1937 року за те, що в 1927 році на одних з комсомольських зборів виступив «з троцькістських позицій», а після, при вступі в партію, приховав своє «троцькістське нутро», і, будучи керівником партшколи при районному відділі міліції-НКВС, висловив сумнів щодо можливості побудови комунізму в одній країні. Та ще й підкріплював це посиланням на праці Леніна і Сталіна, які у свій час також мали сумнів щодо побудови соціалізму в окремо взятій країні, а звідси їх концепція про всесвітню революцію. Результат: звинувачення за статтями 54-10 ч. 1 КК УРСР.

Майже десять місяців слідчі намагалися вибити з нього показання щодо його контрреволюційної діяльності, прагнули, щоб він обмовив своїх друзів, зрештою працівників прокуратури, міліції, НКВС, щоб зліпити щось на зразок «троцькістської підпільної організації». Але на кожному допиті, як свідчать протоколи, він твердив одне: «Дійсно, в 1927 році я частково підтримував позиції троцькістів, хоча в питаннях теорії розбирався слабо (закінчив лише лікнеп). Коли у 1929 році вступав у партію, про свої помилки молодості щиро розповів. А при «чистці» 1933 року про них ніхто не запитував. Винним себе не визнаю».

5 жовтня 1937 року спец колегія Київського обласного суду винесла вирок: 10 років позбавлення волі у віддалених місцях і п'ять років поразки у правах.

Але і на суді винним він себе не визнав. Прокурор, людина, але не раб.

Ми переглядаємо справи реабілітованих. Кожен абзац, як постріл.

Краєвський Альфред Ромуальдович, 1908 року народження, помічник військового коменданта залізничної станції Христинівка. У 1937 році без будь-яких підстав був звинувачений у шпигунстві на користь однієї з іноземних держав, виключений з кандидатів у члени ВКП(б), репресований і розстріляний. Винним себе не визнав.

Марко Михайлович Обіход. 1906 року народження, їздовий колгоспу імені Ілліча Чорнобаївського району, був звинувачений в антирадянській діяльності і засуджений до 10 років позбавлення волі. Винним себе не визнав.

Дудич Георгій Максимович, 1899 року народження, завідуючий відділом Черкаського райкому партії, був звинувачений у збиранні розвідданих на користь Японії, у 1937 році арештований і в 1938 році розстріляний. Винним себе не визнав.

Характерний і такий штрих: майже ніхто із ста хліборобів села Коритня, розстріляних в часи репресій, винним себе не визнав.

Безпречно, для того, щоб вичавлювати з себе раба, породженого сталінізмом, треба мати мужність. Але, очевидно, ще більшу мужність треба мати, щоб за будь-яких обставин не стати рабом. Бути і залишатися Людиною.

Сергій Кривенко

За вказівкою В.І. Леніна (З історії антирелігійних кампаній)

«Мы должны бороться с религией. Это азбука всего материализма и, следовательно, марксизма», – не раз наголошував В.І. Ленін.

Відповідно з тими відомостями, що ми маємо\ за 50 років, з 1919 по 1969 р.р., на території сучасної Черкаської області органами Радянської влади було закрито 10 православних і 2 старообрядських монастирі, близько 700 православних та 5 старообрядських храмів, 10 католицьких костелів і близько 60 синагог. 50-60-і роки цікаві тим, що вже вдруге протягом радянського періоду релігія та церква зазнали варварського побивання при байдужому спостеріганні цих дій більшістю населення країни.

Утворення Черкаської області (1954 р.) збігається як з часом початку процесів «відлиги» у політичному житті суспільства, так і з початком наймасштабнішої кампанії, спрямованої проти релігії. Нетривалий період більш- менш нормального ставлення до церкви, що розпочався у 1944 р., закінчився. Держава під керівництвом партії виходила на нові рубежі комуністичного будівництва. Важливі наукові відкриття, зроблені саме в цей період, на думку керівництва країни, виносили вирок релігійному світогляду.

Водночас з другою хвилею закриття, переобладнання та зруйнування храмів руйнувалася й карикатурно перебудовувалась у відповідності з новими потребами багатовікова культура. Змінювалася й сама релігія. Загнана у тенета законодавства про культи, вона пристосовувалася до нових умов. У проповідях звучала космічна і ядерна теми, у деяких общинах релігійні вірші були покладені на мотив гімну Радянського Союзу, з'явилися релігійні течії, що ототожнювали близьку побудову комунізму з пришестям царства Божого на землю. Діяння В. Леніна та М. Хрущова набували нового, месіанського змісту.

Приступаючи до публікацій даних матеріалів, ми будемо намагатися документально висвітлити як основні події цього періоду (закриття монастирів і храмів, зняття з реєстрації релігійних общин, переслідування непокірних релігійних діячів і т.д.), так деякі деформації світської та релігійної культури, що виявилися під час кампанії 50-60 років.

«Довідка про використання церковних приміщень, знятих з реєстрації на 1-е червня 1966 р.» Фонд Р-4313, оп.3, спр. 162, арк. 6-11. Оригінал. Мова російська. Є пізніші приписки стосовно долі храмів. Адміністративне підпорядкування населених пунктів у теперішній час змінилося.

Довідка
Про використання церковних приміщень,
знятих з реєстрації
На 1 червня 1966 року

№ з/п	Найменування сіл	Рік зняття з обліку	Під що використову валась	Під що використовується тепер
ДРАБІВСЬКИЙ РАЙОН				
1	Безбородьки	1959	Клуб	
2	Демки	1960	Знесена	
3	Білоусівка	1961	Знесена	Будинок культури
4	Свічківка	1961	Клуб	Будинок культури
5	Бирлівка	1961	Клуб	Склад під зерно
6	Жорнокльови	1963	Клуб	
7	Митлашівка	1963	Клуб	Будинок культури
8	Мойсівка	1963	Склад	Склад під зерно
ЖАШКІВСЬКИЙ РАЙОН				
1	Соколівка	1960	Склад	Аварійне (молит. буд.)
2	Пугачівка	1961	Квартири	Знесена (молит. буд.)
3	Нагірне	1961	Школа	Знесена
4	Охматів	1961	Школа	Склад колгоспу
5	Зарубинці (3 куполи, є хрести, дерев'яна)			Склад
6	Побійна	1961		Знесена
7	Ризине			Знесена до 1941 р.
8	Озірна			Клуб
9	Мурзинці			Клуб
ЗВЕНИГОРОДСЬКИЙ РАЙОН				
1	Неморож			Клуб
2	Майданівка	1957	Склад	Згоріла від блискавки
3	Вільховець	1958	Склад	Знесена до 1941 р.
4	Тарасівка	1959	Склад	Знесена до 1965 р.
5	Мизинівка	1959	Склад	Склад
6	Луківка (Пальчик)	1959	Склад	
7	Рижанівка	1959	Склад	
8	Вербівка	1960	Школа	Знесена
9	Юрківка	1961	Молоко-пункт	Згоріла до 1941 р.
10	Звенигородка	1961	Автостанція	
11	Чичиркозівка	1961	Склад	Знесена до 1941 р.
12	Пединвка	1961	Склад	Склад
13	Катеринопіль	1961	Знесена	Знесена до 1941 р.

14	Єрки	1962	Знесена	Знесена до 1941 р.
15	Попівка	1962	Будівлі не було	Клуб
16	Хлипнівка	1963	Склад	Склад
17	Богачівка			Клуб
18	Княжа			Клуб
19	Козацьке			Згоріла до 1958 р.
ЗОЛОТОНІСЬКИЙ РАЙОН				
1	Шабельники	1959	Знесена	
2	Сеньківці	1960	Склад	Склад
3	Вознесенське	1960	Склад	Продана під житло
4	Скориківка	1960	Склад	Склад
5	Доматове	1960	Склад	Не використовується
6	Драбівці	1960	Склад	Склад
7	Гельмязів	1962	Спортзал	Не використовується
8	Кривоносівка			Клуб
9	Деньги	1962	Клуб	Склад
10	Кропивна	1962	Клуб	Клуб
11	Коробівка	1962	Літній кінозал	Склад
12	Ковтуни			Склад
13	Крупське			Склад
14	Коврай			Склад
КАНІВСЬКИЙ РАЙОН				
1	Горобіївка	1960	Дитясла	
2	Прохорівка	1963	Знесена	
3	м. Канів	1963	Пам’ятник архітектури	
КОРСУНЬ-ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ РАЙОН				
1	Петрики	1958	Склад	
2	Завадівка	1960	Склад	
3	Дирдин	1960	Склад	Зерносклад
4	Квітки	1960	Дитясла	
5	Таращa	1960	Склад	
6	Хирівка	1960	Склад	Аварійне, не використовується
7	Дацьки	1960	Школа	
8	Кошмак	1960	Клуб	
9	Сахнівка	1960	Інкуб. станція	
10	Нобоків	1961	Спортзал	Спортзал школи
11	Мліїв	1961	Знесена	
12	м. Городище	1961	Спортзал	Спортзал
13	Петропавлівка	1961	Клуб	Спортзал школи
14	Сухини	1963	Склад	Зерносклад

15	Деренковець	1963	Склад	Знесена у 1966 р., на її місці побуд. школа
16	Старосілля	1960		Зерносклад
ЛИСЯНСЬКИЙ РАЙОН				
1	Ріпки	1959	Знесена	Знесена
2	Чаплинка	1960	Склад	Склад, аварійне
3	Верещаки	1961	Клуб	Зерносклад
4	Лисянка	1961	Клуб піонерів	Склад
5	Яблунівка			Склад
6	Смільчиці	1935		Склад
7	Хижинці	1939		Клуб
8	Журжинці			Склад
МАНЬКІВСЬКИЙ РАЙОН				
1	Чорна Кам'янка	1960	Клуб	Переобладнано під млин-маслобійню
2	м. Маньківка	1961	Побут. Обслуг.	Знесена (молит. буд.)
3	Іваньки	1961	Сільрада	Квартири (молит. буд.)
4	Вікторівка	1961	Склад	Склад (молит. буд)
СМІЛЯНСЬКИЙ РАЙОН				
1	Макіївка	1959	Квартири	Аварійне, не використовується
2	Ксаверове	1960	Клуб	
3	Баландіне	1960	Склад	
4	Лебедівка	1960	Склад	
5	Ребедайлівка	1960	Склад	
6	Радиванівка	1960	Склад	Аварійнец
7	Тимошівка	1960	Клуб	Клуб
8	Ротмистрівка	1960	Склад	
9	Куцівка	1960	Склад	
10	Плескачівка	1960	Склад	Склад
11	Теклине	1960	Склад	
12	Тернівка	1960	Склад	Склад колгоспу «Росія»
13	В. Яблунівка	1960	Склад	
14	Жаботин	1961	Клуб	Зерносклад
15	Флярківка	1961	Склад	Знесена 29.03.1968
16	Юрчиха	1961	Склад	
17	Ташлик	1961	Побут. обслуг.	
18	М. Смілянка	1962	Медпункт	
19	Костянтинівка	1962	Клуб	Склад
20	М. Старосілля	1963	Спортзал школи	Аварійне, не використовується
21	Пастирське	1963	Склад	
22	Катеринівка	1963	Майстерні школи	Аварійне

ТАЛЬНІВСЬКИЙ РАЙОН				
1	Белашки	1957	Склад	
2	Папужинці	1959	Склад	Склад
3	Шаулиха	1959	Знесена	
4	Кобринове	1959	Переобладнана	Склад
5	Тальянки	1962	Переобладнана	Переобл. під клуб
6	Зеленьків	1938		Клуб
7	Антонівка	1950		Склад
УМАНСЬКИЙ РАЙОН				
1	Оксанине	1959	Переобладнана	Знесена (молит. буд.)
2	м. Умань Успінська церква	1959	Школа	
3	Пугачівка	1960	Склад	Пам'ятник архітектури
4	Гродзеве	1960	Склад	Клуб
5	Черповоди	1960	Склад	Склад к-пу ім. Фрунзе
6	Томашівка	1960	Знесена	Знесена
7	Берестовець	1960	Клуб	Клуб
8	м. Умань, Іоанна Богослова	1961	Склад	
9	Дмитрушки	1961	Клуб	Переобл. під клуб
10	Городецьке	1961	Спортзал	Переобл. під клуб
11	Аполянка	1962	Передана сільраді	Знесена
12	Гереженівка	1962	Знесена	Знесена
13	Родниківка	1962	Клуб	Спортзал школи
14	Паланка	1962	Склад	Знесена
ХРИСТИНІВСЬКИЙ РАЙОН				
1	Синиця	1959	Не використов.	Знесена 1968 року
2	Ягубець	1960	Знесена	Знесена
3	С. Христинівка	1960	Швейна майстер.	Знесена
4	Іванівка	1960	Склад	Знесена
5	Летичівка	1960	Склад	
6	Половинчик	1960	Склад	
7	Новосілка	1961	Склад	
8	Терлиця	1961	Склад	Знесена (розвалилась) 1968 р.
9	Петрівка	1961	Клуб	
10	Шабастівка	1961	Склад	
11	Верхнячка	1961	Знесена	Знесена 1961 року
12	В. Севастьянівка	1961	Квартири	Знесена 1967 року
13	Новий город	1962	Склад	Знесена 1965 року

14	Халаїдове	1962	Склад	Не використовується
15	м. Христинівка	1962	Лікарня	Лабораторія райлікарні з 1968 р.-туб. кабінет
ЧИГИРИНСЬКИЙ РАЙОН				
1	Топилівка	1959	Знесена	
2	Мельники	1960	Майстерня школи	
3	Головківка	1961	Школа	
4	Суботів	1961	Музей	Музей з 1954 р.
5	Матвіївка	1962	Майстерня школи	
6	Худоліївка	1962	Знесена	
7	Стецівка	1962	квартири	
ЧЕРКАСЬКИЙ РАЙОН				
1	Яснозір'я	1959	Знесена	Знесена 1960 року
2	Леськи	1960	Знесена	Знесена 1960 року
3	Червона Слобода	1960	Знесена	Знесена
4	м.Черкаси	1961	Знесена	Знесена
5	Змагайлівка	1962	Знесена	Знесена
6	Свидивок	1962	Будівлі не було	Знесена
7	Руська Поляна	1962	Будівля к-пу	Знесена
8	Чубівка	1962	Склад	Склад
9	Степанки	1963	Побут. обслуг.	Знесена
ЧОРНОБАЇВСЬКИЙ РАЙОН				
1	Васютинці	1960	Знесена	
2	Тарасівка	1961	Знесена	Знесена
3	Крутьки	1963	Склад	Знесена
ШПОЛЯНСЬКИЙ РАЙОН				
1	Нечаєве	1959	Клуб	Аварійне, не викор.
2	Товмач	1960	Майстерня школи	
3	Капустине	1960	Клуб школи	Склад
4	Бурти	1960	Склад	Склад
5	Коротине	1960	Склад	
6	Суха Калигірка	1960	Склад	Склад
7	Кримки	1961	Склад	Знесена
8	м.Шпола	1961	Поховальне бюро	
9	Лебедин	1961	Музей оборони	Навчальне приміщення
10	Мар'янівка	1963	Будівлі не було	

11	Водяне	1963	Склад	Знесена 1966 року
12	Мокра Калигірка	1963		Клуб
КОЛИШНІЙ ІРКЛІЇВСЬКИЙ РАЙОН*				
1	Пищики	1959	Знесена	
2	Бузьки	1959	Знесена	
3	Мойсенці	1959	Знесена	
4	Митьки	1959	Знесена	

Разом – 154+7 (передано у Кіровоградську область) = 161
В результаті: 236-161=75 зареєстрованих церков (залишилось).

*Примітки: ці населені пункти у 1960 р. знесені, а їхні жителі переселені у Чорнобаївський район, у томі числі сіл Пищики та Бузьки – на територію Староковрайської сільради, с. Мойсенці – Придніпровської сільради, с. Митьки – Новоукраїнської сільради.

Надія Кубрак

Трагедія в Байбузах

Власне, без трагедії не обійшлося в Україні в чорні 1937-1938 радянські часи жодне українське село, жодне селище, місто й містечко. Арешти, арешти й арешти, поодинокі й масові, зовсім мирних, ні в чому неповинних людей, горе стукалося в багато дверей українських хат і міських квартир.

Узимку й ранньої весни 1938 року нове лихо впало на село Байбузи Черкаського району. Після арештів в листопаді 1937 р. родичів розстріляних начальника МОБ КВО Григорія Рябоконя, його батька Никона Рябоконя і брата Петра Рябоконя, у 1938 році взялися за повторну зачистку «корінців» ворогів народу. Арештовано було 29 мешканців цього села. З них, 22 рядових колгоспників колгоспу «Іскра», один полевод колгоспу, голова сільської ради с. Байбузи, завідувач шевською майстернею, один швець. Коли дивишся на список цих арештованих і розстріляних, стає моторошно:

Настенко Карпо Миколайович, 1885 року народження, малограмотний, рядовий колгоспник.

Папуша Дорофій Дорофійович, 1902 року народження, малограмотний, рядовий колгоспник.

Веретільник Пантелеймон Григорович, 1888 року народження, малограмотний, рядовий колгоспник.

І так усі 22 малограмотних рядових колгоспників. Підписи їхні під протоколами допитів з літер, які від надмірної малограмотності підписувала не схожі самі на себе. Ці колгоспники нічого не читали, нічого не знали, крім тяжкої сільської безпросвітної роботи, примусової, малооплачуваної, фактично дармової. А їх звинувачували в причетності до контрреволюційної антирадянської повстанської організації, заснованої ще Григорієм Рябоконем, яка ставила собі за мету повалення радянської влади в разі наступу зовнішнього ворога на Радянський Союз.

Люди торопіли, почувши таке звинувачення від слідчого. Усі вперше чули про якусь незрозумілу контрреволюційну організацію. І, звичайно, перше, до чого вдавалися заарештовані, це до заперечення, цілковитого відхрещення від участі в тій повстанській організації. Та минало півмісяця-місяць після арешту. І раптом усі починали «зізнаватися» в своїй участі у військово-повстанській організації під фізичними тортурами. І ось з'являвся в карній справі перший протокол допиту через якихось півмісяця-місяць після арешту. Цей протокол починався зі слів зізнання арештованого.

Карна справа рядового колгоспника колгоспу «Іскра» Власенка Дмитра Петровича (арештований 12 лютого, протокол допиту 28 лютого 1938 року):

«Вопрос: Всеми имеющимися у нас материалами вы изобличаетесь в принадлежности к контрреволюционной повстанческой организации. Вы подтверждаете это?

Ответ: Да, я подтверждаю это, видя бесполезность моего упорства на следствии и желая дать исчерпывающие правдивые показания, я при-

знаю, что являлся участником контрреволюционной военно-повстанческой подпольной организации, которая ставила перед собой задачу подготавливать вооруженное восстание против советской власти».

З карної справи рядового колгоспника колгоспу «Іскра» Ковалишина Прокопа Зіновійовича (арештований 8 березня, протокол допиту 19 березня 1938 року):

«Вопрос: Нам известно о вашей принадлежности к контрреволюционной повстанческой организации. Намерены ли вы дать по существу откровенные показания?

Ответ: Видя бесполезность первоначального своего упорства на следствии, я решил рассказать всю правду о своей контрреволюционной деятельности. Я являлся активным участником военно-повстанческой организации, которая существовала на Черкащине».

І так усі 29 арештованих визнали свою «вину», підписали все, що понаписували слідчі, підписали, не читаючи. А вже 2 квітня 1938 року відбулося засідання трійки УНКВС Київської області, яка своєю постановою винесла 28 мешканцям с. Байбузи смертний вирок. 7 квітня 1938 року їх було розстріляно. А 29-го, колгоспника Настенка Андрія Никифоровича, цією ж трійкою УНКВС було засуджено на 10 років виправно-трудових робіт у таборах.

У 1956 році на прохання рідних репресованих справу колгоспників с. Байбузи було переглянуто. В ході перевірки виявилося, що ніякої підпільної організації в Байбузах не було, ніхто з репресованих ніякою антирадянською діяльністю не займався. Звинувачення їм складені на основі свідчень самих арештованих, які нічим не підтверджені.

Передопитані в 1956 році 24 жителі с. Байбузи, вказані в карній справі як свідки, сказали, що вони свідчень про антирадянську діяльність засуджених на смерть не давали. свідки Герасименко П.Г. та Тогобицький А.А. засвідчили, що на допитах в 1938 році вони свідчень про антрадянську агітацію, наприклад, Пилипенка І.Г. не давали, так як нічого про неї не знають, а в протоколах допитів їх свідчення записані неправильно.

Свідок Зіма А.М. заявив, що в 1938 році він не давав свідчень, які записані в протоколі, а протокол підписаний не ним.

З матеріалів справи видно, що тільки відносно Пилипенка С. В. були допитані свідки його арешту. Що стосується решти 28 засуджених, то взагалі в справах відсутні матеріали, які стали підставою до їхнього арешту.

За таких обставин, перевіряючі дійшли висновку, що всі 29 осіб були засуджені безпідставно і підлягають реабілітації, постанову трійки НКВС Київської області від 2 квітня 1938 року належить скасувати, справу закрити переведенням.

29 засуджених мешканців с. Байбузи реабілітовані 24 травня 1956 року.

ДАЧО, ф. Р-5625, од. зб. 1, справа 1027, 1028, 1029, 1030.

Ольга Мазуренко

Десять років «Карлагу»

Ваулич-Гнатенко Мотря Федорівна – українка. Народилася 1887 року в хуторі Коловерт Рівненського повіту на Волині. На ті часи Волинська губернія належала до Польщі. 23-річною дівчиною нелегально переїхала до України. Це було у 1920 році. Зупинилася на Київщині, в селі Красенівка в далекої родички. Там познайомилася з хлопцем Феодосієм Гнатенком, який також прибув нелегально з території Польщі. Одружилася з ним, і сім'єю вже виїхали до Києва, звідти в село Старосілля Петровського (нині Городищенського) району. Тут мешкали, Мотря займалася швацтвом у себе вдома.

У 1937 році, 28 листопада її заарештували. Вдома залишилась 11-річна дочка Люба. Чоловік перед цим за два місяці, передчуваючи арешт, виїхав із села.

І от уже на другий день викликають її на допит. Звинувачують у тому, що вона разом із чоловіком Гнатенком Феодосієм Харитоновичем прибула у 1920 році із Польщі в СРСР з метою шпигунства на користь Польщі. Слідству відомо, мовляв, що вона підтримує листовний зв'язок із Польщею. Кілька разів відвідувала польське консульство в Києві.

«Что побудило Вашего мужа внезапно выехать из села? – одне з перших запитань слідчого. (Далі в перекладі на українську мову з узаконеної в юриспруденції російської).

Відповідь: Перед від'їздом він мені казав, що їде із села, бо боїться арешту. Але куди поїхав, він мені не сказав.

Запитання: Слідству відомо, що ви протягом останніх років відвідували кілька разів польського консула.

Відповідь: Польського консула я жодного разу не відвідувала, а вела з ним листування.

Запитання: У чому полягало ваше листування з польським консулом?

Відповідь: У 1935 році я одержала листа від своєї матері з Польщі, в якому вона просила нас переїхати в Польщу. В цьому ж листі вона указала, що там уже добре жити. Ми вирішили з чоловіком затребувати документи для поїздки в Польщу. Послали листа польському консулу, в якому прохали порадити, як переїхати до Польщі. Одержали відповідь, де було сказано, що для поїздки в Польщу необхідно затребувати паспорти у радянському консульстві й тільки після цього можна виїхати в Польщу. Документів, які дозволяють виїхати за кордон, я не одержувала, і питання про виїзд залишилося невирішеним. Більше з консулом ми ніколи не листувалися.

Запитання: Ви кажете неправду. Ви аж до вашого арешту підтримували зв'язок з консулом.

Відповідь: Я це заперечую. З 1935 року з польським консулом зв'язку не маю.

Запитання: Слідству також відомо, що ви займалися шпигунською діяльністю на користь Польщі, розхвалювали польський державний лад, проводили серед селян агітацію про те, що в Польщі добре живеть-

ся, що в СРСР будуть великі зміни, і що нічого хорошого від цього не можна чекати.

Відповідь: Я цього не визнаю».

Було допитано чотирьох свідків, які свідчили проти Ваулич-Гнатенко М.Ф. Свідок С-ко, наприклад, показував:

«Хоч Ваулич-Гнатенко ні з ким у селі не дружить, але охоче розпитує людей, як їм живеться, доводячи, що жити в СРСР погано, цікавиться, який урожай у колгоспі, скільки одержують колгоспники на трудодень та й узагалі, цікавиться їх політико – моральним станом».

А вже 22 грудня 1937 року справу Ваулич-Гнатенко М.Ф. розглянула особлива нарада при Народному Комісаріатові внутрішніх справ СРСР, яка винесла вирок своєю постановою: «Ваулич – Гнатенко Мотрю Федоровну за контрреволюционную деятельность заключить в исправительно-трудовой лагерь сроком на десять лет, считая срок с 29.11.37 г. Дело отдать в архив».

Справка.

Ваулич-Гнатенко Мотря Федоровна. Осуждена по 2 категории на 10 лет ИТЛ. Протокол № 579 от 22 декабря 1937 г. Убыла в Карлаг НКВД, г. Караганда, 13.02.38 г.

Реабілітована Ваулич-Гнатенко Мотря Федорівна 8 липня 1989 року Військовим прокурором Київського військового округу.

ДАЧО, ф. Р-5625, оп.1, спр.7716.

«...А життя не повернеш»

Робітників-ремонтників Верхняцького цукрозаводу, мешканців села Верхнячка Христинівського району Андрущака Дементія Івановича і Тимошенка Пилипа Несторовича арештували 24 серпня 1937 року й помістили в Уманську тюрму. А 25 серпня вже й виклик на допит. Одному й другому висунули звинувачення, що вони є членами контрреволюційної повстанської організації і готували повалення радянської влади.

Андрущак Д.І. сказав на допиті:

«Членом контрреволюційної організації я не числюся, а тому пред'явленого мені звинувачення не визнаю».

Йому ставили у злочинну вину ведення контрреволюційних розмов у себе на квартирі з куркулями, які відвідували його вдома. Андрущак і це заперечував: «Ніяких контрреволюційних розмов у мене на квартирі з тими куркулями, які відвідували мою квартиру, не було».

Далі було поставлено запитання:

«Нам известно, что вы вели контрреволюционную агитацию против политики партии и советского правительства, высказывались против коллективизации сельского хозяйства».

«Ответ: Да, я признаю, что с моей стороны имели место контрреволюционные выпады против политики партии и правительства о коллективизации сельского хозяйства.

Ответ: Да, я признаю, что с моей стороны имели место контрреволюционные разговоры, что советская власть хлеб и товары вывозила за границу, а свой народ голодает, ходит оборванный и босый».

Чому так несподівано Андрущак змінив свої покази? Можна тільки здогадуватися, знаючи як, зокрема, в Уманській тюрмі та й в інших, велося слідство, допити, якому моральному й фізичному тиску піддавались заарештовані на допитах. Очевидно Андрущак Д.І. не витримав цих тортур...

Зовсім по-іншому повівся Тимошенко Пилип Несторович. Ось уривок із протоколу його допиту:

«Вопрос: Из показаний свидетелей Д-нь и С-ко нам известно, что вы распространяли контрреволюционную клевету на колхозную жизнь, говорили, что в колхозах народ голодный и оборванный, что советская власть оббирает колхозников. Признаете ли вы себя виновным в этом? (Далі подаємо текст у перекладі на українську мову).

Відповідь: Я ніколи й ніде не вів ніяких контрреволюційних розмов і винним себе в цьому не визнаю.

Запитання: З показів звинувачуваного Андрущака нам відомо, що ви вели контрреволюційні розмови про погане життя в СРСР, оббріхували політику партії і уряду по відношенню до селянства.

Відповідь: Покази Андрущака вважаю брехливими, бо я ніколи не вів контрреволюційних розмов і винним себе в цьому не визнаю».

А вже 1 вересня відбулося засідання трійки при УНКВС по Одеській області. Андрущака Дементія Івановича приречено до розстрілу, Тимошенка Пилипа Несторовича ув'язнено на 10 років у виправно-трудовий табір. З ув'язнення не вернувся.

16 грудня 1961 року було відновлено слідство по справі за нових відкритих обставин.

У протесті прокурора Черкаської області сказано:

«Звинувачення ґрунтується на показах свідків Ф-лі Є.К., С-ки Н.І., С-го Д.С., Д-ня Т.А. і П-го М.Ф. А-ак Д.І. в пред'явленому звинуваченні себе визнав винним, Тимошенко П.Н. винним себе не визнав.

Передопитані у січні 1962 року свідки Довгань М.А., Силка Н.І., Полонський М.Ф. покази по справі за 1937 рік не підтвердили й показали, що ніяких антирадянських проявів за Андрущаком і Тимошенком вони ніколи не помічали.

Зокрема, свідок Довгань Тихін Андрійович 24 січня 1962 року визнав, що протокол допиту 1937 року підписаний особисто ним. «Одначе, – сказав він, – маю пояснити, що цей протокол допиту слідчий написав зарання, у відсутності мене, і покази, викладені в ньому, мені не читав, і що було написано в протоколі, я не знав».

Свідок Силка Никін Ілліч 26 січня 1962 року заявив: «Мені пред'явили протокол допиту мене від 26 липня 1937 року, об'явлені покази, які я начебто давав у 1937 році відносно Андрущака і Тимошенка. По суті цих показів пояснюю, що підпис, поставлений на протоколі мій, але показів цих не підтверджую. Протокол допиту мені не зачитували».

Передопрошений 3 лютого 1962 року свідок Фасоля Є.К. покази за 1937 рік по даній справі також не підтвердив, а охарактеризував Андрущака і Тимошенка з позитивного боку і показав, що ніяких антирадянських проявів за ними він не помічав».

Зайве запитувати, чому ж тоді так одностайно й різко ці свідки засуджували невинних людей, своїх односельців, колег по роботі. Ясно, що

на них чинився нелюдський тиск, а ще в текст їхніх «свідчень» слідчий вставляв свої стандартні вже звинувачення-вигадки.

Прокурор Черкаської області звернувся до Черкаського обласного суду з протестом, з висновком: «Вважати, що Андрущак Дементій Іванович і Тимошенко Пилип Несторович засуджені необґрунтовано».

7 березня 1962 року Президія Черкаського обласного суду реабілітувала Андрущака Дементія Івановича і Тимошенка Пилипа Несторовича. Постанову трійки УНКВС по Одеській області від 1 вересня 1937 року скасували і справу провадженням закрили за відсутністю складу злочину.

А життя по-бандитськи відібране в цих невинних людей уже не повернеш.

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, спр. 3766.

А з матір'ю так і не побачився...

Турчанович Степан Олексійович – касир-рахівник Черкаської шляхово-експлуатаційної дільниці був арештований у кінці квітня 1938 року за участь, як свідчилося в звинувачувальному висновку, в антирадянській повстанській організації. У карній справі є тільки один протокол допиту арештованого та кількох свідків, які свідчили про його антирадянську діяльність: розповсюджував провокаційні чутки про скору загибель радянської влади, в розмовах з робітниками дільниці хвалив ворогів народу, фашизм. А ще вербував нових членів в антирадянську повстанську організацію.

10 травня 1938 року відбулося засідання трійки НКВС УРСР, яка винесла вирок Турчановичу С.О. – 10 років виправно-трудових таборів з наступним направленням у заслання на поселення.

Термін ув'язнення Турчановича С.О. закінчився 25 квітня 1948 року і його етапували в місто Джамбул. У розпорядження начальника УМДБ Джамбульської області для направлення в заслання на поселення. Про місце поселення сказано в посвідченні засланця, виданому взамін паспорта:

«Удостоверение (взамен паспорта)

Дано ссыльному Турчановичу Степану Алексеевичу, год рождения 1895, в том, что он ограничен в правах передвижения пределами колхоза «Ичилик», Сары – Суйского района.

Регистрация каждые 0,5 месяца».

Про те, що таке поселення, про його жорстокий режим можна скласти уявлення з розписки (арк.10):

«Расписка

Я, выселенец Турчанович Степан Алексеевич, состоящий на учете в спецкомендатуре Сары – Суйского района Джамбульской области Казах. ССР, даю настоящую расписку в том, что Указ Президиума Верховного Совета СССР от 26 ноября 1948 года о том, что я выселен навечно и за самовольный выезд (побег) из места обязательного поселения подлежу привлечению к уголовной ответственности и осуждению к 20-ти годам каторжных работ, мне объявлено.

Подпись выселенца.

Подписку отобрал пом. командира спецкомендатуры №277 мл. лейтенант Крылов».

Не менш вражає і заява матері Турчановича С.О. Турчанович Параски Прокопівни, яка проживала в м. Харкові по вулиці Пушкінській, 11. Вона зверталася з проханням у Міністерство Державної Безпеки:

«Заявление-прошение

Я, девяностолетняя старуха, обращаюсь к Вам и убедительно прошу Вас ответить мне на вопросы: 1) Кончил ли мой сын – Турчанович Степан Алексеевич срок своего заключения в Саратовской области, Красноармейский район, п/о Луганск, п/я «ЛК» 38217? 2) Почему мой сын не вертается домой? Я пережила всех своих родственников. Вокруг меня чужие люди. Я всем в тягость. Но мысли и думы о моем несчастном сыне – павшего жертвой модного в то время поклепа-оговора (это было в 1938 году 25 апреля в Черкассах) не дают мне спокойно уйти в могилу на отдых, на который я имею право, вырастив 16 детей и вынянчив около двух-трех десятков внуков. Если он не может и не имеет права вернуться на родину, разрешите мне повидаться с ним. И я спокойно умру, мне жизнь уже в тягость, пусть молодые живут и украшают нашу Родину новыми победами. Разрешите мне вынести Вам горячую материнскую благодарность за то, что мои потухающие глаза увидят моего сына и его ласковые руки закроют мне глаза для вечного спокойного сна. В настоящее время мой сын после отбытия десяти лет находится по адресу: Казахс. ССР, Джамбульская область, Сары – Суйский район, п/о Байкадам, колхоз Ичилик. 11 сентября 1948 года».

90- літня мати не могла на побачення приїхати, просила пустити сина в Харків. Не пустили. Так мати й не побачилася із сином...

Усі роки аж до 1957 року Турчанович пробив бухгалтером Байкадимської МТС в Сари – Суйському районі Джамбульської області й усе клопотав про перегляд справи, про повернення додому, в Україну. Аж у 1956 році прийняли його клопотання про перегляд справи.

У процесі перевірки були допитані свідки Щербина А.Ф., Куценко К.В., Дашевський Я.М., Абрадушкін Г.І., які знали Турчановича по роботі. Вони показали в своїх свідченнях, що про контрреволюційну, антирадянську, ворожу діяльність і антирадянську агітацію з боку Турчановича Степана Олексійовича не знають. Будучи допитаним, привезений із заслання в Черкаси 27 жовтня 1956 року Турчанович С.О. показав, що він злочинів, спрямованих проти радянської влади ніколи не здійснював.

Таким чином, розслідуванням не було встановлено доказів, які б підтверджували пред'явлені Турчановичу С.О. звинувачення в його антирадянській діяльності. Прокурор Черкаської області вийшов із протестом до Черкаського обласного суду про відміну постанови трійки УНКВС Київської області від 10 травня 1938 року по справі Турчановича Степана Олексійовича і справу за недоказаністю пред'явленого ним звинувачення провадженням припинити.

Президія Черкаського обласного суду 13 лютого 1957 року протест прокурора Черкаської області задовольнила.

ДАЧО, ф. Р- 5625, оп. 1, спр. 1325.

Арештований, допитаний, розстріляний
Типова історія в часи терору

11 листопада 1937 року був арештований робітник, фугувальник одного із заводів в Умані Базаров Михайло Данилович. Притягнений до карної відповідальності за статтями 54-10, 54-1 КК УРСР. В ордері на арешт значилося: «Состоял членом польской шпионской организации, по заданию которой проводил контрреволюционную деятельность по свержению советской власти». (Усі карні справи в Україні велися виключно російською мовою. Далі цитуватимемо в перекладі на державну українську мову).

Обшук на квартирі Базарова М.Д. не дав ніяких компрометуючих його результатів. Одначе робітника було заарештовано.

Наступного дня допит. Звинувачення дикі, шиті білими нитками: «Займався на заводі шкідництвом, зумисне зупиняв центрифугу, рвав приводні паски, знищував електричну проводку заводу, чим викликав систематичні простої в роботі».

А ще «серед місцевого населення Базаров Михайло Данилович проводив активну контрреволюційну роботу, вихваляючи фашистський лад Польщі, поширюючи провокаційні чутки про скору війну з капіталістичною Польщею і неминучу поразку в цій війні Союзу Радянських Соціалістичних Республік».

Звинувачення сипалися одне абсурдніше за інше. Базаров їх заперечував. До нього в Уманській в'язниці застосували «методи фізичного впливу». Робітник не витримав тортур і визнав себе винним у здійснених ним злочинах повністю.

Інакше й не могло бути, адже Базаров М.Д. ще до арешту був включений в «особый список УГБ НКВД СССР» на підставі наказу Народного комісаріату внутрішніх справ СРСР № 00485 від 11 листопада 1937 року.

26 листопада 1937 року, тобто через півмісяця після арешту була прийнята постанова НКВС СРСР про розстріл Базарова Михайла Даниловича. Розстріляний 19 грудня 1937 року 0 24 годині ночі.

Реабілітований Базаров М.Д. Військовим Трибуналом Київського військового округу 7 лютого 1958 року.

ДАЧО, ф. Р- 5625, оп.1, спр. 1717.

Галичанин

Це ще «великий гуманіст», фундатор партії більшовиків В.І. Ленін (Ульянов) стверджував: «революционная диктатура пролетариата есть власть, завоеванная и поддерживаемая насилием пролетариата над буржуазией, власть, не связанная никакими законами» (в.и. Ленин, ПСС т. 37, стр.254)...

Як не дивно, але факт – жоден із «вождів» пролетаріату, починаючи від Карла Маркса і завершуючи Йосифом Джугашвілі, Левом Троцьким не мав пролетарського коріння і не мав жодного трудового дня в середовищі робітників чи селян... Зі свого олімпу вони лише спостерігали за

тими, хто пер плуга чи стояв за верстатом і повчали, як треба жити, і як поводитися за видуманими ними законами і правилами, закликаючи гвинтиків віддати за справу пролетаріату не вигризки душ, а всю повноцінність життя або смерті. А хто був не згоден з ними – не церемонилися - набоїв у виконавців їхніх, часом абсурдних задумів, вистачало. Та і законних підстав також.

Як писав Валентин Мороз у своєму репортажі із заповідника імені Берії «Крижаний жах, без якого неможливо збудувати імперію гвинтиків, необхідно потім весь час підтримувати!»

(В.Мороз, «Есеї, листи, документи», видавництво «Сучасник», 1975, с.47).

Якщо в 20-х роках основне вістря репресивних органів було спрямоване проти представників колишніх панівних кланів, біляків, антибільшовицьких партій, куркулів, то в середині і наприкінці 30-х основний удар проти контрреволюційних елементів був спрямований за національною ознакою.

11 серпня 1937 року НКВС СРСР розробив оперативний наказ на повну ліквідацію первинних організацій Польської організації військової.

Наказ супроводжувався «Закритим листом про фашистсько-повстанську, шпигунську, диверсійну й терористичну діяльність польської розвідки в СРСР».

Пізніше, 24 вересня 1937 року наркомат внутрішніх справ УРСР за №9310 надіслав вказівку – «заарештувати всіх відвідувачів польського консульства» під яку потрапляли всі уродженці західних областей України, які входили до складу Польщі. І потрудилися чекісти «на славу»: як свідчить доповідь заступника начальника НКВС у Київській області майора держбезпеки Бабича начальнику 8-го відділу УДБ НКВС УРСР лейтенанту держбезпеки Мунвезу з 1 червня 1937 року по 8 січня 1938 року в Київській області було заарештовано 6524 особи, з них розстріляно 4500 чоловік.

Серед цих тисяч, засуджених за першою категорією було і чимало мешканців Тальнівського району, доля яких закинула в роки громадянської війни на землі цього району.

Багато з них, як скажімо, Федір Дубковецький, після демобілізації з бригади Котовського організував під Тальним комуну «Вулик і бджола». Павло Куриляк після закінчення агрономічних курсів працював дільничним агрономом Тальнівської МТС.

Всі завели сім'ї, одружившись на місцевих красунях. Стали своїми. А про комуну Дубковецького слава поринула далеко за межі України.

На весь район славилася пасіка Павла Брищдери. Але наказ наркомату є наказ і його потрібно виконувати. Отже, не довго розмірковуючи, співробітниками Тальнівського райвідділу НКВС проведено зачистку галичан. В усі сільські ради були направлені запити по виявленню серед мешканців сіл галичан. Їх і виявили в Мошурові та інших селах. 13 грудня був заарештований Микола Бобляк, 14 грудня Василь Шпак і Григорій Вишневський, наступного дня - Павло Брищдера.

В передбачений наказом десятиденний термін було проведено слідство. Без виклику свідків, очних ставок. Очевидно, на підставі фактів, озвучених під час зборів чи нарад, а то і просто взятих «із потолка» 22

грудня склали обвинувачувальний висновок. В ньому, зокрема, говорилося.

Цитується мовою оригіналу справа ЧОДА ф. Р-5625, оп.1, спр.3111.

Из обвинительного заключения
по обвинению Бобляка Николая Григорьевича,
Шпака Василя Ильича,
Вишневського Николая Григорьевича
Куриляка Павла Марковича
Брищдера Павла Юлиановича
по ст. ст. 54-4, 5407, 54-11 УК УССР

Управлением Государственной Безопасности вскрыт и ликвидирован ряд подпольных, галицейских повстанческих организаций, созданных и действовавших на территории Монастирищенского, Христиновского и др. районов Киевской обл.

Эти организации были связаны с разведывательными органами соседних капиталистических государств, по заданию которых участниками организаций, на протяжении всего периода существования Сов. Власти проводилась активная шпионская, вредительская и к.р. деятельность, направленная к свержению Сов. Власти вооруженным путем.

Такая контрреволюционная, повстанческая организация галичан в 1937 году была вскрыта на территории Тальновского района.

Следствием была установлена причастность к данной организации жителей Тальновского района Боблика Н.Г., Шпака В.И., и др. 3 чел.

... обвиняются:

1. Бобляк Николай Григорьевич, 1895 г.р., уроженец Галициии, жит. С. Мошуров, Тальновского р-на, галичанин, до ареста работал в колхозе, б/п.

На время войны имел задание совершить поджег колхозной конюшни вместе с находящимся там скотом...

2. Шпак Василий Ильич, 1895 г.р., уроженец с.Глыбочок (Галиция), галичанин, до ареста – чернорабочий сахзавода, б/п...

Являлся участником организации, на сахзаводе проводил вредительство... забивал свеклой транспортер, не давал рабочих на выгрузку вагонов, умышленно бросал камни в свеклу...

На время войны... поднять восстания и выступить против Сов. власти.

3. Вишневский Николай Григорьевич, 1898 г.р., урожен. с. Стебник (Галиция), галичанин, до ареста колхозник (с. Шаулиха, – ред.).

Работал в колхозе, занимался вредительством... вместо удобрения разливал чистую воду... при уборке пшеницы умышленно оставлял сжатые снопы несложенными в копы, хлеб прорастал и гиб...

4. Куриляк Павел Иванович, 1898 г.р. урожен. с. Оришковцы (Галиция), галичанин, до ареста – участковый агроном Тальновсокй МТС, б/п...

Как участник организации... – во время уборочной 1934 г. дал распоряжение косить зеленое жито – что привело к потере 50% урожайности...

В 1935 г. весенний сев по колхозам затянул, комбайны слабо работали, были частые поломки, умышленно затянулкопку сахарной свеклы...

Аналогичную вредительскую деятельность... проводил в последующих 1936-1937 гг.

5. Брищдера Павел Юлианович, 1901 г.р., урожен Галиции, галичанин, до ареста – пасечник колхоза... работал в колхозе по ремонту с/х инвентаря, проводил таковой вредительски – быстро выходили из строя...

Работал с осени 1936 г. пасечником, занимался вредительством, погибло 50% пчел, в 1937 г. были большие потери меда...

На основании приказа НКВД СССР №00485 обвинение... подлежит включению в Особый список НКВД СССР.

Подписи.

22 декабря 1937 г. г. Умань»

А факти були «вагомі». Так, скажімо, пасічника Павла Брищдера звинувачували в тому, що він спеціально розвів багато трутнів, і як наслідок, колгосп недоодержав багато меду. Та і бджоли «нероїлися». Отже, не одержав колгосп додаткових бджолиних сімей.

А Микола Вишневський розпорядився обприскувати посіви буряків замість отрутохімікатами – чистою водою... Очевидно, «специ» із райвідділу НКВС так розбиралися в сільському господарстві, що не могли навіть придумати більш – менш достовірні факти для звинувачення.

І вже 12 січня 1938 року у Москві на своєму засідання особлива нарада НКВС за списками виносить вирок – розстріляти. І через місяць – 14 лютого 1938 року, судячи за підписом на акті коменданта НКВС Шашкова – всіх тальнівських галичан було розстріляно в Києві о 24 годині.

У кожного із розстріляних в селі залишилась малеча. Так, у Василя Шпака залишилися без батька двох річний Михайло і семирічна Аня, у Павла Брищдері – семирічний Федір, двох річна Галина, семимісячний Володимир.

Конвеєр смерті працював прискорено

З карної справи в іншу справу в 1937-1938 роках пішли тексти обвинувачувальних приводів для масових арештів ні в чому не винних українських людей в Україні. Зокрема, в Київській області цей текст звучав так:

«Управлением Государственной Безопасности вскрыт и ликвидирован ряд крупных шпионско-диверсионных повстанческих организаций на территории Уманского, Маньковского, Жашковского и других районов Киевской области...».

Далі йшов абзац:

«Такая организация вскрыта и ликвидируется на территории такого-то району (який розглядається в даній карній справі).

Эти повстанческие организации ставили своей целью свержение советской власти путем оказания помощи иностранным государствам диверсионными актами и восстанием в тылу Красной армии к началу

войны против СССР, и разведывательно-вредительской деятельностью в период мирного времени».

Так ось, у даній карній справі розглядається «повстанческая организация, вскрытая на территории Букского (нині Маньківського) району на Уманщині».

17-18 квітня 1938 року органами НКВС було арештовано по селах району й у самому райцентрі 15 громадян: лікаря районної лікарні Вдовиченка Петра Платоновича, двох братів-учителів Білинського Василя Опанасовича із села Антонівки та Білинського Івана Опанасовича із села Багва, завідуючого відгодівельним пунктом Березинського цукрозаводу Мінченка Іннокентія Опанасовича із села Нова Гребля, шофера цього заводу Бабія Івана Йосиповича із с. Нова Гребля та решту колгоспників – Кривого Якова Тарасовича, Баранюка Павла Филимоновича із села Чорна Кам'янка, Фурмана Опанаса Дем'яновича, Костенка Василя Денисовича із села Рубаний Міст, Ткачука Данила Семеновича з хутора Павлополь, Варича Тимофія Михайловича із села Буки, Тимчука Василя Наумовича, Базильського Сергія Семеновича, Кислинського Лавренія Вакуловича, Слободяника Григорія Петровича із села Антонівки.

Більшість із них не знали один одного, крім своїх односельців, ніколи раніше не зустрічалися в житті. Які ж це члени повстанської, підпільної організації?

Усі вони були спішно допитані за якихось шість днів. На кожного заведено по одному письмовому допиту, де було їх звинувачено в контрреволюційній, антирадянській діяльності, і кожен у своєму єдиному допиті з першої відповіді на звинувачення слідства визнав себе винним. Не було допитано жодного свідка. Викликає подив, як це всі 15 арештованих так одразу визнали себе винними у ворожій діяльності? З інших подібних справ відомо, що арештованих в Уманській тюрмі жорстоко катували. Арештовані по даній справі також перебували в тій же Уманській тюрмі. Звичайно, проти них у цій совєтській катівні були застосовані «фізичні методи впливу», з допомогою яких кати-слідчі добували потрібні їм зізнання невинних жертв.

Останні допити велися 23 квітня, а 24 квітня вже й готовий був звинувачувальний висновок на всіх 15 звинувачуваних. А вже наступного дня, 25 квітня 1938 року відбулося засідання трійки УНКВС Київської області. Рішенням цієї трійки всі 15 звинувачуваних були засуджені до розстрілу. Каральна машина працювала в прискореному темпі.

Не можна читати без болю, без обурення заяву Генеральному прокуророві СРСР Руденку громадянки Базильської Марії Федорівни, дружини колгоспника із села Антонівки Базильського Сергія Семеновича:

«Мій чоловік, Базильський Сергій Семенович, 1900 року народження, репресований у 1938 році, 18 квітня органами НКВС як ворог народу, який начебто із шкідливою метою згноїв у колгоспі хліб. Судився трійкою, був засуджений на 10 років, відправлений у Північно-Уральські табори без права переписки. 16 років минуло з того часу, як він забраний, ніякої чутки про нього немає.

Прошу розглянути його справу. Може він ні в чому не винен.

Вороги народу, ті, що на свободі, зробили з невинної людини (мого чоловіка) ворога народу й засудили.

Прошу, якщо можна, повідомте, якщо можна, чи він живий, чи його немає на світі. 13.06.54 року».

А його ж розстріляли ще 16 років тому, через кілька днів, як арештували. Рідним же радянська влада брехала, відписували, що насправді розстріляний засуджений начебто на 10 років, без права листування».

16 років марних надій, чекань, не відаючи, що тебе катівська влада ще 16 років тому зробила вдовою, а твоїх дітей сиротами.

Карну справу 15-ти невинних українців із Буцького (нині Маньківського) району було розглянуто повторно. У протесті прокурора Черкаської області вказувалося, що всі обвинувачені були засуджені за те, що вони являлися учасниками контрреволюційної повстанської організації, яка начебто ставила собі за мету повалення радянської влади, проводила шкідницьку роботу в сільському господарстві, залучаючи до складу організації нові кадри з числа куркулів та учасників петлюрівської армії і політбанд.

Протест прокурора підлягав задоволенню Черкаським обласним судом з таких підстав. Обвинувачення засуджених в належності їх до контрреволюційної повстанської організації було обґрунтовано лише на неперевірених, суперечливих і неконкретних показах самих засуджених, які, не будучи викриті якими-небудь доказами, на допитах показували про свою нібито належність до повстанської організації, що викликає сумнів у їхній правдоподібності. Свідки в 1938 році не допитувались, розслідування по справі проведено неповно, протиріччя в показах обвинувачених не перевірялися.

Заарештованих на допитах звинувачували в проведенні диверсійних акцій, в антирадянській агітації, а що колгоспники були малограмотні, то декому з них замість агітації ставили в провину розповсюдження антирадянських чуток.

З «диверсіями» договорювалися слідчі до того, що лікарю Вдовиченку приписували, що він «Умышленно создавал плохие условия больным, чем затягивал лечение последних. Состоя в абортной комиссии, сознательно препятствовал проведению абортов, нарушая законоположение».

Учителю Білінському Іванові Опанасовичу ставилось у провину, що він серед учнів старших класів упроваджував націоналістичні тлумачення і вів викладання української літератури по заборонених підручниках.

Ткачука звинувачували в тому, що він, працюючи в колгоспі, згноїв кілька кіп пшениці, а також згноїв 15 пудів дерті, чим підривав підвалини колгоспного ладу в державі.

Не менш «диверсійно» проти радянської влади і колгоспного ладу діяв у Рубаному Мосту Фурман Опанас Дем'янович, малограмотний, рядовий колгоспник. У 1936 році він «дважды подходил в ночное время с целью поджога скирд сена, но задерживался старостами». Може, він хотів просто набрати в'язанку сіна для своєї корови? «В 1937 году, работая на посевной компании, он не досевал по 20 кг зерна на один гектар, чем снижал урожайность».

Він же, малограмотний, «среди колхозников проводил антисоветскую агитацию против колхозного строя, чем срывал дисциплину и выполнение производственных планов колхоза».

Інший малограмотний «агітатор» Тимчук Василь Наумович «среди населения распространял провокационные слухи о скором приближении войны со стороны Польши и Германии против Советского Союза».

З матеріалів додаткової перевірки і, зокрема, з показів свідків Короля, Скрипника, Швеця та інших, які знали засуджених по сумісній роботі або за місцем проживання, вбачається, що засуджені характеризуються з позитивного боку. Ці ж свідки про яку-небудь антирадянську діяльність страчених нічого не показали.

Виходячи з наведеного вище, президія Черкаського обласного суду, погоджуючись із доводами протесту прокурора області й керуючись Указом Верховної Ради СРСР від 25 квітня 1955 року, постановила протест прокурора задовольнити. Постанову трійки УНКВС Київської області від 25 квітня 1938 року про обвинувачення Вдовиченка П.П. та інших (всього 15 осіб) за ст.ст. 54-4, 54-7, 54-11 КК УРСР скасувати, а справу переведенням закрити за недоведеністю пред'явленого обвинувачення.

ДАЧО, ф. Р- 5625, оп.1, спр.1438.

Не визнав ніякої провини

Арешт учителя Босівської середньої школи Лисянського району Матвія Захаровича Гаркавого був чорним горем і для нього, і для його родини – дружини, чотирьох дочок і сина Петра, якому щойно пішов лише сьомий рік. Обшук проводили енкаведисти в присутності голови Босівської сільської ради Бабенка Максима Овдійовича. Він же й дав письмову характеристику, украй негативну, назвавши мирного, добродушного 51-річного сільського вчителя «антісовєтской лічностью».

Як же так? За що?.. – мучила невідступна думка Матвія Захаровича.

Не знайшовши жодних компрометуючих матеріалів, Гаркавого М.З. усе ж арештували, привезли в Умань, закинули в переповнену такими ж політичними арештованими камеру.

Арешт 28 жовтня 1937 року, а наступного дня, 29 жовтня вже й допити. Багато почув він про себе дикого, видуманого. Він і поручик царської армії, немилосердний у поводженні з підлеглими солдатами, стояв на сторожі царського режиму, як офіцер. І водночас він і організатор петлюрівських «Просвіт», проводив роботу серед населення, намагаючись привертати його на бік Центральної ради, стояв за створення самостійної Української держави.

На голову ошелешеного арештованого посипалися свідчення селян Босівки, в яких вони називали його куркулем, експлуататором, серед колгоспників вів контрреволюційну роботу, казав, для чого розстрілюють «врагов народа», жалів їх, говорив: «эти люди были очень хорошие, зачем их расстреливать? Всех не расстреляют. Скоро придет время, когда будут расстреливать этих, которые сейчас расстреливают невинных».

Матвій Гаркавий усе це заперечував. А йому: «Вы обвиняетесь в том, что будучи враждебно настроен против существующего строя, поддерживали связь с антисоветскими елементами, распространяли по-

раженческие слухи, высказываясь о скорой гибели советской власти в предстоящей войне и установлении нового государственного строя. Являясь по убеждению украинским националистом, высказывались о необходимости отделения Украины от СССР и установлении независимого государства».

Гаркавий М.З. не підписав жодного звинувачення, рішуче не визнав ніякої за собою провини.

Через 16 днів, 14 листопада 1937 року трійка при Київському облуправлінні НКВС УРСР винесла рішення – Гаркавого Матвія Захаровича позбавити волі у виправно-трудових таборах терміном на 10 років.

У карній справі учителя із с. Босівки Лисянського району Гаркавого М.З. лежить вражаючий документ, який характеризує засудженого, розповідає, якою він був чесною, ні в чому невинною людиною. Це заява дочки Гаркавого у високу радянську інстанцію, написана українською мовою:

«До Верховної Ради СРСР
Від громадянки села Босівки
Лисянського району Київської області
Гаркавої Галини Матвіївної

Заява

Прошу, аби розібрали справу Гаркавого Матвія Захаровича, який забраний органами НКВС 29 жовтня 1937 року. Коротко опишу автобіографію його: з двох років залишився без батька, з самою матір'ю. З 8 років пішов служить до панів у економію, працюючи ціле літо у пана, заробляючи мізерні копійки, а на зиму за ці зароблені гроші учився. І так за свої власні зароблені кошти кінчив учительський університет. Після закінчення пішов на педагогічну роботу. Починаючи з 1906 року по 1911 рік працював в Антонівській школі. З 1918 року по 1919 рік вчителював у Київській 1-ій вищій школі. Із 1920 року по 1937 рік увесь час працював у Лисянському районі, в селах Винограді, Бужанці, Лисянці, Босівці. В 1926 році був делегатом десятого округового з'їзду радянських робітничих, селянських та червоноармійських депутатів Уманщини.

Забраний був органами НКВС по наклепу К-ка Сидора, який приїхав у село невідомо звідкіля, у колгоспі не працював, а тільки займався п'янками, та цей наклеп підтвердив бувший голова сільської ради Бабенко Максим, який з ним разом займався п'янками. Цей наклеп заключається ось в чім: кінчаючи в м. Звенигородці десятилітку, я була на квартирі у бухгалтера Звенигородської пошти Демченка Григорія. І в 1937 році узявши відпустку, він зі своєю дружиною і Козачук зі своєю рішили поїхати в село на відпочинок. І в цей період вони побували в нас дома в Босівці. І от цей самий Козачук сказав, що це були «вороги народу», з якими ніби-то зв'язався батько, це він передав у НКВС і був батько забраний. В дійсності, хто ці люди, можна перевірити, це старі працівники пошти, які працюють уже по 20 років на одному місці і їх як прекрасних робітників скрізь мають. Цей наклеп було зроблено на п'яну голову, а потім, як опам'ятався, Бабенко так тільки за голову взявся і сказав: «Що я натворив, аж тепер на мені чуб піднімається».

Я ще раз прошу, аби розслідували цю справу. Жителі села прекрасно знають, хто такий був Гаркавий і скільки користі давав людям і хто був Козачук і Бабенко. В останній час Козачука було виключено з колгоспу, як ледаря, п'яницю. І Бабенка знято з голови сільради.

Прошу, щоб справу розслідували в скорому часі, бо цей наклеп зовсім невірний.

19.06.40 р.»

У 1941 році справу вчителя Босівської середньої школи Лисянського району Матвія Захаровича Гаркавого було передослідовано і закрито.

Звенигородське відділення НКДБ повідомляло в слідчастину УНК ДБ по Київській області, що «всі передопитані свідки категорично відмовилися від своїх показів, які давали у 1937 році про антирадянську агітацію зі сторони Гаркавого М.З., пояснюючи тим, що при допиті їх у 1937 році слідчий Лисянського РОМ Чорнозуб протокол написав і запропонував підписати, що й було зроблено».

Колишній голова сільради с. Босівки у 1937 році Бабенко заявив, що його в Лисянському РВ НКВС примусили дати справку-характеристику на Гаркавого, характеризуючи його як «антисоветську личность».

Реабілітований Гаркавий Матвій Захарович 5 квітня 1990 року прокурором Черкаської області.

ДАЧО, ф. Р-5625, оп.1, спр. 739.

Поверніть мені мого чоловіка!

Осінню ніч, напрочуд тиху, теплу раптом порушив сильний грюкіт у двері господи колгоспника Костянина Чайка. Цей несподіваний стукіт розбудив і самого господаря, і його дружину Марію, і стару матір, і сина Петра. До гуркоту в двері долучилося й нетерпеливе цокання в шибку напільного вікна.

У сіни на стукіт вийшов господар, спитав хрипкуватим зі сну голосом:

– Хто там?

– Открой! – почулось у відповідь суворе, – немедленно открывай!

– Та хто ви? – допитувався Чайко.

І тут почувся голос голови сільради:

– Відчиняй, Костянтине. Це бригада з енкаведе.

– Увійшли гуртом чоловіка чотири. При зброї, у військовій формі. Один, старший певно, з них, вийняв із сумки папір з печаткою, поклав на столі, сказав:

– Ви, громадянине Чайко, арештовуєтеся за приналежність до німецьких розвідувальних органів і проведення шпигунської діяльності на користь Німеччини. Ми мусимо провести у вас обшук.

– Та що ви таке говорите? Я ніяких шпигунських органів не знаю і ніякою шпигунською діяльністю ніколи зроду не займався, – заперечив господар. Та непрошені гості вже пішли по нишпорках. Відчиняли двері шаф, копалися по горшках і мисках. Нічого не знайшли. «Ну й слава Богу», – подумав господар.

– Громадянине Чайко! Зодягайтесь, поїдемо з нами, – сказав старший.

– Так ви ж нічого не знайшли. Я ні в чому не винен.

– Ви арештовані. Ось ордер на арешт.

Тієї ночі, 25 вересня 1937 року й ще в десятьох обійстях села Коритні Монастирищенського району валували собаки, сколошкані непроханими гостями. А всього було заарештовано по району 15 колгоспників, приписали їм «повстанську підпільну організацію».

Допит Костянтина Івановича Чайка того ж 25 вересня, вночі:

Запитання: Ви арештовані за проведення шпигунської розвідувальної діяльності на території СРСР на користь Німеччини. Визнаєте себе винним?

Відповідь: Ні, винним себе не визнаю. Розвідувальною діяльністю на користь іноземних держав я не займався. До німецької розвідки я ніякого стосунку не маю.

Запитання: Ще з періоду перебування у полоні в Німеччині ви були німецьким розвідником?

Відповідь: Я підпільною діяльністю не займався. До шпигунської роботи на користь Німеччини не приналежний.

А далі в цьому ж протоколі допиту несподівано така відповідь Костянтина Чайка:

– Я бачу, що моє запирательство безцільне. Я справді здійснив злочин перед радянською владою. Я був завербований німецькою розвідкою в якості їх агента й із завданням по роботі шпигунського характеру прибув на територію СРСР.

Такі ж раптові зізнання стоять у протоколах допиту всіх 15 селян Монастирищенського району, заарештованих у ніч 25 вересня 1937 року. Зізнання, добуті тортурами над арештованими.

А вже 5 листопада 1937 року була й прийнята постанова НКВС СРСР про розстріл усіх 15 арештованих, як членів підпільної повстанської організації. Смертний вирок був виконаних 25 листопада 1937 року о 2-й годині ночі.

Через 20 років до міністра внутрішніх справ СРСР звернулася зі скаргою мешканка села Коритні Монастирищенського району Черкаської області, дружина Чайка, Марія Омелянівна Чайко, у якому писала:

«Дорогий наш міністре! Я вдова, проста колгоспниця, звертаюся до Вас по допомогу моєму в великому горі. Наша сім'я ніколи не була, та й не думала бути зрадниками своєї улюбленої Батьківщини.

Ми зміцнювали Батьківщину свою чесною працею, як я, так і чоловік, і діти. І ось у вересні місяці 1937 року на нас звалилося велике горе, арештували мого чоловіка Чайка Костянтина Івановича, 1882 року народження. Ця справа образила і принизила нас. Вдома ми не знаходили собі місця, ми не вірили в те, що трапилося з нами і страждали всі ці 20 років. Та ось вузол загадкової задачі розв'язався. Матеріали 20-го з'їзду нашої партії я слухала, слухала закритий лист і рвала своє волосся і, не пам'ятаючи себе, кричала. А тому, дорогий наш Міністре! Я прошу Вас вернути мого чоловіка Чайка Костянтина Івановича додому. 26 січня 1957 р. с. Коритня, Чайко».

Справу по звинуваченню Чайка та інших (всього 15 осіб) переглянуто Військовим Трибуналом Київського військового округу 24 грудня 1957

року. Постанову від 5 листопада 1937 року відмінено і справу припинено.

Чайко Костянтин Іванович та інші розстріляні члени сфабрикованої підпільної повстанської організації реабілітовані.

ДАЧО, ф.Р- 5625, оп.1, спр.1953.

Пролетарі, єднайтесь!

Безперечно, вся сила Леніна і його послідовників полягала в тому, що вони блискуче володіли мистецтвом творити «гримучі» гасла для кожного актуального моменту, які мали магічний вплив на широкі маси, гіпнотизували стихію натовпу, котрий слухняно трощив усе, на що його скеровували демагогічні заклики. Коли натовп опам’ятовувався, гарячка проходила – було запізно. Тоді все насильство спрямовувалося проти тих, хто опам’ятався...

«Пролетарі всіх країн, єднайтеся»! Під цим гаслом діяли «підпільні комуністичні осередки», які існували в країнах капіталу. Їх роботу координували з Москви. І не тільки ідеологічно, а й підтримували солідними коштами.

І члени цих підпільних груп, ризикуючи життям, сліпо вірячи рекомендаціям Москви, докладали всіх зусиль, щоб і над їх краєм полум’яніла зоря Кремля – світлого уособлення майбутнього всього людства.

А коли над кимось із підпільників нависала загроза арешту - їх переправляли в СРСР, де кожен сподівався знайти прихисток. І знаходив «цей прихисток» в безкрайніх сибірських просторах у спецтаборах.

Звісно, кому повезло не потрапити у список по першій категорії. Свідченням цього є доля польського комуніста Вірського (Блавута) Яна Яновича.

Його біографія типова для всіх, хто став на шлях боротьби за утвердження світлого майбутнього для всього людства. Так, у своїй біографії, написаній власноруч, Ян Янович повідомляв.

«Родился 02.01.1904 г. в Бенздинсокм уезде, в семье рабочего (отец железнодорожник). Окончил 4 группы народной школы. В 1927 году умирает отец. Я вынуджен бросить школу и работал прислужником в городе Зомбковицах.

С 1919 по 1921 год работал на стеклянном заводе в том же городе. 2 года проработал учеником стекловара, 1 год – сортировщиком в магазине. С 1922 по 1925 год работал в механической мастерской на шахте «Марс». Сначала выполнял все работы в качестве младшего помощника. Потом получил настоящую работу помощником машиниста на локомотиве. В последствии стал машинистом.

На этой шахте с 1923 года втянул меня товарищ в партийную работу. Имея с ним связь, получил от него литературу для распространения. Кроме того, выполнял и другие работы, порученные мне. В 1925 году в июне во время кризиса уволили меня с работы. С октября 1925 года по март 1926 года служил в армии призывником. Во время пребывания в

армии связь с партией прервалась. В 1926 году, вернувшись из армии, вместе с одним товарищем ищем связь с партией.

В половине 1926 года начал работать в качестве кассира на стеклянном заводе. На заводе рабочие избирают меня секретарем месткома профсоюза, в последствии его председателем.

В 1928 году из завода меня уволили. С начала 1929 года работал разнорабочим на заводе краски в Бендзине. В сентябре 1929 года партия высылает меня в СССР».

Виїхати з Польщі він змушений був не лише через свої погляди, пропогандистсько – ідеологічну роботу серед робітників, організацію страйків і демонстрацій, а насамперед через підозру поліції у вбивствах людей за завданнями парткомів, яких підозрювали у провокаціях чи зв'язках із таємними службами. Звісно, будучи заарештованим, Ян Янович міг розповісти під час судових засідань про приховану діяльність «гуманних» комуністів.

Отож вирішили цього бойовика пошвидше відправити в СРСР для використання за призначенням. Переїжджав через Німеччину. В Гамбурзі разом з таким же підпільником-німцем він вантажним радянським пароплавом і прибув у Ленінград. Тут його не через прикордонний пункт, а спеціальним човном доправили на причал. Звідти – після перевірки добрався до Комінтерну в Москву. Хотів працювати на якомусь підприємстві, але спецслужби вирішили на свій розсуд. Спочатку був влаштований на роботу в польську газету, а згодом, після навчання – відправили в Житомирську область, в район, де проживало багато поляків. Працюючи редактором, він чимось не вгодив своїм ляльководам із Кремля. До того ж проявляв надто часто свій характер – вирішувати ті чи інші питання самостійно. А будучи як редактор районии, членом бюро райпарткому, нерідко виступав з критикою керівників району.

Спочатку його намагалися втихомирити перевіркою роботи з листами трудящих. Не вийшло. Потім за нього взялося районне відділення НКВС. А в тім – слово документам із архівної справи 1522, яка зберігається в Державному архіві Черкаської області. Наводимо витяги мовою оригіналу.

Акт

о результатах просмотра рабселькоровских писем, поступивших в редакцию газет «Штурмовец пуль» – орган Мархлевского РПК и РВК, редактором которой был Вирковский.

... установлено:

В больших пачках, помесячно сложены неиспользованные корреспонденции, на которых наложены резолюции: «в архив», «не пойдет», «не использовать», а часто совсем без резолюции.

Большая часть этих корреспонденций не такие уж и бесценные, что бы нельзя было их использовать. Правда, газета малого формата не имела возможности все корреспонденции помещать, но она могла и должна была реагировать на сигналы корреспондентов. Пьянка руководителей колхозов, растраты, безобразные самочинства, развал работы в школах – вот о чем сигнализируют в своих письмах корреспонденты.

Вот несколько изъятых корреспонденций из огромного архива с наложенными на них резолюциями редактора:

06.04.35 г. в Адамовском колхозе им. Ланцуцкого у конюхов погибло пять лошадей. Правление колхоза, вместо привлечения виновных к ответственности – премировало.

Резолюция редакции – «не использовать».

28.06.35 г. Ковальский (х.Ожогов) пишет, что председатель колхоза и его родственники пасут свой скот на колхозных посевах.

Резолюция редакции: «Написать в правление колхоза, что оно думает делать и как бороться с теми, кто уничтожает посевы» зачеркнуто и написано «не использовать» ... и много других.

Подпись эксперт-инструктор.

А далі вже- арешт, допити і звинувачення.

Обвинительное заключение
По следделу по обвин. Вирковского Яна Яновича
по ст. 97 и 99 УК УССР.

В Облуправлении НКВД имелись данные о том, что бывший редактор районной газеты «Штурмовец пуль» в Мархлевском районе (польський національний район- ред.) Вирковский Я.Я., прибывший в СССР нелегальным путем, причастен к провокаторской деятельности в бытность его в рядах КПП, был связан на почве к-р деятельности с активным членом «ПОВ» Скарбеком и состоял в 1934-1935 гг. редактором районной газеты в б. Мархлевском районе, проводил националистическую работу в части полонизации местного населения. На основании этих данных, в августе 1935 г. Вирковский Я.Я. был исключен из рядов ВКП(б) и в последствии арестован.

Находясь в Советском Союзе, Вирковский в период направления его на работу в б. Мархлевский район познакомился со Скарбеком, после чего несколько раз сталкивался с ним по роду службы в партийном комитете.

Одновременно по вопросу деятельности обв. Вирковского в редакции были выявлены данные о злоупотреблениях его на работе и преступно халатном отношении к выполнению своих служебных обязанностей.

...Вирковский обязан был реагировать на все серьезные сигналы рабселькоров, т.к. последние в своих корреспонденциях сообщали... о развале работы в колхозах, школах, растратах государственных денег, вредительстве и падеже скота, самочинствах и т.д.

Однако, Вирковским никаких мер не было принято... Вместо того, чтобы поместить их в газете или направить в соответствующие организации, эта корреспонденция вовсе не использовалась и сдавалась в архив.

В 1935 году, когда возник вопрос об обслуживании украинского населения (численность 50%), а после прибытия переселенцев это особо было необходимо в интересах политики партии, на требования руководства района и украинцев-колхозников, Вирковский всячески противился этому мероприятию, даже пытался прикрыть это, обвиняя руководство в искривлении линии национальной политики партии.

Виновным себя не признал.

… по обвинению Вирковского Яна Яновича, 1904 г.р. урожен. Польши…

Направить Киевскому Областному прокурору для предания обвиняемого суду. Подписи.

Але у Києві вирішили – поки що немає потреби у притягненні до кримінальної відповідальності. Отож направили його в Черкаси.

«Постановление

г. Черкассы 17.09.1937 г.

Оперуполномоченный НКВД УССР о г-не Вирковском Яне Яновиче, 1904 г.р., урож. Польши, жителя г. Черкассы, работал электромонтером по Черкасской электростанции, по нац. поляк, подданства Польши, б/п, искл.из партии, за то, что Верковский Я.Я. занимался разведывательной работой в пользу Польши

Постановил:

Привлечь Вирковского Я.Я., предъявив ему обвинение в том, что он занимался разведывательной работой в пользу Польши, – предусмотренное ст. 54-6 УК УССР.

подписи

17 сентября 1937 г.

Анкета арестованного

Вирковский, он же Блавут Ян Янович, он же Михайлович

2 января 1904 г.

с.Антонов Бендинского уезда Польши,

место жит. г. Черкассы, ул Урицкого, 183,

электромонтер

без определенных занятий, работал ранее на Черкасской электростанции

паспорт – не имеет

отец – ж. дор. рабочий – стрелочник, умер в 1917 г.

Соц. – рабочий

После револ. – рабочий машинист и электромонтер

Образ. – низшее

Парт. – был в Компартии Польши с 1923 по 1929

Был чл. ВКП(б) с 1928 до 1935 г.

Поляк, подданство Польши

В 1935 г. 17.08. был арестован за принадлежность «ПОВ», освобожден 13.04.1937 г.

Сост. семьи: жена, мать, брат, сестры».

«Из протокола допроса

10 октября 1937 г.

Опер. Уполномоченный УГБ Черкасского РО НКВД допросил качестве обвиняемого Вирковского Яна Яновича

Вопрос: Известно, что Вы являетесь агентом польской разведки и на протяжении ряда лет занимались разведывательной деятельностью на территории СССР. Подтверждаете Вы это?

Ответ: Подтверждаю, что я, Вирковский Я.Я. действительно состоял на службе в качестве агента польских разведывательных органов с 1930 года до моего ареста в 1937 г.

Вопрос: Расскажите подробно о проведенной Вами работе разведывательного характера на территории СССР.

Ответ: начиная с 1930 г. В Городищенском районе я собрал сведения об экономическом положении в районе, о состоянии коллективизации и настроении среди крестьян, а также о наличии воинских частей.

Успел я побывать на таких заводах: Проскуровском сахзаводе, Городищенском, Уладовском и, кажется, Брусиловском сахарных заводах. На этих заводах я особо интересного материала для разведки добыть не мог и ограничился только материалами о производительности заводов и настроениях рабочих.

В 1932 г. я учился. В 1933 г. ,примерно в конце октября я решением ЦК ВКП(б) был мобилизован в Мархлевский район на должность редактора газеты.

В 1935 г. я был арестован Мархлевским РО ГПУ по подозрению меня в принадлежности к к-р организации «ПОВ». Просидел 6 месяцев , был освобожден из-за недоказанности состава преступления. После освобождения в гор. Черкассы... был направлен на работу в гор. электростанцию, где работал до момента моего ареста».

«Из обвинительного заключения
по обвин. Вирковского Я.Я. в преступлении,
предусмотренном ст. 54-6 УК УССР.

Черкасское РО НКВД располагало материалами о том, что Вирковсий Я.Я., работая редактором Мархлевской районной газеты (польской), выступал против преподавания украинского языка в н/школах. В 1935 г. за повстанческо-националистические проявления он исключен из ВКП(б). Умышленно задерживал перевод польской газеты на украинский язык. Был арестован.

В 1930 г. Вирковский редактором центральной польской газеты «Трибуна – Радецка» Домбалем (арестован) был завербован в качестве агента польской разведки и до последнего времени Вирковский занимался разведывательной деятельностью на территории СССР.

По заданию Домбаля Вирковский обработал в пользу польських разведывательных органов сотрудника редакции Центральной польской газеты «Трибуна-Радецка» Гадомского, который впоследствии был завербован Домбалем в качестве агента – связиста.

Обвиняемый Вирковский Я.Я. в предьявленном ему обвинении полностью признал себя виноватым.

Постановил: Следдело направить на рассмотрение ГУГБ НКВД СССР. Подписи.

Составлено в г. Черкассах».

14.10.37 г.

«Выписка из акта

Постановление НКВД СССР от 22 октября 1937 г., протокол «о расстреле Вирковского Яна Яновича, 1904 г.р. приведено в исполнение 15 января 1938 г. в 24 часа.

М.п. Комендант подпись».

«Витяг
з протоколу №91 засідання бюро РПК
від 17.08.35 року

1. Про члена партії Вірковського Яна Яновича, що підтримує і підозрюється в шпіонажі.

2. Вірковський Ян Янович сам з Польщі. Вважається членом ВКП(б) з 1928 року. За скриття знайомства та зв'язку з Скарбеком, за взяття під захист, будучи кандидатом бюро РПК Заблоцької, що теж підтримувала зв'язок з Скарбеком, за зволікання переходу з чужоземного підданства у Радянське протягом більше п'яти років свого перебування в СРСР і як підозрілого у шпіонажі – з кандидатів бюро РПК вивести та з лав ВКП(б) виключити.

М.п. Секретар РПК (підпис)».

«Справка

В отношении Домбаля Томаша Францевича, 1890 г.р. – работал до ареста зав. Кафедрой социально-экономических наук Московского института механизации и электрификации им. Молотова (арест. в дек. 1936 г.) Военной коллегиейВерховного Суда СССР.

Дело прекращено 21 дек.1955 г. за отсутствием состава преступления. В архивах КГБ и МВД СССР никаких данных, свидетельствующих о принадлежности Домбаля к организации «ПОВ» и агентуре иностранных разведок не имеется.

Подпись»

«Из Постановления бюро Житомирского комитета Компартии Украины то 23.05.1989 г. , протокол №7, параграф 12.

О Вирковском Я.Я.

Учитывая, что обвинения, предъявленные Вирковскому Я.Я. при исключении его из членов партии в 1935 году и осуждении в 1937 году не подтвердились, что его уголовное дело военной коллегией Верховного Суда пересмотрено и производством прекращено за отсутствием состава преступления, реабилитировать Вирковского Я.Я. в партийном отношении (посмертно).

Секр. обкома КПУ подпись В. Кавун».

Секретно

«Верховный Суд Союза ССР.

Определение

Военная Коллегия Верховоного Суда СССР рассмотрела в заседании от 13 октября 1956 г. протест Генерального прокурора Союза СССР на постановление НКВД и прокурора СССР от 22 октября 1937 г., на основании которого Вирковский Я.Я., 1904 г.р. расстрелян.

Определила:

Постановление НКВД СССР и Прокурора СССР в отношении Вирковского Я.Я. отменить и дело о нем производством прекратить за отсутствием состава преступления.

Председательствующий (подпись).

Пролетарі всіх країн, єднайтеся! І ризикуючи своїм життям, підпільники-комуністи виконували всі вказівки Кремля. А коли ставали непотрібні – з ними чинили, як з відпрацьованим матеріалом. Або ж викидали як непотріб, а здебільшого, щоб не було свідків – знищували. Просто і надійно. Завжди діяв принцип: є людина – є проблеми, людина щезла, і проблеми щезли.

«Судили, не довівши вини»

Опритомнівши, він збагнув, що знаходиться в полоні у німців. Під час бою був оглушений вибуховою хвилею від снаряду, втратив свідомість. Табір військовополонених стояв на березі річки в селі Котенівка, що в 15 кілометрах від міста Старий Оскол. Так йому розповів один із полонених.

Перша думка, яка прийшла після опритомнення – це тікати. Кілька днів придивлявся до охорони, до місцеположення табору. І ось десь опівдні, коли охорона була розморена літнім сонцем, втрачала пильність, від відважився.

Узяв банку в руки й спокійно пішов витоптаною цілиною лугу до річки набрати води. Дійшовши до річки й набравши води, він оглядівся кругом і побачив, що на нього ніхто з охорони не звертає уваги. Вирішив у групу військовополонених не вертатись. Ступив берегом крок, ще крок від табору. Тихо. Так і пішов з банкою берегом. Неподалік було село Репецька-Плота. Пішов у це село. Там жила знайома йому жінка.

Зупинився у неї. Він, Василенко Федір Петрович, фельдшер 4-го гвардійського полку 40-ї армії став у селі займатися лікуванням людей на дому.

19 вересня 1942 року на квартиру до Василенка прийшов староста села і вручив йому повістку з'явитися до помічника військового коменданта в с. Мантурове. Був призначений на посаду старшого лікаря по організації медичних пунктів у Мантурівському районі Курської області, де прослужив до січня 1943 року. Брав участь у комісії по відбору й відправленню населення на каторжні роботи в Німеччину.

А далі, як зазначено в постанові на арешт, Василенко Ф.П. «в конце января 1943 года при подозрительных обстоятельствах оказался в расположении частей Красной Армии».

Почалося слідство, допити, звинувачення, що Василенко Ф.П, «находясь в лагере советских военнопленных в с. Котеновка, в конце июля 1942 года из плена бежал, и не принял мер к переходу на сторону частей Красной Армии, остался проживать на оккупированной территории».

Коли ж йому під час наступу частин Червоної Армії вдалося перейти на радянську сторону, то його запідозрили в шпигунській діяльності, звинуватили в тому, що він засланий ворогом з розвідувальною метою.

Звинуватили його ще й у тому, що він брав участь у комісії по відправленню громадян у Німеччину, що близько 200 осіб визнав придатними для роботи в Німеччині.

У своєму поясненні Василенко зазначив, що крім цих 200, він навмисне визнавав багатьох хворими. На нього було зроблено донос помічникові коменданта. Той ніяких каральних заходів не вжив, але зобов'язав виявляти партизан, про яких у районі й слуху не було. А при відступі із села дав Василенку ампули, щоб він після відходу німецьких військ потруїв у селі колодязі. Василенко ці ампули розбив.

Незважаючи на те, що ніякої прямої вини за Василенком Ф.П. не було доведено, його справу було передано в НКВС. 18 березня 1944 року постановою особливої наради при Народному Комісаріаті Внутрішніх справ Василенко був за «измену Родине» ув'язнений у виправно-трудовий табір терміном на вісім років.

У 1946 році скаргу Василенка було відхилено каральними органами з резолюцією: «Оснований к пересмотру решения по делу нет. Жалобу Василенко Ф.П. оставить без удовлетворения».

Аж 24 листопада 1956 року по нашому земляку із с. Геронимівка Черкаського району Черкаської області Військовим трибуналом Воронізького ВО постанову особливої наради при НКВС СРСР від 18 березня 1944 року було відмінено і справу припинено за не доведенням пред'явленого звинувачення. На жаль, це відбулося вже після відбуття Василенком Федором Петровичем восьмирічного терміну ув'язнення.

ДАЧО, ф. Р-5625, оп.1, спр.1287.

Василь Король

Шпигуноманія

Напевно в жодній країні світу не виявлено стільки шпигунів за десятиріччя, скільки за один рік великого терору (1937-1938). І серед них – не лише високопосадовці типу Радека-Пятакова, Бухаріна-Рикова, Каменєва-Зіновєва в Москві, Чубаря – Скрипника, Любченка, а й учителі, рядові колгоспники, робітники. Лише в результаті «нанесення оперативного удару по польсько-шпигунському, диверсійному та контрреволюційному націоналістичному підпілю» Києва і області (куди входила нинішня Черкащина) на 1 жовтня 1937 року було заарештовано 3003 чоловік: поляків – 1713, українців – 791, галичан – 237, євреїв – 114, інших – 148. Співробітники Київського УНКВС «розкрили та ліквідували» 59 польських щпигунсько-диверсійних резидентур, 19 осередків ПОВ, 22 диверсійно-повстанські групи, 101 агента польської розвідки (ГДА СБУ, ф.16, оп. 30, спр. 80, арк. 116-118).

Під час реалізації «німецької операції» було «зачищено» київськими чекістами 883 запроданці, прислужників фашистів, 1186 «латишських шпигунів».

На початок 1938 року цьому відомству вдалося «розшукати» у Київській області лише 72-х осіб польських розвідників, 163 – румунських, 29 – грецьких. І навіть агента південно-африканської країни. Правда, ним виявився глухонімий, який народився не в Америці, а на кутку Америка в с. Матусів Шполянського району, а південно-африканської республіки на час провини зовсім не було.

І як справедливо пише історик Григорій Костюк у книзі «Сталінізм в Україні. Гени і наслідки» (К., 1995 р.), злочинні «виклики українських націоналістів» могли мати місце, але все це ... звичайні недогляди, які допускаються скрізь, за будь-якого режиму. У всякому разі інтриги серед акторів або музейних працівників, недбале господарювання, боротьба проти русизмів, неналежна повага до пам’ятників Полтавської битви – не такі вже катастрофічні події, через які треба було б перестріляти увесь парламент, уряд і партійне керівництво республіки». Добавимо – і тисячі просто звичайних мешканців України.

Чи вдалося Сталіну шляхом жорстокого терору поставити на коліна Україну?..

Репресії, починаючи з 1919 року засвідчили, що масове винищення народу і його політичних і культурних керівників не вирішили й не ліквідували українське питання. Мрія про державність України ніколи не згасала. У книжці Юджина Лайонса «The people of Russia» німецький офіцер, який воював на східному фронті, запитує американського журналіста: «Чи знаєте Ви, де ми програли війну в Росії? У Сталінграді, – швидко відповів американський журналіст. Ні, – сказав німець, – ми програли війну набагато раніше, в Києві, коли вивісили свастику замість українського прапора». (Лайонс Юджін «The people of Russia», Нью-Йорк, 1954, с. 232).

І має рацію Григорій Костюк, який, наводячи цей уривок, підкреслив: «Ми вважаємо цю відповідь історичним попередником воїна, який збагнув істину на порозі смерті».

Про ті страшні часи викорінення у свідомості українського народу ідеї державності шляхом роздування шпигуноманії і розстрілу ні в чому не винних людей – і розповідають численні архівні документи, що зберігаються в Державному архіві Черкаської області. Отже – слово німим свідкам трагедії наших черкащан під час викорінення ідеї української державності.

«Из обвинительного заключения Станюка Степана Григорьевича, Затовского Василия Григорьевича, Мельника Владимира Федоровича, Гурина Николая Николаевича, Волянского Владимира Тихоновича по ст. 54-1 п. «а» УК УССР

Произведенным расследованием и личными признаниями обвиняемый Станюк, будучи завербован в 1930 г. отделением польской разведки в г. Львове и переброшен из Польщи в СССР со специальными заданиями по разведывательной линии, по прибытии в 1927 г. в г. Умань, действительно насадил в г. Умань шпионско-диверсионную сетку, лично завербовав в нее ряд лиц...

1. Станюк Степан Григорьевич, 1898 г.р., урожен. с. Телятин, Томашевского уезда (Польша), жит. г. Умани, укр., гр-во СССР, был членом КП(б)У с 1928 г., исключен в 1935 г., учитель с высшим образованием, 1919 по 1920 г. служил в польской армии.

С 1920 г. являлся агентом польских разведывательных органов по кличкой «Квятка». Лично завербовал 5 чел...

Собирал и систематически передавал польским разведывательным органам шпионские сведения военно-оборонного и экономического характера.

Проводил работу по подготовке диверсионных актов (взрыв мостов, разборки ж. дорог, путей и т.п. В проведении активной разведывательной работы сознался.

2. Затовский Василий Григорьевич, 1886 г.р., уроженец и житель г.Умани, укр., гр-во СССР, б/п, сын псаломщика, окончил Киевскую духовную академию, до ареста – учитель Уманского медицинского техникума.

В 1932 г. был завербован Станюком... Занимался активной шпионской деятельностью в пользу Польши. Собирал данные о расположении воинских частей, оборонных объектов и т.п., за что получал денежное вознаграждение.

В преступных действиях сознался.

3. Мельник Владимир Федорович, 1890 г.р., уроженец г. Устечко (Галиция), жит. г. Умани, галичанин, б/п, до ареста исполнял обязанности доцента физики Уманского с/х института. В 1919-1920 г.г. служил в Галицийской армии.

В 1928 г. был завербован Станюком. Собирал и передавал сведения военного и экономического характера, о личном составе Уманского гарнизона, план посадочных площадок для самолетов и т.п. В преступных действиях сознался.

4. Гурин Николай Николаевич, 1898 г.р., уроженец с.Корга, Курской обл., жит. г. Умани, русский, б/п, до ареста учитель 11-й школы г. Умани.

В 1928 г. завербован Станюком... Собирал и передавал данные о рас-

положении и личном составе воинских частей, видах вооружений... за что получал денежные вознаграждения. Во всем сознался.

5. Волянский Владимир Тихонович, 1886 г.р., урожен. с.Солохин, Житомирской обл., жит. г. Умани, укр., б/п, до ареста учитель 11-й школы г. Умани.

В 1932 г. завербован Станюком для работы в пользу польской разведки. Собирал и передавал разного рода шпионские сведения об экономическом состоянии сельских окружающих районов, настроения населения, о военном городке г. Умани и т.п.

В преступных действиях сознался.

Виновность всех обвиняемых следствием полностью установлена.

На основании приказа НКВД СССР – подлежат включению в Особый список НКВД СССР.

Справка:

1. Все обвиняемые содержатся под стражей в Уманской тюрьме.

2. Вещдоков по делу нет.

30 ноября 1937 г., г. Умань

ДАЧО ф.Р- 5625, оп.1, спр. 1568 с.128-129.

Выписка из акта (на 5 чел.)

Постановление НКВД СССР от 19 декабря 1937 г. (протокол №570) о расстреле Волянский Владимир Тихонович приведено в исполнение 25 января 1938 г. в 1 ч. 00 мин.

Печать Нач. Уманского РО НКВД (подпись)

(ДАЧО, ф.Р-5625, оп.1, спр. 1568, с. 127).

«Справка
по архивно-след. делу

Станюк С.Г. был арестован в августе, а Затовский В.Г., Мельник В.Ф., Гурин Н.Н. и Волянский В.Г. в ноябре 1937 г. Уманским РО НКВД б. Киевской обл. Все осуждены 19.12.1937 г. комиссией НКВД и прокурора СССР к ВМП. Приговор приведен в исполнение.

Согласно обвинительного заключения все они признаны виновными в том, что проводили шпионскую деятельность в пользу польской разведки.

Данных, послуживших основанием к аресту Станюка в деле не имеется. Затовский, Гурин и Волянский были арестованы после того, как Станюк на предварительном следствии показал о том, что он завербовал их для шпионской работы, а Мельник арестован на основании показаний Гурина. Обвиняемые в ходе предварительного следствия допрошены по одному разу, виновными себя признали, однако их показания записаны неконкретно... Кроме личных признаний самих обвиняемых, никаких других доказательств в деле не имеется.

Проведенной проверкой данных о проведении шпионской деятельности против СССР не добыто.

Полагал-бы: направить на рассмотрение в Главную Военную прокуратуру.

Подписи.»

ДАЧО, ф. Р-5625, оп.1, спр. 1568, стр. 217-219).

«Секретно

Определение

Военный Трибунал Киевского Военного Округа

13 сентября 1957 г.

Установил:

Станюк, Затовский, Мельник, Гурин и Волянский обвинялись в том, что являлись агентами польской разведки, по заданию которой собирали и передавали польским разведывательным органам различные сведения шпионского характера.

Допрошенные в 1956 г. свидетели, длительное время знавшие осужденных по совместной работе, охарактеризовали их положительно и заявили, что никаких антисоветских высказываний с их стороны они не слышали... (Не виявлено і даних про їх зв'язок з польською розвідкою. – Ред.).

Определил:

Постановление комиссии НКВД и Прокурора СССР от 19 декабря 1937 г. в отношении Станюка, Затовского, Мельника, Гурина, Волянского отменить и дело о них производством прекратить за отсутствием состава преступления.

Подписи».

ДАЧО, ф. Р-5625, оп.1, спр. 1568, арк.227.

«Из постановления Бюро Черкасского обкома Компартии Украины 26 января 1990 г. протокол 24. О партийной реабилитации Станюка С.Г.

Учитывая, что мотивы исключения из партии, послужившие впоследствии поводом для обвинений в шпионаже, отпали как необоснованные в связи з отменой постановления комиссии НКВД и прокурора СССР от 19 декабря 1937 года и прекращением дела за отсутствием состава преступления, реабилитировать Станюка Степана Григорьевича в партийном отношении (посмертно).

Секретарь обкома подпись.»

ДАЧО, ф.Р-5625, оп.1, спр.1568, арк.247.

Між іншим, Станюк був заарештований 4 серпня, а вперше допитаний через півмісяця. Спочатку його звинувачували, як співучасника «банди» правотроцькістського напряму, очолюваної секретарем Уманського РКП Цицаревим. Потім надійшла команда про виявлення польських шпигунів – і виявили «шпигуна». І жодного разу не йшла мова про перевербовку, ні про уточнення резидента. В основному метою слідчих було «вибити» прізвища причетних до організації шпигунів. І коли зрештою «добули», за чотири дні провели арешт. Хто ж ці агенти? Просто знайомі по освітянській ниві учителі і лектори уманських середніх та вищих навчальних закладів.

А які розвіддані? Місця розміщення військових частин, про які знав кожен пересічний мешканець Умані. Як і дані про морально-психоло-

гічне поводження середнього командного складу, освітній ценз. Що теж не було секретом. Адже військовослужбовці були добре знайомі з мешканцями, дружили з багатьма, одружувалися на уманчанках.

Одночасно з розкриттям агентів польської розвідки по військовій лінії, уманські слідчі «успішно викрили шпигунів і в народно-господарській галузі.

ДАЧО, ф. Р-5625, оп.1, стр.2798 (Василевського и др. 12 чел)

Из обвинительного заключения

По обвинению Василевский М.М., Жигалюк Г.И., Андрущенко К.П., Рудик В.Н., Вишневский В.П., Чернышенко И.Т., Косенко И.А., Олейник В.Г., Крамар А.Е., Кибальный П.К., Яцын М.М. и Гайдукевич В.П. по ст. 54-4, 54-7 и 54-11 УК УССР

Управлением Госбезопасности была вскрыта польская диверсионно-шпионская организация, охватившая террриторию Уманского и Монастирищенского районов Киевской обл.

Возглавлявшие организацию члены «ПОВ» – Плавинский, Малиновский, Червинский С. и эмисар польской разведки Доброховский (осужден к высшей мере наказания), осуществляя конечную цель организации – свержение Сов. власти и присоединение правобережной Украины к фашистской Польше путем подрыва экономической мощи страны и обороноспособности СССР, в своей практической деятельности проводили разведывательную работу, подготовку кадров для диверсионных актов и повстанчества к моменту войны Польши против СССР...

Практическая деятельность каждого обвиняемого, как участника диверсионно-шпионской организации «ПОВ» выражается в следующем:

1. Василевский Марьян Марьянович, 1902 г.р., урож. и жит. с. Цыбулева, Монастирищенского района, поляк, гр-ство СССР, был членом ВКП (б) с 1926 по 1931 г., исключен за невыполнение хлебосдачи и самовольный выезд из села. До ареста – старший кагатчик Цыбулевского сахзавода. В 1936 г. осужден на 2 г. за должностное преступление.

Является участником польской контрреволюционной организации в Монастирищенском районе с апреля 1937 г. Завербован Клейнерманом Зусем. Осуществлял вредительские действия:...

– вредительски произвел ремонт желоба механической подачи свеклы, чем вызвал простой завода;

– смешивал здоровую свеклу с порченной, не производил дезинфекцию свеклы, и т.п., чем приводил ее к порче. Проводил к.-р. агитацию среди населения.

В принадлежности к организации сознался.

2. Жигалюк Григорий Иванович, 1900 г.р., урож. с. Станиля (Галиция), жит. с. Бачкурино, Монастирищенского р-на, галичанин, гр.-ство ССР, б/п, до ареста – член колхоза.

Являлся учасником с июня 1937 г.

Работал в колхозе – умышленно закопал в землю 4 плуга, отвинчивал гайки от возов и выбрасывал их. Проводил к.-р. националистическую агитацию.

... полностью признал себя виновным.

3. Андрущенко Капитон Илларионович,1898 г.р., урож. с. Конело-Хуторов, Монастирищенского района, жит. с. Цыбулева, укр., гр.-н СССР, б/п. До ареста – счетовод колхоза. В 1918-19 гг. служил в петлюровской армии. В 1930 г. был завербован... и проводил активную к.-р. вредительскую работу...

– Запутывал расчеты, не записывал трудодни, принимал участие в посеве нечистосортных семян гороха на пл. 116 га, в невывозе с поля 3 тыс. центнеров буряка, в неуборке соломы с пл. 150 га, проводил к.-р. агитацию. Виновным себя признал.

4. Рудик Василий Николаевич, 1891 г.р., урожен. с. Юрковцы, Заставнянского уезда (Румыния), жит. с. Цыбулева, Монастирищенского р-на, украинец, исключен из рядов ВКП(б) в 1935 г. при проверке партдокументов. До ареста – председатель Цибулевского с/с.

В 1918 г. служил в колчаковской армии. Являлся учасником этой же организации. Работая председателем с/с, осуществлял вредительские действия... Сорвал сроки хлебосдачи, молокопоставок, уплату с/х налогов и т.п. Проводил активную к.-р. агитацию, ориентируя на восстание против Сов. власти. Виновным себя признал.

5. Вишневский Владимир Павлович, 1895 г.р. ,урож. с. Немировки, Коростенского р-на, жит. с. Аврамовки, Монастирищенского района, украинец, был чл. ВКП(б) с 1920 по 32 г. исключен за пьянство. До ареста – весовщик на сахзаводе.

Являлся учасником организации с мая 1937 г. Работая весовщиком, осуществлял вредительские действия: тормозил взвешивание, ссыпал недоброкачественную свеклу вместе с доброкачественной и т.п.

Полностью признал себя виновным.

6. Чернышенко Исаак Трофимович, 1910 г.р., урожен. с. Юрковцы, Звенигородского р-на, жит. с. Цыбулева, Монастирищенского р-на, укр., б/п, грузчик на сахзаводе. Являлся учасником этой же организации... Умышленно всячески задеживал погрузку и разгрузку разного рода товаров, ... призывал робочих к вредительским действиям на заводе.

На время войны имел задание портить ж.д. полотно, мосты, связь.

Виновным себя признал.

7. Косенко Иван Артемович, 1897 г. р., урожен. и жит. с. Цыбулева, Монастирищенского района, укр., б/п, рабочий сахзавода, с марта 1937 г. – учасник организации.

Задерживал работы по очистке системы сахарного завода. Проводил агитацию среди населения.

В принадлежности к организации сознался.

8. Олейник Василий Григорьевич, 1908 г.р., урожен. и жит. с. Цыбулева, Монастрищенского р-на, укр, б/п., колхозник в с. Цыбулеве.

С 1936 г. являлся учасником организации... Завербовал своих односельчан 3-х чел., дав им задания вредить в колхозе. Сам вредил уходу за скотом, чем вызвал падеж скота. Имел задание в порче шоссейных дорог, мостов и т.п.

Во всем сознался.

9. Крамар Авелий Эвстафьевич, 1896 г.р., урожен. и жит. с. Цыбулева, укр., с 1931 по 33 г.г. состоял членом ВКП(б), исключен по чистке как

участник политбанды... Работал по обслуживанию дизеля на сахзаводе. В 1936 г. завербован в организацию, проводил вредительскую деятельность, завербовал 2-х чел. Систематически осуществлял вредительские действия по обслуживанию дизеля, что привело к частым авариям. Проводил агитацию среди рабочих.

В преступных действиях сознался.

10. Кибальный Павел Кононович, 1890 г.р., урожен. и жит. с. Летичевки, Монастрищенского района, укр., б/п, ездовый в колхозе. Участник этой организации с 1932 г. ... систематически проводил вредительскую работу, будучи председателем с/с, срывал хлебозаготовки, сдачу госналогов и т.п., ... будучи в должности конюха и ездового, портил конскую упряж, проводил недобросовестную уборку хлеба с поля...

Виновным себя признал.

11. Яцын Мартин Меркурьевич, 1889 г.р., урожен. и жит. с. Ивахны, Монастирищенского района, укр., б/п, до ареста – мастер сокоочистительного цеха сахзавода.

В организации с осени 1936 г., ... приводил в негодность насосы, чем вызывал простой цеха в течение 3-х суток, делал недоброкачественный ремонт фильтров. В октябре 1937 г. умышленно быстро подал сок с большим напором... чем вызвал срыв кранов и большую утечку сахарного сока. Проводил агитацию.

Полностью сознался.

12. Гайдукевич Василий Петрович,1897 г.р.,урожен. с. Божики (Галиция), жит. с. Антонины, Монастирищенского района, галичанин, б/п, до ареста – колхозник. В июне 1937 г. был завербован в организацию. Работая в колхозе ездовим, умышленно проводил лошадей к полному истощению. Во время молотьбы в 1937 г. в августе умышлено бросил кусок железа в молотилку и вызвал поломку на 3 дня.

Подлежат включению в особый список НКВД СССР.

Подписи:

Сост. 27.11.1937 г. г. Умань.»

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, спр. 2798, акр. 163-165.

«Выписка из акта

Постановление НКВД СССР от 19 декабря 1937 г. (протокол 579) о расстреле Василевского Марьяна Марьяновича приведено в исполнение 8.01.1938 г. в 20 часов.

Подпись».

Остальных 10 чел. расстреляно 25-26 января 1938 г. в 1 час ночи.

Яцын М.М. – расстрелян 13 июня 1938 г. в 24 часа».

«Определение

Судебная коллегия по уголовным делам Верховного Суда УССР рассмотрела в судебном заседании 16 октября 1959 г. уголовное дело на постановление НКВД и Прокурора СССР от 19 декабря 1937 г. (12 чел.) на основании ст.ст. 54-4, 54-7, 54-11 УК УССР подвергнуты расстрелу каждый...:

Определила:

Постановление НКВД и Прокурора СССР от 19 декабря 1937 г. в отношении 12 чел., (далі перераховуються прізвища, – ред) отменить, а дело в отношении их всех дальнейшим производством прекратить за недоказанностью состава преступления в их действиях.

Подпись»

ДАЧО, ф.Р-5625, оп.1, спр.2796, арк.236-239.

Не відставали від уманських чекістів і їхні черкаські колеги. Насамперед, вони уважно переглянули у паспортному відділі всіх мешканців і взяли на облік поляків і тих, які в тій чи іншій мірі були пов'язані із західно-українськими землями. І відразу взялися за роботу.

Витяг із кримінальної справи ДАЧО ф. Р 5625, оп.1, спр. 1839.

«Гаврилович Гавриил Васильевич, 1885 г.р., урожен. дер. Морозовичи, Пинского уезда, Минской губ., жит. г. Черкассы, белорус, гр-тво УССР, бухгалтер (дом коллективиста), до револ. хлебороб, из бедняков, б/п, обр. низшее, служащий.

Из протокола допроса, 4 октября 1937 г.

Вопр. Где вы проживали и чем занимались до прибытия в СССР?

Отв. В дер. Морозовичи, Пинского уезда Минской губ, (теперь Польша). С малых лет занимался хозяйством при отце до 1907 г.

В 1907 г. был призван в царскую армию, был направлен в гор. Чернигов в 167-й пехотный острожский полк, в 1909 г. был переброшен в г. Черкассы... в этом полку был до 1914 г., т.к. служил сверхсрочно с 1911 по 1914 г., служил в качестве взводного унтерофицера, с этим же полком ушел на войну. После 2-го ранения попал в плен к немцам, где и пробыл с 1915 до 1919 г. августа месяца. В 1919 г. в августе прибыл из Германии (с плена) в г. Черкассы по месту жительства своей жены.

Вопр. Кто из ваших родственников, близких и знакомых проживает за границей и чем занимаются?

Отв. Родственников и знакомых за границей никого нет, и знакомых, прибывших из Польши на территорию СССР никого нет.

Вопр. Кто из ваших родственников и близких знакомых арестовывался за антисоветскую деятельность?

Отв. Никто не арестовывался из моих знакомых, а родных моих никого нет на территории СССР.

Подписи.»

ДАЧО, ф. Р-6225, оп.1, спр. 1839, арк.9.

«Из обвинительного заключения
по следделу по обвинению Гавриловича Гавриила Васильевича в преступлениях, предусмотренных ст. 54-6 и 54-10 УК УССР.

В Черкасское РО НКВД поступил материал, что проживающий в Черкассах Гаврилович Гавриил Васильевич является белым, выходцем из Польши, где имеет родственников и подозревается в шпионской работе в пользу Польши.

Сам Гаврилович бывш. подпрапорщик старой армии, в империалистическую войну попал в плен в Германию, где находился с 1915 по 1919 г. и, возвратясь из плена, служил в рядах Деникина, с коим и отступал.

Гаврилович, проживая в Черкассах, имел письменную связь со своими родственниками, проживающими в Польше, от коих получал на Черкасский Торгсин доллары, а также имел письменную связь с польским консульством, якобы, по вопросу участка земли, принадлежащего ему в Польше.

Показаниями допрошенных по делу свидетелей Гаврилович изобличается, как антисоветская личность, не внушающая никакого доверия в политблагонадежности.

...выражая недовольство существующим строем, ругался площадной бранью по адресу Соввласти, в то же время восхвалял существующие порядки в Германии, проявлял намерение выехать в Польшу.

...все перечисленное дает основание полагать, что Гаврилович, будучи недоволен Соввластью, занимался разведывательной работой в пользу Польши.

... в своей к.-р. шпионской деятельности виновным себя не признал.

Обвиняется

В том, что он, будучи антисоветски настроен, восхвалял жизнь в фашистских странах, имел связь с консульством и вел подозрительный по шпионажу образ жизни...

Постановил:

Следдело... направить на рассмотрение ГУГБ НКВД СССР

Подписи.»

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, спр. 1839, арк. 22-23.

Выписка из акта

Постановление НКВД СССР (протокол №134 от 19.10.1937г о расстреле Гавриловича Гавриила Васильевича, 1885 г.р. приведено в исполнение 2.11.1937 г. в 1 ч. 30 мин.

Подпись».

(ДАЧО, ф.Р-5625, оп. 1, спр. 1839, арк. 27)

«Прокурору области г. Черкасс

Гаврилович Александры Демьяновны, г. Черкассы

Заявление

Причины его ареста я так и не знала. 2 ноября 1937 г. я работала в коммунальном отделе при горсовете машинисткой, тоже была арестована прямо на работе и препровождена в тюремную больницу, где пробыла до 1 августа 1938 г. и обвинялась по ст. «знала и не сказала».

5 августа 1938 г. я и все женщины – жены за мужей, по постановлению Особого Совещания были выселены в Казахстан сроком на 3 и 5 лет... я попала в г. Челкар...

После моего ареста, не знаю сколько прошло времени, мои вещи из квартиры забрали, а потом обьявили, что мы выселяемся в Казакстан без конфискации имущества».

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, спр. 1839, арк. 28.

В военный трибунал КВО

Протест (в порядке надзора) по делу Гавриловича Г.В.

Пост. НКВД и Прокурора СССР от 19 окт. 1937 г. по ст. ст. 54-6 и 54-10 ч. 1 УК УССР – расстрелян Гаврилович Г.В.

По выводам обвинительного заключения Гаврилович обвиняется в том, что он вел подозрительный по шпионажу образ жизни, ... проводил антисоветскую агитацию.

Гаврилович в предьявленном ему обвинению виновным себя не признал и показал, что шпионской деятельностью он никогда не занимался и антисоветской агитации не проводил.

Показания свидетелей в 1937 г. об антисоветских высказываниях со стороны Гавриловича при проверке не подтвердились.

...Передопрошенные в 1958 г. свидетели, данные ими показания в 1937 г.... не подтвердили и заявили, что их показания в этой части не соответствуют действительности... показали, что антисоветских разговоров они не слышали и об антисоветской деятельности его им ничего не известно.

Допрошенные в 1958 г. свидетели, хорошо знавшие Гавриловича по совместной работе характеризуют его с положительной стороны и показали, что об антисоветской деятельности ничего не известно.

Прошу:

Пост. НКВД и Прокурора СССР от 19 окт. 1937 г. в отношении Гавриловича Г.В. отменить, а дело прекратить.

Военный прокурор КВО (подпись).»

ДАЧО, ф.Р-5625, оп.1, спр. 1839, арк.45.

«Военный трибунал КВО
в заседании от 18 марта 1958 г.

Определил:

Постановление Комиссии НКВД и Прокурора СССР от 19 окт. 1937 г. в отношении Гавриловича Г.В. отменить и дело о нем производством прекратить за отсутствием состава преступления.

Подписи».

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, спр. 1839, арк. 49.

Поляк – значить шпигун. Саме за таким принципом діяли слідчі Черкаського райвідділення НКВС, заарештовуючи групу поляків, які проживали в м. Черкаси. Яскравим свідченням цього є кримінальна справа 3625, яка зберігається в Державному архіві Черкаської області.

Отже – слово документам.

Наводимо витяги із звинувачувального висновку.

«В Черкасском РО НКВД имелись материалы о том, что Пининский Владислав Артурович систематически посещает польское консульство в Киеве, связан с подозрительными по шпионажу лицами и что его квартиру посещают Савицкая Софья Казимировна и сестры Малевич,

где ведут к.-р. разговоры, на основании чего нами 6.08.1937 г. Панинский арестован, а затем 10.08. и 10.09. арестованы Савицкая и сестры Малевич...

Обв. Савицкая Софья Казимировна виновной в предъявленном ей обвинении себя признала.

Обв. Малевич Софья Болеславовна и Анелия Болеславовна выновными в предъявленном им обвинении себя не признали.

Таким образом обвиняются:

1) Пининский Владислав Артурович, 1871 г.р., уроженец Польши, житель г.Черкассы, поляк, гражданство СССР, б/п, высшее образование, по профессии врач, до ареста – лектор фельдшерско-акушерской школы, бывший помещик, из потомственных дворян. Обвиняется в том, что он является агентом польской разведки, которой передавал материалы разведывательного характера, а также вовлекал в к.-р. шпионскую работу других лиц, т.е. в преступлении, предусмотренном ст.54-6 УК УССР.

2) Савицкая Софья Казимировна, 1896 г.р., уроженка г. Проскурова, жит. г. Черкассы, полька, гражданка СССР, служащая, б/п, из служащих, семьи акцизного чиновника, со средним образованием, до ареста – счетовод Украинлеса. В 1930 г. находилась под следствием и содержалась под стражей 2 месяца по обв. по ст. 54-1 УК КССР в том, что являлась членом к.-р. шпионской организации и передавала польской разведке материалы шпионского характера, т.е. в преступлении, предусмотренном ст.54-6 УК УССР.

3) Малевич Софья Болеславовна, 1890 г.р., уродженка с. Селище, Корсунского района, жит. г. Черкассы, полька, гражданка СССР, б/п, с высшим образованием, лектор математики акушерско-фельдшерской школы, из потомственных дворян, не судима, незамужняя.

4) Малевич Анелия Болеславовна, 1894 г. рождения, уроженка с. Селище, Корсунского района, жительница г. Черкассы, полька, гражданка СССР, б/п., со средним образованием, из потомственных дворян, не судима, незамужняя. В том, что они были завербованы польагентом Панинским в к.-.р. шпионскую организацию. Вместе с Пининским и Савицкой вели к.-р. разговоры, т.е. в преступлении, предусмотренном ст. 54-6 УК УССР.

На основании изложенного и руководствуясь оперативным приказом Народного Комиссара Внутренних Дел – Генерального Комиссара Государственной безопасности т. Ежова за №00485 от 01.08.1937 г.

Постановил

Следдело №3843 по обв. Пининского Владислава Артуровича, Савицкой Софьи Казимировны, Малевич Софьи Болеславовны, Малевич Анелии Болеславовны направить на рассмотрение ГУГБ НКВД СССР.

Оперуполномоченный

мл. лейтенант госбезопасности Перель

согласен начальник оперследгруппы

ст. лейтенант госбезопасности Дымковский

Утверждаю нач. опергруппы

ст. лейтенант госбезопасности Вейс

Обвиняемые содержатся под стражей в тюрьме г.Черкассы

Пининский В.А. с 6.08.1937 г., Савицкая С.К. , Малевич А.Б. и Малевич С.Б. – с 10.09.1937 г.

Вещдоков на тему не имеется.

Составлено в г. Черкассах

02.10.1937 г.

Розстріляні 1 листопада 1937 в 24 години за постановою НКВД від 22 жовтня 1937 р.

ДАЧО ф. Р-5625, оп. 1, спр. 3626, с. 70-78.

На Пінінського Владислава був хоч якийсь компромат. Поміщик. В 1920 році, після завершення навчання на медичному факультеті Київського університету, закінчив петербурзьку військову академію. Був військовим хірургом. У Черкасах – провідний хірург міської лікарні, депутат міськради. Правда, брат його Казимир і син Лев служили в білій армії. У 1919 році потрапили у полон до червоних і були розстріляні. Сам Пінінський Владислав Артурович звернувся у Польське консульство в Києві з проханням дати йому дозвіл на виїзд до Польщі.

А от ні Савицька, ні Малевичі не мали жодного компромату, хіба що Савицька деякий час була сусідкою Пінінського по вулиці Фрунзе, а Софія Болеславівна раз чи два була на прийомі в нього під час хвороби. І все ж треба було в Черкасах виявити шпигунську польорганізацію – і виявили.

А за арештом сестер потягнулася ниточка і до їх брата Станіслава, колишнього капітана царської армії, який служив у Вітебську начальником артилерії 4-го арткорпусу. Заарештували його, дружину, сина і навіть господаря квартири, в якого проживала сім’я Малевича.

У Смілі для виявлення поляків, німців, китайців райвідділ НКВС звернувся за допомогою до партосередків. Вони направили найбільш активних членів партії, які за документами ЖЕКів у спішному порядку виявляли мешканців за вказаною чекістами національністю. Це полегшувало чекістам виконання завдань по арешту підозрілих сімей.

Одночасно «запрацювали» на повну силу секретні співробітники. Так, за повідомленням спецагента Г. у Смілянському депо був заарештований один з найкращих і найдисциплінованіший слюсар Аверіян Гордієнко. За царату – активний учасник революційних подій. Есер. Не раз арештовувався царською поліцією. Словом, особа підозріла. А втім, слово документам архівної справи № 3477, яка розпочинається із довідки секретного співробітника Г.

Справка

на состоящего на подсобном учете

Гордиенко Аверьян Григорьевич, 1988 г.р., уроженец г.Смела, Киевской обл., украинец, гражданство СССР, б/п, не судившийся, рабо тал слюсарем депо Постышево, проживает в гор. Смела.

Гордиенко А.Г. до революции состоял членом партии социал-революционеров и в 1905 г. преследовался полицией и в том же году эммигрировал за границу. Жил в Равеле-Талине (Эстония) до 1927 г. Вернулся обратно на территорию СССР в г. Смела, а в 1931 г., скрыв свое прошлое, начал работать на ж. д. транспорте.

Гордиенко А.Г. – антисоветски настроен, сожалеет, что вернулся из-за границы в СССР, поддерживает связь с антисоветскими элементами,

в частности, имеет переписку с быв. эссером Телиженком, в данное время работающим во Владивостоке.

Изложенное подтверждено агентурными данными и справкой РО НКВД г. Смелы.

На основании изложенного, просим санкции на арест Гордиенко Аверьяна Григорьевича для привлечения его к уголовной ответственности.

Оперуполномоченный ОДТО

Лейтенант госбезопасности ЦАНГ

«Утверждаю» нач. ОДТО ГУГБ НКВД Постышево

Мл. лейтенант госбезопасности Киселев. 24.02.38 г.

ДАЧО, ф. Р-5625, спр. 3477.

А вже 28.02.1938 г. вийшла постанова про початок слідства про шпигунську діяльність Гордієнка А.Г. на користь Японії. Того ж дня – постанова і санкція на арешт, ордер №96, виписаний 2 березня. А вже 13.03.1938 р. – постанова звинувачуваного, 13.03.1938 р. – перший допит.

Із біографії

В 1903 р. працював в депо Бобринська. Після 1905 р. був звільнений. Став працювати машиністом на будівництві залізниці Одеса-Бахмач. У 1912 році переїхав до Харкова і працював машиністом на будівництві шляхопроводу, а в тому ж році направили в м. Равель-Талін. На початку 1913 р. повернувся в Харків на старе місце роботи, де й працював до 1915 р. З 1915 по 1917 роки – машиніст на ст. Белгород, а в 1917 р. – на будівництві залізниці Орша-Воронеж. Протягом 1918-1931 років працював у селі Ляди БРСР.

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, спр. 3477.

З 1931 року працював в депо ст.Постишеве. А вже на допиті 17 вересня 1938 року визнає: «До дня моего ареста я состоял агентом Японской разведки...». Завербував його у 1935 році Теліженко Іван Семенович, кол. активіст есерівської партії.

«Из обвинительного заключения

По обвинению Гордиенко Аверьяна Григорьевича в преступлениях, предусмотренных ст.51-6-10 УК УССР.

В ДТО ГУГБ НКВД по Одесской дороге поступили данные о том, что слесарь депо Бобринское Гордиенко Аверьян Григорьевич среди рабочих проводит к.-р. деятельность.

Произведенным следствием установлено, что обвиняемый является агентом японских разведывательных органов.

В 1912 году обвиняемый эмигрировал за границу в Эстонию, откуда легально возвратился в 1913 году в Россию. (На той час Естонія була у складі Росії. – Ред.)

По показаниям самого обвиняемого, он в 1935 г. был завербован агентом японской разведки, бывшим слесарем депо ст.Бобринская Телиженко (устанавливается), по заданию которого проводил шпионскую деятельность на Одесской дороге.

Работая слесарем депо ст.Бобринская, обвиняемый собирал и передавал для японских разведывательных органов через Телиженко сведения шпионского характера:

1. О пропускной способности Бобринского железнодорожного узла.

2. О наличии, состоянии и мощности паровозного депо ст. Бобринская.

3. О политических настроениях рабочих и служащих ж.д. транспорта.

Кроме разведывательной деятельности, как он сам показывал, проводил среди железнодорожников антисоветскую деятельность.

Составлено 26 июля 1938 года

Одесса

Обвиняемый Гордиенко А.Г. содержится под стражей в Одесской тюрме с 03.03. 1938 года.

Вещдоказательств по делу не имеется».

ДАЧО, ф. Р- 5625, оп.1, спр.3477, арк.37-38.

Із протоколу засідання трійки при НКВС по Одеській області.

3 жовтня 1938 р.

«Слушали: ДТО ГУГБ по Одесской дороге, Дело 1730/10385

1. Гордиенко Аверьян (по паспорту Аверкий) Григорьевич, 1885 г.р., уроженец г. Смела, Киевской области, украинец, гражданин СССР, беспартийный, в прошлом эсер, с низшим образованием, из рабочих (с его слов). До ареста работал слесарем депо ст.Бобринская Одесской железной дороги.

Являлся агентом японских разведывательных органов. Арестован 3 марта 1938 года.

Постановили: Гордиенко Аверьяна (по паспорту Аверкия) Григорьевича расстрелять.

Имущество, лично ему принадлежавшее конфисковать и сдать в доход государства. Дело сдать в архив».

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1 , спр. 3477.

Реабілітований Гордієнко Оверян Григорович 20 червня 1961 року військовим трибуналом Київського військового округу.

«Агенти» іноземних розвідок були і в Умані, і в Черкасах. Можливо, в Смілі і Звенигородці. Так, за донесенням керівника розвідки в Києві, Героя Радянського Союзу Івана Даниловича Кудрі (псевдонім Максим) одну з резидентур німецької розвідки в Києві під час окупації очолював високопоставлений офіцер Абверу, який до війни працював в Умані мірошником. І як безперечно й те, що виявляти агентів покликані контррозвідники. Наголошуємо – знешкоджувати агентів, а не заробляти чини і нагороди за рахунок роздуття кампанії шпигуноманії, розстрілюючи сотні невинних людей. Прикро, але як свідчать архівні документи, практика довоєнних чекістів по виявленню і знешкодженню агентів – гітлерівців та міжнародного імперіалізму – повторилася під час війни і у повоєнні, особливо 50-ті роки, коли розстріл був замінений 25 роками каторги на золотопромислах чи уранових рудниках.

Руслана Маньковська,

Політичні репресії серед музейників Черкащини у 1920-1930-і рр.

Українське суспільство на початку XXI ст. болюче позбавляється наслідків існування тоталітарної держави, яка протягом століть системно руйнувала українську державність, плюндрувала національну свідомість народу, політичними репресіями нещадно знищувала інтелектуальний потенціал нації, політикою колективізації та голодомору занапастила споконвічно вироблену землеробську ментальність українців. Для подолання сучасної суспільно-духовної прірви не обійтися лише проголошенням незалежності України. Щоб отримати позитивні зрушення в суспільній свідомості необхідна цілеспрямована, послідовна і наполеглива праця з відродження історичної пам'яті, усвідомлення уроків історії, відновлення деформованої національної гідності.

На початку 1990-х рр. українська інтелігенція і передусім науковці одні з перших порушили питання про політичні репресії в Україні у 1917-1980-х рр., зокрема – зініціювали на чолі закадеміком НАН України П.Т. Троньком Державну програму з підготовки науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією», в рамках якої видано вже 102 томи, за архівно-кримінальними справами каральних органів колишнього СРСР виявленота оприлюднено понад 720 тис. імен громадян України – жертв політичного терору, викреслених або заборонених у тоталітарні часи. Напрацьований матеріал з проблем політичних репресій в країні та нагромаджений досвід з досліджень тоталітаризму за кордоном потребують глибокого осмислення під ракурсом суспільних викликів сьогодення, що сприятиме виробленню конструктивних кроків на шляху демократичних змін у суспільстві.

Досліджуючи політичні репресії в Україні у XX ст., можна констатувати, що з 1920-1930-х рр. вони стали невід'ємною складовою комуністичної тоталітарної системи, яка розкручувала їх аж до широкомасштабного фізичного знищення людей. Звинувачення фабрикувалися на вигаданих підозрах чи відвертих провокаціях. Органи ДПУ, НКВС повсюди викривали неіснуючі «контрреволюційні», «націоналістичні», «фашистські», повстанські організації, що було лише приводом для застосування репресивних заходів, основне вістря яких було спрямовано супроти української інтелігенції. Наприкінці 1920-х рр. влада, встановлюючи тотальний контроль над академічною наукою, освітніми установами, культурно-мистецькими закладами, розпочала системний наступ на залишки творчої свободи. Засобом такого контролю стали масові репресії серед інтелектуальної частини суспільства із використанням різноманітних методів боротьби із «вільнодумством»: від заперечення професіоналізму та конфліктів інтересів до фізичного знищення та самознищення людини.

Не оминула ця злочинна ідеологія і музеї України, де шкала політичних репресій збігається з хвилями арештів серед української інтелігенції. Перебудова діяльності музеїв за вимогами диктаторських

ідеологічних догм чи не в першу чергу потребувала відповідних кадрових змін у складі керівництва і колективів наукових працівників. Звичною стала розправа з «соціально ворожими елементами», зокрема нащадками дворян, поміщиків, промисловців, духовенства, родин інтелектуалів та інших непролетарських прошарків населення. Система формувала загони функціонерів, які змогли б здійснити «соціалістичну реконструкцію» музеїв, при цьому освіченість, досвід, інтелектуальний рівень перестали бути критеріями професіоналізму, натомість соціальне походження і партійна приналежність були головними факторами у вирішенні кадрових питань. На посади призначались не професіонали, а випадкові особи без освіти, знань та досвіду роботи у музейних закладах, які формували ідеократичну частину суспільства, віддану владі та партійній ідеології.

Нівелювання професійного і наукового рівня співробітників музеїв відбувалося на фоні декларованих успіхів суспільства у галузі культури. Внаслідок цих процесів значно скоротився кадровий потенціал музеїв, упав престиж професії музейного працівника, музейні заклади позбавлялись властивих їм соціальних функцій, поступово трансформуючись у пропагандистські центри комуністичного режиму. Тоталітарна система через механізм масових репресій планомірно проводила політику перетворення музейних установ на ідеологічну зброю влади.

Навесні 1930 р. відбувся сумнозвісний політичний процес за справою «Спілки визволення України» (СВУ). Керівником цієї сфабрикованої організації було оголошено віце-президента ВУАН С.О. Єфремова. Крім нього, на лаву підсудних потрапило 45 осіб, більшість із яких упродовж наступних років загинула. Із музейників у цій справі проходили А.З. Носов, В.Є. Козловська, В.Г. Кравченко, Є.Я. Рудинська, С.М. Терещенко з Черкащини та ін. Незадовго перед тим, у червні 1927 р., покінчив самогубством доведений до відчаю талановитий музеєзнавець, етнограф, археолог, мистецтвознавець та дослідник народної творчості Данило Михайлович Щербаківський – завідувач історико-побутового та етнографічного відділів Всеукраїнського історичного музею імені Т. Шевченка у Києві, вчитель і натхненник у науковій праці відомого музейника Петра Курінного з Умані. У своєму посмертному листі до учня він писав: «Я втомився. Залишити музей, якому віддав кращі роки свого життя, не маю сили, боротись з кваліфікованою підлістю Онищука і Винницького вже не можу». Поховали музейника на території Києво-Печерської Лаври, поблизу Дзвіниці. Переслідувань та арештів зазнала значна частина учасників його похорону, а ім'я дослідника було викреслено із історії української культури.

Щоб наглядати за діяльністю музейних установ із середини, контролювати тематику експозицій, які формувалися відповідно до марксистсько-ленінського розуміння історичного розвитку, серед музейних працівників була створена група «Войовничий матеріаліст». Також для контролю за діяльністю музеїв постановою Народного комісаріату освіти від 27 серпня 1929 р. при центральних та місцевих закладах організовувалися суспільно-політичні ради, до складу яких входили представники промислових підприємств, навчальних закладів, громадських

організацій, контрольованих партійними та репресивними органами. Перебудова діяльності музейних закладів за вимогами ідеологічних догм соціалістичного будівництва фактично призвела до знищення наукового потенціалу музеїв, спрощеного схематизму в їх експозиційній роботі, вилучення із музейних фондів значної частини пам'яток української культури.

Така музейна політика ігнорувала специфіку музею, адже він може плідно розвиватися лише на базі науково-дослідної роботи над власними фондами, комплексних підходів у відтворенні минувшини. Навіть саме слово «музей» було оголошено «старим і затхлим», а системотворчим елементом діяльності закладів замість повноцінних колекцій, пам'яток історії та культури стали партійно-політичні гасла. Про безумовне поєднання експозиції з відтворенням успіхів у виробництві наголошував влітку 1930 р. на об'єднаному засіданні представників київських музеїв заступник завідувача Укрнауки М. Коник. Присутні фахівці музейної справи, зокрема О.С. Гіляров та Ф.Л. Ернст, намагалися довести, що припинення процесу накопичення фондів згубно позначиться не лише на стані музейної справи, але й на долі багатьох пам'яток. Цього ж року Науково-дослідний інститут методів краєзнавчої роботи (з 1937 р. – і музейної) розробив єдиний тематико-експозиційний план відділу соціалістичного будівництва, рекомендований для всієї мережі краєзнавчих музеїв. Цілком очевидно, що така нав'язана схема входила у суперечність із музейними колекціями, не враховувала місцевих особливостей та призводиладо насадження стереотипів у музейній експозиції. При такому «універсальному підході» ігнорувався творчий підхід до побудови експозиції, науковий процес перетворювався в механічний підбір ілюстративного матеріалу. Уніфікація структури експозиції призвела до одноманітності глядацького ряду. Рекомендації інституту орієнтували музейних працівників не на поглиблену роботу з комплектування музейних колекцій, а на виготовлення експонатів-муляжів та копій. Про своєрідне усвідомлення «нових», політичних завдань у функціонуванні краєзнавчих музеїв свідчить, наприклад, оперативне звернення дирекції Коростенського музею до колег: «Ми, робітники освіти і науки, повинні допомагати пролетаріату та його партії в справі соціалістичної перебудови як міста, так і села, і всю свою науково-дослідницьку та культурно-освітню роботу підпорядковувати до завдань цієї соціалістичної перебудови... Краєзнавчі музеї повинні набути значення культурного конденсатора, що водночас був би провідником завдань партії і радянської влади».

Внаслідок посилення ідеологічного тиску та деформаційних процесів у музейній галузі впродовж 1930-х рр. сформовано жорсткий контроль тоталітарної держави над музейними закладами. Музеями керувала Укрнаука, тоді як агітаційною і пропагандистською роботою відала Укрполітосвіта, підпорядковуючи ці установи своєму впливу та нав'язуючи їм політичну роботу з населенням. Музеї поступово набували ознак соціальних інститутів, ставали політосвітніми установами. Масова пропаганда отримала пріоритетне значення, а науково-дослідна і фондова робота занепала. Невиправдане перебільшення пропагандистських функцій музеїв при планомірному ігноруванні їхньої профільної

специфіки визначило ті недоліки у розвитку музеїв, яких, на жаль, музейна галузь не позбавилася й до сьогодні.

Головне завдання музейних працівників у добу «соціалістичних перетворень» виразно ставилося на музейній конференції у жовтні 1930 р. у Харкові: залучення музеїв до розв'язання народно-господарських проблем. У конференції брали участь 34 представники з НКО УСРР, київських, харківських, одеських, дніпропетровських, житомирських та інших музеїв, зокрема В.В. Дубровський, П.П. Курінний, О.С. Федоровський, В.Г. Кравченко, Ф.Л. Ернст, С.А. Таранущенко, О.С. Гіляров, М.Ф. Болтенко та інші фахівці. Незважаючи на спротив знаних фахівців, учасникам методичного зібрання нав'язували систему і методологію побудови нових експозицій, використання технічних засобів у музеях та напрями їх пропагандистської роботи. Такий підхід був закріплений у грудні 1930 р. на Всеросійському музейному з'їзді, де звучали гучні заклики поставити музеї цілком на службу соціалістичному будівництву, перетворити їх «в інструмент культурної революції, будувати експозиції на основі принципів матеріалістичної діалектики». З'їзд затвердив загальнодержавний підхід до музею в першу чергу як політико-просвітницького закладу, його експозиція розглядалась тільки як основа для масово-просвітницької роботи. Резолюції та рішення з'їзду націлювали музейників на висвітлення соціалістичних перетворень у країні, створення спеціальних експозицій, які б засвідчували досягнення радянської влади і побудованих за канонами діалектичного матеріалізму, на формування відділів соціалістичного будівництва в усіх місцевих музейних закладах.

З огляду на різку зміну музейної концепції музеї змушені були негайно приступити до реекспозицій своїх залів і у стислі терміни створити нову, марксистську експозицію. Заперечення науково-пошукової і дослідницької роботи, політичний тиск адміністративної системи підірвали музейну функцію документальності, формування повноцінних колекцій пам'яток історії і культури, деформували саму суть музейної справи. Із колекцій вилучались оригінали, їх місце підміняли ідеологічні символи. Намагання побудувати «марксистську експозицію» через відображення історії класової боротьби, помножене на вульгарно-соціологічні погляди, завдало серйозної шкоди музейництву України. Такий спосіб комплектування фондів призвів до того, що у музейних збірках осідали речі, документи, які відображали не історію народу, а економічну, політичну, соціальну сферу «соціалістичного» життя. Упав престиж музею як культурного закладу, пошукова та науково-дослідна робота не просто занепала, але й переслідувалась як вияв опору комуністичній ідеології. Все обмежувалось загальним схематичним підходом, підмінялось універсальними тематико-експозиційними планами і збиранням не автентичних музейних експонатів, а, наприклад, тогочасних багатотиражних газет, плакатів, схем, агітаційних малюнків тощо Від «полону старих речей» звільняли насамперед музеї етнографічного профілю, згортались та ліквідовувались етнографічні відділи, які до того існували майже у всіх місцевих музейних осередках. Постраждали спеціалізовані музеї народознавства, антропології та етнографії, де безжально прагнули «вихолостити конкретні речові експонати з екс-

позицій і замінити їх плакатно-ілюстративним матеріалом». Проти порушення головного експозиційного принципу музею виступали відомі музейники, серед них український вчений Ф.І. Шміт, який вважав, що люди йдуть до музею подивитись не окрему річ, а їх сукупність, поповнити свої знання з тієї чи іншої теми: «Не речі заради речей, а речі заради людей». Музеєзнавець переконував, що не може бути шкідливим показ будь-яких речей, музей повинен мати не тільки тему, а й підводити відвідувача до певних висновків.

В умовах посилення командно-адміністративної системи більшість музеїв поступово втрачала свою специфіку, інші були просто ліквідовані як політично ворожі. Це стосувалось історико-побутових, етнографічних, історико-художніх музеїв, на фоні згасання краєзнавчого руху закривались краєзнавчі музеї. Осередки потерпали від ідеологічного тиску, а новопризначені керівники запевняли, що вже «перебудувались» і поставили музеї на сучасні рейки. Музей втрачав фахівців високого рівня професіоналізму, передусім людей, зацікавлених у збереженні та дослідженні національної спадщини. Місце і роль музеїв у суспільстві зводились до стандартних політико-просвітніх закладів, державна політика була спрямована на те, щоб перетворити музеї у міцну ідеологічну зброю, політичний інструмент, за допомогою якого можна було впливати на світогляд людей.

Перебудова діяльності музеїв за вимогами нових ідеологічних догм потребувала, звісно, і відповідних змін у складі керівництва і наукових працівників. Ішлося про таких фахівців, які змогли б здійснити «соціалістичну реконструкцію» музеїв, причому освіченість, досвід, інтелектуальний рівень перестали бути критеріями професіоналізму, а соціальне походження і партійна приналежність були головним фактором при вирішенні кадрового питання. Репресивну спрямованість щодо музейної галузі мала постанова Раднаркому УРСР «Про музеї України» від 27 червня 1938 р., у якій ішлося про подальше очищення музейних закладів від класово ворожих елементів, підготовку нових кадрів та відновлення державного керівництва музеями. Всі посади в державних та місцевих музеях затверджувались Народним комісаріатом освіти УСРР. За опублікованою інформацією, до 1936 р. ідеологічних чисток зазнало не менше третини працівників центральних музеїв. Так, музейні установи, що підпорядковувались Наркомосу, позбулись на середину 1930-х рр. приблизно кожногочетвертогопрацівника, за період з 1929-1939 рр. наукові колективи майже повністю «оновились». Під кампанію «боротьби з буржуазним націоналізмом» підпали директори музеїв, досвідчені музеєзнавці, багато з них були дискредитовані, звільнені з роботи, заарештовані чи страчені.

Невиправдано перебільшувались пропагандистські функції музеїв, недооцінювалась їх специфіка, роль науково-дослідної та фондової роботи, від експозиції вимагалось лише «висвітлювати діяльність партії як керівного органу соціалістичних перетворень». Науково-дослідний напрям у діяльності музеїв зійшов нанівець, науковий персонал замінювали людьми, «відданими справі соціалістичного будівництва». Музейників, які не погоджувались з такою політикою і протидіяли знищенню основних музейних фондів, оголошували «ворогами народу». Напри-

кінці 1933 – початку 1934 р. з'явилась сфальсифікована справа так званого «Російсько-українського фашистського блоку», який, за версією слідства, мав близько 40 осередків у різних містах, до них зараховували співробітників музеїв Харкова, Києва, Одеси, Дніпропе-тровська, Чернігова та Житомира. Влада ретельно зачищала музейні колективи від «старих кадрів». Політичні репресії у музейній галузі, спрямовані передусім проти директорів та фахівців із чималим досвідом музейної роботи, призвели до перетворення музеїв у ідеологічні центри, метою яких було викорінення науково-пошукового змісту закладів, знищення тієї частини музейних колекцій, яка засвідчувала самобутню історію та культуру українського народу. Протягом 1930-х рр. двічі заарештовували патріарха подільського краєзнавства, відомого музеєзнавця Ю.Й. Сіцінського. У 1937 р. він тяжко захворів і помер. Це стало наслідком важких переживань ще з 1922 р.: музейника було усунено від завідування Кам'янець-Подільським історичним музеєм, а його наступником став студент першого семестру Кам'янецького сільськогосподарського інституту, далекий від музейної справи. Особи, які внаслідок «перебудови» приходили працювати в музей, здебільшого не мали не тільки фахової освіти, а й відповідного стажу роботи.

Своє обурення з приводу ставлення влади до музейників описувавмузеєзнавець і археолог М.О. Макаренко у листі до колегизіШвейцарії, професора Б.Є. Петрі: «Роботу я вів не за гроші, ідея примушувала мене витрачати всі мої сили. У 1925 р. оголошено гоніння на директорів музеїв Д. Яворницького, М. Рудинського, М. Біляшівського, С. Дложевського, В. Шугаєвського, на моє місце призначили комуніста, не зачепили тільки повітових музеїв». У 1933 р. звільнили з посадидиректорамузею, видатного вченого Д.І. Яворницького, який протягом трьох десятиріч беззмінно очолював Дніпропетровський історичний музей. Академіка звинуватили у зв'язках з українським націоналістичним підпіллям, закордоннимиконтрреволюціонерами (до таких потрапив і видатний художник І. Рєпін, який проживав у Фінляндії, а свого часу зобразив Д. Яворницького в образі писаря на відомій картині «Запорожці пишуть листа турецькому султану»), музейника обзивали фашистом, який, мовляв, ненавидить радянську владу. Для Д. Яворницького музей завжди був сенсом життя. У листі до директора Херсонського музею В. Гошкевича він сформулював сутність місії музею, називаючи його душею і серцем предків, храмом, до якого входять з глибокою повагою і палкою любов'ю до минулих поколінь, щоб вчитись у них. Події 1933 р. були для музейника трагедією, згодом він зізнався, що ледве не закінчив життя у глибині дніпрових порогів. У місцевій пресі музей цькували як «кубло націоналістичної контрреволюційної роботи в Україні», а дослідження вченого історичного минулого краю називали вигадкою: «Кому і для чого потрібна легенда про своєрідність культури запорожця? Ця вигадка потрібна куркульству, потрібна націоналістичній контрреволюції». Після таких нападок у 1934 р. із сімнадцяти працівників історичного музею залишилось двоє: прибиральниця і доглядачка, всі інші були репресовані.

Апогею масові чистки серед інтелігенції досягли в 1937-1938 рр.: нищівних ударів зазнали і всі музейні установи, в першу чергу це сто-

сувалось керівного складу і провідних наукових працівників. У Києві гострій критиці були піддані співробітники Музею мистецтв ВУАН, Всеукраїнського історичного музею, археологічного, театрального музеїв ВУАН, етнографічного, музею діячів науки та мистецтва. Їх звинувачували у «фальсифікації» марксизму, а музейні колекції оголошувались пропагандою «попівщини і алілуйства». У роки «великого терору» влада знищувала тих, кого тримала на приціліще з початку 1930-х рр. У грудні 1937 р., пройшовши з 1933 р. через тюрми Казахстану та Узбекистану, був розстріляний видатний музеєзнавець та мистецтвознавець Ф.І. Шміт. У 1938 р., після розгрому Кабінету антропології ім. Федора Вовка, були розстріляні співробітники музею Л. Шульгіна і Н. Заглада. Трагічна доля спіткала видатного українського музейника П.П. Потоцького та його збірку артефактів. Упродовж сорока років він збирав унікальну колекцію пам'яток, яку 1926 р. передав у дарунок Україні, у червні 1927 р. її перевезли в семи вагонах до Києва та розмістили у Музейному містечку на території Києво-Печерської лаври як «Музей України. Збірка П. Потоцького». У серпні 1938 р. 80-річного музейника заарештували. Після жорстоких допитів він помер під брамою Лук'янівської в'язниці, дружину і її сестру розстріляли, онук потрапив до Воркутлагу. Цілісність колекції не була збережена, фонди музею розпорошені, значна частина їх зникла.

У проведенні так званої контрреволюційної діяльності в галузімузейництва звинуватили голову музейної секції Укрнауки Василя Дубровського (засуджений у 1934 р. до ув'язнення в таборах, де знаходився до 1939 р., у 1942 р. емігрував до Німеччини, помер у 1966 р. в Річмонді, США), директора Археологічного музею Харківського університету Олександра Федоровського (18 серпня 1939 р. помер від тяжкої хвороби), директора музею українського мистецтва Стефана Таранущенка у Харкові(засуджений у 1933 р. до п'яти років таборів, де сидів у одній камері з головою Українського комітету краєзнавства, академіком Матвієм Яворським, письменником Остапом Вишнею, актором театру «Березіль» Йосипом Гірняком, повернувся 1953 р. в Україну),директора музею Слобідської України Андрія Ковалівського, відомого дослідника творчості українського філософа Г. Сковороди. Через «буржуазний націоналізм» постраждав засновник і директор Вінницького краєзнавчого музею Г.В. Брілінг. Після другого арешту в 1940 р. 73-літнього музейника відправили до концтаборів, його архів і рукописи знищили.У 1937 р. вдруге заарештували засновника Тульчинського музею (1927 р.), етнографа І.Ч. Зборовського, який загинув на засланні. Його зусиллями постав музей у Бершаді (1918 р.), реставровано будинок декабриста П.І. Пестеля, за рекомендаціями відомого музеєзнавця М.Ф. Біляшівського вчений проводив фольклорно-етнографічне дослідження Поділля. Нелегкі часи довелося пережити Чернігівському державному музею, коли булорепресовано досвідченихпрацівників установи – В. Дроздова, Б. Луговського, Б. Шевеліва, Б. Пилипенка, Г. Смолічева та інших. Змушені були полишити улюблену справу керівники музеїв: Остерського – А. Розанов, Сосницького – Ю. Виноградський, Прилуцького – В. Маслов. Переслідування та трагічна доля спіткали відомих фахівців музейної справи Н. Онацького,С. Гапєєва, М. Болтенка, Я. Риженка, В. Білого, О. Михайловського, І. Скуленка,

О. Полоцького, В. Грінченка, І. Капустянського, Ф. Камінського, Н. Коцюбинську та багатьох інших натхненних подвижників українського музейництва. У пресі того часу їх називали «троцькістськими та націоналістичними покидьками».

15 лютого 1938 р. у «контрреволюційній пропаганді» звинуватили відомого вченого, засновника і першого директора Центрального музею Тавриди, голову Таврійського товариства історії, археології і етнографії, першого завідувача Академічної бібліотеки Таврійського університету, організатора Центрального архіву Криму, професора Кримського університету Миколу Львовича Ернста (брата авторитетного мистецтвознавця і музеєзнавця Федора Ернста, заарештованого у 1933 р., 28 жовтня 1942 р. розстріляного). Не витримавши допитів і фізичних мук, М.Л. Ернст визнав себе «агентом німецької розвідки». Покарання вісім років виправних таборів учений відбував в Унжинському таборі, але після закінчення терміну, 14 вересня 1949 р. був вдруге засуджений на п'ять років виправних таборів в Озерлагу Іркутської області. Після жахливих випробувань сталінськими таборами, М.Л. Ернст у 1953 р. був амністований, та 20 березня 1956 р., в день від'їзду до Криму, помер від інфаркту.

Командно-адміністративний тиск на музейних працівників, які начебто гальмували темпи соціалістичного будівництва, переходив у репресії за сфабрикованими звинуваченнями. Через них музеї втрачали фахівців високого ґатунку, людей, зацікавлених у збереженні та дослідженні національної спадщини, а їхня наполеглива багаторічна праця з формування музейних збірок нищилась.

На території, яка нині входить до Черкаської області, найбільшими осередками розвитку музейної справи у 1920-1930-х рр. були Черкаси, Канів, Умань, Звенигородка. Відомий музейник, уродженець Умані Петро Курінний у своїй книзі «Історія археологічного знання про Україну», перевиданій в Умані у 2013 р., називає такі музейні заклади: Черкаський краєзнавчий музей (1918 р.), Музей-заповідник «Шевченкова Могила» та «Княжа Гора» (1931 р.) у Каневі, Нумізматична збірка Уманського Базиліанського монастиря, Історико-археологічниймузей в Умані (1917), Історичний музей у Звенигородці (1925 р.), а також музеїу селах Верхнячка (1925 р.) та Краснопільце (1925 р.), що на Христинівщині. Кожен із них має свою історію створення, цьому процесу значною мірою сприяли археологічні обстеження краю, а також націоналізація приватних колекцій під час революційних подій 1917-1921 рр. та. Окрім зазначених музеїв дослідник Черкащини професор Г. Стеллецький у звіті до Музейної секції Археологічного комітету ВУАН вказує, що на початку 1920-х рр. під час проведення археологічних розкопок за підтримки місцевих діячів виникли музеї у Чигирині, куди передали знахідки на розкопах палацу Богдана Хмельницького та Йосипа Нелюбовича-Тукальського з віднайденим художньо оздобленим чумацьким мажем Пилипая з Бужина, старовинному селі Крилові, де розмістили розкопані поблизу Варвариної балки залишки мамонтів. Професор організував значну роботу з опису бібліотек панських родин Раєвських, Давидових, Гревсів, щоправда із 12 тисяч книг до реєстру було внесено лише близько двох тисяч. Постали музеї у містах Сміла на основі збір-

ки графа А. Бобринського та в Корсуні з решток зібрань колишніх власників маєтку Лопухіних-Демидових. Але у середині 1920-х рр. на музейну мережу Черкащини вплинули зміни адміністративно-територіального устрою в Україні. Всі згадані музеї були розформовані, їхні колекції передані до Черкаського краєзнавчого музею. Директор музею Дмитро Бочков перевіз до Черкас також колекції Золотоношського музею, зокрема картинну галерею з роботами Вечелліо Тіціана, Карла Брюлова, Володимира Боровиковського, Ореста Кіпренського, чудотворні ікони Красногірського Золотоношського монастиря, книги XVI ст., цінні експонати – портрети роботи Тараса Шевченка відправили до Києва.

У Черкасах питання про створення музею громада піднімала з початку XX ст. та через відсутність коштів заклад постав лише у 1918 р. Ініціаторами та організаторами Черкаського історико-педагогічного музею ім. Т.Г. Шевченка (згодом Науковий історико-педагогічний музей Черкащини) стали члени місцевої «Просвіти», вчителі та особливих зусиль доклав перший директор музею Дмитро Опанасович Бочков – відомий музейник і бібліограф. Народився він 1887 р. в Острі на Чернігівщині. Отримав духовну освіту в Чернігівській духовній семінарії, був членом Чернігівської губернської вченої архівної комісії, деякий час проживав у Вільно, працював у Публічній бібліотеці. У 1915-1916 рр. навчався в археологічному інституті у Москві, де працював у бібліотеці Рум'янцевського музею.

У 1917 р. Дмитро Бочков переїжджає до Черкас, де розбудував унікальний музейний осередок, основу якого склали мінералогічно-палеонтологічна збірка доктора Козловського, етимологічна колекція Балковського. За звітом Д. Бочкова до Музейної секції Археологічного комітету Всеукраїнської академії наук та за даними теперішнього директора музею А.А. Кушнір дізнаємося також про музейні предмети, вилучені з маєтків графів Бобринських, Балашових, Браницьких, Лопухіних, Кантакузен-Сперанських, військові реліквії Орловського й Брянського полків із полкової церкви. Уже через кілька місяців після створення закладу фонди налічували 15 тисяч музейних предметів: творів образотворчого мистецтва, монет, військових нагород, прапорів, коштовних прикрас, археологічні знахідки 1926-1927 рр. – речі з могильника черняхівської культури II-IV ст. н.е. поблизу села Матусів Златопільського (тепер Полянського) району. Бібліотека закладу нараховувала майже 13 тисяч видань, серед яких унікальні стародруки. Зусиллями лише трьох співробітників музею проводились дослідження краю: Притясмина, Маслівського гнилища, Канівщини, відкривались тематичні виставки. Розпочало діяльність екскурсійне бюро з підготовки екскурсоводів, з метою пошуку предметів старовини зорганізувався гурток «Друзі музею». Відвідуваність закладу зросла з 500 осіб у 1922 р. до 18 тисяч у 1926 р. Музей складався із шести відділів: археологічного (1 700 од. зб.), природничого (5 000 од. зб., завідував Тимник), художнього (226 од. зб., опікувався Бочков), церковних культів (371 од. зб., завідував Ткаченко), військового (1086 од. зб.),етнографічного (423 од. зб.), а також краєзнавчого кабінету (50 од. зб., завідував з 1926 р. Балковський) та збірки із колишніх панських маєтків.

У 1920-і рр. в музеї діяла меморіальна кімната Т.Г. Шевченка, в якій експонувалися перші видання «Кобзаря», оригінальні речі поета – старовинні різьблена палиця і дерев'яна чарка, які він залишив у сім'ї Цибульських, перебуваючи 1859 р. в Черкасах. Згодом частина предметів була передана новоствореному Канівському літературно – меморіальному музею Т.Г. Шевченка. У 1935 р. в умовах командно-адміністративного тиску на музеї, не погодившись з «директивними методами формування музейних колекцій», Д. Бочков, убезпечуючи себе від арешту, змушений був «за власним бажанням» залишити посаду директора музею, якому віддав 17 років наполегливої праці, та переїхати до Києва. Йому довелось працювати коректором, завідувачем відділу рукописів та стародруків Державної історичної бібліотеки України. До музейної праці він уже не повернувся. Після евакуації в Саратовській області з 1944 р. працював у Міністерстві освіти УРСР, підтримував контакти з Інститутом археології АН УРСР. З виходом у 1958 р. на пенсію проживав у Києві, де помер у 1982 р. У Державному архіві Чернігівської області створено особистий фонд Дмитра Бочкова, в якому зберігаються рукописи праць, листи, бібліографічні покажчики. Завдячуючи подвижницькій праці Дмитра Бочкова на початок 1940-х рр. фонди музею нараховували 20800 од. зб. Значна частина музейної колекції – майже 4 тис. од. зб., була втрачена під час евакуаціїу серпні 1941 р. під Полтавою внаслідок бомбардування гітлерівською авіацією, понад 200 од. зб. окупанти вивезли до Німеччини.

Історія музейництва Канівщини має свої особливості. Ця земля на Черкащині для кожного українця слала святим місцем, коли у травні 1861 р. на Чернечій горі було перепоховано прах Тараса Шевченка. Саме наприкінці XIX ст. під час упорядкування Шевченківської могили започатковано не лише музейну справу краю, але й музейну Шевченкіану України. Спершу місцева громадськість прагнула відновити пошкоджений часом хрест на могилі Поета. У 1882 р. канівський учитель Василь Гнилосиров повідомив у київській газеті «Заря» про запустіння могили поета. Царська влада забороняла належний догляд за могилою, дерев'яний хрест підгнив і впав у Дніпро. За проектом академіка архітектури Віктора Сичугова на заводі Термена на народні кошти був виготовлений чавунний хрест, оздоблений національним орнаментом з написом «Шевченко», але його одразу ж заарештували за табличку зі словами Кобзаря: «Свою Україну любіть, / Любіть її...Во время люте / В останню тяжкую минуту / За неї Господа моліть», яку довелось зняти. Пам'ятник-хрест встановили у 1884 р. та шалений супротив офіційної влади вшануванню пам'яті Кобзаря ніколи не припинявся. У травні 1923 р. комнезамівці скинули величний хрест з могили. Як пригадує свідок подій І. Дубинець, знятий і варварськи розбитий хрест виглядав знущанням над Шевченком, на його місце встановили невелике погруддя поета роботи скульптора К. Терещенка. Знищена була скромна огорожа навколо могили, на якій залишали свою обітницю Батьку нації тисячі відомих і пересічних відвідувачів. У 1924 р. вчений М. Біляшівський перевіз залишки хреста до Києва, у 1989 р.відреставровану пам'ятку встановили біля музею.

Тісно пов'язана із могилою Тараса Шевченка діяльність відомого філолога, педагога, етнолога, журналіста, громадського діяча Володими-

ра Павловича Науменка, який вже у 1919 р. постраждав від політичних репресій. У 1902 р. він придбав на своє ім'я ділянку землі, на якій знаходилася могила поета і постійно опікувався нею. Під час облаштування могили у 1884 р. неподалік побудували хату для її доглядача. В одній половині жив Іван Олексійович Ядловський, котрий півстоліття вірно охороняв Шевченкову могилу, помер під час Голодомору, похований на території заповідника. У другій – В.П. Науменко спільно з В.С. Гнилосировим створив перший народний музей Кобзаря – Тарасову світлицю. З усієї України люди передавали до Канева плахти, вінки, рушники, серед яких – оберіг, вишитий Лесею Українкою (нині зберігається в Національному музеї Т.Г. Шевченка в м. Києві). У 1888 р. художник І.Ю. Рєпін написав портрет Тараса Шевченка, канівський нотаріус Захарій Краковецький зі своєю родиною подарував ікону Нерукотворного Спаса з дарчим написом. Дбав про поповнення музею і Володимир Павлович. Він розшукав і опублікував кілька автографів Тараса Шевченка, передав ікону Святого Тарасія – патріарха Цареградського, чотири плахти та рідкісні документи про творчість Тараса Шевченка. Саме В. Науменко спонукав Василя Гнилосирова, який з 1873 р. був свідком і учасником усіх подій на Шевченковій могилі, збирати всі документи з історії могили та підготувати спогади про події, свідком яких він був. До наших днів дійшли два зошити, в яких описані події 1882-1890 рр., тоді ж В.С. Гнилосиров склав «Опис речей у хаті», де подається перелік унікальних пам'яток музею.

Та подальші події для В.П. Науменка склались трагічно. У лютому 1919 р. більшовицькі війська захопили Київ, а вже в липні Володимира Науменка заарештували, звинувативши у контрреволюційній діяльності, і протягом 24 годин засудили до страти і розстріляли. Звернення наступного дня президента УАН В. Вернадського та секретар-академіка А. Кримського про звільнення колеги були запізнілими. Більшовицька влада поспіхом знищила видатного діяча – заступника голови Центральної ради, міністра освіти в уряді П. Скоропадського, співорганізатора Української академії наук, активного члена київської «Старої громади», «Просвіти», Українського наукового товариства, головного редактора та видавця журналу «Київська старовина», засновника однієї із кращих гімназій Києва, поборника української мови на всіх рівнях, фактичного співавтора «Словника української мови» Б. Грінченка. Поховали Володимира Науменка на Лук'янівському кладовищі у загальній могилі, а його ім'я на довгі роки було викреслено з української історії. Відомості про його дружину і двох дітей відсутні, ймовірно їх теж репресували. Уже в незалежній Україні, 13 грудня 1991 р. В.П. Науменка було реабілітовано.

Доля першого музею Т. Шевченка, біля його могили, така ж драматична, як і одного із його фундаторів. У 1930-і рр. з початком будівництва сучасного музею хату розібрали. І лише у 1991 р. на звернення громадських діячів, зокрема, академіка НАН України П.Т. Тронька, за кошти Українського товариства охорони пам'яток історії та культури неподалік від могили І.О. Ядловського був відновлений перший народний музей Кобзаря. Відтворено кімнату охоронця Шевченкової могили, де зберігаються його меморіальні речі:мідний кухоль, лампадка, само-

вар, з якого пригощались чаєм відвідувачі, і серед них – Леся Українка, Ольга Кобилянська, Микола Лисенко, Володимир Винниченко, Іван Труш, Олександр Барвінський, Сергій Єфремов, Микола Біляшівський та багато інших.

Музеєфікація території Чернечої гори продовжилась за уряду Української держави, коли у червні 1918 року Рада Міністрів визнала могилу Тараса Шевченка національною власністю. У 1925 р. урядовим рішенням УСРР було створено заповідник «Могила Т.Г. Шевченка», у 1930-і рр. за проектом видатних архітекторів Василя Кричевського та Петра Костирка споруджено будівлю літературно-меморіального музею, установлено на могилі Кобзаря бронзовий пам'ятник (скульптор Матвій Манізер, архітектор Євген Левінсон).

Не обійшли політичні репресії Шевченківський заповідник, який завжди був під особливим наглядом влади. У 1937 р. за владними директивами були вилучені, а частково знищені його цінні фонди, зокрема вилучені «Кобзар» 1918 р. із передмовою Богдана Лепкого, картина Івана Їжакевича«Гайдамаччина». А вже влітку того ж року в заповіднику за сфальсифікованою справою про «українську контрреволюційну націоналістичну організацію» розпочались арешти та допити співробітників. 6 липня заарештували директора Михайла Степановича Стретовича, 15 листопада 1937 р. його засудили до 10 років виправно-трудових таборів, та 1942 р. Михайла Степановича не стало. Тоді ж засудили до виправно-трудових таборів бухгалтера Д.Д. Стременецького. 26 листопада 1937 р. заарештували інженера Костянтина Казимировича Дукальського, якийнародився 1897 р. у Ризі, у заповіднику відповідав за будівельні роботи. 5 січня 1938 р. його засудили до вищої міри покарання, а 20 січня в Києві вирок було виконано. Вищу міру покарання у 1938 р. отримав екскурсовод С. Дерева.

Канівський заповідник значною мірою постраждав у роки Другої світової війни: були знищені фонди та архів заповідника, а приміщення перетворено на концтабір. Гітлерівці 15 серпня 1941 р. вдерлись в місто і зразу ж почали порядкувати. З музею вони вивезли цінні картини та експонати, серед них 11 художніх полотен, зокрема «Гайдамацький шлях через село Майданівку», «Переселення кріпаків», різьблені крісла, радіоприймач, фарфорові сервізи, вази, килими, гардини. Директором Канівського музею-заповідника під час гітлерівської окупаціїбув Дмитро Васильович Лебедко, який ціною титанічних зусиль зумів зберегти частину безцінних музейних фондів. До нього, місцевого вчителя, який у свій час працював бібліотекарем у заповіднику «Могила Т. Шевченка», звернувся повітовий староста В.І. Ядловський з проханням убезпечити музей від пограбування окупантами та місцевими злодіями. Дмитру Лебедку вдалось розшукати і повернути до музею значну кількість пам'яток. Це була важка праця з ризиком для життя, і, не зважаючи на постійні погрози окупаційної влади, Дмитро Васильович з колегами робили все можливе і неможливе для порятунку безцінних скарбів. Якось вони намагалися замурувати деякі унікальні музейні предмети у схованці, та через донос комендант дізнався про наміри музейників і жорстоко побив директора, погрожуючи розстрілом. Подальша доля Д.В. Лебедка склалась трагічно. 6 червня 1944 р. його,

звинувативши у співпраці з гітлерівцями, радянські репресивні органи заарештували, а 18 вересня 1945 р. засудили до 15 років виправно-трудових таборів. Помер Дмитро Васильович 26 січня 1948 р. у Норильську.

Після важких випробувань вже у повоєнний період заповідник титанічними зусиллями його працівників відновив колекції, книгозбірню, а перших відвідувачів прийняв ще 21 травня 1944 р. Нині тут нараховується понад 20 тисяч унікальних пам'яток, серед яких меморіальні речі та офорти Тараса Шевченка, рідкісні видання його творів, високохудожні роботи українських та зарубіжних митців, шедеври народної художньої творчості, цінні архівні документи, фото- і кіноматеріали, аудіо- та відеозаписи знаменитих бандуристів і кобзарів. Раритетними є рукописні збірки поезії Кобзаря.

Серед Шевченківський місць Черкащини є село Мошни (нині Черкаського району), де Т. Шевченко після арешту в Прохоровці перебував у липні 1859 р.дорогою до Черкас. У селі збереглися будинок міщанина-поляка Нагановського, де перебував поет, приміщення волосної управи та груша – місце його відпочинку. Тут він виконав малюнок «Краєвид у Мошнах», звідси надіслав два листи до родини Максимовичів, а Мошнівський Вознесенський чоловічий монастир згадував у повісті «Близнецы». У 2014 р. за ініціативи громадськості в будинку, який у 2012 р. придбали за кошти обласної ради, відкрили музей «Тарас Григорович Шевченко в селі Мошни» у віданні Черкаського державного краєзнавчого музею, відновили колодязь, стайню і подвір'я.

В історичному с. Мошни у багатодітній сім'ї будівельника-каменяра 1903 р. народився вчений, археолог Трохим Трохимович Тесля, життя якого в майбутньому було пов'язане із музейною справою, зокрема – і з увічненням пам'яті Т.Г. Шевченка. Вочевидь, що зростаючи серед переказів односельців, захопившись минувшиною, він після закінчення робітничого факультет у Харкові обирає археологію. Наприкінці 1930-х рр. брав участь у розкопках південно-західної частини Харкова, в 1930 р. очолив відділ рабовласницького суспільства в Українському державному історичному музеї (таку назву у 1930 р. отримав Музей Слобідської України). Вже через рік Т. Тесля став аспірантом новоствореного Науково-дослідного інституту матеріальної культури у Харкові. Як член Дніпровської археологічної експедиції Наркомпросу України 1928-1932 рр. (на місці будівництва Дніпрогесу), під керівництвом відомого вченого, академіка Д. Яворницького Трохим Трохимович здійснив свої перші археологічні відкриття – знахідки Надпорозького палеоліту в районі с. Петро-Свистуново, дослідження першої в Подніпров'ї мустьєрської стоянки на околиці Старих Кодаків, поховань кочівників у курганах на території Новомосковська на Дніпропетровщині. Результати експедиції високо оцінили у науковому світі – зокрема музейник і археолог Петро Курінний, уродженець Черкащини,вважав, що унікальність зібраних археологічних матеріалів перевершила археологічні зібрання музеїв України за сто років.

Після захисту дисертації з грудня 1933 р. до травня 1934 р. Т. Тесля працював у Дніпропетровському історичному музеї, у складний для колективу час післязвільнення з посади директора Д. Яворницького,

постійних арештів колег. Отримавши призначення на посаду завідувача відділу в Центральному історичному музеї ім. Т. Шевченка, який знаходився на території Києво-Печерської лаври у Києві, він долучився до розкопок залишків Десятинної церкви, налагодив контакти з музейними працівниками Москви, Ленінграда. У 1937 р., під час чергової кампанії з виявлення «ворогів народу» в музеях, 29 жовтня Т. Теслю заарештували. На допитах вченого звинувачували у шкідницькій музейній діяльності, контрреволюційних зв'язках з академіком Д. Яворницьким, завідувачем відділу образотворчих мистецтв та музеїв Раднаркому УРСР В. Знойком, археологом В. Грінченком. Згадали музейнику самовільний вихід із членів партіїВКП(б) у 1928 р. в знак протесту проти порушення принципів внутріпартійної демократії.

За сфабрикованою справою про участь у антирадянській націоналістичній терористичній організації Трохима Теслю 17 листопада 1937 р. засудили до розстрілу. Вирок виконано о 24 год. 27 листопада 1937 р. Дружині ж повідомили, що чоловіка засудили до 10 років таборів без права листування. Віру Іванівну з дворічним сином виселили з квартири. У 1956 р. на запит дружини про долю чоловіка прийшла відповідь, що Т.Т. Тесля помер у таборі 18 грудня 1942 р. від туберкульозу горла. Того року справу було закрито за відсутністю складу злочину. І лише згодом, після оприлюднення документів архіву СБУ про «спецзону НКВС» у Биківнянському лісі, стало відомо про поховання десятків тисяч розстріляних з осені 1936 р. до осені 1941 р. Вірогідно, що Трохима Трохимовича Теслю поховано у лісі під Києвом.

На Уманщині традиція збирання пам'яток, як зазначав Петро Курінний, сформувалась в Базиліанському монастирі, де зберігалась поважна нумізматична колекція. Ще одну спробу створити музей здійснив у 1906 р. видатний вчений, на той час вчитель чоловічої гімназії та організатор гуртка любителів старовини Данило Щербаківський, та через заборону місцевої влади музей не постав. Заданими П. Курінного, у 1917 р. в Умані створено історико-археологічний музей, а у звіті до Музейної секції Археологічного комітету Всеукраїнської академії наук зустрічаємо відомості про Соціально-історичний музей Уманщини, фундатором та завідуючим якого у 1921 р. був сам П. П. Курінний.

Музеєзнавець, археолог, етнограф та пам'яткоохоронець Петро Петрович Курінний народився 1 травня 1894 р. у місті Умані, в родині адвоката. Зростав у середовищі відомих українських діячів П. Демуцького, А. Гончара, В. Суровцова. Під час навчання у гімназії, завдячуючи урокам видатного вченого Д. Щербаківського, його наставника в науці, захопився археологічними дослідженнями, брав участь у розкопках на Черкащині, зокрема поблизу с. Кочержинець віднайшов рештки селища трипільської культури. У 1913 р. вступив до Київського університету, тісно спілкувався з вченими Д. Запольським, В. Данилевичем, П. Смірновим, проводив археологічні дослідження разом з відомими вченими Б. Фармаковським, М. Біляшівським, В. Хвойкою, тісно займався пам'яткоохоронною роботою, із М. Біляшівським та І. Свєнціцьким працював над статутом та створенням Центрального комітету охорони пам'яток старовини та мистецтв. З 1918 р. учителював в Умані, у 1921 р. призначений директором Уманської чоловічої гімназії

ім. Б. Грінченка, продовжував з учнями досліджувати околиці Умані. Водночас він організував Соціально-історичний музей Уманщини. Розміщувався заклад в будівлі Першої трудової школи, де одну кімнату займали археологічна та історична колекції, а під картинну галерею виділили шість кімнат і коридор. Музей утримувався за благодійні кошти, штат складався з однієї особи – посади завідувача, який до роботи залучав учнів школи. Докладаючи чимало зусиль, директор проводив значну пошукову роботу, вважаючи, що збереження культурної спадщини є запорукою існування української нації. Діяльність закладу включала також систематизацію та реставрацію музейних предметів, екскурсійну роботу, проведення археологічних та етнографічних експедицій в околицях Умані, а саме – дослідження білогрудівського могильника та козацьких городищ, створення філій в селах Дзенгелівка та Кузьмина гребля. У започаткованих записках «Вісник музею» друкувались результати роботи, зокрема над археологічною мапою Уманщини, про обстеження могил, які мали розорати для сільськогосподарських потреб. За публікаціями збірника можна відтворити склад колекцій музею: рідкісні археологічні знахідки палеоліту, неоліту, трипілля, скіфського періоду, унікальні документи XVII-XVIII ст. та стародруки XVI-XIX ст., живописні полотна майстрів світового та українського мистецтва. До музею перевезли колекцію графа Потоцького з його маєтку в м. Тальному. Петро Курінний залучав до роботи музею школярів та місцевих мешканців, публікуючи в пресі короткі інструкції про запис народних пісень, колядок, щедрівок, казок, збирання предметів старовини. Збираючи благодійні кошти, наполегливо розбудовував музей, домігся для нього державного статусу, виділення окремого приміщення – колишньої приватної лікарні терапевта Матильди Піотровської. У цій будівлі – пам'ятці архітектури початку XX ст. – музей перебуває і сьогодні. Дослідник склав у 1918 р. перший покажчик музею, який документально засвідчує зміст фондової колекції закладу , а перша інвентарна книга музею з майже 1000 од. зб., започаткована П. Курінним, розкриває унікальність і самобутність зібраних пам'яток історії та культури.

У 1924 р. за пропозицією музейників О. Новицького та М. Біляшівського він переїхав до Києва, де очолив Музей культів і побуту на території Києво-Печерської лаври. Згодом став вченим секретарем Всеукраїнського археологічного комітету при ВУАН, займався дослідженням трипільської, білогрудівської культур, околиць Києва, Чернігова, Переяслава, Канева. Петро Петрович опікувався збереженням Києво-Печерської лаври, а щоб запобігти її пограбуванню більшовицьким режимом, запропонував створити заповідник. П. Курінного у 1926 р. затвердили директором Державного історико-культурного заповідник «Всеукраїнський музейний городок». Він проводив титанічну роботу зі збереження лаврських цінностей, налагодив науково-дослідну діяльність у закладі, організував реставраційну майстерню, намагався долучити до заповідника Софійський собор, врятувати Межигірський монастир, в якому по-варварськи зруйнували іконостас XVII-XVIII ст. роботи І. Григоровича-Барського. Як головний редактор журналу «Український музей» широко публікував матеріали про стан музейної справи в Україні.

Після звинувачення комісією ЦК КП(б)У в 1932 році Всеукраїнського музейного містечка в «українському націоналізмі» директор опинився під загрозою арешту. У 1933 р. П. Курінного разом із відомими музейниками Ф. Ернстом, К. Мощенком, В. Козловською, М. Рудницьким таки заарештували, звинувативши у антирадянській діяльності, використанні музеїв у націоналістичній пропаганді. Вчений під жорстким тиском визнав себе винним, його відпустили, заборонивши п'ять років займатися фаховою діяльністю. П. Курінному довелося працювати на рудниках у Кривому Розі. Після закінчення терміну заборони він зміг повернутися до археологічних досліджень. У 1938-1941 рр. працював у Інституті археології АН УРСР, Центральному історичному музеї. Під час гітлерівської окупації працював інспектором охорони пам'яток міської управи у Харкові, у 1942 р. – заступником директора Краєвого музею первісної та стародавньої історії в Києві. У 1943 р. йому вдалося відвідати Умань, де він був вражений руйнацією свого дітища – Уманського музею. Музейник вирішив вивезти раритети із фондів закладу, зокрема понад 2 тис. од. зб. трипільської культури, за кордон, супроводжує музейні цінності спершу до Кракова, а потім до м. Гохштадт у Німеччині. Проживав у Німеччині, викладав в Українському вільному університеті, був редактором «Українського збірника» (видано 17 випусків), у 1947 р. обраний дійсним членом Наукового товариства імені Шевченка, 1951 р. – Міжнародної вільної академії наук у Парижі, досліджував українську культуру періоду трипілля, Київської Русі. Помер 25 жовтня 1972 р. у Мюнхені. Праці вченого суттєво збагатили наукові дослідження культури України.

Музей в Умані пережив тяжкі часи політичних репресій та руйнувань у воєнні роки. У 1935 р. на базі музею створили Міжрайонний науково-дослідний краєзнавчий музей, у сферу діяльності якого входило налагодження музейної справи на території 15 прилеглих районів. Такі завдання суттєво розширювали масштаби та зміст роботи музею. Проте, командно-адміністративні методи управління в музейній справі та репресивна політика щодо «націоналістичних елементів» у музеях призвели до згасання науково-дослідної роботи, кадрових змін у закладі. 4 грудня 1937 р. працівника Уманського краєзнавчого музею М.І. Метельського засудили до вищої міри покарання. Важкі випробування випали на долю Григорія Юхимовича Храбана – директора Уманського музею у 1956-1958 рр., одного з тих, хто звинувачував П. Курінного у співпраці з окупантами. Він приїхав до Умані у березні 1934 р., після навчання у Київському інституті соціального виховання (нині Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова), працював директором Уманського педагогічного технікуму. У липні 1938 р., перебуваючи на посаді завідуючого Уманським районним відділом освіти, Григорій Храбан був заарештований і засуджений до 8 років виправно-трудових таборів у Солєкамську та Красновішерську. Після повернення у серпні 1946 р. до Умані та заборони працювати в освітній галузі змушений був заробляти на життя бухгалтером у місцевій артілі. Та у січні 1950 р. Григорія Юхимовича знов заарештували. Півроку він провів у Лук'янівській в'язниці в Києві, доки не отримав вирок – довічне поселення в Красноярському краї. Свої переживання на засланні

він описав у спогадах: «Шкребе на серці. Нудьга. Якась порожнеча. А яка може бути радість, коли ти на вічному засланні? До тебе на віки приліпили ганебне тавро.., ворог народу. Ти вже тринадцять років питаєш сам себе за що?

Кровоточить незагоєна рана на серці. І відповіді не даси ти сам собі, і ніхто тобі її не дасть...». Рішенням Черкаського обласного суду 26 листопада 1955 р. Г. Храбана реабілітували. У серпні 1956 р. він повернувся до Умані і був призначений директором Уманського краєзнавчого музею. Дослідник поринув у вивчення архівних джерел з історії Уманщини, здійснював археологічне обстеження західної частини Черкаської області, готував путівники «Умань»у 1968, 1979, 1982, 1985 рр., плідно працював як член редколегії фундаментального видання «Історія міст та сіл. Черкаська область», очолив районне Товариство з охорони пам'яток історії та культури. 20 січня 1990 р. Григорій Юхимович Храбан помер. Похований в Умані. У Державному архіві Черкаської області зберігається фонд Г.Ю. Храбана з документами, які характеризують його наукову та творчу діяльність.

Приміщення Уманського музею, а саме флігель, мезонін та фондосховище, постраждали у 1941 р. під час бомбардування, назавжди зникли збірки Хоткевича та Жолкевського, документи Потоцьких, Книга Барської Конфедерації. У роки окупації до Німеччини вивезли пограбован 300 картин видатних художників Яна Матейка, Бернарда Строцці, Івана Айвазовського,п'ять офортів Рембрандта, стародруки й рукописні книги, унікальну старовинну шафу, зроблену в Гданську у 1556 р. Загалом музей втратив понад 12 тисяч цінних пам'яток. Копіткою працею співробітників музею фонди були відновлені, музей розпочав роботу в червні 1944 р., тепер фонди закладу нараховують близько 50 тис. од. зб.

На Уманщині у 1899 р. в родині священика у с. Берестовець народився відомий музейник, археолог, історик та етнограф Тодось Миколайович Мовчанівський. Після закінчення Київської семінарії з 1919 р. працював директором школи у рідному селі, у 1923 р. переїжджає до с. Краснопільці Уманського району, де, тісно співпрацюючи із Петром Курінним, долучився до археологічних досліджень та музейної справи, збирав фольклорно-етнографічний матеріал, проводив розкопки білогрудівського могильника та поселення поблизу села Трипілля. Дослідивши склепи монастиря орденуБосих кармелітів у Бердичеві, він, щоб зберегти історичну пам'ятку XVI-XVIII ст. від знищення, запропонував розмістити в ньому музей. У 1926 р. його зусиллями такий соціально-історичний музей розпочав роботу. За п'ять років наполегливої праці Т.М. Мовчанівський розгорнув широкі археологічні дослідження, зокрема, городища Київської Русі в с. Райки, зібрав колекцію з понад трьох тисяч книг,основу якої склали стародруки XVII-XVIII ст., зберіг родинні збірки Ганських-Ржевуцьких та генерала П. Оршевського. Після звільнення в 1930 р. з посади директора музею-заповідника працював науковим співробітникомІнституту матеріальної культури в Києві. У 1920-1930-х рр. брав участь в роботі Ольвійської, Побузької та Райковецької експедицій. Він створив систему наукової фіксації процесу розкопок, що складається з щоденників, які ведуться за єдиною схемою, загальних реєстрів знахідок, графічних та фоторобіт. За його

ініціативою в структурі Інститут матеріальної культури постала лабораторія археологічної технології ВУАМ, яка мала у своєму розпорядженні пристосування для виконання мікроскопічних досліджень, хімікотехнологічних аналізів. У своїй праці«Чергові методологічні питання трипільської проблеми» він розкриває питання методології й методики археологічної науки. У 1937 р. займався дослідженням Михайлівського собору у Києві. 8 травня 1938 р., напередодні свого дня народження, за звинуваченням у приналежності до так званої української контрреволюційної націоналістичної організації отримав вищу міру покарання. Ім'я музейника на тривалий час було викреслено з історичної пам'яті українців. У 1971 р. його реабілітували, і лише на початку 1990-х років з'явилися перші публікації про дослідника.

Репресивна машина зламала долю старшому науковому співробітнику Уманського краєзнавчого музею Надії Віталіївни Суровцової, відомої музейниці, історика, філософа, письменниці, перекладача, громадського діяча. Постать Надії Віталіївни нерозривно пов'язана з історією та культурою Умані XX ст., і безумовно, її діяльність мала вагомий вплив на соціокультурний простір не лише міста, але й України. Народилася Н.В. Суровцова 18 березня 1896 р. у Києві в сім'ї юриста. У 1903 р. родина переїжджає до Умані. Після гімназії Надія вступає на історико-філологічний факультет Петербурзького університету. Роки навчання у Петербурзі співпали із активною громадською роботою в українському лазареті під час Першої світової війни, студентському земляцтві, підпільному українському університеті. У 1917 р. Надія Суровцова повертається в Україну, продовжує навчання у Київському університеті, займається перекладацькою практикою, долучається до діяльності Української Центральної ради, працює у Департаменті в справах біженців при Генеральному секретаріаті внутрішніх справ. Наприкінці 1918 р. Надія виїжджає до Австрії, де після закінчення філософського факультету Віденського університету захищає дисертацію «Богдан Хмельницький та ідея української державності», і стає доктором філософії. Надія Віталіївна займається активною громадською діяльністю у міжнародних жіночих організаціях, плідно працює над перекладами зарубіжних та українських авторів, відвідує США, Канаду, щиро сприймає ідеї рівності та братства й вступає до лав Австрійської комуністичної партії. Врешті у квітні 1925 р. переїжджає до Москви. Згодом у Харкові працює у ВУФКУ, РАТАУ, Головліті, кіноуправлінні. Водночас вступає до аспірантури відомого історика Дмитра Багалія. На прохання Міністерства закордонних справ СРСР разом із віце-президентом Західноукраїнської Народної Республіки Семеном Вітиком підготувала матеріали про українських діячів, що перебували за кордоном. На жаль, лише після власного арешту у листопаді 1927 р. Надія Суровцова збагне, з якою метою збирались ці дані. 28 травня 1928 р. її звинуватили у польсько-німецькому шпигунстві й засудили доп'яти років ув'язнення на Соловецьких островах. У 1936 р. вона влаштувалася на роботу в Архангельський краєзнавчий музей, одружилася з Дмитром Олицьким, та у листопаді її знову заарештовують, чоловіка через півроку розстріляли. Жінка, змінюючи пересильні тюрми Вологодська, Іркутська, Владивостока, опиняється на Колимі, не знаючи, що стала

вдовою. Після звільнення у 1942 р. вона до 1954 р. важко і наполегливо боролася за повернення в Україну. У листі з чужини до свого вчителя Кіри Данилової вона писала: «Про Україну і мріяти боляче... Туди б я в будь-яку діру згодна. Тільки б побачити ще раз землю, сонце, дихнути повітрям ще раз». Зверталася також до відомих діячів за підтримкою. Завдячуючи сприянню Павла Тичини, Надію Суровцову реабілітували 1957 р.

Повернувшись до Умані після 29 років неволі (з них 13 років ув'язнення та 16 років заслання), вона із сестрою чоловіка оселилася у батьківському будинку, який спершу їй довелося відсудити у чужих людей. Давала приватні уроки іноземних мов, згодом очолила Уманську організацію Товариства охорони пам'яток історії та культури. Плідною була робота Н.В. Суровцової в Уманському краєзнавчому музеї. Її захоплювали історія та культура міста, виступи музейниці на конференціях та зібраннях завжди відзначалися не лише глибоким аналізом поставленої проблеми, але й конкретними пропозиціями щодо її вирішення. Досліджуючи історичні пам'ятки Умані, вона розробляла захоплюючі екскурсії містом, особливо приваблювали відвідувачів її розповіді в улюбленому Софіївському парку. Багато років натхненної праці вона віддалареставрації занедбаній пам'ятці пізнього класицизму – Римо-католицькому костелу Успіння Пресвятої Богородиці (1826 р.). Після відновлення тут відкрили Уманську картинну галерею, де представлено західноєвропейське та українське мистецтво XIX – початку XX ст. Не полишала Н.В. Суровцова роботи над спогадами про майже тридцять років гірких випробувань, а її помешкання, незважаючи на постійний нагляд караючих органів, стало духовно-інтелектуальною меккою українськоїінтелігенції. Померла Надія Віталіївна 13 квітня 1985 р., похована в Умані. Вшановуючи пам'ять видатного культурного та громадського діяча, 30 вересня 2005 р. в Умані відкрили меморіальний музей-квартиру Надії Віталіївни Суровцової, де зберігаються її документи, світлини, особисті речі, епістолярна спадщина, бібліотека із 500 книг, журналів та брошур. Тут представлена колекція картин письменниці, подарованих друзями та створених самою Надією Віталіївною.

Репресій зазнала організатор і перший директор Звенигородського районного краєзнавчого музею ім. Т. Шевченка Софія Мефодіївна Терещенко – дійсний член Етнографічної комісії Всеукраїнської академії наук, художник, етнограф, краєзнавець. Народилася Софія Мефодіївна 26 серпня 1875 р.у с. Попівка на Звенигородщині у бідній родині. Мати рано стала вдовою, але намагалась дати дітям освіту. Нифонт, Каленик, Софія обрали художнє мистецтво, а Галина була аспіранткою відомого етнолога Федора Вовка.

У дитинстві проявилися здібності Софії до малювання. Завдячуючи підтримці графа Муравйова, вона переїжджає до Петербурга, де навчалась живопису в майстерні барона Штігліца, як вільна слухачка відвідувала лекції в Художній академії. З розгортанням революційних подій вона повернулась на Звенигородщину, працювала вчителем. У 1919 р. більшовицька влада залучила Софію Терещенко до опису цінностей палацу вс. Козацьке, останньою власницею якого була княгиня Тетяна Врангель (Куракіна), та восени маєток і палац під час бойових

дій був зруйнований. У 1920 р. спільно з братами-художниками Калеником і Никоном заснувала художню школу імені Тараса Шевченка в Звенигородці, де згодом виник музей історії та культури краю. Фонди його поповнювалися речами, які приносили місцеві мешканці, а також внаслідок краєзнавчо-етнографічних поїздок Звенигородщиною, під час яких від старожилів записували місцеві звичаї, обряди, вірування, пісні, народні перекази. У 1922 р. дослідники звернулися до членів наукового історичного товариства Нестора-літописця про можливість проведення археологічних розкопок козацьких могильників поблизу с. Попівка Рижинівської волості, де після оранки знаходять багато предметів старовини.Роботу Софії Мефодіївни оцінив академік Агатангел Кримський, який знайомився із записами дослідниці, надавав фахові консультації та рекомендації. Вона підготувала унікальний народний календар з детальним описом усіх свят «Звенигородщина – Шевченкова батьківщина. З погляду етнографічного та діалектичного» під редакцією А. Кримського. У 1930 р. у Києві вийшли лише сигнальні екземпляри збірника. Значну роботу дослідниця виконала на замовлення Етнографічної комісії ВУАН про чумацтво: збирала рідкісні матеріали у с. Орли Лисянського району про чумаків, їхні звичаї, обряди, пісні, побут, перекази про степові пригоди, а також робила власні замальовки із життя чумаків. Ці докладні описи були опубліковані 1931 р. у збірнику «Матеріали до вивчення виробничих об'єднань», випуск II «Чумаки» під редакцією академіка А. Лободи без імені С. Терещенко через її арешт у жовтні 1929 р.

На допитах від дослідниці вимагали компрометуючих матеріалів на А. Кримського та інших колег. Як записав у документах справи слова Софії слідчий Чередніченко, що вона ні про кого не сказала погано, не бажаючи бути зрадницею та зашкодити людям. Софію Мефодіївну за наслідками інспіровано процесу над учасниками «Спілки визволення України» 12 березня 1930 р. постановою Особливої наради ДПУ УРСР вислали на чотири роки до Казахстану. Та після закінчення терміну заслання у 1935 р. її справу переглянули, засудивши до трьох років виправно-трудових таборів, в 1941 р. її перевели до міста Джамбула у Казахстані.

Софія Терещенко не полишала пошукової роботи і на засланні. Вона відвідала місця, де перебував Т.Г. Шевченко, збирала спогади, робила замальовки, через брата Каленика передала до Звенигородського музею унікальний експонат – скриньку із східною різьбою, яку, за переказами, козаки подарували Шевченку. Після повернення із заслання у 1944 р. мужня жінка пережила важкі часи підозр та недовіри. Померла Софія Мефодіївна Терещенко 31 серпня 1948 року. Реабілітована посмертно постановою пленуму Верховного Суду УРСР від 15 червня 1973 р. У 2010 р., вшановуючи подвижницьку працю С.М. Терещенко, на могилі музейниці та її брата Каленика земляки та науковці встановили пам'ятний знак,.

За музейну діяльність постраждав учитель історії П.В. Авраменко із с. Лихоліти Чорнобаївського району. Він організував велику пошукову роботу серед учнів, залучав їх до археологічних розкопок поблизу села, проводив з юними краєзнавцями дослідження рідного краю. Зі-

брані матеріали краєзнавчих та археологічних пошуків лягли в основу створеного в школі історико-археологічного музею. Для сталінського режиму така діяльність розглядалась як контрреволюційна і націоналістична. У 1937 р. П.В. Авраменка заарештували як «ворога народу» і ув'язнили, де він наступного року помер. Краєзнавчий архів дослідника і музейника працівники НКВС знищили.

Хвиля політичних репресій, що накрила суспільство у 1920-1930 рр. згубно вплинула на стан музейної справи в Україні. Музеї із наукових і культурно-освітніх закладів перетворилися в політико-просвітницькі центри, стали інструментом ідеологічного впливу на маси,знаряддям пропаганди встановлених правлячою партією і тоталітарною державою політичних програм. Це деформувало зміст роботи музеїв,нищило їх науково-дослідну складову. Бюрократична система ігнорувала специфіку музею, який може плідно розвиватись тільки на грунті широкої пошукової діяльності, глибокої науково-дослідної роботи, скрупульозного опрацювання фондових колекцій та матеріальних джерел, об'єктивного та історично правдивого показу в музейній експозиції минулого краю, висвітлення самобутності національної культури і традицій в контексті світовихдосягнень, представлення видатних постатей в історії українського народу.

Політичні репресії були засобом для відсторонення, знищення музейників, які не погоджувались із зміною статусу музею, ліквідацією його науково-дослідної частини, з вилученням значної кількості цінних музейних предметів не лише із експозицій, але і музейних фондів. Без досвіду і вміння музейників-професіоналів, ерудитів у різних галузях науки, знавців специфіки музейної роботи, фахових дослідників пам'яток історії та культури, яких змусили залишити музейну справу чи стратили фізично, неможливо було розвивати українське музейництво. Масові репресії, апогей яких припав на 1937-1938 рр., надовго загальмували розвиток музейної галузі, а українська історія збідніла на імена музеєзнавців, видатних діячів науки і культури, які тривалий час були викреслені з її сторінок.

Політичні репресії серед музейників Черкащини засвідчують ті ж негативні тенденції, що були характерні для всієї політики тоталітарної держави у музейній галузі. Знищення досвідчених музейників та дослідників краю призвели до нівелювання професійного рівня музейних працівників, завдали значних втрат культурному надбанню Черкащини. Розправившись із музеєзнавцями, сталінський режим зруйнував процес розвитку наукових досліджень та теоретичних напрацювань в музейній справі. Внаслідок репресій штучно перервався зв'язок між поколіннями музейних фахівців, порушено тяглість традицій в музейництві Черкащини, як і в Україні в цілому.

Література:

1. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України), ф. 263, спр. 61278, арк. 78–79.
2. Там само, спр. 53538, арк. 124.
3. З концепцій українського історичного процесу в музейній практиці. – Харків, 1930. – С. 3.
4. Еженедельник НКП. – 1929. – №35. – С. 929.

5. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України), ф. 166, оп. 9, спр. 1507, арк. 64.
6. Краєзнавство. – Харків, 1930. – 1930. – №1 – 5. – С. 65.
7. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 9, спр. 1507, арк. 123–125.
8. Закс А.Б. Всероссийский музейный съезд // Вопросы истории. – 1980. – №12. – С. 164–167.
9. Скрипник Г. А. Етнографічні музеї України. Становлення та розвиток. – К., 1989. – С. 167.
10. Шмит Ф.И. Музейное дело. Вопросы экспозиции. – Ленинград, 1929. – С. 86.
11. Там само. – С. 88.
12. Юренева Т.Ю. Формирование кадров советских музейных работников. 1917-1941. – М., 1991. – С. 11.
13. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 10, спр. 1397, арк. 30–42.
14. Багрій Н. Всеукраїнський музейний городок // Безвірник. – 1934. – №10. – С. 32–34.
15. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 1158, арк.18–18 зв.
16. ЦДАГО України, ф. 263, оп. 1, спр. 61278, арк. 100, 168.
17. Ченцов В. Ідеолог українського націоналізму / В. Ченцов // Відроджена пам'ять. Книга нарисів. – Дніпропетровськ, 1999. – С. 115
18. Епістолярна спадщина академіка Д.І. Яворницького. Вип.4. – Дніпропетровськ, 2005. – С. 47, 66.
19. Горб А. Кубло націоналістичної контрреволюційної пропаганди // Зоря. – 1933. – 27 серпня.
20. Бекетова В. М. Музей – це доля: історія музею в життєписах його працівників // Видатні особистості. Музейна персоналістика. Вип.11. – Дніпропетровськ, 2008. – С. 69.
21. Нестуля О.О. Понад усе ставив істину (Ф.І. Шміт) // Репресоване краєзнавство (1920–30-і рр.). – К., 1991. – С. 51.
22. Білокінь С. Нові студії з історії большевизму. Ч. I–III. – К., 2006. – С. 185–187.
23. Білокінь С. Музей України. Збірка П. Потоцького: доба, середовище, загибель. – К., 2002. – 251 с.
24. ЦДАГО України, ф. 263, оп. 1, спр. 61278, арк. 149.
25. Маньковська Р.В. О.С. Федоровський та його вклад в пам'яткоохоронну та музейну справу // Історія України. Маловідомі імена, події і факти. Збірник статей. – К., 1996. – С. 57–69.
26. Білокінь С. Кінець українізації. Розстріляне відродження [Електронний ресурс] / Сергій Іванович Білокінь // Персоналії. – Режим доступу: http://www.s-bilokin.name/Personalia/Veleten2/Vidrodzhennja.html
27. Кот С.І. Дослідник Подільської старовини // Репресоване краєзнавство (1920-30-і рр.). – К., 1991 р. – С. 191–198; Прокопчук В.С. Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність. – К., 1995. – С. 98–99.
28. Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX–XX ст.: історіографія, біобібліографія, матеріали. – Кам'янець-Подільський, 1993. – С. 216.
29. Репресоване краєзнавство (1920–30-і рр.). – К., 1991. – С. 239, 264, 274, 338, 344.

30. Грінштон А. Вороги в музеях // Комсомолець України. – 1937. – 9 вересня.
31. ЦДАГО України, ф. 263, оп. 1, спр. 62089, арк. 3–9; спр. 58204, арк. 84–85.
32. Непомнящий А.А. Арсений Маркевич: страницы истории крымского краеведения. – Симферополь, 2005. – С. 256–258. Непомнящий А. Профессор Николай Эрнст: страницы крымского краеведения. – К., 2012. – С. 349–353.
33. Горохівський П. Передмова [Електронний ресурс] / П. Горохівський // Курінний П. Історія археологічного знання про Україну. – Умань: ПП Жовтий О.О., 2013. – Режим доступу: http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/699/1
34. Набок Л. Історія музейної справи Черкащини 1921–2931 рр. // Переяславський літопис: зб. наук. статей. Вип. 4. / [ред. колегія: Коцур В.П. (голов. ред.) та ін.]. – Переяслав-Хмельницький, 2013. – С. 3–6.
35. Черкаський обласний краєзнавчий музей [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://ckoblmuz.ck.ua/
36. Набок Л. Історія музейної справи Черкащини 1921-2931 рр. – С. 6–8.
37. Портрет Шрага [Електронний ресурс] // Шрагівські читання (відпов. ред. О.Б. Коваленко). Вип. 1. – Чернігів, 2010. – С. 18. – Режим доступу: http://www.uk.xlibx.com/4istoriya/42314-18-portret-shraga-shragivski-chitannya-vipusk-chernigiv-2010-udk-929shrag-9447718-19-bbk-6334ukr52-8
38. Ліховий І.Д. Світло з Тарасової гори // Шевченкіана. Бібліотека «Слова Просвіти». Кн. 5.– К., 2011. – С. 114–117.
39. Дубинець І. Як знищено хрест на могилі Т.Г. Шевченка (спогади) // Шевченкіана. Бібліотека «Слова Просвіти». Кн. 5.– К., 2011. – С. 104 – 105.
40. Костенко С. Канівська святиня у спогадах Олекси Кобця // Пам'ятки України. – 2014. – №1. – С. 54.
41. Тархан-Береза З.П. Святиня. – К.: Родовід, 1998. – С. 213–214.
42. Танана Р. Літописець Тарасової гори. До 175-річчя від дня народження В.С. Гнилосирова [Електронний ресурс] / Р. Танана // Режим доступу: http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1599/1/Tanana.pdf
43. Володимир Павлович Науменко [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki
44. Данилов Я. М. Канівський державний музей-заповідник «Могила Т.Г. Шевченка» // Шевченківський словник. Т. 1. – К., 1978. – С. 275–276.
45. ЦДАГО України, ф. 263, оп. 1, спр 47505; Украина: жертвы сталинских репрессий [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://forum.patriotcenter.ru/index.php?topic=4955.15;wap2
46. Ліховий І. Світло з Тарасової гори. – С. 143.
47. Танана Р.В. Музей Кобзаря у Каневі в роки фашистської окупації // Не підлягає забуттю: нацистський окупаційний режим на Черкащині (1941-1944): збірник наукових статей, документів, матеріалів

та спогадів / Керівник проекту О.А. Воронкіна, упорядники: В.М. Мельниченко, Т.А. Клименко, Г.М. Голиш. – Черкаси : Вертикаль, 2013. – С. 68–69.
48. Реабілітовані історією. Черкаська область. Книга 8. – Черкаси, 2014. – С. 481–485.
49. Шевченківський національний заповідник [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://koippo414.at.ua/index/metodichni_rekomendaciji_kaniv/0-134
50. Шевченківський словник. Т. 2. / Відпов. ред. Є.П. Кирилюк/. – К.:УРЕ, 1978. – С. 11.
51. Розтоптана доля (За матеріалами Т. Григоренко) // Сільські обрії. Громадсько-політична газета. – 2015. – 14 серпня. – №32.
52. Відділ археології Харківського історичного музею (1991–2010 рр.) Бібліографічний покажчик [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.uk.xlibx.com/4istoriya/1306262-1-viddil-arheologii-harkivskogo-istorichnogo-muzeyu-1991-2010-bibliografichniy-pokazchik-harkiv-mac
53. Бекетова В.М. Музей – це доля: історія музею в життєписах його працівників [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://museum.dp.ua/article0138-2.html
54. Трохим Тесля // Реабілітовані історією. Черкаська область. Книга 8. – Черкаси, 2014. – С. 481–485.
55. Розтоптана доля (За матеріалами Т. Григоренко) // Сільські обрії. Громадсько-політична газета. – 2015. – 14 серпня. – №32.
56. Горохівський П. Передмова [Електронний ресурс] // Курінний П. Історія археологічного знання про Україну. – Умань: ПП Жовтий О.О., 2013. – Режим доступу: http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/699/1
57. Денисенко О.А. Охорона і збереження пам'яток історії та культури в Українській Державі (1918 р.) [Електронний ресурс] / О.А. Денисенко // Режим доступу: http://www.dissertation.com.ua/node/647104
58. Набок Л. Історія музейної справи Черкащини 1921–2931 рр. // Переяславський літопис: зб. наук. статей. Вип. 4. / [ред. колегія: Коцур В.П. (голов. ред.) та ін.]. – Переяслав-Хмельницький, 2013. – С. 3–8.
59. Курінний П.П. Покажчик Уманського музею за 1918 р. / П.П. Курінний / – Умань, 1919.
60. Курінний П.П. Три роки праці реставраційної майстерні Лаврського музею культів та побуту над консервацією та реставрацією музейних збірок / П.П. Курінний // Український музей. Репринтне перевидання 1927 р. – Київ: Фенікс, 2007. – С. 161–163.
61. Репресоване краєзнавство (1920-30-і рр.) / Під ред. П.Т. Тронька / –
62. Хмельницький: Рідний край,1991. – С. 428.
63. Супруненко О.О. Передмова. В кн.: Курінний П.П. Історія археологічного знання про Україну. – Полтава, 1994.
64. Білокінь С. Курінний П.П. // Вчені Інституту історії України: Біобібліографічний довідник. – К., 1998. – С. 170–172;
65. Мельниченко В. М. Краєзнавство Черкащини: сторінки історії. – Черкаси, 2010. – С. 33–34. Чубіна Т.Д. Григорій Храбан – уман-

ський дослідник роду Потоцьких [Електронний ресурс] / Т. Д. Чубіна // Режим доступу: http://www.rusnauka.com/10._ENXXIV_2007/Istoria/21833.doc.htm
66. Храбан Г.Ю. Спомини [Електронний ресурс] / Григорій Юхимович Храбан // Режим доступу: http://storinka-m.kiev.ua/article.php?id=974
67. Чубіна Т.Д. Григорій Храбан – уманський дослідник роду Потоцьких [Електронний ресурс] / Т.Д. Чубіна // Режим доступу: http://www.rusnauka.com/10._ENXXIV_2007/Istoria/21833.doc.htm
68. Давидюк В.М. Приватний будинок лікаря М.Ф. Піотровської [Електронний ресурс] / В.М. Давидюк // Режим доступу: http://umanmuseum.blogspot.com/2012/04/blog-post_718.html
69. Ярмошик І. І.М. Мовчанівський і Бердичівський історико-культурний заповідник (20-ті роки ХХ ст): основні напрямки краєзнавчої діяльності [Електронний ресурс] / І.І. Ярмошик // Режим доступу: http://eprints.zu.edu.ua/6117/1/Бердичів.pdf.
70. Потупчик М.В., Потупчик М. Є. Археологічні дослідження на Вінниччині 20-х – першої половини 40-х років [Електронний ресурс] / М.В. Потупчик, М.Є. Потупчик // Режим доступу: http://vinnytsia-museum.in.ua/science/articles/archeological-research-20-40
71. Захарчук Н. Нотатки з музейної справи в Бердичеві // Волинський музей: історія і сучасність. Науковий збірник. Вип. 4. – Луцьк, 2009. – С. 246–252.
72. Дашкевич Я. Надія Суровцова. Нотатки з нотаток // Суровцова Н. Спогади. – К.: Видавництво ім. Олени Теліги, 1996 – С. 366–368.
73. Сергієнко О. Але зорі і небо мої...// Суровцова Н. Листи. – К.: Видавництво ім. Олени Теліги, 2001. – С. VI.
74. Надія Суровцова [Електронний ресурс] // Бібліотека українського світу. Постаті. – Режим доступу: http://1576.ua/people/7101
75. Журавльова А. «Кобзарева онука» Софія Терещенко [Електронний ресурс] / А. Журавльова // Режим доступу: http://ethnography.org.ua/content/kobzareva-onuka-sofiya-tereshchenko
76. Мазуренко О.С. Із слідчо-кримінальної справи №370 Софії Терещенко // Роль музеїв у культурному просторі України й світу: стан, проблеми, перспективи розвитку музейної галузі. Збірник матеріалів загальноукраїнської наукової конференції з проблем музеєзнавства, присвяченої 160-річчю заснування Дніпропетровського історичного музею ім. Д.І. Яворнницького. Вип. 11. – Дніпропетровськ: АРТПРЕС, 2009.
77. Журавльова А. «Кобзарева онука» Софія Терещенко [Електронний ресурс] / А. Журавльова // Режим доступу: http://ethnography.org.ua/content/kobzareva-onuka-sofiya-tereshchenko
78. Мельниченко В.М. Краєзнавство Черкащини: сторінки історії. – Черкаси, 2010. – С. 36–37.

Олена Погоріла

Справа 17 розстріляних колгоспників

У 1937-1938 роках на Черкащині, як і в усіх областях України, органами Народного Комісаріату Внутрішніх справ проводилися повальні арешти ні в чому неповинних людей, колгоспників, сільських учителів, робітників, комсомольських, партійних працівників, які звинувачувалися в антирадянській контрреволюційній діяльності, ворожій агітації проти існуючого ладу, вписувалися десятками осіб у міфічні, вигадані в кабінетах НКВС підпільні антирадянські повстанські організації.

Складалися фальшиві протоколи допиту, писалися обвинувачувальні висновки, передавалися на розгляд трійок, особливих нарад НКВС, а ті виносили вироки – розстріляти.

Перед нами чергова така карна справа (ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, спр.2254) 17-ти колгоспників сіл Козачий Хутір та Шукайвода Христинівського району, заарештованих 13 лютого 1938 року. Після майже двомісячних тортур в Уманському слідчому ізоляторі 15 квітня 1938 року було складено обвинувачу вальний висновок, в якому зокрема говорилося таке:

«Управлением Государственной Безопасности вскрыта и ликвидирована военно-повстанческая организация на Уманщине в Христиновском, Тальновском, Подвысоцком и других районах, которая охватывал ряд сел названных районов, в которых участниками организации были созданы отряды.

Материалами следствия установлено, что названная организация создала широко разветвленные повстанческие отряды на Уманщине с многочисленными оформленными ячейками на периферии, в частности по селам Голековка, Мала Севастьяновка, Шукайвода, Верхнячка и другим Христиновского района.

Следствием установлено, что участники организации проводили большую подрывную вредительскую деятельность в колхозах и совхозах с целью подрыва экономической мощи страны, дискредитации социалистической формы хозяйства и вызова недовольства населения.

Медведь Филипп Кондратьевич, 1904 года рождения, уроженец с. Шукайвода, житель Козачего Хутора Христиновского района, украинец, беспартийный, кулак-раскулачен, до ареста работал в совхозе чернорабочим.

В июле 1936 года Медведь завербован в контрреволюционную повстанческую организацию одним из ее участником Фокиным Григорием. Готовился к участию в вооруженном востании в тылу Крассной Армии в момент войны против СССР.

В соответствии с повстанческими задачами организации, работая в совхозе, проводил вредительскую деятельность, направленню на развал совхоза. В частности, во время уборочной работы на скирдовании Медведь производил укладку скирд таким образом, что находящаяся в скирде маточная скирда промокла и проросла.

Работая на посеве, Медведь высевал умышленно непротравленные семена с целью засорения полей и уменьшения урожайности. Во время

опрыскивания свекловичных плантаций, увеличивал нормы яда, уничтожая этим всходы свеклы.

Завербовал в контрреволюционную повстанческую организацию трех человек: Бондарчука, Валюка и Андруня.

В принадлежности к контрреволюционной повстанческой организации сознался».

І так само зізналися в причетності до неіснуючої повстанської організації всі сімнадцять заарештованих і мордованих два місяці в Уманському слідчому ізоляторі. І, як тільки зізналися, так зразу ж 15 квітня 1938 року було й сфабриковано обвинувачу вальний висновок. А наступного дня, 16 квітня 1938 року, вже й засідала трійка УНВС Київської області по справі 17-ти колгоспників сіл Козачий Хутір та Шукайвода. І тут же й винесений вирок –усіх сімнадцятьох ні в чому неповинних колгоспників було приречено до розстрілу. Вирок було виконано 4 травня 1938 року о 23 годині.

У 1958 році на клопотання рідних Медведя Пилипа Кондратовича справу 17-ти розстріляних було переглянуто. З'явилися цілком позитивні характеристики із сільської ради, зовсім протилежні тим, які давалися в 1938 році. Ось характеристика Медведя Пилипа Кіндратовича:

«Справка-характеристика

Дана настоящая Мало-Севастьяновскимсельсоветом в том, что Медведь Пилип Кондратович 1904 года роджения, до 1938 года проживал в с. Козачий Хутор Христиновского района. Его социальное положение – являлся колхозником, рабочим совхоза, в годы гражданской войны находился дома, в бандах Петлюры не служил».

Були допитані свідки. Усі вони дали позитивні відгуки про розстріляних своїх односельців у моторошному 1938 році. Ось, наприклад, протокол допиту тракториста Іванівського радгоспу Ящука Івана Тихоновича від 24 липня 1958 року (уривок):

«Медведь, Драган і Андрунь працювали в радгоспі добре, були трудолюбивими людьми. Ніколи я від них не чув будь-яких антирадянських висловлювань і нічого поганого про них показати не можу.

Медведь, Ксендзюк Семен, Мазурик Юхим, Драган Григорій, Омельчук Матвій і Ксендзюк Мойсей ніколи куркульських господарств не мали, в с. Козачий Хутір узагалі куркулів не було, жили самі бідняки і деякі були середняки».

Після вивчення справи 17-ти розстріляних колгоспників був спрямований до президії Черкаського обласного суду протест прокурора Черкаської області від 7 жовтня 1958 року. У ньому говорилося таке (подаємо в перекладі з російської мови):

«Постановою трійки УНКВС Київської області від 16 квітня 1938 року за контрреволюційну діяльність по ст. ст. 54-4, 54-11 КК УРСР 17 осіб – жителів сіл Козачий Хутір, Шукайовда Христинівського району засуджені до вищої міри покарання – розстрілу. Вирок виконано 4 травня 1938 року о 23 годині.

Ця постанова підлягає відміні, а справа припиненню на таких підставах. Що стало приводом до арешту вище згаданих осіб із справи не видно. Свідки по справі не допитувались.

Виконаною додатковою перевіркою та аналізом матеріалів архівно-слідчої справи встановлено, що Медведь та інші вище згадані особи заарештовані й засуджені необґрунтовано.

Обвинувачення проти Медведя, Мазурика, Ксендзюка та інших ґрунтується на суперечливих, неперевірених і неконкретних показах самих засуджених, які, не будучи розвінчані будь-якими об'єктивними доказами, зізнавалися в своїй приналежності до контрреволюційній організації.

Ці покази засуджених викликають сумнів в їхній достовірності. Так, засуджений по даній справі Медведь П.К. на допиті 30 березня 1938 року показав, що ним в антирадянську організацію були завербовані засуджені по даній справі Бондарчук А.А., Андруль А.А. в 1938 році. Допитаний 13 квітня 1938 року Бондарчук А.А. покази Медведя П.К. підтвердив, але показав, що його завербував Медведь не в 1937 році, а в 1933 році.

Допитаний 8 квітня 1938 року Андрунь А.А. покази Медведя також підтвердив, але з його протоколу допиту не видно обставин, при яких він був завербований в антирадянську організацію.

Особи, які проводили розслідування по справі 17-розстріляних, згодом були притягнені до карної відповідальності за допущені ними дуже грубі порушення соціалістичної законності, які полягають у застосуванні фізичних методів упливу на допитуваних та інших знущань з арештованих. Цих слідчих було заарештовано. Військовий трибунал військ МВС Київського військового округу від 31 січня 1941 року прирік винних у катуванні до різних термінів покарання.

Постанову трійки УНКВС Київської області від 16 квітня 1938 року відмінити і справу подальшим виробництвом припинити за недоведенням пред'явленого обвинувачення».

15 жовтня 1958 року президія Черкаського обласного суду задовольнила протест прокурора Черкаської області, скасувала постанову трійки УНКВС Київської області від 16 квітня 1938 року та справу відносно 17-ти розстріляних колгоспників із сіл Козачий Хутір та Шукайвода Христинівського району переведенням закрила за недоведеністю злочину засуджених.

Володимир Поліщук

Микола Борисов – забутий черкаський письменник і демократ

Якось мені на очі потрапила дуже скупа інформація з газети «Вечірній Київ» (тоді ще вона виходила) про репресованого письменника Миколу Борисова, уродженця Черкас. Більше ніякої інформації не було. Взявши ту замітку «до відома», я вже значно пізніше зацікавився цим чоловіком, звернувся з відповідним запитом до СБУ й невдовзі вже знайомився з відповідною карною справою – «Делом №8719 по обвинению Борисова Николая Андреевича по ст. ст. 54-6, 54-8, 54-11 УК УРСР...».

Справа ця доволі об'ємна, понад 370 сторінок, з трагічним фіналом – секретною довідкою про те, що «Приговор о расстреле Борисова Николая Андреевича приведен в исполнение в гор. Киеве 3.IX.1937 г. ... Зам. нач. 12 отд 1 спецотдела НКВД СССР ст. л-т госбезопасности Шевелев» (с. 373 «Дела»).

Родом із Черкас

У цій карній справі вміщено чимало цікавих документів і матеріалів, які дозволяють скласти достатньо повне уявлення і про Миколу Борисова, і про його творчість. Трохи пізніше літературознавець із Києва Ярина Цимбал посприяла роздобути ксерокопії трьох, певно, найзначніших творів письменника. Правда, ще багато його мистецьких речей (віршів, оповідань, п'єс, сценаріїв, лібретто) треба розшукувати в періодиці. Додам: варто розшукувати, бо Микола Борисов, як видно, був справді талановитим, оригінальним майстром слова.

Народився ж Микола Борисов у Черкасах 11 жовтня 1889 року в родині штабс-капітана у відставці Андрія Кузьмича Борисова та його дружини Валентини Іванівни, доньки чиновника, яка була майстринею шиття й цим допомагала тримати сім'ю. Певно що саме військова служба привела ту російську родину до Черкас і випадком стало народження Миколи в цьому наддніпрянському місті. Невдовзі та ж служба повела родину на Кубань (Майкоп). Навчався в приватній школі, потім сім років у Ярославському кадетському корпусі, а за ним – у Київському військовому училищі (1908-1910), ставши молодшим офіцером.

Судячи за хронологією «Послужного списку», вміщеного в карній справі, довоєнна, воєнна (Першої світової) й революційна пора для М. Борисова складалася як неспинний калейдоскоп подій, посад, підрозділів, міст і місць. Ота військова та воєнна служба пізніше талановито описана в романі «Мертвий бар'єр» (1933) і в низці віршів та оповідань. Зауважу, що писав М. Борисов російською мовою, але ряд його творів (романи «Мертвий бар'єр», «Квінт», повість «Vive la commune!»), написаних у 1920-30-их, тоді ж перекладені українською. Зокрема роман «Мертвий бар'єр» переклав видатний поет Євген Плужник, про твори М. Борисова писали відомі учасники «українського ренесансу» 1920-их.

Прихильний до рядових

Одначе ж, до війська та війни... У рукописній приписці до автобіографії М. Борисов пише, що «в ночь с 5 на 6 августа 1913» він, не

знайшовши виходу «из тупика жизни», стрілявся, але лишився живим. Зазначає, що прихильно ставився до солдатів і неприхильно – до начальства, про що писав і в ранніх віршах та оповіданнях. Вивчав польську, французьку, англійську мови, володів ними, захопився есперанто, яке пізніше привело письменника до трагічних звинувачень. Воював і, як видно, хоробро, бо був нагороджений Георгіївською зброєю та орденом Станіслава 3 ступеня, «с мечами и бантом».

Як писав сам М. Борисов, оті штикові атаки впевнили його в антивоєнних поглядах і позбавили «квасного патріотизму». Після контузії лікувався в Одесі, там же став активно прилучатися до літературного життя, публікувався в періодиці («Одесский Листок», «Театр и кино», «Южный Огонек», газети), писав вірші, фантастичні й авантюрні оповідання, п'єси. Одну з таких, як згадує, – «Пушкин в Одессе» — опублікував у журналі «Театр и кино».

Маючи антивоєнні й демократичні погляди, М. Борисов толерантно сприйняв революційні події, хоч самому довелося побувати і в білих (два-три тижні), і в червоних – тривалий час. Оту «білогвардійщину» М. Борисову пізніше теж згадають. Рубіж 1910-1920-х років і в особистому житті виявився для письменника трагічним. Він сам і дружина Констанція-Целіна, полька за національністю, захворіли на «іспанку», дружина померла, лишивши хворому чоловікові 7-денну доньку Ліду, котру він вигодував, як пише, «краплею молока». Тільки в кінці 1919 року, одружившись удруге, Борисов трохи облаштував особисте життя. Син Юрій з'явився на світ у лютому 1921 р.

«Самообмова» не допомогла

Той же калейдоскоп подій тривав і після революції, і в 1920-х. Були арешти, служба в Одесі й Чугуєві, похід на Врангеля, тиф і евакуація в Харків, робота в різних редколегіях, політвідділах, в Агітпропі ЦК КП(б)У, членство в компартії, партійні чистки, одну з яких пройшов, іншу – ні, робота на кінофабриці (ВУФК). До речі, про свою останню роботу М. Борисов писав у автобіографії: «Но ВУФКУ и все это окружение – Досвитный, Тютюнник, Суровцева, меня теготило. Совершенно невозможно было работать ни творчески, ни организационно...». Видимо тенденційна заява «до часу». Із 1926 року Микола Борисов на творчих хлібах: організовує колектив кінодраматургів «Кадр», входить до Союзу есперантистів, пише оповідання, повісті, п'єси, лібретто. Для творчої манери М. Борисова властива драматизація тексту, навіть романного, культивування фантастичних і пригодницьких елементів. Він пише «книгу діалогів і невидуманих оповідань «Собака его величества», повість на тему Паризької комуни «Vive la commune!», кінороман «Квінт», науково-фантастичний роман «Геліокар» та однойменне лібретто, оперу (певно, теж лібрето) «Ференджи», поставлену Одеським оперним театром у 1931-32 роках (про це йдеться в «Деле»), роман «Мертвий бар'єр», листується і співпрацює з зарубіжними письменниками-есперантистами... У більшості з названих творів М. Борисов засобами художнього письма демонструє спроби «вписатися» в сучасний йому непростий, трагічний літературний і суспільний контекст, видимо демонструє лояльність до більшовицького режиму, але...

16 березня на М. Борисова заводять «Дело», звинувачують у тому, що він є «активным учасником контрреволюционной троцкистской организацией среди эсперантистов», що проводив «нелегальные сборища участников организации», посилав за кордон «клеветнического характера материалы о положении в СССР», що він «служил при белых», «разделял террористические установки» і т.д. Допити, очні ставки, катування тривали майже півроку, і наслідком того стали «самозізнання» і самообмови письменника, «викриття» ним інших таких же «злочинців». Кривава сталінська машина жорстоко ламала душі й долі людей. Звісно, всі ті зізнання й каяття Миколі Борисову не допомогли, трагічний фінал був невідворотний.

Ім'я і твори талановитого письменника на багато десятиліть були викреслені з пам'яті, з літератури. Те все треба повертати із забуття. І ця згадка про талановиту людину хай буде одним із перших таких кроків. Тим паче напередодні ювілею.

Ірина Прилуцька

Винен! – так вирішили слідчі.

Карна справа лікаря с. Козацьке Звенигородського району Мандибури Пилипа Васильовича по слідству, винесенню смертного вироку та його виконанню зайняла всього лише 20 аркушів, 20 сторіночок – і людини немає. У такому прискореному темпі працювала катівська єжовська машина в 1937-1938 роках. Щоправда, цей темп у даному випадку з сільським лікарем трохи уповільнився на першому етапі. Після арешту 6 вересня 1937 року до протоколу єдиного допиту минуло майже півтора місяці.

Допитували лікаря Пилипа Мандибуру без запису в протокол. Звинувачували його в причетності до контрреволюційної повстанської організації в Звенигородському районі, яка щойно ліквідована органами НКВС. Протягом ряду років, сказали Мандибурі, він проводив активну контрреволюційну агітацію проти заходів комуністичної партії і радянської влади, брав участь у друкуванні та розповсюдженні контрреволюційних листівок, а також організовував у с. Козацьке виступ релігійників проти закриття церкви.

Пилип Мандибура все це заперечував. Він казав, що не знає ніякої контрреволюційної повстанської організації, і чути про не чув, і не вів ніякої антирадянської агітації. Він був зайнятий зовсім іншим: лікував людей, рятував селян, колгоспників від різних хвороб, боровся за здоров'я жителів села.

Йому зачитували десь складене раніше, вигадане кимсь: «С целью вызвать недовольство населения Мандыбура Филипп Васильевич, являясь врачом больницы села Козацкое, грубо относился к больным и обслуживающему персоналу».

Мандибура заперечував це. Його били, катували. Аж через півтора місяці з'явився перший, він же й останній, протокол допиту, який починається так:

«Вопрос: К какой антисоветской организации вы принадлежите?

Ответ: Я действительно являлся участником контрреволюционной повстанческой организации...».

І далі вже писалося, що Бог на душу покладе:

«Вопрос: Что вами было проделано по выполнению заданий, которые вам давала контрреволюционная повстанческая организация?

Ответ: Во-первых, я как специалист медицины так проводил работу, чтобы вызвать недовольство среди населения. Бывали случаи, когда я как врач несвоевременно подавал помощь больным, умышленно грубо обращался с работниками больницы. По своей инициативе выступал против стахановского движения. Выступал против переделки церкви в клуб».

5 листопада постановою НКВС і прокурора СРСР Мандибурі П.В. був винесений смертний вирок. Далі його на якийсь час залишили в спокої. Аж поки однієї глибокої осінньої ночі 22 листопада, вже після відбою, його підняли з постелі. Вивели з камери і розстріляли.

26 грудня 1959 року Судова колегія з карних справ Верховного суду УРСР розглянула в судовому засіданні карну справу по протесту заступника прокурора УРСР на постанову НКВС і прокурора СРСР від

5 листопада 1937 року. Судова колегія установила, що звинувачення Мандибури П.В. ґрунтувалось тільки на некоректних, неперевірених свідченнях самого Мандибури, які при додатковій перевірці, проведеній у 1959 році органами прокуратури, не знайшли свого підтвердження.

У протесті заступника прокурора УРСР сказано: «Згідно з обвинувачувальним висновком, Мандибура Пилип Васильович звинувачувався в тому, що він був учасником антирадянської організації і протягом ряду років проводив активну антирадянську агітацію, спрямовану на повалення радянської влади.

Вказане звинувачення ґрунтується тільки на свідченнях самого Мандибури П.В., який, будучи допитаним всього лише один раз, визнав себе винним у пред'явленому звинуваченні й показав, що його в антирадянську організацію завербував восени 1926 року Голов'яка Іван Федорович. Крім того, йому було відомо, що учасниками антирадянської організації являлися Ховрах Михайло, Дяченко Павло Ілліч, Крекотень Григорій Фотійович, Голов'яка Іван Федорович і учитель Балацький. Ніхто з цих осіб не допитаний.

Проведеною нині перевіркою встановлено, що Голов'яка Іван Федорович в с. Козацьке Звенигородського району ніколи не проживав, а проживав Голов'яка Федір Іванович. Останній дійсно в 1930 році органами держбезпеки притягувався до карної відповідальності за антирадянську діяльність.

Решта учасників антирадянської організації, названих Мандибурою П.В. такими, що притягалися до карної відповідальності, не значаться.

Допитаний у якості свідка Харченко Іван Іванович показів Мандибури не підтвердив і заявив, що йому про існування такої організації не було відомо, і розмов про це з Мандибурою не було.

Крім того, Харченко І.І., а також свідок Шелест О. показали, що вони добре знали Мандибуру П.В. як мешканця села, але про проведення Мандибурою П.В. антирадянської діяльності їм нічого не відомо. По роботі вони характеризували Мандибуру Пилипа Васильовича позитивно.

Таким чином, по справі не зібрано достатніх доказів, які б підтверджували обґрунтованість звинувачень Мандибури П.В. в антирадянській діяльності.

На підставі викладеного, керуючись ст. 25 Положення про прокурорський нагляд в СРСР прошу: Постанову НКВС і прокурора СРСР від 5 листопада 1937 року відносно Мандибури Пилипа Васильовича відмінити і справу провадженням припинити за недоведеністю звинувачення».

Мандибура Пилип Васильович реабілітований 9 червня 1960 року президією Черкаської обласної ради.

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. зб. 1, справа 2876.

На вигаданих звинуваченнях

Усе в життєвій біографії комсомольця Леоніда Борисовича Васицького складалося добре. Він працював завідуючим Златопільського лісоскладу райспоживспілки. Брав активну участь у громадсько-політич-

ному житті, сумлінно виконував комсомольські доручення. Його як активного комсомольця обрали делегатом на районну комсомольську конференцію. Сказали в комітеті комсомолу, щоб готувався до участі в конференції, бо мав там виступити від імені молоді райспоживспілки. Він і готувався. І раптом напередодні конференції – арешт органами НКВС, дике звинувачення його в причетності до антирадянської диверсійно-повстанської шпигунської організації.

Разом із Васицьким по одній карній справі йшли ще двоє зі Шполи – Лукомський Михайло Олександрович – бухгалтер «Сільгосппостачу» і Лисенко Дмитро Гордійович – рахівник Шполянської школи №1. Васицький цих людей не знав, як і вони його. Їх об’єднали в одну справу на підставі свідчень якогось Ростецького Казимира Петровича, який начебто їх трьох завербував до повстансько-диверсійної організації і до розвідувальної діяльності.

Допити, фізичний примус визнати себе винним у висунутих звинуваченнях. 16 листопада 1937 року арештували, а 3 грудня 1937 року – вже й засідання комісії НКВС і прокурора СРСР і постанова всіх трьох – Васицького Леоніда Борисовича, Лукомського Михайла Олександровича і Лисенка Дмитра Гордійовича розстріляти. Отака поспішність – по одному протоколу допиту.

16 грудня 1937 року вирок, винесений комісією НКВС і прокурором СРСР, був виконаний. О 1 годині 30 хвилин їх трьох було розстріляно.

У липні 1959 року на вимогу рідних Васицького, Лукомського і Лисенка карну справу було переглянуто. При вивченні справи відкрилася типова картина брутального, безпідставного звинувачення невинних людей, катівського, з фізичним примусом до визнання у здійсненні злочину, якого насправді не було, порушення норм процесуального кодексу при веденні «слідства».

Зокрема в протесті військового прокурора Київського Військового Округу від 10 липня 1959 року сказано, що всі троє були притягнені до карної відповідальності й засуджені необґрунтовано. Обвинувачення в причетності їх до антирадянської організації ґрунтувалося на свідченнях засудженого до вищої міри покарання по іншій справі Ростецького К. Г. Ці свідчення Ростецького, що він був учасником антирадянської організації і завербував Васицького, Лукомського і Лисенка, не можуть бути визнані за об’єктивні тому, що справа зі звинувачення самого Ростецького припинена в 1958 році за відсутністю складу злочину.

Васицький і Лисенко не підтвердили на очній ставці свідчень Ростецького (арк. 47-50).

Обвинувачення засуджених у проведенні антирадянської агітації було засноване на непереконливих свідченнях свідків Ш-го З. А., К-ча А. В., А-ва П. В., Н-ка В. Д., К-ча А. Д.

Так, свідок Шептицький в 1937 році після арешту Лукомського засвідчив, що він дізнався від шофера Артамонова про те, що Лукомський займався антирадянськими розмовами (арк. 39, на звороті).

У протоколі допиту свідка А-ва П.В. від 18 листопада 1937 року також указано, що Лукомський займався антирадянською агітацією.

Одначе, протоколи допиту свідків Ш-го і А-ва з 1937 року не можуть розглядатися як докази, тому що допитаний у 1959 році свідок А-ов дав

свідчення, що про антирадянські дії Лукомського йому нічого не відомо, і в1937 році по справі Лукомського він не допитувався (арк. 75).

Решту свідків не допитано, бо їх не змогли знайти.

У спеціальному архіві СРСР немає компрометуючих даних про Васицького, Лукомського і Лисенка, як шпигунів іноземної держави.

Із наявних у справі матеріалів видно, що Васицького як активного комсомольця, напередодні арешту в 1937 році обрали делегатом на районну комсомольську конференцію.

На підставі викладеного, керуючись статтею 25 Положення про прокурорський нагляд у СРСР військовий прокурор Київського Військового Округу звернувся з протестом до військового Трибуналу КВО відмінити постанову НКВС і прокурора СРСР від 3 грудня 1937 року по справі Васицького Леоніда Борисовича, Лукомського Михайла Олександровича і Лисенка Дмитра Гордійовича, а справу припинити за недоведеністю звинувачення.

Військовий Трибунал Київського Військового Округу задовольнив протест військового прокурора. 7 серпня 1959 року страчені в пекельному 1937 році повного беззаконня Васицький Л.Б., Лукомський М.О. і Лисенко Д.Г. були реабілітовані.

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, спр. 2637.

Не був він шпигуном

Алексєєв Іван Миколайович, різноробочий у силовому цеху Смілянського паровозоремонтного заводу імені Постишева. Працьовитий чоловік. Ходив у передовиках. Здавалось, які можуть бути претензії до нього у влади, в каральних органів? Перед таким капелюха треба знімати. Гегемон, основа радянського суспільства. У минулому червоноармієць на фронтах громадянської війни.

Але ще в минулішому – петлюрівець, і тільки у 1920 році перейшов до червоних. У Галичині був мобілізований у петлюрівські війська. І хоч і перейшов до червоних і відзначився в боях із білими, але перед цим був там, у ворожому таборі.

Про це й згадали у каральних органах і знайшли Алексєєва не в Хацьках, куди демобілізувався з армії, а вже в Смілі на заводі. 8 жовтня 1937 року заарештували. Із протоколу допиту (в перекладі з російської):

«Запитання: Розкажіть слідству про мету вашого приїзду в СРСР.

Відповідь: Я, проживаючи в Польщі, був мобілізований Петлюрою в галичанський полк, з яким під час відступу від поляків прибув у Жмеринку, там захворів на тиф, після одужання служив у секретно-оперативному відділі м. Жмеринка. Був арештований і відправлений у Київ, з Києва – в Казань, де працював у робітничому батальйоні по навантаженні дров. Знову призвали в ряди червоної армії і направили на польський фронт, звідки у Вінницю, потім Умань, далі наша частина була командирована в с. Хацьки, де я пробув півтора місяці.

Запитання: Проживаючи в СРСР, чи мали ви зв’язок із Польщею, і в чому він полягав?

Відповідь: З Польщею я мав письмовий зв'язок до 1934 року, мав листування з рідними: з матір'ю і сестрами. З 1935 року я з Польщею ніякого зв'язку не мав.

Запитання: Ви арештовані як шпигун, мали зв'язок із закордоном і займалися шпигунською роботою на користь іноземної держави. Визнаєте ви це?

Відповідь: Шпигуном я себе не визнаю.

Запитання: Ви мали рідних за кордоном, з ними ви підтримували зв'язок і повідомляли їм дані.

Відповідь: Ніяких даних я рідним не повідомляв, а писав тільки про своє здоров'я.

Запитання: Ви проводили контрреволюційну агітацію проти колгоспів.

Відповідь: агітацією проти колгоспів я не займався.

Запитання: Скільки разів ви відвідували польське консульство і з якою метою?

Відповідь: Я польського консульства не відвідував жодного разу, але мав на увазі відвідати з метою переїзду в Польщу».

2 листопада 1937 року Алексєєв Іван Миколайович постановою комісії НКВС СРСР і прокурора СРСР засуджений до розстрілу. Вирок виконано 14 листопада 1937 року.

Проведеною в 1959 році перевіркою справи в порядку ст. 370 КПК УРСР установлено, що Алексєєв І.М. засуджений необґрунтовано. Алексєєв не визнав себе винним. У справі немає доказів, які б підтверджували звинувачення його в шпигунстві.

Звинувачення в антирадянській агітації ґрунтується на неперевірених і непереконливих свідченнях свідків М-ка М. Л., П-го А. Д. і М-ка Ф. Д. указані свідки засвідчили, що Алексєєв розхвалював Польщу і проводив агітацію проти колгоспів. Свідок М-ко Ф. Д. засвідчив, що про антирадянську агітацію Алексєєва він чув від сільських активістів, але де, коли і від кого саме він чув, свідок не вказав (арк. спр. 30).

Передопитати вказаних вище свідків не було можливості, бо їх немає серед живих (арк. спр. 30).

Допитаний в 1959 році свідок – колишній голова Хацьківської сільради Мірошниченко, заперечуючи свідчення свідків М-ка, П-го і М-ка, показав, що Алексєєв не припускався антирадянських випадів проти радянської влади (арк. спр. 32-33). У спеціальних архівах немає компрометуючих даних на Алексєєва (арк. 28, 31).

Алексєєв Іван Миколайович реабілітований Військовим Трибуналом КВО 29 грудня 1959 року.

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, справа 2842.

Що не село – то шпигунське кубло...

Андрєєва Юхима Васильовича арештували прямо на роботі в радгоспі імені Комінтерну Чорнобаївського району, де він працював заступником начальника політвідділу. Завезли на квартиру, влаштували трус.

– У чому справа, товариші? – здивувався Андрєєв.

– А ви не здогадуєтеся? – спитав оперативник. – За старанну роботу на користь однієї з капіталістичних країн. Здогадуєтеся, на користь якої?

– Надіюся, ви скажете?

– Читайте постанову на арешт і обшук, – простяг йому папірець оперативник.

Андрєєв прочитав та аж вигукнув:

– Що? Шпигунська діяльність! У 1921 році? Та ви що, забули, який зараз рік? 17 грудня 1937 рік! А про те, про 1921 рік усе ж давно з'ясовано, пояснено, досліджено, де треба і коли треба.

– Будемо з'ясовувати заново. Допити, допити. Про переходи радянсько-польського кордону туди й назад, у Радянський Союз. З якимсь завданням уже як агент польської розвідки. Пояснив, вкотре вже, що був посланий на територію Польщі за завданням комісара батальйону Бера, який стояв на радянсько-польському кордоні.

Під час виконання завдання був затриманий польською владою, завербований до співробітництва з польською розвідкою і направлений в СРСР для виконання шпигунського завдання. Так чи ні? – запитав слідчий.

– Так. Я був підданий катуванню, тортурам, не витримав і дав згоду на співробітництво з польською розвідкою. Але я, повернувшись у Союз, одразу ж розповів про це нашим спецслужбам та своєму командиру батальйону. Ніяких більше зв'язків з польською розвідкою не підтримував. Ніяких завдань звідти не отримував.

Андрєєву було повернуте офіцерське звання, поновлено в Комуністичній партії.

А йому на це: «Ви кажете неправду. Ви є агент польської розвідки. Визнавайте це!».

Він заперечував. У відповідь ті ж самі по жорстокості тортури, що й у польській розвідці. Отак він опинився між двох катівень, безправний, безпорадний. Не витримавши катування тепер уже від своїх служб, мусів на запит допиту дати свої зізнання:

«Вопрос: Следствие располагает данными, что вы являлись агентом польской разведки. Признаете ли вы себя виновным в этом?

Ответ: Да, признаю себя виновным в том, что я являюсь агентом польской разведки.

Вопрос: Скажите, что вами проделано по выполнению шпионских заданий, полученных от польской разведки?

Ответ: По выполнению шпионских заданий, полученных от польской разведки я практически ничего не проделал, так как в скором времени выехал из пограничного района и старался от шпионской деятельности уйти».

Але слідство не дослухалося до цих деталей. Головне – арештований визнав, що він – агент польської розвідки. На цьому було побудоване звинувачення. 10 січня 1938 року постановою НКВС і прокурора СРСР Андрєєва Ю.В. був засуджений до розстрілу.

На клопотання рідних після розвінчання культу особи Сталіна в 1958 році було проведене додаткове розслідування карної справи Андрєєва Ю.В. органами КДБ і прокуратурою Черкаської області. У ви-

сновку Військового Трибуналу Київського Військового Округу було встановлено:

«Андрееву вынесено вину, что он в 1921 году был привлечен к сотрудничеству с польской разведкой и направлен в СССР для выполнения шпионского задания.

Обвинение Андреева Ю.В. в шпионаже основано на его личных показаниях.

Андреев Ю.В. на допросе показал, что в 1921 году по заданию комиссара батальйона Бера был направлен для выполнения задания в Польщу, где был арестован польскими властями и под воздействием физического принуждения дал согласие на сотрудничество с польской разведкой и после этого был направлен в СССР.

Из показаний Андреева усматривается, что шпионажем он не занимался и святи с польской разведкой по прибытию в СССР не поддерживал. Ни в стадии предварительного следствия, ни в процессе дополнительного расследования доказательств, которые изобличали бы Андреева в том, что он практически выполнял задания польской разведки, не добыто.

Из объяснений Андреева на имя начальника Чернобаевского РО НКВД и Полтавского облуправления НКВД видно, что он при возвращении второй раз в часть сразу доложил все о случившемся с ним военному комиссару батальйона Беру, а так же знал и занимался проверкой этого вопроса военный комиссар дивизии Морозов. После этого Андреев продолжал службу в Красной Армии.

Проведение какой-либо практически преступной деятельности со стороны Андреева Ю.В. как ранее материалами следствия, так и сей час в процессе проверки не установлено».

Таким чином, проведеною органами КДБ та прокуратурою додатковою перевіркою встановлена необґрунтованість висунутих звинувачень Андрєєву Ю.В., які стали приводом для виключення його з рядів ВКП(б), арешту й засудження до розстрілу. На основі висновку Військового Трибуналу Київського Військового Округу від 23 січня 1959 року постанову НКВС і прокуратури СРСР від 10 січня 1938 року відмінено. Андрєєв Юхим Васильович реабілітований.

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, спр. 2269.

Віра Рубцова

Хоч винним себе й не визнав, а слідчий вважає…

Карна справа єпископа Циприновича Павла Євграфовича – це документальне свідчення того, як радянський режим розправлявся із служителями культу, ліквідуючи церкви, перетворюючи їх на склади чи лишаючи обідраними, розграбованими пустками в центрі села, містечка чи міста.

Арештований Циприновичч П.Є. був 10 жовтня 1937 року за ст. 54-10 КК УРСР. В анкеті указано: мешканець м. Черкаси, українець. Соціальне походження – із священиків. Освіта – незакінчена вища. Затримувався органами ДПУ років 12-13 до того.

Звинувачувався в тому, що, нібито, групував навколо себе реакційно налаштоване духовенство, займався проведенням антирадянської агітації серед віруючих, закликав у проповідях до боротьби з радянською владою. «Открыто заявлял, что единственным спасением от советской власти может быть война. Призывал селян к восстанию внутри страны на случай войны против соввласти. Распространял провокационные слухи о скорой перемене власти. Призывал верующих к организованному выступлению за открытие церкви».

Це звинувачення-штамп, яке майже слово в слово висувалося в 1937-1938 роках кожному арештованому чи групі арештованих. Радянська влада знала, якою ненавистю дихає простий народ за репресії, переслідування, розстріли невинних, і боялася народного повстання.

Отак і на голову ні в чому неповинного єпископа Циприновича Павла Євграховича слідчий висипав пригорщу звинувачень.

«Вопрос: Признаете ли вы себя виновным в проводимой вами контрреволюционной деятельности против мероприятий партии и правительства?

Ответ: Нет, не признаю, и решительно отрицаю».

Обурювало слідство ще й те, що під моральним тиском Ципринович дав підписку бути секретним співробітником під псевдонімом Платонов, зобов'язувався інформувати владу про антирадянську агітаційну боротьбу священиків, про настрій вірян: «Но все время дезинформировал нас».

З протоколу допиту 14 жовтня 1937 року: «Я подавал несколько раз материал и устно информировал органы ГПУ о настроении мирян. Попы, подчиняемые мне как епископу, контрреволюционно себя не проявляли, но я за ними следил».

Такі сигнали-доноси владу не задовольняли. 16 жовтня 1937 року, рівно через шість днів після арешту єпископа Циприновича Павла Євграфовича, відбулося засідання трійки при Київському обласному управлінні НКВС УРСР, яке винесло рішення: Циприновича П.Є. – розстріляти. Вирок було виконано 2 листопада 1937 року о 1 годині 30 хвилин.

Реабілітовано Циприновича Павла Євграфовича 25 серпня 1989 року прокурором Черкаської області.

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, справа 7582.

Я цим контрреволюційним ділом не займаюсь!

Розстрільна справа колгоспника із с. Грушівка Кам'янського району Апілата Андрія Гнатовича вмістилася на 49 аркушах. А для слідства на смертний вирок вистачило всього лише 18 аркушів.

Протокол допиту Апілата А.Г. зайняв один аркуш. Ось цей допит від 19 серпня 1937 року (подаємо, як задокументовано):

«Вопрос: Следствию известно, что вы пролезли в колхоз имени Петровского с. Грушковка, где занялись вредительской деятельностью, во время силосования гички от буряков, умышленно, с целью вредительства, засыпали в яму в гичку земли, от чего силос в количестве 25 тонн сгнил и во время весенне-посевной кампании 1937 года нечем было кормить волов. Требуем признания и что вас побудило заняться вредительством?

Ответ: Предъявленное мне обвинение о вредительстве в колхозе, что в следствии того, что я засыпал в силосную яму гичку от буряков, куда так же умышленно насыпал земли, вследствие чего погибло 25 тонн силоса, я не признаю, вредительством я не занимался.

Вопрос: Следствию известно, что вы в данное время занимаетесь дискредитацией вождя народов т. Сталина, обзывая его всевозможной площадной бранью, а так же распускаете провокационные слухи среди колхозников о скором падении сов. власти. Требуем от вас чистосердечного признания в вашей контрреволюционной деятельности.

Ответ: Предъявленное мне обвинение в том, что я в данное время занимаюсь дискредитацией вождя народов т. Сталина, обзываю его площадной бранью, а так же распространял провокационные слухи о скором падении советской власти я отрицаю, я этим контрреволюционным делом не занимаюсь».

Оце й увесь допит. Арештований 7 серпня 1937 року, протокол допиту записаний 19 серпня, 10 вересня 1937 відбулося засідання трійки при Київському облуправлінні НКВС УРСР. У вироці на розстріл записано: «Обвиняется в том, что возвратясь в село, вел активную контрреволюционную агитацию, говоря, что гибель советской власти близка, а потому надо бросить работу в колхозе».

На другий день, 20 вересня 1937 року, Апілата Андрія Гнатовича, колгоспника, який не визнав своєї вини в тому, що йому приписали, був розстріляний.

У квітні 1959 року до військового прокурора Київського військового округу звернулась дружина покійного Апілата А.Г.: «Дуже прошу Вас повідомити мені, чи живий мій чоловік Апілат Андрій Гнатович 1893 року народження, який був репресований органами МВС 7 серпня 1937 року, за що – мені не відомо. Я лишилась сама з дітьми. Два сини загинули на фронтах Вітчизняної війни. Тому дуже прошу Вас перевірити й повідомити мені, живий мій чоловік чи ні. Прошу не відмовити в моєму проханні» (заява написана російською мовою чужою рукою, підпис стоїть «Апілат» українською, зовсім іншим почерком малописьменної людини).

Ця жінка виховала без батька, якого держава стратила, двох гідних синів. За що вони поклали своє життя на війні? Ішли у бій за «Родину, за Сталіна!».

Прокурор прислухався до прохання колгоспниці, вдови розстріляного Апілата Андрія Гнатовича, його карну справу було переглянуто. І що ж виявилося? А те, що і в усіх інших випадках, з усіма іншими карними справами, переглянутими через багато років на прохання рідних розстріляного. Подаємо протест прокурора в президію Черкаського обласного суду (в порядку нагляду) в перекладі на українську мову.

«Постанова трійки УНКВС Київської області від 10 вересня 1937 року за антирадянську діяльність на підставі ст. 54-10 КК УРСР – розстріляний Апілат Андрій Гнатович.

Згідно з випискою протоколу засідання трійки УНКВС Апілату А.Г. ставилося в провину те, що він, повернувшись після розкуркулення в село, вів активну антирадянську агітацію, спрямовану проти радянської влади і колгоспів, розповсюджував провокаційні чутки про скору загибель радянської влади, погрожував розправою активу села при переміні влади.

В антирадянській діяльності Апілат Андрій Гнатович винним себе не визнав.

Постанова трійки УНКВС відносно Апілата А.Г. підлягає відміні, а справа припиненню на таких підставах.

Що стало приводом до арешту Апілата А.Г., зі справи не видно.

Звинувачення Апілата А.Г. ґрунтується на свідченнях свідків Кузнецова І.К., Рибалки Ф.А., Валаха Д.К., Донця А.С., Юрченка А.П. і Кузнецова К.М., даних ними після арешту Апілата А. Г., які на допиті вказали на його антирадянські висловлювання. Одначе, свідчення вище вказаних осіб не могли бути взяті за основу звинувачення Апілата А.Г., оскільки вони за своїм змістом неконкретні, записані загальними фразами.

На очній ставці зі свідком Кузнецовим Є.М. його свідчення Апілат не підтвердив.

Передопитаний у процесі перевірки свідок Донець А.С. не навів жодного конкретного факту про антирадянську діяльність Апілата А.Г. й уточнити свої попередні дані не зміг.

Передопитані свідки Рибалка Ф.А., Кузнецов І.К., Валах Д.К. свої колишні свідчення змінили і зізнались, що їм про факти антирадянської діяльності Апілата Андрія Гнатовича нічого не відомо. Крім того, свідок Валах Д.К. заявив, що він Апілата А.Г. зовсім не пам'ятає.

Заново допитані свідки Гладир Н.Х., Донець І.П., Глигало І.І., які добре знали Апілата протягом тривалого періоду за місцем проживання, засвідчили, що їм про факти антирадянської діяльності Апілата нічого не відомо.

Таким чином, додатковою перевіркою не добуто доказів, які б підтверджували антирадянську діяльність Апілата.

А тому, керуючись ст. 25 Положення про прокурорський нагляд в СРСР прошу Постанову Трибуналу УНКВС Київської області від 10 вересня 1937 року відносно Апілата Андрія Гнатовича відмінити і справу припинити за недоведеністю звинувачення. Прокурор Черкаської області (підпис)».

7 жовтня 1959 року Апілат Андрій Гнатович реабілітований президією Черкаського обласного суду посмертно.

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, спр. 2759.

Оксана Семерез

На допитах не визнав вини

Для вчителя, інспектора-плановика Черкаського відділення райнаросвіти Варича Семена Кіндратовича арешт на роботі серед білого дня був абсолютною несподіванкою. Жив він скромно, роботу виконував бездоганно, брав участь у громадському житті. Трус на роботі й удома на вул. Свердлова, 23.

Страшне звинувачення. Він, виявляється, є членом якоїсь там контрреволюційної організації, займається розвідувальною роботою на користь іноземної держави – Польщі. Одне слово – заклятий ворог радянської влади і Комуністичної партії більшовиків.

Арештували напередодні жовтневих свят – 4 листопада 1937 року. Викликали на допити. Слідчий говорить, що звинувачує Варича не тільки в шпигунстві, а й у тому, що він ще й систематично проводив контрреволюційну агітацію проти існуючого радянського ладу, розповсюджував провокаційні чутки про скору загибель радянської влади і приєднання України до Польщі. А ще наклепницьки відгукувався про радянську владу, доводив, що робітникам важко живеться, бо норми виробітку завищені, а оплата праці низька. Хвалив життя в фашистських країнах. Та звідки він знає, як вони там живуть? Якась несусвітня видумка. Хтось несповна розуму наговорив на нього.

Слідчий усе це говорив, нічого не записуючи. Варич заперечував. Слідчий кричав, вимагав зізнаватися в злочинах, яких Варич не коїв, погрожував тюрмою на багато років, а то й вищою мірою покарання – розстрілом, якщо не покається в злочинах.

Аж 15 листопада 1937 року допит було записано на папір. Так він і лежить у карній справі, один-однісінький, на якихось пару аркушів (ДАЧО, ф. Р-5625, од. 1, справа №1060):

«Запитання: Ви були членом контрреволюційної шпигунської організації й займались контрреволюційною роботою на користь Польщі. Чи підтверджуєте Ви це?

Відповідь: Ні, я цього не підтверджую.

Запитання: Слідству також відомо, що ви, Варич, були залучені до контрреволюційної шпигунської роботи і завербовані поляком Жеймесом. Підтверджуєте Ви це?

Відповідь: Ні, я цього не підтверджую, оскільки я ніким завербований не був і до шпигунської роботи не був залучений».

Так Варич Семен Кіндратович категорично заперечив усі вигадані обвинувачення. Та було організовано свідків, К-ка Максима Яковича, Ф-ва Миколу Юрійовича, Д-ва Романа Микитовича, Б-го Олексія Павловича.

Той же К-ко, якого Варич ледь пам'ятає, ніколи з ним, окрім «добридень», словом не обмовився, як і з іншими отими «свідками». Так той К-ко посипав, наче горохом з мішка: Варич, мовляв, говорив, що «при радянській владі погано жити робітничому класові, збільшили норми виробітку, а все-таки оплата праці лишилася низькою, при старому імперіалістичному ладу жити було легше. Незабаром відновиться ста-

рий лад, і люди не будуть мучитися в колгоспах, в Україні пануватиме польська й німецька культура».

Усі ці наклепи на свою душу Семен Кіндратович Варич рішуче заперечував, не поступився ніде ні на йоту перед брехнею, зведеною на нього. Та, не зважаючи на це, був підданий суворому покаранню. Слідчий зліпив карну справу за кілька днів і 27 листопада 1937 року відбулося засідання трійки при Київському обласному управлінні НКВС УРСР. Трійка ухвалила рішення: «Заключить в ИТЛ сроком на десять лет, считая срок с 4 ноября 1937 года».

Та дружина Варича Марія Яківна, завгосп школи для сліпих, не здалася, почала клопотати за чоловіка, у листі до прокурора СРСР писала, що її чоловік, учитель, ні в чому не винен, був обмовлений людьми, з якими майже не знайомий, не підтримував ніяких зв'язків, на слідстві не визнав жодного пункту обвинувачення. Клопотав про батька й син Олександр Варич, червонофлотець, що служив на флоті в Хабаровську.

Справу Варича було переглянуто 31 серпня 1939 року прокурором Київської області. Були передопитані всі свідки, які тепер відмовилися від своїх попередніх показів, під тиском вирваних слідством. Усі п'ятеро відмовилися від своїх попередніх показів, заявивши кожен, що їм про антирадянську та шпигунську діяльність педагога Варича Семена Кіндратовича нічого не відомо. У постанові на звільнення з ув'язнення Варича сказано, що «слідством не підтверджено винуватість Варича С. К. в здійснені ним інкримінованого звинувачення. Керуючись директивою НКВС СРСР і Прокурора СРСР від 27.12.1938 року №2709 та наказом НКВС СРСР від 04.02.1939 року №00116, рішення особливої трійки при КОУ НКВС від 27.11.1937 року про ув'язнення Варича С. К. в ІТЛ терміном на десять років відмінити. Варича С.К. з-під варти звільнити».

Як бачимо, справедливість інколи торжествувала й за енкавеесної сваволі, хоч і зі значними втратами. Адже і в даному випадку рядовий український педагог без будь-якої вини відсидів у концтаборі близько двох років.

Марина Циб

Розшукати і ...

Чим завинив перед владою цей ніколи непримітний колишній маляр, колишній рядовий інспектор податкової інспекції, Гороховський Андрій Лазарович 1886 року народження, який проживав на одній із найзлиденніших міських вулиць – Розкопній. Колись тут було глинище, з якого мешканці Митниці брали глину при будівництві мазанок. Згодом його закрили. Само собою перетворилося у сміттєзвалище... словом кар'єр засипали. І найбільші злидні міста почали зводити тут свої помешкання. Отже звів тут свою халупу і маляр Лазар. Невдовзі до тимчасової споруди добавив ще кілька метрів житла. Потім, натягавши затонулих колод із плотів, почав зводити справжні хороми п'ять на шість метрів, із вікнами, які прикривалися блакитними ставнями, і широченною призьбою, на якій влітку вкладалася спати вся сім'я.

Отож батьковою стежиною пішов і найстарший син Андрій. Став займатися малярством і ... політикою. А втім, слово документам із справи ДАЧО ф. Р-5625, оп. 1, спр. 715, що зберігається в Державному Архіві Черкаської області (подаємо мовою оригіналу).

Из обвинительного заключения по след. делу 2364 по обвин. жителя г. Черкасс Гороховского Андрея Лазаревича в соверш. преступ. пред. ст. ст. 54-10 УК СССР.

«Черкасское РО НКВД располагало материалами о том, что житель Черкасс Гороховский Андрей Лазаревич принимал активное участите в черносотенной организации «2-главого орла», был так же членом УСДРП, принимал активное участие в Григорьевской банде и до последнего времени занимается активной контрреволюционной деятельностью против существующего строя.

На основании изложенного Гороховский и был арестован и привлечен к ответственности.

Произведенным по данному делу следствием установлено: Гороховский принимал активное участие в петлюровском движении, в период Революции 1905 г. принадлежал к организации «истинно русских», принимал непосредственное участие в демонстрациях, распространял среди населения прокламации, направленные против революционного движения (см. л. 14, 18, 19).

В период Григорьевщины проводил большую работу среди населения... агитируя население поддерживать банду Григорьева в борьбе с большевиками (см. Л. Д. 18).

Будучи по своим убеждениям ярым украинским националистом, последний на протяжении ряда лет занимался активной борьбой против мероприятий Соввласти в период сплошной коллективизации с/х, Гороховский высказываясь против коллективизации, заявил: «Да что они, с ума сошли, кто пойдет в колхоз, ведь это кабала, хотеть крестьянство загнать в кабалу, дурачками будут, если пойдут на это крестьяне. Колхозы - не путь к социализму, а его могила» (см. Л. Д. 14).

В последующие годы коллективизации и борьбы с кулачеством Гороховский, злорадствуя продовольственным затруднением, высказывался:

«Я говорил, этим коммунистам дадут такого, что они забудут, когда на свет народились. Ну, теперь уже недалеко до гибели Соввласти и коммунистов» (см. Л. Д. 14).

В последние годы Гороховский в кругу своих знакомых высказывал надежду на то, что не все еще кончилось, когда можно будет побороться за осуществление своих националистических идей. Распространяя пораженческое настроение, восхваляя врагов народа, заявляет: «Вот скоро будут события мирового значения, Германия под руководством Гитлера, докажет, на что способен фашизм, гибель Соввласти -это вопрос времени и к тому, ближайшего. Война против СССР с востока и запада решит ее гибель» (см. Л. Д. 15).

Восхваляя врагов народа, Гороховский заявлял: «Гибнут те, что действительно желал блага народу, но это еще не все. Правда все равно восторжествует. У нас в газетах больше всего пишут о варварствах в странах фашизма, а я думаю наоборот».

Гороховский в беседах также высказывал резкие недовольства проектом новой Конституции, заявляя: «Это не конституция, а сказка про белого бычка, конституция не мыслима для осуществления, пишут и обещают много, а дадут горсточку, она создана не для народа СССР, а за границей. Для того, чтобы похвастаться» (л. 15).

На основании изложенного обвиняется: Гороховский Андрей Лазаревич, 1886 г., урож. и жит. г. Черкассы, укр., гражд. СССР, служащий, в прошлом принадлежал к чорносотенной организации, также был членом УСДРП, б/п, с низшим образованием. В том, что он, будучи в прошлом активным чорнослуженцем, принимавшим участие в Григорьевской банде, до последнего времени относится непримиримо к политике Соввласти, продолжал заниматься к.-р. деятельностью, направленной к срыву мероприятий Соввласти. Распространяя клеветнические и пораженческие слухи об СССР, восхвалял врагов народа и дискредитировал Сталинскую конституцию. Настоящее след. дело подлежит рассмотрению Тройкой УНКВД по Киевской обл.

Обвиняемый Гороховский содержится под стражей в тюрьме г. Черкасс с 17 сент. 1937 г.

Вещдоков по делу не имеется.

Подписи.

2 ноября 1937 г.

Заседания Тройки при КОУ НКВС УССР от 2 ноября 1937 года

Дело №2354 Черкасского РО НКВД по обвинению Гороховского Андрея Лазаровича 1886 г. р. урож. и жит. г. Черкассы Киевской области, украинца, в прошлом член украинской социал-демократической партии, принимал участие в петлюровском движении в 1922-23 гг., участник к.-р. националистической организации. В 1924 г. за превышение власти осужден к 1 году лишения свободы.

Обвиняется в том, что проводил к.-р. Работу, направленную против существующего строя. Внедрял националистические тенденции о самостоятельном украинском государстве и необходимости для этой цели поднять украинский народ против коммунистов в случае войны. Распространял провокационные слухи о предстоящей войне против СССР

и гибели Соввласти и установлении фашистского строя. Агитировал против колхозного мероприятельства, призывал крестьянство не вступать в колхоз, доказывал, что колхозы являются гибелью для них. Дискриминировал Сталинскую конституцию, утверждал, что она существует только для лиц, враждебно настроенных к Соввласти. Содержится под стражей в Черкасской тюрьме.

Постановили: Гороховского Андрея Лазаревича заключить в ИТЛ сроком на десять лет с 17 сентября 1937 г.

Як видно із документів, Гороховський був заарештований 17 вересня 1937 року. Допитаний один раз – 1 листопада (тобто десь на 13 день), і вже складено звинувачувальний висновок. І того ж дня, 1 листопада, трійка при КОУ НКВС вирішила відправити на Колиму. Якщо судити по фактах звинувачення – їх було достатньо для того, щоб винести вищу міру соціального захисту – розстріл. Але трійка чомусь обмежується лише десятком років каторжних робіт, детально наводячи на витягу із вироку факти його контрреволюційної діяльності.

Диву даєшся – як могло зібратися в одній людині стільки «захоплень» надто протилежними політичними поглядами і партіями. То він член Української соціал-демократичної робітничої партії, засновниками якої були такі визначні політичні діячі як Симон Петлюра, Володимир Винниченко, Андрій Жук, то стає прихильником відверто монархічної організації «двоголового орла», то він запеклий націоналіст, то відстоює постулати чорносотенців – «истинно русских», то переховує у своїй халупі сусідів євреїв, то розповідає антисемітські анекдоти...

Уважно перечитуючи протокол його допиту, мимоволі приходиш до висновку, що слідчий просто законспектував чиюсь лекцію про політичні партії і все це приписав звичайній, нічим непримітній людині.

Очевидно, це розуміли члени трійки при КОУ НКВС і тому обмежилися десяткою.

Але у повоєнний період, коли «вождь» Й.В. Сталін, побоюючись радянського декабристського повстання, наказав міністру внутрішніх справ А. Круглову вжити заходів по поверненню в табори колишніх політв'язнів, які відбули термін, згадали в КОУ НКВС і цього колишнього члена УСДРП, колишнього петлюрівця, антисеміта-націоналіста...А оскільки він десь загубився на просторах Сибіру чи Казахстану, оголосили розшук...

Заключение

Гороховский Андрей Лазаревич, б/п, Черкасский райфинотдел, инспектор местных налогов, установить родственников не представилось возможности.

Арестован 17 сентября 1937 г. Предъявлялось обвинение в совершении преступлений, предусмотренных ст. ст. 54-2 и 54-11 УК УССР. Постановлением Тройки при Киевском облуправлении НКВД УССР приговорен к лишению свободы в ИТЛ сроком на 10 лет.

2 ноября 1937 г.

Гороховский Андрей Лазаревич подпадает под действие ст. 1 Указа ПВС СССР от 16.01.1989 г.

Прокурор Черкасской обл. от 10 ноября 1989 г.».

Отже, реабілітований він був лише після другої хвилі реабілітації за Указом Президії Верховної Ради СРСР від 16 січня 1989 року. На жаль, як видно із висновку Прокуратури, рідних так і не знайшли, хоча сім'я була велика. Зокрема, в анкеті заарештованого відзначається:

Гороховский Андрей Лазаревич

17 окт. 1886 г.р.

г. Черкассы, маляр-инстр.

Место службы – інспектор местных налогов Черкасского райфинотдела.

Соц. происх. – рабочий, образ. – домашнее, низшее. С 1905 по 1907 г. – украинские социал-лемократ., украинец. В 1924 г. за превышение власти осужден на 1 год. Сост. семьи: жена – Наталья Марковна, 48 л., дети: Андрей, 16 л., Вера, 19 л., Ксения, 24 г., работает в Запорожье, Николай, 27 л., техникум паровозо-строительного з-да им. Сталина.

ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, спр. 715.

Ганна Шквар

Справа чотирьох

Ці четверо працювали в наймирнішій із мирних галузей людської діяльності – в лісництві.

Літієн Генріх Оттович, 1908 року народження, в селі Мале Старосілля Смілянського району, мешканець м. Сміла. Німець за походженням. Лісничий Буданського лісництва Смілянського лісгоспу.

Моссаківський Дмитро Володимирович, 1900 року народження, в селі Степівка Уманського району, українець, мешканець с. Носачеве Смілянського району. Десятник Буданського лісництва Смілянського лісгоспу.

Закревський Антон Іванович, 1903 року народження, народився в селі Раздевлішки в Польщі, поляк. Мешканець села Буда-Орловецька Городищенського району. Рахівник Буданського лісництва Смілянського лісгоспу.

Плаксивий Яким Прокопович, 1891 року народження, лісоохоронець Смілянського лісгоспу.

Усіх чотирьох було заарештовано в травні 1938 року за статтями 54-2-11, 54-10 КК УРСР. Звинувачували їх як учасників контрреволюційної польської організації військової (ПОВ), начебто закладеної польськими розвідувальними органами в Україні. Ні про яку таку польську організацію жоден з них ні сном ні духом нічого не знали. Були вони мало знайомі й між собою, зрідка зустрічалися по роботі.

У їхній карній справі (ДАЧО, ф. Р-5625, оп. 1, спр. 3526) значиться по одному допиту кожного, по допиту свідків П-го А. П., К-ця І. Ф., З-на І. Д., Д-ні О. Ф., Т-да С. І., С-ка К. Д., які викривали всіх чотирьох звинувачуваних у їхній антирадянській, контрреволюційній діяльності, що й підтверджували на очних ставках.

По справі виходить, що заарештовані із першого зафіксованого допиту й зізналися в своїй підпільній підривній діяльності. Ось, для прикладу, фрагмент з того одного-єдиного допиту, записаного для справи Літієна Генріха Оттовича 15 травня 1938 року (подаємо в перекладі з російської мови):

«Запитання: За наявними матеріалами Ви викриваєтесь в причетності до польської організації військової (ПОВ). Чи маєте Ви намір розповісти правду слідству?

Відповідь: Не зважаючи на мою тривалу впертість, яка, як видно ні до чого доброго не приведе, бо слідство мою причетність до польської організації військової (ПОВ) викриває неспростовними матеріалами, я змушений розповісти слідству правду, оскільки видно, від слідства далі ховатися неможливо.

Запитання: Хто, коли і за яких обставин завербував Вас до ПОВ?

Відповідь: У ПОВ я завербований на початку 1936 року Дубицьким Аполоном Фроловичем. Проживаючи якийсь час у нашому будинку, Дубицький відкрито проводив антирадянські розмови, висловлюючи своє незадоволення існуючим ладом.

Запитання: Після того, як Ви дали свою згоду Дубицькому бути членом ПОВ, яке завдання Ви отримали від Дубицького?

Відповідь: Провадити шкідницьку роботу в лісовому господарстві шляхом неправильних посадок, засмічувати ліс різними шкідниками, при виникненні пожеж старатися якомога повільніше проводити організацію по гасінні вогню. На роботу приймати колишніх офіцерів, куркулів, колишніх бандитів та інший антирадянський елемент, яких потім вербувати в ПОВ. Я завербував 7 осіб.»

Усі ці так звані «завербовані» виявилися просто працівниками лісництва. Подібні «зізнання» в підпільній антирадянській діяльності дали й десятник лісництва, заарештований Моссаківський Дмитро Володимирович, і рахівник лісництва Закревський Антон Іванович, і лісоохоронник Плаксивий Яким Прокопович.

3 жовтня 1938 року трійка УНКВС Київської області Літієна Г.О., Моссаківсткого Д.В. та Закревського А.І. прирекла до вищої міри покарання – розстрілу. Вирок було виконано 14 жовтня 1938 року. Плаксивий Яким Прокопович – засуджений на 10 років позбавлення волі.

12 лютого 1961 року дружина Закревського А.І. подала заяву генеральному прокурору СРСР, у якій указувала: «Мой муж, Закревский Антон Иванович, работал в Буданском лесничестве Смелянского лесхоза Черкасской области в должности бухгалтера. И в 1938 году, 12 мая был арестован органами НКВД и выслан, куда, до сих пор неизвестно. Я обращаюсь к Вам с просьбой реабилитировать моего мужа и снять пятно с моей семьи».

Справу трьох розстріляних було переглянуто. 21 квітня 1961 року Плаксивого Якима Петровича було допитано, на допиті він свідчив:

«Усіх трьох розстріляних я знав по роботі приблизно з 1923 року в Буданському лісництві. Указаних осіб я знаю тільки з позитивного боку. Ніяких антирадянських розмов у мене з ними ніколи не було, будь-яких антирадянських проявів я за ними не помічав і ні від кого про це не чув.

Запитання: Вам зачитується протокол очної ставки між обвинуваченим Літієном Генріхом Оттовичем і обвинуваченим Плаксивим Якимом Прокоповичем від 7 червня 1938 року. Що ви можете пояснити по суті показів, викладених у цьому протоколі очної ставки?

Відповідь: Протокол підписаний особисто мною. Я не пам’ятаю, щоб проводилась очна ставка між мною і Літієном. За яких обставин я підписав цей протокол Очної ставки, і чи підписував його, зараз не пам’ятаю, але свій підпис впізнаю.

Мої покази в тому, що в мене були розмови з Літієном на антирадянські теми, записані в указаному протоколі очної ставки, я заперечую як такі, що не відповідають дійсності, й ще раз повторюю, що ніяких антирадянських розмов у мене з Літієном ніколи не було. Не знаю, чого так записано в цьому протоколі, про який мені на попередньому слідстві нічого не було відомо. Ніяких антирадянських розмов у мене із Закревським і Массаківським також не було. Про будь-яку антирадянську організацію я від них ніколи нічого не чув».

Допитані в квітні 1961 року свідки Кузнець І.Ф., Занегін І.Д., Довбня О.Ф., Темнохід С.І., Сук К.Д. також показали, що антирадянських проявів за засудженими по даній справі вони не помічали й охарактеризували невинно розстріляних з позитивного боку.

У Постанові №44-КС-72 президії Черкаського облсуду від 17 червня 1961 року проголошено такий реабілітаційний висновок:

«В протесті прокурора Черкаської області ставиться питання про скасування постанови трійки УНКВС Київської області від 13 червня 1938 року та закриття справи переведенням за відсутністю складу злочину. Перевіривши матеріали справи та доводи протесту, вислухавши висновок прокурора, який підтримав протест, президія обласного суду встановила: протест прокурора підлягає до задоволення з таких мотивів: обвинувачення органи попереднього слідства побудували на неконкретних, суперечливих та надто сумнівних самовизнаннях засуджених, що нібито вони були учасниками антирадянської організації та займались злочинно-ворожою діяльністю. З матеріалів справи не видно, чи взагалі існувала така антирадянська організація в 1937-1938 роках у Смілянському районі, про яку йде мова лише в обвинувальному висновку, який своєю чергою складений всупереч матеріалам справи.

Особи, які нібито вербували в цю організацію засуджених, реабілітовані, а допитом свідків у 1961 році все обвинувачення спростовано, так як свідки характеризували засуджених лише з позитивного боку. За таких обставин постанова обвинувачення трійки винесена з грубим порушенням радянського закону та зовсім не відповідає обставинам справи і підлягає до скасування з закриттям справи у зв'язку з відсутністю складу злочину».

Микола Щербина

Ігор Посовень: ми мріяли про самостійну Україну

Цього року виповнилося 95 років з дня народження Ігоря Савовича Посовня (1920-1974) – журналіста, краєзнавця і літератора з м. Городище. Городищани старшого віку пам'ятають його, як людину скромну, освічену, інтелігентну. Мало хто знає про трагічні сторінки його життя. У 1941 році, під час навчання в Київському університеті ім. Т.Г. Шевченка, він, і група його товаришів, були звинувачені у належності до контреволюційної української націоналістичної організації. Через декілька днів після арешту четверо з них були розстріляні. В живих залишився лише Ігор Посовень. Мрія про вільну Україну коштувала йому 8 років тюрем і таборів та 10 років заслання.

Ще в школі був відмінником і активістом

Ігор Посовень народився 25 травня 1920 року в місті Городище в родині Сави Петровича та Марії Кіндратівни Посовнів. Мати на той час була домогосподаркою, а батько служив у міліції і був начальником особливого Черкаського батальйону по боротьбі з бандитизмом. У 1923 році він перейшов на сільськогосподарську роботу як агроном. Сім'я переїжджає до села Озеряни на Чернігівщині. Наступні сім років Сава Петрович працює завідуючим місцевого радгоспу. Потім три роки агрономом у Звенигородці. Далі отримав призначення на посаду помічника директора по сировині спиртзаводу в селі Стави на Київщині, згодом – спиртзаводу та маслозаводу в Монастирищі. І лише у 1939 році родина знову повернулася до Городища, а батько – до професії агронома. Працював у колгоспі ім. Ворошилова.

Малий Ігор пішов до школи у 1928 році в Озерянах. Як і більшість дітей того часу був піонером, а у 1937 році вступив до комсомолу. В школі весь час був відмінником і активістом. Ігор був старостою групи, редактором класної і шкільної стіннівки, очолював шкільний драмгурток, де водночас був за головного артиста та режисера. Брав участь у суспільно-політичному житті не лише навчального закладу, а й села.

Продовжуючи навчання в Монастирищі Ігор Посовень був членом комсомольського комітету школи, піонервожатим, старостою класу, редактором стіннівки та членом драмгуртка. У 1938 році, після закінчення Монастирищенської середньої школи, хлопець поступив на філологічний факультет Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Їх звинуватили в українському націоналізмі

Навчаючись в університеті Ігор Посовень залишався відмінником і активістом. Він був профоргом групи і ативним членом студентського самодіяльного театру під керівництвом Ю.В. Шумського. А ще проходив військову справу і відвідував стрілецький гурток при військовій кафедрі.

Проживаючи в столиці й спілкуючись із однокурсниками, які приїхали з інших міст; слухаючи російськомовні лекції більшості виклада-

чів Ігор Посовень не міг не помітити згубної русифікації. Ще в школі він читав книги і підручники, які підлягали вилученню з бібліотек. Серед них «Історія України» М. Грушевського, «Історія української літератури» О. Дорошкевича, М. Новицького та інші. Мовна ситуація та прочитані книги сформували в Ігоря Посовня націоналістичні переконання. Згодом знайшлися й однодумці-студенти, які теж вболівали за долю української мови та культури: Петро Краснокутський, Віталій Кравченко, Микола Слюсарь, Олександр Маниленко, пізніше – Анатолій Швидченко.

З осені 1940 року друзі-однодумці час-від-часу збиралися разом, обговорювали політичні події у світі та на Україні. Останній раз зустрілися 22 червня 1941 року на Байковому кладовищі поблизу могил українських класиків. Ігор Посовень розповів про виступ Молотова по радіо. Хлопці прийшли до висновку, що у війні, яка почалася, преможцем може вийти Німеччина. Можливо на окупованій території буде створена автономна Українська держава, де вже не буде русифікації. Мріяли й проте, що Україна колись стане самостійною.

Проте вже в ніч з 29 на 30 червня 1941 року Ігор Посовень та його товариші були заарештовані й звинувачені в належності до контрреволюційної української націоналістичної організації, яка ставила за мету відторгнення України від СРСР та формування самостійної Української держави під протекторатом Німеччини.

Слідство і вирок: тюрми, табір, заслання

30 червня 1941 року Ігор Посовень весь день перебував під допитом в Лук'янівській тюрмі. А вже наступного дня – депортований з Києва, як з прифронтової смуги, в тилові райони СРСР. 6 липня 1941 року чотирьох звинувачених (В.М. Кравченко, П.Т. Краснокутський, О.В. Маниленко, М.О. Слюсарь) на підставі рішення наркома внутрішніх справ УРСР та прокурора УРСР «у зв'язкуз військовою обстановкою» було розстріляно. Того ж дня слідчий НКДБ УРСР Молчан приймає рішення про виділення із слідчої справи 147709 матеріалів слідства по звинуваченні І.С. Посовня в окреме діловодство і направлення його по місцю знаходження звинуваченого.

Життя Ігоря Посовня вирішилося за одну добу. Чому ж його відправили на схід одного? Чому виокремили його карну справу? Матеріали слідства, з якими ознайомився автор публікації в Центральному державному архіві громадських об'єднань, про це мовчать. Проте цілком імовірною є наступна версія: Ігоря спас батько. Хтось повідомив йому в Городище про арешт сина і він доклав максимум зусиль, щоб по старим зв'язкам бойової молодості полегшити участь Ігоря.

Наступні два роки Ігор Посовень перебував під слідством у Новосибірській тюрмі. 6 березня 1942 року, в документі під назвою «Автобіографія» він описує своє життя, але акцент робить на розповідь про батька й близьких родичів, які були на фронті; на те, що добре знає військову справу, оволодів спеціальністю кулеметник станкового кулемету «Максим» і готовий віддати своє життя в боротьбі з німецько-фашистськими загарбниками. Однак слідство це «клопотання» проігнорувало.

Лише 21 серпня 1943 року Особлива Нарада при НКВС СРСР оголосила Ігорю Посовню вирок – «ув'знити у виправно-трудовий табір на 8 років, рахуючи термін від 29 червня 1941 року».

По завершенню ув'язнення, 8 січня 1949 року, за розпорядженням МДБ СРСР, Ігор Посовень отримав безстрокове заслання. Жив на Далекій Півночі в Магаданській області. Працював диспетчером автотранспортного парку у невеличкому поселенні будівельників доріг. Тут він одружився, тут народилися два його сини.

Творчі здібності розкрилися в Городищі

У 1959 році, в зв'язку із важкою хворобою батька, Ігорю Посовню і його родині дозволили повернутися на Україну. Спочатку він працював робітником Городищенського автотранспортного підприємства, а з 15 лютого 1967 року – в редакції районної газети «Колгоспні лани». Саме в наступні роки розкрилися його таланти як краєзнавця, журналіста та літератора.

Колом його інтересів як краєзнавця були історія м. Городище, увічнення пам'яті героїв революційних подій 1917-1920 років, життя та діяльність видатних уродженців краю. Ігор Посовень був активним членом районної організації Українського товариства охорони пам'ятників історії та культури, автором історико-краєзнавчого нарису «Городище» та співавтором нарису «Вільшана» до тому «Історія міст і сіл УРСР. Черкаська область» (1972). Товаришував з місцевими краєзнавцями Гергієм Ковалем, Іваном Гуріненком, журналістом Олександром Тимченком, поетом Максимом Гаптарем.

Перша замітка Ігоря Посовня була надрукована у районній газеті в Монастирищі в 1937 році. Працюючи на Далекій Півночі друкувався в багатотиражці «Ленинский путь», потім в обласній газеті «Магаданская правда». Писав інформаційні замітки, короткі оповідання, рецензії. В 1960-х роках, як робкор, а згодом журналіст, співпрацював з різними ЗМІ. Мала проза та краєзнавчі публікації Ігоря Посовня побачили світ на сторінках районних газет: «Ленінським шляхом», «Колгоспні лани»; обласних – «Черкаська правда», «Молодь Черкащини»; республіканських видань – «Україна», «Сільські вісті», «Літературна Україна».

Ігор Посовень був фундатором і керівником літературної студії «Вільшанка» при редакції газети «Колгоспні лани», членом обласного літературного об'єднання. Як літератор писав власні вірші, новели, оповідання, п'єси.

Микола Григорович Хоменко, який очолював в ті роки редакцію районного радіомовлення, згадує: «Ігор Посовень був людиною високоосвіченою. Добре знав історію та звичаї українського народу. Мав націоналістичні переконання, але зовні цього не показував. Був скромним, трохи замкнутим, простим у побуті. Його шанували, але не заохочували. Нагород і премій – не мав».

Поет Володимир Максимович Гаптар був ще школярем, але добре пам'ятає як Ігор Посовень, сам чи із синами, приїжджав до його батька в Орловець. Нині він згадує про нього так: «Ігор Савович був жвавим і енергійним, почував себе впевнено; любив і цінував книги; розумівся

на поезії, особливо періоду «розстріляного відродження». Це була знакова і самодостатня особистість, своєрідний моральний авторитет для Городищенського краю».

У свій час батько Ігоря товаришував із Г.Н. Рябоконем першим військовим комісаром Черкаського повіту, будучи в родині Сави Петровича комісар подарував малому Ігорю книгу «Робінзон Крузо». Під час війни син Рябоконя загине під Вінницею, а в повоєнний час Ігор Посовень напише про нього нарис. Рукопис цього матеріалу має в своєму архіві ветеран черкаської журналістики Петро Жук.

Реабілітований лише посмертно

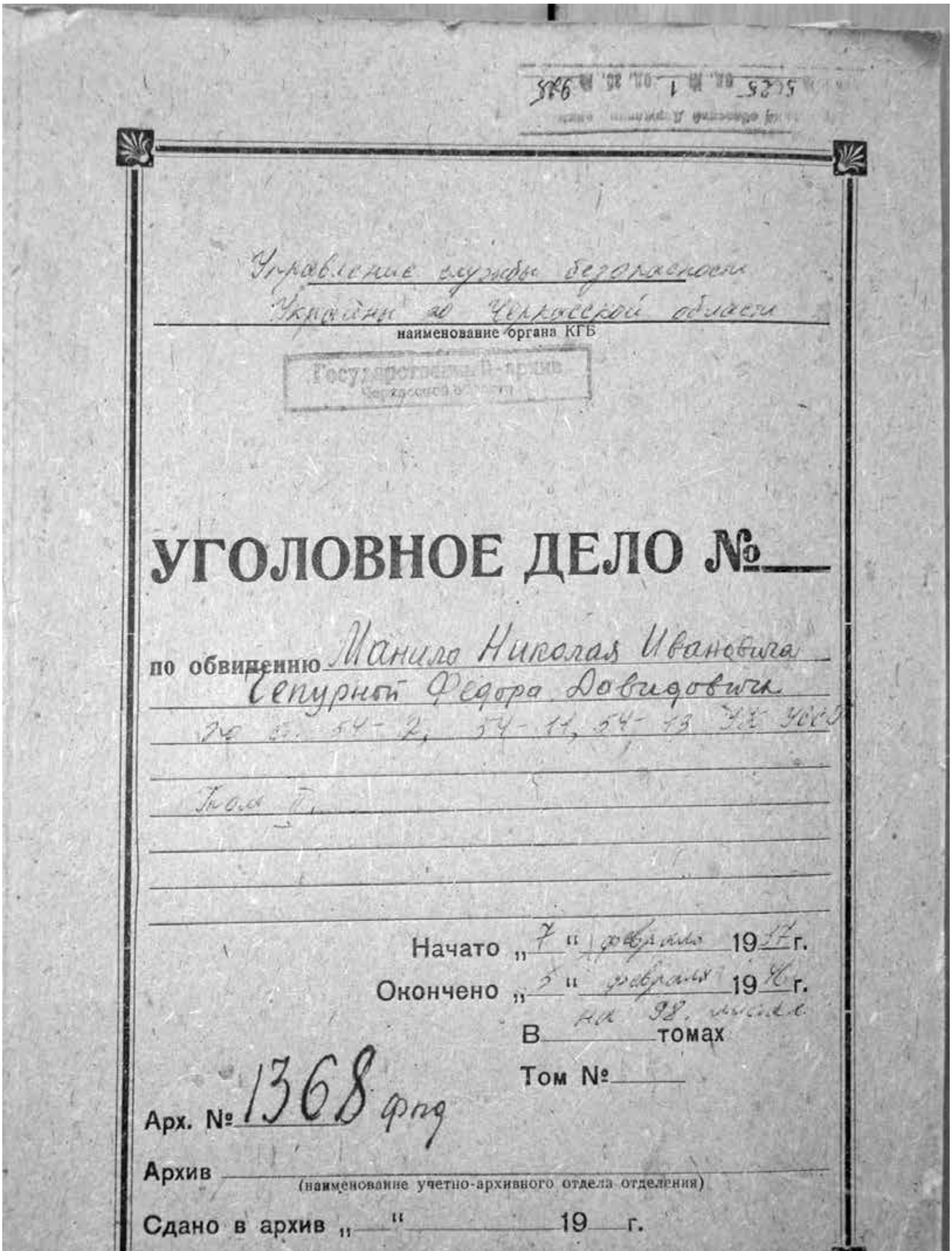
У 1956 році, перебуваючи на засланні, Ігор Посовень звертався з листами-скаргами до Президії ВР СРСР та Генерального прокурора СРСР. В цих зверненнях він відкидав звинувачення на свою адресу і стверджував, що «слідчі органи створили на нього справу». Скарги були прийняті й слідче управління КДБ УРСР провело ретельну перевірку. Під час неї відбулися нові допити Ігоря Посовня, переглянуті його справа та справа його товаришів, опитані колишні студенти університету, які його знали, прийнята до уваги виробнича характеристика з Магаданської області.

Проте навіть в роки хрущовської відлиги думка про вільну Україну вважалася злочином. Перегляд справи не був успішним. Прокурор відділу по нагляду за слідством в органах держбезпеки не знайшов підстав для реабілітації «так як він [І.С. Посовень] засуджений вірно, а міра поркарання відповідає скоєному».

Помер Ігор Посовень 30 червня 1974 року і похований у Городищі на Спаському кладовищі. Реабілітація згодом відбулася, але занадто пізно – вже посмертно. Згідно зі ст. 1 Указу президії ВР СРСР від 16 січня 1989 року «Про додаткові заходи по відновленню справедливості по відношенню до жертв репресій, що мали місце в 30-х – 40-х і початку 50-х років» матеріали кримінальної справи №51570 на І.С. Посовня були переглянуті, а він – реабілітований. За цим же Указом були реабілітовані і його загиблі товариші. Ті, які так, як і він сам, мріяли в роки лихоліття про самостійну Україну.

Розділ IV

ДОКУМЕНТИ І ДОДАТКИ

Управление службы безопасности Украины по Черкасской области

наименование органа КГБ

Государственный архив Черкасской области

УГОЛОВНОЕ ДЕЛО №

по обвинению Манило Николая Ивановича
Чепурного Федора Давидовича
по ст. 54-2, 54-11, 54-13 УК УССР

Том II

Начато „7“ февраля 1937 г.

Окончено „5“ февраля 1946 г.

на 98 листах

В ____ томах

Том № ____

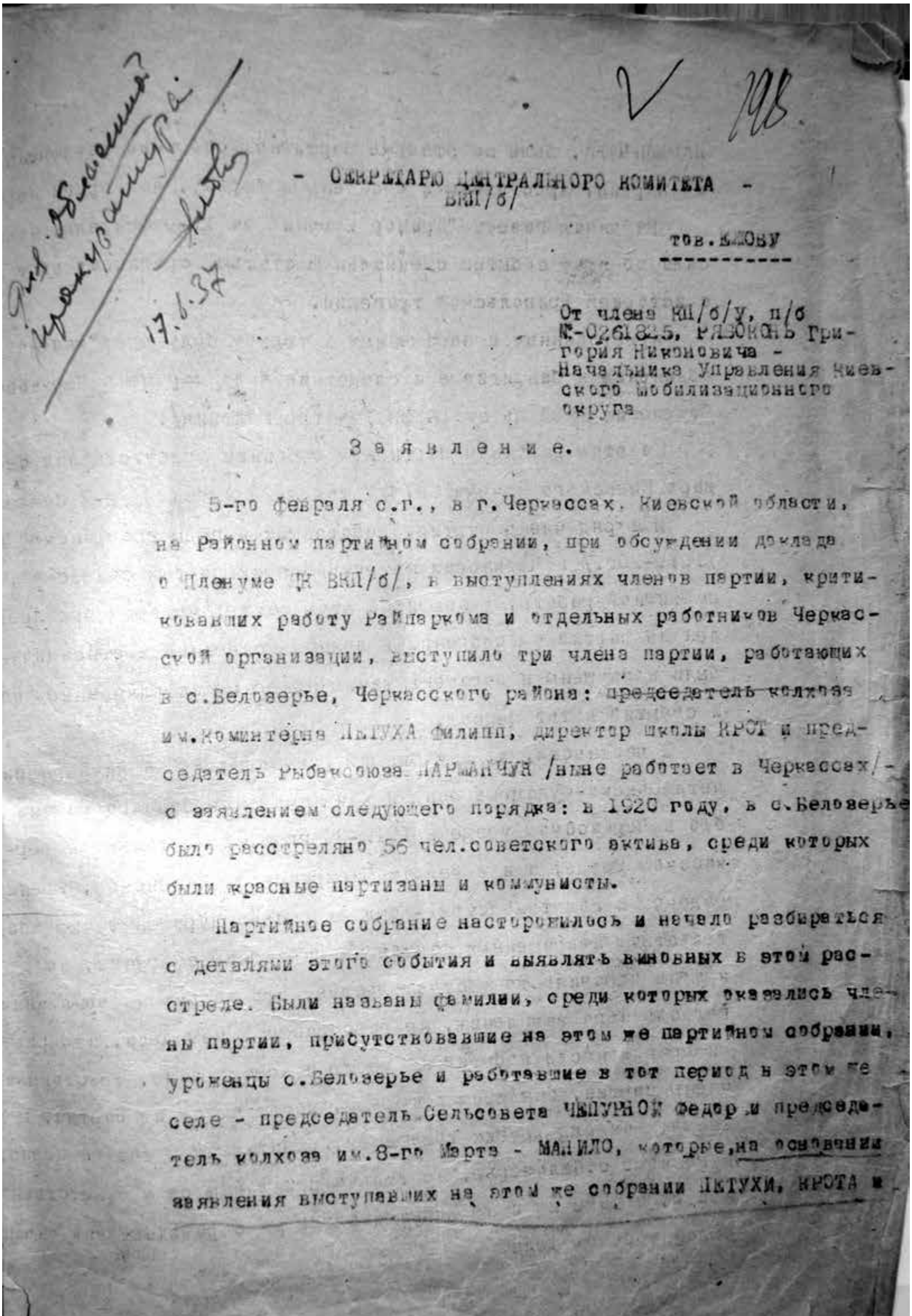
Арх. № 1368 фпд

Архив ____
(наименование учетно-архивного отдела отделения)

Сдано в архив „__“ ____ 19__ г.

Черкаський обласний Державний архів
Фонд Р № 5825 оп. № 1 од. зб. № 928

Лист-протест Рябоконя

198

Для областной прокуратуры
17.6.37

– СЕКРЕТАРЮ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА –
ВКП/б/

тов. ЕЖОВУ

От члена КП/б/У, п/б
№-0261825, РЯБОКОНЬ Григория Никоновича –
Начальника Управления Киевского Мобилизационного округа

З а я в л е н и е.

5-го февраля с.г., в г.Черкассах, Киевской области, на Районном партийном собрании, при обсуждении доклада о Пленуме ЦК ВКП/б/, в выступлениях членов партии, критиковавших работу Райпаркома и отдельных работников Черкасской организации, выступило три члена партии, работающих в с.Белозерье, Черкасского района: ~~председатель колхоза~~ им.Коминтерна ПЕТУХА Филипп, директор школы КРОТ и председатель Рыбаксоюза ПАРМАНЧУК /ныне работает в Черкассах/ – с заявлением следующего порядка: в 1920 году, в с.Белозерье было расстреляно 56 чел.советского актива, среди которых были красные партизаны и коммунисты.

Партийное собрание насторожилось и начало разбираться с деталями этого события и выявлять виновных в этом расстреле. Были названы фамилии, среди которых оказались члены партии, присутствовавшие на этом же партийном собрании, уроженцы с.Белозерье и работавшие в тот период в этом же селе – председатель Сельсовета ЧЕПУРНОЙ Федор и председатель колхоза им.8-го Марта – МАНИЛО, которые, на основании заявления выступавших на этом же собрании ПЕТУХИ, КРОТА и

ПАРМАНЧУКА, были на этом же партийном собрании исключены из партии, арестованы и посажены в тюрьму, как враги на

Районная газета "Прапор Комуни" за II-е февраля, нап сала об этом событии специальную статью, сравнивая этот с историей Трипольской трагедии.

Арестованным и посаженным в тюрьму было пред"явлено обвинение в бандитизме и следствие было поручено Черкасс Отделению НКВД по ст.54 УК /контрреволюция/.

На этом районном партийном собрании присутствовал се тарь Киевского Обкома КП/б/У тов.МИРОШНИЧЕНКО /2-й Секре

Я и ряд членов партии, работавших в годы гражданской /1919-20г./ в Черкассах на руководящих постах советской, партийной работы, узнавши об этом факте, который был пре лен на партийном собрании в ложном освещении и сенсацион были возмущены и поражены таким неверным истолкованием фа и событий в тот период.

В частности, я, как бывший руководитель по ликвидаци петлюровско-кулацких банд и как Начальник боевого района б/б в Черкасском уезде в 1919-20 году, и не только в Черкасском уезде, а и в уездах Чигиринском, Каневском, Звени родском и Золотоношском - был не только поражен таким обс тельством извращенных фактов на партийном собрании, но ме крайне поразило то обстоятельство, что только на основани голословного заявления, не разобравши в чем дело, не пров ки правильности событий на месте и всесторонне, арестовыв члены партии, сажаются в тюрьму, исключаются из партии, в время, как ряд других товарищей, работавших в тот же пери в Ревкоме с.Белозерье, не только не привлекаются к ответств ности, а даже их и не допрашивают и не спрашивают как оно было на самом деле.

199

что было в действительности в 1920 году в с.Белозерье.

Даю историческую справку, что в 1920 году, весной, в селе Белозерье была разгромлена и ликвидирована банда петлюровских атаманов ТАРАНЕНКО и ВЫШКВАРКИ. Главари этой банды были расстреляны по решению местного Ревкома, а вместе с ними и бандиты, но только не в количестве 56, а около 20 чел.

✓ Теперь же получается, что ТАРАНЕНКО и ВЫШКВАРКА и их бандиты - герои, мученики, а те, которые уничтожали эту банду - являются бандитами и врагами народа. ✓

Это исключительно, с точки зрения исторической борьбы за Советскую власть в Черкасском уезде и, в частности, в этом селе, не соответствует действительности и политически вредно, и терпеть такого положения нельзя.

Расстрел банды ТАРАНЕНКО-ВЫШКВАРКИ ни в коей мере сравнивать с событиями имевшими место в Триполье /Трипольская трагедия/ нельзя и это безусловно политически вредно.

В 1919 году, в Трипольской трагедии погибли лучшие комсомольцы г.Киева и красноармейцы Киевского гарнизона от бандитов петлюровского атамана, бандита Зеленого.

В с.Белозерье в 1920 году была уничтожена банда ТАРАНЕНКО-ВЫШКВАРКИ.

Сравнивать и проводить аналогию событий в с.Триполье и в с.Белозерье могут те, кто ничерта не понимает и не знает героической борьбы Киевского комсомола и красноармейцев с бандой Зеленого.

Нужно знать суть исторической борьбы за Советскую власть в Черкасском уезде в годы гражданской войны /1918-21г.г./, нужно хорошо знать весь тот сложный переплет и при каких условиях нам пришлось вести борьбу с врагами Советской власти, с

бандами Гетмана, Петлюры, атамана Григорьева, Деникина и петлюровско-кулацкими бандами. Только при этом условии будет правильно, всесторонне, исторически верно разобрат[ь] кто действительно были враги в том период и кто действит[ельно] боролся за Советскую власть.

Я хочу коротко вам доложить, как складывалась борьба [за] Советскую власть в Черкасском уезде и, в частности, в с[еле] Б е л о з е р ь е в 1918-1920 году.

I. Во 2-й половине 1918 года, в период гетманщины на [Черкас]щине был организован подпольный Ревком, в селе Плеваки, [под] руководством старого большевика присланного ЦК партии то[в.] МАЙБОРОДЫ Миши /ныне работает в Наркомземе Союза/. Этим [под]польным ревкомом было приступлено к формированию красных [пар]тизанских отрядов для борьбы с Гетманом, а впоследствии [с] Петлюрой. В с.Белозерье начался формироваться партизанск[ий от]ряд под командой старого, энергичного командира и больше[вика] тов.ИЛЬИНА Феофана Нестеровича, из с.Белозерье, которому МАЙБОРОДА и подпольный ревком безгранично доверяли, как [одному] из лучших и активных организаторов красных партизанских [отря]дов в Смелянском районе.

Этот отряд под командой тов.ИЛЬИНА состоял в большинс[тве] из партизан села Белозерье. В борьбе с Гетманом и Петлюр[ой] тов.ИЛЬИН проявил исключительные успехи в ликвидации Гет[манщины] и петлюровщины, как в г.Черкассах, так и в Черкасском и [Чиги]ринском уездах.

С восстановлением Советской власти в Черкассах, Револ[ю]ционным Комитетом было поручено т.ИЛЬИНУ формировать ком[му]нистический батальон им.Спартака, который и формировался

партизанских отрядов Белозерского, Бабадинского, Худяцкого и Мошенского. Большинство состава коммунистического баталиона им.Спартака состояло из села Белозерье.

Это был первый этап борьбы красных партизанских отрядов Черкасского уезда за власть Советов и в том числе п е р в ы й т у р борьбы за Советскую власть партизан села Белозерье.

2. Ревком Черкащины в 1919 году в составе: МАЙБОРОДА Миша, П"ЯНКОВСКОГО Володи /работает в Виннице Нач.Облзу/, ЧУБИНА Яши /работает в Воронеже-Комиссия Партийного Контроля/, КУЧАРЕНКО Николая /работает в спиртов.промышленности в г.Киеве/, КАРПЕНКО Петро /работает Начальник.пути в НКПС-Москва/. ТИЩЕНКО Федор /умер в 1935 г./, ШЕРОТЮК Антон /работает в Днепропетр. области/ и меня - безгранично верили и любили тов.ИЛЬИНА, как преданного Советской власти командира Рабоче-Крестьянской Красной Армии. Начальником Штаба у него был ПАЩЕНКО Иван Кирикович.

Кроме всего, тов.ИЛЬИН и ПАЩЕНКО были моими лучшими друзьями/ которых я знаю еще со школьной скамьи /учились в земской школе село Белозерье/. Моими помощниками в тот период были т.ГРЕЧУХА Ананий Андреевич /Смела, Пивоваренный завод/, ХИМНЯК Матвей Андреевич /Лесхоз г.Киева/.

В мае месяце банда атамана Григорьева подняла восстание против Советской власти и направила свои банды и на город Черкассы через станцию Бобринскую. Ревкомом были мобилизованы все силы Черкасского гарнизона для отпора банды Григорьева, коммунистический баталион им.Спартака занял позиции между Черкассами-Белозерье /в старых окопах/. Коммунистический батальон самовольно оставил позиции и направился в г.Черкассы, изменил

Советской власти и перешел на сторону восставшего против Сов
ской власти 2-го Советского полка, который поднял восстание
далеко еще до подхода банды Григорьева /Верблюжский полк/.
Только небольшая группа красноармейцев коммунистического бат
на им.Спартака во главе с тов.ИЛЬИНЫМ и ЛАЩЕНКО остались вер
Советской власти, спасались от расстрела и вместе с кавалер
эскадроном, под командой тов.ЛИЯНКОВСКОГО и с ротой ЧЕКа вын
ны были отступить к Золотоноше. Власть в г.Черкассах перешла
руки бандитов из 2-го Советского полка и коммунистического б
тальона им.Спартака. Банду предателей и изменников Советской
власти возглавили БОЛЯНСКИЙ /быв.нач.мобчасти уезд.военком
ВОЙНАРСКИЙ /командир 2-го советского полка и их помощники,
левные бандиты, головорезы - УВАРОВ, ПЕТРЕНКО, КОНОНЕНКО, П
ОЗЕРЯН, ЩЕРБИНА, ФЕДОРОВСКИЙ и др.

Григорьевских банд из Верблюжского полка банды Григорье
городе не было, оставались хозяевами города местный гарнизон
г.Черкассы /2-й советский полк и коммунистический батальон
Спартака/, ГИМНАЗИСТЫ и сынки грабарей, которые занимались
убийством советских работников и еврейским погромом.

В результате пребывания этих бандитов, предателей и изм
ников Советской власти из 2-го советского полка и коммунисти
кого баталиона им.Спартака, в г.Черкассах было вырезано и у
983 чел.еврейского населения, преимущественно бедноты, сре
торых большинство детей, молодежи и стариков. Это был исклю
но зверский погром бандитов, по счету первый и последний.

Это первый тур партизан села
Белозерье против Советской влас

201

3. Банды были разбиты и бежали в Холодный Яр. Часть Григорьевских бандитов разбежалась по селам, часть бандитов сдалась нам в плен, главная кучка бандитов и в том числе звери-бандиты - УВАРОВ, ФЕДОРОВСКИЙ, ПЕТРЕНКО, ПЕТУХА, КОНОНЕНКО, ЩЕРБИНА и другие, были нашим отрядом в с. Мельниках расстреляны. Это было июнь 1919 года.

Одна из банд, под командой ОЗЕРАНА, состоявшая из бандитов 2-го советского полка и коммунистического баталиона им.Спартака, ворвалась 9-го июня 1919 года в Моменский район, захватив село Кумейки, вблизи села Белозерье.

Для ликвидации этой банды был назначен тов.ИЛЬИН, который с небольшой группой красноармейцев, не ожидая подхода частей Красной Армии, направленных нами из г.Черкасс, пошел в наступление на банду, но был в с.Кумейки бандой захвачен в плен и зверски был замучен и зарублен. Так погиб тов.ИЛЬИН.

После ликвидации банд Григорьева, я, как Начальник боевого участка и Начальник гарнизона г.Черкасс, своим приказом расформировал коммунистический баталион им.Спартака, как предателей и изменников Советской власти и вместо такового было приступлено к формированию Отдельного Черкасского баталиона, командиром которого был назначен ТАРАНЕНКО А.П., но через несколько дней я вынужден был убрать с должности командира баталиона ТАРАНЕНКО, т.к. он начал комплектовать свой баталион из бывших бандитов, участвовавших в погромах и насилиях еврейского населения на стороне банд Григорьева - уроженцев с.Белозерье, а также у меня были сведения, что ТАРАНЕНКО виновен в том, что он допустил выступление тов. ИЛЬИНА против банды ОЗЕРАНА с небольшой группой красноармейцев, заведомо зная, что банда ОЗЕРАНА в с.Кумейках довольно крупная /более 200 чел./, а также и не выступил вместе с т.ИЛЬИНЫМ проти

банды Озерана. Вместо ТАРАНЕНКО был назначен командиром б[атальона] ПОСОВЕЛЬ Савва, который и сформировал батальон из [вполне] достойных и честных красноармейцев и принимал учас[тие] в борьбе с наступающими бандами Деникина.

Это был второй тур борьбы против Советской власти села Белозерье.

4. Во время деникинщины, в Мошенском районе формирова[лись] партизанские отряды. В селах Мошны, Леленухи, Плеваки, Ст[аро]селье /родина Марии ДЕМЧЕНКО/ были действительно Красные [пар]тизанские отряды, которые возглавлялись хорошими руководи[те]лями, членами партии; некоторые из них погибли в борьбе [за] Советскую власть, а некоторые и сейчас продолжают работать [на] различных постах. В селах Белозерье и Байбузы также были [пар]тизанские отряды, но петлюровской окраски. Во главе этих [от]рядов стояли: в с.Байбузах - атаман ТОВКАЧ /нами расстрел[ян]ный в 1921г./, в с.Белозерье - атаман ТАРАНЕНКО /расстрел[ян]ный в 1920 г./ и в с.Млееве - атаман ГОЛЫЙ /расстрелянный в 1921 г./. Все эти три атамана имели тесную связь с петл[юров]скими атаманами, совершавшими рейды по территории Украин[ы] находившие часто приют в селах Белозерье и Байбузы - это [такие] атаманы, как ГУЛЫЙ-ГУЛЕНКО и ТЮТЮННИК. Вражда между петлюр[ов]скими партизанскими отрядами и Красными партизанскими отр[яда]ми была обострена и недаром один раз командир Красного па[рти]занского отряда тов.ХИЖНЯК чуть-ли не пал от руки бандита ТАРАНЕНКО и только случайно он спасся от расстрела его бан[дой]. В отряде ТАРАНЕНКО была группа людей, которая была вражде[бно] настроена против его действий. Эти Красные партизаны вели [борь]бу против Деникина и после ликвидации такового продолжали [ра]ботать по укреплению Советской власти в Черкасском уезде.

202

Между атаманами ТОВКАЧ, ГОЛЫЙ и ТАРАНЕНКО была тесная связь и они враждебно были настроены против Советской власти. Когда наступали части 60 дивизии против Деникина в Черкасском уезде, Красные партизанские отряды оказывали всемерную помощь и содействие в захвате г. Черкасс. Отряды ТАРАНЕНКО, ТОВКАЧА и ГОЛОГО не помогали частям Красной Армии при наступлении на Черкассы. С занятием г. Черкассы, партизанские отряды т.т. ХИЖНЯКА и ЕРЕМЕНКО, ИЛЬЧЕНКО и др. влились в ряды Красной Армии, частично выступив с частями Красной Армии на фронт против Петлюры и Деникина, частично остались в местном гарнизоне и в отряде ЧК. Атаманы ГОЛЫЙ и ТОВКАЧ совершенно отказались признавать Советскую власть, из своих сел не выступили и заняли выжидательную сторону. Отряд ТАРАНЕНКО, после занятия г. Черкассы частями Красной Армии, пришел через несколько дней в г. Черкассы где на второй же день своего прибытия в Черкассы, на ул. Красной начал еврейский погром, который был немедленно нашими частями Красной Армии, состоявшими из бывш. Красных партизанских отрядов Мошенского р-на, под командой тов. ХИЖНЯКА - быстро ликвидирован, часть бандитов была расстреляна на месте погрома, а остальная часть явно бандитов, изменников и предателей Советской власти, спровоцировавших погром, вынуждена была бежать из г. Черкассы вместе со своим атаманом ТАРАНЕНКО в свое село Белозерье.

Это был третий тур борьбы против Советской власти села Белозерье.

Если даже считать, что ТАРАНЕНКО со своим отрядом боролся против Деникина, но только не за Советскую власть, за исключением, правда, отдельных партизан его отряда, - то и то нельзя сказать, что он боролся действительно вместе с Красными партизанами.

5. ТАРАНЕНКО со своим отрядом после бегства из Чер-
-касс отступил в с.Белозерье, где и начал терроризироват
население - беднейшее крестьянство. Особенно он преследо
тех, кто честно хотел служить Советской власти, издевало
занимался грабежами, пытками и убийствами кто восставал
него. ТАРАНЕНКО все время имел непосредственную связь с
ном ТОВКАЧ, который также находился со своим отрядом в с
Баубузы.

В феврале м-це 1920 года, банда атамана Тютюнека со
шала рейд по Украине и проходила через Черкасский уезд.
вилялась угроза со стороны банды ТЮТЮНЕКА и городу Черкас
ТЮТЮНЕК с бандой остановился в соседнем селе Мелепухи.
В Мошнах готовились к бою с бандой Тютюнека. В Черкассах
также готовились к бою с Тютюнеком. Тараненко вместе с ат
маном Вылкваркой и Товкачем вместо того, чтобы дать надле
щий отпор банде Тютюнека и не дать возможности наступать
Черкассы, содействовал этой банде к свободному проходу на
Черкассы. Эти атаманы во главе с Тараненком ездили в с. Ме
пухи на переговоры о взаимныхд действиях против Советской
власти и атаманом Тараненко были переданы 50 штук винтовок
атаману Тютюнеку взамен спирта. Тютюнек, зная, что в Мошн
готовится ему отпор, свободно прошел на Черкассы через Бе
зерье - Байбузы. Черкассы бандой Тютюнека были взяты. Неб
шая группа коммунистов и красноармейцев Черкасского гарни
после занятия бандой Тютюнека Черкасс, вынуждена была отс
пить и продолжать борьбу с Тютюнеком периодическими налет
на Черкассы.

Это четвертый тур против Сов
ской власти партизан села Бел
зерье.

203

6. В 1920 году, во время наступления польских банд на Украину и продвижения таковых в сторону Черкасс, мною, как Начальником боевого участка, были приняты меры для борьбы с наступающими польскими панами. Одновременно нами были приняты меры к организации и подготовке партизанских отрядов против поляков. Тов. ХИЖНЯК был назначен командиром партизанского отряда, который был направлен в леса Мошенского р-на. Село Белозерье участвовать в организации партизанской борьбы с польскими бандами отказалось.

Это пятый тур борьбы против Советской власти партизан села Белозерье.

7. В период ожесточенной борьбы с петлюровско-кулацкими бандами осенью 1920 года на Черкащине, когда было поднято восстание против Советской власти в отдельных селах Черкасского уезда и которое возглавлялось Холодноярским петлюровским повстанческим комитетом и бандитами - атаманами ГОЛЫМ и ТОВКАЧЕМ, с. Белозерье также было враждебно настроено против Советской власти. Во время перехода конной армии с польского фронта на Врангелевский, в с. Белозерье банда, организованная петлюровскими атаманами МАКАРЕНКО и ПОСТОЛ Иван, выступила против этих частей Красной Армии, вступила в бой, но была разбита и часть бандитов была убита.

Это шестой тур борьбы против Советской власти партизан села Белозерье.

Вот такова действительность и история борьбы за Советскую власть в Черкасском уезде в годы гражданской войны и подлинное лицо партизан с. Белозерье в эти годы, когда кипела борьба за Советскую власть.

Если даже принять за чистую монету, что отряд ТАРАН[illegible] боролся с ДАНИЛИНЫМ, ненавидя Советскую власть, то все-та[к] факт остается бесспорным, что его отряд состоял в большин[ст]ве своем из бывших бандитов, погромщиков и предателей Совет[ской] власти, которые принимали участие не только в погромах [в] ГРИГОРЬЕВА и убийстве командира тов.ИЛЬИНА в 1919 году, [а] также активные учасники банды в погромах и содействии ба[нде] ТЮТЮННИКА в 1920 году.

Меня и тех товарищей, которые работали и занимали ру[ко]водящие посты по советской, партийной, военной и обществе[нной] работе, крайне удивляет то обстоятельство, что на 18 году после ликвидации банды ТАРАНЕНКО-ВЫШКВАРКИ, находятся лю[ди] которые хотят ее превратить в какую то святыню, причисляя [к] Трипольской трагедии.

Спрашивается, как это могло случиться, такое событие [в] глазах Советской власти и никакого реагирования в те годы. Ведь существовал уездный Революционный Комитет, уездный [пар]тийный Комитет, существовала ЧК, существовал и Военный ко[мис]сариат - штаб борьбы с бандитизмом - и вот, на глазах этих органов, происходит расстрел советского актива, красных [пар]тизан и коммунистов и не принимается мер к расследованию [и] выявлению виновных. Категорически заявляю - и это целиком [и] полностью могут подтвердить и те товарищи, которые руко[водили] в то время партийной советской работой в Черкасском уезд[е], что это абсолютно неверно. Была расстреляна и уничтожена банда ТАРАНЕНКО-ВЫШКВАРКИ и мы лично смотрели на это соб[ытие] как на очередной этап в ликвидации шайки бандитов, пред[ателей] и изменников Советской власти.

Только после ликвидации банды ТАРАНЕНКО-ВЫШКВАРКА, н[асе]ление с.Белозерье, особенно его беднота, могло свободно [вздох]нуть и включиться в работу.

204

Неужели можно допустить, что если бы мы зная о том, что в с.Белозерье убивают советский актив, красных партизан и коммунистов - мы бы спокойно могли молчать. Поверьте, мы бы, очевидно, не оставили бы тех в покое, которые бы так поступали с нашими товарищами.

Кто такой ТАРАНЕНКО - сын старосты при Гетмане, примазавшийся проходимец к Советской власти, погромщик и бандит, предатель и изменник Советской власти, который не только защищал бандитов, принимавших участие в погромах, как в 1919, так и 1920 г.г.,-но и защищал бандитов, участвовавших в убийстве ИЛЬИНА, антисемит и петлюровец, активно помогавший атаманам ГУЛНИ-ГУЛЕНКО и ТЮТЮННИКУ в выступлениях против Советской власти и руководил бандой в с.Белозерье до момента ея ликвидации.

Кто такой БЫШКВАРКА - это служака всем. Белогвардеец, деникинский офицер /штабс-капитан/, который еще во время Григорьевского восстания против Советской власти, будучи начальником пулеметной команды 2-го Советского полка, перешел на сторону банды ГРИГОРЬЕВА, а после ликвидации таковой скрывался от Советской власти вплоть до прихода деникинских банд.

С приходом деникинских банд в Черкасский уезд, БЫШКВАРКА пошел служить к ДЕНИКИНУ, где командует пулеметной командой в Волчанском карательном отряде деникинской контрразведки и активно участвует в экспедициях против партизан в Мошенском районе вместе с белогвардейским офицером также происходящим из с.Белозерье /ТОМЧУК -учитель, офицер; ЯНЧЕВСКИЙ - сын попа, офицер; ГРЕЧИНА - сын лесничего, офицер/. Эта свора бандитов во главе Волчанского отряда, совместно с деникинской контрразведкой, производили расстрелы красных партизан, убивали советских работников и сжигали усадьбы, как красных партизан, так и красноармейцев.

Эта банда сожгла усадьбу моего отца и даже устроили кл[адбище] на огороде усадьбы отца, куда приводили захваченных в плен красных партизан и расстреливали. Моя семья подверга[лась] исключительным преследованиям, вынуждена была скрываться в лесах, а братья - в партизанских отрядах тов. ХИЖНЯКА. Хара[кте]рно одно обстоятельство, которое ясно говорит каким духо[м] были пропитаны партизанские отряды ТАРАНЕНКО и ТОВКАЧА, чт[о] мои братья вынуждены были уйти в партизанский отряд ХИЖНЯК[А] а не оставаться у ТАРАНЕНКО и ТОВКАЧА.

С подходом Красной Армии к Черкасскому уезду и с ликви[]дацией деникинских банд, ВЫШКВАРКА переходит обратно в отр[яд] ТАРАНЕНКО, а последний принимает его к себе в отряд и вмес[те] вдвоем продолжают свое гнусное дело против Советской власти. ВЫШКВАРКА не только белогвардейский офицер, но и петлюровец.

По линии НКВД - Черкасского отделения - была проведена проверка тех заявлений, о которых говорили на партийном со[бра]нии ЛЕТУХА и КРОТ, проводилось и следствие.

Спрашивается, что случилось, почему так стали дороги Т[АРА]НЕНКО, ВЫШКВАРКА и все с ними бандиты, которые уничтожены. Почему такая забота и что случилось, что мы, ответственные [ра]ботники, занимавшие в то время руководящие посты по советс[кой,] партийной и военной работе, прикладывая много сил и энерг[ии] по укреплению Советской власти и ведя беспощадную борьбу с врагами - остаемся в каком-то подозрении.

Прошло 4 месяца, проверка и следствие закончены и арес[тo]ванным вручено обвинительное заключение, и характерно, что [бан]дитизм /контрреволюция/ по 54 ст. УК, отпал и осталась одна ст. 98 УК /превышение власти/, и это только уже по делам [по]ней работы арестованных /председатель Сельсовета и председ[атель] колхоза/.

205

Спрашивается, в чем же дело. Сажают людей - членов партии в тюрьму, как бандитов - врагов народа, поднимают шум, раздувают и извращают факты, дискредитируют людей, сравнивают события - расстрел банды, с Трипольской трагедией, втирают очки и вводят в заблуждение членов партии Черкасской организации, обманывают и скрывают от рабочего класса и колхозного крестьянства факты действительности, общественное мнение до сих пор не знает правды, газета молчит, а ведь проверка и следствие проводилось открыто и демонстративно и об этом знают все.

Проверка фактов, следствие, допросы проводили через людей явно причастных в прошлом к бандитизму или через людей, которые совершенно не знают истинной обстановки в тот период, или у людей, у которых все перепутано и не могут разобраться во всех тех сложных переплетах в борьбе за Советскую власть в Черкасском уезде, и в частности в селе Белозерье.

Проверка и следствие велись и исключительно через ПЕТУХУ, КРОТА и ПАРМАНЧУКА. Почему им такое доверие. Почему им позволили дискредитировать людей, отдававших всю свою энергию и силу за дело рабочего класса. Почему им позволили дискредитировать честных людей, отдавших свою жизнь и положивших головы за Советскую власть.

Начали обливать грязью и дискредитировать зверски убитого бандами ГРИГОРЬЕВА командира-коммунара тов.ИЛЬИНА и его ближайшего помощника тов.ПАЩЕНКО, которые вели упорную борьбу с бандитизмом в Черкасском уезде и в селе Белозерье.

Петлюровско-кулацкая агентура и отщепенцы бандитов распоясались во-всю, они дошли до такой наглости и подлости, что причисляют к числу бандитов тов.ИЛЬИНА и ПАЩЕНКО/ ПАЩЕНКО работает в Коростышевском р-не- член партии/.

Гибель тов.ИЛЬИНА была тяжелой утратой для нас всех в 19 году. Постановлением Черкасского Уисполкома и Уездного Парт го Комитета в память его названа одна из улиц г.Черкасс.

Кто эти люди - ПЕТУХА, КРОТ и ПАРМАНЧУК.

ПЕТУХА - родной брат известного бандита с Холодного Яра МАХНО, который во время григорьевщины принимал активное учас в еврейских погромах в г.Черкассах в 1919 году и был потом р стрелян нашим отрядом. Сам ПЕТУХА большой марки головорез.

КРОТ - кулак, во время коллективизации в 1931 году, вмес со своим отцом активно выступал против коллективизации и да дошли до такой наглости, что весь хозяйственный свой инвента потопили в реке Рось /с.Драбовка/.

ПАРМАНЧУК - это темная личность, выходец из Польши и бол марки антисемит.

Все трое не уроженцы с.Белозерье и знать действительност происходивших событий в с.Белозерье в годы гражданской войны не могут и в своих показаниях они ссылаются на людей, котор абсолютно не могут служить авторитетами в этом деле.

Кто является рупором и запевалой всей этой гнусной работ Это известный контрреволюционер НЕЧЕПОРЕНКО /Головенко Павл который в 1919-20 году имел тесную связь с ПЕТЛЮРОЙ и ДЕНИКИ /с их бандами/. Этот негодяй выдал ДЕНИКИНСКИМ бандам 5-го с тября 1919 года красных партизан с.Белозерья: СИРЕНКО Якова, ТАРАНЕНКО Федосея, БИРЮТЕЛЕНИНА Сергея и других, которые ден кинцами были расстреляны. Этот тип является старшим пасечник в колхозе им.Коминтерна, где председателем является ПЕТУХА.

Вторым помощником всех этих грязных дел у ПЕТУХИ являетс известный петлюровский бандит и участник петлюровского повст кома против Советской власти банды атамана МАКАРЕНКО, которы

206

с оружием в руках выступал против Красной Армии/МАКАРЕНКО амнистирован Советской властью в 1920г./-это ПОСТОЛ Иван, который сейчас и работает бригадиром в колхозе им.Коминтерна, где председателем колхоза ПЕТУХА. ПОСТОЛ Иван был одним из активнейших деятелей петлюровских в с. Белозерье.

Почему-то получается, что банду ТАРАНЕНКО-ВЫШКВАРКИ считают красными партизанами, советскими активистами и коммунистами. Ведь всем хорошо известно, что коммунистов там не было, никого из советских активистов также не было и красными партизанами их называть - это преступление. Все следствие и проверка фактов почему-то только базировались на одном факте, "что эти люди боролись против деникинских банд", забыв одно важное обстоятельство, что расстрелянная банда ТАРАНЕНКО-ВЫШКВАРКИ прежде всего является петлюровской бандой и участники этой банды принимали активное участие вместе со своими атаманами в 1919 году:

а/ В измене и переходе на сторону банды ГРИГОРЬЕВА;

б/ участие в еврейском погроме в г.Черкассах в мае 1919г., в грабежах и насилиях;

в/ в убийстве тов.ИЛЬИНА - командира коммунистического батальона им.Спартака;

г/ в поддержке и братаньи с петлюровскими атаманами и их бандами ГУЛЫ-ГУЛЕНКО и ТЮТЮННИКА.

В 1920 году:

а/ В погроме в г.Черкассах на Красной улице /январь м-ц/;

б/ в помощи и снабжении оружием банды ТЮТЮНЕКА /февраль месяц/ и содействие в захвате г.Черкасс;

в/ Отказ признавать Советскую власть и вступать в ряды рабоче-крестьянской Красной Армии;

г/ террор и пытки в с.Беловерье /январь-март м-цы/.

Еще следует отметить одну характерную черту этой свор[ы] бандитов, возглавляемых ТАРАНЕНКО-ВИШКВАРКОЙ, что на парти[й]ском с"езде в г.Черкассах было выдвинуто требование об орга[ни]зации 4-го Интернационала.

Все следствие было построено исключительно неверно и [на] только на одном факте, что отряд ТАРАНЕНКО боролся против НИКИНА, признавать его красным партизанским отрядом, не уч[иты]вая вышеуказанных моментов, которые целиком и полностью св[иде]тельствуют о том, что это была родственная и петлюровская [банда] как банда атамана ТОВКАЧА и банда атамана ГОЛОГО.

Вместо проверки фактов и всестороннего расследования в[сего] дела по всем затронутым вопросам, проверка и следствие про[из]водились односторонне, только на основе расспросов и пока[заний] людей, которые давно или забыли, или перепутали, или явно [вра]ждебно настроены против Советской власти.

Казалось бы, что если идет проверка фактов, которые не[обхо]димо осветить с полной исторической правильностью, то нужн[о] было бы это дело провести во всей его широте, всесторонне, [объек]тивно и беспристрастно, с привлечением всех честных и здор[овых] людей, которые могли бы действительно осветить факты так, [как] они были.

Проверка и следствие проводилась с исключительным приск[рас]тием. Совершенно не были запрошены и не вызваны те товарищ[и], которые были на руководящей работе в Черкассах в те годы, [ког]да совершались эти события. Полное игнорирование их, а так[же то]варищей, которые в то время работали в Черкасском уезде, в[сех] еще осталось много и все они работают на ответственных учас[тках] советской и партийной работы. Они следующие:

207

1.ХИЖНЯК М.А., бывший комендант г.Черкасс и Начальник Особого Отдела - ныне работает Директором Киевского Леохоза.

2.ЛИАНКОВСКИЙ В.М., бывший председатель Уездного Ревкома в Черкассах - ныне Начальник Облзу Винницкой обл.

3.ШЕРСТЮК А., член Уездного Партийного Комитета - ныне работает по кооперации в Днепропетровской обл.

4.СОХАЦКИЙ, член Уездного Партийного Комитета - ныне председатель коммуны Смелянского р-на, Киевской области.

5.ОСТРОВНОЙ М., бывший член Райкомнезама Мошенского р-на - ныне работает м.Мошны, Киевской области.

6.СОКУР В.З., бывший Начальник и командир отряда красноармейцев по ликвидации банд в Черкасском уезде - ныне председатель Райвнуторга в Ирклеевском р-не, Киевской области.

7.ЕРЕМЕНКО, бывший Райвоенком и председатель Райисполкома Мошенского р-на - ныне Директор Банка в г.Каневе, Киевской области.

8.БЕЗДИТНЫЙ П. - командир 2-й роты коммунистического б-на им.Спартака - ныне работает в Облзу, Киевской области.

9.КОРОТУН Б., председатель Волисполкома, Шелепухской волости - ныне Директор Богуславского лесхоза, Киевской области.

10.Г У Л Я Т., бывший помощник Начальника летучего отряда К-1 по борьбе с бандитизмом - ныне Директор Шрамского Сахзавода, Харьковской области.

11.РЫБАЛЬЧЕНКО В., бывший председатель Уездного Комитета по борьбе с дезертирством в г.Черкассах - ныне член Киевского Облсуда.

√12.ИЛЬЧЕНКО М.П./ШЕВЧЕНКО/, бывш.командир партизанского отряда в с.Староселье /родина Марии ДЕМЧЕНКО/ - ныне Директор Сахзавода в Жерьо, Киевской области.

13. ЗАМЕДЯНСКИЙ К.И., бывший Секретарь Райпаркома Мош-ского р-на - ныне работает в МТС, Мошны, Киевской области.

14. ЛЕВЧЕНКО Г., бывший Секретарь Мошенского Райпарко- - ныне работает в комхозе г.Черкасс.

15. ГРЕЧУХА А.А., бывший председатель Мошенского Рай-коме и член Уездного Партийного Комитета - ныне Директор [...]варенного з-да в Смеле, Киевской области.

16. КОЛОДОЧКА С., бывший Начальник уездной Милиции - н[...] работает в Стройкомбинате КВО в г.Киеве.

17. СМАГЛИЙ Ф., бывший Райвоенком - ныне Директор Сах[...] Винницкой обл.

18. АНДРЕЙЧУК А.П., бывший Начальник Уголовного Розыск[...] - ныне работает в Райисполкоме г.Черкасс.

19. СТЕБЛИНА Д., бывший военный работник - ныне работ[...] в УПОСДОРЕ.

20. НОВИКОВ В., бывший комендант ст.Черкассы - ныне пр[...]седатель Райисполкома Чернобаевского р-на, Киевской област[...]

Из этого списка /из них 15 членов партии/ никто не был не только приглашен для дачи показаний, а даже никто их не [...]шивал и не запрашивал. Никто не говорил и не спрашивали, в [...] числе и меня.

Даже не спросили и игнорировали получить сведения от пр[...]дателя Ревкома ПАЩЕНКО И.К., который был в то время председ[...]лем в с.Белозерье вплоть до 1924 года, именно в тот период, когда велась борьба с бандами.

Проверку фактов и следствие было поручено Черкасским От[...]нием НКВД - Сержанту ХАИТУ, который отнесся к этому делу, п[...]му, формально и бюрократически, все дело доверившись ПЕТУХ[...] ХРОТУ.

208

Кто такие ЧЕПУРНОЙ, МАНИЛО, ныне исключенные из партии и посаженные в тюрьму.

ЧЕПУРНОЙ, бедняк, в 1920 году был делопроизводителем в Ревкоме и никакого участия в расстрелах не принимал и ни в каких бандах не был. Вина только его в том, что он писал протокол, кто был из бандитов уничтожен.

МАНИЛО - знаю мало и не помню его роли, точно так же, как и другие его не помнят. Говорят, что шахтер и был в тот период в селе.

Проверка и собирание материалов для следствия и подготовка свидетелей проводилась ПЕТУХОЙ через своих приближенных, известных НЕЧИПОРЕНКО и ПОСТОЛА.

ПЕТУХА, пользуясь своим положением, как парторга в селе и тем, что помог открыть 2-ю Трипольскую трагедию и пользуясь определенной поддержкой со стороны Черкасских организаций - не только мнит о себе высоко, но и действует развязно. Перед ним в селе трепещут и боятся правды сказать. Были случаи, когда ПЕТУХА собирал к себе с вечера "свидетелей", накачивал, а потом сажал на грузовую машину и направлял в Черкасское Отделение НКВД сержанту ХАИТУ для следствия. Последний принимал, по-моему, все на-веру, без глубокого исследования фактов и фиксировал заранее подготовленные показания людей, присланных из с.Белозерье ПЕТУХОЙ.

Даже если взять за правду заявление ПЕТУХИ, КРОТА и ПАРМАНЧУКА, то какая цена же этим заявлениям - ведь люди не жили в то время в селе, прошло 18 лет и вдруг только по-наслышке - слыхали звон, да не знают где - делают такие неверные и несоответствующие действительности заявления. Нужно не забывать, что в условиях Черкасского уезда была ожесточеннейшая борьба с бандами и остатков бандитских агентов и отщепенцев осталось

еще много. Осталось много разных родственников. Ясное дело, что когда теперь, через 18 лет, начинают культивировать и причислять уничтоженную банду ТАРАНЕНКО-ВЫШКВАРКА, как каких-то героев - враг свое дело делает и это все, безусловно, т[о]ко на руку врагам Советской власти.

Я, как Начальник боевого района и боевого участка по борьбе и ликвидации петлюровско-кулацких банд, облеченный доверием партии и Советской власти, выполнил задачу и такое доверие оправдал. Банды уничтожены и разгромлены, но их агентура, петлюровско-кулацкая свора, осталась, вела, ведет и будет вести свою подлую работу не только по подрыву мероприятий проводимых Советской властью, направленных на укрепление мощи страны и ея обороны, но и всячески вредит делу.

Петлюровцы и их агентура, кулаки и подкулачники - отщепенцы бандитов стараются возводить всякого рода небылицы и раздувать факты и по моему адресу и это, к сожалению, соответствующими органами не только не пресекается в корне, а наоборот дают возможность продолжать этим негодяям свою подлую работу.

Меня достаточно в Черкасском уезде знает рабочий класс и колхозное крестьянство, знает мою работу в те трудные г[оды] в годы гражданской войны, когда мне лично приходилось руководить боевыми операциями против врагов Советской власти, к[огда] я с помощью рабоче-крестьянской Красной Армии, с органами громил бандитов, когда с помощью и при полной поддержке [партий]ной Черкасской организации, хотя тогда и небольшой по количеству, крепко отстаивал завоевания Октября и уничтожал во[ору]женные попытки петлюровско-кулацких банд, выступавших против Советской власти.

Меня прекрасно знает еврейское население, которое вер[ило] и которое знало, что если я в городе или вблизи его - оно

Г.
ПИ

209

спокойно за свои судьбы и ряд попыток петлюровско-кулацких банд ворваться в город мною были не только отбиты, но и банды уничтожались.

Банд на Черкащине было слишком много и разных окрасок. Разные атаманы – батьки, ЗЕЛЕНЫЙ, ТРЕПЕТ, ЧУЧУПАКА, ПЕТРЕНКО, ГОЛЫЙ, ГРОЗНЫЙ, ЛОПАТКИН, ЯРЫЙ, ТОВКАЧ, ПОПУДРИВКА, МАРА, ЗАВГОРОДНИЙ, КОЦУР, ЯБЛОНЬКА и другие-не мало нанесли вреда Советской власти и с этой сволочью мне пришлось не раз иметь боевые стычки.

Были очень тяжелые дни в 1919-1921 г.г., когда кругом измена и предательство и не раз я вырывался из рук бандитов, и не раз бежал из-под их расстрела.

Постановлением Партии и Правительства, я награжден высшей боевой наградой "Орден Красного Знамени".

Постановление Правительства и Реввоенсовета Республики записано "За проявленную доблесть и выдающиеся успехи в борьбе с бандитизмом".

Я прошу и настаиваю на всесторонней, глубокой и об"ективной проверке всех фактов, выдвинутых в заявлениях на партийн[ом] собрании 5-го февраля с.г. и тех материалов, которые поступили дополнительно. Прошу расследовать со всей тщательностью, с привлечением всех нужных и необходимых людей и, в первую очередь, тех товарищей, которые начинали борьбу и руководили борьбой против врагов Советской власти на Черкащине, которые укрепляли Советскую власть в Черкасском уезде.

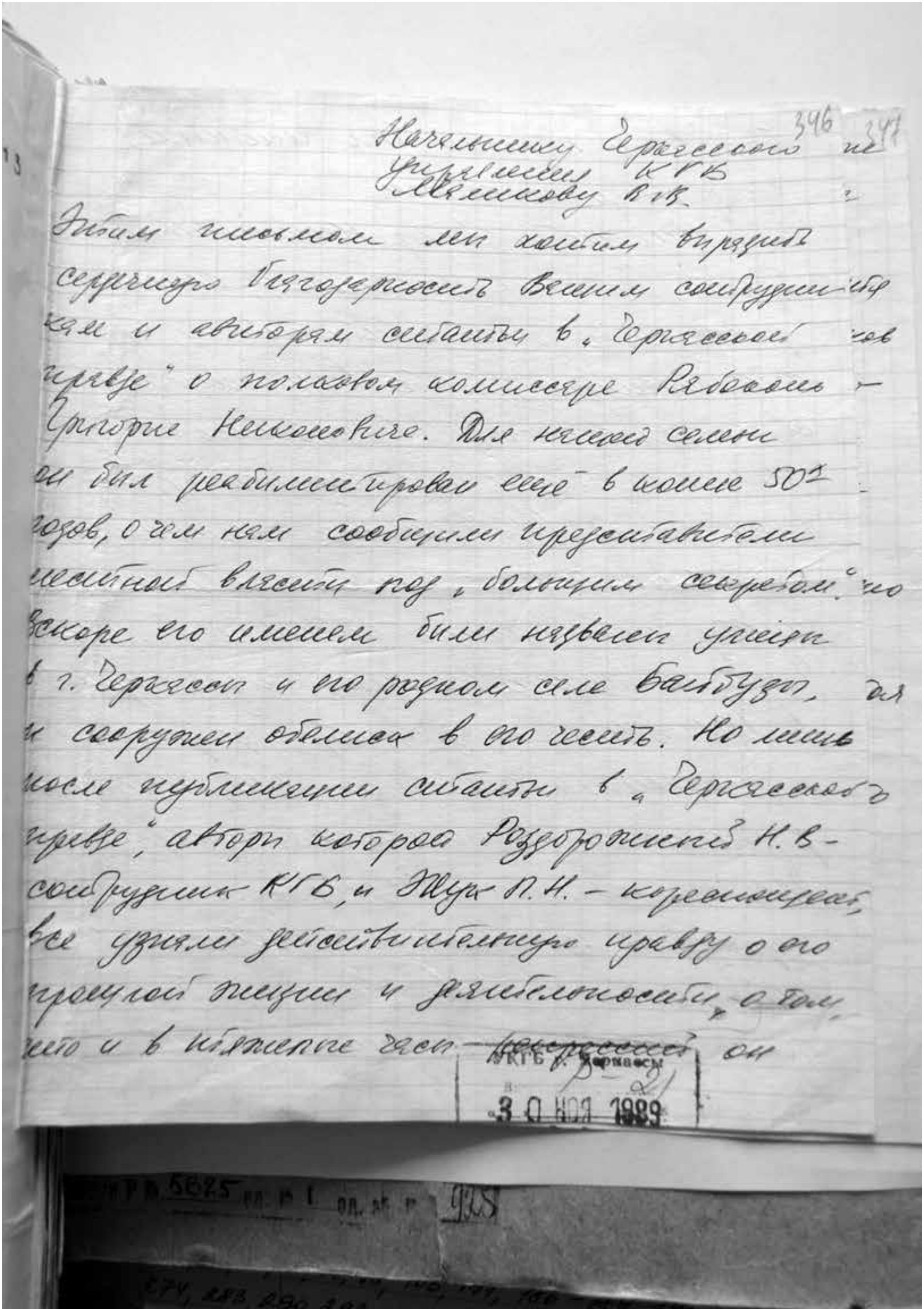
Надо выявить и раз навсегда положить конец той подлой работе, которую сейчас враги стараются проделывать и крепко дать по рукам зарвавшейся петлюровско-кулацкой агентуре.

Член КП/б/У.№-0261325 – [подпись] /РЯБОКОНЬ/

Г.Киев, Управление Киевского Мобилизационного округа, Артема №-24.

11.6.37

Лист-подяка родини Рябоконя журналістам "Черкаської правди"

Начальнику Черкасского
управления КГБ
Ляликову В.В.

Этим письмом мы хотим выразить сердечную благодарность всем сотрудникам и авторам статьи в „Черкасской правде" о полковом комиссаре Рябоконь Григорие Никоновиче. Для нашей семьи он был реабилитирован еще в конце 50х годов, о чем нам сообщили представители местной власти под „большим секретом", но вскоре его именем были названы улицы в г. Черкассы и его родном селе Байбузы, где и сооружен обелиск в его честь. Но лишь после публикации статьи в „Черкасской правде", авторы которой Раздорожный Н.В. - сотрудник КГБ, и Жук П.Н. - корреспондент, все узнали действительную правду о его прошлой жизни и деятельности, о том, что и в тяжелое время ~~репрессий~~ он

УКГБ г. Черкассы
30 НОЯ 1989

был верен партии, был честным,
преданным ее сыном.

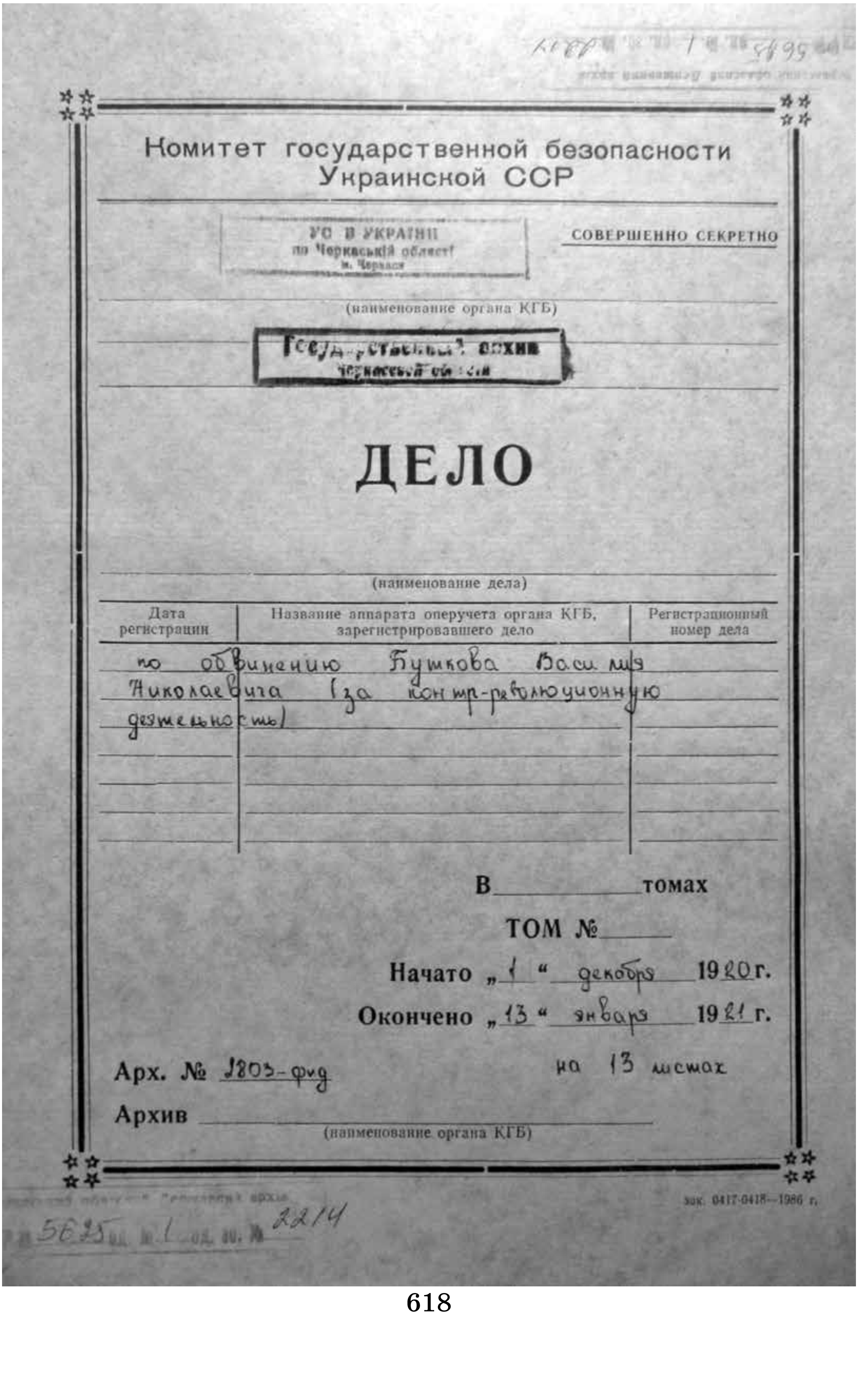
Мой отец, Федор Никонович, — родной брат Григория Никоновича, много рассказывал о его честности и принципиальности, о заботе, в отношении своих односельчан, и в особенности красных партизан, и о том, что даже в страшном 1937 г., он как коммунист и честный человек, смело вставал на защиту необоснованно обвиняемых. Дядя Григорий Никонович даже писал письма в ЦК ВКП(б) на защиту репрессированных крестьян, советских и партийных работников. На сколько это правда, прошу Вас, как начальника Черкасского УКГБ, разыскать по архивам Вашего ведомства эти письма. Ваша работа поможет восстановить доброе имя

347

Рябоконь Г.Н., ибо к сожалению, некоторые жители села говорят о том, чего он не защищал, а наоборот — писал доносы на своих бывших красных партизан. Хотя наша семья в это не верит, ибо не таков склад прямолинейного характера полкового комиссара, который всегда резал правду-матку в глаза. Подготовленные вашими сотрудниками материалы для публикации в печати, это еще одно свидетельство того, что деятельность органов КГБ является надежным гарантом необратимости перестроечных процессов в нашей стране, яркий пример того, что чекисты всегда остаются чекистами — защитниками правды, честности и революционной законности. Если вам удастся найти эти просьбы и заявления Рябоконь Г.Н., что это будет еще одним доказательством

по честности и ударом по лжепатриотам, которые всеми силами стремятся очернить славную историю чекистов и честное имя борцов за Советскую власть.

С благодарностью семья Рыбаковых: Дарья Ивановна — пенсионерка, Георгий Федорович — фельдшер, Анна Ивановна — секретарь.

Комитет государственной безопасности
Украинской ССР

УС В УКРАЇНІ
по Черкаській області
м. Черкаси

СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО

(наименование органа КГБ)

Государственный архив
Черкасской области

ДЕЛО

(наименование дела)

Дата регистрации	Название аппарата оперучета органа КГБ, зарегистрировавшего дело	Регистрационный номер дела
по обвинению Буткова Василия Николаевича (за контр-революционную деятельность)		

В ______ томах

ТОМ № ______

Начато „1“ декобря 1920 г.

Окончено „13“ января 1921 г.

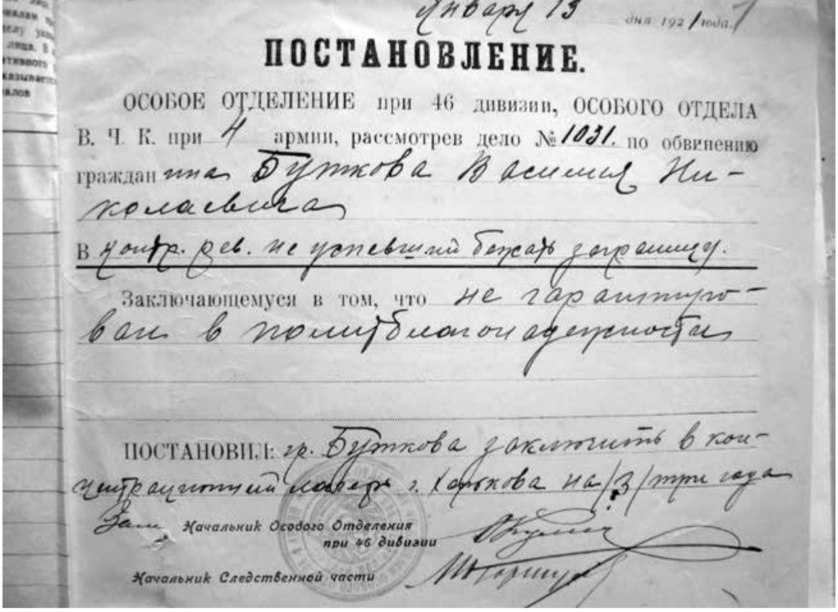
Арх. № 1803-фид

на 13 листах

Архив ______
(наименование органа КГБ)

зак. 0417-0418—1986 г.

5625 оп. № 1 од. зб. № 2214

Январь 13 дня 1921 года.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ.

ОСОБОЕ ОТДЕЛЕНИЕ при 46 дивизии, ОСОБОГО ОТДЕЛА В. Ч. К. при 4 армии, рассмотрев дело № 1031 по обвинению гражданина Буткова Василия Николаевича

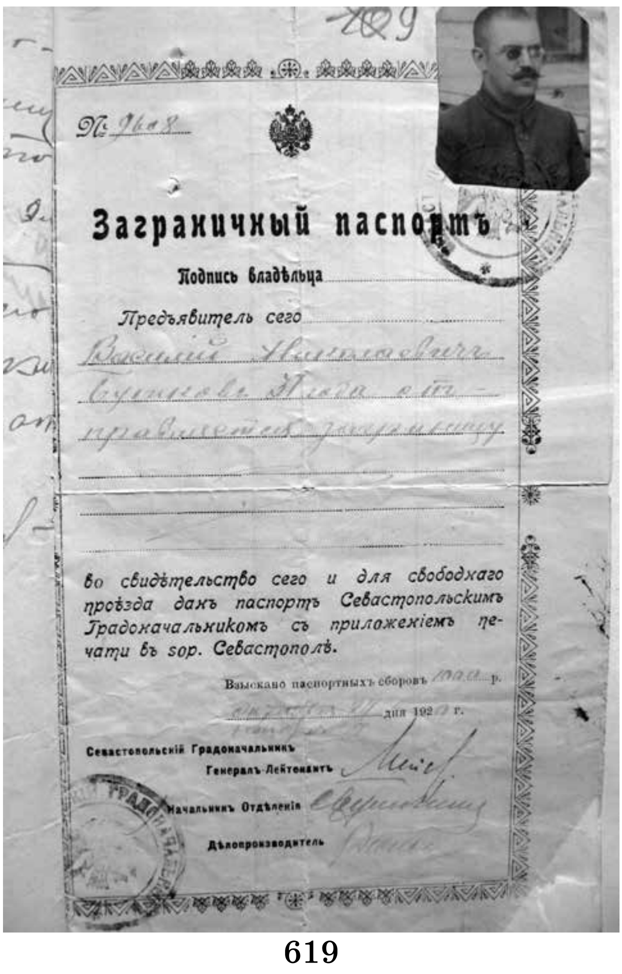
в контр. рев. не успевший бежать заграницу.

Заключающемуся в том, что не гарантирован в политблагонадежности

ПОСТАНОВИЛ: гр. Буткова заключить в концентрационный лагерь г. Харькова на 3 (три) года

Зам. Начальник Особого Отделения при 46 дивизии

Начальник Следственной части

№ 9608

Заграничный паспортъ

Подпись владѣльца

Предъявитель сего

Василий Николаевичъ Бутковъ Ѣдетъ от-правляется заграницу

во свидѣтельство сего и для свободнаго проѣзда данъ паспортъ Севастопольскимъ Градоначальникомъ съ приложенiемъ печати въ гор. Севастополѣ.

Взыскано паспортныхъ сборовъ 1000 р.

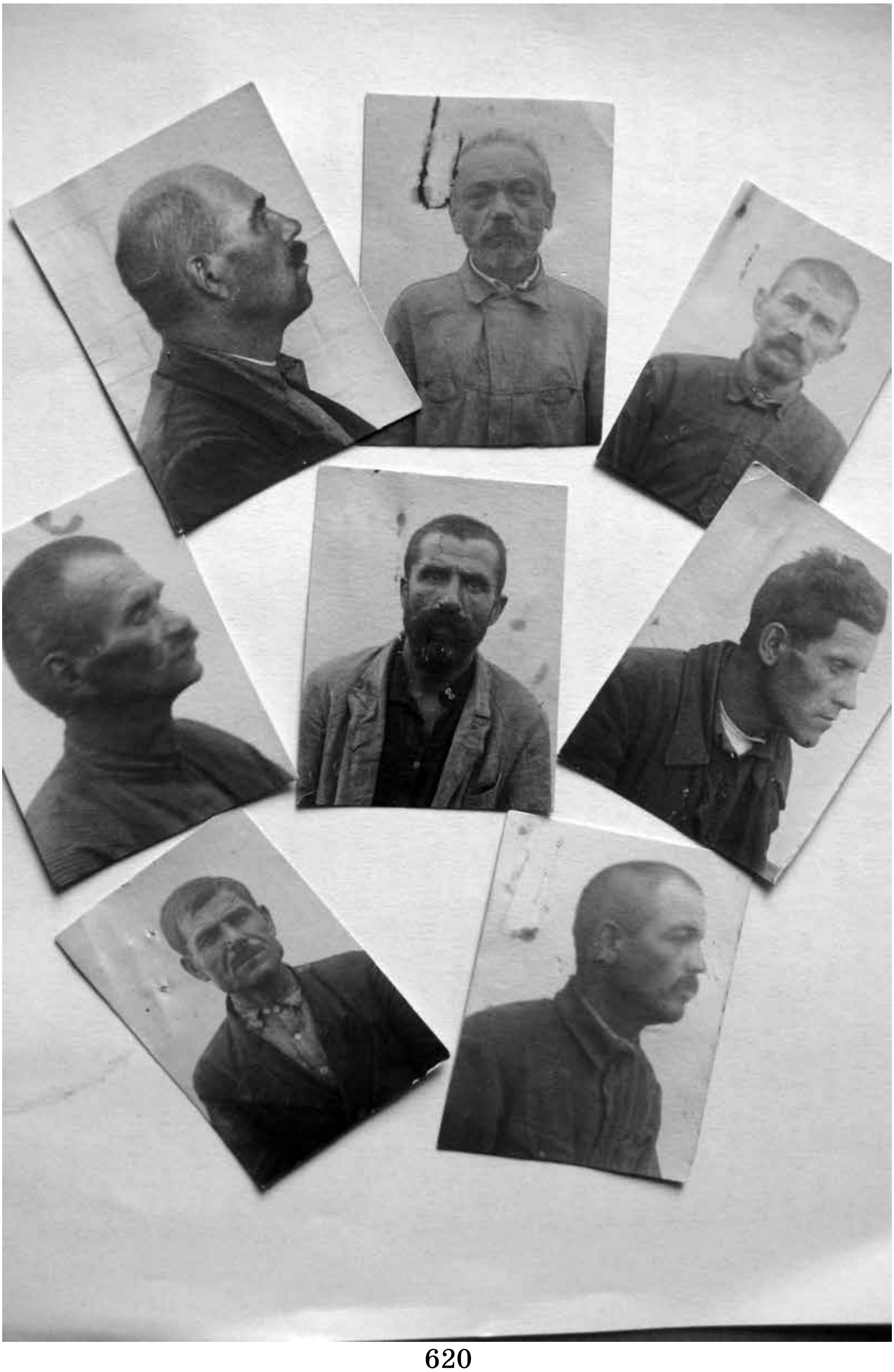
дня 1920 г.

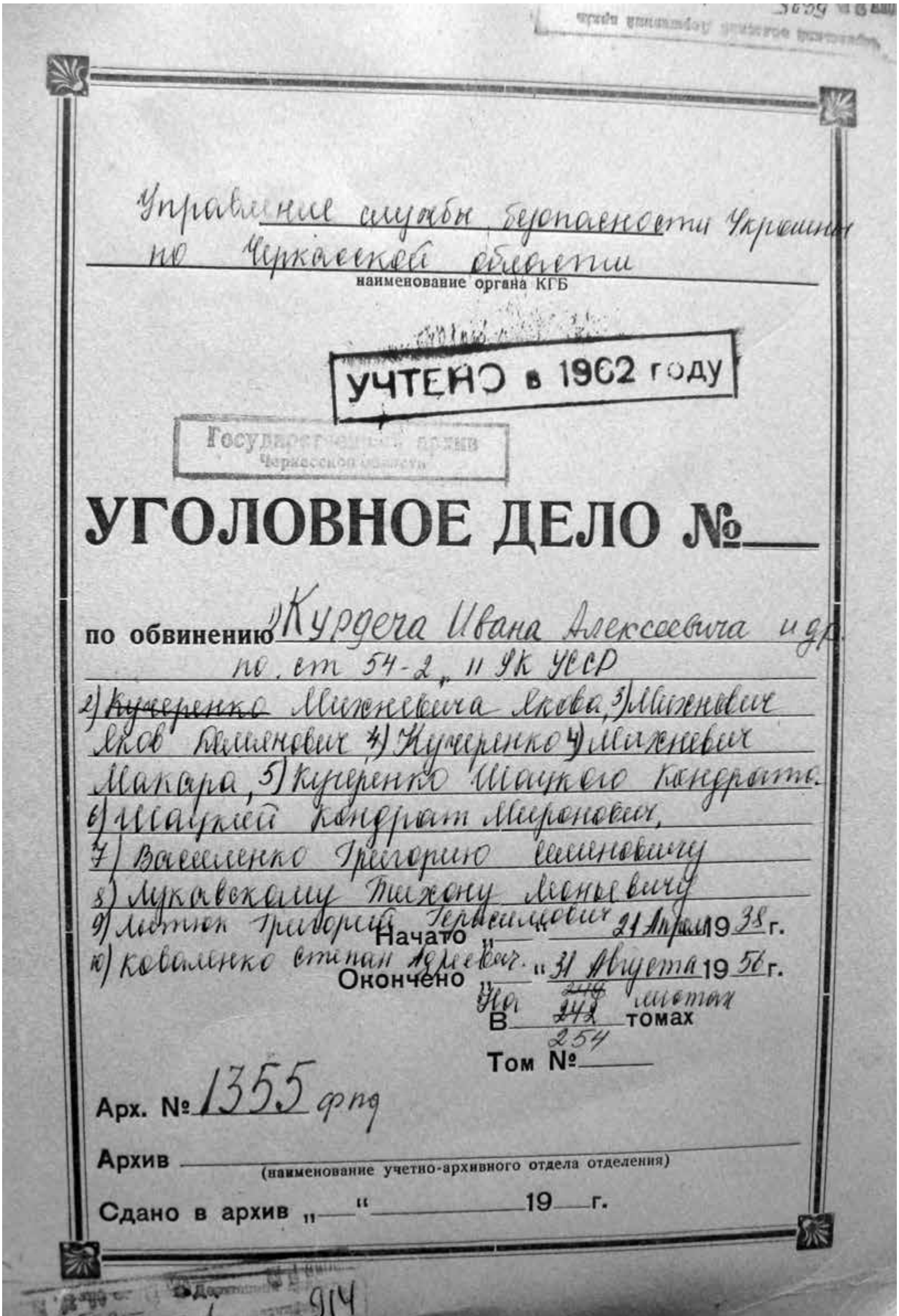
Севастопольскiй Градоначальникъ

Генералъ-Лейтенантъ

Начальникъ Отдѣленiя

Дѣлопроизводитель

Управление службы безопасности Украины по Черкасской области

наименование органа КГБ

УЧТЕНО в 1962 году

Государственный архив Черкасской области

УГОЛОВНОЕ ДЕЛО №

по обвинению 1) Курдеча Ивана Алексеевича и др. по ст 54-2, 11 УК УССР

2) ~~Кучеренко~~ Миженевича Якова, 3) Миженевич Яков Семенович 4) Кучеренко 4) Миженевич Макара, 5) Кучеренко Шацкого Кондрата. 6) Шацкий Кондрат Миронович, 7) Василенко Григорию Семеновичу 8) Лукавскому Тихону Леонтьевичу 9) Левчук Григорий Герасимович 10) коваленко степан Андреевич.

Начато „21 Апреля 1938 г.

Окончено „31 Августа 1956 г.

На ~~240~~ ~~242~~ 254 листах

В ___ томах

Том № ___

Арх. № 1355 фпд

Архив ___ (наименование учетно-архивного отдела отделения)

Сдано в архив „___“ ___ 19__ г.

166

ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА № 227

Заседания Тройки УНКВД Киевской Области.

от 25 апреля 1938 года.

С Л У Ш А Л И:

5. Дело № 17979 Черкасской Опергруппы /Каневского РО НКВД/ по обвинению:

1. КУРДЕЧА Иван Алексеевич, 1898 г.р., урож. и жит. с. Н-Ржавец, Каневского района, украинца. В прошлом петлюровец. Участник политбанды Сирко и еврейских погромов.

2. МИХНЕВИЧ Яков Демьянович, 1893 г.р., урож. и жит. с. М-Ржавец, Каневского р-на, украинца. В прошлом активный участник политбанд Григорьева, Сирка, Ярового и Голуба. Участвовал в погромах еврейского населения и расстреле красноармейцев.

3. МИХНЕВИЧ Макар Федорович, 1899 г.р., урож. и жит. с. М.-Ржавец, Каневского р-на, украинца. В прошлом петлюровец, участник банды Махно и Сирко. Участвовал в погромах еврейского населения.

4. ШАЦКИЙ Кондрат Миронович, 1897 г.р., урож. и жит. с. М.-Ржавец, Каневского р., украинца. В прошлом участник политбанды Сирко, петлюровец, участник еврейских погромов и расстрела красноармейцев. В 1930 г. судим за вредительство в колхозе.

5. ШАЦКИЙ Петр Миронович, 1888 г.р., урож. и жит. с. М.-Ржавец, Каневского района, украинца. В прошлом петлюровец. Участник политбанды Сирко, участвовал в погромах еврейского населения. Член "Просвиты", провокатор царской охранки, под кличкой "Оса". На день ареста без определенных занятий.

6. ВАСИЛЕНКО Григорий Семенович, 1878 г. рожд., урож. и жит. с. М.-Ржавец, Каневского р-на, украинца. В прошлом эсер, участник политбанды Сирко и погромов еврейского населения. В 1932 г. судим к 4-м годам л/св. за расхищение соцсобственности.

П О С Т А Н О В И Л И:

1. К У Р Д Е Ч А Иван Алексеевич,

2. М И Х Н Е В И Ч Яков Демьянович,

3. М И Х Н Е В И Ч Макар Федорович,

4. Ш А Ц К И Й Кондрат Миронович,

5. Ш А Ц К И Й Петр Миронович,

6. В А С И Л Е Н К О Григорий Семенович,

7. Л У К А В С К И Й Тихон Леонтьевич,

8. Л И Т В А К Григорий Герасимович,

9. Ц Ы М Б А Л Гордей Евсеевич,

и

10. К О В А Л Е Н К О Стефан Андреевич -

Р А С С Т Р Е Л Я Т Ь.

Лично принадлежащее им имущество -

К О Н Ф И С К О В А Т Ь.

4831

210

Українська РСР
Управління Комітету Державної Безпеки при Раді Міністрів Української РСР по Черкаській області

Украинская ССР
Управление Комитета Государственной Безопасности при Совете Министров Украинской ССР по Черкасской области

30 декабря 1956

№ 8/ 43

гор. Черкассы

Совершенно секретно

Экз №.1.

НАЧАЛЬНИКУ УЧЕТНО-АРХИВНОГО ОТДЕЛА КГБ ПРИ СОВЕТЕ МИНИСТРОВ С С С Р

Полковнику тов. ПЛЕТНЕВУ
гор.Москва

НАЧАЛЬНИКУ 1 СПЕЦОТДЕЛА МВД С С С Р

Полковнику тов. СИРОТИНУ
гор.Москва.

НАЧАЛЬНИКУ 1 СПЕЦОТДЕЛА МВД У С С Р

Полковнику тов. СЕМЕНОВУ
гор.Киев

НАЧАЛЬНИКУ 1 СПЕЦОТДЕЛА УМВД ЧЕРКАСС.ОБЛ.

Майору тов. ЛОГВИНЕНКО
гор.Черкассы.

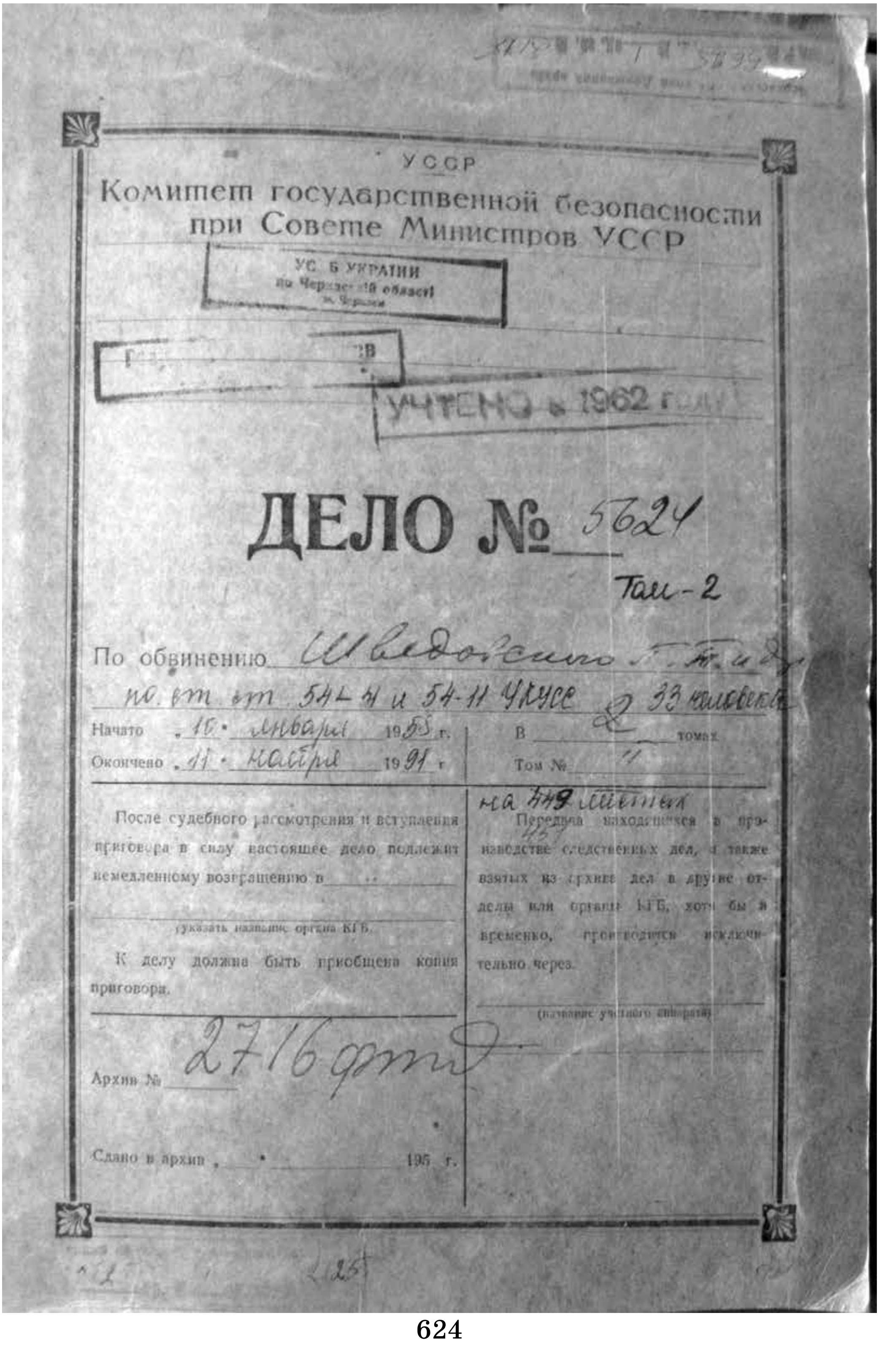
Для отражения в ОСК сообщаем, что родственникам осужденного тройкой УНКВД по Киевской области 25.1У-1938 года к ВМН ЛЫТЮК Григория Герасимовича, 1895 года рождения, уроженца с.Полотвина, Каневского р-на Черкасской области / бывш.Киевской области/ об"явлено 8 декабря 1955 года, что ЛЫТЮК Григорий Герасимович осужден на 10 лет и находясь в заключении 5 мая 1943 года умер от крупозного воспаления легких.

Для приобщения к архивно-следственному делу № 408806 направляем переписку по заявлению. ЛЫТЮК С.Г.

Приложение: переписка на 10 листах.

НАЧАЛЬНИК УЧЕТНО-АРХИВНОГО ОТДЕЛЕНИЯ УКГБ ПРИ СМ УССР ПО ЧЕРКАССКОЙ ОБЛ. М А Й О Р -
/ ДОВГОШЕЯ /

15120

УССР
Комитет государственной безопасности при Совете Министров УССР

УС Б УКРАИНЫ по Черкасской области

УЧТЕНО в 1962 году

ДЕЛО № 5624

Том-2

По обвинению Шведовского П. П. и др. по ст. ст. 54-1а и 54-11 УК УССР 33 человека

Начато 10 января 1953 г.
Окончено 11 ноября 1991 г.

В 2 томах
Том № 1
на 449 листах

После судебного рассмотрения и вступления приговора в силу настоящее дело подлежит немедленному возвращению в

(указать название органа КГБ)

К делу должна быть приобщена копия приговора.

Передача находящихся в производстве следственных дел, а также взятых из архива дел в другие отделы или органы КГБ, хотя бы и временно, производится исключительно через

(название учетного аппарата)

Архив № 2716-фп

Сдано в архив 195 г.

Справка: 1. Жена осужд. Лелека П.Д. Лелека Анна Никитовна проживает - Актюбинская обл, Мартукский р-н, ст. Яйсан, пос. Степь.

2. Жена осужд. Лелека К.Д. - Лелека Ирина Трофимовна проживает в Чекрасской обл, Шполянском р-не, с. Лозоватка.

3. Сын осуждн. Пацюка И.М. - Пацюк Василий Иванови[ч] прож. в Черкасской обл, Шполянском р-не, с. Каменоватки.

4. Жена осужден. Ростецкого К.Г. - Ростецкая Анна Степановна прож. МССР, гор. Сороки, ул. Толстого, дом № 33.

5. Сын осужден. Скрыпника С.В. - Скрыпник Всевол[од] Сафронович, прож. в Джамбульской обл, ст. Бурное, ул. Первомайская, 50.

Дело подлежит возврату в УАО УКГБ Черкасской обл

Отец Колесниченко - см. приложение к 1 тому
там же см. адреса др. родственников репрессиров[анных]

ПОМ ВОЕННОГО ПРОКУРОРА КВО
ПОДПОЛКОВНИК ЮСТИЦИИ

(КИЕКАЛО[В])

кз.
калов
а
3г.
47

167

По имеющимся в деле сведениям, относящимся к 1937 году, их родственники проживали:

1. В селе Л О З О В А Т К А , Шполянского района, Черкасской области:

1. Семья ПОГРАЦА Адольфа Августовича
жена Б А Р Анна Мартыновна, 54 лет.

2. Семья ЗАВГОРОДНЕГО Прохора Елисеевича
жена Татьяна Ефимовна, 1893 года рождения
сын ЗАВГОРОДНИЙ Павел Прохорович, 16 лет
" ЗАВГОРОДНИЙ Александр Прохорович, 12 лет
дочь Серафима Прохоровна, 10 лет

3. семья МАЛОГО Тодосия Ильича
жена Ксения Семеновна, 1889 года рождения,
дочь Анна Тодосиевна , 1918 года рождения,
сын МАЛЫЙ Николай Тодосиевич, 1920 года рождения.

4. Семья БОРЩОВА Карпа Ивановича
жена Анастасия Филовна, 1889 года рождения,
дочь Ксения Карповна, 1922 года рождения
" Анна Карповна, 1924 года рождения
" Ольга Карповна, 1926 " - "
сын МАЛЫЙ Илья Карпович, 1920 года рождения
" МАЛЫЙ Владимир Карпович, 1929 года рождения.

5. Семья БЕНДЮЖЕНКО Степана Федрровича
жена Анастасия Арсентьевна , 31 года
дочь Мая Степановна , 9 лет
сын БЕНДЮЖЕНКО Олег Степанович, 10 лет

6. Семья СКРИПНИКА Ефима Васильевича
жена Анна Иововна, 49 лет
сын СКРИПНИК Александр Ефимович, 24 лет
" СКРИПНИК Митрофан Ефимович, 22 лет
дочь Агафия Ефимовна , 25 лет
" Галина Ефимовна , 19 лет

7. Семья ВЕРБЫ ИВАНА АНДРЕЕВИЧА
жена - Ольга Павловна , 42 лет
сын ВЕРБА Михаил Иванович, 22 лет.

8. Семья БЛИЗНЮКА Ивана Антоновича
жена Ульяна Леонтьевна, 33 лет
сын БЛИЗНЮК Николай Иванович, 14 лет
" БЛИЗНЮК Борис Иванович, 4 лет
дочь Евгения Ивановна.

9. Семья ВЕРБЫ Ивана Константиновича
жена Матрена Варфоломеевна, 49 лет

168

10. Семья РУДЕНКО Порфирия Федотовича
жена Елена Дмитриевна ,45 лет
дочь Ольга Порфирьевна,14 лет

11. Семья СЫЧА Григория Ивановича
жена Анна Евгеньевна ,40 лет
сын СЫЧ Николай Григорьевич, 21 года
" СЫЧ Андрей Григорьевич , 13 лет
дочь Мария Григорьевна, 18 лет
" Харитина Григорьевна , 12 лет

12.Семья КОЛОМИЕЦ Моисея Константиновича
жена Марина Васильевна , 36 лет
сын КОЛОМИЕЦ Иван Моисеевич ,12 лет
дочь Павлина Моисеевна ,10 лет

13. Семья ПОНАСИЯ Григория Алексеевича
жена Мелания Тихоновна, 33 лет
дочь Елена Григорьевна 13 лет
" Анна Григорьевна 10 лет.

14.Семья МУЗЫКА Семена Кузьмича
жена Ярина Сергеевна ,1891 года рождения,
дочь София Семеновна , 17 лет
" Оляна Семеновна , 14 лет.

15. Семья КОВБАСА Карпа Ивановича
жена Мария Степановна,1888 года рождения
дочь Евдокия Карповна ,1910 года рождения и ее двое детей
дочь Елена ,1929 года рождения
" Евгения,1936 года рождения.

16. Семья ШАБАТИНА Григория Даниловича
жена Мария Демидовна, 56 лет.

17. Сведений о составе семьи
17. ШВЕДОВСКОГО Павла Тимофеевича и
18. ШВЕДОВСКОЙ Нины Андреевны
не имеется.

П. В СЕЛЕ КАМЕНОВАТКА
ШПОЛЯНСКОГО РАЙОНА, ЧЕРКАССКОЙ ОБЛАСТИ.

19.Семья ВИТРЕНКО Данила Ларионовича
жена - Мария Мартыновна
дочь Анна Даниловна,1922 года рождения,
" Нина Даниловна,1913 года рождения

169

20. Семья ВИТРЕНКО Михаила Федоровича
жена Анастасия Самойловна, 1885 года рождения,
сын ВИТРЕНКО Алексей Михайлович, 1921 года рождения.

21. Семья ПАЦЮКА Петра Михайловича
жена Мария Александровна, 1886 года рождения
дочь Ангелина Петровна, 1921 года рождения
" Ираида Петровна, 1922 года рождения
" Ара Петровна, 1924 года рождения
сын ПАЦЮК Нимф Петрович, 1925 годарождения.

22. Семья ТРЕТЯКА Ивана Филипповича
жена Федора Михайловна, 1897 года рождения.

В случае невозможности вручить справки, прошу Вас возвратить их военному трибуналу, с указанием причин неврученяя.

ПРИЛОЖЕНИЕ: 22 справки только первому адресату.

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛЯ ВТ КВО
ПОЛКОВНИК ЮСТИЦИИ

/ЗАХАРЧЕНКО/

исп. Комарова
8.УШ.58г.

10 0/0 Л-11
13/XI-57

Генеральному Прокурору СССР
От гражданки Мелеко Анны Никитовной ю08813
Уроженки: Киевской обл. Ипаленского р-на с. Лозоватка
проживающей: Актюбинская обл. Мартукский р-н, ст. Яйсан
поселок „Степь"

ПРОКУРАТУРА С.С.С.Р 16 X 57 Ц.Р.

134

Л

Жалоба

14816
28.X.57

В 1937 арестовали моего мужа, Мелеко Петра Даниловича, суда ему небыло, по сей день о нем ничего неизвестно. Я только знаю, что он с утра до позднего вечера работал в колхозе, был примерным в труде имел поощрения и награды.

В 1938 г. органами МГБ была разбита и моя семья. Я была лишена материнских прав. Детей моих вырвали у меня из рук, а меня незнаю за что выбросили из родного села, в котором я столько уложила труда, работая в колхозе не покладая рук с 1928 года. Я лишилась чувств. Меня больную приведя в сознание, посадили на машину и увезли в Черкасскую тюрму, с уговорами что нас отправляют к высланным мужьям на ссылку а наших детей другим эшелоном — привезут к нам.

В Черкасской тюрме нас 300 женщин сидели шесть месяцев. Суда небыло. Затем нас построили и отчислили 100 человек, обявив что распускают по домам, те что проживают в этом районе пойдут сами, а нас 100 чел. из дальних районов увезут поездом. Погрузившись в вагоны нам обявили, что отвезут к мужьям. Привезли нас в Актюбинскую область на ст. Мартук. По приезде — обявили, что мы высланы в этот район на пять лет. На наши вопросы, за что нас выслали и почему небыло суда, мы получили ответ, что „высланы за наших мужей, а суд судить вас не будет, вас слишком много"

В 1939 году по этому вопросу я писала жалобу Генеральному прокурору и получила ответ, что жалоба отправлено в область. Область написала, что жалоба отправлена в район. Так я отработала пять лет выбиваясь из сил, потеряв моральн[illegible] состояние, больная, лишившись всего и самого дорого — детей, не получила ответа на свою жалобу.

(см. на обороте!)

В 1946 году разыскала я своих детей. Один сын убит на фронте в 1942 году. Дочь с детского дома переехала ко мне, вышла замуж за отставного офицера, который умер в 1955 году, оставив трое детей.

В 1956 году находясь в тяжелом положении, при одной работоспособной дочери - на четырех иждивенцев, я решила вернуться на Родину, расчитывая на помощь от родственников. Я написала председателю сельсовета и колхоза Шполянского р-на, с. Лозоватка, Черкасской области заявление, с просьбой вернуть мне дом и усадьбу. Просьбу мою отказали. и я лишилась прав вернуться в родной очаг.

Я уже старая, больная женщина, потерявшая свое здоровье отработала на ссылке в нужде с разбитым моральным состоянием, не знающи вины своей, лишившись материнских прав и незнавши судьбы своих детей и мужа, на старости лет желаю знать, за что я была лишена всего мне дорогого, присущего советской гражданке и могу ли я вернуться в родней колхоз, где честно трудилась, и жить в отцовском очаге где выросла, воспитывалась и воспитывала детей своих.

Прошу Вас разобрать мою жалобу и дать соответствующее решение.

К сему Лесько

5/X-1957 г.

2716

401

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

КОМУНІСТИЧНА ПАРТІЯ
РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ

ЧЕРКАСЬКИЙ ОБКОМ КОМПАРТІЇ УКРАЇНИ

Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

КОММУНИСТИЧЕСКАЯ ПАРТИЯ
СОВЕТСКОГО СОЮЗА

ЧЕРКАССКИЙ ОБКОМ КОМПАРТИИ УКРАИНЫ

№ Б-25/I8
(индекс, номер протокола и пункта)

12.03.90
(дата рассылки)

~~СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО~~

Экз. № 3

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

бюро Черкасского обкома Компартии Украины
от 26 февраля 1990 г., протокол № 25, § I8

О партийной реабилитации ЗАВГОРОДНЕГО П.Е.

Завгородний Прохор Елисеевич, I883 года рождения, уроженец с. Надточаевка, работал председателем колхоза с.Лозоватка Шполянского района Киевской области. Состоял членом ВКП/б/ с I932 года. В октябре I937 года исключен из ВКП/б/ за связь с врагами народа и арестован. Обвинен в принадлежности к шпионско-повстанческой организации, якобы действовавшей на территории Шполянского района под руководством польской разведки. По постановлению НКВД и Прокурора СССР от 22 октября I937 года Завгородний П.Е. в числе 33 жителей сел Лозоватка, Каменоватка и г. Шполы расстрелян. Проведенным дополнительным изучением установлена необоснованность предъявленных обвинений и осуждения Завгороднего П.Е. Определением военного трибунала Киевского военного округа от 5 августа I958 года он полностью реабилитирован.

...о № 31

Сов. секретно

9

228

ПРИГОВОР

...менем Союза Советских Социалистических Республик Военная Коллегия Верховного Суда Союза ССР

в составе:

Председательствующего Армвоенюриста УЛЬРИХ

Членов: Бригвоенюристов РОМАНЫЧЕВА и ДМИТРИЕВА

При секретаре Военном юристе I ранга БАТНЕР

В закрытом судебном заседании, в городе

25 августа 1938 года

, рассмотрела дело

...о обвинению: Катуловского Ивана Дмитриевича, 1894 г. рожд., быв. командира Корпуса ВУЗ'ов Киевского Военного Округа Комдива, в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 58-1б, 58-2, 58-7, 58-8 и 58-11 ст. У.К. РСФСР.

Предварительным и судебным следствием

установлено,

что Катуловский являясь одним из руко-

...оюзоргучет 2а4 1033594/10 тип. „Московский печатник" з. 7951

10

На основании изложенного, признавая Катуковского виновным в преступлениях предусм. ст. ст. 58-1"б", 58-2, 58-8, 58-7 и 58-11 Угол. Код. Р.С.Ф.С.Р. и руководствуясь ст. ст. 319 и 320 УПК Военная Коллегия Верховного Суда СССР.

Приговорила:

Катуковского Ивана Дмитриевича, лишить военного звания — "Комдив" и подвергнуть высшей мере уголовного наказания — расстрелу, с конфискацией имущества.

Приговор окончательный и, на основании Закона от 1 декабря 1934 года, подлежит немедленному исполнению.

Председатель-щий
Армвоенюрист Ульрих

Члены { [подпись]
[подпись]

Управление НКВД—СССР по Ленинградской области

УПРАВЛЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

К ДЕЛУ №

Июня мес. 15 дня. Я, Опер. Уполномоченный (должн., наимен. органа, фамилия)
И.Б.Ф. Дроздов допросил в качестве обвиняемого

1. Фамилия Глира
2. Имя и отчество Михаил Яковлевич
3. Дата рождения 1900
4. Место рождения с. Коробовка, Золотоношского р-на Киевск. обл.
5. Местожительство Ленинград Вологодская 5 кв. 92
6. Нац. и гражд. (подданство) Украинец гр-н СССР
7. Паспорт (когда и каким органом выдан, номер, категор. и место приписки)
8. Род занятий ОИВ КБФ начальник строительства (место службы и должность)
№ 5 военный инженер 1-го ранга
9. Социальное происхождение из крестьян. Родители (род занятий родителей и их имущественное положение)
с 1929 года в колхозе. —
10. Социальное положение (род занятий и имущественное положение)
а) до революции жил с родителями, с 1911 г. работал по найму на строит. жел. дорог.
б) после революции В Р.К.К.А. с сентября 1920 г.
11. Состав семьи жена Любовь Михайловна домашняя хозяйка (близкие родственники их имена, фамилии, адреса и род занятий), мать жены Елизавета Моисеевна Розенфельд живут Ленинград, Вологодская ул. д. № 5 кв. 92. мать жены живет Ленинград, Тверская д. № 20 кв. 81. —

12. Образование (общее, специальное) В 1931 г. окончил
техническую академию им. Дзер...

13. Партийность (в прошлом и в настоящем) член В.К.П.(б) с 1...

14. Каким репрессиям подвергался: судимость, арест и др. (когда, каким и за что)

а) до революции

Арестам и судимост...

б) после революции не подвергался.

15. Какие имеет награды (ордена, грамоты, оружие и др.) при сов. власти о...
Боевого Красного знамени за участие в боях и
орден Красной звезды за выполнение правит. за
оборонному строительству на Д. В. –

16. Категория воинского учета запаса и где состоит на учете Не сос...

17. Служба в Красной армии (красн. гвардии, в партизан. отрядах), когда и [в ка]честве кого в 1919 г. в партизанском отр...
Сарченко пом. к-ра отряда. с 1920 г. в РК...

18. Служба в белых и др. к-р. армиях (когда, в качестве кого) Не сл...

19. Участие в бандах, к-р. организациях и восстаниях не участвов...

20. Сведения об общественно-политической деятельности Пропаганди-
ская работа по заданиям парт-
низации –

Мистриотик

Примечание. Каждая страница протокола должна быть заверена подписью допрашиваемого, и ... и допрашивающего.

ЗМІСТ

РЕАБІЛІТОВАНІ ІСТОРІЄЮ

Технічний редактор	Прилуцька О.В.
Коректор	Печиборщ Н.П.
Комп'ютерна верстка, дизайн	Прилуцький О.О.

Здано в набір 04.12.2015. Підп. до друку. 07.07.2016.
Формат 70х100$^{1}/_{16}$. Папір офс. Друк офсет.
Гарнітура SchoolBookCTT
Умовн. друк. арк. 51,60. Обл.-вид. арк. 47,90.
Вид. №0148. Замовл. №016/0115. Тираж 1000 прим.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
державного реєстру видавців, виготівників і
розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК №3834 від 14.07.2010 р.

Виготівник та видавець:
Видавництво "ІнтролігаТОР"
18000, м. Черкаси, вул. Хрещатик,195, оф.707
Тел.: (0472) 32-00-89